

श्रेष्ठदेवचन्द्र-कालभार्ग-जैनपुस्तकोद्यारके प्रख्यातः १०५

श्रीमद्भद्रबाहुस्वामिप्रणीता समाख्या श्रीजयकीर्तिसूरिशिष्यश्रीक्षमारत्नसूत्रिताऽवच्युतेपेता

श्रीपिण्डनिर्युक्तिः । १-३८ (ए) H6

श्रीबीरगणरचितायाः शिष्यद्वितायाः श्रीमाणिकशेखरसूरिकृताया, द्विपीकाया आद्यन्तभागौ च ।

सम्पादकः—आगमोद्यारकाणां उपसंपदामासप्तनिकचनविजयः ।

प्रसिद्धिदाकः—सुरतवास्तव्यभेष्टिदेवचन्द्रलालभाईजैनपुस्तकोद्यारकोद्यरूप

कार्यवाहकः—मोतीचंद भगनभाई चौकसी

श्रीरे १४८४

विक्रमः १०१४

श्रीरे १९५८

प्रथमं संस्करणम्

निकर्षं कल्पकत्रयम्

प्रथम ५००

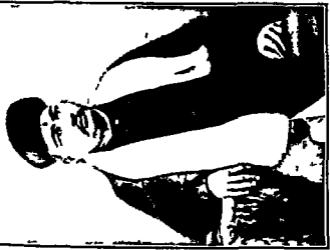
इदं पुस्तकं श्रेष्ठि-देवचन्द्र-लालभाई-जैन-पुस्तकालय-संस्थायां कार्यवाहक-मोतीचंद-मगनभाई-चोकसी
इत्यनेन भावनगर्यां महोदयमुद्रणमन्दिरे शा. गुलाबचंद लखुभाई द्वारा मुद्रापितम् ।

अस्य पुनर्मुद्रणायाः सर्वेऽधिकारा एतद् भाण्डागारकार्यवाहकैरायचीकृताः ।

All Rights reserved by the Trustees of the Fund.

Printed by Gulabchand Lalubhai S'ha at the "Mahodaya Printing Press"
Danapetha, Bhavnagar (Saurashtra).

Published for Sheth Devachand Lalubhai Jain Pustakodddhar Fund, at Sheth Devchand Lalubhai
Jain Boarding House for (Shree Ratnasagar Jain Boarding) Badekhan Chakla, Gopi-Pura Surat,
by Hon : Trustee Motichand Maganbhai Chokasi

श्री देवचन्द लालभाई जह्वेरी.

जन्म १९०९ वैक्रमाब्दे

निर्याणम् १९६२ वैक्रमाब्दे

कार्तिकशुद्धैकादश्यां (वैशवीपावली सोमवासरे)

पोपकृष्णलृतीयायाम् (मकरसत्रग्रन्तमवयासरे)

सूर्यपुरे

मुख्यव्याम्

The Late Sheth Devchand Lalbhal Javeri

Born 22nd Nov 1882 A D Surat,

Died 13th January 1966 A D Bombay

1000-11-1953

N S P

Sheth Devachand Lalbhai Jain Pustakodhar Fund, Series No. 105

Shree Pindaniruktihi

• By

Shreemad Bhadrabahu Swami

•
Commentary By

Shree Kshamaratna Maharaj

Price Rs. 3--0--0

Vikrama Samvat 2014

Christian 1958

The Board of Trustees :

- 1 Nemohand Gulabchand Devchand Zaveri
 - 2 Talakchand Motibhand
 - 3 Babubhai Premchand
 - 4 Amiohand Zaverchand
 - 5 Kosbrichand Hiraohand
 - 6 Motichand Maganbhai Chokasi
- Hon. Managing Trustee

विषयसूची

विषयाचक्रमः	परि० ५-व्याकरणादिनिर्देशः	१३२
शुद्धिपत्रकम्	परि० ६-'अक्षे' इत्यादि	१३२
श्रीक्षमारत्नीयावचूरिः	परि० ७-नाम्नामकारादि	१३२-१३४
परि० १-समाख्यपिण्डगित्तेर्गथानामकारादिक्रमः	परि० ८-अवचूरिगतान्युदाहरणानि	१३४-१३६
परि० २-भाष्यगथानां प्रतीकानि	परि० ९-शिव्यहिताया आद्यन्तभागौ	१३६-१६०
परि० ३-साक्षीप्रन्थानामकारादि	परि० १०-दिपीकाया आद्यन्तभागौ	१६१-१७८
परि० ४-साक्षीपाठानामकारादि		

संस्थासुं द्रस्तीभंडणः—

- १ श्रीनेमचंद गुलाबचंद देवचंद अवेरी
 - २ " तलकचंद मोतीचंद "
 - ३ " बाबुबाई प्रेमचंद "
 - ४ " अमीचंद अवेरचंद "
 - ५ " केशरीचंद हीराचंद "
 - ६ " मोतीचंद मगनबाई चौकशी
- मानक सेनेलिंग द्रस्ती

પ્રકાશકીય નિવેદન.

મનકના પિતા શ્રીસુધ્યમવસુરિને નમસ્કાર કરીને જણાવવાનું કે મૂલ સૂત્રની અંદર આવેલા શ્રીદશવૈકારિકાશાસ્ત્રીયમી શ્રીવસુ અવ્યયન પિષ્ટૈયના નામનું છે તેની નિર્યુક્તિ શ્રીમદ્રાહુસ્વામી મહારાજે કરી પણ તે નિર્યુક્તિ મોટી દોષાયી અને કુર્વ-રૂપરૂપે ^{અવ્યય} ારાહી તે આ પિષ્ટનિર્યુક્તિ નામનો પ્રય છે

પિષ્ટનિર્યુક્તિ શ્રીમલ્લયગિરિ મહારાજની ટીકા સહિતની પૂર્વે અમારી સંસ્થાપ પ્રત્યાંક ૪૪ તરીકે છપાવી છે અને અત્યારે આ યુમારસ્ત્રમી અવચુરિ તેની થીજી ટીકા ને સીપિકાન્ત આદિ અંત માગ સાથે પ્રત્યાંક ૧૦૫ તરીકે છપાવી છે

અમારી આ અધિદેવચદ્ર લાલમઝાઈ લેન પુસ્તકોદ્ધારક કાઢ નામની સંસ્થા યુત્તમ્જ્ઞાનતા પ્રકાશન માટે જે રહેસાયી સ્થપાઈ છે, તે રહેશે આજ સુધીમાં ૧૦૪ પ્રયો પ્રગટ કરી શકી છે અને ૧૦૫ મા શ્રીપિષ્ટનિર્યુક્તિઅવચુરી નામના પ્રયને પ્રગટ કરે છે

પરમપૂજ્ય ધ્યાનસ્વસ્વર્ગત આગમોદ્ધારક આચાર્ય શ્રીઆનંદલાગરસૂરીશ્વરજી મહારાજની રૂઝા પૈવી હતી કે અવચુરીનું સાહિત્ય પ્રગટ થતું હોઈપ ય રેલથી અને આગમપર્વાંગીના જે કોઈ અચાલધિ અમુદ્રિત પ્રયો હોય તે પ્રયોને મુદ્રિત કરાવવા સ્વયમ કરવા નથી કર્યું છે.

પિષ્ટનિર્યુક્તિનું અવતરણ, વિષય:—સાલ્ધ અને નિરલ્ધ ય્યો આદાર હોય છે, પરંતુ મુનિરાજોને નિરલ્ધયે ય્યો આદાર હેવા લાયક છે તેનું નિરૂપણ કરનારો તે આ પ્રય—આગમ, તે પિષ્ટનિર્યુક્તિ. આની અંદર પિષ્ટના સદ્ગમ, સ્વસ્થતા, પ્રપણા અને

ક્ષમા-
સ્ત્રીયા-
વચ્ચર્યપેતા

શ્રી-

પિણ્ડ-

નિર્યુક્તિઃ ।

॥ ૩ ॥

પ્રાસેષણાના દોષોનું નિરૂપણ કરવામાં આવ્યું છે. તે દોષો ટાલેલી જે ભિક્ષા છે, તે ભિક્ષા સંયમને ગુણકારી છે. તે વાત આ પ્રંથમાં નિરૂપણ કરાઈ છે.

પિણ્ડનિર્યુક્તિના કર્તા શ્રીમદ્રવાહુસ્વામી છે. તેની નિર્યુક્તિ ગાથાઓ ૬૭૧ અને માહ્ય ગાથા ૩૭ છે. આની શ્રીમલ્ય-નિરિજીની વૃત્તિ ૬૭૦૦ શ્લોકપ્રમાણ છે. એ નિર્યુક્તિ, માહ્ય અને વૃત્તિ આગમોદ્ધારક આચાર્ય શ્રીઆનંદસાગરસૂરિજીએ સંપાદિત કરેલી, અમારી પ્રંથમાલ્લાના ૪૪ મા પ્રન્યાક તરીકે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવેલી છે.

વૃત્તિ:—આચાર્ય શ્રીહરિભદ્રસૂરિએ આની ઉપર શિષ્યહિતા નામની ટીકા પ્રંથાપ્ર ૧૩૫૦ સુધી રચી હતી, વાકી રહેલી શ્રી-દેવાચાર્યના શિષ્ય વીરાચાર્યે ૧૭૫૦ શ્લોકપ્રમાણ રચી. આથી તે વૃત્તિ ૩૧૦૦ શ્લોકપ્રમાણ થઈ. તેનો આદિ અને અંત ભાગ આ પ્રન્યના પરિશિષ્ટ ૯ માં આપવામાં આવેલો છે.

ચંદ્રગચ્છઃ—ચંદ્રગચ્છીય સર્વાંગચ્છીય ઈશ્વરગણિના શિષ્ય ત્રીરગણિએ દધીપદ(દાહોદ) માં ૭૬૯૧ શ્લોકપ્રમાણની આની વૃત્તિ રચી છે. તેમાં તેમના ગુરુભાઈઓ મહેન્દ્રસૂરિ, પાર્શ્વદેવગણી, દેવચંદ્રગણી આધારમૂત હતા. આ વૃત્તિને નેમિચંદ્રસૂરિએ તથા જિનદત્તસૂરિએ અણહિલપૂરપાટણમાં સંશોધન કરી હતી. તેનો રચના સં. ૧૧૬૯ છે. આ પ્રત હાલમાં છાળીના મંઢારમાં તાલપત્ર ઉપર છે.

દીપિકા:—અંચલગચ્છીય મેરુતુંગસૂરિજીના શિષ્ય.માળેક્યશેલરની શ્લોક ૨૮૩૨ ની છે. જેનો આદિઅંત ભાગ પરિશિષ્ટ ૧૦ માં આપવામાં આવેલો છે.

અવચુરી:—જયકીર્તિધ્વરિના ત્રિધ્વ્ય શ્રીદ્ધમારત્નજીવ રવી છે એ બધી બા પ્રથમ્ભે છે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવે છે
 બીવી વધુ દુષ્ટિ લેના કવર્તાનો નિર્દેશ નથી તેથી ચાર દ્વાર શ્લોકમમાળ છે તે જેસલમેદ, પાટણ, સૂરતના મઠારોમાં
 ઉપલબ્ધ થયે

ગુજરાતી માર્પાંતર:—મલબગિરિજીની દુષ્ટિ સદિલ્લુ ગુજરાતી માર્પાંતર ગુનિમહારાજ શ્રીદ્ધસાગરજી મહારાજ સંરક્ષારિલ
 કરી રહ્યા છે જે શ્રીદ્ધસાગરજી મંના પુણ્યમાં પ્રસિદ્ધ થવા સંમથ છે

શિલા-સામ્રપત્ર:—પાલીતાણા આગમમદિરમાં અને સૂરત સામ્રપત્રઆગમમદિરમાં પિઠનિર્ણુક્તિ મૂલ માત્ર ક્રમે શિલામાં
 અને સામ્રપત્રમાં આરુઢ થયું છે

બા કપર પ્રમાણેનુ પિઠનિર્ણુક્તિ પ્રત્યક્તા અંગેનુ પ્રોફેસર વેલમકાનુ મહાશય ત્રિનરત્નકોપના આપાંતે લખ્યુ છે

બા પિઠનિર્ણુક્તિ અવચુરીને છપાવવા માટે આગમોદ્ધારક આચાર્ય શ્રીઆનરસાગરસૂરીચરણીના ત્રિધ્વ્ય ગુનિમહારાજ
 શ્રીશુણસાગરજી મહારાજે પ્રેસકોષી આપી હતી અને ગુનિરાજ કલ્પનવિજયજી સયા ગુનિરાજ શ્રેમકરસાગરજી મહારાજને આ પ્રપ
 સંપાદનનુ કાર્ય સોંપ્યુ હતુ, પરંતુ વે વ્રણ કરમા બેટલુ કાર્ય થવાં ગુનિ શ્રીશ્રેમકરસાગરજીનુ સ્વર્ગગમન* થવાં થાકીનુ થયુ કાર્યે
 ગુનિ કલ્પનવિજયજીને જ પૂઠ કરતુ પઠ્યુ છે

* સંપાદન કાર્ય ચાલતું હતું તે અસામાં શ્રીગનપાટળી કપરલ્પણત્ર અર્થતાં રાગાલી ગુદ્ધને (કપરલ્પણત્રજયી ૧૫ માહલ શુદ) ૧૦૧૧ ના લેન
 વરી •)) ની રાત્રે અગીયાર ગાને દેરી જાનવરના સંસથી ગુનિશ્રીશ્રેમકરસાગરજી મલસાન પામ્યા તેઓ લસાહી સંશોધક ગુનિ હતા તેઓથી આચાર્ય

આ પ્રંથના ગાથાના અકારાદિ વિગેરેનાં પરિશિષ્ટો આઠ આપેલાં છે, તેમજ અમુદ્રિત સાહિત્ય તરીકે જે ત્રીરગણિણ આની ઉપર શિષ્યહિતા નામની ટીકા રચી છે તેનો આદિ અને અંત ભાગ પરિશિષ્ટ નવમામાં આપેલ છે. જો કે આલી ટીકા છપાય તે તો સાંજ જ કહેવાય. વઠ્ઠી માળેક્યશેલરની કરેલી ટીપિકા અમો મેલ્લવી શક્ત્યા છીણ, તેનો પણ આદિ અને અંત ભાગ પરિશિષ્ટ દશમામાં આપ્યો છે. આવી રીતે તે તે પ્રંથોમાં તેનું સંપૂર્ણ સાહિત્ય આપવું ઉચિત ગણીયે છીણ.

વિનંતિ—અમારી આ સંસ્થા હાલમાં આગમ પંચાંગીના અપ્રગટ પ્રંથો પ્રગટ કરવાની ભાવના રાલે છે. જેથી શ્રીશ્રમણ-સંઘને અમારી વિનંતિ છે કે જેઓની પાસે તેવા પ્રંથોની પ્રેસકોપીઓ હોય, અગર અમે જે નામાત્ત્વથી અપ્રગટની ત્રણ વાડી છે, તે સિવાયનો કોઈ પ્રંથ પંચાંગીમાંનો અપ્રગટ જાણમાં હોય તો અમોને જણાવે. જે મુનિરાજાઓને તે પ્રંથો પૈકી કોઈ પ્રંથ સંપાદન કરવાની ઈચ્છા હોય તો અમને જણાવે, કે જેથી અમારી આ સંસ્થા તે કાર્યમાં આપનો સહકાર લે અને વને તેટલા વધારે પ્રંથો પ્રગટ કરી શકે.

આ પ્રંથના પૃષ્ઠ ૧૨૦ માં જે પુલ્પિકા વીંતી મૂકી છે, તે આધાર્ય શ્રીકમલસૂરિપુસ્તકોદ્ધારકવંત તરફથી જેમલમરની પ્રત ઉપરથી ઉતરાવેલી પ્રતની છે. આ રીતે આ કંઠ તરફથી ઉતરાવેલી પ્રતો છપાવવાના ઉપાયની તરહ છે. જેમાં અનેક અપ્રગટ પ્રંથો

શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરજીના સમુદાયમાં ઉગતા માણુ ગના હતા. તેઓશ્રીણ અમારી મંરથાના પણ નોને પમારોના પ્રજ્ઞાનોમાં મુનિશ્રીકેતનરિજવર્જની તાપે ડુંપા-
દનકાર્ય ક્યું છે:-પંચાશકચૂર્ણી, વંદનપ્રતિક્રમણઅવચુરી, દશવૈકાલિકઅવચુરી, અલ્પપરિનિતસૈદ્ધાન્તિકશબ્દકોશ માં ૧૩૦. આ માટે સંપાદકશ્રીણ તેમના ઓ જુબી ફુટનોટ લખી છે. અમારી સંસ્થા પણ તેમના આશ્રાન વરલ શેદ ગ્રહેર હરે છે અને તેમના આશ્રાનો શાંતિ ફલો છે.

छलायेला पण ऐ.

आ प्रथमा प्रकाशनमा अनोने जेम्ने सहाय करी छे अने संवादकने पण जेम्ने जेम्ने सहाय करी छे से सर्वतो कमो दूटीओ आ एउ तरफयी आमार मानीए छीए आ प्रथमां इष्टिबोधयी के कोई कारणयी अशुद्धि रहेबा पामी होय वो शुद्ध करबा हमारी विनयी छे.

लि० भवदीयः—

भोतीचद मगनमाई चौकसी
वि० संस्थाना इस्तीओ.

२०१४ कार्तिकी पूर्णिमा.

श्रमण भगवान महावीर महाराजना शासनमां शासननी स्थापना बलते द्वादशांगीनी रचना कराई, तेमज समये समये चौद पूर्वधर विगेरेए अनेक आगमो रच्यां. तेनी अंदर शासन ज्यां सुधी चाले त्यां सुधी एटले के लगभग पांचमा आराना छेडा सुधी आवश्यक क्रिया विगेरे साधुनो आचार रहे, आधी जे सूत्रो आवश्यक उपयोगी तेवा चार सूत्रो जे दीर्घकाल रहेवानां छे, तेने मूलसूत्र तरीके संज्ञा आपी. तेनी अंदर आवेला श्रीदशवैकालिकसूत्रनी श्रुतकेवली मनकना पिता श्रीशुन्यंभवसूरिए रचना करी छे.

आ श्रीदशवैकालिकनी अंदर छ महिना शेष आयुष्यवाळा एवा आठ वरसना मनकमुनि भणी शके अने समजी शके तेवी सरळ रचना कराइ छे. तेमां दश अध्ययनो छे अने पाछळधी वे चुलिकाओनो वमेरो थयो छे. आ श्रीदशवैकालिक उपर श्रीभद्र-बाहुस्वामी महाराजे निर्युक्ति रची. तेमां पांचसुं अध्ययन पिण्डैपणा छे. जेमां साधुने आ शरीर टकाववाने माटे, संयम पाळवाने माटे आहारनी जरुर पडे तेथी आहार कया प्रकारे लाववो जोइए ते विगेरे व्यवस्थानी साधुने जरुर रहे. तेने जणावनार आ अध्ययन छे.

आधी श्रीभद्रबाहुस्वामी महाराजे आ अध्ययननी विस्तारपूर्वक निर्युक्ति करी अने विस्तारपूर्वकनी निर्युक्ति होवाना कारणे जुदा ग्रंथ तरीके ते राखी, तेनुं पिण्डनिर्युक्ति एहुं नाम राख्युं.

श्रीमल्लयगिरि महाराजनी टीका साथेनी पिण्डनिर्युक्ति आ संस्थाए विक्रम सं. १९७४ मां आगमोद्धारक गुरुदेवश्री पासे संपादन करावी हती. पिण्डनिर्युक्ति उपरनी आ अबचुरी छे. अबचुरीका श्रीमान्क्षमारत्नजीए रची छे. अबचुरीनो चपसंहार

કરતી વસતે અવધૂરિકારે યજ્ઞ ગાયા ગ્ણાવી છે કે—“ ગમીર અર્ચવાહી યવી મોટી વૃષ્ટિને જોઈને મેં આ પ્રગટ અર્ચવાહી વગાવી (અવધુરી પ્રુષ ૧૨૦) અર્ચાન્ અવધુરીકારે મોટી વૃષ્ટિને અનુસરીને આ અવધુરી રષી છે

શ્રીશ્રીરગણિયે શિષ્યહિતા નામની વૃષ્ટિ રષી છે તે વૃષ્ટિને અનુસરીને આ અવધુરી રષાદ્ દોય યુ કદ પળ અનુમાન થાય તેનું નથી. ચીરગણિ એ પદ્મવિપ ટીકા રષે છે, તે પદ્મવિ મલયગિરિ મહારાજની વૃષ્ટિથી તદન નિરાહી છે પરંતુ આ અવધુરીકારે એ અવધુરી રષી છે, તે મલયગિરિ મહારાજની વૃષ્ટિને અનુસરે છે એ એ સ્યંલે જોવાની ગરુર પડે છે, તે તે સ્યંલે મલયગિરિ મહારાજની વૃષ્ટિને આખીને સુધારો કરી શકાય છે સુશ્રવન આ અવધુરિલે મલયગિરિ મહારાજની વૃષ્ટિ સાથે જો મેલવડે તો યશ કેટલાંયે સ્યંલો મલકે કે એ મલયગિરિ મહારાજની વૃષ્ટિને અહરે અહર મલકાં આશયે. યટલે “ આ વૃષ્ટિ મોટી વૃષ્ટિને અનુસરીને કરી છે ” યમ ગ્ણાવધાષી મલયગિરિ મહારાજની વૃષ્ટિને અનુસરીને કરી છે યમજ માની શકાય

કર્તા:—આ અવધુરીના કર્તા વિધિપદ્મગચ્છના શ્રીજયકીર્તિશ્ચરિના શિષ્ય શ્રીશુભારતજી મહારાજ છે તેમજે આ અવધુરિ ક્યારે રષી તે વિષે સુઠાસો અવધૂરિમાં નથી. તેનુ પ્રયાક પાટળની એ પ્રત આધારે પ્રેસકોપી યદ છે તેના આધારે ૩૦૦૧ તુ છે. ગ્યારે જેસલમેરની પ્રતના આધારે પ્રમથામ ૨૮૩૨ છે

આની પ્રેસ કોપી સ. ૧૧૮૩ માં ગુરુદેવશીપ પાટળમાં કરાવી હતી કે જેના આધારે આ અવધુરી છપાવવામાં આવી છે આ પ્રેસકોપી અમારે હીંગનપાટમાં સ. ૨૦૧૦ માં શુદ્ધ કરવી પડી હતી આની પ્રેસકોપી અને આચાર્યશ્રીવિજયકમલસૂરીશ્વરપ્રાચીન દસ્તાવિજિત-પુસ્તકોદ્યારક વરકપી જેસલમેરની પ્રત અવધુરીની પ્રત શ્રીજૈનાનપુસ્તકાલય(સુરત)માં

શ્રમા-

રત્નીયા-

વચ્ચુપેતા

શ્રી-

પિણ્ડ-

નિર્યુક્તિઃ ।

॥ ૬ ॥

હતી તેને પણ પ્રેસકોપી શુદ્ધ કરતી વલતે સાથે રાહવામાં આવી હતી. જો કે જેસલમેર ઉપરથી ઉતરાવેલી પ્રત ઘણીજ અશુદ્ધ હતી, પરંતુ પાટણની જે પ્રત ઉપરથી પ્રેસકોપી થઈ હતી, તે પ્રતમાં કોઈ કોઈ જગ્યાએ પાઠો પડેલા હતા જે ફંડની પ્રતમાં હતા. આથી તે પાઠો ચાલુમાં જરૂરી છે એમ માનિ અમે તે પાઠોને < > આબું ચિહ્ન આપી ચાલુ અવચુરીમાં આપ્યા છે.

ગાથાઓની તુલના:—અવચુરીકારે અને ટીકાકારે જે ગાથાઓ માની છે, તેનો સન્તુલન આ રીતે થાય છે. પિણ્ડનિર્યુક્તિમાં નિર્યુક્તિ ગાથા ૬૭૧ છે, માઘ્ય ગાથા ૩૭ છે અને અનિર્દિષ્ટાંક ગાથા ૨ છે.

વીરગણિની જે ટીકાવાલી પ્રત છે, તેમાં ગાથાઓ આશી આપવામાં આવી છે. અને માઘ્ય તેમજ નિર્યુક્તિની ગાથાના સંલગ્ન અંક આપવામાં આવ્યા છે.

સમજુતિ:—ગાથા ૨૪૨ (પૃષ્ઠ ૪૮) પછી “હુકાયએ” એમ અવચુરીકારે ગાથા માની છે. પણ તે ગાથા આશી આપી નથી. ગાથા ૩૧૧ (પૃષ્ઠ ૭૩) “ હુન્ગમિ ” ગાથા કોઈ જગ્યાએ દેખાતી નથી એમ અવચુરિકાર કહે છે, પણ મેલયગિરિ મહારાજે તેમજ વીરગણિએ તેની વ્યાખ્યા કરી છે.

ગાથા ૫૪૪ (પૃષ્ઠ ૧૦૦) ની ટીકામાં “ પયમમ ” એમ કરીને અડધી ગાથા અવચુરીકારે સાક્ષિમાં આપી છે, પણ મેલયગિરિ મહારાજે માનેલી ગાથાઓની સાથે આ ગાથાનો ક્રમ રાખ્યો છે તેથી ફુટનોટમાં સંપૂર્ણ ગાથા આપી છે અને તેનો અંક પણ લીધો છે.

ગાથા ૬૦૧ (પૃષ્ઠ ૧૧૦)માં જે ફુટનોટ આપવામાં આવી છે તે આગમોચારકમીષ કરેલી છે.
 ગાથા ૬૧૬ (પૃષ્ઠ ૧૧૪) ની પછી " સુઝો " એમ ગાથા માની તેની અવ્યુત્કરી કરી છે પણ આલી ગાથા આપી નથી તેથી અમો આલી ગાથા આપી શક્યા નથી, તેમજ અંક પણ અત્રે ગળ્યો નથી

ગાથા ૬૬૪ (પૃષ્ઠ ૧૧૮) ' ફરિય ' એવી ગાથા અવ્યુત્કરીકારે માની હોય તેવું અગતુ મયો પરંતુ મલયગિરિ મહારાજની ટીકાના અંકો કાયમ રાખવા માટે તે ગાથાનો અંક અને ગાથા અને આપ્યો છે

ગોથા ૬૬૮ (પૃષ્ઠ ૧૧૯) " ઘ્યેહિં " એમ કરીને અવ્યુત્કરીકારે આલી ગાથા આપી છે પણ વ્યાખ્યા કરી નથી મલયગિરિ મહારાજે ૫ ગાથા માની નથી, પણ વીરળગિની વૃત્તિમાં ૫ ગાથા છે

આ રીતની ચાથાઓનો સમન્વય થાય છે

આની અંદર મૂલ તરીકે જે અગીકાર કર્યું છે તે ચિત્તાના આગમ માટે તૈયાર કરેલી પ્રતના આધારે છીવેલું છે. < >
 આવી નિશાનીની અંદર જે પાઠ આપવામાં આવ્યો છે તે પાઠ એસલમેર ત્વરથી સઘત ૨૦૦૮મા હવરાવેલી પ્રવર્ધાનો અરુરી પાઠ છે આથી જ તેને જાહુમાં છીવો છે () આથા પિહ્ની અંદર જે પાઠ આપ્યો છે તે મલયગિરિ મહારાજની ટીકાના આધારે અરુરી માનીને આપ્યો છે [] આથાપિન્દ અંદર જે આપવામાં આવ્યું છે તે તે પ્રવર્ધા છે અરુર પણ અથવેસે તેવું નથી પિઠનિર્યુત્કિર્મા (૧) પિઠતુ નિરુપ્પ, (૨) હદુગમના વોષો, (૩) અલાપનાના વોષો, (૪) અપ્પાના વોષો અને (૫) પ્રાસે

પણનો વિષય છે. ક્રમે ગાયા ૭૨, ૪૦૩, ૫૧૫, ૬૨૮, અને ૬૭૧ મીએ તે વિષયો પૂરા થાય છે.

પરિશિષ્ટ ૧-૮—પિંડનિર્યુક્તિની અંદર આ વિષય ઉપરાંત સંપૂર્ણ વિષયની માહિતી મળી શકે તે માટે પ્રંથની શરૂઆત પહેલાં નંદીઆદિના વિષયાનુક્રમના આધારે વિષયાનુક્રમ આપવામાં આવ્યો છે. આ અવચૂરિને શૃંગારવા માટે તેમજ અંદર આવેલી વસ્તુઓનો માહિતી મળે તે હેતુથી અવચૂરિ પછી આઠ પરિશિષ્ટો આપવામાં આવેલાં છે. તે આ પ્રમાણે ૧-ગાથાઓને અકારા-દિક્રમ, ૨-માઘ્ય ગાથાનાં પ્રતીક, ૩-સાક્ષી ગ્રન્થો, ૪-સાક્ષી પાઠોનો અકારાદિ, ૫-વ્યાકરણઆદિ, ૬-‘અન્ને’ વિગેરે, ૭-નામોનો અકારાદિ અને ૮-ઉદાહરણોનાં નામાદિ.

પરિશિષ્ટ ૯—વીરગણિની શિષ્યહિતા નામની વૃત્તિનો આદિઅંત ભાગ અહિં પરિશિષ્ટ ૯ માં આપવામાં આવ્યો છે. તેની મૂલ્ય પ્રત પાટણના મંદારની મૂલ્ય ગાથા સહિતની વૃત્તિવાળી છે. આ પ્રત પડિમાત્રાની છે પરંતુ ઘટલી થઈ અશુદ્ધ છે કે મારા ક્ષયોપશમના આધારે અને તેટલી શુદ્ધિ કરતાં પણ એમાં અશુદ્ધિઓ પારાવાર રહેવા પામી છે, તો પિંડદ્વજનો ધીની પ્રતનો સમ-ન્વય કરીને શુદ્ધ કરશે, એવી આશા તો જરૂર રહ્યાય.

અવચૂરિની અંદર પરિશિષ્ટ તરીકે વિશાલકાય વૃત્તિનો આદિ અંતભાગ આપવો એ ચરેતર વ્યાજથી નથી, પરંતુ આ પણ એક અઘાવધિ અશુદ્ધિત મંદારોમાં સુરક્ષિત રહેલી પ્રત છે, એમ જણાવવાને માટે એ અયોગ્ય ન ગણાય.

પરિશિષ્ટ ૧૦—અંબલગચ્છીય શ્રીમેઠુંગસૂરિના શિષ્ય શ્રીમાગિશ્યશેતારસૂરિ જે દીપિકા રચી છે, તેનો આદિ અને અંતભાગ આના પરિશિષ્ટ ૧૦ની અંદર આપવામાં આવ્યો છે. દીપિકાકાર પોતે જ એ વાત જણાવે છે કે મલ્લયગિરિ મદારાજની

શુદ્ધિને જોઈને મેં આ રચી છે. જુઓ પરિ० ૧૦ ટુ ૧૭૭ પ્ર० સ્ત્રો ૨ પટલુ જ નહિ પણ મને મેલકર્તા યુ શ્લેષાય છે કે દીપિકાનો પળો જ મોટો માગ મલ્લયગિરિ મહારાજની શુદ્ધિના અછરે અછર જ છે તે વાત ચોક્કસ છે કે દીપિકાકારે કઈક કઈક સંક્ષેપ કર્યો છે પરિશિષ્ટ ૧૦માં આપેલો દીપિકાનો આદિઅત્તમાગ છે તે પૂનાની પ્રત પરથી ઉતરાવવામાં આવ્યો છે. તે પ્રત ત્રિપાઠી કે પદપાઠીવાળી હોવી જોઈપ કારણ કે તેની પ્રેસકોપી મૂલ ગાયાઓના ગુલ્લક સાયેની છે મારા હાથમાં આ પ્રત આવેલી નથી, પણ પ્રેસકોપી પરથી પ જોઈ સ્પષ્ટાય તેવું છે આ પ્રત પશ્ચિમાત્રાની હોય તેવો સંમત છે પ પ્રત કોઈ સંયોગોમાં રરેક પાને તુટેલી યા પસાદ ગયેલી છે જેથી જગો પર વાલુ દીપિકામાં શુદ્ધતા થઈ ગય છે અને જણાવવા માટે અને ત્યાં X X આલુ ચિહ્ન આપ્યું છે

કોઈ શકા કરે કે આદિ ને અંતમાગ આપવો અને તેમા વઘી આલુ શુદ્ધકણ્યુ આપ્યું, તે કાંઈ ચોગ્ય છે ? આલુ કહેનારને જણાવશુ પટે કે જે અવચૂરિ છપાવીપ છીપ તે પંચાગીના અનુદ્રિવ સાહિત્યને અનુદ્રિવ કરાવવાના હરેશથી છે, પટલે આ દીપિકા મહારોમાં પડેલી અનુદ્રિવ હતી અને તે આ રશરૂપની છે, તે જણાવવા માટે આ અમારો પ્રયત્ન છે કોઈ માગ્યશાહી પરિશિષ્ટ ૯ અને ૧૦ માં આવેલી શુદ્ધિ અને દીપિકાને સર્પૂર્ણ છપાવવાલુ કરીને માન ઉપાસનાનો હામ લેચે, પથી મારી આજ્ઞા તોટી ન ગણાય.

શીજી ને પદ શુદ્ધિનો શોકેશર ચેનલકરમાં જે નિર્દેશ કરવામાં આવે છે, કે જેલુ પ્રમાણ ૪૦૦૦ સ્ત્રોક ગણાવવામાં આવે છે અને તેમાં જેસલમેર, પાટળ, સુરવનો નિર્દેશ કરવામા આવે છે તે હરેશ્વર ૪૦૦૦ સ્ત્રોકપ્રમાણ નહિ પરંતુ ૩૦૦૦ સ્ત્રોકના પ્રમાણની અને સુમારત્ત્વજીવાળી અવચૂરિ જ હોવી જોઈપ કારણ કે જેસલમેરની પ્રત પરથી જે પ્રત ઉતરાવીને સુરવ મૂકવામાં

आवी छे, ते क्षमारत्नजीवाळी ज छे. तेमज पाटणनी प्रत परथी जे प्रेसकोपी थई छे, के जेनो उपयोग असे आ अवचूरि छपाववामां कर्यो छे. ते पण तेमनी ज छे. आथी ए त्रणे स्थळनी प्रतो जे अन्य वृत्तिना नामे निर्देश करी छे, ते भिन्न न होतां क्षमारत्नजीवाळी अवचूरि केम न होय ?

शंका:—आचार्य श्रीहरिभद्रसरिए 'स्थापना' द्वार सुधीनी शिष्यहिता नामनी टीका रची, तेने वीराचार्ये संपूर्ण करी, एम वीरगणि पोतानी टीकानी शंरुआतनी '६-७-८' गाथाथी जणावे छे. ज्यारे पोते एटले ईश्वर गणिना शिष्य वीरगणिए '७६११' प्रमाण अहि परिशिष्ट ९ मां आद्यंत भागमां आपेलो छे. एवी वृत्ति रची छे. तेजो उपली वृत्तिने अनुसरिने आ रंभुं छुं, एम टीकानी '१०'मी गाथामां बोल्या छे. वळी टीकानी पूर्णाहुति तथा प्रशस्तिनी समाप्ति करतां शिष्यहिता एंभुं नाम वे स्थानमां बोले छे. तो शिष्यहितावृत्ति पू. हरिभद्रसरिनी के आ वीरगणिनी ? विज्ञा एवा प्रमाणम्.

प्रकाशकीय निवेदनमां परिशिष्ट ९ वाळी टीकाने ३१०० श्लोकवाळी शिष्यहितानो. आद्यंतभाग छे, एम प्रकाशके जणाव्युं छे. पण खरी रीते आ ७६११ श्लोक प्रमाणनी वीरगणिनी वृत्तिनो छे.

सुधारो:—परिशिष्ट ९ ना हेडींगमां वीराचार्यना स्थाने वीरगणि एम वांचवुं. फंड तरफथी आ अवचुरी छपाववानुं नक्की यथा पळी सं. २०१०ना हींगनघाटमां मुनिराज श्रीक्षेमंकरसागरजीने आनी प्रेसकोपी सोंपवामां आवी तेथी में तेमज तेमणे प्रेसकोपीने शुद्ध करवानुं कार्य कर्युं. जे वात पूर्वे जणावी छे. तेने शुद्ध करी सं. २०११ मां मुनिमहाराज श्रीगुणसागरजी महाराजने सोंपी अने तेमणे फंडने मुंबाद रवाना करी. तेने पळी संस्थाए

મહોદય પ્રેસમાં આપતાં તે પ્રકો આવવાનાં છઠ થયાં એમ જાણે છે કાર્ય કરવા હતા, પરંતુ તે અમારી સંપાદકની જોડી, તે જ સાહના સેત્ર ૧૪ ૦))ની કાઠી રાત્રીપ હુંટી ગઈ. આથી આનુ સંપાદન કાર્ય મારા પુસ્તકાના હાથેજ કરવાનુ આલ્યું વર્ષોના વર્ષોથી જોડે રહેલા અને જોડેજ ૨૦ થી ૨૫ પ્રયોજન સંશોધન કાર્ય કરેલું, તે આજે પુસ્તકાના હાથે ચાલ્યુ આથી થીજા મુનિયર્યોની સહાય છેવાનુ થયુ પર જાને ચત્કરિષિત્ સહાય હીંથી પણ સરી આથી રીતે મને મહેલા સંજોગોમાં આ પ્રય મેં સંપાદન કર્યો છે

૧. એક સંપાદક—આ પ્રંથના એક સંપાદક મુનિરાજ ધીશ્વેરસાગરજી અને હું સામ્યા વિ છે ૧૯૯૦ થી ૧૯૯૨ વીં વખતે જ રહેલા છિપ અને અમારે સંપાદન કાર્ય પણ એક બીજાના સહયોગથી ચાલેલું છે તેમજે સંસ્કરના ૧ પ્રયો અને ગુજરાતી સાહિયના ૧૦ પ્રયોં સંપાદન ર્યું છે સંપાદકની અમારી જોડી તરીકે એમનાં જીવનના વે મોલ તેઓ જા કંઠના એક સંપાદક હોવાથી અદિ સર્વુ છે.

ગરબો ગુજરાતના શ્વેતા જીજ્ઞાના કપરવંચ ગામના વેથી જયવંદ દુરજીવનવાસ અને ધીરજ વહેના સમીલા ત્રીજા ગુજ કચ્છભાદ્ર એમનુ સંવારી-વળામાં નામ હતું. સંવારીવળામાં વલની તથા ૧૬ ગુજ, ગુની હતાં કર્મનો સંયોગમ કરતાં ૧૯૯૨માં ત્વ આગમોચારકશીના હસ્તે મુનિરાજ ધીશ્વરિણાગરજીના નામથી જયશ્યામલાં સંયમ અંગીકાર કર્યુ અને શ્વેરસાગરજી નામ રાપ્યુ સંયમનો મોટો ભાગ આગમોચારકની સેવામાં જ રખા હતા, યાવત્ આગમોચારની અંતિમ પદી થુપી સાથે જ રખા હતા અને જે આગમોચારકની સાહિયસેવાની કૃતિએને જાત્, સંસ્કૃત વદાર ત્રી સમ્યા હીપ છે પ્રતાપ આ મુનિરાજનોજ છે. કારણ કે આગમોચારકની કૃતિએને ત્ણે ત્ણેથી જોયાને, તેની તેની વેપીએ, પ્રતો, આગમોચારકના હસ્તાક્ષરે વેચાઈને તેમને કડી છે (આનો આટલો જાટ આગમોચારકની સાહિત્યસેવાના નામની જે નાનકડી ધુતજાનની એટલી સુલભ આગમમંદિરની યાગ્યમાં છે ત્વા મૂલ્યામાં આવ્યો છે)

એમને તપની અંદર પણ વર્ષયાતતપની અમુક ઓઠીએ, મત્વરની ઓઠી, વીષવ્યાનકની અમુક ઓઠીએ, જ્ઞાનવંચની, વૈષવસ્ત્રી, પેરવસ્ત્રી, પેર, જાઠનો અને જાઠાદ કર્યાં છે જ્ઞાનનો ઉલ્લેખ અને ક્રિયાનો રંગ, તેમજ વેપાસનો રંગ તેમનામાં સાથે હતો એમનો છાપુળાનો ૨૧ વર્ષનો વર્ષાય છે ૧૦૧૦ મું ચાતુર્માસ દિગમળપાટ કર્યા પછી કપરવંચ થીચિંતામણીપાર્થિવ્યાયના મંદિરના ' મંજનાથનાકા પ્રતિષ્ઠા ' મહોલ્લખ પર જાવતાં, દિગમળપાટથી ૭૦૦ માર્ગ આથી,

केटलीक वखत शारीरिक कारणोना अंगे संपादनकार्य धीरुं चाले, तो केटलीक वखत प्रेस एवी अगवडता ऊभी करे के कार्य तदन ठंडुंज यई जाय, एधी पण संपादनकार्यमां ढीलश पडे छे.

अमारा संपादनकार्यमां जेणे जेणे मदद करी छे ते सर्वने असे अत्रे याद करीए छीए.

शेठ देवचंद लालभाई जैन पुस्तकोद्धारकफंडना १०५ मा क्रमांकवाला आ ग्रंथनुं संपादन जे अमने मळ्युं छे ते मारा ज्ञानना क्षयोपशममां कारणभूत थाय छे. विद्वद्जनो अमारा संपादनमां जे कांई क्षति रही होय तेने मारा ज्ञानमित्रे करी आपेला शुद्धिपत्रकथी शुद्ध करी वांचे अने ते उपरान्तनी क्षतिओ अमने जणवे, ए ज अभ्यर्थना. शुद्धिपत्रक परि० ८ सुधी ज आप्युं छे.

साधु मुनिराजो पिण्डने-आहारने लगता आ ग्रंथनो सचहुमान उपयोग करशे एम कही हुं विरसुं छुं.

सं. २०१४ पोप सुद १५
 जैन उपाश्रय, लुणावाडा (पंचमहाल)

आगमोद्धारक उपसंपदाप्राप्त
 मुनिकंचनविजय.

कपडवंजथी २० माइल दूर खलाही मुकामे सं. २०११ ना चैत्र व. ०)नी काळी राते ११ वाग्याना मुमारे जेरी जानवरना दंशयी, सर्व जीवने पोताना हाये खमावी, नमस्कारमहामंत्रने साभळतां हुं जाउं छुं एम बोली, समाधिपूर्वक आ कायानी साथेना संधयी छुटा यया-काल्धर्म पाम्या. आ रीते अमारी सपादकनी जोषी तूदी. एमनी जीवनदरमर अने तेमना संपादन करेला ग्रंथोनी यादी मारी सपादित श्रीसिद्धिगिरियात्राविधि नामनी पुस्तकामा आपवामा आवी छे.

श्रीहमारत्नीयाषचूर्णुपेतायाः श्रीपिण्डनिर्मुक्तः

विषयानुक्रमः

गाथा	विषयः	अन्वयपत्रम्	गाथा	विषयः	अन्वयपत्रम्
	अथ पिण्डनिरूपणम्		६, १०६ ⁺	गौणसमयोरभ्यक्तानि नामानि	३
१	पिण्डोद्गोस्पादेषणासंयोजनाप्रमाणात्कारणानि(८)पिण्डनिर्युक्त्याम्।		७, ७ ⁺	अक्षकाखादौ सद्भावासद्भावे स्थापने।	३
२	पिण्डैकार्थिकानि (१२)।		८-९	द्रव्ये सचिच पिण्ड (९) निव्यय-ल्यवहारौ।	३
३-४	पिण्डनिरूपेण (४-६)।		१०-११	सचिचः पृथिवीकायपिण्ड।	३
५	कुलकचतुर्माग्न्यायेन षट्के चतुष्कम्। ११		१२	क्षीरदुग्मादेरघः पथ्यादौ च मिथ, जात्रे पुरुद्वित्रिपौरुपी।	४

१ +एतच्चिदाश्रिता भाष्यगाथा।

गाथा	विषयः	अन्वयपत्रम्
१३-१५	श्रीतोष्यादिनाऽचिच, ख्यास्त्रो-टादौ स्थापनादौ च प्रयोजनम्। ४	
१६-३४,	८-११+ अप्कारये निव्यय-ल्यवहारसचिचता अर्वाक्-त्रिवर्ण्येभ्य पतिसमात्रे षष्णे अण्डुमसन्ने तन्दुलोदके मिथ, अनादेशत्रिक, तद्-पणानि, शीतोष्यादिनाऽचिच, परिषेकपानहस्तवक-	

धावनादि प्रयोजनं, ऋतुवद्धे- दोषः, वर्षास्वधावने दोषः, अर्वाग् वर्षायाः सर्वोपधेः क्षालनं, जघन्यतः पात्रनिर्यो- गस्य, आचार्यादीनां पुनः पुनः, पात्रनिर्योगाद्या अविश्रा- म्याः, विश्रामणाविधिः, नी- त्रोदकग्रहणं, सुर्वनशान्यादि- क्रमः, पूर्वं यथाकृतानि, ना- च्छोटनादि, छायाऽऽस्तपयोः शोषणं, कल्याणकं च । ८	३५-३७ तेजसि निश्चयव्यवहारसच्चित्ता, मुंजरादिर्मिश्रः, ओदनादिर- चित्तः । ८
३८-४२, १२-१५+ वायुकाये घनवा- तादौनिश्चयेन सच्चित्तः, प्राच्या- दिव्यवहारेण, आक्रान्ताध्मात- पीडनदेहानुगतनिश्चोदनेष्व- चित्त, हत्यादिवातस्याच्चित्ता- दित्त्वे क्षेत्रकालविचारः, ग्ला- नत्वेऽचित्तेन प्रयोजनम् । ९	४३-४६ वनस्पतिकार्येऽनन्तकार्यो निश्च- येन, शोयो व्यवहारेण, मिश्रः प्रग्लानो लोष्टादिः दृत्ग्लानो अचित्तः, संस्वास्कादिना प्र- योजनम् । १०
४९-५२ अनुपयोगिनो नारकाः, चरमा- स्थिदन्तादिना तिर्यञ्चः, प्रधा- जनादिना मनुष्याः, क्षपका- दिकाकर्यादिना देवा उपयो- गिनः । ११	४९-७२ मावे प्रशस्ते संयमादित एका- द्विदशविधान्तः, अप्रशस्तेऽसं- यमादिरैकाविर्नवान्तः, बन्धहे-
५३-५४ पिण्डनवकसंयोगाः (५०२)	
५५-५८ क्षेत्रकालपिण्डो, अमूर्त्तत्वेन शक्ता, आधेयस्थितिभ्यां प्ररूप- णाहेतुत्वेन च समाधानम् । १३	

उग्रप्रशस्तः, शुक्तिरेतु मधुस्तः,
 ज्ञानवर्धनचारित्र्याणां पर्याया-
 स्तत्परिपण्टः, अल्पवसायो वा
 पिण्डः, आहारादि प्रशस्त-
 सिण्डत्सोपकारी, तेन द्रव्यमा-
 वपिण्डाम्यामधिकारः, निर्वाण-
 कारणज्ञानादिकारणमाहारः,
 पटे पक्षवत्, अनुपहतकारणा-
 स्कार्ये अविकलज्ञानादिर्नोक्त-
 हेतुः । १६

॥ इति पिण्डनिरूपणम् ॥

॥ अथोद्गमदोषाः ॥

७३-७८ एषैकार्थिकानि (७) एषणा

निक्षेपाः (७) द्रव्ये सचि-
 चादिः (द्विपदादि ३) भावे
 गवेषणैषणादि (३) क्रम-
 सिद्धिद्वयः । १७

७९-८७ गवेषणानिक्षेपा (७) द्रव्ये
 उग्रप्रशस्तवत्प्राप्तौ, भावे उद्ग-
 मोत्सावने । १८

८५-९१ उद्गमैकार्थिकानि (३) निक्षेपा
 (४) द्रव्ये सद्रुकज्योतिस्तृ-
 णादि, भावे ज्ञानादि, स्तुक्-
 मियकथानक, उद्गमशुद्ध्या-
 रित्रशुद्धिस्ततो मोक्षस्य । १९
 ९२-९३ आषाकर्मदिका (१६) उद्ग-
 ममदोषाः । २०

९४ आषाकर्मके नामादिनी (८)
 द्वाराणि ।

९५-१२८, १६-२२+ आषाकर्मिकैकै-
 र्थिकानि (८), द्रव्याषाबां
 धनुरादीनां प्रत्यक्षादि, आषा-
 षायां यमघाय त्रिपतन,
 द्रव्येऽथ कर्माणि चलादिष्ववत-
 रण, भावे संयमस्थानादियु,
 संयमश्रेणित्स्वरूप, आषाकर्म-
 प्राप्ती अषोऽवतीर्थं अषोमवा-
 युषनीकरणादि कुरुते पठति
 चाधोगतौ, द्रव्यात्मने निवा-
 डनिधाम्यां हिंसा, काया द्रव्या-
 ल्मनि, श्वाशरणाल्पघात, निम्ब-

खाद्यस्वाद्यानामाघाकर्मता,
प्रासुकीकरणं निष्ठिते, उप-
रकृतं कृते, न छायावर्जनं
न्याय्यम् । ३७
१७७-१७८ स्वपरपक्षस्वरूपं, करप्या-
करप्यता च । ३७
१७९-१८२ अतिक्रमाद्याश्चत्वारः, न्यु-
परण्डिताहस्तिहृष्टान्तेन
अतिक्रमादिषु वृत्तिः, अति-
क्रमादिस्वरूपम् । ३८
१८३-१८८ आघाकर्मग्रहे आशाऽनव-
स्यामिध्यात्वविराघनाः । ३८
१८९-२०५ आघाकर्मं तत्सृष्टं तद्भोजन-
स्थितं, परिहारश्च, वान्त्मा-

दाघाकर्मभोगिनामपि । २७
१२९-१३६ एकार्थिकचतुर्भङ्गी, भङ्गा-
त्रयीयोजना । २८
१३७-१५९ साधर्मिकस्याघाकर्म, नाम-
स्थापनाद्रव्यक्षेत्रकालप्रवच-
नलिङ्गदर्शन (३) ज्ञान
(५) चारित्रा (५-३) भि-
ग्रह (४) भावना (१२) भिः
साधर्मिकस्वरूपं, प्रवचना-
दिषु चतुर्भङ्गश्च, तेषु
करप्याकरप्यता च । ३३
१६०-१७६ अशनाद्याघाकर्म, कृतनि-
ष्ठचतुर्भङ्गी, अशनस्याघा-
कर्मत्वे हृष्टान्तः, पान-

येन ज्ञानदर्शनवधोऽपि, द्रव्या-
त्मकमाणि ममताविषयः, भा-
वेऽशुभपरिणतिः, आघाकर्म-
परिणतः परकर्म आत्मकर्म-
कुरुते, सङ्गमशङ्का, कुटोपमया
समाधिः केषाञ्चित्, अशुभ-
भावाङ्गुल्यां, ग्रहणात्मसङ्ग,
प्रतिसेवादिभिरात्मकर्मता, क्र-
मेण तेषां गुरुल्युते, न परा-
नीते दुष्टेति प्रतिसेवना, सुल-
ब्धोत्कौ प्रतिसेवना, तद्भो-
गिप्रशंसाऽनुमोदना, स्तेनरा-
जपुत्रपत्नीवणिक्पंशंसाकारिणः
प्रतिसेवादेषु हृष्टान्ताः, तद्व-

द्विबभोग्यं, उभतेबोहदा-
 न्दा, अन्यसमयेपृष्टीही
 रादिवत्, अशुचिसृष्टवत्,
 अशुचिभ्रजनस्ववत् सृ-
 ष्टस्वद्भाजनस्यतयो परि-
 हार, अविधिपरिहारेऽ-
 ग्नीत्यर्थदृष्टान्तः, विविधि-
 हारे 'द्रव्यकुलदेशमावापे-
 क्षणम् । ४१

२०६-२१७ परिणत्या बन्धाबन्धो, वेप-
 विदग्धकमियद्वरदृष्टान्तौ,
 तद्यानदर्शिनदृष्टान्तश्च व्यापा-
 कर्मभोगिनो बोद्धत्वमेवा ४३
 २१८, २४२ २३+ विभागैदिक्षिके उद्दिष्ट-

कृतकर्मचतुष्पकेन द्वावश-
 नेवा, ओषोद्वैशिक्षिकसंभव-
 स्वरूपे, रेलादिना उज्ज्ञान,
 गोवत्सदृष्टान्तेन उपयुक्तवा
 विभागोद्वैशिक्षिके संभवः, उ-
 देशशमुदेशादेशसमादेश-
 नेवा, तत्स्वरूप द्रव्यथोत्र-
 कालभावैश्चिच्छास्त्रिच्छले,
 उद्दिष्टे कल्प्याकल्प्यविधि,
 सम्प्रदाने च, तत्परिज्ञानो-
 पाय, कर्णोद्वैशिक्षिके कल्प्या-
 कल्प्यविधि । ४७

२४३-२७० द्रव्यपूतो छगणधार्मिक-
 दृष्टान्तः, भवपूतिस्वरूपः,

उद्भवकोट्यामायाकर्मिका-
 याः, उपकरणे द्रव्यपाने
 च भावरपूति, यक्तपूति-
 स्वरूप, बुद्धयुखादिचतुर्म-
 त्रिका त्रिष्वकल्पये अज्ञारा-
 दिने सुक्ष्मपूति, भाषाकर्म-
 पात्रस्याकल्पये सुक्ष्मपू-
 तिवा, स्वल्पमात्रेण पूति ;
 भाषाकर्मप्रदे त्रीन् विव-
 सान् पूति, तत्परिज्ञानो-
 पायः । ५२

२७१-२७६, २४+ वेधकविषवत् सृष्ट-
 सान्तरितमपिःमिश्रमकल्प्य,
 यावदर्थिकपलण्डिसाशुभि-

किके शाल्योदनदृष्टान्तः
लोकोचरे क्नाधिकवस्त्रादौ
दोषास्तदपवादश्च । ६१
३२९-३४६
अभ्याहते आचीर्णानाचीर्णे
निशीथानिशीथे स्वग्रामपर-
ग्रामे जलपथस्थलपथौ,
दोषाश्च, त्रिगृहाद् वाटका-
देश्च परतः परग्रामनिशीथे
घनावहहृष्टान्तः, हस्तश-
तादाचीर्णं, उत्कृष्टादि-
मेदाः । ६५
३४७-३५६-उद्भिन्ने पिहितकपाटौ प्रा-
सुकामासुके, षट्कायदोषाः
दानादिदोषाः अकुञ्चित-

च, आत्मरथीकृतं कल्पते,
विशुद्धिकोटित्वम् । ५८
३०६-३१५
क्रीते आत्मपरद्रव्यभावं-
क्रीतानि, सचित्वादि पर-
द्रव्ये, आत्मद्रव्ये निर्मा-
स्यादि, परभावे मङ्गुह-
ष्टान्तः, आत्मभावे धर्मक-
शावादक्षणादि (९) । ५९
३१६-३२२
प्रामित्ये लौकिके भगिनी-
दृष्टान्तः, लोकोचरे वस्त्रादौ
मलिनतादिदोषाः, अपवाद-
श्च । ६१
३२३-३२८
परिवर्तिते लौकिकलोको-
चरयोस्तद्व्यान्यद्रव्ये, लौ-

शस्वरूपं, कल्पत्रये क-
ल्प्यता । ५३
२७७-२८४, २५+ स्थापनायां स्वस्थान-
परस्थाने, अनन्तरपरम्परे
ग्रहत्रयात्परतः, विकारेत-
राणि द्रव्याणि । ५५
२८५-२९१, २६-२७+ वादरसूक्ष्म-
प्रामृतिके मङ्गलपुण्यार्थाय,
तत्फलं च उत्पन्नकानाबन्ध
फक्ताभ्याम् । ५६
२९२-३०५
प्रादुर्भरणसंभवे भिक्षुक-
त्रयदृष्टान्तः, प्रकटकरणे
सुलयादेर्बहिरानयनं, प्रकाश-
करणे रत्नादिना छिद्रादिना

कपाटे आधीर्गम् । ६६

३५७-३६५ मालापरसुते जपन्योत्कृष्टे,
भिक्षुदृष्टान्त, दासुपतनादि
उत्कृष्टे कापिला, कर्षा-
पस्तिर्गमेवा, अपवा-
दस्य । ६८

३६६-३७६-प्रसुत्वामिस्तेनाऽऽच्छिन्ना-
नि, प्रभौ गोप, दोषा
अपवादस्य । ७०

३७७-३८७ सामान्यनिष्ठे लोहपम्बु-
दृष्टान्त, भोजनानिष्ठे,
छिन्ने कस्य, हस्तिनि
सुष्ट दृष्टमप्यकस्यम् । ७२

३८८-३९१ यावदधिकस्वगृहसाधुमिथे

रथ्यवपूरकस्त्रिधा, मिथाम्ने-
द, कस्य्याकस्य्यविधि । ७३

३९२-४०३, २८-३०+ विशोध्यविशो-
धिकोद्यो, द्रव्यदेजकाल-
भावैर्विवेक, शुष्काद्भवतु-
भङ्गी, कस्य्याकस्य्यविधि,
उद्गमकोट्या पद्, दोषा
विशोधि, नवाष्टादष्टादि-
कोट्य, गृह्यद्रवा उद्गम-
दोषा । ७५

॥ इत्युद्गमदोषाः ॥

॥ अथोत्पादनादोषाः ॥

४०४-४०९ द्रव्योत्पादनायां सञ्चितादि,

माचोत्पादनायां धास्यादयो

दोषा (१६) । ७६

४१०-४२७ ३१-३२+ क्षीरमज्जन-
मण्डनक्रीडनाह्वयात्रीत्वानि
करणकारणाम्ना, घात्री-
शब्दव्युत्पत्ति, घात्रीदोष
गुणादिनिरूपण, दण्डाहा
न्तोऽत्र । ७९

४२८-४३४ स्वप्नामपरप्रामपकटच्छन्न-
मेवा दृती, लोकोत्तरे उभय
पक्षे च, धनदण्डाह्वान्तः । ८०

४३५-४३६ ३३-३४+ लामालामादि-
पद्विध निमित्त, भोगिनी-
दृष्टान्त । ८१

४३७-४४२ जातिकुलगणकर्मसिद्ध्यैः सू-

९१
५००-५१३, ३५-३७+ चूर्णे चाणाक्य-
शुल्लकौ, पादलेपे समित-
सूर्यः, क्षताक्षतयोन्यो-
विवाहे च युवतीयुग्मं, गर्भे
नृपपत्न्यौ । ९४
५१४-५१५ साधुसमुत्था उत्पादना
दोषाः, एषणायां शङ्कित-
भावापरिणतौ साधोः, शेषा
गृहस्थात् । ९४
॥ इत्युत्पादनादोषाः ॥
॥ अथ एषणादोषाः ॥
५१६-५२० एषणानिक्षेपाः (४), द्रव्ये
वानरयूथदृष्टान्तः, भावे

चाऽधूचाभ्यामाजीवः । ८२
४४३-४५५ श्रमणमाहनकृपणातिथिश्चा-
भिर्वनीपकः, निर्ग्रन्थादयः
श्रमणमेदाः, वनीपकत्वे
दोषाः । ८४
४५६-४६० त्रिविधाश्चिकित्सास्तद्दो-
षाश्चः । ८५
४६१-४८३ घृतपूर्णसेवकिकामोदकसि-
हकेशरहृष्टान्ताः क्रोधादिषु,
क्रोधादिकारणानि च । ८९
४८४-४९३ संस्तवस्वरूपं सम्बन्धिवच-
नयोःपूर्वपश्चाद्भेदौ च । ९०
४९४-४९९ विद्यायां मन्त्रे च भिक्षु-
पासकः पादलिसश्च ह-

शङ्कितादि (१०) । ९२
५२१-५३० ग्रहणभोगयोश्चतुर्भङ्गी, उ-
द्गम (१६) अक्षितादि
(९) पु शङ्का, उपयोगा-
च्छुद्धिः, श्रतोपयोगगृहीतं
केवल्यपि मुञ्जे, अन्यथा
श्रुताप्रामाण्यादि, परिणामा-
शुद्धेः शङ्कासद्भावे चाने-
षणीयम् । ९६
५३१-५३९ अक्षिते सचित्ते पृथिव्यव्यवन-
स्पतयः, अचित्ते गहिते तरे ।
हस्तमात्रयोश्चतुर्भङ्गी, सं-
सक्तिमदकरण्यम् । ९७
५४०-५५७ निक्षिप्ते सचित्तमिश्रयोरन-

न्तरपरम्परे, सचिन्ते बोधा,
स्वरथानपरस्वानयो क-
स्याकस्याविधि, सप्तविधो
विध्याशाचमिः यतना ७,
अनस्युज्योदकमयद्विदकर्म
प्राद्य, फार्थावच्छिन्नस्युज्या-
परिद्याटापहनमन्ना, मन्ना-
नयनरीति, आयुज्यो दोषा,
शतहरितयोरनन्तरपरम्प-
रमेवौ । १००

५५८-५६९ सविषाचिषमिश्रेषु विहि-
तेषु चतुर्भङ्गयः, चरमे
मजना । १०१

५६१-५७१ सविषाचिषमिश्रसंहरणेषु

चतुर्भङ्गयः, संहरण, अ-
चिषे आषारसद्विषममाणयो,
शुष्कार्द्रस्तोकषण्डुचतुर्भङ्गय
यत्र कस्याकस्याविधि-
दोषाश्च । १०३

५७२-६०४ शालशुद्धमसोमषाविषत्वा-
रिषाद्विषवायकेषु केषुचि-
द्रजना सदोषाश्च । १०९

६०५-६०८ सविषाचिषमिश्रेरुन्मिश्रे
चतुर्भङ्गयः, संहरतोन्मिश्रयो-
विशेष, आर्द्रशुष्कस्तोक-
षण्डुचतुर्भङ्गयः, कस्याक-
स्याविधिश्च । १०९

६०९-६१२ अपरिणते रन्त्ये पट्टकाया,

भावे दातृगृहीत्री । ११०
६१३-६२६ लिप्ते यज्यादिलेपोऽपि य-

र्ष्य, नित्यतपसा संयमा-
दिदानेर्भोजन, यज्यास्याचा-
म्बेर्भोजन, महाराष्ट्रादिवर-
जलेपेन यापना, तकादीनां
ग्रहण, शीता आहारोप-
चिद्यस्या, अलेपारूपषण्डु-
लेपद्रव्यादि, संहरद्रहस्तमा-
त्रसावशेषद्रव्यैर्भङ्गाः । ११२

६२७-६२८ छवित्ति शीतोप्यमिषषण्डु
र्भङ्गयस्तदोषाश्च, शीतोप्या-
च्छवित्ति कायदाहपट्टका-
यविराधना, मयुन्निन्दु-

६५५-६६० साङ्गारसघ्नसौ तद्दोषाश्च ११८
 ६६१-६७१ क्षुद्रेदनादीनि कारणानि,
 आतङ्कादीनि न्यूनाहारका-
 रणानि, उपसंहारः, धर्मा-
 वश्यकयोगानामहानिः प्र-
 योजनं, सूत्रविधिना विरा-
 घना निर्जराफला । १२०
 ॥ इति ग्रसैषणादोषाः ॥

कवलवदनेष्वन्तः, रसहेतो
 दोषः, अपवादश्च । ११५
 ६४२-६४३ पुरुषादेराहारप्रमाणं यात्रा-
 मात्राहारश्च मुनिः । ११६
 ६४४-६५४ अतिबहुकमतिबहुशः प्रका-
 मनिकामाम्भ्यां प्रमाणं, हीना-
 दिभोजने गुणाः, हितमित-
 स्वरूपं कालापेक्षयाऽऽहार-
 मानम् । ११७

॥ इति पिण्डनिर्युक्तिः ॥

दृष्टान्तः । ११३

॥ इत्येषणादोषाः ॥

॥ अथ ग्रसैषणादोषाः ॥

६२९-६३५ ग्रसैषणानिक्षेपाः (४),

द्रव्ये मत्स्यदृष्टान्तः, भावे

संयोजनाद्याः, अर्थसिद्धये

चरितकल्पिताहरणे, साधो-

रात्मानुशासनम् । ११४

६३६-६४१ द्रव्यसंयोजना बहिः, पात्र-

धमा-

रत्नीया-

चतुर्थपेता

श्री-

पिण्ड-

निर्युक्तिः ।

॥ १४ ॥

श्रीक्षमार्त्नीयावच्युतेतायाः श्रीपिण्डनिर्युक्तेः शुद्धिपत्रकम् ।

अनुदं	शुद्धं	पत्राङ्कः	पत्राङ्कः	पत्राङ्कः	अनुदं	शुद्धं	पत्राङ्कः	पत्राङ्कः	
इन्द्राळ	अङ्कार	१	६	१	६	१२	२६	१२	२६
'चित्तौ	'चित्तौ	१	११	८	१०	१३	३	१३	३
सहि०	सीह०	२	१९	९	१	१३	५	१३	५
चेन्नवै०	चेन्नवै०	२	२६	९	३	१३	५	१३	५
माना	मानो	३	१४	१०	२०	१४	७	१४	७
सच्चित्तौ	सच्चित्तौ	३	२६	११	६	१४	१४	१४	१४
कवणेन	कवणेण	४	१७	११	६	२६	२७	२६	२७
'शुद्धे	'शुद्धे	५	५	११	१२	२७		२७	
नियममिति	नियम इति	५	१६	११	२३	२७		२७	
भाष्यशुवण	भाष्यशुवण	५	२६	१२	३	२७		२७	
पान०	'पान	६	१	१२	३३	२५		२५	

पिण्डं	निवारणमेव	पिण्डः	निवारणमेव	१५	१३	विषाण	१७	विषाण	४
निवारणमेव	वोच्छामि	निर्जर-	निर्जर-	१६	२	प्राशुकं	१८	प्राशुकं	१५
वोच्छामी	बोद्धव्यानि	तत्र	ततः	१६	१२	संकलेन	१८	संकलेन	३
बोधव्यानि	पदपदा०	अबुद्धा	अबुद्धा	१७	७	कथन०	१८	कथन०	६
पदपदा०	भवेपणां त्रि- प्रकारमाह	सूचितं	सूचितं	१७	८	निर्विशका	१८	निर्विशका	७
भवेपणां त्रि- प्रकारमाह	(६.१)	तसेवं	तसेवं	१७	२३	व्यावहार०	१९	व्यावहार०	१३
(६.१)	(६.१)	न्वर्थः	न्वर्थः	१७	२३	रूपा,	१९	रूपाः,	२४
दोहद०	दोहद०	तिरिश्चामानु०	तिरिश्चामानु०	१७	२५	निमन्त्रिता,	२०	निमन्त्रिताः,	२४
न्ता	न्ताः	तमाह क०	तमाहाक०	१८	६	प्रथम०	२०	प्रथमः	२४
(६.२)	(६.२)	प्राह	प्राही	१८	९	तुष्णीको-	२१	तुष्णीको-	२५
विद्यमेय	विद्यमेयं	मन्य०	मन्यः	१८	१४	आनतो	२२	आनेता	६
बहुआदगो	बहुओदगा	संयमादिः	संयतादिः	१८	१४	राज०	२२	राजा	१५
(६.३)	(६.३)	परीत	परीता	१८	१५	च, जाताः	२२	च जाता	३
				१८	१५	कथनया	२२	कथनया	९

तथा०	तथा०	२७	१८	कर्णा	कर्णा	३६	१६	'उद्विष्टे'	४४	३
कर्मव्या०	कर्मव्या०	२९	१६	पृष्ट	सृष्ट	३६	२१	अदस	४४	१०
'आख्या०	'आख्या०	२९	१९	राजा	राज्ञा	३८	१	०पयुक्तम् [वा],	४५	१७
'दि नाम्ना	दिनाम्ना०	२९	१९	साधोरिति	साधोरति	३८	४	तथा च ०पयुक्ततया च }		
निहया	निहया	३०	१२	सखियपि	सखीयपि	३८	२०	'भवन्ति	४५	२५
'स्वे नाम०	'स्वेनाम०	३०	१५	एव	एव	३९	४	उद्देशिक स० औद्देशिकसा०	४६	२
'अस्ती०	'नवस्ती०	३१	३	यदोप०	यद्यप्यु०	३९	१०	'मुक्ता वेला, मुक्तां वेलां	४६	१८
इल्ले	इल्ले	३१	९	मज्जाप०	मज्जार०	३९	१२	तदेव	४७	४
०नुक्त्वा	०नुक्त्वा	३१	१८	याचि[वा स्थि] याचित्वा				सन्मिथ	४७	१५, १६
०नुहा	०नुहा	३१	१९	वान्	स्थितवान्	३९	२३	'पक्वममिति पक्वमिति	४८	३
मज्ज	मज्ज	३४	९	उष्ठी	उष्ठी	४०	४	'कृत	४८	१०
स्थिता,	स्थिता	३४	१५	०नम०	०नपवप्र०	४०	२५	पृष्ट,	४८	२५
बालादी०	बालादि०	३४	२५	पुसि०	वसि०	४१	१७	नून पाक	४९	२
तु	तु	३५	२७	'काथा०	'काथा०	४३	६	अज्यो०	४९	८

•श्रुति	चरुलु०	चेति	•क्रियं	•कीयं	५८ १८, २२	साधवो	साधवो	६४ १७
चरुलु०	सुखलु०	सुखलु०	चटु०	चाटु०	५९ ३	पविश्रि०	विचिन्०	६४ १८
सन्मिश्रं	सन्मिश्रं	सन्मिश्रं	•त्य-	•त्य-	६० १०	सत्स०	तत्स०	६४ १९
सुल्लय०	सुल्लयु०	सुल्लयु०	गुरूणा०	गुरूणा	६० २०	•चीर्ण०	•चीर्ण	६५ ४
उत्करणं	उत्करणं	उत्करणं	भगिनी	भगिनी	६० २६	•हृत०	•हृतं	६५ ६
स्थिताश०	स्थितस्याश०	स्थितस्याश०	तथैत०	तथैत०	६१ १४	•चीर्णम०	•चीर्णम०	६५ १५
•गमेति	•गमे	•गमे	•वस्यन्ते	•वस्यन्ते	६१ २३	०द्वित्रं	०द्वित्रं	६५ १८
वर्त्ता०	वर्त्ता०	वर्त्ता०	दारिद्र०	दारिद्र्य०	६२ ४	लेलुं	लेलुं	६५ २५
दुर्गासं	दुर्गासं	दुर्गासं	दारिद्र्ये	दारिद्र्ये	६२ ५	मुद्गदयः	मुद्गदयः	६६ ४
•र्थः सिद्धं	•र्थः सिद्धं	•र्थः सिद्धं	विदि०	अविदि०	६३ १	शिलां	शिलां	६६ १
•दूर्ध्व	•दूर्ध्व	•दूर्ध्व	०द्वयो(न्ये)	द्वये	६३ १३	अन्तः	अन्तः	६६ २३
दधि०	दधि अ०	दधि अ०	लाहकं	लाहकं	६३ २५	शिरःस्फो०	शिरःस्फो०	६६ २४
•सिक्त्या०	•सिक्त्या०	•सिक्त्या०	वीवाहः	विवाहः	६४ १०	•निवृत्तः	•निवृत्तः	६७ २०
सिद्धंति	सिद्धंति	सिद्धंति	०रयतः	०रयन्तः	६४ १५	ऽन्यथा	ऽन्यथा	६८ ७

०इसु	०इसु	१	६८	१	छिआदि	छिआदीनि	७३	८	यया विभव	ययाविभव	७६	१९
प्रतिकुष्ट	प्रतिकुष्ट	२१	६८	२१	किञ्चि	कञ्चि	७३	१९	प०	पु०	७६	१९
परि०	परि०	५	६९	५	सदेव०	सदेव०	७४	७	हृत्	हृत्	७७	९
नाछि०	नाच्छे०	५	७०	५	०द्वेषे	०द्वेषे	७४	८	हृष्टवा	हृष्ट्वा	७७	११
अणुनाय	अणुण्णाय	२२	७०	२२	दादि	दादि	७४	९	पिटिना०	पिटिना०	७७	१९
सुस्तके	सुस्तके	२४	७०	२४	विवेके	विवेके	७४	१५	चछया	चछया	७७	२२
सहोद	सहोद	१३	७१	१३	सहस्रो	सहस्रो	७४	२१	ऽय०	ऽय०	७७	२६
दानाद	दानाद	१९	७१	१९	०निपाति	०निपाते	७४	२२	यथेपा स०	यथेपा स०	७८	२
गयमच	गयमच	१२	७२	१२	अशठः	अशठः	७५	४	स्नाप०	स्नाप०	७८	११
कुमुन्स्य	कुमुन्स्य	१५	७२	१५	षातन	षातन	७५	१०	स्वरा,	स्वरा,	७८	२५
जावति य	जावतिय	१७,	७२	१७,	पोद०	पोद०	७५	२३	स्त्रीमुसो	स्त्रीमुसो	७८	२५
आरम्भ	आरम्भे	२१	७२	२१	यथा स०	यथास०	७५	२५	टके स्थिते	टके स्थिति	७९	९
अच्यवपू०	पू०	१	७३	१	मेवा.	मेवा	७६	९	ण्डरि०	ण्डरि०	७९	१६
			७३	१	कापि	कापि	७६	२६	वृत्त्य	वृत्त्य	७९	१९

लिं	लिं	७९	१९	'सुपत्तं	सुप्यणं	८४	२१	यथाऽयं	यथाययं	८८	१६
परिग्रहे	परिग्रहे	७९	२०	चामए०	चादष्ट०	८४	२२	(ह०)	(ह० ३४)	८९	३
तः प्राय एव तप्रायमेव	तः प्राय एव तप्रायमेव	७९	२४	मृतपु०	मृतपू०	८५	७,	प्रनए०	प्रणए०	८९	७
'ययां	'यथा	८०	४	(ह०)	(ह० ३१)	८५	१७,	'प्लुत०	'प्लुति०	८९	१०
तद् मर्त्ता	तद्मन्त्रा	८१	७	पस	पण	८५	२१	दि	दिः	८९	१९
'त्या०	'स्या०	८१	७	०द्वय०	द्वयं	८५	२०	प्रम०	प्रम०	८९	२६
साधुर्नि०	साधोर्नि०	८१	८	(ह०)	(ह० ३२)	८६	२०	"	"	९०	५
पञ्चवि०	पञ्चवि०	८१	२०	भो-	भोः-	८६	२०	भुते	भुते	९१	५
'र्चाण०	०त्राण	८१	२२	(ह०)	(ह० ३३)	८६	९	(ह०)	(ह० ३५)	९१	३
मुक्त०	मुक्त०	८२	१०	प्येक	प्येकः	८६	१५	वाशि०	'दक्षि	९१	१५
घोषाश्च	घोषाश्च	८२	१०	(ह०)	(ह० ३३)	८६	१६	(ह०)	(ह० ३६)	९१	१३
'पत्या	पर्या	८४	१८	तथि०	तथि०	८७	२०	'दक्षी०	दक्षी०	९२	३
'सय	'सयं	८४	२१	०भिग०	०भिर्भ०	८८	७	(ह०)	(ह० ३७)	९२	१
'गणे	गेण	८४	२१			८८	८	भुजते	भुजते	९२	५

घात० (ह०)	असत० (ह० ३८)	९२ २३	यथ० मात्र	युष० मासत्र	९५ ३	अङ्गव्य० अस	भङ्गव्य०	१०२ १९
पद० (ह०)	पाद० (ह० ३९)	९२ २३	विकृत्यता	विकृतयता	९६ ५	चतुर्थी	चतुर्थी	१०२ २०
दुष्ण	दुष्ण (ह० ३९)	९३ ७	व्यक्तिः	वक्ति .	९६ १८	०द्वि	०द्वि	१०३ ६, ७
(ह०)	दुष्ण (ह० ४०)	९३ १३	रथ	रथ	९६ २०	०द्वि	०द्वि	१०३ ७
(ह०)	(ह० ४१)	९३ १२	लक्ष्य०	लक्ष्य०	९६ २३	माना	माना	१०३ २०
(ह०)	(ह० ४२)	९३ १९	कर्म०	कर्म०	९७ १	(ह०)	(ह० ४५)	१०५ ११
(ह०)	(ह० ४३)	९३ २१	रोर०	रोऽ०	९७ १६	योजना	योजना	१०५ ११
धीषा०	विषा० (ह० ४३)	९४ ७	दुष्णा०	दुष्णा०	९९ १८	शिष्ट	शिष्ट	१०५ २४
(ह०)	रिणव (ह० ४३)	९४ १	०विलिप्ते	०विलिप्ते	९९ २१	घुसु०	घुसु०	१०६ २
(ह०)	पतिनि० (ह० ४४)	९४ १७	सूद्रि०	सूद्रि०	१०० २७	कवी०	कवी०	१०६ ८
(ह०)	पतेनि० (ह० ४४)	९४ २४	मातृकेण	मातृकेण	१०१ २४	ददत्या	ददत्या	१०६ ८
पतिनि०	पतेनि०	९५ २	सन्विता०	सन्विता०	१०१ २६	व्यन्ति	व्यन्ती	१०६ १६
न्वस्त०	न्वस्त०	९५ ३	सहयते	सहियते	१०२ १४	पन्ति	पन्ती	१०६ १७

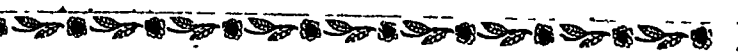
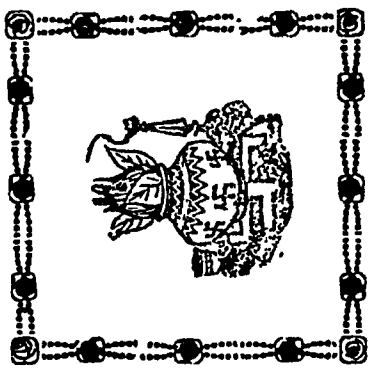
धमा-
रत्नीया-
वचुर्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥ १८ ॥

यथा नि०	यथाऽऽनि०	१०७	८	पेशीर०	११३	२५	इर्या०	११८	२१
द्वारे	द्वारं	१०७	११	मुत्क्षि०	११४	५	घामो	११८	२४
दाज्यैवं	दाज्यैवं	१०७	१६	द्रव्ये	११५	२	आव०	११८	२५
जे त्वया ग्रहणे	जे	१०७	१६	कादेः	११५	११	दारिद्र०	११९	१
परिष्टः	परिष्टः	१०८	८	तोमं०	११५	११	सुन्न	११९	७
पिञ्जन०	पिञ्जन०	१०९	३	योजना	११५	१२	तेति भिक्षार्थं } ते तितिक्षार्थं } उ०	११९	१२
परिणितम्	परिणितम्	११०	५	रिणत०	११५	२२	मु०	११९	१६
समि	सामि	११०	१६	स आहार			बला०	११९	१७
तेण उ०	तेण उ	१११	२०	एव	११६	१	वर्षति	११९	१७
लग्नात्	लग्नात्	१११	२५	रुद्धानि	११७	१	महिकायां	११९	१७
ज्ञात्वा ना०	ज्ञात्वाऽना०	११३	९	प्राशुक०	११८	६	चरित्रभेयं	१२०	१
(ह० ४४)	(ह० ४६)	११३	६	कीदृशः	११८	१३	द्वृत्ति०	१२०	१३
चागल०	च गल०	११३	२४	भोक्तव्यः	११८	१३	प्रकटार्थ	१२०	१३
(ह० ४५)	(ह० ४७)	११३	२१	पदै०	११८	२१	क्तिर०	१२०	१६

प्रेस०	मुद्रणालय०	१२०	१८	उणहिय	ऊणहिय	१२२	२४	०धृताना	मृताना	१२१	१४
चसुयुं०	वच्युं०	१२१	१	पञ्जता	पञ्जरा	१२५	७	पिण्ड-	पिण्ड-	१२२	१२२
निर्युक्त०	निर्युक्ति०	१२१	४	सचित०	सचित०	१२५	१४	रत्नीया	रत्नीया	१२२	१२२
प्रतिकम्	प्रतीकम्			०चरिण्य	०चरिण्य	१२६	८	द्रव्योद्गमे	द्रव्योद्गमे	१२४	१२४
पृच्छा	पृच्छा	१२१	२०	सचितो	सचितो	१२६	१६	इस्ती०	इस्ती०	१२४	२६
अरमाई	अरमाई	१२२	७	०मचितो	०मचितो	१२७	२३	सीधो०	साधो०	१२५	१७
काणण	काणण	१२२	१३	संजोय०	संजोय०	१२९	७	०वेष्टक	०वेष्टकः०	१२६	१
गवि०	गवे०	१२२	१२	धृताना	धृताना	१३१	५				
०पगार्दिण	०पगार्दिण	१२२	२०	वृहद्वृत्ति	वृहद्वृत्तिः	१३१	१०				

रेफर्मा अनुस्वार प्रेसदोपयी षणे ठेरुणे छे, तेने वाचक महशयोए समसीने वाचवा विनती

श्रेष्ठि-देवचन्वलाकर्मार्द्ध-जैनपुस्तकोद्यारे प्रग्याकृतः १०५ ।

श्रीमद्भद्रबाहुस्वामिप्रणीता समाप्त्या श्रीजयकीर्तिसिद्धिरिच्छिष्य-श्रीक्षमारत्नसूत्रितावच्युंयेता

श्रीपिण्डनिर्युक्तिः ।

पूर्वमाधिकारसूत्र, गाथा—

पिंडे उगम उप्यायणेसणा [स]जोयणा पमाणं च । इंगाल घूम कारण अट्टविहा पिंडनिज्जुत्ती ॥ १ ॥

पिण्ड आहारविषये उद्गम १ उत्पादना २ प्यणा ३ संयोजना ४ प्रमाण ५ इङ्गाल ६ घूम ७ कारण ८ मेदादष्टविधा
पिण्डनिर्युक्तिर्यवति, पिण्डस्य-आहारस्य निश्चिता युक्तिः निर्युक्तिः ॥ १ ॥ अथ पिण्डैकार्थिकान्याह—

पिंड निकाय समूहे सपिंडण पिंडणाय समवाए । समुसरण निचय उवचय चएय जुस्सेय रासीय ॥

आहारे पिण्डसूत्रानां मीलनात् निकायो भिक्षुसङ्घाते, समूहो मनुजादियोगे, संपिण्डना सेवादीनां, पिण्डनापि तत्रैव,
केवलं मीलनमात्रे, समवायो वणिगादीनां योगे, समवसरणसूत्रस्वीर्यकृतः समार्या, निषयः शूकरादियोगे, उपचयः

पूर्वयोगोपचयभावे, चय इष्टकाचितौ, राशिः पूगफलादियोगे, युग्मः पदार्थद्वयसङ्घाते, एतान्येकार्थिकाणि ज्ञातव्यानि, योगवाचकत्वात् ॥ २ ॥ पिण्डभेदानाह—

पिंडस्स उ निक्खेवो चउक्कओ छक्कओ व कायवो । निक्खेवं काऊणं परूवणा तस्स कायघा ॥ ३ ॥

पिण्डस्य निक्षेपो-नामादिन्यासरूपः, चतुष्कः पदकको वा कर्तव्यः, निक्षेपं कृत्वा तस्य-पिण्डस्य प्ररूपणा कर्तव्या

पिण्डस्य निक्षेपो-नामादिन्यासरूपः, चतुष्कः पदकको वा कर्तव्यः, निक्षेपं कृत्वा तस्य-पिण्डस्य प्ररूपणा कर्तव्या

॥ ३ ॥ पदके चतुष्कनिक्षेपान्तर्भावं दृष्टान्ततः प्ररूपयति—
कुलए उ चउबभागस्स संभवो छक्कए चउणहं च । नियमेण संभवो अत्थि छक्कणं निक्खिखत्ते तम्हा ॥ ४ ॥

यथा कुलके-चतुःसेतिकाप्रमाणे चतुर्भागस्य-सेतिकाप्रमाणस्य सम्भवो भवति, एवं पदके निक्षेप(पे) चतुर्णां नियमे-
न-अवश्यंतया सम्भवोऽस्ति, तस्मात् पदकं निक्षेपामि ॥ ४ ॥ तदेवाह—

नामं ठवणापिंडो दवे खेत्ते य काल भावे य । एसो खलु पिंडस्स उ निक्खेवो छविहो होइ ॥ ५ ॥

सुगमा, नवरं नामादिषु प्रत्येकं पिण्डशब्दो योज्यः ॥ ५ ॥ नामपिण्डं [स्वापनं] स्यापनापिण्डसम्बन्धं चाह—

गोणं समयकयं वा जं वावि हवेज्ज तदुभएण कयं । तं विति नामपिंडं ठवणापिंडं अओ वोच्छं ॥ ६ ॥
तच्चतुर्विधं नामपिण्डं भुवते तीर्थद्वाराः, गौणं समयकृतं यद्वा तदुभयेन कृतं गुणसमयकृतमित्यर्थः, अपिशब्दादनुभयं

* अस्यां प्रतौ सर्वत्र () एतन्निष्ठमध्यवर्ती पाठो मुद्रितदृष्टदृश्यनुगतः ।

गुणसमयव्यतिरिक्तमित्यर्थः, अतः स्थापनापिण्डं वक्ति ॥ ६ ॥ भाष्यं—

गुणनिष्कृष्ट गोपणं सं चेत् जहत्थमत्थवी वेति । त पुण खवणो जलनो तवणो पवतो पईवो य ॥ भा० १ ॥

पिण्ड इति वर्णरूप नाम नामापिण्डः, गुणनिष्कृष्ट नाम गौण तदेव च यथार्थमर्थविधौ द्रवते, दृष्टान्तमाह—गौण नाम त्रिधा—द्रव्य १ गुण २ क्रिया ३ निमित्तमिति, पिण्ड इति क्रियानिमित्त, पिण्डन पिण्ड इति व्युत्पत्तेः, उदाहरणान्यपि क्रियानिमित्तान्येव दर्शयति, त पुणोत्ति, तत्पुनः गौण नाम क्षपण इत्यादि, यथा क्षपयति कर्माणीति क्षपकः, ज्वलतीति ज्वलनः, तपतीति तपनः, पुनातीति पवनः, प्रदीप्यते इति प्रदीपः, चक्ररोज्यसजातीयदृष्टान्तसहस्रयार्थः ॥ १ ॥ सामान्यतो गौणं नाम व्याख्यातं, सम्प्रति पिण्ड इति नाम गौणं समयकृतं च व्याचिरुपासुराह—

पिण्डण बहुद्वेषाण पडिवक्खेणात्रि जत्थ पिण्डक्खा । सो समयकओ पिण्डो जह सुत्तं पिण्डपडियाई ॥ २ ॥

बहूनां द्रव्याणां पिण्ड(न)श्च—एकत्रमीलन पिण्ड इति नाम प्रवर्तमान गौणमिति शेषः, समयकृतमेवाह—पूयोपेययाऽत्र प्रतिपद्यन्तः सयोगाभाववाची, ततः प्रतिपक्षेणापि द्रव्यसंयोगमन्तरेणापि यत्र पिण्डाख्या भवति, स समयकृतः, पिण्डो नामापिण्ड इति, यथा पिण्डवापपडियापत्ति सूत्र, अयमभिप्रायः, यथा आचाराङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धे प्रथमे पिण्डैपणाध्ययने सप्तमोदेशके—“से भिक्षु वा भिक्षुणी वा गाहावइकल पिण्डवापपडियाए अणुपविट्ठे समणे, ज पुण पाणण पासिक्खा, तजहा—तिलोदग वा तुसोदगं वा” इत्यादि, अत्र पानीयमपि पिण्डशब्देनाभिहितं समयमापया,

न चान्वर्थयुक्तयेति ॥ २ ॥ उभयजं दर्शयति—
जस्स पुण पिंडवायट्ठया पविट्ठस्स होइ संपत्ती । गुडओयणपिंडेहिं तं तदुभयपिंडमाहंसु ॥ भा०३ ॥

यस्य पुनः साधोः पिण्डपातार्थतया—आहारलाभेच्छया गृहपतिकुलं प्रविष्टस्य गुडौदनपिण्डयोरुपलक्षणत्वादन्यपिण्डस्य सम्प्राप्तिर्भवति, तदुभयपिण्डं—गुणनिष्पन्नसमयप्रसिद्धपिण्डशब्दवाच्यमुक्तवन्तस्तीर्थकरणधराः, पिंडेहिंति, अत्र प्राकृतत्वात् षष्ठ्यर्थे तृतीया ॥ ३ ॥ उभयातिरिक्तं प्रतिपादयति—

उभयाइरित्तमहवा अन्नंपि हु अत्थि लोइयं नाम । अत्ताभिप्पायकयं जह सहिगदेवदत्ताई ॥ भा०४ ॥
'अथवे'ति, प्रकारान्तरे उभयातिरिक्तं—गौणसमय(ज)विभिन्नं, अन्यदपि लोकप्रसिद्धं लौकिकं—आत्माभिप्रायकृतं नाम, अनुभयजं भवतीति, यथा सिंहकदेवदत्तादिनामानि ॥ ४ ॥ ननु निर्युक्तिगाथायामनुभयजस्यानुक्तत्वादिह व्याख्यानमनुचितमिति चेन्नैवमपिशब्देन तत्रापि सूचितत्वात्तथा चाह भाष्यकारः—

गोणसमयाइरिचं इणमन्नं-वाऽवि सूइयं नाम । जह पिंडउत्ति कीरइ कस्सइ नामं मणूसस्स ॥ भा०५ ॥

इदं पिण्ड इति नाम अन्यद्वा गौणसमयातिरिक्तं, अपिशब्दात् सूचितमस्ति, यथा कस्यापि मनुजस्य पिण्ड इति नाम क्रियते, तच्चान्यद्भव्यसंयोगाभावात्, शरीरावयवयोगाधिवक्षणान्न गौणं नापि समयकृतं, अत उभयातिरिक्तमिति ॥ ५ ॥ ननु समयकृतोभयातिरिक्तयोर्न कोऽपि विशेष उभयत्राप्यन्वर्थविकलत्वादात्माभिप्रायकृतत्वादिति चेन्नैवमित्याह—

बुद्धेऽवि अभिप्याए समयपसिद्धं न गिण्हए लोओ । जं पुण लोयपसिद्धं तं सामइया उवचरंति ॥ भा० ६ ॥

पदैकदेशे पदसमुदायोपचारात्, अभिप्राये-अभिप्रायकृतत्वे तुल्येऽपि समयप्रसिद्ध नाम लोको न शुक्लाति, न हि क्वापि समुदेशान्दनेन समयप्रसिद्धेन मोजनादिकं लोको व्ययहरति, यत्पुनर्लोकाप्रसिद्धं तत् सामयिका उपचरन्ति ॥ ६ ॥ अथ मूलसूत्रं, स्थापनापिण्ड वक्ति—

अकस्त्रे वराडए वा कट्टे पुत्थे व चित्तकम्मे वा । सब्भावमसब्भावं ठवणापिण्ड वियाणाहि ॥ ७ ॥

अथे वराटके-कपट्टे वाशब्दोऽश्रुलीपकादिसमुच्चयार्थः, काष्ठे, पुत्थे-ठिउच्छिन्नादौ, वाशब्दो लेप्यपापणसमुच्चये, चित्र कर्मणि वा सन्नायमसन्नायं चाधित्य स्थापनापिण्ड विजानीहि, तत्र सत्त्वमानः सन्नायः, स्थाप्यमानस्येन्द्रावेरुत्तुत्तया चिदादिना यदर्थनाद्विद्यमान श्वेन्द्राद्विर्जायते स सन्नायः, इतरस्त्वसद्भावः, अय भावः-यदा अक्षकपट्टोदय एकत्र सल्लेप्य पिण्डत्वेन स्थाप्यन्ते, यथा एप पिण्डः स्थापित इति, तदा तत्रापि पिण्डाकारस्योपलभ्यमानत्वात् सन्नायः, यदा एकस्मिन्नेषे वराटके वा पिण्डत्वेन स्थापना तदा पिण्डाकारस्यानुपलभ्यमानत्वात् अद्यादिगतपरमाणूनामविवक्षणात्, असन्नाय इत्यादि ॥ ७ ॥ एतदेव भाष्यकृद्वाचयाम्—

इकोउ असब्भावे तिण्ह ठवणा उ होइ सबभावे । चित्तेसु असब्भावे दारुअलेप्पोवले सियरो ॥ भा० ७ ॥

एकोऽथ उपलक्षणत्वाद्दराटकादिर्वा पिण्डत्वेन स्थाप्यमाना असन्नाये, यदा त्रयाणामथार्णा वराटकादीनां वा परस्पर

संश्लेषकरणात् पिण्डत्वेन स्थापना तदा सद्भावे स्थापना, पिण्डाकृतेरुपलभ्यमानत्वात्, त्रयाणां चेति उपलक्षणं, तेन द्वयोरपि बहूनां वा योगे ज्ञातव्यं, तथा चित्रेषु यदैकविन्द्वालेखनेन पिण्डस्थापना तदाऽसद्भावे, यदा त्वनेकविन्द्वालेखनेन प्रभूतद्रव्यात्मका स्थापना तदा सद्भावे । तथा दारुकुलेष्योपलेषु पिण्डाकृतिसम्पादनेन या पिण्डस्य स्थापना सा (म) इतरः— सद्भावस्थापनापिण्डः, तत्र पिण्डाकारस्य दर्शनात् ॥ ७ ॥ द्रव्यपिण्डमाह—

तिविहो उ दूर्वापिंडो सच्चित्तो मीसओ अचित्तो य । एकैकस्स य एत्तो नव नव भेआ उ पत्तेयं ॥८॥
द्रव्यपिण्डस्त्रिविधः—सचित्तो मिश्रोऽचित्तश्च, इतो—भेदत्रयानन्तरं एकैकस्य भेदस्य नव २ भेदा ज्ञातव्याः ॥ ८ ॥ नन

भेदानाह—

पुढवी आउक्काओ तेऊ वाऊ वणस्सई चेव । वेइंदिय तेइंदिय चउरो पंचंदिया चेव ॥ ९ ॥

सुगमा, नवरं पिण्डशब्दः पूर्वगाथातोऽनुवर्तमानोऽत्र प्रत्येकं सम्बध्यते ॥ ९ ॥ प्रत्येकं भेदानाह—

पुढवीकाओ तिविहो सच्चित्तो मीसओ य अचित्तो । सच्चित्तो पुग दुविहो निच्छयववहारओ चेव ॥१०॥

सुगमा, नवरं निश्चयतो व्यवहारतश्च सचित्तः पुनर्द्विविधो भवति ॥ १० ॥ निश्चयव्यवहारस्वरूपमाह—

निच्छयओ सच्चित्तो पुढविमहापवयाण बहुमज्जे । अचित्तमीसवज्जो सेसो ववहारसच्चित्तो ॥ ११ ॥

घम्मादिपृथ्वीनां मेर्वादिमहापर्वतानां बहुमध्यभागे निश्चयतः पृथ्वीकायः सचित्तः स्यात्, अचित्तमिश्रो वक्ष्यमाणभेदो

क्षेत्रतः, कालतः स्वायुःक्षयेण, कालज्ञानं [च] (न) छद्मस्थानां, भावतो वर्णादिपरावर्त्तनेति, अचित्तपृथ्वीकाय इति । प्रयोजनमाह-व्युत्क्रान्ता-अपगतयोनिः-जीवानामुत्पत्तिर्यत्र तेन व्युत्क्रान्तयोनिना-प्रासुकेन पृथ्वीकायेनेदं वक्ष्यमाणं प्रयोजनं भवति, साधूनामिति ॥ १३ ॥ तदेव दर्शयति—
अवरद्धिगविसंबंधे लवणेन व सुरभिउवलएणं वा । अचित्तस्स उ गहणं पओयणं तेणिसं वऽन्नं ॥१४॥

अपराद्धिको-लूतास्फोटः सर्पादिदंशो वा विषं प्रतीतं तयोरुपशमनायाचित्तपृथ्वीकायबन्धनं लवणेन प्राशुकेन भोजनादौ, अथवा सुरम्युपलेन-गन्धपापाणेन प्रयोजनं, तेन हि पामाप्रखृति(त)वातादिघातः क्रियते, ग्रहणं त्वचित्तपृथ्वीकायस्य नान्यस्येति वा, अथवा तेन पृथ्वीकायेनेदमन्यत् प्रयोजनं वक्ष्यमाणम् ॥ १४ ॥ तदेवाह—

टाणनिसियणतुयट्टण उच्चाराईण चेत्र उस्सग्गो । घुट्टगडगलगलेवो एमाह पओयणं बहुहा ॥१५॥

स्थानमचित्तपृथिव्यां कायोत्सर्गकरणं निषीदनं-उपवेशनं त्वगवर्त्तनं-स्वापः, उच्चारादीनां-पुरीषश्रवणादीनां चोत्सर्गः-परिष्ठापनं घुट्टको-लेपितपात्राणां घुट्टनपाषाणः, डगलकानि प्रतीतानि, लेपः-पापाणादिनिष्पत्ताः, एवमाद्यचित्तपृथ्वीकायेन बहुधा प्रयोजनं स्यादिति ॥ १५ ॥ अथाक्कायपिण्डमाह—

आउक्काओ तिविहो सच्चित्तो मीसओ य अच्चित्तो । सच्चित्तो पुण दुविहो निच्छयववहारओ चैव ॥ १६ ॥

पृथ्वीकायाधिकारवत् व्याख्येया ॥ १६ ॥ निश्चयव्यवहारभेदावप्राये दशयति—

द्वमा

रत्नीया-

वच्युपेता

श्री-

पिण्ड-

निर्युक्तिः ।

॥ ४ ॥

घणउदही घणवलया करगसमुद्दहाण बहुमज्जे । अह निच्छयसच्चित्तो ववहारनयस्स अगडाई ॥१७॥

धनोदधयो धनवलया नरकस्याः, करकाः प्रतीयाः, तथा समुद्रद्रहानां बहुमन्यभागेऽप्यायाः 'अह'चि, एष सर्वोऽपि
अप्यायो निधयसच्चिदः, व्यवहारनयमतेन "मञ्जाः क्रोशन्ती"ति युक्त्या अवटादिश्वटः-रूप आदिशब्दाद्याप्यादिपरिग्रहः,
तत्र संस्थितोऽप्यायाः सच्चिदः स्यादिति ॥ १७ ॥ मिथमाह—

उसिणोदगमणुवत्ते दडे वासे य पडियमिचमि । मोत्तूणादेसतिगं चाउलउदगेऽवहुपसन्नं ॥ १८ ॥

अत्र जावावेकवचन, ततोऽनुदुत्तुचेपु असम्पूर्णेणु त्रिपु दण्डेषु-उत्कालेषु यदुष्णोदकं तन्मिश्रमिति, येषे-दुष्टौ पतितमाने
यल्ल तेष, तथा आदेशत्रिक-मवत्रिक मुक्त्या तन्दुलोदक अयदुप्रसन्न-नातिस्वच्छीभूत, मिश्रमित्यर्थः, आर्पत्वादकार-
प्रत्नेपोऽयद्वित्यत्र कार्यः ॥ १८ ॥ मवत्रिक दर्शयति—

भंडगपासवलगा उत्तेडा बुब्बुया न संसति । जा ताव भीसगं तंदुला य रज्झंति जावऽन्ने ॥ १९ ॥

तन्दुलोदके तन्दुलप्रक्षालनानन्तरं प्रक्षालनभाजनादन्यभाजने प्रधिष्यमाणे भाजनस्य पार्श्वे ये उत्तेडा-पिन्दवो लज्जनास्तौ
यावन्न घाम्यन्ति-विष्वसगुपगच्छन्ति, तावचन्दुलोदक मिश्रमित्येके १, अपरे पुनः-भाजनादन्यभाजने तन्दुलप्रक्षालनबले
धिष्यमाणे जलोपरि ये बुहुदा जावास्ते यावन्न घाम्यन्ति तावचन्दुलोदक मिश्रमिति २, पुनरन्ये इत्यमाहुः-तन्दुलप्रक्षालना-
नन्तरं रादुभारन्धाः, ते यावन्न राध्यन्ति-सिष्यन्तीति तावचन्दुलोदक मिश्रमिति ३ ॥ १९ ॥ एषां दूयणान्याह—

ए ए उ अणाएसा तिन्निवि कालनियमस्सऽसंभवओ । लुक्खेयरभंडगपवणसंभवासंभवाईहिं ॥ २० ॥

तुशब्द एवकारार्थे भिन्नक्रमश्च, तत एते त्रयोऽप्यनादेशा एव, कुत ? इत्याह—कालनियमस्यासम्भवात्, न हि विन्द-
पगमादौ कालनियममिति कथमित्याह—रुक्षेतरमाण्डपवनसम्भवासम्भवादिभिः, आदिशब्दाच्चिरकालसलिलभिन्नत्वाभिन्न-
त्वादिपरिग्रहः, अयं भावः—प्रथमादेशवादिनां मते रुक्षे भाजने शीघ्रं विन्दवः शोपमुपयान्ति, स्निग्धे च चिरकालं तिष्ठन्ति,
ततः संशय एव, द्वितीयादेशवादिनां तु मते बुहुदा अपि खरपवनेन झटिति शाम्यन्ति, पवनाभावे तु चिरमपि तिष्ठन्ति,
ततः संशय एव, तृतीयादेशवादिनां मते तु तन्दुलाश्चिरकालजलभिन्ना इन्धनादिसामग्रीयुक्ताः शीघ्रमेव निष्पद्यन्ते, शेषास्तु
मन्दं, ततस्तथैव निर्णयामाव इति, इत्थं त्रयोऽप्यनादेशा एवेति ॥ २० ॥ प्रवचनाविरोधी क आदेशः प्रमाणमित्याह—

जाव न बहुप्पसन्नं ता मीसं एस इत्थ आएसो । होइ पमाणमचित्तं बहुप्पसन्नं तु नायवं ॥ २१ ॥

यावत्तन्दुलोदकं न बहुप्रसन्नं—नातिस्वच्छीभूतं तावन्मिश्रं ज्ञेयं, एपोऽत्रादेशः प्रमाणं, न शेषो भवतीति, यत्तु बहुप्रसन्नं—
अतिस्वच्छीभूतं तदचित्तं ज्ञातव्यम् ॥ २१ ॥ अचित्तमेवाह—

सीउण्हखारखत्ते अगीलोणूसअंबिलनेहे । वुक्कंतजोणिएणं पओयणं तेणिमं होइ ॥ २२ ॥

अफ्कायामिलापेन प्रागिव व्याख्येया ॥ २२ ॥ प्रयोजनमाह—

परिसेयपियणहत्थाइधोवणं चीरधोवणं चैव । आयमण भावधुवणं एसाइ पओयणं बहुहा ॥ २३ ॥

परिषेको-दृष्टमणादौ पानदस्तादिघावन वीरघावन चैव आचमनं-शौचकरण, माजनघाषनं, अविषाष्कार्येनैषमादि
 बहुधा प्रयोजन स्यादिति, वीरघावन-वस्त्रप्रक्षालन, भिक्षाविक्रमिर्निर्देशात् ॥ २३ ॥ वर्षाकालासन्ने कार्यमन्यदा दोषसम्भवा-
 चान् दोषानाह—

उडवद्ध ध्रुवण वाउस वमविणासो अठाणठवण च । संपाइसवाउवहो पावण भूओवघाओ य ॥ २४ ॥

ऋतुवद्धे-वर्षाभ्यतिरिक्ते काले घावन वस्त्राणां वण पकृश भवति, यद्वा षाकुञ्चिको-विभूषाशील इत्यर्थं, व्रजविनाशः
 अस्यानस्थापन लोकैरय कामीत्यस्यानस्थापन ' < कैरयं कामीत्यस्यानस्था > क्रियते, सम्पात्तिमानो मञ्जिकादि-
 वीवानां वायोश्च वधः द्वावनेन-प्रक्षालनञ्चलपरिष्ठापनेन आत्मोपघातो-भूतविनाशः स्यात् ॥ २४ ॥ नन्वेते दोषा अन्यकाले
 यथा तथा वर्षाकालेऽपि ? , नैव, तत्राद्यालने दोषाजाह—

अइभार चुडण पणए सीयलपाउरणऽजीरगेलण्णे । ओहावणकायवहो वासासुअ धोवणे दोसा ॥ २५ ॥

मलीमसस्य वस्त्रस्याघावने वर्षासु " गङ्गायां घोष " इति न्यायेन वर्षासन्ने काले एते दोषाः स्युः, क इत्याह-अतिमत्तो
 भवति अलार्द्रमलुकुतवस्त्रस्य, चुडण-जीर्णता जायते, पनको-यनस्पतिविक्षेप उत्पद्यते, जलेन शीतलवाससां प्रावरणे सुक्ता
 -ऽजीर्णतया ग्लानत्व जायते, तथा चापम्राजना-अवज्ञा जिनमते, यथाऽमी साधवो वर्षासु मलाक्तवस्त्रपरिधाने मान्य जायते,

१ अस्यां प्रती सर्वत्र < > एवचिह्नमध्यवर्षी पाठः सु० प्रतायेव ।

इत्येतदपि न बुध्यते कुतः स्वर्गापवर्गादिज्ञानमिति, मलिनवस्त्रे कायवधौ-ऽस्त्रकायविनाशः स्यात् ॥ २५ ॥ धावनविधिमाह—
अप्पत्तेच्चिय वासे संबं उवाहिं धुवति जयणाए । असइए उ दवस्स य जहन्नओ पायनिज्जोगो ॥ २६ ॥

वर्षाकाले अग्रास एव सर्वमुपधि यतनया प्रक्षालयन्ति, उदकस्य त्वसति-अभावे जघन्यतः पात्रनिर्योगः प्रक्षालनीयः
॥ २६ ॥ किमयं नियम एव नेत्याह—

आथरिय गिलाणाण य मइला मइला पुणोवि धावति । मा हु गुरूण अवणणो लोंगंमि अजीरणं इयरे ॥ २७ ॥

आचार्याणां ग्लानानां च मलिनानि २ वस्त्राणि पुनः २ प्रक्षालयन्ते, कारणमित्याह-मा भवतु गुरूणामवज्ञा लोके,
इतरे-ग्लानेऽजीर्णं मा भवत्विति ॥ २७ ॥ अथ ये सततोपयोग्युपकरणविशेषास्तेषां धावनविधिमाह—

पायस्स पडोयारो दुनिसिज्ज तिपट्ट पोत्ति रयहरणं । एए उ न वीसामे जयणा संकामणा धुवणं ॥ २८ ॥

पात्रप्रत्यवतारः-पात्रवर्जो(जंः पात्र) निर्योगः, द्वे निषद्ये एकाम्यन्तरा वस्त्रमयी कम्बलमयी वाद्यापरा रजोहरणसत्का
निषद्या द्वयी ज्ञेया, त्रयः पट्टाः-संस्तारकपट्ट उत्तरपट्टश्चोल्पट्टश्चेति, पोत्ति-मुखपोतिका, रजोहरणं, एतानुपकरणविशेषान् न
विश्रमयेत्-अपरिभोग्यान् स्थापयेत्, प्रत्यहमुपयोगभावात्, यतनयाऽन्यवस्त्रेषु पट्टपदिकानां सङ्कमणं कुर्यात्, ततो धावनम्

॥ २८ ॥ भाष्यगाथात्रयेणैनां गाथां व्याख्यानयति—

पायस्स पडोयारो पत्तगवज्जो य पायनिज्जोगो । दोन्नि निसिज्जाओ पुण अब्भितर बाहिरा चेव ॥ भा० ८ ॥

सुगमा ॥ ८ ॥

संथारुत्तरचोलग पद्दा तिम्रि उ हवति नायवा । सुहपोत्तियच्चि पोत्ती एगनिसेज्ज च रयहरणं ॥भा०९॥
एए उ न वीसामे पइदिणसुवओगओय जयणाए । संकामिज्जण धोचति छप्पइया तस्य विहिणा उ ॥१०

एवा व्याख्यातार्था एव, नवर पदपदिका अन्यत्र सङ्गमय्य तत्र विश्रामामावे विधिना वस्त्राणि प्रक्षालयन्ति ॥ ९-१० ॥
विश्रामणाविधिमाह—

जो पुण वीसामिज्जइ त एव वीयरायआणाए । पत्ते धोवणकाले उवाहिं वीसामए साहु ॥२९॥

यः पुनरुपविर्विश्रम्यते < अपरिहृक्तो ध्रियते त उपविषावनकाले प्राप्ते सति वीतरामाह्वया एव, साधुर्विश्रमयेत् > ॥ २९ ॥
विश्रामणाप्रकारमाह—

अर्द्धिभतरपरिभोग उवरिं पाउणइ नाइदूरेय । तिम्रि य तिम्रि य एगं निसिं तु काउ परिच्छिज्जा ॥३०॥

साधुनां त्रयः कल्पाः—द्वौ क्षौभौ एकः कम्मलः, तत्र रात्रौ स्वप्नं अभ्यन्तरपरिभोगं सदैव शरीरेण संलग्न परिशुज्यमान
क्षौभ कल्पसुपरि श्लेषकल्पद्वयाश्रीणि दिनानि यावत् प्राप्नोति, येन तत्रस्याः पदपदिकाः कल्पद्वये शरीरे वा लगन्ति, एष
प्रथमविधिः, ततस्त्रीणि दिनानि यावत्कालिदूरे संस्वारकासञ्जे स्थापयति, एष द्वितीया, एकां निशां, तुः-समुच्चये, स्वापस्यानो-
परि लम्बमान शरीरलग्नप्रायः (पाद)पर्यन्तं कृत्वा स्थापयेत्, ततः परीक्षेत्-दृष्ट्वा प्रावरणेन च दृष्ट्वा निभास्य शरीरे

प्रावृणोति ॥ ३० ॥ एवं सप्तभिर्दिनैः कल्पशोधना कार्या एतदनुसारेण शेषोपकरणस्यापि एतदर्थंश्चिका भाष्यपाथा—
धोवत्थं तित्ति दिणे उवरिं पाउणइ तह य आसन्नं । धारेइ तित्ति दियहे एगदिणं उवरि लवंतं ॥भा०११॥

व्याख्यातार्था ॥ ११ ॥ अथ मतान्तरमाह—
केई एकैकनिसिं संत्रासेउ तिहा परिच्छंति । पाउणइ जइ न लगंगति छप्पइया ताहि धोवंति ॥३१॥
केऽपीत्थमाहुः—एकैकनिशां त्रिधा उपरि प्रावरणासन्नस्थापनोपरिलम्बनप्रकारेण संवास्य ततः परीक्षन्ते-दृष्ट्या निमा-
लयन्ति, ततः शरीरे प्रावृणन्ति, ततोऽपि यदि पद्पदिका न लगन्ति शरीरे, ततो धावयन्ति-प्रक्षालयन्ति ॥ ३१ ॥ अथ

जलग्रहणविधिमाह—

निवोदगस्स गहणं केई भाणेसु असुइ पडिसेहो । गिहिभायणेसु गहणं ठिय वासे मीसगं छारो ॥३२॥
यद्यप्राप्ते वर्षाकाले धावनिका न कृता तदा प्राप्ते सति वल्लधावनार्थं नीत्रोदकस्य ग्रहणं कर्त्तव्यं, केऽप्याहुः—भाजनेषु-
स्वपात्रेषु < ग्रहीतव्यं, आचार्य आह—अशुचिरिति लोक्रगर्हादिदोषात् प्रतिषेधः, स्वपात्रेषु > गृहस्य भाजनेषु कुण्डकादिषु ग्रहणं
कार्यम्, परं स्थिते वृष्टौ निवृत्तायां अन्तर्मुहूर्त्तार्द्धमिति गम्यते, कुत इत्याह—वृष्टौ सत्यां तन्निश्रमेव भवतीति, < गृहीते च
मध्ये क्षारः प्रक्षेपणीयो येन भूयः संचितं न स्यात्, क्षारेण च समलमपि जलं प्रसन्नतां भजतीति > ॥ ३२ ॥ अथ धाव-

निकाक्रममाह—

गुरुपञ्चस्वाणिलिखणसेहसार्ङ्ग धोषणं पुढं । तो अप्पणो पुव्वमहाकडे य इयरे दुवे पच्छा ॥ ३३ ॥
 पूर्वं गुरुणा, वतः प्रत्याख्यानिना-सपकादीनां < तदनन्तरं ग्लानानां, ततः शैघ्रा-नवदीधिकास्तेषां, तत आत्मनो
 ब्रह्मणि क्रमेण प्रधालयेत् गुर्वादीनां > च, वासांसि त्रिधा जायन्ते, तद्यथा-यथाकृतानि अल्पपरिकर्म्मणि बहुपरिकर्म्मणि
 च, यानि पथालब्धान्येषु न सीवनादिपरिकर्म्मयुक्तानि सानि यथाकृतानि, एकवारं द्विधा कृत्वा सीवितान्यल्पपरिकर्म्मणि,
 बहुधा खण्डित्वा सीवितानि बहुपरिकर्म्मणि, तत्रापि धावनक्रममाह-' पुन्व 'चि, पूर्व-प्रथम सर्वेषामपि यथाकृतानि
 वासांसि धावयेत्-प्रधालयेत्, पश्चात् क्रमेण इतरे द्वे, किमर्थमिति ? , चेदुच्यते-विद्युदपरिणामवृद्धयर्थे, यथाकृतेषु चलेषु
 प्रधातयमानेषु मनागपि पल्लिमन्यदोषाभावात्[न] समयबहुमानमावृद्धिर्जायते ॥ ३३ ॥ प्रधालनक्रियामाह-

अच्छोडपिट्ठणासु य न धुवे धोप पयावणं न करे । परिभोग अपरिभोगे छायायव पेह कल्लाणं ॥ ३४ ॥

अच्छोडुनपिट्ठनाभ्यां ब्रह्मणि न प्रधालयेत्, तत्राच्छोटन-रज्जकैरिवारुक्कलन, पिट्ठने-कुट्टनं, तस्मिं धौते-प्रधालिते
 प्रतापन-अग्निरुपरि न कुर्यात्, कथं पक्षशोषणं कुर्यादित्याह-परिभोग्यानि अपरिभोग्यानि च ब्रह्मणि यथाक्रमं छायास्ता
 पयोः शोषयेत्, आर्पित्वाद् विभक्तिलोपः, तानि क्षोषार्थं विसारितानि पेहचि-श्रेष्ठेत्, येन तस्करा नापहरन्ति, धावनिकायां
 धातुविराधनारूपोऽन्यो वा कोऽप्यसयमः समाच्यते, गुरुणा शुद्ध्यर्थं कल्याणसञ्च प्रायश्चित्तं देयं साधोः ॥ ३४ ॥
 तेजस्कायपिट्ठमाह-

तिविहो तेउक्काओ सच्चित्तो मीसओ य अच्चित्तो । सच्चित्तो पुण दुविहो निच्छयववहारओ चव ॥३५॥
पूर्ववत् तेजस्कायामिलापेन व्याख्येया ॥ ३५ ॥ निश्चयव्यवहाराम्यां द्वैविध्यं दर्शयति—

इट्टुगपागार्हेणं बहुमज्जे विज्जुमाइ निच्छयओ । इंगालाई इयरोत्ति सुस्सुरमाईउ मिस्सो उ ॥ ३६ ॥
इष्टकापाकादीनां बहुमध्यभागे विद्युदादि-विद्युदुल्काप्रमुखतेजस्कायो निश्चयतः सच्चित्तोऽङ्गारादिरितरो व्यवहारतश्च,
अथ मिश्रमाह-धूर्धुरादिर्मिश्रश्च भवति ॥ ३६ ॥ अचित्तमाह—

ओयणवंजणपाणगआयासुसिणोदगं च कुस्सासा । डगलगसरस्खसूई पिप्पलमाई उ उवओगो ॥३७॥
ओदनः-शाल्यादि भक्तं व्यञ्जनं-तीमनादि पानकं-काञ्जिकं, तत्रोष्णात्रश्रावणक्षेपापेक्षयाऽग्निक्वायता, आयामं-अव-
श्रावणमुष्णोदकं-त्रिदण्डोल्कालितजलं, एतेषां समाहारद्वन्द्वः, चकारान्मण्डकादि, कुलमापाः-पक्का मापाः, एते चौदना-
दयोऽग्निक्वायत्वेनाग्नयो व्यपदिश्यन्ते, भवति चैवं व्यवहारो, यथा-द्रुमो भक्षितोऽग्नेनेति, ओदनादयश्चाचित्तास्ततोऽचित्ता-
ग्निक्वायत्वेन कथिताः, तथा डगलकानि प्रतीतानि, सरजस्को-भस्म सूची-लोहमयी, यथा-रक्षया-भस्मना सह सूची सरक्षा-
सूची, पिप्पलकः-किञ्चिद्द्रवक्रः धुरविशेषः, इत्यादिरचित्ताग्निक्वायो ज्ञेयः, प्रयोजनमाह—एतेपामोदनादीनामुपयोगो भवति
भोजनादौ ॥ ३७ ॥ वायुक्वायपिण्डमाह—

वाउक्काओ तिविहो सच्चित्तो मीसओ य अच्चित्तो । सच्चित्तो पुण दुविहो निच्छयववहारओ चव ॥३८॥

पूर्ववदायुष्यायामिलापेन व्याख्येया ॥ १८ ॥ वायौ व्यवहारनिश्चयसत दर्शयति—

सवल्य घणतणुवाया अइहिस अइदुद्धिणे य निच्छयओ । व्यवहार पाइणाई अकताई य अच्चित्तो ॥३९॥

सह बलयैर्बर्चन्ते इति सवलया नरकस्याषनवातास्वनुवाताः, तथा अतिहिमे निपतति, अतिदुर्दिने भेषान्वकारे च यो वायुः सर्वोऽपि निश्चयतः सचिचः, प्राचीनादिः—पूर्वोदिदिगतो व्यवहारताः सचिचः, तथा आक्रान्तादिको वरूपमाणपञ्च-प्रकारोऽचिच इति ॥ ३९ ॥ आक्रान्तादिस्वरूपमाह—

अकतधंतथाणे देहाणुगए य पीलियाइसु य । अच्चित्त वाउकाओ भणिओ कम्मट्टमहणेहिं ॥ ४० ॥

कर्मिं स्वपादेनाक्रान्ते चिदिति—शब्द कुर्वन् यो वायुः, यथाज्जाते मुखवातमृते हत्यादौ यो वा घाणे—विलपीहनयन्त्रे, यो देहानुगतः—धासनिधास्ररूपः, पीलित—सञ्जल बद्धादि, हेतु यो वात एव मर्योऽप्यचिचः, पञ्च प्रकारो वात कम्मार्ति-मयनेर्मणितः ॥ ४० ॥ सम्प्रति मिश्र प्रतिपिपादयिषुः हत्यादिस्यस्याचिचवायोर्जले स्थितस्य क्षेप्रमाश्रित्य स्थले स्थित स्य (च) कालमाश्रित्याचिचादिविभागमाह—

हस्यसयमेग गता दइओ अच्चित्तु वीयए मीत्तो । तइयंमिउ सच्चित्तो वरथी पुण पोरिसिदिणेसु ॥४१॥

अत्रापश्वोरन्यतरशरीरचर्मणा निष्पन्नो इतिः, स वाचिचमुखवातमृतो दवरक्षेण गाढबद्धमृत्तो नद्यादिजले प्लाव्यमानो यावदस्तश्चतयेक याति तावत् स वातोऽचिचो, द्वितीयहस्तशतप्रारम्भे प्रान्तं यावन्मिश्रः, ततस्त्वृतीयशते सचिच एव, अथ

क्षमा
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥ ९ ॥

परमपि तथैव, उपलक्षणत्वाद्दस्तिरपि हतिवज्ज्ञातव्यः, नरचर्ममयो बस्तिरिति, तथा 'वत्थि'ति स्थले स्निग्धं कालं रूक्षं च कालमाश्रित्य बस्तिस्थो वातः, उपलक्षणत्वात् हतिस्थोऽपि यथाक्रमं पौरुषीषु दिनेषु चाचितादिरूपो ज्ञेयः ॥ ४१ ॥

एनमेव गाथावयवं भाष्यकृद्गाथाचतुष्टयेन व्याख्यानयति—

निच्छेयरो य कालो एगंतसिणिच्छमज्झमजहन्नो । लुक्खोवि होइ तिविहो जहन्न मज्झो य उक्कोसो । भा१२
एगंतसिणिच्छमी पोरिसिमंगं अचेअणो होइ । बिइयाए संमीसो तइयाइ सचेयणो वत्थी ॥ भा० १३ ॥
मज्झमनिच्छे दो पोरिसीउ अच्चित्तु मीसओ तइए । चउत्थीए सचित्तो पवणो दइयाइ मज्झगओ ॥ १४ ॥
पोरिसितिगमच्चित्तो निच्छजहन्नंमि मीसग चउत्थी । सच्चित्त पंचमीए एवं लुक्खेऽवि दिण बुद्धी ॥ १५ ॥

इह कालो द्विविधः, सामान्यतः—स्निग्धो रूक्षश्च, स्निग्धोऽपि एकान्तस्निग्धमध्यमजघन्यभेदात्त्रिधा, रूक्षोऽपि जघन्यमध्यमोत्कृष्टभेदात्त्रिधा, एकान्तस्निग्धे काले बस्तिस्थो वायुरुपलक्षणत्वात् दृतिस्थोऽपि एकां पौरुषीं यावदचेतनो भवति, द्वितीयायां मिश्रः, तृतीयायां सचित्त एव मध्यमस्निग्धे काले द्वे पौरुष्यौ यावदचित्तस्ततः पूर्ववदेवैकैकपौरुषीवृद्धिः, जघन्यस्निग्धे पौरुषीत्रिकमचित्तस्तत एकैकपौरुषीवृद्धिः, एवं रूक्षेऽपि काले परं तत्र दिनवृद्धिः कार्येति, यथा—जघन्यरूक्षकाले दिनमेकमचित्तो द्वितीयदिने मिश्रस्वतीयदिने सचित्त एवेति सर्वत्र भाव्यम् ॥ १२-१५ ॥ प्रयोजनमाह—

दइएण वत्थिणा वा पओयणं होज वाउणा मुणिणो । गेलन्नंमि व होजा सचित्तमंसे परिहरेजा ॥ ४२ ॥

अचित्त-
वायुप्रयो-
जनम्

॥ ९ ॥

दृतिना-दृतिस्थेन यस्तिना यस्तिः तेन वायुना चेति समुच्चये नवाष्टुचारे प्रयोजनं भवति घृतेः, अनेन जलस्थो वातो गृहीतः, अथवा ग्लानत्वे सति वायुना कार्यमिति, कापि रोमे दृट्यादिना सख्युष्ट वातोऽपानादौ क्षिप्यते, अनेन स्थलस्थो गृहीतः, सचिचमिश्रौ यन्ततः परिहरणीयौ ॥ ४२ ॥ वनस्पतिकायमाह—

वणस्सइकाओ तिविहो सच्चित्तो मीसओ य अच्चित्तो। सच्चित्तो पुण बुविहो निच्छयववहारओ चेव ॥ ४३ ॥

पूर्वबद्धनस्पत्यमिलापेन व्याख्येया ॥ ४३ ॥ वनस्पतौ व्यवहारनिश्चयमतमाह—

सधोऽत्रऽणंतकाओ सच्चित्तो होइ निच्छयनयस्स । ववहारस्स य सेसो मीसो पवायरोट्टाई ॥ ४४ ॥

निश्चयनयस्य मतेन सर्वोऽप्यनन्तकायः सचिच इति शेषः, प्रत्येको व्यवहारमचिचः, मिश्रमाह-मिश्रः-प्रग्लानलोट्टादिः, तत्र प्रग्लानः सर्वोऽपि वनस्पतिकायोऽर्द्धशुष्को द्वेषः, लोहः-घरट्टादिचूर्णः, तत्र काश्चिन्नखिकाः सचिचा अपि सम्भाव्यन्त इति मिश्रः, आदिशब्दात्कालदलितकणिकादिपरिग्रहः ॥ ४४ ॥ अचिचमाह—

पुष्फाणं पचाण सरडुफलाणं तहेव हरियाणं । वंटमि मिलाणंभी नायवं जीवविप्पजडं ॥ ४५ ॥

पुष्पाणां पत्राणां शलादुफलानां-फोमलफलानां, तथा हरितानां च घृत्ये-प्रसवबन्धने म्लाने शुष्के सति जीवविप्रसृक्त स्वरूपं घातव्यम् ॥ ४५ ॥ अथ प्रयोजनमाह—

संयारपायदंडगलोमिय कप्पा य पीढफलगाई । ओसहभेसज्जाणी य एसाइ पओयणं बहुहा ॥ ४६ ॥

संस्कारकाः-शय्यापट्टादयः, पात्राणि, दण्डकाः शौमौक्यौ च पीठफलकादिकं, औषधमेजानि च, तत्रौषधानि-केवल-
हरीतक्यादीनि, मेजानि-तेषामेव द्वित्रिसंयोगे, एवमादि बहुधा प्रयोजनं जायते ॥ ४६ ॥ अथ द्वीन्द्रयादिपिण्डचतुष्टयं,
तत्रप्रयोजनसम्बन्धमाह—

वियतियचउरो पंचिदिया य तिप्पभिइ जत्थ उ समंति । सट्टाणे सो पिंडो तेण कज्जमिणं ॥ ४७ ॥

यत्र द्वित्रिचतुष्टयेन्द्रियास्त्रिप्रभृतयः समिति-संयन्ति-एकत्र संश्लिष्टीभवन्ति, स पिण्डः स्वस्थाने २ भवति, त्रिग्रहण-
मुपलक्षणं, तेन द्वौ द्वावपि यत्र संश्लिष्यते, यथा-द्वीन्द्रिययोगे द्वीन्द्रियपिण्ड इति, तेन द्वीन्द्रियादिपिण्डेनेदं वक्ष्य-
माणलक्षणं काय भवति ॥ ३७ ॥ तदेवाह—

वेइंदियपरिभोगो अक्खाण ससिप्पसंखमाईणं । तेइंदियाण उदेहिगादि जं वा वए वेज्जो ॥ ४८ ॥

साधोद्वीन्द्रियादीनां प्रयोजनं द्विधा-शब्देन शरीरेण च, शकुनादिपरिभावेन शब्देन, शरीरप्रयोजनं त्रिधा, सम्पूर्णं
नैकदेशेन शरीरसम्पर्कसमुद्भूतेन वा केन (किमपि) केषाञ्चित् कदाचिदुपयोग इति, तत्र द्वीन्द्रियाणां सम्पूर्णशरीरेण
प्रयोजनमाह-द्वीन्द्रियाणां परिभोगोऽक्षणां सशुक्तिशङ्खादीनां, तत्राक्षणां समवसरणस्थापनादौ शुक्तिशङ्खानां चक्षुष्पुष्पकाद्य-
पनयने, इह उदेहिकाशब्देनोदेहिकाकृतवल्मीकमृत्तिका गृह्यते, तदाद्वीन्द्रियाणां परिभोगः, उदेहिकामृत्तिका(देः)
सर्पदंशादौ दाहोपशमनाय भवतीति, यद्वा वैद्यः किमपि त्रीन्द्रियशरीरादिकं बाह्यप्रलेपादिनिमित्तं वदेत् सोऽपि ॥ ४८ ॥

चउरिदियाण सच्छियपरिहारो आसमच्छिया चेव । पंचेदियपिंडांमि उ अबवहारी उ नेरइया ॥४९॥

चउरिन्द्रियाणां परिभोगः मक्षिकाणां परिहारः—पुरीष तेन वमननिषेधादि क्रियते, < यद्वा > अश्वमक्षिका उपयुज्यन्ते, काप्यौषधे, चैवशब्दः समुच्चयार्थः, पञ्चेन्द्रियपिण्ड उपयोगविषयतया परिमाह्यमाने तिर्यगादिपिण्डो, यथासम्भवमद्युपयोगी, नैरयिकाः पुनः अल्पवहारिणः—अनुपयोगिन इति ॥ ४९ ॥ (पञ्चेन्द्रिय)तिर्यगादिपिण्डोपयोगमाह—

चम्मट्टिदंतनहरोमसिगअविलाइछगणगोमुत्ते । खीरदधिमाइयाण य पंचेदियतिरियपरिभोगो ॥५०॥

चर्मादिना पञ्चेन्द्रियतिर्यक्परिभोगः स्यात्, तथा हि चर्मणः द्युरलेखनादिवरणार्थं कोशकरणे, अस्त्रो गृह्नन्स्त्रिकादेः, शरीरस्फोटोदापनोदाय वन्तस्य—शूकरदण्ड्यायाः, दृष्टि(पु) पुष्पिकनिवारणे, नखानां काप्यौषधे, रोम्णां कम्पलादौ, शूलस्य-महिपसत्कस्य परिभोग इति, सर्वत्र शूह्र हि मार्गब्रह्मसाधूनां भीलनाय वायते, अविला-गडुरिका आदिशुब्दादन्येषां पशूनां छाणस्य गोमूत्रस्य पामाद्युपमर्दने, खीरदध्यादीनां भोजने परिभोग इति ॥ ५० ॥ मनुष्यस्य सचिचादिमेवात्रिषोपयोगमाह—
सच्चित्ते पवावण पंथुवएत्ते य भिक्खदाणाई । सीसट्टिग अच्चित्ते मीसट्टिसरक्खपहपुच्छा ॥ ५१ ॥

सचिचे मनुष्यप्राजन दीक्षा, पथि शृष्टे उपदेक्षः—कथन, मिधावानादिप्रयोजन स्यात्, अचिचे शीर्षास्थिना तदि लिङ्गे रोगोपशमनाय धर्षित्वा दीयते, मिथे अस्थियुक्तस्य सरजस्कस्य-अस्मावगुण्ठितस्य, कापालिकस्य पथि प्रुष्ठा अस्याध-विषं देहश्च सचिच इति मिथता ॥ ५१ ॥ देवतापिण्डोपयोगमाह—

खमगाइ कालकजाइएसु पुच्छिज्ज देवयं कचि । पंथे सुभासुभे वा पुच्छेज्जह दिव्व उवओगो ॥ ५२ ॥
क्षपकादिभिः कोऽपि कालकार्य-मरणरूपं तदादिप्रयोजनेषु सत्सु काचिदेवतां पृच्छेत्, पथिप्रिये शुभाशुभे काञ्चन
देवतां पृच्छेत्, एष दिव्य उपयोग इति ॥ ५२ ॥ अथ नवानां पृथ्वीकायादीनां ह्यादिसंयोगे मिश्रं द्रव्यपिण्डमाह—
अह मीसओ य पिंडो एएसिं चिय नवणह पिंडाणं । दुगसंजोगाईओ नायवो जाव चरमोत्ति ॥ ५३ ॥

अथैतेषामेव नवानां पिण्डानां ह्यादिसंयोगात्मिको मिश्रद्रव्यपिण्डो ज्ञातव्यः, तथा हि-पृथ्वीकायोऽऽकायश्चेति द्विक-
संयोगे प्रथमो भङ्गः, पृथ्वीकायतेजस्काय इति द्वितीयः, एवं षट्त्रिंशत्, तथा त्रिकसंयोगे चतुरशीतिः, चतुष्कसंयोगे षट्-
विंशं शतं, पञ्चकसंयोगेऽपि तथैव, षट्कसंयोगे चतुरशीतिः, सप्तकसंयोगे षट्त्रिंशत्, अष्टकसंयोगे नव, नव(क)संयोगे एकः,
सर्वसङ्ख्यया भङ्गानां पञ्चशतानि ह्यधिकानि, एतेषां च भङ्गानामानयनाय करणमाहा-“ उभयमुहं रासिदुगं हिड्डिछानंतरेण
भय पढमं । लद्धह रासिविहि(म)त्ते तस्सुवरि गुणिचु संजोगा ॥ १ ॥ ” अस्या अक्षरार्थः-इह नवानां पदानां संयोगे भङ्गा
आनेतुमभिप्रेतास्ततस्तावत्प्रमाणौ द्वौ राशौ उभययुखौ स्यान्थेते, स्थापना चयम्-^{१३३४५६७८९}_{१२३४५६७८९}, अत्र एकस्योपरि यो नव-
कोऽनेन नवभङ्गा द्रष्टव्याः, न च तत्र करणगाथाया व्यापारः, ह्यादिसंयो(गमद्)गानयनयैव तस्याः प्रवृत्तत्वात्, ततोऽ-
धस्तने राशौ पर्यन्तवर्तिन एककस्यानन्तरेण द्विकलक्षणतोपरितनराशौ प्रथमाहं नवकरूपं भजेत्, ततो लब्धाः साद्धि-
श्चत्वारः, तेन साद्धेन चतुष्केणाधोराशिना उपरितने प्रथमाहं विभक्ते लब्धेन तस्य द्विकलक्षणस्योपरितनमद्भ्रमष्टकरूपं

गुणयेत्, जाताः पट्टशिशुत्, इत्थ च गुणयित्वा सयोगाः—सयोगमङ्गा वान्याः, यथा दिकसंयोगे पट्टशिशुदिति, ततो भूयोऽपि त्रिकसयोगमङ्गानयनाय प्रथमपादरहिता करणगाथा व्यापार्यते, अपस्तने राशौ स्थितेन दिकादनन्तरेण त्रिकेणोपरितन राशिव्यस्थित, त्रिकोपरितनमसकरूपाङ्गापेधया आद्यं पट्टशिशुद्रूपमङ्ग भजेत्, लब्धा द्वादशास्तेषु अनोराशिनोपरितनेऽङ्के विमक्ते लब्धैस्त्रिकोपरितनमङ्ग सप्तक गुणयेत्, जाताश्चतुरश्रीवितेतावन्वत्त्रिकसयोगे मङ्गाः, एव तावद्यावन्नवकसंयोगे एको मङ्गः, तथा चाह—‘जात्र चरिमो’षि, यावन्नवकनिष्पन्न एको मिश्रपिण्डः, स च लेपमधिकृत्योपदर्शयते, द्वादशस्य घुरि प्रखितायां रञ्जीरूपः पृथ्वीकायो लगति, नदीयुत्तरतोऽप्यायः, लोहमयत्वेन घुर आत्मनस्य च वर्षणादिना तेजस्कायो ‘यत्र तेजस्वत्र वायु’रिति, सोऽपि वनस्पतिक्रायोऽथ एव, द्वित्रिचतुरिन्द्रियाः सम्यातिमाः सम्भवन्ति, महिष्यादिचर्ममयनाडिका देव पृथ्यमाणस्यावयवरूपः पञ्चेन्द्रियपिण्डः, इत्यभूतेन वायस्य खञ्जनेन लेपः कियते इत्यसावुपयोगी, इतिशब्दो मिश्र-पिण्डममाहो ॥ ५३ ॥ अथ कान्यपि मिश्रव्यपिण्डस्योदाहरणानि दर्शयति—

सोवीरा गोरसासव वेसण भेसज्ज नेह साग फले । पोगल लोण गुलोयण णेगा पिण्डा उ संजोगे ॥ ५४ ॥

सोवीरं—काञ्चिक, तथाऽप्यायतेजस्कायधनस्पतिक्रायाविपिण्डरूपम्, तथाहि—चत्र तन्दुलघावनमप्यायोऽवश्रावणं तेजस्कायः तन्दुलावयवा वनस्पतिक्रायः, एव सर्वत्र भावनीयम्, गोरसं—वक्रादि, आसवो—मध, वेसण जीरकलण्णादि, भेषजं : प्रवीर, स्नेहो घृतवशादि, साकः, फल पकमिह घेषम्, पोगल मांस, लघण, गुडोदनौ, एवमनेके ह्यादिसयोगे पिण्डा

भावनीयाः ॥ ५४ ॥ अथ क्षेत्रकालपिण्डावाह—

तिन्नि उ पएससमया ठाणट्टिइउ दविष् तथाएसा । चउपंचमपिंडाणं जत्थ जया तप्परूवणया ॥५५॥

त्रयः प्रदेशाः समयाश्च सङ्गताः यथाक्रमं चतुष्पञ्चमपिण्डयोः क्षेत्रकालरूपयोः स्वरूपं स्यात्, विशेषमाह—कस्मात् 'दविष्' ति, द्रव्ये पुद्गलस्कन्धरूपे, स्थानं-अवगाहः, स्थितिः-कालतोऽवस्थानं, ततः स्थानस्थितितः-स्थानं स्थिति चाश्रित्य यस्तदादेशः क्षेत्रकालयोर्विवक्षारूपस्तस्मादिति, यथा-एकप्रादेशिकोऽयं द्विप्रादेशिकोऽयमित्यादि व्यपदिश्यमानः क्षेत्रपिण्डः, यदा त्वेकसामयिकोऽयं द्विसामयिको वा तदा कालपिण्ड इत्यर्थः, प्रकारान्तरेण सोपचारौ क्षेत्रकालपिण्डवाह-जत्येत्ति, यत्र-त्रसत्यादौ यदा प्रथमपौरुष्यादौ तत्प्ररूपणा-पिण्डप्ररूपणा क्रियते स पिण्डो नामादिरपि क्षेत्रमधिकृत्य क्षेत्रपिण्डः, कालमधिकृत्य कालपिण्डः, यथाऽमुकः प्रथमप्रहरादिरूपः कालपिण्ड इति ॥ ५५ ॥

ननु सूत्रेषु द्रव्येषु परस्परं संयोगतः सङ्ख्याबाहुल्यतश्च पिण्ड इति व्यपदेशो घटते, क्षेत्रकालयोर्न, यतः "खित्तं खलु आगास"मिति वचनात्, क्षेत्रमाकाशं तच्च नित्याकृतकत्वात्, सदैव तथा व्यवस्थितमिति न संयोगः, कालेऽपि पूर्वापर-समययोर्विनिष्ठानुत्पन्नत्वेन वार्तमानिक समय एव प्रमाणं, न तत्र संयोगः, सङ्ख्या चेति अत्रोत्तरमाह—

मुत्तदविष्सु जुज्जइ जइ अन्नोऽन्नाणुवहओ पिंडो । मुत्तिविमुत्तेसुवि सो जुज्जइ नणु संखबाहुल्ला ॥५६॥

ननु यदि सूत्रेषु द्रव्येष्वन्योऽन्यानुवेधतः-परस्परसंयोगतः, सङ्ख्याबाहुल्ला इत्यनेनापि सम्बध्यते, ह्यादि सङ्ख्या बाहुल्य-

तद्यः पिण्ड इति व्यपदेशो युज्यते, तर्हि मूर्तिविषयकेष्वप्युच्यते, तत्रापि पिण्ड-
शब्दप्रवृत्तिविषयस्य परस्परसयोगस्य सङ्ख्याबाहुल्यस्य च सम्भवात्, तथा हि क्षेत्रप्रदेशाः परस्परं नैरन्तर्यलक्षणेन
सम्बन्धेन सम्भवात् अवतिष्ठन्ते, तथा च सङ्ख्याबाहुल्यमपि, एवं कालेऽपि, तत्र घर्मसंसृष्टिण्यादौ विशेषादिलोक्यम्
॥ ५६ ॥ अथ क्षेत्रपिण्डशब्दप्रवृत्त्या अविरोध इष्टान्तद्वारेण समर्थयते—

जह तपसो खंधो तिस्रुवि पयसेसु जो समोगाढो । अविभागिण संवद्धो कंहं तु नेवं तदाधारो ? ॥ ५७ ॥

यथा कश्चिन्निप्रदेशिकः त्रिपरमाण्वात्मकः स्कन्धस्त्रिष्वप्याकाशप्रदेशेषु अवगाढो न त्वेकस्मिन् द्वयोर्वा इत्यपि शब्दार्थः,
अविभागेन नैरन्तर्येण सम्बद्धः, पिण्ड इति व्यपदिश्यते, एव-त्रिप्रदेशावगाढत्रिपरमाणुस्कन्ध इव तदाधारः-त्रिपरमाणु
स्कन्धाधारः, प्रदेशत्रयसमुदायः कथं न पिण्ड इति व्यपदिश्यते ?, सोऽपि पिण्ड इति, उभयत्र विशेषाभावात् ॥ ५७ ॥
अथ " ज्ञाय जया तत्परूषणया " इति व्याचिख्यासुः, नामादिचतुर्णां पिण्डानां संयोगविभागसम्भवात् पारमार्थिक
पिण्डत्व क्षेत्रकालयोस्तु तदसायादौपचारिकं पिण्डत्व प्रतिपादयन्नाह—

अहवा चउणह नियमा जोगविभागेण जुजण् पिण्डो । दोसु जहियं तु पिण्डो वपिणज्ज् कीरए वावि ॥ ५८ ॥

' अथवे ' ति-प्रकारान्तरे, लोके हि यत्र योगे सति विभागः कर्तुं शक्यते, तत्र पिण्डव्यपदेशः, क्षेत्रप्रदेशेषु नित्यत्वेन
तथास्थितत्वादिभागः कर्तुं शक्यः, तथा कालेऽपि पूर्वापरसमययोर्विनष्टानुत्पन्नत्वेन योगभावात् पारमार्थिक पिण्डत्व

युज्यते, ततः प्रकारान्तरेणह-चतुर्णां-नामस्थापनाद्रव्यभावपिण्डानां संयोगविभागेन पिण्डव्यपदेशो युज्यते, यथा पुरुषादि
नामपिण्डस्य हस्ताद्यवयवैर्युक्तस्यापि खल्लादिना विभागः कर्तुं शक्यते, स्थापनायामक्षत्रिकादिसंयोगे विभागः स्यात्, द्रव्ये
गुडौदनादौ सुकर एव, भावपिण्डोऽपि भावभाववतोरभेदोपचारात्कथमपि साध्वदेरेव मूर्त्तौ गृह्यते, तत्र च संयोगविभागौ
नामपिण्ड इवेति, क्षेत्रकालपिण्डयोस्तूक्तनीत्या न संयोगविभागौ, ततो नामादिपिण्डे उपचारः कार्य इत्येतदेवाह-
'द्वोसु' चि द्वयोः-क्षेत्रकालयोः यत्र-वसत्यादौ यदा वा प्रथमपौरुष्यादौ यो नामादिपिण्डो व्यावर्ण्यते, यद्वा यत्र गृहे
यदा वा प्रथमप्रहरादौ गुडौदनादिपिण्डो निष्पाद्यते-क्रियते स व्यावर्ण्यमानोऽथ क्रियमाणो वा गुडौदनादिपिण्डो यथाक्रमं
क्षेत्रपिण्डः कालपिण्डश्च व्यपदिश्यते, यथाऽष्टकवसत्यादिक्षेत्रपिण्डः प्रथमपौरुषीपिण्ड इत्यादि ॥ ५८ ॥ मात्रपिण्डमाह—
दुविहो उ भावपिण्डो पसत्थओ चैव अप्सत्थो य । एएसिं दोणहंपि य पत्तेय परूत्रणं वोच्छं ॥ ५९ ॥

द्विविधो भावपिण्डः, प्रथमस्तोऽप्रथस्तश्च, एतयोर्द्वयोरपि प्रत्येकं प्ररूपणां वक्ष्ये ॥ ५९ ॥ प्रतिज्ञातमेवाह—

एगविहाइ दसविहो पसत्थो चैव अप्सत्थो य । संजमविजाचरणे नाणादितिगं च तिविहो उ ॥ ६० ॥
नाणं दंसणं तव संजमो य वय पंच छच्च जाणेजा । पिडेसण पाणेसण उगहपडिमा य पिंडस्मि ॥ ६१ ॥
पवयणमाथा नव बंभगुत्तिओ तह य समणधम्मो य । एस पसत्थो पिंडो भणिओ कम्मट्टमहणेहिं ॥ ६२ ॥
अपसत्थो य असंजम अन्नाणं अविरेई य मिच्छत्तं । कोहायासव काया कम्मो गुत्ती अहम्मो य ॥ ६३ ॥

गाथाचतुष्टय लग्नः, प्रशस्तोऽप्रशस्तश्च मात्रपिण्डः, प्रत्येकमेकविधादिक्रो दशविध इति, प्रथममेकविधो यावद्दशविध इत्यर्थः, तथैवाह- 'संजम' स्थि, सयम एवैकः प्रकारः प्रशस्तमात्रपिण्ड इति, शेषमेदानामत्रैवान्तर्भूतत्वात् विद्याचरणे ज्ञानक्रिये द्विप्रकारः, सम्यक्तव ज्ञानेऽन्तर्भूत, ज्ञानाद्विभक्त-ज्ञानदर्शनचारिश्ररूप तु त्रिविध इति, यो यथा प्रतिपद्यते तस्य तथा कथ्यत इति, चतुर्विधः पिण्डो ज्ञानदर्शनतपःसंयमाः, पञ्चविधः पञ्च व्रतानि, पञ्चविधः पद् व्रतानि, रात्रिमोजनस्य पृथक्करणत्, सप्तविधे पिण्डे-सप्त पिण्डैपणाः सप्तावेग्रहप्रतिमाश्च, तत्र पिण्डैपणाः पानैपणाश्च सप्तष्टादयः-“ सप्तैष्टमसंस-

१ अत्रमहप्रतिमाः सप्त, अत्रगृह्यते इत्यवमहस्तस्य प्रतिमा अभिमहा, तत्र पूर्वमेवैवमूतः प्रतिभयो मया प्राप्नो नान्ययाभूत इति विधिन्य तमेव याचित्वा गृह्यतः प्रथमा १ । तथा यस्यैवंमूतोऽभिपहो भवति-अह खल्वन्येयां कृतेऽवमहः महीष्यामि, अन्येष्ट गृह्यतिऽवमहे वस्त्यामीति द्वितीया, तत्र प्रथमा सामान्येन, इय तु गच्छन्तर्गतानां साम्नोलिकानां चोद्युक्तविहारिणा यतरतेऽन्यो-ऽन्यार्थं याचन्ते २ । अन्यार्थमवमह याचित्ये अन्यावगृहीते तु न स्यारयामीत्येपाऽहाहाहान्द्रिकानां, यतस्ते सूत्रावशेषमाचार्योदमि-काहन्त आचार्यार्थं वं याचन्ते ३ । अहमन्यार्थमवमह न याचित्ये, अन्यावगृहीते तु वस्त्यामीति, एषा गच्छ एवोद्युक्तविहारिणा स्निहकल्पाथार्थं परिकर्मे कुर्वतां ४ । आत्मकृतेऽवमह याचित्ये न परार्थं, एषा जिनकलिकस्य ५ । यदीयमवमह महीष्यामि तदीय-मेव चेरुक्ताविसंस्कारक महीष्यामि, अन्ययोरेकदुक उपविष्टो वा रात्रि गमिष्यामीत्येषा जिनकल्पिकादेः ६ । सप्तमी त्वेवैव पूर्वोष्णा नवरं यथासंस्तुतमेव शिलादि महीष्यामि नान्यविति ७ ।

२ व्याख्या-असप्तष्टा इत्यत्रात्राभ्यां चिन्त्या, असंसष्टे इत्ये अवसष्टे मत्ते, अलरतिभक्ति कुत मवह, एष गृह्यतः प्रथमा,

पिण्डयत्यात्मना सह सम्बद्धं करोति सद्भावस्तस्माद्भावपिण्ड इत्युच्यते ॥ ६६ ॥ पणामपि पिण्डानां स्वरूपं कथयित्वा केनात्राधिकारः पिण्डेनेत्याह—

दद्वे अच्चित्तेणं भावंमि पसत्थण्हिं पगयं । उच्चारियत्थसरिसा सीसमइविकोवणट्टाए ॥ ६७ ॥

इहास्यां पिण्डनिर्युक्तौ द्रव्ये अचित्द्रव्यपिण्डेन भावे च प्रशस्तेन भावपिण्डेन प्रकृतं-प्रयोजनं तर्हि शेषाः कथमुक्ताः ? अत आह—शेषा नामादयः पिण्डा उच्चारितार्थसदृशा-उच्चारितः प्रतिपादितो योऽर्थः, पिण्डशब्देनान्वर्थयुक्तेन तत् सदृशा-स्तेषामपि पिण्ड इत्येवमुच्चार्यमाणत्वात्, ततः शिष्याणां मतेर्विकोपनं-प्रकोपनं झटिति तत्तदर्थव्यापकतया प्रसरीभवनं तदर्थमुक्ताः, अयं भावः-नामादयोऽपि पिण्डा उच्यन्ते, परमिहाचित्द्रव्यपिण्डेन प्रशस्तभावपिण्डेन च कार्यं, न शेषैः, अस्यार्थस्य ज्ञानार्थं शेषनामादिपिण्डोपन्यास इति ॥ ६७ ॥ ननु मुमुक्षूणां मोक्षाय प्रशस्तेन भावपिण्डेन प्रयोजनं किमचित्द्रव्यपिण्डेनेति, चेदुच्यते, भावपिण्डोपचयस्य कारणत्वात्तैवाह—

आहारउवहिसेजा पसत्थपिण्डस्सुवगगहं कुणइं । आहारे अहिगारो अट्टहिं ठाणेहिं सो सुद्धो ॥ ६८ ॥

अचित्द्रव्यपिण्डस्त्रिधा-आहार उपधिः शय्या च, एतत्रयमपि प्रशस्तपिण्डस्य ज्ञानादेरुपग्रहं-उपष्टम्भं करोति, केवलम-त्राहारेऽधिकारः स चाहारोऽष्टभिः स्थानैरुद्रमादिषु परिशुद्धो यथा यतीनां स्यात्तथोच्यते ॥ ६८ ॥ ननु आहारपिण्डेन कथं विशेषकार्यमत्रेत्याह—

निर्वाणं खलु कञ्चं नाणाइतिगं च कारणं तस्स । निर्वाणकारणाणं च कारणं होइ आहारो ॥ ६९ ॥
'खलु' अवधारणे साधूनां, निर्वाणमेव कार्यं, ज्ञानादित्रिक च तस्य निर्वाणस्य कारण, निर्वाणकारणानां-ज्ञानदर्शन-
चारित्राणां आहारः कारण भवति, आहारमन्तरेण देहस्थितेरमावाचदभावे च ज्ञानाद्यसाधनात्, आहारस्य तु दोषदुष्टस्य
चरित्रमन्नकारित्वात् ॥ ६९ ॥ शुद्ध एव ग्राह्य इति दृष्टान्तेनैतदर्थे षक्ति—

जह कारणं तु ततू पडस्स तेसिं च होति पम्हाइ । नाणाइतिगस्सेवं आहारो मोक्खवनेमस्स ॥ ७० ॥

यथा पटस्य तन्त्वः कारणं तेषां च तन्तूनां पद्मणि कारणानि भवन्ति, एवमनेन दृष्टान्तेन ज्ञानादित्रिकस्य मोक्षो
नेमः इति नेमशब्दो देश्यः कार्यवाची, ततो मोक्षकार्यस्य आहारः कारण भवतीति ॥ ७० ॥ मोक्षकारणतां दृष्टान्तेन
पुनर्मावपति—

जह कारणमणुवहयं कञ्चं साहेइ अविक्कल नियमा । मोक्खक्खमाणि एवं नाणाईणि उ अविगलाइं ॥ ७१ ॥

यथा वीजादिकारण अनुपहत-अन्यादिभिरविष्वस्तं अविक्कलं-परिपूर्णसामग्रीसम्पन्न नियमाददङ्कलक्षण कार्यं जनयति,
एव अविक्कलानि ज्ञानादीनि मोक्षधमानि-मोक्षसाधनयोग्यानि भवन्ति ॥ ७१ ॥ पिण्डोपसहार सथेपणोपन्यास चाह—

संखेवपिडियरथो एवं पिडो मए समक्खाओ । फुडवियडपायडत्थं वोच्छामी एसणं एत्तो ॥ ७२ ॥

सद्येपेण पिण्डितो मीलितोऽर्थः सद्येपपिण्डितार्थः, एष मया पिण्डः समारब्धातः । स्फुटविक्रमप्रकटार्थमिषणामितो वक्ष्ये,

तत्र स्फुटो-निर्मलो न तात्पर्यान्वचोद्येन करुमलः, विकटः-स्रक्षममतिगम्यतया दुर्भेदः प्रकटो-विगिद्यचनरचनाविशेषेण सुखप्रतिपाद्योऽर्थोऽभिधेयं यस्याः सा तथा ताम् ॥ ७२ ॥ अयैषणाया एकार्थिकानि नामानि ग्राह—

एऽसण गवेसणा मग्गणा य उग्गोवणा य बोद्धवा । एए उ एसणाए नामा एगाट्टिया हीति ॥ ७३ ॥

एषणा, गवेषणा, मार्गणा, उद्गोपना, एतान्येकार्थिकानि नामानि एषणाया बोधव्यानि मन्वन्ति ॥ ७३ ॥ अयैषणा भेदानाह—

नामं ठवणा दविए भावंसि य एसणा सुणेयवा । दवे भावे एक्केक्या उ तिविहा सुणेयवा ॥ ७४ ॥

चतुर्विधा एषणा ज्ञातव्या, तथाहि नामैषणा, एषणा इति कस्यापि नामेति, स्थापनैषणा एषणावतः साध्वादेशरयमेप-
पोति स्थापना, तथा द्रव्ये एषणा भावे चैषणा, द्रव्यभावयोः स्वरूपमाह-द्रव्ये भावे चैषणा एकैकानिविधा ज्ञातव्या ॥७४॥
तत्र द्रव्यविषया सचित्तादिभेदात्रिधा, भावैषणा-गवैषणाग्रहणैषणाग्रासैषणाभेदात्रिधा तत्र द्विपदचतुष्पदापदभेदात्रिधा,
सचित्त्रव्यैषणा, तत्र प्रथमतो द्विपदद्रव्यविषयामेषणामाह—

जम्मं एसइ एगो सुयस्स अन्नो तमेसए नट्टं । सत्तुं एसइ अन्नो पएण अन्नो य सेमच्छुं ॥ ७५ ॥

इह यद्यपि चत्वारि एषणादीनि नामानि ग्राहेकार्थिकान्युक्तानि, परं कश्चिदर्थविशेषोऽस्ति, तथा हि ' इषु इच्छायाम्'
एषणं एषणा इच्छा गवेषणमनुपलभ्यमानस्य पदार्थस्य परिभाजनं, मार्गणं निपुणयुक्त्या अन्येषणं, उद्गोपनं-विवक्षितस्य

पदार्थस्य जनप्रकाश विकीर्णं, तव पदार्थां क्रमेणोदाहरणान्याह-एकः कोऽपि सुतस्य जन्म एषते-इच्छति इदमेषणायासुदाहरण, अन्यः कोऽपि नष्ट एषते-गवेषयते विलोकयति, इद गवेषणायासुदाहरण, अन्यः कोऽपि पदेन धूलीसमुत्स्य-परणप्रतिविम्बानुसारेण शत्रु एषते-सुगपते, इद मार्गणायासुदाहरणम्, अन्यः 'से' तस्य शत्रोर्भृशसुमेपते-उद्गोपयति, सर्वजनसमक्षं मृत्युमभिधातुमभिलषतीत्यर्थः, इदसुद्गोपनायासुदाहरणम् ॥ ७५ ॥ उक्ता सचिषद्विपदद्रव्यैषणा, अयं चतुष्पदापदमिश्राचिचविषयामाह-

एषमेव सेसप्यसुवि चउप्ययापय अचित्तमीसिसु । जा जस्य जुज्जप एसणा उ तं तस्य जोएजा ॥७६॥

एषमेव द्विपदप्रकारेणैव शेषेष्वपि चतुष्पदपदाचित्तमित्येषु गवादिबीजपूरकादिद्रुम्मादिकटककेयूराधामरणविभृपितसुता-दिरूपेष्वपि यत्र या एषणा-इच्छा गवेषणा मार्गणा उद्गोपनारूपा युज्यते-घटते तं तत्र योजयेत् ॥ ७६ ॥ मावैषणा-त्रिप्रकारमाह-

भावेसणा उ त्तिविहा गवेसगहणेसण उ बोद्धवा । गासेसणा उ कमसो पन्नत्ता वीयरगेहि ॥७७॥

गवेषणाप्रहणैषणाप्रासेषणामेदाद् मावैषणा त्रिविधा, वीतरागैः क्रमशः-क्रमेण शब्दाः-शब्दव्याः, भावो ज्ञानादि-परिणामविशेषस्तस्य यथा हानिर्न स्याद्यथा पिण्डो विलोकनीय इति ॥ ७७ ॥ कथं पुनरयं क्रम इत्याह--
अगविट्टस्स उ गहणं न होइ न य अगहियस्स परिभोगो । एसणतिगस्स एसा नायवा आणुपुवी उ ॥७८॥

अगवेपितस्य-अपरिभावितस्य ग्रहणं न भवति, अगृहीतस्य परिभोगो न स्यात्, एषणात्रिकस्य एषा आनुपूर्वी ज्ञातव्या ॥ ७८ ॥ अथ गवेपणाया नामादीन् भेदानाह—
नामं ठवणा द्विविद् भावंमि गवेसणा सुणेयवा । दधंमि कुरंगगया उग्गमउप्पायणा भावे ॥ ७९ ॥

गवेपणा चतुर्द्धी नामगवेपणा स्थापनागवेपणा द्रव्ये भावे च गवेपणा, द्वयं पूर्ववत्, द्रव्ये द्रव्यगवेपणायां कुरङ्गजा उदाहरणं, भावे भावगवेपणायां 'सूचनात् सूत्रमि'ति उद्गमोत्पादनादोपरहित आहार इति ॥ ७९ ॥ अथ द्रव्ये कुरङ्गो-
दाहरणं गाथात्रयेण दर्शयति—

जियसत्तु देवि चित्तसभ पविसणं कणगपिट्टपासणया । दोहल दुब्बल पुच्छा कहणं आणा य पुरिसाणं ॥ ८० ॥
सीवन्निसरिसमोयगकरणं सीवन्निरुत्तवेत्ठेसु । आगमण कुरंगणं पसत्थ अपसत्थ उवमा उ ॥ ८१ ॥
विइअमेयं कुरंगणं, जया सीवन्नि सीयइ । पुरावि वाया वायंता, न उणं पुंजकपुंजका ॥ ८२ ॥

आसामर्थः कथानकादवसेय इति तदुच्यते (६. १)—

क्षितिप्रतिष्ठितपुरे जितशत्रुनृपस्य सुदर्शनादेव्या सुगर्मायाश्चित्रसभायां प्रवेशनं, तत्र कनकपृष्ठान् मृगान् दृष्ट्वा तन्मांसमथणे दोहदमजायत, तेन सा राज्ञी दुर्वला, तथाविधां तां दृष्ट्वा नृपतेः पृच्छा, तथा च दुर्वलत्वस्य दोहदकारण-
कथनं कृतम्, राजा कनकपृष्ठमृगानयनाय पुरुषान् प्रेषितवान्, कनकपृष्ठकुरङ्गानां श्रीपर्णीफलानि बल्लमानि, तानि च

सम्प्रति न सन्ति, यद्य यत्राशक्तं प्राप्य प्रमोदेन बभूवते, अतः शीर्षणीवृक्षाघः शीर्षणीफलसदृशमोदककरण कुर्मः, तत्र च पाद्यान् स्थापयाम इति राजपुरुषैश्चिन्तितम्, सथेष च कृतम्, तेषां च शृंगानां यूथाधिपतिनां सथ तत्रागमनं चात यूथपति-
 र्भृगान् उक्तवान्, विदित प्रतीतेवत्, कुराणां यदा शीर्षणीं सीदति घातुनामनेकार्थत्वात्' फलति तस्मान्नेदानीं फलानि
 सम्भवन्ति सम्भवन्तु वा तथापि कथं (पुञ्जक) पुञ्जकाकारेण स्थितानि ! वातवशाच्चेन्नैव पुरापि वाता वान्ति न पुनरेव पुञ्जक-
 पुञ्जकाः फलानामभवन्, तस्मात् केनापि धूर्त्वेण भवदुबन्धनाय कृद कृतमिति, मायुयमेतेषामुपकण्ठ गमत इत्युक्ते येस्त-
 द्रवः प्रतिपन्न ते दीर्घायुषो जाता, येस्त्वाहारलम्पटवया न प्रतिपन्न ते पाशुबन्धनादि दुःखयुता जाता । इह यूथाधिपतेः श्री-
 पर्णीफलसममोदकसदोपत्त्वि लोकन द्रव्यगवेषणा, इह " पमरथ अप्सरथ उवमाजो " ये यूथाधिपतिवचनकारिणः
 ते प्रशस्ताः, इतरे त्वप्रशस्ता इति, अनेन दाष्टीन्तिकोऽप्यर्थः अचित्तस्तथाहि-यूथपतिसमा आचार्याः शृंगसमा साधवः, ये
 गुरुवचसा आचार्यादिदुष्टमाहार त्यजन्ति ते प्रशस्ताः, इतरे त्वप्रशस्ताः, (६. २)

इतन्तमभिवेशे समिताः क्षरपः समागताः, कदापि श्रद्धैः साधुनिमिचमाषाकम्मादि कारितं, अरिभिर्घातं निवारिताः सा-
 धवो ये गतास्तत्राहारग्रहणार्थं ते दुर्गतिदुःखमाबिनोऽजायन्त, ये तु गुरुवचनासक्तास्ते संसारपारमगुरिति ॥८०-८१-८२॥
 अथ गाथाद्वयेन गजदृष्टान्तमाह—

हृत्थिगहण गिन्धे अरहद्वेहिं भरणं च सरसीणिं । अञ्जुदपुण नलवण आरूढा गयकुलागमणं ॥८३॥

विद्मेष गजकुलाणं, जया रोहति नलवणा । अन्नयानि झरंति हृदा, न य एवं बहुआदगो ॥ ८४ ॥

अत्रापि कथानकादर्थस्तच्चेदम् (६. ३)

आनन्दपुरे रिपुमर्दनभूपस्यासन्नगजकुलशतसहस्रयुतमरण्यं ज्ञात्वा ग्रीष्मकाले मया हस्तिग्रहणं कार्यमिति चिन्ता, पुरुषाः आदिष्टाः, तैः गजाः सहस्रकीप्रियाः, सम्प्रति ग्रीष्मकालत्वात् सहस्रकी नेति अरघट्टैः सरसीनां मरणं चक्रे, नलवनासन्ने पाशा मण्डिताः, ततोऽत्युदकेन नलवनानि अक्षिप्ररुढानि, ततो यूयपतिना समं गजकुलानामागमनं ज्ञातम्, यूयपतिर्गजानुवाच-विदितमेतद्गजकुलानां यदा नलवनानि रोहन्ति प्ररुढानि भवन्ति, तस्मान्नामुनि स्वामाविकानि, अय निर्जरवथादिति चेन्नैवं, अन्यदापि इदास्रवन्ति, न त्वेवं बहुदकाः सरस्यः कदाचनापि, तत्र क्लृप्तमत्रास्ति, सा यूयमत्र गमतेत्युक्ते ये स्थितास्ते तु चिरायुषोऽन्ये तु वन्धिताः, इहापि यूयाधिपतेर्नलवनस्य यथा स्वपरिमाचनं द्रव्यगवेपणा, दाष्टान्तिकयो-जना पूर्ववत् ॥ ८३-८४ ॥ अथ भावगवेपणामाह—

उग्गम उग्गोवण मग्गणा य एग्गट्टियाणि एयाणि । नामं ठवणा दविण् भावंमि य उग्गमो होई ॥ ८५ ॥

भावैपणायामुद्गमोत्पादनादोपशुद्धिराहारे वान्येति प्रथममुद्गमैकार्थिकानि नामादिमेदोत्राह-उद्गम उद्गोपना मार्गणा एतान्येकार्थिकानि स्युः, तथोद्गमश्चतुर्धा भवति, तद्यथा-नामोद्गमः स्थापनोद्गमः द्रव्ये भावे चोद्गम इति, द्वयं पूर्ववत् ॥ ८५ ॥ द्रव्यभावयोर्विशेषमाह—

दधमि लङ्कुगाई भावे तिविहोग्गमो मुणेयवो । दंसणनाणचरित्ते चरित्तुग्गमेणेत्थ अहिगारो ॥ ८६ ॥

द्रव्ये उद्गमो लङ्कुकादेः सम्बन्धी श्रेयः, आदिशब्दान्ज्योतिराद्विपरिग्रहः, भावे त्रिविधोद्गमो द्वातव्यः, त्रैविध्यमेवाह-
दर्शने धाने चारित्ते, अत्र धानदर्शनाविनाभावित्वेन चारित्रस्य साधान्योधाप्तत्वाच्चारित्रोद्गमेनाचिकार इति ॥ ८६ ॥
लङ्कुकादेरत्रादिशब्दचिच ज्योतिरादि प्रतिपादयति—

जोइसतणोसहीणं मेहरिणकरणमुग्गमो दधे । सो पुण जत्तो य जया जहा य दब्बुग्गमो वच्चो ॥ ८७ ॥

ज्योतिषा-चन्द्रधर्मादीनां तृणानां-दर्माणां औषधीनां-शाख्यादीनां, मेघानां ऋणस्य करानां-राजदेयमाणानां द्रव्ये
उद्गमो भवति, स पुनर्द्रव्योद्गमो यतो-यस्मात् आकाशादेः स्थानात् यदा वा प्रभातादिके काले यथा वा-येन प्रकारेण नमः
प्रसणभूस्फोटनादि वा भवति, तथा वाच्यः ॥ ८७ ॥ ' लङ्कुगाई ' इत्यत्र लङ्कुप्रियकुमारस्य कथानकं उच्यते तदेव
गाथात्रयेणाह—

वासहरा अणुजचा अरथाणी जोग किञ्चुकाले य । धडगसरावेसु कया उ मोयगा लङ्कुगपियस्स ॥ ८८

जोग्गा अजिण्ण मारुय निसग्ग तिसमुत्थ तो सुइसमुत्थो । आहारुग्गमच्चिता असुइत्ति दुहा मलप्पभवो ।
तसेव वेरग्गुग्गमेण सम्मत्तनाणचरणणं । जुगवं कमुग्गमो वा केवलनाणुग्गमो जाओ ॥ ९० ॥

अत्र कथानकादर्थोऽत्रसेय इति तदुच्यते (द. ४)-श्रीस्थलकपुरे भानुच्यो रुक्मिणी राज्ञी तयोः सुरूपनामा पुत्रोऽभीष्ट-
मोदकत्वेन मोदकप्रिय इति ख्यातिं लेभे । स चान्यदा वासगृहादनुयात्रार्थं निर्गमनं कृतवान्, आस्थान्यां गत्वा योग्य-
क्रीडा तेन श्राब्धा, काले भोजनावसरे प्राप्ते घटेषु श्रावेषु च लङ्कुकप्रियस्य जनन्या कृत्वा पूर्वकृता वा मोदकाः प्रेषिताः,
तेन परिजनेन समं भुक्तास्ततो रात्रात्रपि योग्यक्रीडाविलोकनेन जागरणभावतस्ते न जीर्णाः, कुमारस्य तस्मादजीर्णदोषात्
समुद्भूतस्तत्समुद्भवोऽशुचिममृत्यो वातनिमग्नोऽभवत्, नासायां तद्ग्रन्थे वा याते आहारोद्गमचिन्ता जाता, यथाऽभी मोदकाः
शुभा एव परं द्विधा मलप्रभवो देहस्तत् सम्पर्कादशुचयो जाता इति, अथवा बृहद्बृहत्तात्रिति व्याख्या, (पृ. ३३) मारुतनिसर्गे
जाते आहारोद्गमचिन्ता जाता, यथा <ऽभी मोदकाः शुभा एव परं द्विधा मलप्रभवो देहस्तत्सम्पर्कादशुचयो जाता > इति
समुद्भवति, घृतगुडादिसमुद्भवा एते मोदकास्त्वस्मात् शुचिसमृत्था एव, सन्ने च, जातावेकत्रचनं केवलं द्विधा मलप्रभवो
देहस्तद्व्योगादशुचय इति, 'सूचनत् सूत्रमि' ति देह इति योगतः, तस्य कुमारस्यैवं वैराग्योद्गमेन सम्यक्त्वज्ञानचारि-
त्राणां युगपत्क्रमेण वा उद्गमो जातस्ततः केवलज्ञानोद्गम इति गार्थार्थो भावार्थोऽपि ॥ ८८-९० ॥ यदुक्तं चारित्रो-
द्गमेनाधिकारस्तत्र चारित्रं शुद्धमेव, कथं शुद्धिरित्याह-

दंसणनाणप्यभवं चरणं सुद्धेसु तेसु तस्सुद्धी । चरणेण कम्मसुद्धी उगमसुद्धी चरणसुद्धी ॥ ९१ ॥

दर्शनज्ञानप्रभवं चारित्रं तयोः शुद्धयोस्तस्य चारित्रस्य शुद्धिरिति कारणमभ्यन्तरं शुद्धेः, चरणेन कर्मशुद्धिर्जायते न

केवल ज्ञानदर्शनशुद्धौ चारित्रशुद्धिः, किन्तु ब्रह्ममशुद्धिरिति (द्वाविधि) बाहुं शुद्धेः कारणमिति द्विषाऽपि प्रोक्तम् ॥ ९१ ॥
उद्भ्रमशुद्धौ उद्भ्रमदोषास्त्याज्यास्ताञ्च योऽपि नामतः प्राह—

आधाकम्सुद्धेसिय पूर्वकम्मे य मीसजाए य । ठवणा पाहुडियाए पाओअर कीय पामिच्चे ॥ ९२ ॥
परियट्टिए अभिहडे उब्भिमन्ने मालोहडे इय । अच्छिजे अणिसट्टे अज्झोयरए य सोलसमे ॥ ९३ ॥
गाथाद्वयेन नामानि पुरतथान्वर्थः, स्वरस्थाने निरूपयिष्यामि, शेषं सुगमम् ॥ ९२-९३ ॥ अयं प्रथममेतदे-
द्वारागाथामाह—

आधाकन्मिय नामा एगट्टा कस्तस वावि किं वावि । परएक्खे य सपक्खे चउरो गहणे य आणाइ ॥९४॥
इह प्रथममाधाकर्मेकार्यिकानि नामानि वक्तव्यानि, ततः कस्यार्थाय कृतमाधाकर्म्म स्यादिति वाच्यम्, किं स्वभाव-
वदिति वाच्य, तथा परएष्यनिमित्तं कृतं तन्न भवति स्वएष्यनिमित्तं तु भवतीति वाच्यम्, चत्वारोऽतिक्रमादयोऽतिचाराः
स्युरिति वाच्यम्, तथा ग्रहणेन आहादयः 'एधनात् स्वमि'ति आक्षामहादयो दोषा वक्तव्याः ॥ ९४ ॥ प्रथमद्वारामाह—
आहा अहे य कम्मे आयाहम्मे य अत्तकम्मे य । पडिसेवण पडिसुणणा संवासऽणुमोयणा चेव ॥९५॥

आधाकर्म्म अधाकर्म्म आत्मज्ज आत्मकर्म्म प्रतिसेवना प्रतिषत्रणा सवासना अनुमोदना चैतान्येकार्यिकानि, एतान्येव
व्याख्यायति, इह आधाकर्म्ममिति शब्दविचारे आधया कर्म्म आधाकर्म्मस्त्युक्तम् ॥ ९५ ॥ सापि चाधा नामादिमेवाचतुर्दा,

नामस्थापने सुगमे, द्रव्याधामाह—

धणुजुयकायभराणं कुडुंबरजधुरसाइयाणं च । खंधाई हियं चिय दव्वाहा अंतए धणुणो ॥९६॥

धनुषाणं, यूपः—युगं कायः कापोती, यया स्कन्धारूढया पानीयं वहति पुरुषः भरो—भारः कुडुम्बराज्ययोर्धृश्चिन्ता इत्यादीनां स्कन्धादि हृदयं, यावद्द्रव्याधा ज्ञेया, इहाधाशब्देनाधीयतेऽस्यामित्याधा, आधार उच्यते, सूत्रगतिविचित्रत्वाद्धनु-राधारभूतं शेषाण्याधेयानीति धनुराधेयं पश्चाद्वक्ष्यति, आधेयानामाधारमाह—स्कन्धादीति, यथाक्रमं स्कन्धो बलीवर्दीदीनां यूपधारो, नरादिस्कन्धश्च कापोत्पाः, भारस्य गन्ध्यादि कुडुम्बराज्यचिन्तयोर्हृदयम्, अथ धनुराधेयमाह—अन्तके-करहसंज्ञे धनुःसम्बन्धिनी प्रत्यञ्चारोप्यते, ततो धनुः प्रत्यञ्चाया आश्रय इति ॥ ९६ ॥ अथ भावाधामाह, भावाधायं साधुं मनस्याधाय यदौदनादि क्रियते सा भावाधा, तथैवाह—

ओरालसरीराणं उद्ववण तिवायणं च जस्सट्ठा । मणमाहिता कीरइ आहाकम्मं तयं वेति ॥ ९७ ॥

औदारिकशरीराणामेकेन्द्रयादिपञ्चेन्द्रियपर्यन्ततिरिक्त्वां मानुष्याणां च यस्यार्थं साध्वर्थं मन आषाय अपद्रावणं त्रिपातनं हिंसनं च करोति शुद्धी अपद्रावणं साध्वर्थं त्रिपातनमात्मार्थमेवं कल्प्यमित्युक्तम्, त्रिपातनग्रहणेन तदाधाकर्मं भुवते ॥९७॥ भाष्यगाथात्रयैर्नां गाथां व्याख्यानयति—

ओरालगहणेणं तिरिक्खमणुयाऽहत्ता सुहुमवज्जा । उद्ववणं पुण जाणसु अइवायविवजियं पीडं॥भा०१६॥

समा
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥ २० ॥

कायवइमणो तिसि उअहवा देहाउइंदियप्पाणा । सामित्तावायाणे होइ त्तिवाओ य् करणेसुं ॥ भा० १७ ॥
दिययमि समाहेउ प्गमणेगं च गाहग जोउ । वहणं करेइ दाया कायेण तमाह कम्मंति ॥ भा० १८ ॥

औदारिकग्रहणेन तिर्यञ्चो मनुष्याः अथवा छहमवर्जां श्रेयाः, छहमाणां मनुष्यठ्ठापद्रावणायोगात्, अपद्रावण पुनरति पावत्रिंशो पीढां जानीहि, त्रिपावनमिति कायवाहूमनांसि त्रीणि, अथवा देहापुरिन्द्रयरूपास्त्रयः प्राणास्त्रेषां पावनं प्रथमत्रिकं गर्भजतिर्यहूमनुष्याणां स्याद्, द्वितीयत्रिक तु सर्वजीवानां भवति, एव स्वामित्वे सम्बन्धविवक्षया अथवाऽपादाने त्रिभ्यः पावनमिति, अथ त्रिमिवां करणभूतेः पावनमिति अतिपातो भवति, हृदये एरुमनेक वा ग्राहक साधुं समापाय यत्कायानां वच करोति तदाथाकर्मैति, एतेनान्वर्थोऽप्युक्त एव ॥ १६-१८ ॥ अथाघःकर्मैति नाम वाच्य, तदपि नामादिभेदाच्चतुर्धा, नामस्थापने पूर्वषट्, द्रव्यमाषयोर्निर्युक्तिच्छद्विधेयमाह—

जं दधं उदगाइसु छूढमहे वयइ जं च भारेण । सीईए रज्जुएण व ओयरणं दधहेकम्मं ॥ १८ ॥

यत्किमपि द्रव्य उदकादिषु क्षिप्तमेषो भ्रजति, यथ भारेणाघो याति, तथा ' स्वीतीए ' निधेण्या रज्जया वा अवतरण प्रुष्पादेः कृपादौ मालादेर्वां श्रुति तद् द्रव्याघाकर्मैति श्लेषम् ॥ १८ ॥

सजमठाणाण कंढगाणं लेसाठिईविसेसाणं । भावं अहे करेई तम्हा तं भावहेकम्म ॥ १९ ॥

सयमस्थानानां कण्ठकानां-सदृयातीतसयमस्थानसमुदायानां, लेश्यानां सातवेदनीयादिशुभकर्मप्रकृतिविशेषाणां माष-

अध्यवसायं साधुराधाकर्म युजानोऽद्यःकरोति हीनं हीनतरं करोति, तस्मान्नावाधःकर्मैति ॥ १९ ॥ भाष्यगाथा-
त्रयेणैनां गाथां व्याख्यानयति—

तत्थाणंता उ चरित्तपज्जना होंति संजमट्टाणं । संखाईयाणि उ ताणि कंडगं होइ नायवं ॥ भा० १९ ॥
संखाईयाणि उ कंडगाणि छट्टाणगं विणिहिट्ठं । छट्टाणा उ असंखा संजमसेठी सुणेयवा ॥ भा० २० ॥
किण्हाइया उ लेसा उक्कोसविमुद्धठिइविसेसाओ । एएसि विसुद्धाणं अप्पं तग्गाहगो कुणइ ॥ भा० २१ ॥

तत्रानन्ताश्चास्त्रिपर्यायाः संयमस्थानं भवति, कोऽर्थः ? इह किल कल्पनया सर्वोत्कृष्टदेशविरतिशुद्धिस्थानस्य निर्वि-
भागा भागा दश सहस्राणि १००००, सर्वजीवानन्तकप्रमाणश्च राशिः शतं, तेन गुणितानि जातानि दश लक्षाणि
१००००००, एतावन्तः किल सर्वत्रघन्यसर्वविरतिशुद्धिस्थानस्य निर्विभागा भागाः स्युरिति । सद्दयातीतानि संयम-
स्थानानि कण्डकं ज्ञातव्यं भवति, तत्र कण्डकं समय(परि)भाषया अजुलमात्रक्षेत्रामद्भ्येयभागगतप्रदेशराशिप्रमाणा सहया-
भिधीयते, तथा चोक्तम्—“ कंडेति इत्थ मण्णइ अंगुलभागो असंखिज्जो । ” ततः कण्डकानन्तरं अनन्तभागासहस्रधातभाग-
सहस्रधातभागसहस्रगुणासहस्रगुणानन्तगुणमेवात्योढा गुणाकारेण गुण्यते, गुणनं च विस्तृतो दृग्दृष्टचैत्रसेयं (पृ. ३९),
इत्थं सहस्रधातीतानि कण्डकानि पट्टस्थानकं भवति, ततः पुनरसद्दयातानि पट्टस्थानकानि संयमश्रेणिर्ज्ञातव्या, तथा चोक्तम्—
“ छट्टाणमथ(ण)वसाणे अन्नं छट्टाणयं पुणो अन्नं । एवमसद्धा लोगा छट्टाणाणं सुणेयवा ॥ १ ॥ ” तथा कृष्णादयो

लेख्यास्तयोरुत्पत्तिविद्युदसातावेदनीयादिकर्मणां स्थितिविशेषाः, तत एतेषां संप्रसयानादीनां सम्बन्धिषु शुभेषु स्थानेषु वर्षमानस्तद्ग्रहाहक आषाढकर्मग्राह आरमानमेतेषां विद्युदानां संप्रसयानादीनामघोऽधस्तात् करोति ॥ १९-२०-२१ ॥
ततः किं दूषणमित्याह—

भावाचारमारमाहेउमत्पगे किञ्चिन्नुचरणगो । आहाकर्मगगाही अहो अहो नेइ अप्पाणं ॥ १०० ॥
भावानां सयमादिसानानां विद्युदानां हीनहीनतर अवतरणमघःपतनमघःपतनमात्मन्याषाय किञ्चिन्न्यूनचरणायः किञ्चिन्न्यूनेन चरणेनाग्रः-प्रधान उपश्रान्तमोह इत्यर्थः, आस्तामन्यप्रमचसंयमादिः, आषाढकर्मग्राही अघोऽघो नरकपृच्छ्यादो नयस्यात्मानम् ॥ १०० ॥ तदेवाह—

बंधइ अहेभत्राऊ पकरेइ अहोमुहाइं कम्माइं । घणकरणं तिघेण उ भावेण चओ उवचओ य ॥१०१॥
आषाढकर्मग्राही अघोमयस-नरकादिभवस्यायुर्पन्नति, क्षेपाण्यपि कर्माणि अघोसुखानि-अधोगतिनयनशीलानि प्रकरोति, तीक्ष्ण [तुल्य पयादि] भावेन घनकरण निकाचिततया व्यवस्थापन स्यात्, अन्यकर्मग्रहणेन च य उपचयश्च भवति, स्तोत्रा इदिद्य चया, प्रभृता वृषय इति ॥ १०१ ॥

तेसिं गुरुणमुदपण अप्पगं दुगईएँ पवडंत । न चप्इ-विधारेउं अहरगतिं निति कम्माइं ॥१०२॥
तेषां गुरुणां कर्मणासुदये आत्मानं दुर्गतौ पत्तन् विषारपितुं-निवारयितु न शक्नोत्याषाढकर्मग्राही, यतः कर्माणि

अधरगति-नरकादिरूपां नयन्ति, तथा चोक्तम्—“ आहाकर्ममं णं झुंजमाणे समणे निगंथे अट्ट कम्मपयडीओ बंधइ, अहे बंधइ (अहे पकरेइ) अहे चिणइ अहे उन्नचिणइ ” (व्याख्याप्रज्ञप्तिः) इत्यादि ॥ १०२ ॥ अथात्ममेति नाम आख्येयम्, तदपि नामादिभेदाच्चतुर्धा, नामस्थापने पूर्ववत्, द्रव्यभावयोर्विशेषमाह—

अट्टाए अणट्टाए छक्कायपसहणं तु जो कुणइ । अनियाएय नियाए आयाहम्मं तयं बेति ॥१०३॥

यो गृही स्वस्यान्यस्य वाऽर्थीयानर्थीय कार्यमन्तरेण वा अनिदया निदया च भाग्यवक्ष्यमाणस्वरूपया पट्टकायप्रमर्दनं करोति, तदात्मघ्नं द्रव्यतो भ्रुवन्ति तीर्थकरादयः ॥ १०३ ॥ अनिदानिदयोः स्वरूपं भाष्यकृदाह—
जाणंतु अजाणंतो तेहव उद्विसिय ओहओ वावि जाणग अजाणगं वा वहेइ अनिया निया एसा । भा० २२ ।

निदानं निदा-प्राणिहिंसा नरकादिदुःखहेतुरिति, जानतापि यत्प्राणिव्यपरोपणं क्रियते सा निदा, तद्विपरीता अनिदा, अथवा स्वार्थं परार्थं चेति विभागेनोद्दिश्य यत्प्राणिव्यपरोपणं सा निदा तद्विपरीत उच्यते सामान्येनानिदा, अथवा व्यापाद्यमानो जीवो हा ! धिग् मामेप मारयिष्यतीति जानाति तं जानन्तं प्रति हिंसा निदा तद्विपरीता त्वनिदा ॥ २२ ॥ अथ पट्टकायप्रमर्दनं कथं द्रव्यात्मघ्नं कस्मान्न भावात्मघ्नमित्युच्यते—

दवाया खलु काया भावाया तिन्नि नाणमईणि । परपाणपाडणरओ चरणायं अप्पणो हणइ ॥१०४॥

कायाः—पृथिव्यादयो द्रव्यात्मनो-द्रव्यरूपा आत्मनः, जीवानां गुणपर्यायवत्तया द्रव्यत्वात्, अतो द्रव्यात्मघ्नेति नाम

सङ्गतम् । माध्यात्मसमाह-ज्ञानादीनि त्रीणि भावात्मनो भवन्ति, तेषामेवात्मनः पारमार्थिकत्वात्, ततो यथास्त्री परेषां वृथिव्यादीनां ये प्राणा-इन्द्रियादयस्तेषां पातन-विनाशन, तत्र रतः-आसक्तः, आत्मनश्चरणात्मान हन्ति, चरणात्मनि हते ज्ञानदर्शनात्मानो हतावेव ॥ १०४ ॥ एत आह—

निश्चयनयस्स चरणायविधाए नाणदंसणवहोऽपि । ववहारस्स उ चरणे ह्यमि भयणा उ सेसाणं ॥१०५॥

निश्चयनयस्य मतेन चरणात्मघाते ज्ञानदर्शनबधोऽपि जात एव, व्यवहारनयस्य तु मतेन चरणे हते शेषयोर्ज्ञानदर्शनयो-
र्भङ्गना-कचिद्भवतः कश्चिन्निति ॥ १०५ ॥ अथात्मकर्म नामोच्यते, तदपि नामादिभेदाद्यदुर्द्धा, नामस्थापने प्राणिषु,
द्रव्यमावयोर्विशेषमाह—

दधमि अत्तकम्मं ज जो उ ममायए तय दधं । भावे असुहपरिणओ परकम्मं अत्तणो कुणइ ॥१०६॥

यः बुभान् यद् द्रव्यमादिक द्रव्य ममायते-ममेति प्रतिपद्यते द्रव्ये तदात्मकर्म स्यात्, आत्मसम्बन्धित्वेन कारणमिति-
व्युत्पत्त्या, भावे अशुसपरिणतो-अशुमेन प्रत्यावादाधाकर्मप्रहरणरूपेण भावेन परिणतः परस्य पाबक्कादेः सम्यन्धि पचन-
पाचनादिजनित कर्मात्मनः सम्बन्धि करोति तन्नावात्मकर्ममिति भावेन परकीयस्यात्मसम्बन्धित्वेन कर्म कारणमिति
व्युत्सपेः ॥ १०६ ॥ एतदेव सार्दगायहार—

आहाकम्मपरिणओ फासुयमवि संकिलिट्ठपरिणामो । आययमाणो वज्झइ तं जाणसु अत्तकम्ममति ॥

परकर्म अत्तकर्मिकरेइ तं जो उ गिण्हउं भुंजे । तत्थ भन्ने परकिरिया कहं नु अन्नत्थ संकमइ ? ॥१०८॥

आस्तामन्यत् प्राशुकमपि संश्लिष्टपरिणामः—आधाकर्मपरिणतः सन् आददानो वध्यते कर्मणा तदात्मकर्म जानीहि, यस्तदाधाकर्मं गृहीत्वा भुङ्क्ते स परस्य कर्मं पचनादिजनितं आत्मकर्मिकरोति ॥ १०७ ॥ गाथासकलेन पराक्षेपमाह—
तत्रेति परकर्म आत्मकर्मिकरोतीत्यत्र परत्रक्तव्यं भवेत्तदेवाह—परक्रिया कथमन्यत्र साधौ सङ्गमति ॥ १०८ ॥ अथ

केचिदसकल्पनां कथयन्ति तदुक्त्वा निराकुर्वन् गाथाद्वयमाह—

कुडउवमाइ केइ परप्पउत्तेऽवि बेति बंधोत्ति । भणइ य गुरु पमत्तो वज्झइ कूडे अद्वत्तो य ॥१०९॥
एमेव भावकूडे वज्झइ जो असुभभावपरिणामो । तम्हा उ असुभभावो वज्जेयवो पयत्तेणं ॥ ११० ॥

केचित् प्रवचनसारमजानानाः कूटोपमया परप्रयुक्तेऽपि—परनिष्पादितेऽप्योदनादौ 'सूचनात् सूत्रमि'ति साधोर्बन्धो भवतीति ब्रुवते, यथा व्यायेन कूटे स्थापिते मृगस्यैव बन्धो न व्याघस्य तथा गृहिणा पाकादौ कृते साधोरेव बन्धो न गृहस्यस्य तदेतदयुक्तं, गृहस्थस्य प्रत्यक्षमारम्भकरणे कर्मबन्धसम्भवात्, न च मृगस्यापि परप्रयुक्तिमात्राद्बन्धः, किन्तु स्वप्रमादादिदोषादपि, एवं साधोरपि, तथैवाह च—गुरुः—श्रीयशोभद्रसूरिरेवं भणति—मृगः प्रमत्तोऽदक्षश्च कूटे बध्यते, योऽप्रमत्तत्तत्रायात्येव नाप्यायाति(तः) तर्हि दक्षतयाऽपसरति, एवमनेन दृष्टान्तेन यः साधुरशुभभावपरिणामो भावकूटे आधाकर्मणि कर्मणा बध्यते स इति तस्मादशुभभावः प्रयत्नेन वर्जयितव्यः ॥ १०९—११० ॥ ननु यदि साधुराधाकर्मं न करोति न कारयति नानु-

श्रोदते तस्य को दोष ? इति चेदाह—

काम सयं न कुषड जाणतो पुण तद्वाचि, तग्गाही । वड्डेइ तप्पसंगं अगिण्हमाणो उ वारेइ ॥ १११ ॥

काग सम्मतमेतद्, यद्यपि स्वय न करोति उपलक्षणत्वात् कारयति नानुमोदते, तथापि पुनर्जनिन् तद्वाही आधा-
कर्मप्राही तत्प्रसङ्गमाधाकर्मपरणप्रसङ्गं वर्दयति, यथाऽग्नौ साधवो जानन्ति यदनेन साधुना जानन्त्याधाकर्म्म आददे
ततो न कोऽपीति(षि) दोष इति प्रसङ्गः, तुः पुनरगृह्यन् प्रसङ्गं निवारयति ॥ १११ ॥ अथ प्रतिषेवणादीनि नामानि वाच्यानि,
तानि चात्मकर्मनामाङ्गत्वेन प्रवृत्तानि, ततस्तेषामात्मकर्मैति नामाङ्गत्वं गुरुलघुचिन्त्वां चाह—

अतीकरेइ कम्मं पडिसेवार्इहिं तं पुण इमेहिं । तत्थ गुरू आइपयं लहु लहु लहुगा कमेणियरे ॥ ११२ ॥

वत्पुनर्जनादरणीयादिकर्मं वक्ष्यमाणस्वरूपैः प्रतिषेवणादिभिरात्मीकरोति, परकीयमित्यर्थः, तत्र प्रतिषेवणादीनां
चतुर्णां मध्ये आदिपद-प्रतिषेवणारूपं गुरु-महादोषमितराणि-प्रतिषेवणादीनि क्रमेण लघुलघुरुचुक्रानि द्रष्टव्यानि ॥ ११२ ॥
पडिसेवणार्इणं दाराणऽणुमोयणात्तसाणाणं । जहसंभवं सरूव सोदाहरणं पवस्वामि ॥ ११३ ॥

प्रतिषेवणादीनां दाराणामनुमोदनात्तसानानां यथासम्भवं स्वरूपं सोदाहरणं प्रक्षयामि ॥ ११३ ॥ तदेवाह—

अग्नेणाहाकम्म उवणीयं असइ चोइओ भणइ । परहत्थेणंगारे कहुतो जह न डज्झइ हु ॥ ११४ ॥
पयं खु अह सुद्धो दोसो देतस्स कूडउवमाए । समयरथमजाणंतो मूढो पडिसेवणं कुणइ ॥ ११५ ॥

अन्येन-साधुना उपनीतं आनीतं आघाकर्म योऽश्राति स प्रतिषेवणं करोतीति सम्बन्धः, स चाघाकर्मं युञ्जानः केनापि 'चोहओ' चि, विक्षिप्तः प्रेरितः सन्नेवं भणति, न मे दोषो येनानीतं तस्य दोषः, तथा चात्र दृष्टान्तः, यथा परहस्तेनाङ्गारान्नाकर्षणं न दहते, एवं 'सु'निश्चितमहं शुद्धो, दोषो पुनर्ददतो यथा परस्य स्वहस्तेनाङ्गारानाकर्षितः, एवं कूटया उपमया समयार्थमजानानो मूढः प्रतिषेवणं कुरुते ॥ ११४-११५ ॥ प्रतिश्रवणमाह—

उवओगंसि य लाभं कम्मग्गाहिस्स चित्तरक्खट्ठा । आलोइए सुलद्धं भणइ भणंतस्स पडिसुणणा ॥

यो गुरुः कर्मग्राहिण-आघाकर्मग्रहणप्रवृत्तस्य साधोश्चित्तरक्षार्थं उपयोगकरणवेलायां लाभं भणति, आघाकर्ममणि गृहस्थगृहादानीयालोचिते सति सुलब्धं शोभनं जातमिति भणति, तस्य गुरोरेवं भणतः प्रतिश्रवणं नाम दोषः 'प्राकृतत्वात् स्त्रीत्वनिर्देशः' ॥ ११६ ॥ संवासानुमोदनयोः स्वरूपमाह—

संवासो उ पसिद्धो अणुमोयण कम्मभोयगपसंसा । एएसिसिमुदाहरणा एए उ कमेण नायवा ॥११७॥

संवासः आघाकर्मभोजिमिः सह वसनं स प्रसिद्ध एव, अनुमोदना-आघाकर्मभोजकप्रशंसा, एतेषां प्रतिषेवणादीनां एतानि क्रमेणोदाहरणानि ज्ञातव्यानि ॥ ११७ ॥

पडिसेवणाएँ तेणा पडिसुणणाए उ रायपुत्तो उ । संवासंसि य पल्ली अणुमोयण रायदुट्ठो य ॥११८॥

प्रतिषेवणस्य स्तेना उदाहरणं, प्रतिश्रवणस्य राजपुत्री, राजपुत्रोपलक्षिताः शेषाः पुरुषाः, संवासे पल्लीवास्तव्या वणिजः

अनुमोदनायां राजदुष्टो, राजदुष्टोपलक्षितास्तत् प्रशसाकारिणः ॥ ११८ ॥ प्रथमं स्तेनदृष्टान्त भावयति—
गोणीहरण सम्भूमी नेज्जण गोणिओ पहे भक्खे । निविसया परिवेसण ठियावि ते कूविया घत्थे ॥११९॥

गाथाधरार्थः कथनकादवसेय इति तदेवोच्यते—(४० ५)—इह क्वापि ग्रामे महवो दस्यवस्तैश्च कुतोऽपि गवामपहरणं कृतं, स्वप्नां प्रति चलितानि, स्वभूमि-स्वदेशं प्राप्ताः, तेषां च, पयि गच्छतां केऽप्यन्ये दस्यवः पथिका मिलिताः, तेऽपि सर्वे व सन्ति, ततो भोजनवेलायां कतिपया या विनाश्य भोजनाय तन्मांसं पक्तुमारब्ध, इतः केऽप्यन्ये पथिकाः समेतास्तेऽपि चौरैर्भोजनार्थमाभन्निवृत्ताः, अयं गोमांसे पके सति केऽपि चौराः पथिकाश्च निर्विशका जाता भोजनं कर्तुं प्रवृत्ता इति, केऽपि गोमांसं यद्गुपायमिति भोजनाशां मुख्या परिवेषने स्थिताः, अत्रान्तरे कुञ्जका-व्यावहारकारिणो गवां व्यावर्तकाः पुरुषाः समागताः, तैः सर्वेऽपि-मोक्ताः परिवेषकाश्च पथिका वयमिति ब्रुवाणा अपि चौरवत् ' घत्थे 'ति गृहीता विना-
शिताश्च ॥ ११९ ॥ अद्यमेवार्थं दार्शनिकेन योजयति—

जेऽवि य परिवेसंती, भायणाणि धरंति य । तेऽवि घज्झंति तिषेण, कम्मणा किमु भोइणो ? ॥१२०॥

चौरवत् येऽपि च साधवः प्रतिसेवन्ति अन्यानीतमाधाकर्म्महारयन्ति, ये माजनानि धरन्ति तेऽपि तीव्रेण कर्मणा वप्यन्ते, किं पुनराधाकर्म्मभोजिन ? इति, इह चौरस्थानीया आधाकर्म्मनिमन्त्रिणः, साधवो गोमांसमक्षचौरपथिक-
स्थानीयाः स्वयं गृहीतनिमन्त्रिताधाकर्म्मभोजिनो गोमांसपरिवेषकादिरूपा, गोमांसमाधाकर्म्मसदृशमित्यादि ॥ १२० ॥

अथ राजसुतदृष्टान्तः—

सामत्थण रायसुए पिइवहण सहाय तह य तुण्हिक्का । तिण्हंपि हु पडिसुणणा रणणा सिट्ठमि सा नरिथ ॥

अस्याप्यश्वरार्थः कथानकादवसेयस्तचेदम् (६० ६)—गुणसमृद्धनगरे महाबलभूपस्य शीलादेव्यां विजितसमरो ज्येष्ठ-
पुत्रस्तस्य सामत्थणं, देश्या चिन्ता, यथैप मम पिता न म्रियते तदेनं निजमठान् सहायीकृत्य मारयामीति, एवं चिन्त-
यित्वा निजमठैः समं मन्त्रयितुं प्रावर्चत, ' रायसुए 'ति, ' वृतीयार्थे सप्तमी ' तेन राजसुतेन स्वमठैः समं सामत्थणं—
पर्यालोचनं पितृहनने प्रारब्धं, तत्र " केऽपि चयं तत्र सहाया " इति उक्तवन्तः, तथेति समुच्चये, तेन कैश्चिदुक्तमेवं कुरु,
केचित्पुनस्तूष्णीका जाता—मौनमेव स्थिताः, एतेषां त्रयाणामपि प्रतिश्रवणदोषः, केऽपि सर्वं वृत्तान्तं भूषाय निवेदयामासुः,
राज्ञः शिष्टे सा प्रतिश्रवणा नास्ति, ततो महिपतिना राजपुत्रादयो मारिता वृत्तान्तकयकाश्च पूजिता इति ॥ १२१ ॥
अमुमेवार्थं दाष्टान्तिकेन योजयति—

भुंज न भुंजे भुंजसु तइओ तुसिणीए भुंजए पढमो । तिण्हंपि हु पडिसुणणा पडिसेहंतस्स सा नरिथ ॥

केनापि साधुना चत्वारः साधव आधाकर्म्मणा निमन्त्रिता, यथा—भुङ्क्ष्वं ययमेनमाहारमिति, तत्र प्रथममुद्धे द्वितीयः
प्राह—न भुञ्जेऽहं, भुङ्क्ष्व त्वमिति, वृतीयस्तूष्णीको-मौनमाश्रित्य स्थितः, तेषां त्रयाणामपि प्रतिश्रवणदोषो भवति,
चतुर्थस्य पुनर्न कल्पते साधूनामाधाकर्म्मति प्रतिषेधतः सः प्रतिश्रवणदोषो न स्यात्, अत्राह परः प्रथमस्याधाकर्म्मभुञ्जानस्य

धमा
रत्नीया-
वच्युपेता-
श्री-
षिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥ २५ ॥

प्रतिषेवणदोष एव, न स्यात् प्रतिश्रवणाख्यः, अत्रोच्यते-यावन्निमित्ततः सन् मोजनमभ्युपगच्छति तावन्नाद्यापि प्रतिषेवण-
मिति प्रतिश्रवणदोष एव ॥ १२२ ॥ अथामीषां भोजकादीनां कस्को दोषः स्याद्, अत आह—

आणतमुंजगा कम्मुणा उ वीयस्स वाइओ दोसो । तइयस्स य माणसिओ तीहिं विसुद्धो चउरथो उ ॥

आगतो भोजकवैतौ द्रावपि कर्मणा-आनयनभोजनरूपया कायक्रियया दोषवन्तौ, द्वितीयस्य चाचिको दोषस्त्वतीय-
स्य मानसिकवतुर्थस्त्रिमिदोषैर्विप्रसृक्त इति ॥ १२३ ॥ अथ विशेषमाह—

यद्धिसेवण पडिसुणणा संवासऽणुमोयणा उ चउरोवि । पियमारग रायसुए विभासियघा जइजणेऽवि ॥

पितृमारके राजसुते प्रतिषेवणप्रतिश्रवणसंवासनानुमोदनारूपाश्रत्वारोऽपि दोषा षट्न्ते, तथाहि-तस्य पितृमारणाप
प्रसृचत्वात् प्रतिषेवण, “ वय तय सहाया ” इति षट्त्वचन प्रतिपद्यमानस्य प्रतिश्रवणं, वैरिय सार्द्धं संबसनं सवासः, तेषु
बहुमानदानादिनाऽनुमोदना, एव यतिजनेऽप्याधाकर्म्ममोक्तरि विभाषितव्याः-योजनीयाः, तदेव यत्र प्रतिषेवण तत्र नियम-
तथत्वारोऽपि दोषाः, प्रतिश्रवणे च केवले श्रयः, संवासे द्वौ, अनुमोदना तु केवलैश्च, अत एवादिपद गुरु शेषाणि तु पदानि
लघुलघुलघुकादिनीति ॥ १२४ ॥ अथ संवासे पछीदधान्तमाह (६० ७)—

पछीवहंमि नट्टा चोरा वणिया वयं न चोरत्ति । न पलाया पावकरत्ति काउं रत्ता उवालद्धा ॥१२५॥

वसन्त्पुरेऽरिमर्दनो राजा प्रियदर्शनवैधीयुक्तो राज्य प्रशास्ति, तत्रासन्ना भीमा नाम पछी, तस्यां बहवो दस्यवो

वणिजश्च परिवसन्ति, चौराः सकलमपि राजमण्डलमरिर्मर्दनसत्कमृपद्रवन्ति सदेशम्, वन्यदा भूपः सेनया तान् जेतुं जगाम, तैः सह युद्धं जातं, केऽपि हन्यमानाः परासन्त्रो वभूयुः, केऽपि पुनः पलायितवन्तः राजपल्लीं विवेश, तत्रैत्य वणिजो न वयं चौरास्ततः किमस्माकं राजा करिष्यतीति युद्धया नानेशत, राज्ञा च तेऽपि प्राहिताः, < ततस्तैर्विज्ञप्तं न वयं चौरा इति, राजाऽत्रोचत्, यूयं चौरैर्म्योऽप्यतीवापराधकारिण इति तेऽपि निगृहीताः, > गायार्थस्तु सुगम एव ॥ १२५ ॥
दार्ष्टान्तिकयोजनामाह—

आहाकडभोईहिं सहवासो तह यं तवित्रजंपि । दंसणगंधपरिकहा भाविति सुद्धहवित्तिपि ॥ १२६ ॥
एवं आघाकर्ममोक्त्वभिः सह संवासो दोषाय स्यात्, तथेति दृष्टान्तयोजने, यथा-चौरसहवासितां वणिजां तथेत्यर्थः, हेतुमाह-यस्तद्वित्रजमपि आघाकर्मपरिहारकमपि < सुरुधमपि > साधुं रुधाहारमपि आघाकर्मसम्बन्धिन्यो दर्शनगन्ध-परिकया भावयन्ति, तद्भावनायुक्तं कुर्वन्ति ॥ १२६ ॥ अनुमोदनायां राजदुष्टदृष्टान्तमाह (दृ० ८)—

रायारोहऽवराहे विभूसिओ घाइओ नयरमज्जे । धन्नाधन्नात्ति कहा त्हावहो कप्पडिय खोला ॥ १२७ ॥
श्रीनिलयनगरे गुणचन्द्रभूपस्य गुणवतीप्रमृत्ता अन्तःपुर्यः, तत्रैत्र च सुरूपो नाम वणिग् अतिरूपवान्, अन्यदा राजान्तःपुरासन्ने गच्छन् अन्तःपुरिकाभिः सस्नेहं विलोकितः, तेनापि ताः सादुरागमवेक्षिताः, परस्परमदुरागो जातः, द्रुतीनिवेदितप्रयोगवशेन च ताः प्रतिदिनं तेन सेवितुमारब्धाः, राज्ञा ज्ञातं, यैर्भूणैरलहृतस्तेर्युक्त एव सकलजनसमक्षं नगर-

मध्ये विनाशितः, राजा कोपावेशाद् हेरिकास्तत्र मुञ्चति स्म, तत्र केऽपि लोका धन्य इति कथयन्ति, येन मनुष्यजन्मनि राजान्तःपुरिकाः मुक्तेति तेषां वधो जाताः, केऽप्यधन्योऽयमिति वदन्ति, येन स्वातिकलत्र जननीसममित्यज्ञानवर्तेव चक्रे, तेषामवधः पूजा च, जाताः । गाथार्यस्त्वयम्, राजावरोधापराधे यैराभरणैर्विभूषितस्तैरिव विभूषितो नगरमध्ये घातितः, ततः कार्पाटिकवेषधारिणः खोलाः-हेरिका राक्षा नियुक्ताः, लोकानां च धन्याधन्यकथा, ततो धन्यकथाकारिणां विनाश इतरेषां तु पूजा इति, दार्ष्टान्तिकयोजना स्वय भाष्या ॥ १२७ ॥ अनुमोदनाप्रकारमाह—

साउं पञ्चतं आयरेण काले रिडक्खस निद्ध । तग्गुणविकत्थणाए असुंजमाणेऽवि अपुमन्ना ॥१२८॥

आधाकर्म्ममोजिनमुद्दिश्य केचिदेव ह्यवते, एते स्वादुमन्योऽयं लभन्ते, पर्याप्त-परिपूर्णमादरेण काले-भोजनवेलायां ऋतुधम शिशिरादिऋतुयोग्य स्निग्ध, न तु वयमिति, तद्गुणविकयनया-तद्गुणप्रशसनया असुञ्जानेऽपि अतुमन्या-अनुमोदना भवति ॥ १२८ ॥ मूलद्वारागाथार्या " आहाकर्म्मे नामा " (नि. ९४) इति व्याख्यातम्, अय " एगट्ट " इत्याह—

आहा अहे य कम्मे आयाहस्से य अत्तकम्मे य । जह वंजणनाणत्तं अत्थेणऽवि पुच्छए पवं ॥१२९॥

अत्र परः पृच्छति, आधाकर्म्म अयःकर्म्म आत्मज्जमात्मकर्म्मति प्रतिषेवणादीनामात्मकर्म्मण्यन्तर्भूतत्वाद्यतुर्षु नामसु यथा व्यञ्जनेनानात्व तथा अर्थेनापि नानात्व किं वा नेति?, अय मावः-आधाकर्म्मादिनाम्नां व्युत्पत्तिनिमित्तं पृथग् २ उक्तं, यथा तथा प्रवृत्तिनिमित्तमपि तथैव, अत्रोपरमाह ॥ १२९ ॥ अत्र शिष्यपुद्दिदृढये सामान्यतो नामविषयां चतुर्भद्रिकामाह-

क्षमा
रत्नीया-
बच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥ २७ ॥

एगट्टा एगवंजण एगट्टा नाणवंजणा चेव । नाणट्ट एगवंजण नाणट्टा वंजणानाणा ॥ १३० ॥
जगति नामानि चतुर्धा वर्तन्ते, तथाहि-एकार्यानि एकव्यञ्जनानि १, एकार्यानि नानाव्यञ्जनानि २, नानार्थानि
एकव्यञ्जनानि ३, नानार्थानि नानाव्यञ्जनानि ४ ॥ १३० ॥ एतेषामुदाहरणान्याह—

दिट्ठं खीरं खीरं एगट्ठं एगवंजणं लोए । एगट्ठं बहुनामं दुद्ध पओ पीछु खीरं च ॥ १३१ ॥
लोके क्षीरं क्षीरमिति एकार्थं एकव्यञ्जनं च नाम दृष्टम्, यथैकत्र गृहे गोकुग्घादौ क्षीरं तत्रान्यत्रापीति, दुग्धं पयः
पीछु क्षीरं चैतानि एकार्यानि नानाव्यञ्जनानि च नामानि ॥ १३१ ॥

गोमहिसिअयाखीरं नाणट्ठं एगवंजणं नेयं । घडपडकडसगडरहा होइ पिहत्थं पिहं नामं ॥ १३२ ॥

गोमहिव्यजानां क्षीरमिति नानार्थमेकव्यञ्जनं च नाम ज्ञेयं, क्षीरं इत्येके नाम्नः पृथगर्थयोगात्, घटपटकटगकटरया
इत्यादि नाम पृथगर्थं पृथग् व्यञ्जनं च ज्ञेयम्, नानार्थं नानाव्यञ्जनं चेति ॥ १३२ ॥ अथाघाकम्मर्भिणि चतुर्भङ्गिकां यथा-
सम्मभं योजयति गायद्वयेन—

आहाकम्मार्ईणं होइ दुरुत्ताइ पढमभंगो उ । आहाकम्मंति य चिइओ सक्किइ इव भंगो ॥ १३३ ॥
आहाकम्मंतरिया असणाई उ चउरो तइयभंगो । आहाकम्मपहुच्चा नियमा सुन्नो चरिमभंगो ॥ १३४ ॥

आधाकर्मादिनाम्नां युगपद्बहुभिः पुरुरैरेकेन वा कालभेदेन वा एकस्मिन्नेवाशुनादिरूपे वस्तुनि यद्विरुक्तादि-द्विरु-
धारणादिः सम्भवति, स प्रथमो मङ्गः, अयमर्थः-यथैकत्र वसतावशुनविषये केनाप्याधाकर्म्ममेति नाम प्रयुक्तं, तथाऽन्यत्रापि
एव सर्वोप्यप्याधाकर्म्मदिनामानि एकार्यानि एकव्यञ्जनानि, तथा आधाकर्म्म अथःकर्म्मत्यादीनि नामानि विवक्षितानि
नादिरूपैकविषये प्रवर्त्तमानानि द्वितीयो मङ्गः, एकार्यानि नानाव्यञ्जनातीति, यथा-शुक्र इन्द्र इति, तथा अशुनादयः-अशुन-
पानत्वादिसम्नादिसरूपाश्चत्वार आधाकर्म्मन्तरिता-आधाकर्म्मशब्देन व्यवहिता यथाऽशुनमाषःकर्म्म पानमाधाकर्म्ममेत्यादि-
स्वतीयो मङ्गः, नानार्थैकव्यञ्जनरूपः, आधाकर्म्मरूप नामाश्रित्य पुनर्नियमाचरमद्भो नानार्थानि नानाव्यञ्जनातीत्येवंरूपो
नास्ति, उपलक्षणत्वात् प्रत्येक सर्वाण्यपि, यदा तु क्वोऽप्यशुनविषये आधाकर्म्म वक्ति पानविषये त्वाधाकर्म्म त्वादिमे त्वात्मम
स्यादिमे त्वात्मकर्म्ममेति, तदाऽमूनि नामानि नानार्थानि नानाव्यञ्जनातीति चरमोऽपि मङ्गः सम्भवति ॥ १३३-१३४ ॥

द्वितीयमङ्ग विशेषाद्भाषयति-

इंदर्यं जह सदा पुरंदराई उ नाइवत्ते । अहकम्म आयहम्मा तह आहं नाइवत्ते ॥ १३५ ॥

यथा पुरन्दरादयः शब्दा इन्द्रार्थ-इन्द्रशब्दवाच्यमर्थे नातिवर्त्तन्ते-नातिक्रामन्ति, तथा अथःकर्म्म आत्ममं, उपलक्षण-
त्वादारमकर्म्मशब्दश्च 'आह' 'ति, 'इवनात् इत्थ' मित्पाधाकर्म्म वाच्यमर्थे नातिवर्त्तन्ते ॥ १३५ ॥ तदेवाह-

आहाकर्म्मणे अहेकरेति जं हणइ पाणभूयाइं । ज तं आययसाणो परकम्मं अत्तणो कुणइ ॥ १३६ ॥

आधाकर्म्मणा शुज्यमानेनाधःकरोति आत्मानं संपमात् सहतेर्वा यस्मादाधाकर्म्मणा प्राणान्-द्वीन्द्रियादीन् भूतान्-
वनस्पतिकायान्, उपलक्षणत्वात् जीवान् मर्त्याश्च हन्ति, यस्मात्तदाधाकर्म्म आदानः परकर्म्म आत्मनः सम्बन्धीकरोति
॥१३६॥ मूलद्वारागाथायां " एगद्धा " (नि. ९४) इति व्याख्यातं, अथ " कस्म त्रयि " (नि. ९४) इति व्याख्यानयति—
कस्सत्ति पुच्छियंमी नियमा साहम्मियस्स तं होइ । साहम्मियस्स तम्हा कायव परूवणा त्रिहिणा ॥१३७

कस्यार्थाय कृतमाधाकर्म्म भवतीति पृष्टे परेणोत्तरमभिधीयते, नियमान् मान्मिककस्यार्थाय कृतं तत्-आधाकर्म्म
भवति, तस्मात् साधर्मिकस्य प्ररूपणा विधिनाऽऽगमोक्तेन कर्तव्या ॥ १३७ ॥ साधर्मिकभेदानाह—
नामं ठवणा दविए खेत्ते काले अ पवयणे लिंगे । दंसण नाण चरित्ते अभिगहे भावणाओ य ॥१३८॥

एते द्वादश साधर्मिका भवन्ति, मुगमोऽर्थः ॥ १३८ ॥ भेदान् गाथात्रयेण व्याख्यानयति—
नामंमि सरिसनामो ठवणाए कट्टकम्ममाईया । दवंमि जो उ भविओ साहंमि सरिरंगं चव ॥१३९
खेत्ते समाणदेसी कालम्मि समाणकालसंभूओ । पवयणि संघेगयो लिंगे स्यहरणसुहपोत्ती ॥१४०॥
दंसण नाणे चरणे तिग पण पण तिविह होइ उ चरित्ते । द्वाइओ अभिगह अह भावणमो अणिच्चाई ॥

नाम्नि सदृशनामा साधर्मिकः, स्यापनायां काष्ठकर्म्मदिकाः स्थापितमूर्तयो जीवतां साधूनां साधर्मिकाः, द्रव्ये यो

मध्यस्तेनैव शरीरेण, माचे दीक्षायोगः, 'स' इति अथवा साधर्मिकशरीरं सिद्धशिलातलादिगतमपगतजीव, तदप्यतीता-
 वस्याज्येष्यया द्रव्य इति, क्षेत्रे समानदेशसम्भूतः, काले एककालसम्भूतः, प्रवचने साक्षादित्तरूपचतुष्टयसङ्घमन्ये एकतरः,
 लिङ्गे स्त्रीहरणसुखवत्रिका उपलक्षणत्वादन्योपकरणानि च तद्वान् साधर्मिक इति, सर्वत्र ध्यायिकथायोपशमिकौपशमिक-
 मेदात्रिषा दर्शने, मतिथुतावधिमनःपर्यवकेवलज्ञानमेदात् पञ्चधा ज्ञाने, यथा मतिज्ञानिनो मतिज्ञानी साधर्मिक इति सर्वत्र
 ज्ञेयम्, सामायिकछेदोपस्यापनपरिहारविद्युदिस्रसम्पराय(यथाख्यात)मेदात् पञ्चधा चारित्र्ये, ' विविह 'चि मतान्तरेण
 ध्यायिकथायोपशमिकौपशमिकमेदात् त्रिषा वा भवति चारित्र्ये, द्रव्यद्वेषकालमावमेदाचतुर्दां अमिग्रहे, अय मावनाया
 मनित्यादिमेदाष्टद्वादशधा साधर्मिका इति सर्वत्र ॥ १३९-१४१ ॥ अय नामसाधर्मिकमुद्दिश्य कल्प्याकल्पयविधिमाह—
 जावंत देवदत्ता गिहीव अगिहीव तेसि दाहामि । नो कर्ण्यई गिहीणं दाहंति विसेसिये कल्पे ॥१४२॥

यावन्तो देवदत्ता गृहस्था अगृहस्था वा तेभ्यो दास्यामीत्युक्ते देवदत्ताकृतस्य साधोर्न कल्पते, तदुक्त देवदत्तशब्देन
 वस्यापि सङ्ख्यविषयीकरणात्, यदा तु गृहस्थानां देवदत्तानां दास्ये इति विशेषिते सति कल्पते ॥ १४२ ॥

पासंडीसुत्रि एव मीसामीसेसु होइ हु विभासा । समणेषु संजयाण उ विसरिसनामाणवि न कल्पे ॥

तथा पालण्डिपु एवं पूर्वोक्तप्रकारेण मिश्रामिश्रेषु विभाषा कर्तव्या, अत्र सामान्यसङ्ख्यविषया मिश्रा उच्यन्ते, यथा
 यावन्तः पालण्डिनो देवदत्ता इति विशेषकल्पविषयास्त्वमिथा यथा यावन्तः सौगता देवताः पालण्डिन इति तत्र मिश्र-

सङ्कल्पिते सति न कल्पते देवदत्तपाखण्डिशब्दाभ्यां देवदत्ताख्यस्य साधोरपि सङ्कल्पविषयीकरणत्, अमिश्रसङ्कल्पे साधु-
व्यतिरिक्तान्यपाखण्डिभ्यो दास्यामीत्यादिरूपे कल्पते सङ्कल्पविषयामात्रत्, यथा पाखण्डिषु तथा श्रमणेष्वपि मिश्रामिश्रेषु
विभाषा कर्तव्याः, यतः श्रमणाः शाक्यादयो मण्यन्ते यतो वक्ष्यति-“ निगंथसक्ततानसगेरुय आजीव पंचहा समणा ” यथा
यावन्तः श्रमणाः देवदत्ताख्यास्तेभ्यो दास्यामीति मिश्रसङ्कल्पे न कल्पते, यावन्तः शाक्याः श्रमणाः साधुव्यतिरिक्ता वा
तेभ्यो दास्यामीत्यमिश्रसङ्कल्पे कल्पते, तीर्थङ्करप्रत्येकबुद्धानां सङ्घातीतत्वेन सङ्घमध्यवर्तिभिः सह साधर्मिकत्वाभावात्,
“ संजयाण उ विसरिसनामाणवि न कप्पइ ” इति वचनाच्चाध्यापस्या यावन्तो देवदत्ता इत्यादौ विसदृशचैत्रादि नाम्ना
साधूनां कल्पते इति प्रतिपादितं द्रष्टव्यम् ॥ १४३ ॥ अथ स्थापनाद्रव्यसाधर्मिकावाश्रित्य कल्प्याकल्प्य विधिमाह—

नीसमनीसा व कडं ठवणासाहम्मियम्मि उ विभासा । दवे मयतणुभत्तं न तं तु कुच्छा विवज्जेजा ॥१४४

इह कोऽपि गृही गृहीतप्रन्त्रयस्य मृतस्य जीवतो वा पित्रादौ स्नेहशाव् प्रतिष्ठति कृत्वा तत् पुरतो ढोकनाय वलि
करोति सा द्विधा-निश्रयाऽनिश्रया च, तत्र ये रजोहरणधारिणो मत्पितृतुल्यास्तेभ्यो दास्यामीति सङ्कल्पे निश्रा, तद्विपरीता
त्वनिश्रा, ततः स्थापनासाधर्मिकनिश्रयाऽनिश्रया वा कृतं भक्तादि तत्र विभाषा कर्तव्या, यदि निश्राकृतं तदा न कल्पते,
अनिश्राकृतं तु कल्पते, प्रवृत्तिदोषप्रसङ्गादाचार्या निषेधयन्ति च, तथा द्रव्ये द्रव्यसाधर्मिके मृतस्य साधोर्या तनुस्वस्याः
पुरतो ढोकनाय कृतं भक्तं-निश्राकृतं, अनिश्राकृतं प्राग्वत् द्विधा, तत्रेति-तत्रैत्र कल्पते, अनिश्राकृतं तु कल्पते, परं लोके
जुगुप्सा स्यादिति वर्जयन्ति ॥ १४४ ॥ क्षेत्रकालावाश्रित्याह—

पासंडियसमणां गिद्धिनिगंथाण चवउ विभासा । जह नामंमि तहेव य खेत्ते काले य नायवं ॥१४५॥

यथा नास्ति तथा क्षेत्रे काले च पालण्डिनां भ्रमणानां गृहिणां निर्गन्थानां च विभाषा स्यादिति ज्ञातव्यम्, तत्र क्षेत्रे सौराष्ट्रविक, कालो दिनादिः, तत्र क्षेत्रे यथा सौराष्ट्रदेशोत्पत्तयेभ्यः पालण्डिम्यो मया दातव्यमिति सङ्कल्पे सौराष्ट्रदेशोत्पत्तस्य साधोर्न कल्पते, यदा तु सौगतादियिशेषः कृतो भवति, तदा तस्यापि कल्पतेऽन्यदेशोत्पत्तानां तु कल्पत एव, इत्य भ्रमणादिष्वपि कालसाधर्मिकेऽपि विवक्षितदिनजातेभ्यः पालण्डिम्यो दातव्यमिति सङ्कल्पे तदिनजातस्य न कल्पते इत्यादि भावनीयम्, शेषप्रवचनादिपदसप्तके द्विकसयोगा सङ्गा एकविंशतिः, तथा-प्रवचनस्य लिङ्गेन सहेको, दर्शनेन सह द्वितीयो, घानेन सह तृतीयः, एव यावन्भावनाया सह षष्ठ इति पदमङ्गाः, एत लिङ्गस्य दर्शनादिभिः सह षष्ठ, दर्शनस्य ज्ञानादिभिः सह चत्वारः, ज्ञानस्य चारित्रादिभिः सह त्रयः, चारित्रस्याभिप्राहभावनाभ्यां द्वौ, अभिप्राहस्य भावनाया सहैक इति एकविंशतिः, एतेषु त्रयेषु च प्रत्येकमेकैका चतुर्मङ्गिकाः, यथा प्रवचनसाधर्मिको न लिङ्गतः, लिङ्गतः साधर्मिको न प्रवचनतः, प्रवचनतः साधर्मिको लिङ्गतश्च, न प्रवचनतो न लिङ्गतश्च, येषा अपि चतुर्मङ्गिकाः स्वयम्भ्याः ॥ १४५ ॥

आपचतुर्मङ्गिकायाः प्रथममङ्गद्वयोदाहरणं दर्शयति—

दस ससिहागा सावग पवयण साहम्मिया न लिङ्गेण । लिङ्गेण उ साहस्मी तो पवयण निहगा सधे ॥१४६॥

दशमी प्रतिपन्ना आद्यप्रतिमाप्रारम्भात् सशिखाकाः-सकेशा इति हेतोः थावकाः प्रवचनसाधर्मिका न लिङ्गेन,

अत्र निमित्तकारणहेतु सर्वासां विभक्तीनां प्रायो दर्शनमिति हेतौ प्रथमा, लिङ्गतः साधर्मिका न प्रवचनतो निहृत्वा, निहृत्वाश्च ज्ञाताज्ञातभेदेन द्विधा, तत्र ये ज्ञातास्तेऽत्र ग्राह्या, अज्ञातानां तु लोके साधुत्वे न प्रतिषिद्धत्वादेपामर्थीय कृतं कल्पते साधूनां चकारादिहोत्तरत्रादि भङ्गद्वयमाद्यमेव कथयिष्यति, शेषं भङ्गद्वयं स्वयम्बुद्धं, यथाऽत्र प्रवचनतः साधर्मिका लिङ्गतश्च साधव एकादशमीं प्रतिमां प्रतिपन्नाः श्रावका वा तत्र साधूनामर्थीय कृतं कल्पते श्रावकाणां त्वर्थीय कृतं कल्पते न प्रवचनतः साधर्मिकानामपि लिङ्गतस्वीर्थङ्करप्रत्येकबुद्धाः, तेषां प्रवचनलिङ्गातीतत्वात्, तदर्थकृतं कल्पते ॥ १४६ ॥ शेषचतुर्भङ्गिकानां भङ्गद्वयं चाह—

विसरिसदंसणजुत्ता पवयणसाहम्मिया न दंसणओ । तित्थगरा पत्तेया नो पवयणदंससाहम्मी ॥१४७

विसदृशदर्शनयुक्ताः प्रवचनसाधर्मिका न दर्शनतो, यतः साधूनां श्रावकाणां वा केषाञ्चिदपि श्वायोपशमिकं दर्शनमन्त्येषां श्वायिकमपरेयामौपशमिकमिति भिन्नता दर्शने दृश्यते, तीर्थङ्करप्रत्येकबुद्धा न प्रवचनतो दर्शनतः साधर्मिकाः समानदर्शनत्वात्, तेषामर्थीय कृतं कल्पते साधूनां एवं द्वितीयचतुर्भङ्गिकाद्यभङ्गद्वयं, एवं सर्वत्र ॥ १४७ ॥ अथ तृतीयचतुर्थमङ्गिकयोः

स्वरूपमाह—

नाण चरित्ता एवं नायवा होंति पवयणेणं तु । पवयणओ साहम्मी नाभिग्गह सावगा जइणो ॥१४८॥
साहम्मऽभिग्गहेणं नोपवयण निण्ह तित्थ पत्तेया । एवं पवयणभावण एत्तो सेसाण वोच्छामि ॥१४९॥

यथा प्रवचनेन सह दर्शनमुक्त एव शार्नचारिण्डपि मद्भद्रयोपन्यासेन प्रवचनेन सह योज्ये, यथा प्रवचनतः साधर्मिका न ज्ञानतो, विसदृशज्ञानसहिताः साधवः श्रावका वा, साधूनामर्थाय कृत कल्पते नैत्र, आद्यकाणां त्वर्याप कृत करपते इति सर्वत्र, ज्ञानतः साधर्मिका न प्रवचनस्तीर्थङ्करप्रत्येकबुद्धाः एव चारिणिणापि सदृशादिपदेयोगः कार्यः । पञ्चमपद्यी-
चतुर्भङ्गिकयोराद्य भेदद्वयमाह—

गाथार्द्धम् पाद्यात्प—प्रवचनतः साधर्मिकतोऽभिग्रहतः श्रावका यतयश्च विसदृशाभिग्रहसहिताः अमिग्रहेण साधर्मिका न प्रवचनेन निह्ववतीर्थङ्करप्रत्येकबुद्धाः, एव प्रवचनेन सह भावना विसदृशादिपदेर्योबया, यथा प्रवचनतः साधर्मिका न भावनातः साधवः श्रावका वा विसदृशभावनायुक्ताः, भावनातः साधर्मिका न प्रवचनतो निह्ववतीर्थङ्करप्रत्येकबुद्धाः, एवं श्रेयमद्भद्रयमपि श्रेयम्, तदेव प्रवचनाश्रिता पठपि चतुर्भङ्गाः, इतः श्रेयचतुर्भङ्गिकानामुदाहरणानि वक्ष्ये ॥ १४८-१४९ ॥
लिङ्गाईदिवि एव एकैकेण तु उवरिमा नेया । जेऽनन्ने उवरिच्छा ते मोचुं सेसप एवं ॥ १५० ॥

‘सप्तम्यर्थे वृतीया’ वतो लिङ्गादिष्वपि पदेषु एकैकेन लिङ्गादिना पदेन उपरितनानि-दर्शनज्ञानप्रभृतीनि पदानि नयेत्, पूर्वोक्तानुसारेण चतुर्भङ्गिका श्रेयेति, अतिसद्विस्तव्याख्यानमितीहविशेषमाह-जेऽणन्ने इति, ये अनन्ये उदाहरणा पेषया अन्यादृशा न भवन्ति किन्तु तुल्या एवेति तान् मङ्गकान् मुक्त्वा शेषानुपरितनान् भेदानेवं वक्ष्यमाणप्रकारेण जानीत, अय भावः-लिङ्गदर्शनयोर्थे चत्वारो मङ्गाः सोदाहरणा वक्ष्यन्ते-उत् समाना एव, लिङ्गज्ञानलिङ्गचरणयोरपि मङ्गाः, तान् मुक्त्वा लिङ्गदर्शनलिङ्गाभिग्रहादि मङ्गानुदाहरिष्यामि, तत्र लिङ्गदर्शनचतुर्भङ्गिका ॥ १५० ॥ आद्यमद्भद्रयमाह—

लिङ्गेण उ साहस्मी न दंसणे वीसुदंसि जइ निणहा । पत्तेयबुद्ध तित्थंकरा य बीयंसि भंगंसि ॥ १५१ ॥
लिङ्गेन साधर्मिका न दर्शनेन विष्वग्दर्शना-विभिन्नदर्शना यतयो निह्वत्ताश्च, उपलक्षणत्वादेकादश प्रतिमाप्रपन्नाः श्राव-
काश्च, प्रत्येकबुद्धतीर्थङ्करा द्वितीयभङ्गे दर्शनतः साधर्मिका न लिङ्गत इत्येवंरूपे ॥ १५१ ॥ अथ लिङ्गज्ञानलिङ्गचारित्र-
चतुर्भङ्गिकाद्वयं समानमित्युक्ता (१) लिङ्गाभिग्रहचतुर्भङ्गिकाद्यभङ्गद्वयमाह—

लिङ्गेण उ नाभिग्रह अणभिग्रह वीसुऽभिग्रही चेव । जइ सावग बीयभंगे पत्तेयबुहा य तित्थयरा ॥ १५२ ॥
लिङ्गेन साधर्मिका नाभिग्रहतोऽनभिग्रहाः, विष्वग्भिग्रहा(हिणो)-विभिन्नाभिग्रहयुक्ता यतय एकादशप्रतिमास्थाः
श्रावका वा, अभिग्रहतः साधर्मिका न लिङ्गत इति द्वितीयभङ्गे प्रत्येकबुद्धास्वीर्थाश्च ॥ १५२ ॥ लिङ्गभावनाचतुर्भङ्गिका-

स्वरूपमाह—

एवं लिङ्गेण भावण

यथा लिङ्गे अभिग्रहेण तथा भावनया भङ्गा वाच्या इति, यथा लिङ्गतः साधर्मिका न भावनातो भावनारहिता
विष्वग्भावना वा, यतय एकादशप्रतिमास्था श्रावका वा इत्यादि, दर्शनज्ञानचतुर्भङ्गिकाद्यभङ्गद्वयमाह—

दंसणनाणं य पढम भंगो उ । जइ सावग वीसुनाणी एवं चिय विइय भंगोऽवि ॥ १५३ ॥
दर्शनज्ञाने दर्शनतः साधर्मिका न ज्ञानत इत्येवंरूपः प्रथमो भङ्गः, यतयः श्रावका वा विष्वग्ज्ञानिनो-विभिन्नज्ञानाः

समानदर्शना वा, एवमेव ज्ञानतः साधर्मिका न दर्शनतः इत्येवरूपो द्वितीयो महो द्वेषः । यतः श्रावकाश्च तत्रापि केवलं विभिन्नदर्शनाः समानज्ञाना इति ॥ १५३ ॥ दर्शनचरणचतुर्भङ्गिकाद्यमङ्गद्वयमाह—
दंसणचरणे पढमो सावग जइणो य वीयमंगो उ । जइणो विसरिसदस्ती दंसे य अभिगहे वोच्छं ॥१५४॥

दर्शनचारित्रे दर्शनतः साधर्मिका न चरणत इत्यय प्रथमो मङ्गः, समानदर्शनाः श्रावका विसदृशचरणा यतयश्च द्वितीयो मङ्गश्चरणतः साधर्मिका न दर्शनत इति, तत्र विसदृशदर्शनाः समानचारिणा यतय इति, दर्शने अभिग्रहे वाद्यमङ्गद्वय वक्ष्ये ॥ १५४ ॥ तदेवाह—

सावग जइ वीसडभिग्गह पढमो वीओ य भावणा चेवं । नाणेणडवि नेजेवं एत्तो चरणेण वोच्छामि ॥१५५॥

समानदर्शना विष्वगभिग्रहा-विभिन्नाभिग्रहाः श्रावका यतयश्च दर्शनतः साधर्मिका नाभिग्रहत इति प्रथमो मङ्गः, द्वितीयोऽपि मङ्गोऽभिग्रहतः साधर्मिका न दर्शनत इति तत्रापि यतिश्रद्धा एव, परं विभिन्नदर्शनाः समानाभिग्रहा द्वेषा इति, दर्शनभावनाचतुर्भङ्गिकाद्यमङ्गद्वय सूचयति—

यथा दर्शनेन अभिग्रह उदाहृतः, एव भावनापि वक्तव्या । यथा दर्शनतः साधर्मिका न भावनातो, विसदृशभावनाः समानदर्शनाः श्रावका यतयश्चेत्यादि, अथ ज्ञानस्य चारिणादिभिः सह चतुर्भङ्गिका प्ररूपणमाह—

यथा दर्शनेन सह चतुर्भङ्गचतुर्भङ्गिका उक्तास्तथा ज्ञानेनापि सह चारिणादीनि पदान्यधिकृत्य विसत्रचतुर्भङ्गिका द्वेषाः ।

अतीव सहिसमिदमिति विशेषमाह अवचूरिच्छ्व-ज्ञानचरणयोश्चतुर्भङ्गिका १ ज्ञानाभिग्रहयोश्च २ ज्ञानभावनयोस्त्वृतीया ।
'इत्तो' इति-इत ऊर्ध्वं चरणेन सह ये द्वे चतुर्भङ्गिके तदुदाहरणानि वक्ष्ये ॥१५५॥ प्रथमचतुर्भङ्गिकाया आद्यमङ्गद्वयमाह—
जइणो वीसाभिगह पढसो विय निणहसावगजइणो उ(ईणो) ।
एवं तु भावणासुऽपि वोच्छं दोणंहंतिमाणित्तो ॥ १५६ ॥

चरणतः साधर्मिका नाभिग्रहत इति प्रथमो मङ्गः, समानचरणा विश्वग्-विभिन्नाभिग्रहा यतयः अभिग्रहतः साधर्मिका
न चरणत इति द्वितीयो मङ्गः समानाभिग्रहनिह्वाः श्रावका विभिन्नचरणा यतयश्च, चरणभावनयोश्चतुर्भङ्गिकाद्यमङ्गद्वयमाह—
यथा चरणेन सहाभिग्रह उदाहृत एवं भावनास्वपि बाच्यम्, यथा चरणतः साधर्मिका न भावनातो यतय इति प्रथमो
मङ्ग इत्यादि, अथाभिग्रहभावनयोश्चतुर्भङ्गिकां वक्तुमाह—

इतोऽभिग्रहभावनालक्षणयोः पदयोश्चतुर्भङ्गिकामुदाहरणतो वक्ष्ये ॥ १५६ ॥ आद्यमङ्गद्वयमाह—

जइणो सावगनिणहव पढमे विइए य हुंति भंगे य । केवलनाणे तित्थंकरस्स नो कप्पइ कयं तु ॥१५७॥
अभिग्रहतः साधर्मिका न भावनात इत्येवं प्रथमे मङ्गे तथा भावनातः साधर्मिका नाभिग्रहत इत्येवंरूपे द्वितीयमङ्गे
यतयः श्रावका निह्वाश्च भवन्ति, परं प्रथमे मङ्गे समानाभिग्रहा विसदृशभावना, द्वितीये तु समानभावना विसदृशाभिग्रहा
इति ज्ञेयम्, अत्र शेषमङ्गद्वयमपि लिख्यते-अभिग्रहतः साधर्मिका भावनातश्च समानत्वाद्यतिप्रमुखा एव, नाभिग्रहो

नापि भावनातोऽसमानत्वात्, स एव इत्थमनुक्ता अपि पाश्चात्यभङ्गकेषु मद्भाः स्वयमूहाः । अत्र सर्वत्र भावकलोकविरुधात्-
निह्वानां कृते कृतं कल्पते, प्रत्येकषु द्वितीयकृत्यं कृतं साधूनामर्थ्याय च कृतं न कल्पते, एवमेकविंशतिरपि चतुर्भङ्गिकाः
प्रोक्ताः, अपि सामान्यकेवलिन तीर्थं च वाचिष्ठस्य कल्प्याकल्प्यविधिं कथयति ।

केवलज्ञानिनः सामान्यसाधोः उपलक्षणस्वातीर्थं प्रत्येकषु द्वितीयसाधूनामित्यर्थं, तीर्थं द्विरस्य, तीर्थं द्विरस्य, तीर्थं द्विरस्य, तीर्थं द्विरस्य, तीर्थं द्विरस्य,
तेन प्रत्येकषु द्विस्य चार्थ्याय कृतं, यथाक्रमं न कल्पते, तुल्यं स्यात्तुक्तसमुदायकत्वात्, कल्पते च, अपि भावः-तीर्थं कर-
प्रत्येकषु द्वितीयसाधूनामर्थ्याय कृतं न कल्पते तीर्थं करप्रत्येकषु द्वितीयसाधूनामर्थ्याय कृतं, तथा हि-तीर्थं करनिमित्तं
कृतेऽपि समसंज्ञके साधूनामर्थ्याय कृतं न कल्पते, एव प्रत्येकषु द्विरस्य, क्वपि तु पाठ
एवाय-“ केवलनाणे तिर्यकरस्त जह कल्प कथं तु ” अत्र तु कल्पते इति सङ्गतमेव ॥ १५७ ॥ अथ यानाश्रित्य पूर्वोक्ता
भङ्गाः सम्भवन्ति तान् प्रतिपादयति—

पत्तेयबुद्धनिग्रह उवासाए केवली वि आसज्ज । खइयाइए य भावे पडुच्च भगे उ जोएज्जा ॥ १५८ ॥

प्रत्येकषु द्वान् निह्वान् उपासकान्-भावकान् केवलिनः, अपिशब्दान्छेषसाधूनाश्रित्य तथा ध्यायिकादीन् भावान्
ध्यायिकादिवर्धनानि, चशब्दाद्विचित्राणि ज्ञानानि चरणानि अभिग्रहान् भावनाश्च प्रतीत्य मद्भान् योजयेत्, तथैव चोक्ता
इति स्थितम् ॥ १५८ ॥ अपि प्रथमचतुर्भङ्गिकां प्रवचनलिङ्गविषयामधिकृत्य विशेषमाह—

जत्थ उ तइओ भंगो तत्थ न कप्पं तु सेसए भयणा । तित्थंकरकेवल्लिणो जहकप्पं नो य सेसाणं ॥१५९॥
 ' सूचनात् सूत्र 'मिति यत्र साधर्मिके वृतीयो भङ्गः प्रवचनतः साधर्मिका लिङ्गतथैत्येवंरूपस्तत्र न कल्पते, यतः
 प्रत्येकबुद्धतीर्थकरवर्जा यतयस्ततस्तेषामर्थीय कृतं न कल्पते, दुशब्दोऽनुक्तस्य समुच्चये, तत्र एकादर्शी प्रतिमां प्रतिपन्नस्य
 श्रावकस्य वृतीयभङ्गभाविनोऽप्यर्थीय कृतं कल्पते इति, केचित्पुनराहुः-सोऽपि प्रतिमावान् साधुकल्प इति न कल्पते, तद-
 युक्तं, मूलटीकायामसम्मतत्वात्, ' सेस ' चि, शेषके भङ्गत्रये भजना-विकल्पना क्वचित् कल्पते क्वचिन्नेति, अथ सामान्येन
 भङ्गचतुष्टयमधिकृत्योदाहरति-यथेत्युदाहरणोपन्यासे, तीर्थंकरकेवलिनोऽर्थीय कृतं कल्पते, न शेषसाधूनामर्थीय कृतमिति
 ॥ १५९ ॥ मूलद्वारगाथायां " कस्स वावी "ति व्याख्यातम्, अथ " किं वावी "ति (नि. ९४) व्याख्यानयति—

किंतं आहाकम्मंति पुच्छिण्ण तस्सरूक्कहणत्थं । संभवपदरिसणत्थं च तस्स असणाइयं भणइ ॥१६०॥
 किं तदाधाकम्मंति पृष्टे शिष्येण तत् स्वरूपकथनार्थं तस्य आधाकर्मणः सम्भवप्रदर्शनार्थं च गुरुरशनादिकं भणति
 ॥ १६० ॥ सम्प्रत्यशनादिकमेव व्याचष्टे—

सालीमाइ अवडे फलाइ सुंठाइ साइमं होइ । तस्स कडनिट्ठियंमी सुद्धमसुद्धे य चत्तारि ॥१६१॥
 शाल्याद्यशनं, अवटः-कूप उपलक्षणत्वात्तटाकादिपरिग्रहः, अवटादिस्थं जलं पानमित्यर्थः, फलं नालिकेरादि खादिमं,
 शुण्ड्यादि स्वादिमं भवति, एतेष्वामाधाकर्मणः सम्भवात् स्वरूपत्वमुक्तम्, एतेषां अत्रैतेष्वामाधाकर्मरूपेषु प्रत्येकं चतुर्भङ्गीमाह—

तस्य-साधोरर्थाय कृतमिति कर्तुमारब्ध तस्यैवार्थाय निष्ठितं-निष्पन्न, अत्र चत्वारो मङ्गाः स्युः, तस्य कृत तस्य निष्ठित, तस्य कृतमन्यस्य निष्ठित, अन्यस्य कृत तस्य निष्ठितं, अन्यस्य कृतमन्यस्य निष्ठित, एते चत्वारो मङ्गाः, 'सुद्धमसुद्धे य 'चि, आर्पत्वाद्बौ शुद्धौ द्वावशुद्धौ चेति द्रष्टव्यम्, द्वितीयचतुर्थौ शुद्धौ, प्रथमद्वीयावशुद्धाविति ॥१६१॥
 अथावाकर्मणः सम्भव प्रतिषिपादयिषुः कथानकमाह—

कोद्वरालगामे वसही रमणिज्ज भिक्खसज्झाप। खेतपडिलेहसंजय सावयपुच्छुज्जुए कहणा ॥१६२॥
 जुज्झइ गणस्स खेतं नवरि गुरुणं तु नरिथ पाउगं । सालिचि कए रंणण परिमायण निययगेहेसु ॥१६३॥
 वोळित्ता तेव अन्ने वा, अडत्ता तथ गोयरं । सुणंति एसणाजुत्ता, चालादिजणसकहा ॥ १६४ ॥
 पए ते जेसिमो रद्धो, सालिकूरो घरे घरे । दिद्धो वा से सयं देमि, देहि वा विति वा इम ॥१६५॥
 थक्के थक्कावडिय, अमत्तए सालिभत्तयं जायं । मज्ज य पइस्स मरणं, दियरस्स य से मया मज्जा ॥१६६॥
 चाउलोदंगंपि से देहि, सालीआयामकंजिण । किमेयंति कय नाउ, वज्जतडन्न वयति वा ॥१६७॥

गाथापदकम्, अर्थः कथानकादवसेय इति, तदेवाह (६० ९)-सङ्कलो नाम ग्रामस्त्वत्र जिन्दत्तथावकः, उद्गार्यां जिन्मतिर्नाम, तत्र ग्रामे कोद्वरालकाः प्राप्नुयेणोस्पद्यन्ते, ततस्तेषामेव कूरं गृहे २ भिद्यार्थे गताः साधवो लभन्ते, वसतिथ

रमणीया प्राप्यते, स्वाध्यायोऽपि निर्विघ्नं जायते, परं शाल्योदनो न प्राप्यते इति केऽपि छुरयस्तत्रादरेण न तिष्ठन्ति । अन्यदा तत्रासन्ने भद्रिलाभिधाने ग्रामे केऽपि छुरयः समाजगमुः, तैश्च सङ्कलग्रामे क्षेत्रप्रत्युपेक्षणाय साधवः प्रेषिताः, साधवोऽपि तत्रागत्य यथाऽऽगमं जिनदत्तसमीपे वसतिमयाचिषत, जिनदत्तेनापि हर्षोद्धसतिर्दिता, साधवश्च तत्र स्थिता, यथाऽऽगमं भिक्षाप्रवेशनेन बहिर्भूमौ स्थण्डिलनिरीक्षणेन सर्वमपि ग्रामं प्रेक्षितवन्त इति, जिनदत्तोऽपि वसतावागत्य मह-चरं साधुं वन्दित्वाऽऽपृच्छत्-रुचितमिदं क्षेत्रं ? , छुरयोऽत्र पादमवधारयिष्यन्ति ? साधुरसोचत्-वर्तमानेन योगेन, ततो ह्यातं जिनदत्तेन न रुचितमिति, श्राद्धश्चिन्तयामास च यदत्र साधवः समागच्छन्ति परं न तिष्ठन्ति तत्र ज्ञायते किमत्र कारणमिति ? , ततः कारणपरिज्ञानाय 'कमपि ऋजुं साधुं ज्ञात्वा पप्रच्छ, स च यथावस्थितमुक्तवान्, यथाऽत्र सर्वेऽपि गुणा विद्यन्ते, योग्यमिदं च क्षेत्रं, केवलमत्राचार्यप्रायोग्यः शाल्योदनो न प्राप्यते इति नावस्थीयते । तदेवं कारणं परि-ज्ञाय जिनदत्तेन परस्माद् ग्रामात् शालिवीजमानीय निजग्रामक्षेत्रभूमिषु वापितं, ततः सम्पन्नो भूयान् शालिः, अन्यदा च यथा विहारक्रमं ते चान्ये वा साधवः समाययुः श्रावकश्चिन्तयामास, यथैतेभ्यो मया शाल्योदनो दातव्यो येन सूरीणाभिदं योग्यं क्षेत्रमिति परिभाव्य साधवोऽमी सूरीनानयन्ति, तत्र यदि निजगृह एव दास्यामि, तदाऽन्येषु गृहेषु कोद्रवादिलभ-मानानामेतेपामाधाकर्मशङ्कोत्पत्स्यते तस्मात् सर्वेष्वपि गृहेषु स्वजनसम्बन्धिषु शालिं प्रेषयामीति, तथैव कृतं स्वजनो-श्चोक्तवान्, यथा स्वयमप्यमुं शालिं पक्त्वा भुञ्जत, साधुभ्योऽपि च ददथ, एष च वृत्तान्तः सर्वेऽपि बालादीभिरवजग्मे, साधवश्च भिक्षार्थमटन्तो यथागमपेणासमितिसमिता बालादीनामुक्तानि मृण्वन्ति, तत्र कोऽपि बालको वक्ति, एते ते साधवो

येषामर्षय गृहे २ शाल्योदनो निरपादि, अन्यो मापते-साधुसम्बन्धी शाल्योदनो मद्यं जनन्या ददे, दात्री वा क्वचिदेवं मापते-दक्षः परकीयः शाल्योदनः सम्प्रत्यात्मीय किमपि द्वाभि, गृहनायकोऽपि क्वापि द्रुते-दक्षः शाल्योदनः परकीयः सम्प्रत्यात्मीय किमपि देहि, बालकोऽपि क्वापि कोऽप्यनभिद्धो जननीं द्रुते मम साधुसम्बन्धिन शाल्योदन देहीति, अन्यस्त्वी परद्रिः सहर्यं मापते-अहो 'यके यक्वावडिय'मस्माकं सम्पन्न, इह यत् अवसरे अवसरानुरूपमापतति तत् 'यके यक्वावडिय'मित्युच्यते, ततः स एवमाह-येनामक्ते-भक्ताभावेऽस्माक शालिमक्तद्दयादि । अत्रैवार्थे स लौकिक दृष्टान्तदुदाहरति-

(६० १०) सूत्रप्रामे यद्धोषराभिधाना क्वचिद्दामीरी, तस्या योगराजो नाम भर्ता, वत्सराजो नाम देवरः, तस्य भार्या योषनी, अन्यदा देववदात् योषनीयोगराजौ समकालमेव मृतौ, ततो यशोधरा देवरं द्रुते, तष भार्याऽहं भवामीति, देवरोऽपि मम भार्या न चिपते इति विचिन्त्य प्रतिपन्नवान्, ततः सा चिन्तयामास, अहोऽवसरेऽवसरापवित्तमस्माकमजायत, पस्मिन्नेवावसरे मत्पतिर्मृतस्त्वैव देवस्यापि भार्या मृतेति, ततोऽह देवरेण भार्यात्वेन प्रतिपन्ना, अन्यथा न प्रतिपद्येत । तथा क्वापि बालको जननीमाचष्टे-माता ! शालितन्दुलोदकमपि साधुभ्यो देहि, अन्यस्त्वाह-शालिकाञ्जिक, तत एवमादीनि बालादिजनजल्पितानि श्रुत्वा किमेतदिति पृच्छन्ति, पृष्टेऽपि प ते ऋजवो यथावत्कथितवन्तो यथा शुष्माकमर्षयेद क्वचिमिति, ये तु मायाविना श्रावकेण तथाप्रज्ञापिताः, ते न कथयन्ति, केवल परस्पर निरीक्षन्ते, तदेवमाचार्यो कर्मोति परिगम्य तानि सर्वाण्यपि गृहाणि परिहृत्यानेषु मिथार्यमटन्ति स्म, ये च तत्र निर्वहन्ति स्म न ते प्रत्यासन्नप्रामे मिथार्यमगच्छन्, एवमन्यत्राप्याधाकर्मं सम्भवति, तष बालादिजल्पितैरवगम्य कथानकोक्तसाधुमिरिव वर्जनीयम्, यत्र

सुगमम्, परं 'रूपण'चि रोपणं, परिभाषणचि गृहे परिभोजनं, स इति एतेभ्यः, 'अन्नं' ति, अन्यं ग्रामम् ॥ १६२-
१६७ ॥ अथ पानस्यावाकर्मसम्भवमाह—

लोणागडोदए एवं, खाणितु महुरोदगं । ढक्किएणऽच्छते ताव, जाव साहुत्ति आगया ॥ १६८ ॥

यथाऽशनस्यावाकर्मणः कथानकसूचनेन सम्भव उक्तस्तथा पानस्याप्यावाकर्मणो ज्ञेयः, कथानकमपि तथैव, केवल-
मयं विशेषः, कापि ग्रामे सर्वेऽपि कृपाः क्षारोदका आसीरन्, अत्र क्षारशब्देन मलोदकं ज्ञेयम्, न त्वत्यन्तक्षारमिति,
शेषसाधुसमागमनपृच्छनादि पूर्ववज्ज्ञेयम्, नवरं मधुरोदकं कूपं खानयित्वा लोके प्रवृत्तिजनितपापभयात् फलकादिना
स्थगितमुखं कृत्वा तावदास्ते श्रावकः, यावत्ते चान्ये साधवः समागताः, पूर्ववत् स्वजनगृहेषु जलप्रेषणं चालाद्युछापाः,
परिहरणं च ज्ञेयम् ॥ १६८ ॥ अथ खादिमस्वादिमयोरावाकर्मसम्भवमाह—

कक्कडिय अंवगा वा दाडिमं दन्त्रखा य वीथपूराई । खाइमऽहिगरणकरणंति साइमं तिगडुगाईयं ॥ १६९ ॥

कर्कटिका-चिर्मटिका आम्रकानि दाडिमानि द्राक्षा बीजकपूरकादीन्याश्चित्य खादिमविषयेऽधिकरणकरणं भवेत्-पाप-
करणं स्यादित्यर्थः, साध्वर्थमेतेषां वपनादि कुर्यादिति भावः । त्रिकडुकादिकं स्वादिमं तदपि खादिमत्रज्ज्ञेयम् ॥ १६९ ॥
अथ कृतनिष्ठितयोः स्वरूपमाह—

असणार्ईण चउणहवि आमं जं साहुगहणपाउगं । तं निट्टियं वियाणसु उत्रक्खंडं तू कडं होइ ॥ १७० ॥

अध्वनादीनां चतुर्णामपि यत् आमं-अपरिणतं साधुग्रहणप्रायोग्यं कृतं प्रासुकीकृतमित्यर्थः, तं निष्ठितं विजानीत, उपस्कृतं त्वपस्कृतमारन्ध्रं, कृतं भवति तत् ॥ १७० ॥ एतदेव विशेषतो भावयति—

कडियं त्रिगुणुकंडा उ निष्ठिया नेगदुगुणउकंडा । निष्ठियकडो उ कूरो आहाकम्मं दुगुणमाहु ॥१७१॥

इह ये तन्दुलाः प्रथमं साध्वर्थसुतास्वताः क्रमेण फरटयो जातास्वतः कण्डिताः कथं भूताः ? कण्डिता इत्याह—त्रिगुणो-
त्कण्डाः—श्रीन् पारान् कण्डिता इत्यर्थः, ते निष्ठिता उच्यन्ते, एकद्विगुणोत्कण्डिता न निष्ठिताः, किन्तु कृता एव, अत्रायं वृद्धा-
स्नायः—यदेकं धारं द्वौ वा धारौ साध्वर्थे कण्डितास्त्वृतीयवारं तु आत्मनिमित्तं कण्डिता राद्वाद्यं तदा साधूनां कल्पते, यदि
पुनरेकं द्वौ वा धारौ साधुनिमित्तं आत्मनिमित्तं वा कण्डितास्त्वृतीयं तु वा चारं साध्वर्थमेव, तैरेव तन्दुलेः साधुनिमित्तं
निष्पादितकूरः स निष्ठितकृत उच्यते, निष्ठितैराधाकर्मवतन्दुले राद् इत्यर्थः, स साधूनां सर्वथा न कल्पते, हेतुमाह—उत्रा-
धाकर्मं द्विगुणमाहुस्त्वृतीयं चत्वार्य इति ॥ १७१ ॥ अथ त्वादिमस्वादिममाश्रित्य मतान्तरमाह—

छायंपि विवज्जती केई फलहेउगाइबुचस्स । तं तु न जुज्जइ जम्हा फलपि कप्प विइयभंगे ॥१७२॥

इह फलहेतुकादेः फलहेतोः पुण्यहेतोरन्यस्मादा हेतोः साध्वर्थसुतस्य वृक्षस्य केचिदगीतार्थान्छायामपि आधाकर्म-
कक्षया पर्जयन्ति, तसु न युज्यते, यस्मात् फलमपि यदर्थं स वृक्ष आरोपितस्वत आधाकर्मिकवृक्षसम्यन्वि द्वितीये मन्ने
तस्य कृतमन्यार्थं निष्ठितमित्येवरूपे द्वितीयमन्ने वर्चमानं सत् कल्पते, अयमर्थः साध्वर्थसुते कल्पादौ वृक्षे निष्पाद्यमानं फलं

साधुसंचाया अपनीयात्मसम्बन्धि करोति, तदा तदपि कल्पते, किं पुनः ' छाये 'ति ॥ १७२ ॥ पुनराह—
परपच्चइया छाया न वि सा रुक्मलोव वद्विया कत्ता । नटुच्छाए उ दुमे कप्पइ एवं भणंतस्स ॥१७३॥

सा छाया परप्रत्ययिका-सूर्यहेतुका न वृक्षमात्रनिमिचा न च सा वृक्ष इव कर्त्ता वृद्धि नीता, तथा परस्य एवं-पूर्वोक्तं मणतो मेधादिकारणानष्टच्छाये दुमेऽवस्थानं कल्पते इति प्राप्तं, तच्च न युक्तम्, तस्मान्नाधाकर्मिकी छायेति, किन्तु स एव वृक्ष आधाकर्मिकस्तत् संस्पृष्टाश्चाधः कतिपयप्रदेशाः पूतिरिति ॥ १७३ ॥ पुनः परेषां दूषणान्तरमाह—
वह्हुइ हायइ छाया तत्थिकं पूइयंपि व न कप्पे । न य आहाय सुविहिइ निवत्तयइ रविच्छायं ॥१७४॥

इह सूर्यगतिवशाच्छाया वर्द्धते हीयते च, ततो रवेरस्तमनसमये प्रातःसमये चातिद्राघीयसी विवर्द्धमाना छाया सकल-
मपि ग्रामसम्बन्ध्याप्य वर्त्तते, अतस्तत् पृष्टं सर्वमपि ग्रामसम्बन्धि वसत्यादिकं पूतिकमिव तृतीयोद्गमदोषदुष्टमशनानादिकमिव न कल्पते, न चैतदागमे प्रोक्तं तन्नाधाकर्मिकी छायेति, न च सूर्यः सुविहितानाघाय छायां निवर्त्तयति ततः कथमाधा-
कर्मिकी ॥ १७४ ॥ यदि पुनराधाकर्मिकी स्यात्, तर्हि—

अघणघणचारिगणे छाया नट्टा दिया पुणो होइ । कप्पइ निरायवे नाम आयवे तं विवजेउं ॥१७५॥

अघना-विरला घना-मेधाश्चारिणः-परिभ्रमणशीला यत्र इत्थंभूते गगने, छाया नष्टापि सती दिवा पुनरपि भवति, ततो मेघैरन्तरिते सूर्ये निरातपे-आरुपामावे तस्य वृक्षस्याधत्तनं प्रदेशं सेवितुं कल्पते, आतपे तु विवर्जयितुं, न चायं विषय-

विभागः सूत्रे क्वापि दृश्यते, न च पूर्वपुण्याचीर्णा इति, तस्मात्सदेतत्परोक्तमिति ॥ १७५ ॥ अथ गीतार्थानां किञ्चिदाश्वा-
सन छायानिर्दोषतानिगमनपूर्वकं वक्ति--

तन्महा न एस दोसो सभवई कम्मलक्खणविहूणो । तंपि य हु अइधिणिह्हा वजेमाणा अदोसिह्हा १७६
तस्मात् पूर्वोक्तकारणात् एष दोषः परोपन्यस्तो न सम्भवति, कुत ? इत्याह--यतोऽय दोषः कर्मलक्षणविहीना-आषा-
कर्मरहित उक्तयुक्तेरित्यर्थः, अथवा तामप्याथाकर्मिकइच्छायां हु-निष्ठित, अतिघृणावन्तः--अतिदयालवो यिवर्बयन्तोऽवो-
पवन्त इति ॥ १७६ ॥ मूलद्वारागाथायां " किं वावी "ति व्याख्यात, अथ " परपक्खो य सपक्खो " (नि० ९४) इति

द्वारद्वय व्याख्यानयन् प्रसङ्गतः पुनरपि निष्ठितकृतयोः स्वरूप साम्यामुत्पन्न मङ्गचतुष्टयं चाह--

परपक्खो उ गिहत्था समणो समणीउ होइ उ सपक्खो । फासुकडं रद्धं वा निट्टियमियरं कडं सबं १७७
तस्स कडनिट्टियमी अन्नस्स कडंमि निट्टिप्प तस्स । चउभंगो इत्थ भवे चरमदुगे होइ कप्पं तु १७८

गृहस्थाः--थावकादयस्तेषामर्थाय कुत साधूनामाधाकर्म न भवति, यतः स परपक्ष इति, भ्रमणाः अमण्यश्च स्वपक्ष-
स्वदर्थकुत त्वाधाकर्मैव स्यादिति, तथा प्रासुक्तीकृत आख्यादिवाक्यं वा निष्ठित वेदितव्यं, इतरस्तु एककण्ठितद्विकण्ठित-
तन्दुलादिकं कृतं भवति सर्वं, तस्य साधोरर्थाय कृते निष्ठितेऽत्र अन्यस्यार्थाय कृते तस्यार्थाय कृते निष्ठिते च मक्कादो
चतुर्मात्रिका भवति, तत्रैतो प्रथमवृत्तीयो मद्गो साक्षादर्थितो द्वितीयचतुर्थो च स्वयमूखो, उक्तमङ्गापेक्षया चरममङ्गद्वय-

कल्प्यमशनादि भवति, आधापेक्षया द्वितीयश्चरमस्तृतीयापेक्षया चतुर्थ इति ॥ १७७-१७८ ॥ अथ "चउरो" (नि० ९४)
इति मूलद्वारगाथायां व्याख्यानयति—

चउरो अङ्कमवङ्कमा य अइयार तह अणायारो । निहरिसणं चउणहवि आहाकम्मे निमंतणया १७९
केनापि श्राद्धेणाधाकर्मणि निमन्त्रणे कृते चत्वारो दोषा भवन्ति, तथाहि-अतिक्रमो व्यतिक्रमोऽतीचरोऽनाचारश्च,
चतुर्णामपि निदर्शनं भावनीयम्, तच्च वक्ष्यति ॥ १७९ ॥ अथाधाकर्मनिमन्त्रणं वक्ति—

सालीघयगुलगोरस नवेसु वल्लीफलेसु जाएसुं । दाणे अहिगमसद्धे आहायकए निमंतेइ ॥ १८० ॥
शालिषु-शाल्योदनेषु घृतगुडगोरसेषु साधूनाघाय कृतेषु नवेषु च वल्लीफलकेषु साध्वर्यमचिचीकृतेषु दाणे कोऽप्य-
भिनवश्चाद्धो निमन्त्रयति ॥ १८० ॥ ततश्च—

आहाकम्मगहणे अङ्कमाईसु वइए चउसु । नेउरहारिगहत्थी चउतिगदुगएगचलणेणं ॥ १८१ ॥

आधाकर्मग्रहणे अतिक्रमादिषु चतुर्षु दोषेषु वर्तते, स च यथा २ उत्तरस्मिन् दोषे वर्तते तथा तथा तत्यापादात्मानं महता
कष्टेन व्यावर्त्तयितुमीशः, अत्र दृष्टान्तमाह-‘नेउरि’ति, नूपुरहारिकायाः कथानके यो हस्ती राजपत्नीं सञ्चारयन् प्रसिद्धः,
स यथा “चउ तिग दुग एग चलणेणं” तं पश्चानुपूर्व्या एकेन द्वाभ्यां त्रिभिश्चतुर्भिश्चणैराकाशस्थैरतिकष्टेनात्मानं व्यावर्त्तयि-
तुमीशस्तथाऽऽधाकर्मप्राप्त्यपि । सद्धिसकया चैवम्—

(६० ११) यथा राजा नू.पुरहारिकाकथानके हस्ती स्वपत्नीभिर्दाम्यां सह छिन्नदके पर्वते समारोपितः, ततो मिठेन पर्वताग्रभागे व्यवस्थाप्य कर्मव्येक त्वरण नभसि कारितः, स च तथावस्थाः स्वोकेन ह्येन तं चरण व्यावर्त्य तत्रैव पर्वते आत्मान स्थापयितु शक्नोति, एव साधुरपि कश्चिदतिक्रमाल्य दोष प्राप्त्वात्मानं सुखेन निर्वर्चयित्वा सयमे तु स्थापयितुमीशः, पर क्रमशः दौ गवस्य दोषशुद्धौ साधोरिति कष्ट स्यादिति भावः ॥ १८१ ॥ अयातिक्रमादीनां स्वरूपमाह—

आहाकम्मनिमंतण पडिसुणमाणे अइकमो होइ । पयमेयाइ वइक्कम गहिण्ण तइण्यरो गिलिण्ण ॥१८२॥
 आधाकम्मनिमन्त्रणे प्रतिशृण्वति—अद्रीकृषति अतिक्रमो भवति—यद्देदाचरणविन्यासादाधाकम्मग्रहण प्रति व्यतिक्रमः स्यात्, आधाकर्मणि गृहीते तृतीयो दोषः, इतरथतुर्थो गलिते—मक्षिते सति स्यात् ॥ १८२ ॥ मूलद्वारगायायां “ गहणे य आणार्हं ” (नि० ९४) इति व्याख्यानयति—

आणाइणो य दोसा गहणे जं भणियमहइमे ते उ । आणाभंगणवत्था मिच्छचविराहणा चेव ॥१८३॥
 यदुक्कमाधाकम्मग्रहणे आहादयः—आह्वामहादयो दोषाः, अथ इमे ते—वक्ष्यमाणास्तानेवाह—आह्वामहोऽनवस्था भिष्यात्वं विराधना च ॥ १८३ ॥ क्रमाद् व्याख्यानयति—

आणं सव्वजिणाणं गिण्हंतो तं अइक्कमइ लुद्धो । आणं च अइकमंतो कस्साप्सा कुणइ सेसं ? ॥१८४॥
 सुगमा, नवर वदाधाकम्मं गृह्णति ॥ १८४ ॥ अनवस्यादोषमाह—

एवमेव कथमकजं करेइ तप्पच्चया पुणो अन्नो । सायावहुलपरंपर वोच्छेओ संजमतवाणं ॥१८५॥

एकेन अकार्यं आघाकर्मग्रहणलक्षणं कृते, तत् प्रत्ययात्-तत् कारणात्पुनरन्यः करोति, एवं सातत्रहुलानां-सुख-
लम्पटानां परम्परया संयमतपसां न्यवच्छेदो भवति ॥ १८५ ॥ मिथ्यात्वदोषमाह—

जो जहवायं न कुणइ मिच्छदिट्ठी तओ हु को अन्नो ? । वड्डेइ य मिच्छत्तं परस्स संकं जणेमाणो ॥१८६॥
यो यथावादं आगमाभिहितं न करोति ततोऽन्यः को मिथ्यादृष्टिः स एवेत्यर्थः, चशब्दो हेतौ, यस्मात् परस्य शङ्कां
जनयन् मिथ्यात्वं वर्द्धयति ॥ १८६ ॥ अन्यच्च—

वड्डेई तप्पसंगं गेही अ परस्स अप्पणो चेव । सजियंपि भिन्नदाढो न मुयइ निच्छंथसो पच्छा ॥१८७॥
आघाकर्मग्राही परस्यात्मानश्च ततः प्रसन्नं वर्द्धयति गृद्धिरत्यन्तासक्तिश्च जायते, ततः पश्चाद् भिन्नदंष्ट्राकस्तद्रसा-
स्वादेन निर्द्धमसो-निर्द्धयः सजीवमपि फलादिकं न मुञ्चति ॥ १८७ ॥ विराघनादोषमाह—

खद्धे निद्धे य स(र)या सुत्ते हाणी तिगिच्छणे काया । पडियरगाणविहाणी कुणइ किलेसं किलिस्संतो १८८
खद्धे-प्रचुरे निद्धे-स्निग्धे आघाकर्मणि भुक्ते रुजा-रोगः स्यात्, ततः घ्नहानिरगुणेन जायते, चिकित्सायां
काया-पृथ्वीकायादयो विराघ्यन्ते, प्रतिचारकानां-परिपालकसाधूनां तर्बुवेयादृत्त्यतत्परतया सद्वाथसंयमहानिः, तथा
क्लियमानः परं क्लेशं करोति ॥ १८८ ॥ अथाघाकर्मणोऽकल्पविधिं कथयन् द्वारागाथामाह—

धमा
रत्नीया-
वचुर्थुपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥ ३८ ॥

आधा-
कर्मण्याज्ञा-
भङ्गादि-
दोषाः ।

॥ ३८ ॥

जह कम्म तु अकप्पं तच्छिक्कवाऽवि मायणाठियं वा । परिहरणं तस्सेव य गहियमदोसं च तह भणइ १८९

यथा कर्म-आधाकर्म अकल्प्य, यथा तत्सृष्ट यथा भाजनस्थित वा अकल्प्य तस्यैव यथा परिहरणं तद्वृहीत यथा वाऽदोष तथा गुरुर्मणति ॥ १८९ ॥ अत्र पञ्च द्वाराणि एतान्येव द्वाराणि विशेषेणाह—

अभोजे गमणाइ य पुच्छा दधकुलदेसभावे य । एव जयते छलणा दिट्ठता तत्थिमे दोन्नि ॥ १९० ॥

यथा साधूनामाधाकर्म तत्सृष्ट कल्पत्रयाशालितभाजनस्थ वा अभोज्य तथा मणीयमिति द्वारत्रय द्धचित्तम्, तथा अविधिपरिहारे गमनादिकाः कायङ्हेदादिदोषा वाच्याः, विधिपरिहारे यथा द्रव्यकालदेशमात्रे पृच्छा कर्त्तव्या, यथा च न कर्त्तव्येति वाच्यमिति चतुर्थे द्वार, एव यत्माने कदापि छलना जायते, ततस्तत्र इमौ वक्ष्यमाणौ दृष्टान्तौ वक्तव्यौ इति पञ्चम द्वारम् ॥ १९० ॥ आधाकर्मणोऽकल्प्यत्वारूप द्वारमाह—

जह वंतं तु अभोज्जं भचं जइवि य सुसक्कय आसि । एवमसजमवमणे अणेसणिज्जं अभोज्ज तु ॥ १९१ ॥

यदोपमक्त पूर्वे सुसकृत आसीत्, तदपि यथा वान्तमभोज्यमेव, एवमसयमवमने साधोरेण्णीयमभोज्यमेवेति ॥१९१॥ एतदेव गाथाद्वयेन दृष्टान्तपूर्वकमाह—

मज्जापुलइयमंसा मसासित्थि कुणिमं सुणयवतं । वज्जाइ अन्नउप्पाइयंपि किं तं भवे भोज्जं ? ॥ १९२ ॥

केई भणति पहिष् उट्टाणे मंसपेसिवोसिरणं । संभारिय परिवेसण वारेइ सुओ करे घेतुं ॥ १९३ ॥
 (ह० १२) च(न)कपुरं नगरं, तत्रोग्रतेजाः पदातिः, भार्या रुक्मिणी, अन्यदा चोग्रतेजसो ज्येष्ठभ्राता सोदासाभि-
 धानः कुतोऽपि ग्रामादागतः प्राघूर्णकत्वेन, उग्रतेजसा मांसं क्रीत्वानीय भार्यायै समर्पितम्, तस्याश्च गृहकार्यसक्ता-
 यास्तन्मांसं मार्जारिण भक्षितं, रुक्मिणी चिन्तयामास, किं करोमि ? अत्रान्तरे कापि मृतस्य कार्पटिकस्य शुना मांसं
 भक्षयित्वा तद्गृहप्राङ्गणे दृष्टौ वातसङ्क्षोभादिवशादुद्धमितं, भोजनवेला समागतेति रुक्मिण्या तदेवादेदे, जलेन प्रक्षाल्य
 संस्कृतं, समागतौ सोदासोग्रतेजसाबुपविष्टौ भोजनार्थं परिवेषितं तन्मांसं, तवो गन्धविशेषेणोग्रतेजसा ज्ञातं, यथा-चान्तमेत-
 दिति, ततः साक्षेपं भार्या पृष्टा, सा च कम्पमाना यथावस्थितं कथयामास, ततस्तन्मांसं परित्यज्य तां निर्भस्स्या-
 न्यन्मांसं पाचितम् । प्रथमगाथाक्षरार्थस्त्वयम्-मार्जारिण स्नादितमांसं यस्याः सा मार्जारखादितमांसा मांसाग्नि-
 उग्रतेजसः स्त्री-सहेला अन्यन्मांसमप्राप्नुवती खवान्तं कुणपं-मांसं गृहीतवती, तच्च वेसत्रारेण वर्णादिभिस्त्र्यदिवोत्पादि-
 तमपि किं भवति भोज्यमपि तु नैव, एवमाधाकम्मापि । केचित्पुनरेवमाहुः-तस्या रुक्मिण्या गृहे कोऽप्यतीसारेण पीडितो
 दुष्प्रमनामा कार्पटिकः, किञ्चिद्विकृतं स्थानं याचिता स्थितवान्, स चातीसारेण मांसखण्डानि व्युत्सृजति, मार्जारिहृते
 मांसे तान्येव खण्डानि सञ्चितानि, तच्च मृतसपत्नीपुत्रेणोग्रतेजसो जातेन गुणमित्रेण दृश्ये, न च तदानीं भयात् किमपि
 कथितम्, भोजनावसरे द्वावपि पितृपितृव्यौ तेन करे कृत्वा निवारितौ, प्रोक्तश्च मांससृचान्तः, तत उग्रतेजसा रुक्मिणी
 निर्भस्तिता, त्यक्तं तन्मांसम्, द्वितीयगाथार्थस्त्वयं-केचिद्भणन्ति पथिके पथिकस्य उद्वाणे-अतीसारोत्थाने मांसपेशी-

व्युत्सर्जन, मांसपेयीरादाय तासां सम्भृत्य-धेसवासरेणोपसृष्ट्य परिवेषणे कृते सुतः करेण गृहीत्वा तौ पिविषिष्यथौ
 भोजनाय वारयति स्म, ततो यथा पुरीषमांसमोज्य विधेकिनामेवमाघाकर्मार्गि ॥ १९२-१९३ ॥ किञ्च—
 अविलाकरहीखीरं लहसण पलहू सुरा य गोमस । वेयसमएवि असयं किंचि अभोज्ज अपिज्जं च ॥ १९४ ॥

अविला-ऊरणी कर्मी उन्नी तयोः क्षीरं, तथा लथुन पलाण्डु सुरा गोमांसं च यथा वेदे-अन्यसमयेऽपि अमत-असम्मतं
 अनमीष्ट भोजने पाने च तथा जिनशासने किञ्चित् आघाकर्मिकारिरूपमभोज्यमपेय च ज्ञेयम् ॥ १९४ ॥ अथ तत्सृष्टस्या-
 कल्प्यतामाह—

वद्नाइजुयावि वली सपललफलसेहरा असुइस्तथा।असुइस्त विप्पुसेणावि जह छिक्काओ अभोज्जाओ १९५

यथा घर्णादियुतोऽपि बलिः-उपहारः सपललफलशेखरः-इह पलल विलबोध उच्यते, फल-नालिकेरादि, अशुचिन्पस्तः,
 तथा अशुचिना विदूषशैनापि, [अथ] अद्युचेः पदार्थस्य विस्पशैनापि स्पष्टोऽभोज्यो भवति, तथाऽऽघाकर्मसृष्टमपीति
 ॥ १९५ ॥ अथ भाजनस्थितस्याकल्प्यतामाह—

एमेव उज्झियंमिवि आहाकम्ममि अकयए कप्पे । होइ अभोज्जं भाणे जत्थ व सुद्धेऽवि तं पडियं ॥ १९६ ॥

यथाऽऽघाकर्मत्रियेन ससृष्टमभोज्यमेव पस्मिन् भाजने तदाघाकर्मगृहीत तस्मिन्नाघाकर्मण्युद्धितेऽपि अकृतकल्पे
 वक्ष्यमाणन्यायेन कसणत्रयेणाप्रधालितेऽपि ज्ञेयम्, यद्वा यत्र भाजने पूर्वं शुद्धेऽपि मक्ते गृहीते तदाघाकर्मस्तोकमात्र पतित

तत्रापि भाजने पूर्वशुद्धाहारे आधाकर्मणि च सर्वात्मना च त्यक्ते कल्पत्रयामावेऽभोज्यमेवेति ॥ १९६ ॥ अथ परिहरणमाह—
वंतुच्चारसरिच्छं कर्मसं सोऽमवि कोविओ भीओ । परिहरइ सावि य दुहा विहिअविहीए य परिहरणा १९७
वान्तोच्चारसदृशं कर्म-आधाकर्मं श्रुत्वा 'अपि' सम्भावने 'कोविदः' पण्डितो भीतः सन् परिहरति, सा परिहरणा
विधिना अविधिना च द्विधा स्यात् ॥ १९७ ॥ अथात्रिधिपरिहारे कथानकं गाथात्रयेणाह (दृ० १३)—

सालीओअणहत्थं दृहुं भणई अकोविओ देंति । कत्तो चउत्ति साली वाणि जाणइ पुच्छ तं गंतुं ॥ १९८ ॥
गंतूण आवणं सोवाणियगं पुच्छए कओ साली ? । पच्चंते मगहाए गोव्वरगामो तहिं वयइ ॥ १९९ ॥
कम्मासंकाए पंहं मोत्तुं कंटाहिसावया अदिसिं । छायंपि[वि] वज्जयंतो डच्चइ उणहेण सुच्छाई ॥ २०० ॥

शालिग्रामे ग्रामणीर्वणिक्, भार्याऽपि ग्रामणीः, अन्यदा मर्त्तरि दृहुं गते भिक्षार्थमट्टन्नकोविदः साधुस्त्वद्गृहं प्रविशे,
आनीतश्च ग्रामण्या शाल्योदन इति, साधुना चाधाकर्मशङ्कापनोदाय सा पृष्टा, यथा-श्राविके कुतस्त्यः शालिरेप इति ? सा
प्रत्युवाच नाहं जाने, वणिग् जानाति, ततो वणिजं विपणौ गत्वा पृच्छ, सोऽपि साधुर्विपणौ गत्वा वणिजं पृष्टवान्-कुतः
शालिरिति ? , वणिजाप्युक्तं-भगवज्जनप्रत्यन्तवर्त्तिनो गोर्वरप्रामादागतः शालिः, ततः स तत्र गन्तुं प्रावर्त्तत, तत्रापि साधु-
निमित्तं केनापि श्रावकेणायं पन्था कुतो मविष्यतीत्याधाकर्मशङ्कया पन्थानं विमृष्योत्पथेन व्रजति, उत्पथेन च व्रजन्नहि-
कण्टकथापदादिभिरभिद्रूयते, नापि काञ्चन दिशं जानाति, तथाऽऽधाकर्मशङ्कया दृक्छायामपि परिहरन् मूर्ध्नि सूर्यकर-

निकरप्रपतेन तप्यमानो मूर्च्छामगमत्, ह्यंशं च महान्तं प्रापेति ॥ १९८-२०० ॥

इय अविहीपरिहरणा नाणार्हणं न होइ आभागी । दधकुलदेसभावे विहिपरिहरणा इमा तस्य ॥ २०१ ॥

इति अविधिपरिहरणाद् शानादीनामाभागी न भवति, तस्माद्विधिना परिहरण कर्तव्यम्, तथेद-द्रव्यकुलदेशभावाना-
श्रित्य स्यात् ॥ २०१ ॥ उत्र द्रव्यादीन् गाथाद्वयेनाह—

ओयणसमिहससनुगकुम्मासई उ होति दवाइं । बहुजणमप्यजणं वा कुलं तु देसो सुरट्ठाई ॥ २०२ ॥
आयरऽणायर भावे सयं व अन्नेण वाऽवि दावणया । एयसिं तु पयाणं चउपयतिपया व भयणा उ । २०३ ॥

ओदनः समितिमाः माण्डादिकाः सक्तवः कुल्मापाया द्रव्याणि, बहुजनमल्पजन वा कुल, देशः सुराष्ट्रादिः, आदरोऽ-
नादरो वा भावे, एतावेव विशेषयति—स्वय-धान्येन-कर्मकरादिना यद्वापन ततो ययासहयमादरानादरो, एतेषां च
पदानां भजना-विकल्पना चतुस्पदा त्रिपदा वा स्याद्, पदा चत्वार्यपि द्रव्यादीनि भवन्ति, तदा चतुस्पदा, यदा नादरो
नाप्यनादरस्त्वदा त्रिपदेति ॥ २०२-२०३ ॥ अथ यादृशेषु द्रव्यादिषु सस्यु पृच्छा यादृशेषु न पृच्छेत्याह—
अणुचियदेसं दधं कुलमप्यं आयरो य तो पुच्छा । बहुपवि नरथि पुच्छा सदेसद्विय अभावेवि ॥ २०४ ॥

अनुचितदेश-देशासम्भवि द्रव्य कुलं चारुं आदरथ इत्येते, एतः पृच्छा कार्या, स्वदेशमाविनि द्रव्ये बहुके प्रभृतेऽपि
पृच्छा नास्ति, परं कुल विलोकनीयमल्पकुलपृच्छा स्यादिति, अभावे-आदररहितत्वे नास्ति पृच्छा ॥ २०४ ॥ अथ

पृच्छायां कृतायां यद्भवति तदाह—

तुञ्झट्टाए कयमिणमन्नोऽन्नमवेखए य सविलखं । वज्जंति गाढरुट्टा का भे तत्तित्ति वा गिण्हे ॥ २०५ ॥

यदा कापि दात्री ऋजुतया युष्मदथयिदं कृतमिति वक्ति, अथवा मायाविकुटुम्भं तन्मुखेनैवमाचष्टे—गृहार्थमेतत् कृतं न तत्रायथिति, परं ज्ञाता वयमिति सविलखं सर्वाण्यपि मानुषाणि परस्परमवेक्षन्ते, चकाराद्धसन्ति च तदा साधवस्त्वेदं-माधाकर्ममिति ज्ञात्वा वर्जयन्ति, यदा दात्री पृष्टे सति गाढं रुष्टा भवति, यथा हे तापस ! तव का वृत्तिरिति तदा शङ्कापरिहारेण गृह्णति ॥ २०५ ॥ अथ “ गहियमदोसं चे ”ति पञ्चमद्वारमाह—

गूढायारा न करेति आयरं पुच्छियावि न कहंति । थोवंति व नो पुट्टा तं च असुच्छं कहं तत्थं ? ॥ २०६ ॥

ये गूढाचारा-युत्तस्वभावाना न कुर्वन्त्यादरं, पृष्टा अपि न कथयन्ति, स्तोत्रमिति साधुना न पृष्टाः तच्च देयवस्तु अशुद्धं तत्र साधोः कथं शुद्धिर्भविष्यतीति ? ॥ २०६ ॥ शिष्येण पृष्टे गुरुराह—

आहाकम्मपरिणओ फासुयभोईवि बंधओ होइ । सुच्छं गवेसमाणो आहाकम्ममेवि सो सुच्छो ॥ २०७ ॥

प्रासुकमोज्येऽपि आधाकर्मपरिणतः कर्मणां बन्धको भवति, शुद्धं गवेषयन् आधाकर्मण्यपि गृहीते स शुद्धः स्यादिति, ॥ २०७ ॥ एतदेव कथानकाम्यां भावयति—

संशुद्धिदं सोऽं एइ दुयं कोइ भाइए पत्तो । दिन्नंति देहि मज्झंति गाउ साउं तओ लग्गो ॥ २०८ ॥

(६० १४) शतसुखनगरे गुणचन्द्रः आवको महान्तं जिनमन्दिरं कारयित्वा युगादिजिनप्रतिमां प्रतिष्ठापितवान्, ततः सङ्घमोज्यं दापयितुमारब्धम् । इतश्चासन्नग्रामे कोऽपि द्रव्यलिङ्गधारी साधुः, तेन शुश्रुवे, यथा-गुणचन्द्रः सङ्घमोज्यं दत्ते, ततः स तत्राययौ, सङ्घमकं च सर्वं दत्त, तेन च श्रेष्ठी याचितो, यथा-मया देहि, श्रेष्ठिना च चन्द्रिकाभ्यधायि देहि साधवे भक्तमिति, सोवाच-दत्तं सर्वं न किमपीदानीं वर्त्तते, ततः श्रेष्ठी ग्राह-मम रसवतीमभ्यादेहि, ततः साऽदात्, सायुध सङ्घमक्तमिति बुद्ध्या परिगृह्य स्वोपाधये सुकवान्, ततः शुद्धमपि सुज्ञान आधाकर्मग्रहणपरिणामवशादाधाकर्मपरिमोग-जनितेन कर्मणा बद्ध इति एवमन्योऽपि, सूत्रं सुगमम्, नवरं देहि मज्जंति गालञ्चि मार्यया दत्तमित्युक्ते श्रेष्ठी वंमाण, देहि मम मध्यात्-मदीयमोजनमभ्यात्, दत्ते च स्वादु मिष्टमिदं सङ्घमक्तमिति सुज्ञानो विचिन्तयति, ततो रुग्ण-आधाकर्म-परिमोगकर्मणा बद्धः ॥ २०८ ॥ “ शुद्ध गवेत्तमाणो ” इति कथानकेन भावयति—

मासियपारणगद्दा गमणं आसन्नग्रामगे स्वमगे । सङ्घी पायसकरणं कथाइ अजेज्जिही खमओ ॥२०९॥
खेह्णगमह्णगलेच्छारियाणि डिंभग निभच्छणं च रुंणया । हदि समणत्ति पायस घयगुल्लुयु जावणट्टाय्
पुंगंतमवक्कमणं जइ साहू इज्ज होज्ज तिहोमि । तणुकोट्टंमि अमुच्छा सुचमि य केवलं नाणं ॥ २११ ॥

मायात्रय । (६० १५) पौतनपुरे पञ्चवतसाधुपरिश्रिताः श्रीरत्नाकृष्णयः समेताः, तेषां मध्ये प्रियङ्करो नाम क्षयको मासोपवासी पारणे चान्यग्रामेऽन्धावमिधायं याति, अथान्यदा पारणाय कापि ग्रामे जगाम, तत्र यथोमतिर्नाम आधिका,

तथा च जनश्रुत्या पारण(क)दिनं ज्ञात्वा साधुः कदाप्यत्रायातीति बुद्ध्या पायसं संस्कृतं, ततः साधोरशुद्धदोषपरिहारवगत्यै
वटादिपत्रैः कृतेषु शरावाकारेषु डिम्भयोग्या स्तोका क्षैरेयी क्षिप्ता, उक्तं च तेषां, यथा-रे बालकाः ! यदा क्षपकः साधुः
समायाति तदा शुष्माभिरिति वाच्यं, हे अम्ब ! प्रभृतास्माकं क्षैरेयी परिवेषिता न शक्नुमो मोक्तुं, एवमुक्तेऽहं शुष्मान्निर्भ-
त्सयिष्यामि, ततो भवद्भिः कथनीयं किं दिने २ पायसमुपस्क्रियते ? एवं बालकेषु शिक्षितेषु साधुरागतः, श्राविकापि कुटि-
लधियाऽऽदरं न कुर्वतीति, यथास्वभावमवतिष्ठते, बालैर्यथाशिक्षितं चक्रे, ततस्तथा सरूपेव साधुर्वमणे, यथाऽमी बालाः
पायसमपि नेच्छन्ति, ततो यदि शुष्मभ्यं रोचते तर्हि गृहीत पायसं, नो चेत् व्रजतेति, ततः साधुना निःशङ्केन तद् गृहीतं,
साधुर्निवृत्तो बुध्वाधः पारणार्थमुपविष्टश्चिन्तयति, अहो लब्धमुत्कृष्टं, यदि कोऽपि साधुर्मां संविमागयति तदा मव्यमित्याद्यन्य-
साधून् स्तुवन्नात्मानं च निन्दन् भुञ्जानोऽपि मूर्च्छारहितो भोजनावसाने केवलज्ञानं प्राप्तः । सूत्रं सुगमम्, परं 'खल्लुग' चि,
मल्लकं-शरावं तदाकाराणि यानि खल्लुकानि वटादिपत्रकृतमाजनानि तानि लिच्छारीमाणि डिम्भकयोग्यस्तोक २ पायस-
प्रक्षेपेण खरणिट्टानि रुण्टणया इति-अवज्ञाया 'हन्दी' त्यामन्त्रणे मो श्रमण ! यदि रोचते तदा गृहाणेतिशेषः, ततः
शरीरयापनाय घृतगुडयुतं पायसं गृहीत्वा एकान्तेऽवक्रमणं, शेषं सुगमम् ॥ २०९-२११ ॥ अत्र च भगवदाज्ञैव प्रमाण-
मिति दृष्टान्तेन तां स्थापयति—

चंदोदयं च सुरोदयं च रत्नो उ दोन्नि उजाणा । तेसिं विवरियगमणे आणा कोवो तओ दंडो ॥ २१२ ॥

क्षमा-
त्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥ ४२ ॥

सुरोदय गच्छमहं पमाए चदोदयं जंतु तणाइहारा । हुहा रवी पञ्चुरसंति काउं रायावि चंदोदयमेव गच्छे,
 पचलदुमसालगया दच्छामु निवगणत्तिदुच्चित्ता । उज्जाणपालएहिं गहिया य हया य धद्धा य ॥ २१४ ॥
 सहस पइट्टा दिट्टा इयरेहि निवंगणत्ति तो चद्धा । नितस्स य अवरण्हे दसणमुभओ वहविसग्गा ॥ २१५ ॥

(६० १६) चन्द्राननापुर्णं चन्द्रावतंसकराङ्गितिलोकरेस्राप्रमुला अन्तःपुरिकाः, राक्षो द्वे उद्याने, पूर्वस्या सूर्योदयं
 पश्चिमायां चन्द्रोदयमिति, अन्यदा वसन्तमासे चूपः क्रीडायां पुरीमध्ये पटहोदयोपण कारितवान्, यथा-भो ! मृणुत बन्नाः ।
 प्रातः सूर्योदयोद्यानेऽन्तःपुरीभिः सह यथेच्छ राजा विहरिष्यते, ततो मा तत्र कोऽपि यासीत्, सर्वेऽपि तृणकाष्टाहारादय
 चन्द्रोदय गच्छन्त्विति, पटहदापनानन्तर सूर्योदयरक्षणार्थं पदातयः प्रेषिताः, राजा च निशि चिन्तयामास । सूर्योदये
 गच्छतामपि प्रमाते सूर्यः प्रत्युरस स्यात्, ततः प्रतिनिवर्तमानानामपि मन्वाह्ने, प्रत्युरसं च सूर्यो दुःलावहः, तस्माच्चन्द्रोदय
 गमिष्यामीति, इति चिन्तयित्वा प्रातस्तथैव कृतवान् । इतश्च कैश्चिदपि लोकैश्चिन्ति, यदस्माभिर्नृपान्तःपुरिकाः कदापि
 न दृष्टाः, तद् प्रातः प्रच्छन्नवृष्या सूर्योदये राजान सान्तःपुरिकं क्रीडन्त परिभावयाम इति बुद्ध्या तत्र गताः, आरक्षकैर्दृष्टाः,
 शुद्धीता बद्धाश्च, ये वान्ये तृणहारादयस्ते चन्द्रोदय गतास्तैश्च सहसा प्रविष्टैर्दृष्टा राक्षोऽन्तःपुरिकाः, तेऽपि राजपुर्ण्येदाः,
 ततो नगरामिमुल याति, नरैश्च राक्षो द्वये (श्राव)ऽपि निवेदिता (तो)ः, कथितश्च बुचान्तस्तेः, ये आद्यामङ्गकारिणस्ते विना-
 शिताः, इतरे मुक्ताः । एतन्न सुगम, नवर 'तज्जो वड' चि, वण्ठो-मरणं 'पञ्चुरस' इति प्रत्युरस उरसः सम्मुखं 'नितस्स

आथा-
 कर्मणि
 परिणाम-
 प्राधान्यं,
 चन्द्र-
 द्योद्यानो-
 वाह० ।

य 'त्ति, उद्यानादपराले निर्गतो रोग उभयेषां दर्शनं, ततो यथाक्रमं वधविसर्गो, " दिङ्गता तत्थिमो दुन्नि " समर्थितम् ॥

॥ २१२-२१५ ॥ दार्ष्टान्तिकयोजनमाह—

जह ते दंसणकंवी अपूरिइच्छा विणासिया रणणा । दिट्ठेऽविथरे मुक्का एमेव इहं समोयारो ॥ २१६ ॥

यथा-ते दर्शनकाङ्क्षिणः अपूरितेच्छा अपि आज्ञाभङ्गकारिण इति राज्ञा विनाशिताः, इतरे ह्येऽप्यन्तःपुरे आज्ञाकारित्वान्मुक्ता एवेति, एवमिहाप्याधाकर्मणि समवतारो-योजना कार्या, सा च सुगमा ॥२१६॥ भूय आधाकर्मभोजनं निन्दति-आहाकर्मं भुंजइ न पडिक्कमए य तस्स ठाणस्स । एमेव अडइ वोडो लुक्कविलुक्को जह कवोडो ॥२१७॥

य आधाकर्मं युक्ते न च तस्मात् स्थानात् प्रतिक्रामति-प्रायश्चित्तप्रहणेन निवर्त्तते, स वोडो-गुण्ड इति अधिकेषवाक्यं, एवमेव निष्फलमेव, अटति-जगति भ्रमति, दृष्टान्तमाह, यथा-कपोतः-पक्षिविशेषो लुक्कविलुक्को-लुञ्चितविलुञ्चित इति, तत्र सामान्यतो लुञ्चनं विच्छिन्नाया विलुञ्चनं, यथा कपोतस्य लुञ्चनं अटनं च न धर्माय तथा साथोरप्याधाकर्मभोजिन इत्यर्थः ॥ २१७ ॥

आहाकर्मद्वारं भणियमियाणि पुरा समुदिट्ठं । उद्देशियति वोच्छं समासओ तं दुहा होइ ॥ २१८ ॥

भणितमाधाकर्मद्वारं, इदानीं पुरा पूर्वमौद्देशिकमिति यत्तद्द्वारं समुदिष्टं तत् वक्ष्ये ॥ २१८ ॥ तच्च समासतो द्विधा,

तदेवाह—

ओहेण विभागेण य ओहे ठप्पं तु धारस विभागे । उदिट्ट कडे कम्मे पक्केकि चउक्कओ भेओ ॥ २१९ ॥

ओपेन-सामान्येन विभागेन-विशेषेण च द्विषोदशिकमिति, तत्र ओधे स्थाप्यं, नात्र व्याख्येयम्, पुरो व्याख्यास्यत-
इति भावः, विभागे द्वादशधा औदेशिक भवति, तदेवाह-'उदिटे' त्यादि, प्रथमतस्त्रिधा विभागोदेशिक, तद्यथा-उदिट्टं कृतं
कर्म च, तत्र स्वार्थनिष्पन्नमथनादि यद् मिखाचरणां दानाय उदिश्यते-कस्यते तदुदिष्ट, अनेनान्वर्थोऽपि स्यति इति,
यदुद्धरितं शाल्योदनादिकरम्भादिरूपतया कृतं तत् कृतमुच्यते, यत्पुनर्विवाहादौ मोदकचूर्णाद्युद्धरितं तद् मिखाचरणां
दानाय भूयोऽपि मोदकादिकृतं तत्कर्मैत्यभिधीयते, एकैकस्मिन्नुदिष्टादिके भेदे चतुष्कथतुःसहस्रौ भेदो भवति, त्रयश्चतु-
स्रिगुणिता द्वादश भवन्ति ॥ २१९ ॥ अथौषोदेशिकस्य पूर्व स्थाप्यतया उक्तस्य सम्भवमाह-यत्रस्य विचित्रगतेः—

जीवासु कहवि ओसे नियय भिक्खावि कहवई देमो । हदि हु नरिय अदिन्नं मुज्जइ अकयं न य फलेई ॥

इह दुर्भिधानन्तरं केचिद् गृहस्था एव चिन्तयन्ति; कथमपि-महता कष्टेन जीविता, अवमे-दुर्भिक्षे ततो नियत कतिपया
मिथा दधौ, यतो हु-निश्चित इन्दीति स्वसम्बोधने नास्त्येतद् यदुत अदत्त इह जन्मनि मवान्तरे मुच्यते, नापीह मवे
अकृतं शुभं कर्म परलोकं फलति, तस्मात् परलोकाय कतिपयमिधाप्रदानेन शुभं कर्मोपार्जन्याम इत्यौषोदेशिकसम्भवः
॥ २२० ॥ अथौषोदेशिकस्वरूपमाह—

सा उ अविसेसिय चिय मियंमि भत्तमि तंहुले लुहइ । पासंडीण गिहीण व जो एहिइ तरस भिक्खट्ठा ॥

औदेशिके
द्वादशधा
विभागो-
देशिकः,
ओषो-
देशिक-
स्वरूपम् ।

सा तु गृहनायिका योषित् प्रतिदिवसं यावत् प्रमाणं भक्तं पच्यते, तावत् प्रमाण एव भक्ते पक्तुमारभ्यमाने पाखण्डिनां गृहिणां वा मध्ये यः कोऽपि समागमिष्यति तस्य भिक्षार्थं अविशेषितमेव, एतावत् स्वार्थमेतावद्भिक्षादानार्थमिति विभाग-रहितमेव तन्दुलानधिकतरान् प्रक्षिपति, एतदोषोद्वैशिकम् ॥ २२१ ॥ अत्र पूर्वपक्षं परस्याशङ्क्योत्तरमाह—

छउमत्थोधुद्देसं क्हं वियाणाइ चोइए भणइ । उवउत्तो गुरु एवं गिहत्थसद्दाइचिट्टाए ॥ २२२ ॥

छन्नस्थः कथमोषोद्वैशिकं पूर्वोक्तस्वरूपं विजानाति ? एवं प्रेरितो गुरुर्भणति, एवं वक्ष्यमाणन्यायेन गृहस्थश्चब्दादिवेषा-याष्टुपयुक्तो दत्तावधानो जानाति ॥ २२२ ॥ एतदेवाह—

दिन्नाउ ताउ पंचवि रेहाउ करेइ देइ व गणंति । देहि इओ मा य इओ अवणेह य एत्तिया भिक्खा । २२३ ।

यदि पूर्वसङ्कल्पः कृतो भवति तदैवं गृहस्थानां चेष्टाविशेषा भवेयुः, यथा—कापि गृहे साधोः शृण्वत एव भर्त्रा पृथा पत्नी कथयति, ताः प्रतिदिवसं कल्पिताः पञ्चाऽपि भिक्षा अन्यभिक्षाचरेभ्यो दत्ताः, यद्वा भिक्षां ददती दत्तभिक्षापरि-गणनाय भिन्यादिषु रेखाः करोति, अथ प्रथमेयं द्वितीयेयं भिक्षेत्वेयं गणयन्ती ददाति, अथवा काचित् कस्या अपि सन्मुखमेवं मणन्ति, यथा अस्मादुद्दिष्टदत्तिसत्कपिटकार्दर्मव्यादेहि मा इत इति, अथवा काचित् कां प्रत्याह अपनय—पृथक् कुरु विवक्षितस्थानादेतावतीभिक्षा भिक्षाचदानयोग्या इति, तत इत्यादि प्रकारैरोषोद्वैशिकं ज्ञातुं शक्यते, ज्ञात्वा च परिह्रियते ॥ २२३ ॥ एतच्चोपयुक्तत्वेनैव ज्ञायते, इति सामान्यत उपयुक्ततां वक्ति—

सद्वाइयसु साहू सुच्छं न करेज्ज गोयरगळो य । एसणजुत्तो होजा गोणीवच्छो गवत्तिव ॥ २२४ ॥
साधुगोचर गतः शब्दादियु मूर्च्छां न कुर्यात्, एषणयुक्तो मधेत् यथा-गोवत्सेण 'चि ॥ २२४ ॥ माया-
द्वयेन भाषयति (६० १७)—

ऊसव मंडणवग्गा न पाणियं वच्छए न वा चारि । वणियागम अवरण्हे वच्छगरडणं खरंणया ॥ २२५ ॥
पंचविह विसयसोक्खखणी वहू समहिय गिहं तं तु । न गणेइ गोणिवच्छो मुच्छिय गढिओ गवत्तांमि ॥

शुणालयनगरे सागरदचथेष्ठी, तस्य मार्या श्रीमती नान्नी, श्रेष्ठिना च नवीनं षडलगृह कारित जीर्णं स्फेटयित्वा,
तस्य चत्वारस्तनयाः—शुणचन्द्रो शुणसेनो शुणचूडो शुणशेखरश्च, तेषां च क्रमेण इमाश्चतस्रो षडः—प्रियङ्गलतिका प्रियङ्गु-
रुचिका प्रियङ्गुसुन्दरी प्रियङ्गुसारिका चेति, कालेन श्रेष्ठिना मार्या मृत्यु प्राप्ता, श्रेष्ठिना प्रियङ्गुलतिका सर्वगृहसाराय
स्थापिता, गृहे च सवत्सा गोविद्यते, गोदिवसे बहिर्गत्वा चरति, वत्सस्तु गृहबदोऽवतिष्ठते, तस्य चारिं पानीय च चत-
स्रोऽपि षड्वो यथायोग प्रयच्छन्ति । अन्यदा शुणचन्द्रप्रियङ्गुलतिकापुत्रस्य गुणसागरस्य विवाहदिवस उपतस्थे, ततस्ताः
सर्वा अपि वच्चस्तस्मिन् दिने सविशेषमामरणविधूयिताः स्वपरमण्डनादिकरणव्यापृता अभूवन्, वत्सश्च तासां विस्मृति गतः,
न क्वापि तस्मै पानीयादि दौकित्वा, मध्याह्ने श्रेष्ठी तत्रैव समेतो, वत्सेनापि श्रेष्ठयागमने रटितुमारब्ध, ज्ञातथाय शुश्रूषितः,
कृपितेन श्रेष्ठिना सर्वा अपि पुत्रवच्चो निर्भत्सिताः, ततस्तामिथारिं पानीय च गृहीत्वा तदग्रे दौकितं, वत्सश्च तामिः सुर-

धमा
रत्नीया-
वच्युपेता-
श्री-
पिण्ड-
निर्मुक्तिः ।
॥ ४५ ॥

सुन्दरीभिरिव समलङ्कृतं गृहं वधूञ्च, सरागदृष्ट्या न विलोकयति, किन्तु केवलां तां चारिं पानीयं च समानीयमानं विभावयति ।
स्रत्रं सुगमम्, किन्तु 'पंचविहे'त्यादि, पञ्चविधविषयसौख्यखनय इव या वध्वस्ताभिः समधिकमतिशयेन रमणीयं,
तद्गृहं न गणयति, न दृष्ट्वा परिभावयति, नापि ता वधूः, एवं साधुरपि मिथार्थं प्रविष्टो नालोकते रूपादि, भिक्षामेव
परिभावयतीत्युपयुक्तम् [ता], तथा च जानाति शुद्धमशुद्धं वा ॥ २२५-२२६ ॥ तदेवाह—

गमणागमणुक्त्वे भासिय सोयाइइंदियाउत्तो । एसणमणेसणं वा तह जाणइ तम्मणो समणो ॥ २२७ ॥

गमनमागमनं च दाज्या उत्क्षेपो-माजनादीनामुत्पादनं भाषितं-जल्पितं ' इंदियाउत्तो ' इत्यादि, श्रोत्रादीन्द्रियानि
तैरुपयुक्तः, तथा वत्स इव तन्मनाः श्रमणं एषणामनेषणां वा जानाति ॥ २२७ ॥ अथ विभागौदेशिकमाह—

महईए संखडीए उवरिय कूरवंजणाईयं । पउरं ददूण गिही भणइ इमं देहि पुणणट्टा ॥ २२८ ॥

महत्यां सङ्खड्यां विवाहादिप्रकरणे उद्धरितं कूरव्यञ्जनादिकं प्रचुरं धान्यं दृष्ट्वा गृही भणति, कमप्युद्दिश्य इदं मक्तं
पुण्यार्थं भिक्षाचरेभ्यो देहीति । उद्दिष्टादिस्वरूपं पूर्वं कथितमेव ॥ २२८ ॥ भाष्यम्—

तत्थ विभागुदेसियमेवं संभवइ पुवमुद्दिट्टं । सीसगणहियट्टाए तं चैव विभागओ भणइ ॥ भा. २३ ॥

तत्रोद्धरिते कुरादौ विभागौदेशिकं एवं पूर्वोक्तन्यायेन पूर्वमुद्दिष्टं सम्भवन्ति, अथ तदेव शिष्यगणहितार्थं विभागतो
भेदेन भणति ग्रन्थकारः—॥ २३ ॥

उद्देशियं समुद्देशियं च आप्तसियं समाप्तं । एव कठे य कर्मे एकोक्ति चउक्कओ भेओ ॥ २२९ ॥
 उद्दिष्टं-विभागोदेशिकं षतुर्द्वी, तथाहि-उद्देशिकं समुद्देशिकं आदेशं समादेशं च, एवं कृते कर्मणि च एकैकस्मिन्
 चतुःसङ्ख्यो भेदो द्वेष इति द्वादशधा ॥ २२९ ॥ अथ भेदचतुष्टयं व्याख्यानयति—

जावंतियमुद्देशं पासडीण भवे समुद्देशे । समणाण आप्तं निगयाणं समाप्तं ॥ २३० ॥
 उद्दिष्टं कृतं कर्म वा यावन्तो मिखाचरा गृहिणो वा समेष्यन्ति तेभ्यो देयमिति सङ्कल्पे औद्देशिकं भवति, पाखण्डिनां
 कल्पितं समुद्देशं, भ्रमणानामादेशं, निर्प्रन्यानां समादेशम् ॥ २३० ॥ अथ भेदान्तरानाह—

छिन्नमच्छिन्नं दुविहं दवे खेत्ते य काल भावे य । निष्फाइयनिष्फन्नं नायवं जं जहिं कमइ ॥ २३१ ॥
 इहोद्दिष्टद्वेषादिकं प्रत्येकं द्विधा, छिन्नमच्छिन्नं च, तत्र छिन्न-नियमितं, अच्छिन्नं तु विपरीतं, पुनरपि द्वयं षतुर्द्वी,
 द्रव्यक्षेत्रकालभावभेदात्, एव यथोद्दिष्टमौद्देशादिकं प्रत्येकमष्टधा, एव निष्पादितनिष्पन्नमिति, निष्पादितेन-गृहिणा स्वार्थं कृतेन
 निष्पन्नं यत् करम्बादि (भोदकादि) वा, तन्निष्पादितनिष्पन्नमुच्यते, ततो यन्निष्पादितनिष्पन्नं यत्र कृते कर्मणि वा क्रामति-षट्ते,
 तत् प्रत्येकमौद्देशिकादिभेदमिन्नं छिन्नमच्छिन्नं चेत्यादिना प्रकारेणाष्टधा ज्ञातव्यम् ॥ २३१ ॥ अथाद्युमेव गार्थार्थं व्याख्यायानयति-
 मनुष्यरियं खलु संखलीयं तद्विवसमन्नदिवसे वा । अंतो बहिं च सबं सबदिणं देहि अच्छिन्नं ॥ २३२ ॥

खलु सङ्ख्यार्थं मत्काहुद्वरितं, यदोदनादि तद्यस्मिन् दिवसे वा मार्गदिना दापयति गृहस्वामी, अन्तर्गृहमन्थे बहिर्वा,

अनेन क्षेत्राच्छिन्नमुक्तं, सर्व इत्यनेन द्रव्याच्छिन्नं सर्वदिनं यावदिति, कालाच्छिन्नमच्छिन्नं-अनवरतं देहि, भावाच्छिन्नं स्वयमूर्धं, यदि तव रोचते वा न वा तदपि देहीति ॥ २३२ ॥ अथ द्रव्यादिच्छिन्नमाह—

देहि इमं मा सेसं अंतो वाहिरगयं व एगयरं । जात्र अमुगत्तिवेला अमुगं वेलं च आरब्धम् ॥ २३३ ॥

इदं देहि मा शेषमिति, द्रव्यच्छिन्नं, अन्तर्वाहिवर्षा व्यवस्थितं देहि एकरमिति क्षेत्रच्छिन्नं, अमुकस्या वेलाया आरभ्य यावदमुका वेला, तावद्देहीति कालच्छिन्नं, भावच्छिन्नं स्वयमूर्धं, यावत्तव रोचते तावद्देहि नाधिकमिति भावच्छिन्नम् ॥ २३३ ॥

अथोद्दिष्टमुद्दिश्य कल्प्याकल्प्यविधिमाह—

दवाइच्छिन्नंपि हु जइ भणइ आरओऽवि मा देह । नो कप्पइ छिन्नंपि हु अच्छिन्नकडं परिहरंति ॥ २३४

द्रव्यादिभिच्छिन्नमपि पृथङ्निर्द्धारितमपि हुः-निश्चितं यदि गृहस्वामी आरत एव-देयस्य वस्तुनो नियतावधेरवर्गमपि मणति, यथा मा इत ऊर्ध्वं कस्मायपि देहीति, तथा सङ्कल्पस्यान्यथा करणात् कल्पते, यदि अच्छिन्नं अनिर्द्धारितं कृतं वर्तते तत् परिहरन्ति, यदा त्वच्छिन्नमपि पश्चादात्मसत्ताकीकृतं दानपरिणामाभावात्तदा तदपि कल्पते ॥ २३४ ॥ अथ सम्प्रदान-विभागमधिकृत्य कल्प्याकल्प्यविधिमाह—

अमुगाणंति व दिज्जउ अमुकाणं मिति एत्थ उ विभासा । जत्थ जईण विसिट्ठो निद्देसो तं परिहरंति ॥ २३५

अमुकेभ्यो दधान्मा अमुकेभ्य इति सम्प्रदानविषयसङ्कल्पे कृतेऽत्र विभाषा ज्ञेया, क्वचित्कल्पते क्वचिन्नेत्याह-यत्र देये

वस्तुनि यतीनामेव विद्येण निर्देशो भवति, यथा-यदिम्यो दातव्यमिति तत्परिहरन्ति, नात्र सन्देहः ॥ २३५ ॥
सादिस्तंतं जो सुणह् कप्पय् तस्स सेसेप् ठवणा । सकलिय साहणं वा करेति असुप् इमा मेरा ॥ २३६ ॥
मावौ समागते यत्रोदिश्यते तत्र । याः साधुः सन्दिश्यमानमर्थिम्यो देयमिति सङ्करस्यमानं वृणोति, अतस्तत्कल्पते
तदेव, दोषाभावात्, तदप्युद्दिष्टोद्देशिकादि, न कृतं कर्म च, श्रेयके न कल्पते, कुत इत्याह-स्यापनादोषात्, तथा अयुते
शेषसाधुभिरनाकर्णिते इय मर्यादा-यत् सङ्कलिकया एकः सङ्घाटकौजन्यस्यै कथयति सोऽस्यन्यस्मायित्येव रूपया,
'साहण' कथनं करोति ॥ २३६ ॥ अथैवमपि यैः सङ्घाटकेनं ह्यात तत्परिहारोपायमाह—

मा एयं देहि इमं पुट्टे सिट्ठमि तं परिहरंति । जं दिन्नं तं दिन्नं मा संपइ देहि गेणहति ॥ २३७ ॥
कापि निदां ददवी कयापि निषिष्यते-मा एतदेहि किन्निवद, ततः साधुना पृष्टे इदं दानाय कल्पितमिदं नेति, शिष्टे-
कथिते सति साधवस्तत्परिहरन्ति, यदि पुनर्यद्यत् तद्वत् मा शेषं सम्प्रति दद्यादिति निषिद्धे तत् कल्पते इति कृत्वा गृह्णन्ति,
तदेवमप्युद्दिष्टोद्देशिकम् ॥ २३७ ॥ अथ कृतोद्देशिकस्य सम्भवहेतून् स्वरूपं याह—

रसभायणहेतुं वा मा कुञ्चिहिईं सुहं व दाहामि । दाहिमाई आयत्तं करेइ कूरं कडं पयं ॥ २३८ ॥
मा काहंति अवणं परिकटलिय व दिज्जइ सुहं तु । वियडेण फाणिपणव निच्छेण समं तु वहांति ॥ २३९ ॥

रसेन-दृष्ट्यादिना युक्तमिदं भाजनं, तस्मादेतेन दृष्ट्यादिना यदुद्धरितं शास्त्रोक्तनादि तत् कर्त्तव्यमिति रिक्तमिदं

क्षमा
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥ ४७ ॥

भाजनं करोमि येनान्यत्रयोजनमनेन क्रियते इति रसभाजनहेतोः, यद्वा इदं दध्यादिना अमिश्रं कोथिष्यते (ति), न च कुथितं दातुं शक्यते, तस्मात् कुथनं मा प्राप्नुयादिति बुद्ध्या, यद्वा दध्यादि सन्मिश्रकेनैव प्रयासेन सुखं दीयते, इत्यादि कारण-
जातेन दध्याधायत्तं-दध्यादिसन्मिश्रं करोति, कूरं-ओदनं एतत् कृतं ज्ञातव्यम्, तथा यदि भिन्नभिन्नमोदकाश्चूर्णी-
कृता दास्यामि, ततो मे पाखण्ड्यादयोऽवर्ण-अश्लाघां करिष्यन्ति, यद्वा परिकट्टलितं-एकत्रपिण्डीकृतं सुखेन दीयते, ततो
विकटेन-मद्येन देशविशेषायेक्षमेतद्, यद्वा फाणितेन अबद्धगुडेन, यद्वा स्निग्धेन घृतादिना मोदकचूर्णादि समं वर्त्तयन्ति-
पिण्डतया बध्नन्ति । अत्र द्वयोरपि गायथोः पूर्वार्द्धाभ्यां सम्भवहेतव उक्ताः, उत्तरार्द्धाभ्यां तु स्वरूपम् ॥ २३८-२३९ ॥
अथ कर्मद्वैशिकस्य सम्भवहेतून् स्वरूपञ्चाह—

एमेव य कर्मसिऽवि उणहवणे नवरि तत्थ नाणत्तं । तावियविलीणएणं मोयगत्तुनीपुणक्करणं ॥ २४० ॥

यथा कृतस्य सम्भवः स्वरूपं चोक्तं तथा कर्मण्यपि द्रष्टव्यम्, नवरं तत्र कर्मणि नानात्वं-विशेषः, यतस्तापितेन
विलीनेन च गुडादिना मोदकचूर्णस्य पुनर्मोदकत्वेन करणं नान्यथा, उपलक्षणत्वादन्यद्भक्तमपि तथैव ज्ञेयम् ॥ २४० ॥
अथ कल्प्याकल्प्यविधिमाह—

अमुगंति पुणो रद्धं दाहमकप्यं तमारओ कप्यं । खेत्ते अंतो बाहिं काले सुइवं परेवं वा ॥ २४१ ॥

कोऽपि साधु मणति, अहमसुकं-मोदकचूर्णादि भूयोऽपि राद्धं तुभ्यं दास्यामि, त्वया पुनरागन्तव्यं मद्गृहे,

कर्मो-
द्वैशिकस्य
संभव-
हेतवः
स्वरूपञ्च ।

॥ ४७ ॥

इत्युक्त्वा यदि तथा कृत्वा ददाति तर्हि न कल्पते, आरतो-भूयः पाकारम्मादर्वाक् पुनः कल्प्य दोषाम्मावात्, तथा क्षेत्रेऽन्त-
र्बहिर्वा काले अस्तन परतरदिनमप वा अकल्प्यभारतः कल्प्य, अथ भावः-यतो गृहान्तर्बहिर्वा मोदकचूर्णादिक भूय
उपस्करिष्यामि कालविवक्षार्या अथ चः परतरे वा दिने भूयोऽपि पस्यामि तद्युम्य दास्यामीत्युक्ते तथैव कृत्वा चेददाति
ततो न कल्पते, भूयोऽपि पाकारम्माद् भारतः कल्पते ॥ २४१ ॥ तथैवाह—

जं जह्वेव कयं दाहं तं कल्प्ये आरजो तद्वा अकयं । कयं पाकमणिदृत्ति ठियं पि जावत्तियं मोत्तुं ॥ २४२ ॥

यद्रूप्य यथा वा क्षेत्रादिनिर्दारणेन भूयोऽपि कृत दास्यामीत्युक्ते तद्यथाऽकृतं पाकारम्मादारतोऽर्वाक् कल्पते, तथा
कृत तु न कल्पते, अथ कर्म्मोद्देशिकं कृतपाकमात्स्यार्यीकृतमपि पावदर्थिकं कृत्वा शेषमनिष्ट-नालुङ्गात् वीर्यकरगणधरे,
पावदर्थिकं त्वात्स्यार्यीकृत कल्पते ॥ २४२ ॥ कापि—

‘ छेक्काये ’ ति गाथा दृश्यते, परं सा दृत्तौ न व्याख्याता, सुगमा च, सम्बन्धश्च न कोऽपि ॥ अथ पृथिव्यास्माह—
पृथिव्यतर्दा नामादिभेदात्तत्र भेदद्वय प्रागिष, द्रव्यभावो वाह—

पूर्वैकम्भं दुविहं दवे भावे य होइ नायवं । दधमि छगणधम्मिय भावंमि य वायरं सुहुमं ॥ २४३ ॥

द्रव्ये भावे च द्विधा पृथिकर्म्मं ज्ञातव्यं भवति, द्रव्ये छगणधम्मिको-भोमयोपलक्षितो धार्मिको दृष्टान्तः, भावे पुनर्द्विधा

१ इन्द्रित्वात्सं नैषा गाथा न च टीका, अतो न सम्पूर्णा खिलिता ।

बादरं सूक्ष्मं च ॥ २४३ ॥ अथ द्रव्यपूतिलक्षणमाह—

गंधाइगुणसमिद्धं जं द्रवं असुइगंधद्वयुयं । पूइत्ति परिहरिज्जइ तं जाणसु दवपूइत्ति ॥ २४४ ॥

यत् द्रव्यं गन्धादिगुणविशिष्टमपि अशुचिगन्धद्रव्ययुक्तं पूतिरपक्वित्रमिति परिह्रियते, तद्द्रव्यपूतिरिति जानीहि ॥ २४४ ॥

अथ गाथाद्वयेन छगणधार्मिकदृष्टान्तं वक्ति—

गोट्टिनिउत्तो धम्मी सहाएँ आसन्नगोट्टि भत्ताए । समियसुरवह्छमीसं अजिन्न सन्ना माहिसिपोहो ॥ २४५ ॥
संजायलित्तभत्ते गोट्टिगंधोत्ति वह्छवणिआयो । उक्खणिय अन्न छगणेण लिपणं दवपूई उ ॥ २४६ ॥

(ह० १८) सम्मिच्छपुरोधाने माणिमद्रो यक्षः; तत्रान्यदा शीतलकामिधाने रोगे समुत्पन्ने लोकैरुद्यापनिका यक्षगृहे मानिता वर्षमेकं यावदष्टम्यादिषु तिथिपूर्वसु, रोगोपशान्तौ सम्रातिहार्योऽयं यक्ष इति, देवशर्माल्यपूजाकृतः कथितः त्वयोद्यापनिकादिने गौमयेनोपलिम्पनं देवकुलार्णणे कार्यं, तेन प्रतिपन्नं, अथान्यदोद्यापनिकादिनेऽनुदत्त एव सूर्ये कस्यापि कुटुम्बिनो गोपाटके छगणग्रहणाय पूजाकृत्तगाम, तत्र च केनापि कर्मकरेण रात्रौ मण्डकवल्छसुराद्यभ्यवहारतो जाता-जीर्णेन पश्चिमरात्रौ तत्रैव गोपाटके क्वचिद्दुर्गन्धमजीर्णं पुरीषं व्युदसर्जि, तस्य चोपरि कथमपि महिषी समागत्य छगणपोहं मुक्तवती, देवशर्मणा न ज्ञातमिति पुरीषमिश्रगोमयं गृहीतं, सभायां लिप्तायामुद्यापनिकार्थं मोदकाद्यादाय जनाः समागताः; तावत्तेषामतीवदुर्गन्धे नासाग्रविष्टे जनैर्देवशर्मा शृष्टः; तेनोक्तं-न जाने, ततस्तैः सम्यक् परिभावयद्भिरुपलेपनामव्ये

बह्वाद्यवयवा दृष्टाः, सुरा गन्धश्च ज्ञातः, पुरीषमिथ्रता च ज्ञाता लोकैः, ततः सर्वं मोक्षनमष्टुरीतिकृत्वा त्यक्तं, उपलेपनं चोस्त्राय नव्यगोमयेनोपलेपनं, कारित, नूनं पाकं, चाण शुक्लम्, सप्त सुगम, नवर घर्मा-घर्मिकः, संज्ञा-पुरीष, पटुपलेपनं तत्र न्यस्त मोक्षनादिक द्रव्यपूतिरिति ॥ २४५-२४६ ॥ अथ भावपूतिमाह—

उगमकोडिअवयवमित्तेणवि मीसियं सुसुद्धंवि । सुद्धपि कुणइ चरणं पूइं तं भावओ पूइं ॥ २४७ ॥
उद्गमकोटय आषाकम्मोदिरूपा भेदा, द्विधा-विशोधयोऽविशोधयश्च, तत्रेहाविशुद्धयो प्राज्ञास्वाप्तमविशोधिरूपाणासु-
द्गमकोटीनामवयवमात्रेणापि मिश्रितमशनादिक सुशुद्धमपि; चरणं शुद्धमपि पूतिं करोति, तदशनादिकं भावपूतिरनेना-
न्वर्थोऽपि व्युचित इति ॥ २४७ ॥ अयोद्गमकोटीस्वरूपमाह—

आहाकम्ममुद्देसिय मीस तह वायरा य पाहुडिया । पूइं अज्जोयरओ उगमकोडी भवे एसा ॥ २४८ ॥
आषाकर्मसकलमौद्देशिक यावदर्थिक द्रवत्वा शेष कम्मोद्देशिक मिश्रं बादरा च प्राभृतिका पूति-भावपूतिरव्यवपरकञ्चो-
त्तरभेदव्यात्मकः, एषा भवति उद्गमकोटिरविशोधिःकोटिरूपा ॥ २४८ ॥ अथ भावपूतिभेदानाह—

वायर सुहुमं भावे उ पूइय सुहुमसुवरि वोच्छामि । उवगरण भत्तपाणे दुविहं पुण धायरं पूइं ॥ २४९ ॥
भावे बादरा द्रव्यभावेति द्विधा पूतिः, द्रवत्वात्पुसकनिर्देशः, द्रव्यमात्रपरि बक्ष्ये, बादरा पुनर्द्विधा-उपकरणे मक्त-
पाने च ॥ २४९ ॥ अथ मक्तपानपूतिं सामान्यत आह—

चल्लुक्खलिया डोए दवीछूटे य मीसगं पूइं । डाए लोणे हिंगू संकामण फोडणे धूमे ॥ २५० ॥
 चुळी प्रतीता उखा-स्थाली डोयः-बुहदारुहस्तकं; महांश्रुकु इति, दवीं-लघुदारुहस्तकं; एतानि सर्वाण्याघाकर्म-
 रूपाणि ज्ञेयानि, एतेषु ' छूटं ' ति क्षिसं ' मीसगं ' ति, एतैः सन्मिश्रं शुद्धमप्यशनादि पूतिर्भवति, तत्र चुल्लयत्वाभ्यां कृत्वा
 रन्धनेन यद्वा तत्र स्थापनेन, तथा डायं-शाकं लवणं हिङ्गु च प्रतीतं, एतैराघाकर्मिकैः सन्मिश्रं पूतिः, तथा सङ्कामण-
 स्फोटनधूमैरपि, तत्र सङ्कामणं-आघाकर्मखरण्टितभाजने पचनं मोचनं वा, स्फोटनं-आघाकर्मणा राजिकादिना
 संस्कारकरणं धूमो-हिङ्गादिसत्को वधारः ॥ २५० ॥ एनामेव गाथां व्याचिख्यासुः पूर्वमुपकरणशब्दं व्याख्यानयति—
 सिज्झंतस्सुवयारं दिज्झंतस्स व करेइ जं दवं । तं उक्करणं चुळी उखला दवी य डोयाई ॥ २५१ ॥

यद्द्रव्यं चुल्लयादिकं सिद्धयतोऽस्यस्य यद्द्रव्यादिकं दीयमानस्य भक्तस्य उपकारं करोति तच्चुल्लयादिकमुपकरणं
 स्यादिति ॥ २५१ ॥ अथ चुल्लयुखयोः स्थिताशनादौः कल्प्याकल्प्यविधिमाह—

चुल्लुक्खला कम्माई आइमभंगेसु तीसुवि अकप्पं । पडिक्कुट्टं तत्थत्थं अन्नत्थगयं अणुन्नायं ॥ २५२ ॥

इह चुल्लयुखयोः कर्मादि चतुर्भङ्गी स्यात्, तथा हि-चुळी उखा च द्वे आघाकर्मिके, चुळी आघाकर्मिकी नोखा, उखा
 आघाकर्मिकी न चुळी, नोखा नापि चुळी आघाकर्मिकीति, तत्रादिमेषु त्रिष्वपि भङ्गेषु रन्धनेनावस्थानमात्रेण वा
 स्थितमशनाद्यकल्प्यं पूतिदोषात्, अथ तत्रैव विषयविभागेन कल्प्यतामाह-तत्र चुल्लयादौ रन्धनेनान्यतो वाऽऽनीय स्था-

पनेन स्थित सत् प्रतिष्ठा-निराकृत, अन्यत्र गतं पुनस्तदेवानुद्धात तीर्थकृदादिभिः, परं स्वभावेनान्यत्र नीत न साध्वर्य-
मिति विशेषः ॥ २५२ ॥ अथ बुल्याद्युपकरणानां प्रतिभा व दिदर्शयिषुः “ बुल्लल्लिया डोए ” इति पूर्वगाथावयव
व्याख्यानयति—

कम्मियकहम्मिस्सा चुल्ली उक्खा य फड्डगजुया उ । उवगरणपूइमेयं डोए दडे व एगयरे ॥ २५३ ॥

आधाकम्मिककदमेन या मिथा चुल्ली उक्खा च कियता शुदेन कियताऽऽधाकम्मिकेण च निष्पादितेत्यर्थः, ‘ सा
फड्डगजुय ’चि, आधाकम्मिकेन युता इति, उपकरणयतिः, तथा ‘डोए’ ति, पदैकदेशन्यायेन होयस्याप्रमागो ज्ञेयस्तस्मि-
न्नय दण्डे एकतरस्मिन्नाधाकम्मणि स दारुहस्तकः प्रतिर्भवति, इत्य सर्वोपकरणानां भावना कार्या पृथित्वे ॥ २५३ ॥ अथ
“ दब्बीछटे ” इति व्याख्यानयति—

दधीछूढेत्ति जं तुत्तं कम्मदधीएँ जं दए । कम्मं घट्टिय सुद्धं, तु घट्टए हारपूइयं ॥ २५४ ॥

‘ दब्बी छटे ’ इति प्रागुक्तं, तस्यायमर्थः, आधाकम्मिकदर्व्या यत् शुद्धमप्यथनादिक घटयित्वा ददाति तद् ‘ आहार-
पृतिः, ’ सा चेत् दर्वी स्यास्याः सकाशात्सिकाशिता तर्हि स्यास्याः सत्कं कल्पते, ‘ छचनाव् सत्रमि ’ति, यद्वा माभूदाधाक-
म्मिकी दर्वी केवलं शुद्धयाऽपि दर्व्या यदि पूर्वमाधाकम्मिक घटयित्वा-चालयित्वा पश्चादाधाकम्मविवलसृष्टितयाऽन्यत्
शुद्धमपि घटयित्वा ददाति तदस्याहारपृतिः, अस्यां च दर्व्या स्यास्या निकाशितायामपि शेष स्यालीमक्त न कल्पते,

आधाकर्मावयवमिश्रितत्वात् ॥ २५४ ॥ “ डाये ” त्याद्युत्तरार्द्धं व्याख्यानयति—

अत्तट्टिय आयाणे डायं लोणं च कम्म हिंसुं वा । तं भत्तपाणपूर्ई फोडण अन्नं व जं लुहइ ॥ २५५ ॥
संकासेउं कम्मं सिद्धं जं किंचि तत्थ ट्ठुं वा । अंगारभूमि थाली वेसण हेट्टा सुणीहि धूमो ॥ २५६ ॥

आत्मार्थं आदाने-तक्रादिपाकारमकर्णरूपे सति यदाधाकार्मिकं-डायं-शाकं, यद्वा लवणं यद्वा हिंसु अन्यद्वा स्फोटनं राजिकानीरिकादि, ‘ जं लुभइ ’ चि, तन्मन्त्रे क्षेपयति, तत् तक्रादिकं तेन सम्मिश्रं मक्तपानपूतिः, एतेन ‘ डाये लोणे हिंसु फोडण ’ मिति व्याख्यातम्, तथा यस्यां स्थाल्यां राद्धमाधाकर्म तद् अन्यत्र सङ्गमय्य तस्यामेव स्थाल्यामकृत कल्प-प्रयायां यद् आत्मार्थं सिद्धं किञ्चित्, यद्वा तत्र प्रक्षिप्तं तदपि मक्तपानपूतिः, अनेन सङ्गामणेति व्याख्यातं, तथा अङ्गा-रेपु-निर्धूमाम्निरूपेषु वेसने उपलक्षणत्वाद् हिंसुजीरकादौ प्रक्षिप्ते सति यो धूम उच्छलति स वेसनाङ्गारे धूम इति ज्ञेयम्, पूर्वगाथायां धूम इत्यस्य पदस्यायमर्थो भावनीय इत्यर्थः, अनेन च धूमेन या व्याप्ता स्थाली तक्रादिकं च तदपि पूतिः, अत्रार्पित्वाद्धेसनादिपदानां व्यस्तन्यासः ॥ २५५-२५६ ॥ अथ स्रक्ष्मपूतिमाह—

इंधणधूमेगंधेअवयवमाईहिं सुहुमपूर्ई उ । सुंदरमेयं पूई चोयग भणिण् गुरू भणइ ॥ २५७ ॥

इन्धनधूमगन्धाद्यवयवैर्मिश्रं मक्तादिस्रक्ष्मपूतिरादिशब्दाद्वाग्यादियप्रहः, इन्धनाद्याधाकार्मिकं ज्ञेयम्, एषा च स्रक्ष्म-पूतिर्नागमेति निषिध्यते ॥ २५७ ॥ ततः शिष्य आह-सुन्दरं युक्तमेतत् पूतिपरिहरणमिति शिष्येण मणिते गुरुर्भणति—

इधणधूमेगेधेअवयवसाई न पूइयं होइ । जेसिं तु एस पूई सोही नवि विज्जए तेसिं ॥ २५८ ॥

पूर्वाई प्राणिव, येषां तु मते एवं प्रतिर्भवति शुद्धिर्न विद्यते ॥ २५८ ॥ तेषां तथैवाह—

इंधनअगणीअवयव धूमो वप्फो य अन्नगंधो य । सबं फुसंति लोयं भन्नइ सबं तओ पूई ॥२५९॥

इन्धनाग्न्यवयवाः स्रस्मा ये धूमेन सद्वाहस्यमाना गच्छन्ति, तथा धूमो बाष्पोऽन्नगन्धश्च, एते वातादिवशेन सर्वमपि लोकं स्पृशन्ति, ततस्त्वामिप्रायेण सर्वमपि वसत्यादिकं प्रतिर्मण्यते अतः कथं शुद्धिरिति गुरुवाक्यम् ॥ २५९ ॥ अथ परः स्वपद्यस्यापनमिच्छन्नाह—

नणु सुहूमपूइयस्सा पुण्बुदिट्ठस्सऽसभवो एवं । इंधणधूमांईहिं तम्हा पूइचि सिद्धमिण ॥ २६० ॥

ननु एव मवद्वाक्येनैव पूर्वोदितस्य “ भावस्मि य पायर सुहुम ” मित्यादिना पूर्वोक्तस्य स्रस्मप्लूतेः सम्भवः, अन्यथा तदभावात्, तस्मात् सिद्धमिदं यदिन्धनादिधूममिथं स्रस्मप्लूतिरिति ॥ २६० ॥ गुरुत्वाह—

चोयग इंधणमाईहिं चउहिवी सुहुमपूइयं होइ । पन्नवणामित्तमिय परिहरणा नत्थि प्यस्स ॥२६१॥

हे बोदक ! इन्धनादिमिरिन्धनाग्न्यवयवधूमपाष्पगन्धैश्चतुर्भिरपि स्पृष्टं स्रस्मप्लूतिर्भवति, केवलमिदं प्रज्ञापनामात्रं परिहरणं पुनस्त्वस्याः स्रस्मप्लूतेर्नास्ति ॥ २६१ ॥ एतदेवाह—

सज्जमसज्जं कज्जं सज्जं साहिजाए न उ असज्जं । जो उ असज्जं साहइ किलिस्सइ न तं च साहेई ॥ २६२ ॥
साध्यमसाध्यं च कार्यं द्विधा, तत्र साध्यं साध्यते न त्वसाध्यं, यस्त्वसाध्यं शुष्मादृशः साधयति स स्खियते, न च तत्कार्यं साधयति ॥ २६२ ॥ अथ परः सूक्ष्मपूतिपरिहरणं सुकरमिति प्रतिपादयति—

आहाकस्मियभायणपप्फोडण काय अकयए कप्पे । गहियं तु सुहुमपूर्ई धोवणमाईहिं परिहरणा । २६३ ।

यत्र भाजने गृहीतमाधाकर्म तस्मिन् भाजने आधाकर्मपरित्यागानन्तरं प्रस्फोटनं हस्तादिना कृत्वा, अकृते कल्पत्रये यद् गृहीतं तत् सूक्ष्मपूतिर्भवति आधाकर्ममांशत्वात्, तस्याश्च परिहरणं जलप्रक्षालनादिभिरिति, तदेतदयुक्तं, तत्र चादरपूति-
मावात् ॥ २६३ ॥

धोयंपि निरावयवं न होइ आहच्च कम्मगहणंमि । न य अद्ववा उ गुणा भन्नई सुद्धी कओ एवं ? ॥ २६४ ॥

आधाकर्मग्रहणे सति तत्परित्यागानन्तरं कदाचित् धौतमपि निरवयवं भाजनं न भवति, पश्चादपि गन्धस्योपलभ्यमानत्वात्, अथ गन्ध एव उपलभ्यते, न कश्चिदवयव इति त्रये, तत आह—न चाद्रव्या गुणा गन्धादयः सम्मत्रन्ति, तेनावयवं धौतेऽपि केचिदवयवाः सूक्ष्मा ज्ञेयाः, तत एवमपि भवत् परिकल्पितप्रकारेणापि कुतः सूक्ष्मपूतेः शुद्धिरपि तु नैवेति, ततः प्रज्ञापना मात्रमेवेति स्थितम्, न च गन्धादयो दूरगताः पूतिकारणं स्युः ॥ २६४ ॥ तदेवाह—

लोएवि असुइगंधा विपरिणया दूरओ न दूंसंति । न य मारंति परिणया दूरगयाओ(अवि)विसावयवा ॥

लोकेऽपि अद्युचिगन्वा दूरत वागता विपरिणताः सन्तः स्पृष्टा अपि न द्रुष्यन्ति, न च विषावयथा अपि दूरगताः (सन्तः) परिणताः—पर्यापान्तरमापन्ना मारयन्ति, तथाऽऽघाकर्मगन्वाः पुद्गला अपीति ॥२६५॥ अथ द्रव्यपूर्तिपरिहार्यतामाह—
सेसेहि उ दधेहि जावइय कुसइ तसिय पूई । लेवेहि तिहि उ पूई कप्पइ कप्पे कए तिगुणे ॥ २६६ ॥

शेवैरिन्वनाघवयव्यतिरिक्ते. आकलवणादिभिर्यावत् स्यात्स्यादिपरिमित द्रव्य स्पृष्ट भवति, तावत् प्रमाणं पृतिः, तथा त्रिमिल्लैः पृतिः, अय मावः—स्यात्स्यां किलाघाकर्म राद, ततस्वस्या अपनीय अपनीते च तस्मिन् या पात्रात्त्या त्वरिण्टिः सा एको लेपः, ततस्वस्यामेव स्यात्स्यामठुतकल्पत्रयायां शुद्धं राद पृतिः, एव वारद्वयमन्यदपि राद पृतिः, अय गृहिणा-स्वकार्ये यदि कल्पत्रय स्यात् तर्हि किमित्याह—कल्पे त्रिगुणे—त्रिसङ्ख्ये कृते तस्यामेव स्यात्स्यां शुद्धमद्यनादि राद कल्पते ॥ २६६ ॥ तथैवाह—

इंधणमाइं मोनुं चउरो सेसाणि होति द्वाइ । तेसिं पुण परिमाणं तयप्पमाणाउ आरुभ ॥ २६७ ॥

इन्वनावयवादीनि चत्वारि पृष्ठीकानि शुक्ला शेषाणि द्रव्याणि पृत्तिकारणानि भवन्ति, तेषां च परिमाण त्वक्-प्रमाणादारम्य द्रष्टव्यम्, त्वक्प्रमात्रमादौ कृत्वा पृत्तिकारणत्वं तेषामित्यर्थः ॥ २६७ ॥ अय साधुपात्र दातृशुह चाश्रित्य पृत्तिविषय कल्प्याकल्प्यविधिमाह—

पढमदिवसंसि कम्मं तिमि उ दिवसाणि पूइयं होइ । पूईसु तिसु न कप्पइ कप्पइ तइओ जया कप्पो ॥

यत्र गृहे प्रथमदिवसे आधाकर्म्मनिष्पन्नं तत् प्रथमदिवसे आधाकर्म्मैव गृहं, त्रीणि दिवसानि तु पूतिः, पूतिदोषवत्सु त्रिषु दिनेषु आधाकर्म्मदिने चैवं चत्वारि दिनानि (न) कल्पते, साधुपात्रे च पूतिश्रुते यदि तृतीयः कल्पो दत्तो भवति तदाऽन्यच्छुद्धाशनादिकं गृहीतुं कल्पते ॥ २६८ ॥

समणकडाहाकर्म्मं समणाणं जं कडेण मीसं तु । आहार उवाहि वसही सबं तु पूइयं होइ ॥ २६९ ॥
श्रमणानामर्थाय कृतमाधाकर्म्म आहारोपधिवसत्यादिकं यत्पुनः श्रमणानामर्थाय कृतेन आधाकर्म्मणा मिश्रमाहारादि तत् सर्वं पूतिर्भवति ॥ २६९ ॥ अथ परिज्ञानोपायमाह—

सङ्घस्स थेवदिवसेसु संखडी आसि संघभत्तं वा । पुच्छित्तु निउणपुच्छं संलावाओ वऽगारीणं ॥२७०॥
साधुना गृहमागतेन सङ्घाद्यादिकं चिह्नं दृष्ट्वा श्राद्धस्य श्राविकाया वा पार्श्वे निपुणपृच्छं प्रष्टव्यं, यथा-युष्माकं गृहे स्तोत्रदिवसेषु-स्तोत्रदिनमध्ये सङ्खडी-वीजाहादिरूपा सङ्घभक्तं (वा) दत्तमासीत् ? , सङ्घां यदि साधुनिमित्तं किमपि कृतं भवेत् तदा पूर्वोक्तदिनपरिमाणेन त्याज्यं, अथवा क्वापि प्रश्नमन्तरेणापि अगारिणीनां संलापात् पूतिरपूतिर्वेति ज्ञातव्यम्, मिथो वर्त्तकिरणात् ॥ २७० ॥ मिश्रजातमाह—

मीसजायं जावंतियं च पासंडिसाहुर्मसिं च । सहसंतरं न कप्पइ कप्पइ कप्पे कए तिगुणे ॥ २७१ ॥
मिश्रजातं त्रिधा-यावदर्थिकं पाखण्डिमिश्रं साधुमिश्रं च, आत्मीयपाकारम्मे एतेषां सङ्घेषु मिश्रत्वात्, एतेनान्व-

योऽपि द्युचित इति, एतद्य सहस्रान्तरमपि न कल्पते, यथा येन कृत् वेनान्यस्मै दत्त वेनाप्यन्यस्मायिति सहस्रान्तरगत-
सुच्यते, यस्मिन् माञ्जने तन्मिथ गृहीत तस्मिन् मिथपरित्यागानन्तरं कल्पे त्रिगुणे कृतेऽन्यच्छुद्ध मक्तादि गृहीतं कल्पते
नान्यथा ॥ २७१ ॥ एनामेव गार्था भाष्यकृद् व्याख्यानयति, पूर्वं मिथसम्मयमाह—

दुग्गासे त समद्दच्छिडं व अद्धाणसीसप जत्ता । सद्धी बहुभिव्क्वयरे मीसज्जायं करे कोई ॥ भा. २४ ॥

दुग्धेन ग्रासो यत्र तद् दुर्गासं-दुर्भिध तत्र मिषाचरसत्त्वात्तुक्मप्या, यद्वा तष दुर्भिध समतिक्रान्तः कश्चिद् बुधुष्ठाकृष्ट
महत्परिष्ठाप यदि वा अध्वशीर्षके-कान्तारादिनिर्गमरूपे खिप्रमिषाचरानुक्मप्या, यद्वा यात्रादिरूपे उत्सवविशेषे दानश्रद्धया
कोऽपि श्दही-श्रद्धायान् बहून् मिषाचरानुपलम्प मिथञ्जात करोति ॥ २४ ॥ अथ यावदर्थिकस्य परिश्रानोपायमाह—

जावंतट्टा सिद्धं नेयं तं देह कामियं जइण । बहूसु व अपहुप्पंते भणाइ अन्नंपि रंधेह ॥ २७२ ॥

कापि साधवे ददती कयापि निषिष्यते-नेद दीयमान यावदर्थः सिद्धं किन्तु विवधितमिति तस्माच्चेद्वि यतिभ्यः कामित-
यावत् गृह्णन्ति तावदित्यर्थः, यद्वा प्रजुरेषु मिषाचरेषु समागच्छत्सु अप्रेतनप्रमाणे राक्ष्यमाने अप्रमवति-अपूर्वमाणे गृह-
नायको भणति, यदा नैतावता भवति तदाऽन्यदपि प्रक्षिप्य राञ्जुहि, एव श्रुते यावदर्थिकं ज्ञात्वा परिहर्षेच्यम् ॥ २७२ ॥
अथ पाल्गण्डसाधुमिथे आह—

अत्तट्टा रंधते पासंडीणंपि विइयओ भणइ । निगंथट्टा तइओ अत्तट्टापइवि रंधंते ॥ २७३ ॥

आत्मार्थं राध्यमाने यावदर्थिकमिश्रप्रवर्त्तकापेक्षया द्वितीयो भणति, पाखण्डिनामप्यर्थायाधिकं प्रक्षिपेति, तथाऽऽत्मार्थ-
मेव राध्यमाने वृतीयो ब्रूते निर्गन्थानामप्यर्थायाधिकं प्रक्षिपेति, तत एवं श्रुते पाखण्डिमिश्रसाधुमिश्रे परिज्ञाय त्यक्तव्ये
॥ २७३ ॥ अथ सहस्रान्तरगतमपि न कल्पते इति यदुक्तं तद्दृष्टान्तेनाह—

विसघाइ य पिसियासी मरइ तमन्नोवि खाइउं मरइ । इय पारंपरमरणे अणुमरइ सहसससो जाव ॥ २७४ ॥

इह कोऽपि वेधकेन विषेण घातितस्तस्य पिशितं योऽज्ञाति सोऽपि अत्रियते, तस्यापि मांसं यो भक्षयति सोऽपि अत्रियते,
एवं परम्परया मरणे यावत् सहस्रश इति ॥ २७४ ॥

एवं मीसज्जायं चरणप्पं हणइ साहु सुविसुद्धं । तम्हा तं नो कप्पइ पुरिससहससंतरगयंयि ॥ २७५ ॥

एवं सहस्रवेधकविषदृष्टान्तेन मिश्रजातं पुरुषसहस्रान्तरगतमपि साधोः सुविशुद्धं चरणत्मानं हन्ति तस्मान्न कल्पते
॥ २७५ ॥ अथ साधुविषयं विधिमाह—

निच्छोडिए करीसेण वावि उव्हिए तओ कप्पा । सुक्काविच्चा गिणहइ अन्न चउत्थे असुक्केऽवि ॥ २७६ ॥

मिश्रे गृहीते त्यक्ते च भाजने निच्छोडिते—अहुल्यादिना निस्वयवे कृते, यद्वा करीषेण—शुष्कगोमयरूपेण उद्धर्त्तिते पञ्चात्रयः
कल्पा दीयन्ते, तत आतपे तद्भाजनं शोषयित्वा तस्मिन् भाजने पश्चाच्छुद्धमशनादि गृह्यते, अन्ये त्वेवं कथयन्ति—चतुर्थे
कल्पे दत्ते सति अशुष्केऽपि गृह्यते, अयं प्रक्षालनविधिः सर्वत्राप्यविशोधिकोऽतिग्रहणे ज्ञातव्य इति ॥ २७६ ॥ स्थापनाद्वारमाह—

सट्टाणपरट्टाणे दुविहं ठवियं तु होई नायव । खीराइ परपरए हृत्यगय घरतरं जाव ॥ २७७ ॥
साधुनिमिच स्थापित द्विधा ज्ञातव्य भवति, स्वस्थाने परस्थाने चेति, एकैक पुनर्द्विधा-अनन्तर परस्पर च, तत्र घृता-
घनन्तरं, क्षीरादि पर, क्षीरादधिनयनीतादि परस्परता, हस्तगतभिषायां यावद्दहान्तरं स्थापना गृहत्रयोपयोगसम्भवाच्चदूष्ये
गृहान्तरमित्यर्थः, एतेनान्वयौऽपि कथित एव ॥ २७७ ॥ एनामेव गार्थां माप्यकष्ट व्याख्यानयति, अथ स्वस्थानमाह—
चुच्छी अवचुच्छो वा ठाणसठाणं तु भायणं पिढरे । सट्टाणट्टाणंमि य भायणठाणे य चउभंभा ॥मा०२५

स्थानं द्विधा-स्वस्थानस्थान भाजनस्थानं चेति, तत्र चुच्छी प्रतीता, अथ अवचुच्छोऽति उल्हक (अवचुल्हकः) इत्यर्थः,
स्वस्थानस्थान स्यात्, भाजनस्थान पिठर-स्थाली, एतेषु स्थितमद्यनादि स्थापनेति, तत्र स्वस्थानस्थाने भाजनस्थाने
चत्वारो मन्ना भवन्ति, तथाहि-चुल्ल्यां स्थापितं पिठरे च १, तथा चुल्ल्यां स्थापित न पिठरे २, न चुल्ल्यां किन्तु
पिठरे ३, न चुल्ल्यां नापि पिठरे ४, छन्बकादावन्यत्र स्थापितत्वात् ४ ॥ २५ ॥ अथ परस्थानमाह—

छन्बगवारगमाई होइ परट्टाणमो वऽणेगविह । सट्टाणे पिढरे छन्बगे य एमेव दूरे य ॥ २७८ ॥

छन्बकवारकादिकमनेकविध परस्थान भवति, तत्र छन्बक-पटलिकादिरूपं वारको-छयुर्पटः, आदिछन्दत्पाकमाचन-
वर्द्धयेपभाजनपरिग्रहः, अत्रापि स्वस्थानपरस्थानपेक्षया चतुर्भङ्गी, तथा-स्वस्थाने स्वस्थाने, स्वस्थाने परस्थाने, परस्थाने
स्वस्थाने, परस्थाने परस्थाने, एतदेवाह-सट्टाणे चि, ' सट्टाणे पिढरे छन्बगे य ' इत्यनेन मद्भद्रय चचित्तस्य . तथाहि-

स्वस्थाने तुल्लयादौ पिठरे च तथा स्वस्थाने तुल्लयादौ छन्नके च परस्थाने, 'एमेव दूरं य' नि इह दूरं-तुल्लयवत्तुल्लयाम्बा
अन्यत्रदेगान्तरं, तत्रापि तदपेक्षया एमेव मङ्गद्वयं ज्ञेयं, तथाहि-मात्रनक्षत्रे स्वस्थाने पिठरे परस्थानेऽन्यत्र प्रदेगान्तरे,
तथा परस्थानेऽन्यत्र प्रदेगान्तरे, परस्थाने छन्नकादाविति ॥ २७८ ॥ अथ "तीराद" इत्याद्युगगद्दं ज्ञ्याख्यानयति—
एकेकं तु दुविहं अणंतरपरंपरे य नायधं । अविकारिकयं दधं तं चैव अणंतरं होइ ॥ २७९ ॥

पूर्वाद्धं सुगमम्, अविकारिकृतं द्रव्यं तदेष अनन्तरं मन्वति, परम्पराभेदश्च स्वयमूहनीयः ॥ २७९ ॥ अथ विकारी-
तराणि द्रव्याण्यह—

उच्छुक्तीरार्हयं विगारि अविगारि घयगुलार्हयं । परियात्रज्जणद्रोसा ओयणद्रहिमाहयं त्रान्नि ॥ २८० ॥

इधुधीरादिकं विकारिद्रव्यं, घृतगुडादिकं त्रिविकारि, तथा ओदनदध्यादिकमपि कस्मान्दिरूपं विकारि, कुत इत्याह-
पर्यायापादनदोषात् ॥ २८० ॥ अथ परम्परास्थापिनं भावयति—

उव्वमट्टपरिज्ञायं अन्नं लद्धं पओयणे धेत्यी । रिणभीया य अगारी दहिति दाहं सुए ठवणा ॥ २८१ ॥
नवणीय मंथुतकं च जाव अत्तट्टिया च गिणहंति । देसूणा जाव धयं कुत्तणंपि य जत्तियं कालं ॥ २८२ ॥

केनापि साधुना शीरगम्यर्थितं, दाड्या च प्रतिज्ञातं-अणान्तरे दास्यामीति, साधुना वाग्यत्र लब्धं दाड्या दुग्धयोने
साधुनिगन्धितः, साधुनेकं मयाऽन्यत्र लब्धं पुनः प्रगोज्जेने मति धेत्यी-प्रधील्पामि, इत्युक्ते सा आगारिणी अत्रभीतेष स्वयं

नोपबुद्धजे, किन्त्वेव चिन्तयामास, अः कल्पे दधि कृत्वा दास्यामीति स्थापयति, ततो द्वितीयदिने साधुना दधिरग्रहणे नव-
नीतं जात, मस्तु तर्कं च जातं, यावदेवान्यात्मार्थीकृतानि मा शुद्धीयात् साधुः कुडुम्बे भविष्यतीत्येवमात्मसत्ताकीकृतानि
साधवो गृह्णन्ति, घृत त्वात्मार्थीकृतमपि तेजस्कृष्यारग्मादाषाकर्ममिति न कल्पते, घृतं च स्थापित यावरेषोना पूर्वकोटी
तावद् घटते एतावद्यारित्रस्यापि सम्भयात्, इत्थं शुद्धादिद्रव्यस्यापि, तथा कृत्स्नितमपि कस्यादिरूपतया कृतमपि यावन्त
कालमत्रिनाशि तावत्काल तस्य स्थापना पश्चात् कल्पत एवेत्यर्थः ॥ २८१-२८२ ॥ पुनराह—

रस कक्च पिंडगुला मच्छडिय खंडसकराणं च । होइ परपरठवणा अन्नत्थ व जुज्जाय जत्थ ॥२८३॥

केनापि साधुना कोऽपीक्षुरसं याचितः, पूर्वगाथावत्स्थापनार्थां कक्च करोति यावच्छर्करेति, एव परम्परस्थापना स्यात्,
अन्यत्र वा द्रव्यान्तरे यत्र युज्यते-घटते तत्र मान्येति ॥ २८३ ॥ “ हत्थगय ” चि व्याख्यानपति—

भिक्षवागाही एगत्य कुण्ड विडओ उ दोस्तु उवओगं । तेण परं उविक्षत्ता पाहुडिया होइ, ठवणा उ ॥२८४
मिधाप्राही एकत्रोपयोग करोति द्वितीयस्तु द्योगुहयोस्तत्र त्रिषु गृहेषु स्थापनादोषो न भवति, गृहत्रयात् पर साब्बर्ध-
इत्पाटिवा मिधा प्राशुतिका स्थापना भवति ॥ २८४ ॥ अथ प्राशुतिकाद्रामाह—

पाहुडियावि हु दुविहा वायर सुहुमा य होइ नायवा । ओस्सक्कणमुस्सक्कण कंब्वट्टीय समोसरणे ॥२८५
बादरा धस्सा च द्विधा प्राशुतिका ज्ञातव्या भवति, पुनरेकैका द्विधा-अष्वक्कणेन उत्त्वक्कणेन, तत्राष्वक्कणं-अर्वा-

करणं, उत्स्वक्करणं-परतः करणं, यत् पुरतो दौष्यते तत्प्राश्रुतं, ततः प्राश्रुतमित्र प्राश्रुतं साधुदेयं, ततः प्राश्रुतमेव प्राश्रुति-
केत्यन्वर्थः; तत्र बादरप्राश्रुतिकाविषयमाह—इह समयभाषया कञ्चिद्दी-लक्ष्मीदारिका कथ्यते, तस्या उपलक्षणत्वात् पुत्रादेश्च
विवाहस्यावष्यक्कणमुत्स्वक्करणं वा भवति, समयसरणे-साधुविषये साधुनासागमनं ज्ञात्वा कोऽप्येवं करोति, प्रतिष्ठितलग्नान्त्पूर्वं
पश्चाद्वा साधूनां मोदकादिप्रतिलाभनार्थमित्यर्थः ॥ २८५ ॥ अथापसर्पणरूपां सूक्ष्मप्राश्रुतिकां गाथाद्वयेनाह—

कन्तामि ताव पेळुं तो ते देहामि पुत्त ! मा रोव । तं जइ सुणेइ साहू न गच्छए तत्थ आरंभो ॥ भा २६
अन्नट्ट उट्टिया वा तुब्भवि देमिन्ति किंपि परिहरति । किह दाणि न उट्टिहिंसी ? साहुपभावेण लब्भामो

काचित् कर्त्तयन्ती भोजनं याचमानं बालकं वदति, तावदिदं पेळुं-रूतपूणिकां, कृणन्मीति ' कृदुपवेष्टने ' इत्यस्य रौधा-
दिकस्य प्रयोगः, ततः-पश्चात्ते-तुभ्यं दास्यामीति मा रोदीः, अत्रान्तरे यथागतः साधुस्तच्छृणोति तर्हि तत्र गुहे न गच्छति,
तत्र मा भूत् साधुनिमित्तं आरम्भो बालकभोजन(दानतदनन्तर)हस्तक्षालनादिक इति, अथवा काचिदेवं वदति-अन्यार्थ-
अन्यप्रयोजनोत्थिता सती तुभ्यमपि किमपि दास्यामि, इतः साधुस्तच्छ्रुत्वा गुहं परिहरति, तत्रापि प्रागिवारम्भसम्भवात्,
अथ तथाभूतगृहस्थावचनानाकर्णनेऽपि साधोः समागते बालको जननीं वदति, कथमिदानीं नोत्थास्यसि ?, समागतो ननु
साधुस्ततोऽवश्यमुत्थातव्यम्, तथा च सति साधुप्रभावेन वयमपि लप्स्यामहे, इत्यमपि श्रुत्वा दीयमानं परिहरति ॥ २६-२७ ॥
अथोत्सर्पणरूपां सूक्ष्मप्राश्रुतिकां गाथाद्वयेनाह—

धमा-
रलीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्मुक्तिः ।

॥ ५५ ॥

मा तात्र शंख पुत्तय । परिवाडीए इहेहि सो साहू । एयस्स उट्टिया त दाह सोउं विवजेइ ॥ २८६ ॥
 अहवा-अंगुलियाए धेचुं कइइ कप्पट्टओ धरं जत्तो । किंति कहिए न गच्छइ पाहुडिया एस सुहुमा उ ॥
 काचित्पुत्रमेव मणति-हे पुत्र ! मा तावद्धाप-वारं २ जल्प, इह परिपाय्या साधुरागमिष्यति, ततस्तस्यार्थमृत्तियता सती
 तुम्य दास्यामि, एतदपि श्रुत्वा साधुर्वर्जयति, अथवा जननीवचने तथाविधे बालकेन श्रुते कप्पट्टओ-बालकस्त साधुमहुरया
 गृहीत्वा यातो निजगृहम्, ततः समाकर्षति, किमिति साधुना पृष्टे स यथावस्थित कथयति, कथिते च तत्र न गच्छति साधुः,
 एषा ब्रह्मप्राप्तिका ॥ २८६-२८७ ॥ अथ “ कञ्चट्टिए समोसरणे ” इति व्याचिख्यासुः पूर्वमथक्कणवादप्राप्तिकामाह—
 पुत्तस्स विवाहदिणं ओसरणे अइच्छिए सुणिय सन्धी । ओसकंतोसरणे संखडियाहेणगदवट्टा ॥ २८८ ॥

पुत्रस्योपलक्षणत्वात् पुत्रिकापाम विवाहदिन अवसरणे-साधुसमुदाये यथाविहारक्रममतिक्रान्तेऽन्यत्र गते सत्युपदि-
 श्यमान इत्वा अवच्छकते, अर्वागदिन पृष्ठा विवाह करोति, किमर्थमित्याह पठीसप्तम्योरमेदात् समवसरणस्य-साधुसमुदा-
 यस्य सङ्गठयो प्रहेणक-भोदकादि, द्रव-तन्दुलघावनादि तदानार्थम् ॥ २८८ ॥ अर्थोत्सर्पणरूपां वादप्राप्तिकामाह—
 अप्पत्तमि य ठवियं ओसरणे होहिइत्ति उस्सकणं । त पागडमियरं वा करेइ उज्जू अणुज्जू वा ॥

स्थापित प्रतिष्ठितलग्न अवसरणे-साधुसमुदाये प्राप्त एव-अनागत एव भविष्यतीति, उत्सवक्कणमुत्सर्पणं करोति
 साधुसमागमनकाल एव करोतीत्यर्थः, तां द्विधाऽपि प्राप्तिकां प्रकट करोति, अनृत्तरि-प्रच्छन्नमित्यर्थः ॥ २८९ ॥

अथ किमर्थं वादप्राश्रुतिका गृहिणा क्रियत इत्याह—

मङ्गलहेतुं पुन्नट्टया व ओसक्खियं दुहा पगयं । उस्सक्खियंपि किंति य पुट्टे सिट्ठे विवज्जंति ॥२९०॥

प्रकृतं—विवाहादिकं द्विधा अवष्व्षिकतं भवति, साधुदर्शनात्मङ्गलहेतोः पुण्यार्थं वा एवमुत्त्वष्व्षिकतमपि, ततः किमिदमिति साधुना पृष्टे गृहस्थेन यथावस्थिते कथिते तद्विजयन्ति ॥ २९० ॥ ये न वर्जयन्ति तेषां दोषमाह—

पाट्टुडिभत्तं भुअइ न पडिक्कमए अ तस्स ठाणस्स । एमेव अडइ बोडो लुक्कविलुक्को जह कवोडो ॥

यः प्राश्रुतिकाभक्तं शृङ्खे न च तस्मात् प्राश्रुतिकापरिमोगस्यानात् प्रतिक्रामति, स बोडो—मुण्ड एवमेव निष्फलमटति, यथा लुञ्चितविलुञ्चितकपोत इति ॥ २९१ ॥ अथ गाथा पदकेन प्रादुष्करणद्वारसम्भवमाह—

लोयविरलुत्तमंगं तवोकिसं जल्लखडरियसरीरं । जुगमेत्तरदिट्ठिं अतुरियचवलं सगिहमिंतं ॥२९२॥

दट्टूण य अणगारं सङ्की संवेगमागया काइ । विपुलन्नपाण धेत्तूण निगया निगओ सोऽवि ॥

नीयदुवारंमि धरे न सुज्झई एसणत्ति काऊणं । नीहांमिए अगारी अच्छइ विलिया व गहिएणं ॥

चरणकरणालसांमि य अन्नांमि य आगए गहिय पुच्छा । इहलोगं परलोगं कहेइ चइउं इंसं लोणं ॥

नीयदुवारंमि धरे भिक्खं निच्छंति एसणासमिया । जं पुच्छसि मज्झ कंहं कप्पइ लिंगोवजीवीऽहं ॥

क्षमा-
रत्नीया-
वचर्युपेता

श्री-
पिण्ड-
निर्मुक्तिः ।

॥ ५६ ॥

साधुगुणेषणकहणं आउद्धा तंमि तिप्पइ तहेव । कुक्कुडि चरति एए वयं तु चिन्नवया बीओ ॥

(द. १९) कापि थाविका साधु लोचविरलोचमाङ्ग, अत्रोचमाङ्गशब्देनोचमाङ्गस्याः केशा द्वेषाः, तपःकृग्र मलक-
 छपितशरीर युगमान्तरन्यस्तदृष्टिमत्वरितमचपल स्वगृहमागच्छन्त दृष्ट्वा सवेगमागता, विपुल मत्कपान गृहीत्वा निर्गता
 गृहसन्पाद, सोऽपि साधुर्नाचद्वारोऽस्मिन् गृहे न शुद्ध्यति भवैषणोपि कृत्वा निर्गमाम, निर्गते च तस्मिन् भ्राविकागृहीतेन
 मत्कपानेन सञ्जातविश्रियेवाचविद्युते, अत्रान्तरे चरणकरणालसेऽन्यस्मिन् माधौ तत्रागते तस्मै सा मिथा दत्ता, गृहीतायां
 च मिथाया स साधुः शृष्ट-यत्पूर्वमागतेन साधुना न गृहीता स्वया गृहीता, तत्र किं कारणमिति ? ततः स ऐहलौकिक
 मिथालामसाङ्गं पारलौकिक धर्मं यथाक्रमतपगुणं बहुगुण चिन्तयित्वा इमं लोकं परित्यज्य कथयति, यथा-नीचद्वारे
 गृहे साधव एषणा(ममिति)प्रयिता मिथां नेच्छन्ति, तत्रान्धकारमावात्, यदप्युक्त-स्वया' किं कारणं गृहीतेति ? तत्राहं
 लिङ्गमात्रोपजीवी, न साधुगुणयुक्त इत्यर्थः, साधुगुणैषणयोः कथन साधुना कृत, ततस्त्वस्य परगुणप्रकाशकोऽय योग्य इति
 गुणेनाच्छा, यद्वा आउद्धा-श्रितियेन मत्किं कृतवती थाविका, 'तिप्पइ' इति-मत्कादिना तर्पयति, प्रीणयति साधुं, यद्वा
 मत्कपान तेषते खरति स्मेति भावः, अथ गते तस्मिन्नन्यः कोऽपि निर्धर्मा साधुरागतः, सोऽपि मिथां दत्त्वा शृष्टः, तेन
 पापारमना प्रोक्तमेते कुक्कुट्या-मायया चरन्ति, तेन त्वविचार्यर्जनार्थमेव कृत, न कोऽपि तत्र दोषः, ईदृशानि मायारूपाणि
 व्रतानि अस्माभिः पूर्वं पीर्णानि, अथ वय मायां न कुर्मः, ततस्त्वया दुरात्मायमिति विसर्जितः ॥ २९२-२९७ ॥ इत्यं
 भूता च थाविका मत्स्या प्रादुक्करणमपि कुर्यादिति प्रादुक्करणसम्भवः । अथ प्रादुक्करणस्वरूप गाथाद्वयेताह-

पाओकरणं दुविहं पागडकरणं च । पागड संकामण कुड्डदारपाए य छिन्ने व ॥२९८॥
रयणपर्इवे जोई न कप्पइ पगासणा सुविहियाणं । अत्तट्टि अपरिभुत्तं कप्पइ कप्पं अकाऊणं ॥

प्रादुर्करणं द्विधा-प्रकटकरणं प्रकाशकरणं च, तत्र प्रकटकरणमन्धकारादन्यत्र सङ्गामणेन प्रकाशकरणं 'कुड्डदारपाए'
इत्यादि कुड्यस्य द्वारपातेन-रन्ध्रकरणेन, यद्वा कुड्येन मूलत एव छिन्नेन-तथा रत्नेन प्रदीपेन ज्योतिषा, वैश्वानरेण, तत्रैवं
प्रकाशना सुविहितानां न कल्पते, एतेनान्वयौऽपि द्वेष इति, अथापवादमाह-आत्मार्थीकृतं तदपि कल्पते, अथ साधुपात्र-
माश्रित्य विधिमाह-अपरीत्यादि, सहसा प्रादुर्करणदोषाघ्रातं भक्तादिगृहीतमपरिभुक्तमृगलक्षणत्वादद्धसुक्तमपि परिस्था-
व्योद्धस्तिस्विक्यादिना युक्तेऽपि पात्रे कल्पं-जलक्षालनरूपमकृत्वापि अन्यच्छुद्धं भक्तादि गृहीतं कल्पते ॥ २९८-२९९ ॥
एतद् गाथाद्वयं व्याचिख्यासुः पूर्वं चुळीसङ्गामणमुद्दिश्य प्रकटकरणमाह-

संचारिमा य चुळी बहिं व चुळी पुरा कया तेंसि । तहि रंधंति कयाई उवही पूई य पाओ य ॥

त्रिधा चुळी-एका सञ्चारिमा या स्थानान्तरे नेतुं शक्यते, चकारादाषाकर्मिणी द्वितीया वहिरेव, तेषां-साधूनां
निमित्तं पुरा कृता आसीत्, चशब्दात्तदानीं च साधुनिमित्तं बहिःकृता सा तृतीया, ततो यदि कदाचित्तिषुणामन्यतमस्यां
गृहस्था राग्यन्ति, तदा द्वौ दोषौ उपकरणपूतिः प्रादुर्करणं च, शुद्धायां चुल्ल्यामेक एव प्रादुर्करणदोषः पृथक्कृतेऽपि च
॥ ३०० ॥ अथ श्राविका प्रादुर्करणे कृते यद् क्रजुत्वेन भापते तदाह-

नेच्छह तमिसंमि तओ वाहिरबुछीपे साहु सिद्धरणे । इय सोउं परिहरप पुटे सिद्धमिवि तहेव ॥
हे साधो ! तमित्ते-अकारे त्वं मिधां नेच्छसि, ततो वहिश्चुल्पां मक सिदति अस्माभिः, इति श्रुत्वा तत्परि-
हरति, तथा प्रादुष्करणशुद्धायां साधुपुटे दात्र्या शिष्टे यथाऽनस्थिते कथिते तथैव परिहारः ॥ ३०१ ॥ अथ सक्रामणे कृता-
हारस्य प्रकारान्तरेण कल्पतामाह—

मच्छियथस्मा अंतो वाहि पचायं पगासमासन्नं । इय अचट्टियंगहणं पागडकरणे विभासेयं ॥३०२॥
पूर्वं नास्वर्थे चुल्पादि कृत्वा काऽप्येव चिन्तयति, गृहस्यान्वर्तमिक्षिका घर्ममेष, पहिस्र प्रधात, तथा प्रकाशमासन्नं, ततो
वयमत्रैवात्मनिमिच सदैव पक्ष्याम इति आत्मार्थी कृते ग्रहण कल्पते ॥ ३०२ ॥ इय प्रकटकरणे विभाषा कल्प्याकल्प्यविषया,
अथ प्रकाश-रूपे “ कृद्ददारपाप ” इति व्याख्यानयति—

कुडुस्त कुणइ छिडु दारं वट्टेइ कुणइ अन्नं वा । अवणेइ छांयण वा ठावइ रयणं व दिप्पतं ॥
जोइ पइवे कुणइ व तहेव कहणं तु पुट्टु दुट्टे वा । अचट्टिप उ गहणं जोइ पइवे उ वज्जिता ॥

कुडुस्य छिद्र करोति, यद्वा द्वार लघु सत् वर्धयति, यदि वा धन्यत् द्वितीय द्वार करोति, अथ गृहोपरि वर्तिन छादन-
मपनयति, अथ दीप्यमान रत्न स्थापयति, तथा ज्योतिः प्रदीप च करोति, तथैव पूर्वोक्तप्रकारेण पुटेऽपुटे वा कथनमात्म-
सत्वाकीकृते कल्पते, अन्यथा नेति, ज्योतिःप्रदीपाभ्यां प्रकाशमात्मार्थीकृतमपि न कल्पते, तेजस्कायारम्भसम्भवात्

॥ ३०३-३०४ ॥ अथ “अपरिशुच”मित्यादि व्याख्यानयति—

पागण्डपयासकरणे कयंमि सहसा व अहवऽणाभोगा । गहियं विगिंचिकुणं गेणहइ अन्नं अकयकप्पे ॥

प्रकटकरणे प्रकाशकरणे च कृते सति सहसानाभोगतो वा गृहीतं परिस्थाप्य तस्मिन् पात्रे अकृतकल्पे अन्यत् शुद्धा-
शनादि गृह्णाति न कोऽपि दोष इति ॥ ३०५ ॥ अथ क्रीतद्वारमाह—

कीयगडंपि दुविहं दवे भावे य दुविहमेक्केकं । आयकियं च परकियं परद्वं तिविहं चित्ताई ॥३०६

करणं क्रीतं तेन कृतं निष्पादितं क्रीतमित्यर्थः, तदपि द्विविधं—द्रव्ये भावे च, पुनरैकं द्विधा—आत्मक्रीतं परक्रीतं च, ‘ विचित्रगतित्वात् सन्नस्य ’ पूर्वं परद्रव्यक्रीतमाह—परद्रव्यं गृहस्यसत्कं त्रिविधं—सचित्ताचित्तमिश्रमेदात् ॥ ३०६ ॥
अथ शेषं मेदत्रयमाह—

आयकियं पुण दुविहं दवे भावे य दव्व चुत्ताई । भावंमि परस्सट्ठा अहवावी अप्पणा चव ॥३०७॥

आत्मक्रीतं पुनर्द्विधा—द्रव्ये भावे, तत्र द्रव्ये चूर्णादिना वक्ष्यमाणेन, भावे परस्य साधोरर्थाय यन्निजविज्ञानदर्शनादि-
नोपाज्यते तद्भाषक्रीतं, अथवा आत्मना स्वयमेवाहारार्थं घर्ममकथादिनाऽऽज्वर्ज्यं यद् गृह्णाति तदात्ममाचक्रीतमिति
॥ ३०७ ॥ अथ विशेषेणाह—

निम्मल्लगंधगुलिया वन्नय पोत्ताइ आयकय दवे । गेलन्ने उड्डाहो पउणे चडुगारि अहिगरणं ॥३०८॥

निर्माल्यं-तीर्थसम्बन्धिः गन्धाः-पटवासादयः, गुटिकाः-रूपपरावर्चनादियोग्या वर्णकः-चन्दन पोतानि-लघुवालकयो
 ग्यानि बह्वरुण्डानि इत्यादि समर्पयित्वा यन्त्रकादि गृह्णाति तदात्मद्रव्यक्रीतम् । अथ दोषानाह-निर्माल्यादिदानान-
 न्तरं यदि देवयोगतो ग्लानत्वे सत्युद्देशो भवति, अथ प्रगुणो-नीरोगो भवति, तदा चटुकारी जायते, यथाऽह साधुना
 प्रगुणीकृत' इति चाहु जल्पति, तथा च सत्यविकरणमन्यजनश्रवणात् ॥ ३०८ ॥ अथ परभावक्रीतमाह—
 वइयाइ मंलमाई परभावकयं तु संजयट्टाप । उप्पायणा निमंतण कीडगडं अभिहडे ठविण् ॥३०९॥

प्रत्रिका-लघुगोकुल, तत्रोपलक्षणत्वात् परनादौ च, मह्नादिर्यः पट्टपदार्थं लोकमार्जनयति, स मह्नुस्तदादिः मक्ति-
 वशात् संयतार्थं यद् दृत्वदुग्धादेरुत्पादनं करोति, ततो निमन्त्रयति, तत्र परभावक्रीत, तत्र च त्रयो दोषाः, क्रीत, अन्य-
 गृहादानीत इत्यभ्याहृत, स्थापना च व्यक्तैत्र ॥ ३०९ ॥ एतदेव गाथाद्वयेन स्पष्टयति—

सगारि मंल छंदण पडिसेहो पुच्छ बहु गए वासे । कयरिं दिसिं गमिस्सह ? असुइं तहिं संधवं कुणइ ॥
 दिज्जते पडिसेहो कब्बे धेत्यं निमंतणं जइणं । पुबगय आगएसुं संलुहई एगगेहंसि ॥ ३११ ॥

(८. २०) शालिग्रामे देवशर्माख्यो मधुस्तद् गृहेकदेशेऽन्यदा साधवश्चतुर्भासी स्थिता, स च साधुशुणैर्मको जातो
 मन्त्रादिना साधून् निमन्त्रयति, शब्दांतररिण्डमिति यतयाः प्रतिषेधयन्ति, ततस्तेनाचिन्ति-यदमी मयुग्हे किमपि न
 गृह्णाति, तस्माद्दृष्यकालानन्तरं यन्त्रामी गमिष्यन्ति तत्राग्रे गत्वा कथमप्येतेभ्यो ददामि, ततः शेषे वर्षाकाले साधवस्तेन

परभाव-
 क्रीते मह-
 खोदा० ।

पृष्ठा, यथा-कस्यां दिशि गमिष्यथ ?, साधुभिर<मुकस्यां दिशी>त्युक्ते ज्ञाते स तस्यामेव दिशि क्वचिद् गोकुले निजपट-
मुपदर्श्य वचनकौशलेन लोकावर्जनं चकार, लोकश्च तस्मै घृतदुग्धादिकं दातुं प्रार्थयति, ततः स ऊचे-यदा याचिष्ये तदा
दातव्यम्, अथ साधवश्च विहारक्रमेण तत्रागतास्तेन चात्मानमज्ञापयता पूर्वप्रतिषिद्धघृतदुग्धादिकं प्रतिगृहं याचित्वा
एकत्र च गृहे सम्मीलय सुक्तं, ततः साधवो निमन्त्रितास्ते छन्नस्थरवावावगतं, शुद्धमिति गृहीतं चेति, परं ज्ञाते सति परि-
हर्त्तव्यमिति । स्त्रं सुगमम्, नवरं सागारिकः-शय्यातरः संस्तवः-परिचयः ॥ ३१०-३११ ॥ अथात्मभावक्रीतमाह—

धम्मकह वाय खमणं निमित्त आयावणे सुयट्टाणे । जाई कुल गण कम्ममे सिप्पस्मि च भावकीयं तु

धम्मकथां वादं क्षपणं-पष्टाष्टमादि निमित्तं आतापनां करोति, तथा श्रुतस्थान माचार्योऽहमिति कथयति, जाति कुलं
गणं शिल्पं कम्मं वा परेभ्यः प्रकटयति, इत्थं च परभावमावर्ज्यं यद् भक्तादि गृह्णाति तदात्मभावक्रीतम् ॥ ३१२ ॥
अथ धम्मकथां वक्ति—

धम्मकहा अबिखत्ते धम्मकहाउट्टियाण वा गिण्हे । कड्ढति साहवो चिय तुमं व कहि पुच्छिष्णु तुसिणी ॥

आहारार्थं कृतधम्मकथाशिक्षानां धम्मकथात उत्थितानां वा पार्श्वे यद् गृह्णाति तदात्मभावक्रीतं, यद्वा श्राद्धाः
पृच्छन्ति-यो धम्मकथकः श्रूयते, स च किं त्वमिति पृष्टे वक्ति साधुर्मक्तादिलोभार्थं, यथा-साधव एव धम्मकथां कथ-
यन्ति, नान्ये, यद्वा तूष्णीं-मौनेनावतिष्ठते, ततस्ते श्रावका जानते-स. एवायं, परं गम्भीरत्वादात्मानं न प्रकाशयतीति,

प्रथु तस्मै प्रयच्छन्तीति, आत्ममावक्रीतम् ॥ ३१३ ॥ अथवा धर्मकयकृच्छायां इत्यसुतरमाह—
किं वा कहिज्ज छारा दगसोयरिआ व अहवग्गारत्था । किं छगलगलवलयया मुंडकुहुंवीव किं कहए ? ॥

किं छारा—मस्मावगुण्डितवपुषः कपपेपुः, किं वा दकञ्जोरिकाः १, दकस्य—अलस्य शौकरिका इव पापद्विकारिण इव-
साक्षुयाः, अथवा अमारस्याः, यद्वा छपलस्य गलवलयन्ति—भोटयन्ति चे ते, यद्वा मुग्धा सन्तो ये कुहुम्भिनः शौदोदनीयास्ते
किं कपपेपुः १, नैव ते कषयन्ति, किन्तु यतप एवेति, श्राद्धा ज्ञानते म एवायमिति ॥ ३१४ ॥ अथ शेषद्वाराण्याह—

एमेव वाइ खसए निमित्तमायावगस्मि य विमासा । सुयठाणं गणिमाई अहवा चाणायरियमाई ॥

एवमेव धर्मकयावत् वादिनि क्षपके निमित्तहे आतापके च विमासा कर्त्तव्या, यथाऽह वादीत्यादि, तथा श्रुतस्थान-
गण्यादि, गणित्वं—आचार्यत्वमिति, अथवा वाचनचार्यत्वादि, आदिशब्दाज्जात्यादिद्वाराण्यप्यवसेयानि ॥ ३१५ ॥

अथ प्रामित्यद्वारमाह—

पामिच्चपि य दुविहं लोइय लोउत्तरं समासेण । लोइय सच्चिन्नलगाई लोउत्तर वत्थमाईसु ॥ ३१६ ॥

प्रामित्य—भूयोऽपि तत्र दास्यामीत्यभिवाप यत् साधुनिमित्तं गृह्यते तत् प्रामित्यमित्यर्थः, प्रामित्यमपि समासेन द्विविध-
लौकिक लोकोत्तर च, तत्र लौकिक ' सच्चिन्नलगाई ' सच्चिन्नलगा—यगिनी आदिशब्दात् आत्रादि परिग्रहः तस्मिन्, किमुक्त
भवति १, मगिन्यादिभिः क्रियमाणं द्रव्यमिति, अनेन च कथानकं ध्वितम्, तदग्रे वक्ष्यति, लोकोत्तर वत्त्वादिषु साधुनामेव

परस्परमन्त्रसेयम् ॥ ३१६ ॥ अथ भगिनीदृष्टान्तं गाथात्रयेणाह (दृ० २१)—

सुयअभिगमनाय विही बहि पुच्छा एग जीवइ ससा ते । पविसण पाग निवारण उच्छिदण तेह जइदाणं
अपरिमिय नेहबुद्धी दासत्तं सो य आगओ पुच्छा । दासत्तकहण मा रुय अचिरा मोएमि एत्ताहे ॥
भिवत्तदगसमारंभे कहणाउट्ठो कहिति वसहिति । संवेया आहरणं विसज्जु कहणा कइवया उ ॥ ३१९

कोशलाविषये कापि ग्रामे देवराजकुम्बिनो भार्या सारिका, सम्मतप्रमुखाः सुताः, सम्मतिमुख्याः पुत्र्यः, सकलमपि कुटुम्बं श्रावकं, तत्रैव शिवदेवः श्रेष्ठी, भार्या शिवा, अथ (अन्यदा) समुद्रघोषस्वरिपार्श्वे सम्मतेन दीक्षा गृहीता, क्रमेण गीतार्थो गुरूणापृच्छथ निजबन्धुग्रामे समागतः, बहिः कस्यापि पार्श्वे पृष्टं-देवराजस्य कोऽप्यस्तीति ?, तेनोक्तम्-सर्वं मृतमेका विधवा पुत्रिका जीवति स्म सम्मत्यभिधाना, साधुस्तद् गृहे जगाम, सा भ्रातरमायन्तं दृष्ट्वा हृष्ट्वा वन्दितः साधुः, तन्निमित्तं चाहारपचनमारब्धं, साधुना ज्ञात्वा निषिद्धं, अथ भिक्षावेलायां साऽन्यत् किमप्यलभमाना शिवदेवहृष्टात्तै-लपलिकाद्वयं दिने २ द्विगुणवृद्धि(रूपेण) कलान्तरेण समानीय भ्रातृसाधवे दत्तवती, तेनाजानता शुद्धमिति जगृहे, तस्मिन् दिने साधुपर्युपास्तित्परत्वेन तैलपलिकाद्वयं न दत्तं, द्वितीयदिने तद्वियोगशोकेन, तृतीयदिने कर्षद्वयं देयमभूत्, प्रभृतया प्रवेशयितुं न शक्नोति, कियत् काले शिवदेवेन भणितं मम तैलं देहि, यद्वा दासिका भवेति, तैलदानासमर्थ्या दासी जाता, पुनरेकदा स एव साधुस्तत्रागतो भगिनीं स्वगृहे न दृष्ट्वा, ततः कर्म कृत्वाऽऽगता सती पृष्ट्वा, तथा च सर्वोऽपि वृत्तान्तः

धमा-
रत्नीया-
षट्पुषेता
श्री-
विण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥ ६० ॥

कथितो यावदास्य जातमिति, दुःखाच्च रोदितुं लग्ना, ततः साधुरूचेऽहमचिरात्त्वां मोचयिष्यामि, मोचनोपायं चिन्तयन् शिवदेवगृहे बगाम, तदुसार्यां शिवा मिखादानार्थं जलेन करप्रक्षालनं कर्तुं लग्ना, तां च साधुनिवारयामास, यथैवमस्माकं न कल्पते, समीपस्थेन शिवदेवेन साधुः पृष्टः-कोऽत्र दोषः ? साधुना चाप्कायविराचनादिदोषाः प्रोक्ताः, पुनः श्रेष्ठिनोचे -कृते वसतिः !, साधुनोचे-नास्ति मे प्रतिभयः, श्रेष्ठिना निजगृहेकदेशे वसतिर्दशा, घर्ममथवणात् सम्यक्तवादि प्रतिपन्न, अन्यदा साधुना श्रेष्ठ्यग्रे वासुदेवस्य दीक्षाप्राहकानिवाणामिग्रहः प्रोचे, शिवदेवेनामिग्रहो वासुदेवस्य जगृहे, तदा च शिवदेवस्य ज्येष्ठपुत्रः सम्मतिश्च दीक्षां ग्रहीतुमुपतस्थे, श्रेष्ठ्यनुस्वार्थां द्रावयि दीक्षां प्रतिपन्नाविति, घ्नत्र सुगमं, केवलं श्रुता-भिगमज्ञातविधिरिति, अत्र अपर आह-परस्परया प्रज्याकारणत्वात् साधुना विशेषेण प्रामित्य वस्त्रादित्याह-कइवयाजो, एवविषा गीतार्थाः कविपया एव स्युर्न भूयांस इति प्रामित्यदोष एव ॥ ३१७-३१९ ॥ अथ वस्त्रादिविषये दोषानाह--
एष चैव य दोसा सविसेसयरा उ वत्थपाएसुं । लोइयपामिच्चेषु लोशुत्तरिया इमे अन्ने ॥ ३२० ॥

लौकिकेषु प्रामित्येषु वस्त्रपात्रेषु एव एव सविशेषतरा वन्धनादिका दोषा ज्ञातव्याः, लोकोत्तरप्रामित्यविषयाः पुन-रिमेज्ये वक्ष्यमाणाः ॥ ३२० ॥ तानेवाह--

मइलिय फालिय खोसिय हियनट्टे वावि अन्न मगंते । अवि सुंदरेवि दिण्णे दुक्करोई कलहमाई ॥

इह द्विषा लोकोत्तर प्रामित्य, तत्र कोऽपि कस्यापि सत्कमेव वस्त्रादि गृह्णाति, यथा कियदिनानि परिहृज्य पुनस्ते समर्प-

कखत्ति-परिवर्त्तने अकथिते, पंतावे-अताडयत्, 'ओसवियाण'ति-उपशमितानां, अत्राह-परः परिवर्त्तनमपि प्रवज्या-
कारणत्वाद् भव्यमित्याह-कइ च इत्याह-कइवत्ति कतिपया एव क्षेमङ्करसाधुतुल्या ये कलहमुपशाम्य दीक्षां ग्राहयिष्यन्ति,
तस्मान्नेवेदमाचरणीयम् ॥ ३२४-३२६ ॥ अथ लोकोत्तरं परिवर्त्तनं-यत्र साधुः साधुना वस्त्रादिपरावर्त्तनं करोति, तत्र दोषानाह-

ऊणहिय दुब्बलं वा खर गुरु छिन्नमइलं असीयसहं । दुब्बन्नं वा नाउं विपरिणमे अन्नभणिओ वा ३२७
वस्त्रपरिवर्त्तने कृते इदं वस्त्रं न्यूनमधिकं दुर्वलं-जीर्णप्रायं खरं-कर्कशं गुरुः-स्थूलघ्नं छिन्नं मलीमसं अशीतसहं-
शीतरक्षणाक्षमं दुर्वर्णं वा मया यदर्पितं तन्नेवंविधमिति ज्ञात्वा विपरिणामेत्, पृष्टोऽहमिति विचिन्तयेत् ॥ ३२७ ॥ अत्रैवाप-
वादमाह-

एगस्स माणजुत्तं न उ विइए एवमाइ कज्जेसु । गुरुपामूले ठवणं सो दलयइ अन्नहा कलहो ॥ ३२८

एकस्य साधोर्यस्य तन्न भवति तस्य वस्त्रं मानोपेतं, न द्वितीयस्य-साधोर्यस्य सत्कं तस्य मानयुक्तं नेति, इत्यादि कार्येषु
परिवर्त्तनसम्भवः, कथं पुनः परिवर्त्तनं कार्यमित्याह-वस्त्रादौ गुरुपादमूले स्थापनं कर्त्तव्यम्, स गुरुर्ददाति, अन्यथा कलहः
स्यादिति ॥ ३२८ ॥ अथाभ्याहृतद्वारमाह-

आइन्नमणाइन्नं निसीहइभिहडं च नो निसीहं च । निसिहाभिहडं ठप्यं वोच्छामी नो निसीहं तु ॥ ३२९
अभ्याहृतं द्विधा-आचीर्णं अनाचीर्णं च, तत्रानाचीर्णं द्विधा-निगीथाभ्याहृतं नोनिगीथाभ्याहृतं च, तत्र निगीथं-अर्द्ध-

रात्र तन्नानीत किल प्रच्छन्न भवति, एव साधूनां यदि विदितमभ्याहृत तन्निशीथाम्याहृत, तद्विषीत नोनिशीथाम्याहृत, साधुज्ञातमेवैत्यर्थः, अभि-सम्भूल साधूनामाहृतमानीतमित्यन्वयः, तत्र निशीथाम्याहृत स्याप्य, अग्रे वक्ष्यमाणत्वाद्, नोनिशीथं तु वक्ष्यामि ॥ ३२९ ॥

सगाम परगामे सदेस परदेसमेव बोद्धव्यं । हुविह तु परगामे जलथल नावोडु जंघाप ॥ ३३० ॥

नोनिशीथाम्याहृत द्विधा-स्वप्नामे परगामे, पुनः परप्रामाम्याहृत द्विधा-स्वदेशे परदेशे वा, एतद् द्विविधमपि प्रत्येकं द्विधा-जलथलचि, 'सूचनात् सूत्र'मिति, जलपथेन स्थलपथेन च, तत्र जलपथेनाभ्याहृत द्विधा-नावा उडुपेन च, उपलक्षणत्वात् स्तोकजले जह्याम्यामपि, नौ-तरिका, उडुपः-तरणकाष्ठं, स्थलपथेनापि द्विधा-जह्याम्यां पद्मार्थां च, उपलक्षणत्वाद् गन्त्यादिपरिग्रहः ॥ ३३० ॥ अथामूनेव जलस्थलाम्याहृतमेदान् सदोषानाह-

जघा बाह तरीइ व जले थले खंध आरखुरनिबद्धा । सजमआयविराहण तहियं पुण संजमे काया ३३१ ॥
अरथाहगाहपकामगरोहारा जले अवाया उ । कंटाहितेणसावय थलमि एए भवे दोसा ॥ ३३२ ॥

जलमार्गे जह्याम्यां बाहुभ्यां तरिकयाऽभ्याहृत स्यात्, स्थलमार्गे तु स्कन्धेन, तथा आरखुरनिबद्धा-गन्त्रीतया सुखनिबद्धा रासभवलीवर्षादयस्तराम्याहृतम्, अत्र संयमात्मविराधनारूपा दोषाः, तत्र पुनः संयमविरापनायां काया-अप्यायादय, इति मार्गद्वयो(भ्ये)ऽपि, अयात्मविराधनामाह-जलमार्गे अस्ताधनिमज्जनसम्भवात्, तथा ग्राहेभ्योऽपि पङ्क्तौ मकरेभ्यो

ओहारेत्ति-कच्छपेभ्यो 'ऽपाया'-विनाशादयो दोषा भवन्ति, स्थलमार्गे कण्टकादिस्तेनश्चापदेभ्यो एत एव दोषा अपायादयः
॥ ३३१-३३२ ॥ अथ स्वग्रामाभ्याहृतं नोनिशीथं गाथाद्वयेनाह—

सगगामेऽवि य दुविहं धरंतरं नोघरंतरं चैव । तिघरंतरा परेणं धरंतरं तं तु नायव्वं ॥ ३३३ ॥

नोघरंतरऽणेगविहं वाडगसाहीनिवेशणगिहेसु । काये खंधे मिम्मय कंसेण व तं तु आणेज्जा ॥ ३३४ ॥

स्वग्रामाभ्याहृतं द्विधा-गृहान्तरं नोगृहान्तरं च, तत्र त्रिगृहान्तरात् परेण यदानीतं तद् गृहान्तरं ज्ञातव्यं, नोगृहा-
न्तरमनेकविधं, वाटकादिविषयं, तत्र वाटकः प्रतीतः, साही-वर्त्तनी सैवैकान्तराले विद्यते, निवेशनं-एकनिष्क्रमणप्रवेशयानि
द्वयादिगृहाणि, गृहं-मन्दिरं, एतच्च सकलमपि अनाचीर्णमनुपयोगसम्भवात्, एतच्च द्विविधमपि गृहान्तरं नोगृहान्तरं(च)
साधोरुपाश्रयमानयेत् कापोत्या स्कन्धेन वा, मृन्मयेन माजनेन वा माजनेन वा ॥ ३३३-३३४ ॥ अथ

स्वग्रामाभ्याहृतनोनिशीथस्य सम्भवमाह—
सुन्नं व असइ कालो पगयं व पहेणगं व पासुत्ता । इय एइ काइ धेतुं दीविइ य कारणं तं तु ॥ ३३५ ॥

यदा साधुभिश्चार्थमायातस्तदा शून्यं गृहमासीत्, यद्वा असत्-अविद्यमानो भिक्षाकालः, अथ प्रकृतं स्वजनार्हगौरव-
मक्तादिकरणेन व्याकुलतया तदा दातुं न प्रपारिता, यद्वा पश्चात् प्रहेणकं-लाहकं समेतं, अथ तदा श्राविका प्रसुप्ताऽभू-
दिति, एतैः कारणैः क्वापि गृहीत्वा उपाश्रये साधोरानयेत्, तच्च कारणं तस्य दीपयति ॥ ३३५ ॥ अथ स्वग्रामपरग्रामभेद-

तानां साधूनां निमन्त्र्य दानं साधुभिः शुद्धमिति जगृहे, अन्यसाधूनां च कथितं, तेऽपि तद्ग्रहणाय गता इति, तत्रैके श्राद्धा ददति, अन्ये मातृस्थानतो निवारयतः प्रतिषेधयन्ति, यथा सर्वः कोऽपि श्रुक्तः शेषं सर्वं साधुभ्यो दीयतामिति, साधवोऽपि ये नमस्कारसहितास्ते श्रुक्ता, ये च पौरुषीप्रत्याख्यानास्ते भुञ्जाना वर्तन्ते, ये चाजीर्णवन्तस्ते पूर्वाद्धादि प्रतीक्ष्यमाणा वर्तन्ते, ततः श्राद्धैर्ज्ञातं साधवो श्रुक्ता भविष्यन्ति, वन्दिता याम इति साधुवसतात्रुपागता साधुभिर्विमर्शना, पूर्वमुपलक्षिता नूनमेतैरभ्याहृतं कृतमिति निश्चित्य भोजनायानु < पविष्टैर्न भुङ्क्तं भुञ्जानैश्च यः कवल उत्क्षिप्तः स भाजनेऽमुच्यत, यत्तु मुखे क्षिप्तं नाद्यापि गलितं सत्समीपस्थे मल्लके क्षिप्तं, सर्वमपि परिस्थायितं, श्रावकश्राविकावर्गश्च क्षमयित्वा जगाम ये श्रुक्ता ये चार्द्धश्रुक्तास्ते सर्वेऽप्यशठतया शुद्धा इति । सर्वं सुगमम् ॥ ३३७-३४० ॥ उक्तं परग्रामाभ्याहृतनिशीथम्, अथ स्वग्रामाभ्याहृतं, तदेवाह गाथाद्वयेन—

लङ्घं पहेणगं मे अमुगत्थगयाएँ संखडीए वा । वंदणगट्टुपविट्टा देइ तयं पट्टिय नियत्ता ॥ ३४१ ॥
नीयं पहेणगं मे नियगणं निच्छियं व तं तेहिं । सागारि सयड्झियं वा पडिक्कुट्टा संखडे रुट्टा ॥ ३४२ ॥

काऽप्यभ्याहृतशङ्कापनोदाय साधुमाह—यथा मयेदं ग्रहेणकममुकं गृहे गतया लब्धं, यद्वा सङ्खड्यां, सम्प्रति वन्दनार्थमत्र प्रविष्टां, इत्युक्ता तत्कद् आनीतं ददाति पट्टियत्ति, पूर्वमस्य गृहं प्रस्थिता ततो निवृत्ता सती यद्वा एवमाह—निजकानां स्वजनानामर्थयि ग्रहेणकं < मया स्वगृहात्नीतं, परं तैर्नेप्सितं, तत्प्रतिनिवृत्ता वन्दनार्थमत्रागतेत्युक्त्वा दत्ते, अथ कापि

मायया साधारिका-श्रव्यातरिका, यदा सइलिहय-मगिनी वसतीप्रवेशिनी पूर्वगृहीतसङ्केतां यथा साधवः शृण्वन्ति तथा बक्ति-शृङ्गोद प्रहेणक, तथा. च मातृस्थानतो निषिदा, यथा-त्वया मदीय प्रहेणक > नादायि, अहमपि तावकीनं नादास्ये इत्यादि वचोभिः सखडे-कलहे प्रहेणकनेत्री रुदा वसतिप्रविष्टा वृक्षान्त्वकथनेन तद्दाति ॥ ३४१-३४२ ॥ अयानाचीर्णनिगमयआचीर्णस्य मेदानाह-

एयं तु अणाइक्षं दुविहपि य आहडं समभ्वायं । आइन्नपि य दुविह देसे तह देसदेसे अ ॥ ३४३ ॥

एवदनाचीर्णमग्याहवद्विधिमपि समाख्यात, आचीर्णमपि द्विवा-देशे तथा देखदेशे च ॥ ३४३ ॥ अथ देशस्य देश-देशस्य च स्वरूपमाह-

हरथस्य खलु देसो आरेणं होइ देसदेसो य । आइन्नमि(उ)तिगिहा ते चिय उवओगपुठ्वागा ॥ ३४४ ॥

हस्तशतप्रमाण क्षेत्र देशोऽर्वाक्-हस्तशतमन्चे देशदेश इति, तत्र हस्तशतप्रमाणे आचीर्णे त्रीणि गृहाणि त्रययोगपूर्वकाणि भवन्ति, ततः कल्पते नान्यथेति ॥ ३४४ ॥ अथ गृहत्रयव्यतिरेकेण हस्तशतसम्भव तद्विषयं कल्प्याकल्पविधिं वाह-

परिवेसणपंतीए दूरपवेसो य धंघसालगिहे । हरथसया आइन्न गहणं परओ उ पडिक्कुट्टं ॥ ३४५ ॥

परिवेणपदुक्तौ-मोकुजनधेण्यां यदा दूरप्रदेशे प्रलम्बगमनमार्गे छिण्ठिकादौ यदा घट्टशालायां हस्तशतादानीतस्य प्राणमाचीर्णं परत्स्वनाचीर्णमिति ॥ ३४५ ॥

अग्याहते
आचीर्णस्य
मेदाः ।

क्षमा-
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥ ६५ ॥

उक्त्वास मज्झिम जहन्नगं तु तिविहं तु होइ आइन्नं । करपरियत्त जहन्न सयमुक्त्वासं मज्झिमं सेसं ॥
त्रिविधमाचीर्णभ्याहृतं उत्कृष्टं मंध्यमं जघन्यं च यत् स्वयोगेन परिवेषणार्थं वा मण्डकादि करे गृहीतं स्यात्, तदानीय
ददाति, तत्करपरिवर्चितमात्रं जघन्यं, हस्तशतानीतमुत्कृष्टं, अपान्तराले मध्यममिति ॥ ३४६ ॥ अथोद्भिन्नद्वारमाह—
पिहिउब्भिमन्नकवाडे फासुय अप्फासुए य बोद्धव्वे । अप्फासु पुढविमाई फासुय छगणाइदहरए ॥

उद्धेदनं कृतुपादिमुखानां साधुदाननिमित्तमुद्भिन्न इत्यन्वर्थः, उद्भिन्नं द्विधा-पिहितोद्भिन्नं कपाटोद्भिन्नं, तत्र पिहितो-
द्भिन्ने पिधानं द्विधा-प्रासुकमप्रासुकं च, तत्राप्रासुकं सचित्तपृथ्व्यादि प्रासुकं छगणादि, दर्दुरकी-मुखबन्धनं वस्त्रखण्डम्
॥ ३४७ ॥ अथ द्विघोद्भिन्ने दोषानाह—

उब्भिमन्ने छक्काया दाणे कयविक्कए य अहिगरणं । ते चेव कवाडंमिवि सविसेसा जंतमाईसु ॥ ३४८
पिहितोद्भिन्ने पट्काया विराध्यन्ते, तथा पुत्रादिभ्यस्तैलादिदाने, क्रयविक्रये चाधिकरणं स्यात्, त एव दोषाः कपाटो-
द्भिन्ने, विशेषास्तु यन्त्ररूपकपाटादिषु द्रष्टव्याः, तत्राधिकविराधनायोगात् ॥ ३४८ ॥ अथैनामेव गाथां व्याचिख्यासुः,
“ उब्भियन्ने छकाया ” इति गाथाद्वयेन व्याख्यानयति—

सच्चित्तपुढविलित्तं लेलु सिलं वाऽवि दाउमोलित्तं । सच्चित्तपुढविलेवो चिरंपि उद्गं अचिरलित्ते ३४९
एवं तु पुव्वलित्ते काया उल्लिपणेऽपि ते चेव । तिम्मैउं उवल्लिपइ जउमुहं वावि तावेउं ॥ ३५० ॥

उद्भिन्न-
दोषः,
तद्धेदाश्च ।

॥ ६५ ॥

इह कुतुपादिमुख कदाचिद्वृद्धैरकोपरि लेटु दिला-पापाणखण्डं वा प्रक्षिप्य जलार्द्रसचिचपृथ्वीलिस मवति, पृथिवीलिय-
धिरकालमपि सचित्तः स्यात्, उदक त्वधिरलिते चिरकालोऽन्तर्गृह्यत्परं धेयाः, चिरलिते पृथ्वीकायस्य विनाशोऽप्यकायस्य
तु पृथ्वीकायशसादचिचतेति, एवं पूर्वलिते दोषा उक्ताः, एतदेव शेषस्य रक्षणार्थमुपलिप्यमाने अप्कायविराघनादयो दोषाः;
एतस्तापयित्वा अलेन पृथ्वीकायं मिश्रं कृत्वा उपलिम्पति, पृथ्वीमन्त्रे मूद्राः कीटिकादयश्च सम्भाव्यन्ते, तथा कोऽपि तापयित्वा
जतुमूद्रां करोति ॥ ३४९-३५० ॥ एतदेवाह-

जह चैव पुञ्चलिचे काया दाडं पुणोऽवि सह चैव । उवल्लिप्यते काया मुइअंगाई नवरि छट्टे ॥ ३५१ ॥

यथा चैव पूर्वलिते पट्टकाया विराघ्यन्ते, तथा देय दत्त्वा पुनरुच्छिप्यमाने पट्टकाया विराघ्यन्ते, < नवरं पठे त्रसकाये
विराघ्यमाने >, मूद्रादयाः-पिप्पिलिकाकुण्ड्यादयो धेयाः ॥ ३५१ ॥ अथ "दाणे कयविक्रप" इति व्याख्यानयति-

परस्स तं देइ स एव गेहे, तेछं व लोणं व घय गुळं वा ।

उग्याडिए तंमि करे अवस्सं, सविक्रयं तेण किणाइ अन्नं ॥ ३५२ ॥

तस्मिन् कुतुपादिमुखे सार्वभर्यमुवृषादिते सति परस्मे ग्राहकादिकाय स्वगृहे वा पुत्रादिभ्यस्तेल लवणं द्रुत गुड वा
ददाति, यद्वा स करोत्यवश्य विक्रय तेन, च मूत्रेनान्यत् क्रीणाति ॥ ३५२ ॥ "अहिगरणे" त्यवयव व्याख्यानयति-
दाणे कयविक्रप वा होई अहिगरणमजयभावस्स । निवयति जेय ताहियं जीवा मुइयंगमूसाई ॥ ३५३ ॥

दाने क्रये विक्रये वाऽयतभावस्याधिकरणं जायते, तथा तत्रोद्घाटितग्रुहे शुद्धमृपकादयो जीवाः पतन्ति, तदप्यधिकरणम् ॥ ३५३ ॥ अथ “ ते चैव कवाडमिवि ” (गा. ३४८) इति व्याख्यानयति—

जहेव कुंभाइसु पुव्वलित्ते, उविभज्जमाणे य हवंति काया ।

ओलिंपमाणेवि तहा तहेव, काया कवाडंमि विभासियव्वा ॥ ३५४ ॥

यथैव कुम्भादौ-षटादौ पूर्वलिप्ते उद्भिद्यमाने तथा उच्छ्रियमाने पट्टकाया विराध्यमानाः स्युः, उपलक्षणत्वादधिकरणं च, तथा कपाटेऽपि वेदितव्याः, यथा कपाटे उद्भिद्यमाने बलभृत्तमाजने भिद्यमाने पानीयं चुल्ल्यादात्रपि प्रविशेत्, कीटिकादयश्च श्लाब्यन्ते इत्यादिभावनीयम् ॥ ३५४ ॥ अथ “ सविसेसा ” इति व्याख्यानयति—

घरकोइलसंचारा आवत्तण पीढगाइ हेट्टुवरिं । निंतेवि एयअंतो डिंभाईपेह्णणे दोसा ॥ ३५५ ॥

सञ्चारात्-कपाटस्य सम्बलनात् शुद्धगोधिकादयो जीवा विराध्यन्ते, तथा पीठिकायां अथ उपरितले च कपाटकदेशस्या-
वर्तने तदाश्रितजीवविनाशः, पीठिकेति-कपाटस्थितिभूमिः, तथा निन्ते-पञ्चान्मुखं नीयमाने उद्घाटयमाने अन्त-
स्थितस्य डिम्भादेः प्रेरणे दोषाः, शिरस्फोटनादयोऽपि भवन्ति ॥ ३५५ ॥ अथात्रापवादमाह—

धेप्पइ अकुंचियागंमि कवाडे पइदिणे परिवहंते । अजऊमुद्धिय गंठी परिभुज्जइ दहरो जो य ॥ ३५६ ॥

अकुञ्चिका-कुञ्चिकाधिवररहिते कपाटे सततं प्रतिबहति दीयमाने उद्घाटयमाने चोद्घाटयते गृह्यते भिक्षेति, यत्र

कुञ्चिकाविवर तत्रोच्छालकयोगाद् धर्षणद्वारेण सन्धविराघना, तथा यच्च दर्दरकः परिशुष्यते-यध्यते < छोटथते > च, यत्र
 पदि अतुष्ट्रा न्यतिरेकेण केवलवह्नप्रन्थिदीयते, न च पृथ्व्यादिलेपस्तत्रोद्भिन्ने कल्पते, स्थविरकल्पिकानामाचीर्णैश्चात्
 ॥ ३५६ ॥ अथ मालापहतमाह—

मालोहडपि दुविहं जहन्नमुक्कोसगं च वोद्धवं । अगतलेहि जहन्न तद्विवरीय तु उक्कोसं ॥ ३५७ ॥

मालापहत द्विविध-अधन्यशुक्लच च, तत्र भून्यस्ताभ्यां अग्रतलाभ्यां पादयोरग्रमागभ्यां फलकसन्नाभ्यां पार्ष्णिभ्यां
 चोत्पाटिताभ्यां सिक्कादिस्थित दाड्या द्द्वेष्टगोचरं यदीयते तल्लघन्य, तद्विपरीत दृष्टिभिः श्रेण्यारुहणादिना दीयमानमु-
 ल्लुच, मालापहतमानीतमित्यन्वयः ॥ ३५७ ॥ अनयोरेव दृष्टान्तौ सर्वोपौ वक्तुकाम आह—

भिक्खु जहन्नगंभी गेरुय उक्कोसगमि दिट्टतो । अहिडसणमालपडणे य एवमाहं भवे दोस्सा ॥ ३५८ ॥

अधन्ये भिहृष्टान्तः, उल्लुष्टे गेरुका-कापिलाः, अधन्ये अहिदयनं, उल्लुष्टे मालापतनमित्येवमादयो दोषा भवन्ति
 ॥ ३५८ ॥ अथ गायादयेन मिहृष्टान्तमाह—

मालामिमुहं दट्टुण अगारिं निगओ तओ साहु । तच्चन्निय आगमणं पुच्छा य अदिन्नदाणन्ति ॥ ३५९ ॥

मालामि कूडे भोग्य सुगध आहि पविसणं करे डक्का । अन्नदिण साहु आगम निहय कहणा य संबोही ॥

(६० २४) जयन्वपुरे यद्यदिन्नो गृहपतिर्यापि वसुमती, अन्यदा घर्मरुचिः साधुस्तद्वदे मिधार्थमागतो, यद्यदिन्नेन

सादरं वसुमती वभणो-देहि साधवे अमुकान् मोदकानिति, चेत् (ते च) सिक्कोपरि घटेऽवतिष्ठन्ते, सा तान्यदातुं चचाल, साधुश्च सदोपमिति निश्चतः, ततस्तदेव कोऽपि भिक्षुरागतः, पृथो यक्षदिन्नेन-किं संयतेन सिक्कादानीयमाना भिक्षा नाददे, तेन प्रवचनमात्सर्पादित्यूचे-अदचदाना अमी वराका इति, श्रेष्ठिना तानेव मोदकान् तस्मायपि दापिता वसुमती, सा च यावत्तानादातुं गता तावत्तत्र घटे मोदकगन्धेन भुजङ्गमः प्रविष्टो अवतिष्ठते, वसुमती मोदकघटे यावत् करं क्षिपति तावदहिना दद्या, त्रैलोक्येऽप्यप्युत्तरीवमिति निरुग् चभूव । अन्यदा च स एव धर्मरुचिस्तत्रागतः, यक्षदिन्नेनोपलक्ष्य पृष्टम्-यदि दयाप्रधानो धर्मस्त्वहिं सर्पदर्शने कथमुपेया तवेति ? साधुराह-न मया दृष्टोऽहिः, किन्तु भगवदादेशोऽयं-मालापहृतभिक्षा त्याज्येति, तेनाहं प्रतिनिश्चतः, तच्छ्रुत्वा यक्षदिन्नेन साधुपाश्र्वे धर्मश्रवणेन वैराग्यान्नापर्यया सह दीक्षा जगृहे, सखं सुगमम् ॥ ३६० ॥ अथ जघन्य एवान्यानपि दोषानाह—

आसंदिपीढमंचकजंतोडूखल पडंत उभयत्रहे । त्रच्छेय पओसाई उडुहमनाणिवाओ य ॥ ३६१ ॥

आसन्दी-मञ्चिका पीठं-गोमयाद्यासनं, मञ्चकः प्रतीतः, यत्रं-व्रीषादिदलनोपकरणं, उडूखलः प्रतीतः, एतेस्वारुह दात्री भिक्षां ददती, यदि मञ्चकादिबृहसनतो निपतति, तदोभयत्रधो-दात्र्याः पृथिवीकायादीनां च (विनाशः), तथा एतस्मै भिक्षामहं ददती प्रागपि पतिता ततोऽनेकोऽप्यस्मै दास्यतीति तद्गृहे तद्द्रव्यान्यद्रव्यवच्छेदः स्यात्, प्रद्वेषः साधो, तथां प्रवचनोद्वाहः, अज्ञानवाद्वा यथैते एवंविधानपि न जानन्तीत्येवं मूर्खताप्रवादः ॥ ३६१ ॥ अधोक्तदृष्टस्य दोषानाह—

एमेव य उक्कोसे वारणनिस्सेणि शुञ्चिणीपडण । गळिभत्थिक्खुञ्चिफोडण पुरओ मरणं कव्हण बोही ॥३६२

(६० २५) जयन्तीपुर्यां सुखचश्रेष्ठी, मार्पा वसुन्धरा, अन्यदा गुणचन्द्राँस्त्वृष्टे मिधायै समेतः, सुखचेन घसु-
न्वराऽभिहिता-मालादानीयासौ मोदकान् देहि, सा चान्तर्वेल्ली परं पत्युरादेश्चात् मालाभिष्टव चचालेसि, साधुरस्माकं न
कल्पते इति तां निवार्य निर्बृचस्तदा कोऽपि कापिलस्तत्राजगाम मिधार्थं, सुखचेन पृष्टः-संयतेन मालादानीयमाना मिधा
कथं न गृहीता?, तेनापि मात्सर्यादिसम्बद्ध किमप्युक्तं, सुखतो वसुन्धरया तस्मायपि मोदकान् दापितवान्, सा च
निःश्रेणिमारोहन्ती पादच्छसनतो भूमौ पपात, अथश्च श्रीहिदलनयन्त्रेणोदरदिधाकरणावु गर्भः पृथक् जातः, तथा पीडया
माता गर्भश्च द्वयमपि मृतम्, उत्स्थितः कापिलस्यावर्णवादोऽन्यथा स एव साधुस्त्वृष्टे मिधार्थमागतो यश्चद्विज्वरपृष्टे
यथावस्थिते कथिते प्रमज्ज्या । एव सुगमम् ॥ ३६२ ॥ अथ मालापहरे मङ्गयन्तरेणाह—

उद्धमहे तिरियंपि य अहवा मालोहडं भवे तिविहं । उष्टे य महोथरणं भणियं कुंभाइसू उभयं ॥३६३॥

अथवा मालापहरे त्रिविध, तथाहि-ऊरुच अवस्तिर्यक् च, ऊरुचं सिककादिगतम्, अथो भूमिपृष्टावाववतरणं, कुम्भा-
दिपु-घटादिषु पृष्टद्भ्राजनेपूमय मणितम्, अथोमृत्तकरणादूरुचं गाल्पुत्पातनात् ॥ ३६३ ॥ अथापवादमाह—

दहर सिल सोवाणे पुब्बारूढे अणुच्चसुक्खित्ते । मालोहडं न होई सेसं मालोहड होई ॥ ३६४ ॥

दर्शका-निरन्तरकाष्ठफलक्रमयो निःश्रेणिविशेषः, शिला प्रतीता, सोपानानि इष्टकामयान्यवतरणानि, एतान्यारूढा

यद्ददाति तन्मालापहृतं न भवति, तथा पूर्वाह्नः साध्वागमनात्, अनुचोत्क्षिप्तं माधुपात्रे यद्ददाति तदपि मालापहृतं न स्याच्छेपं तु भवति ॥ ३६४ ॥ अथानुचोत्क्षिप्तयोः स्वरूपमाह—

तिरियायय उज्जुगएण गिण्हई जं करेण पासंतो । एयमणुच्चुक्खित्तं उच्चुक्खित्तं भवे सेसं ॥ ३६५

तिर्यग् आयतेन-दीर्घेण ऋजुकेन-सरलेन करेण-हस्तेन पात्रं दृष्ट्या निमालयन् यत् गृह्णाति पात्रे हस्तं प्रक्षिप्य ददाति दाता यत्र, तदित्यं भूतं पात्रमनुचोत्क्षिप्तं भवति, शेपं पुनरुचोत्क्षिप्तं स्यात् ॥ ३६५ ॥ अथाच्छेद्यमाह—

अच्छिज्जंपि य तिविहं पभू य सामी य तेणए चय । अच्छिज्जं पडिक्कुट्टं समणण न कप्पए धेत्तुं ॥ ३६६ ॥

यद्गलादाच्छिद्य दीयते साधुम्यस्तदाच्छेद्यमित्यन्वर्थः । आच्छेद्यमपि त्रिविधं प्रभुस्वामिस्तेनविपयत्वात् तदाच्छेद्यं प्रतिक्रष्टं-निषिद्धं तीर्थकरादिभिः श्रमणानां गृहीतुं न कल्पते ॥ ३६६ ॥ अथ प्रभुविषयमाह—

गोवालए य भयएऽखरए पुत्ते य धूय सुणहाए । अचियत्त संखडाई केइ पओसं जहा गोवो ॥ ३६७ ॥

प्रभुकर्तृकमाच्छेद्यं, गोपालके भृतके-कर्मकरं अक्षरके-द्वयशराभिधाने दास इत्यर्थः, पुत्ते दृढितायां स्तुषायां भवति, अत्र दोषानाह-अचियत्तं-अप्रीतिः संखडं-कलह इत्यादि दोषाः, केचित्पुनः प्रदेशमपि साधौ गच्छन्ति, यया गोपः ॥ ३६७ ॥ गोपदृष्टान्तं गाथाद्वयेनाह—

गोवपञ्चो अच्छेत्तुं दिन्न तु जइस्स मइदिणे पट्टणा । पयभाणुणं दटुं खिसइ मोई रुवे चेढा ॥ ३६८ ॥

पडियरणपओसेणं भाव नाउं जइस्स आलावो । तन्निवंचा गहियं हदि स मुक्कोसि मा वीय ॥ ३६९ ॥

(६०-३६) वसवपुरे जिनदासुखिमण्यो दम्पती, वत्सराजो गोपालः, स चाष्टमे दिने सर्वायामपि गोमहिषीणां दुग्धमादत्ते, इदमेव माटकमिति, अन्यदा साधुमिक्षार्थं तत्रागमत्, तस्मिन् दिने गोपस्य सर्वदुग्धादानवारकस्तेन सर्वगोमहिषीणां दुग्धेन परिमृता, जिनदासेन मत्क प्रविलास्य साधवे पायसं पलादाच्छिद्य गोपाइचं, तसस्तद्भाजनं कतिपयपयसोऽनं गृहे नीतवान्, भार्या च तद् दृष्ट्वा हासवृत्तान्ता खिसति, चेटरूपाणि दुग्धं स्तोकमालोक्य रोदितुं प्रवृत्तानि, तथा वसवो (च सति) गोपः सक्रोपः साञ्चनर्योर्धं चचाल, दृष्टः क्वापि साधुः, प्रधावितो लङ्कटमुत्पाद्य गोपः, साधुस्तं मकोपमायात दृष्ट्वा नूतमस्य दुग्धं पलादाच्छिद्य जिनदासेन दधमिति चिन्तयित्वा विशेषात् प्रसन्नीभूय तत् सन्मुखं चचाल मणितं च, सो गृहाण त्वदीयं दुग्धमित्युक्ते सोऽप्युपशान्तो निजमात्रं प्रकटयन् बोक्तवान्, युक्तं इवानी, याहि दुग्धं लात्वा, परं भूयोऽप्येवमाच्छेद्यं न गृहीत्वभ्य, गोपमाधू स्वस्थानं गतौ । सत्र सुगमम्, नवरं पयभाणुण-पयोभाजनमूनं दृष्ट्वा भोई इति-भोग्या-भार्या रोयिति-रुदन्ति, इन्दीत्यामन्त्रणे तस्मिन्पन्धात्, त्वदीयजिनदासाख्यप्रद्युनिर्बन्धात् गृहीत, ततः स प्राह-दुक्तोऽसि सम्प्रति मा द्वितीयं वारमेव गृह्णीयाः ॥ ३६८-३६९ ॥ अथ गोपविषय एव " अविषयसत्त्वहाई " इति व्याख्यानयति--

नानिषिद्धं लब्धमइ दासीवि न भुज्जए रिते भत्ता । दोन्नेगयरपओसं जं काही अतरायं च ॥ ३७० ॥

क्षमा-
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निश्क्तिः ।
॥ ६९ ॥

इह प्रभुणा बलाद् दुग्धादिकमाच्छिद्यमाने कोऽपि गोप एवं भ्रुवाणः सम्भाव्यते, यथा-अनिवि(र्तु)ष्टः-अनुपालितं किमपि न लभ्यते, ततो मया दुग्धमिदं शरीरायासेनार्जितं, ततस्त्वं कथमत्र प्रभवसि ? , न हि दास्यप्यास्तामुत्तमहयादिक-मिति भक्तादृते-भरणपोषणं विना शुज्यते-भोक्तुं लभ्यते, ततो मदीयं भोजनमिदमिति न प्रभुत्वावकाशः, एवमुक्तो द्वयोरेक-तरस्य वा प्रद्वेषः, प्रद्वेषे च यत् करिष्यति धनहरणमारणादिकं तद्वोपतया भाव्यम्, यच्चान्तरायं गोपालस्य तत् कुटुम्बस्य वा तदपि दोषरूपमिति ॥ ३७० ॥ अथ स्वामिविषयमाच्छेद्यमाह—

सामीचारभडा वा संजय ददृण तेसि अट्टाए । कलुणाणं अच्छेज्जं साहूण न कप्पए धेत्तुं ॥ ३७१ ॥

स्वगृहमात्रनायकः प्रभुः, ग्रामादिनायकः स्वामी, तथा चोक्तम्—“ होह पंभूधरभाणे सामी पुण गामसामिओ भणिओ । तेणो पसिद्धगोच्चिय एयच्छिन्नं न गेण्हिजा ॥ १ ॥ ” चारभटाः स्वामिभटा वा संयतान् दृष्ट्वा तेषां संयतानामर्थीय करुणानां-कृपास्थानानां दरिद्रकौटुम्बिकादीनां सम्बन्ध्याच्छिद्य यद्दाति तत् साधूनां गृहीतं न कल्पते ॥ ३७१ ॥ एतदेव व्यक्तमाह—

आहारोवाहिमाई जइअट्टाए उ कोइ अच्छिदे । संखडि असंखडीए तं गिण्हंते इमे दोसा ॥ ३७२ ॥

यदि कोऽपि स्वामी भटो वा यतीनामर्थीय परकीयमाहारोपध्यादिकं संखड्या-कलहेन असङ्खड्या-कलहामावेनाच्छिद्य यतिभ्यो ददाति तद् गृह्यत इमे दोषाः वक्ष्यमाणाः ॥ ३७२ ॥ तानेवाह—

स्वाम्या-
घाच्छेद्यः ।

॥ ६९ ॥

अचियत्तमंतरायं तेनाहृड पृगऽणेगवोच्छेओ । निच्छुभणाइदोसा तस्स अलंभे य जं पात्रे ॥ ३७३ ॥
यत्सत्क गृह्यते, तस्याप्रीतिर्वापित अन्तराय वा तथाभूत साधूनां गृह्यतां स्तेनाहृतं भवति, तत् स्वामिनाऽनुहृत-
त्वात्, ततोषादेकस्य तस्यैव साधोर्यद्वाऽन्येषां साधूनामनेकेषां तद्गृहे मक्तादिव्यवच्छेदः स्यात्, यद्वा वे रुष्टाः सन्तो यः
पूर्वमुपाश्रयो दत्तस्तस्माच्छिक्कासयन्ति, तथा तस्योपाश्रयस्यालामे यत् किमपि कष्ट प्राप्नुवन्ति तदस्याच्छेद्यादाननिमित्त-
मिति दोषः ॥ ३७३ ॥ अथ स्तेनाच्छिद्यमाह—

तेजो व सजयद्वा कलुषाणं अप्पणी व अट्टाय । वोच्छेय पओसं वा न कप्पई कप्पणुत्तायं ॥ ३७४ ॥
स्तेना अपि कैचित् सयतान् प्रति मद्रका मवन्ति, सयता अपि दरिद्रसार्थेन सह व्रजन्ति, ततस्वान् मिषावैलायां
मिषामप्राप्नुवतो दृष्ट्वा सयतानामर्थापि यद्वा तस्यात्मनोऽर्थापि तेषां करुणानां—रुपास्यानानां दरिद्रमार्थमनुत्पाणां सकाशादा-
च्छिद्य पार्दाति स्तेनः तत् स्तेनाच्छेद्यं ज्ञेयम्, तद्य साधूनां न कल्पते, यतस्त्वद्दरणे पूर्वोक्तन्यायेनैकानेकसाधूनां मक्तादिव्य-
वच्छेदः प्रद्वेषश्च जायते, यदि पुनस्ते सार्थिका वस्यमाणप्रकारेणानुजानन्ते तर्हि कल्पते ॥ ३७४ ॥ एतदेव गाथाद्वयेनाह—
सजयमद्वा तेजा आयती वा असथरे जइण । जइ देति न घेतव निच्छुभवोच्छेउ मा होज्जा ॥ ३७५ ॥
घयसजुयदिट्ठतो समणुत्ताया व घेतुणं पच्छा । देति तय तेसि चिय समणुत्ताया व सुजंति ॥ ३७६ ॥

इह स्तेना अपि सयतमद्रका भवन्ति, साधवश्च दरिद्रसार्थेन सह कदापि यान्ति, ततस्तेषां साधूनां मिषावैलायाम

धमा-
रलीया-
वचुपुता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥ ७० ॥

संस्तरे-अनिवहि ते स्तेनाः स्वप्नामभिमूलं प्रत्यागच्छन्तो वा शब्दादन्यत्र गच्छन्तो वा यदि तेषां भक्तादि बलादाच्छिद्य
ददति, तर्हि न कल्पते, न प्रादं, यतो माऽभूच्छिद्योमः-निष्काशनं मार्यान्, एकांनेकमाथूनां भक्तादिव्यवच्छेदः, यदि
पुनः सार्थिकैः स्तेना अपि गृहीष्यन्ति, ततो गवच्छिद्युत्पत्तामितिः मयेनानुष्ठानाः साधवस्तदा तद् गृहीत्वा भक्तादि तचेभ्य
एव पश्चाद्दति, यथा तदानीं चौरप्रतिभयादस्माभिर्गृहीतं, अथ ते गता युयमात्मीयं भक्तादि गृहीथेति, एगसुक्तेऽपि यद्यत्
जानन्ते युष्मभ्यं दत्तमिति तर्हि छुञ्जते, क्वचिद्द्वितीयगाथायां “ घप सत्तुग विटंतो ” इति दृश्यते, तत्र च नार्थिकाः
स्तेनैर्बलाहाप्यमाना यदि एवं ब्रूवते, यथाऽस्माकं घृतसक्तुष्टान्तः, यथा-घृतं मत्कुमन्चे क्षिप्तमपि संयोगाय एवमस्माकं
चौरिर्गृहीतव्यम्, ततो यदि चौरा अपि युष्मभ्यं दापयन्ति, ततो महानस्माकं गमाभिरिति अनुष्ठानाः साधवः, शेषं प्रागिव
॥ ३७५-३७६ ॥ अथानिसुष्टद्वारमाह—

अणिसिद्धं पडिकुट्टं अणुनायं कप्पए सुविहियाणं । लडुग चोह्मगजंते संखाडि खीरावणाईसु ॥३७७॥

अनिसुष्टं यदननुज्ञातं तत् प्रतिकुट्टं, एतेनान्वर्षोऽपि मात्र(चित) एत, अनुज्ञातं सुविहियानां कल्पते, तत्रानिसुष्टमनेकमा,
भोदके सुल्लके भोजने यन्न इति-कोल्लुकादिघाणके मङ्गडया शीरे आपणादौ च, अयं भागः-इह सामान्येनानिसुष्टं द्विधा-
साधारणानिसुष्टं भोजनानिसुष्टं च, तत्र चोह्मकशब्देन भोजनानिसुष्टमुक्तं, शेषभेदेः साधारणानिसुष्टमिति ॥ ३७७ ॥ तत्र
भोदकविषयसाधारणानिसुष्टोदाहरणं गाथाचतुष्टयेनाह—

स्तेनाच्छे-
धेऽपवादो-
ऽनिसुष्ट-
द्वारम्ब ।

वत्तीसा सामन्ने ते कर्हि ष्हाउ गयसि इअ बुत्ते । परसंतिएण पुत्तं न तरसि काउति पच्चाह ॥ ३७८ ॥
 अविथ हु वत्तीसाए दिन्नेहि त्वेगमोयगो न भवे । अप्यवयं बहुआयं जइ जाणसि देहि तो मज्झं ॥ ३७९ ॥
 लाभिय नंतो पुट्ठो किं लद्धं नत्थि पेच्छिमो दाए । इयरोऽवि आह नाहं देमिसि सहोढ चोरसि ॥ ३८० ॥
 गिण्हण कइण ववहार पच्छकहुइहाह पुच्छ निविसए । अपट्ठंमि भवे दोसा पट्ठंमि दिन्ने तओ गहणं ॥

(६० २७) रत्नपुरे माणिमद्रहण्या द्वात्रिंशद्वृषयस्याः साधारणान् मोदकान् कारयित्त्वोषापनिकार्यं गताः, एको मोदकारधार्यं मुक्तोऽन्ये त्वेकत्रिंशदध्यां स्नातु गताः, अत्रान्तरे कोऽपि लोलुपसाधुस्तत्रागतो, मोदका याचिताः, आरक्षकेनोक्तं न ममैकस्यैते, किन्तु परेषां एकत्रिंशज्जनानां, ततः कथं ददामि, साधुराह—चे क्वत्र गताः ?, नद्यां गताः—नद्यां स्नातु गता इति तेनोक्ते साधुर्दूते—परसत्केन मोदकसमूहेन त्वं पुण्यं कर्तुं न शक्नोषि ?, पद्याहति त प्रत्याह साधुरिति, अपि च द्वात्रिंशतमपि मोदकान् यदि मे प्रयच्छसि तथापि तव माणे एक एव मोदको याति, तत एवमरुण्यं बह्वाप दान यदि जानासि तर्हि मया सर्वानपि मोदकान् देहि, तत एवमुक्ते दद्याः सर्वेऽपि मोदकाः, मृत साधुमाजन, साधुः पद्याधिबुत्तः, अत्रान्तरे माणि-
 मद्रादयः सन्दलमागच्छन्ति, दृष्टव्यं साधुस्त्वैः, किमत्र त्वया लब्धं ?, साधुना च मोदकधनिका इति ज्ञात्वा, नेत्युक्ते, वैभारिकान्त साधुमालोक्ष्योक्तए—दर्शय निजमाजन यथा प्रेषामहे, साधुष्व न दर्शयति, बलादालोकिते दृष्टा मोदकाः;

सुमा-
रत्नीया-
श्चर्युपेता-
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥ ७१ ॥

साधिक्षेपमारक्षकः पृष्टः, तेन यथावस्थियते कथिते चौरस्त्वं, सहोढ-सलोप्त्र इदानीं प्राप्नोऽसि, कुतस्ते मोक्ष इत्युक्त्वा बद्धः, गृहीतो वद्धाञ्चले, कर्पितो ब्राह्मणा, पश्चात्कृत इति-गृहीत्वा रजोहरणादिकं गृहस्थीकृतः, तत उद्धाह इति, नीतो राजकुलम्, धर्म्ममाधिकरणिकानां कथिते तैः पृष्टे च साधुर्लज्जयाऽधोमुख एवास्थात्, चौराणां मौनमेव स्यादिति निर्विषयश्चक्रे, अप्रभावित्थं दोषा भवन्ति, तस्मात् प्रभुदत्तग्रहणं कार्यमिति ॥ ३७८-३८१ ॥

एमेव य जंतंमिवि संखडि खीरे य आवणाईसुं । सामन्नं पडिकुट्टं कप्पइ धेत्तुं अणुन्नायं ॥ ३८२ ॥

एवमेव मोदकोदाहरणप्रकारेण यन्त्रेऽपि सङ्खडयामपि क्षीरे च आपणादिषु सामान्यं साधारणं तत् स्वामिभिः सर्वैरप्य-
निसृष्टं प्रतिकुष्टं, अनुज्ञातं पुनः कल्पते गृहीतुम् ॥ ३८२ ॥ अथ चुल्लकद्वारप्रस्तावनां समेदानाह—

बुल्लत्ति दारमहुणा बहुवत्तवंति तं कयं पच्छा । वन्नेइ गुरु सो पुण सामिय हर्त्थीण विन्नेओ ॥३८३॥

अधुना 'बुल्ल' इति द्वारं व्याख्येयं, तच्च बहुवक्तव्यमिति पश्चात्कृतं, गुरुः तीर्थकरादिवर्णयति, स पुनश्चुल्लको द्विधा-स्वामिनो हस्तिनश्च विज्ञेय इति ॥ ३८३ ॥ अथ स्वाम्यनिर्दिष्टमाह—

छिन्नमच्छिन्नो दुविहो होइ अच्छिन्नो निसिट्ठ अणिसिट्ठो । छिन्नंमि बुल्लगंमी कप्पइ धेत्तुं निसिट्ठंमि ॥३८४
छिन्नो दिट्ठमदिट्ठो जो य निसिट्ठो भवे अच्छिन्नो य ।

द्विधा चुल्लकः-स्वामिसम्बन्धी छिन्नोऽच्छिन्नश्च, यो बहूनां हालिकानां पृथक् २ भाजने कृत्वा कौटुम्बिकेन प्रेष्यते स

च्छिन्न एकत्रमाजने त्वच्छिन्न इति, अच्छिन्नोऽपि त्रिधा-निसृष्टोऽनिसृष्टश्च, कौटुम्बिकेन शलिकैवानुष्ठाताननुष्ठातत्वात्, तथा छिन्ने बुद्धके घनिकेन निसृष्टे गृहीत कल्पते, तथा छिन्नो यस्य निमिष तेन कौटुम्बिकेन वा दृष्टोऽदृष्टो वा कल्पते, तथा यथाच्छिन्नो योऽपि च्छिन्नाः, सोऽनुष्ठातोऽन्योऽन्यदीयमानो दृष्टोऽदृष्टो वा कल्पते दर्शनं चात्र स्वाम्यपेक्षया द्वेष, इयरोचि-इतर एतद् व्यतिरिक्तः, पुनश्छिन्नोऽच्छिन्नो वा स्वस्वामिभिरनुष्ठातो दृष्टोऽदृष्टो वा न कल्पते ॥ ३८४-३ ॥ एतदेव गायार्देन वक्ति-

सो कप्पइ इयरो उण अदिट्ठदिट्ठो वऽणुस्सामो ॥ ३८५ ॥

अणिसिट्ठमणुस्सायं कप्पइ घेतुं तहेव अदिट्ठं ।

अनिसृष्टमपि पूर्वं पथादनुष्ठातमिति कल्पते, तथानुष्ठातं सदृष्टमपि प्रहीतुं कल्पते, दोषामावात् ॥ ३८५-३ ॥ उच्यते न इत्थिबुद्धकानिसृष्टमाह-

जइस्स य अनिसिट्ठं न कप्पइ कप्पइ अदिट्ठं ॥ ३८६ ॥

इत्थिनो मत्त मिण्ठेन गजेन वाऽनिसृष्ट न कल्पते, तथा मिण्ठेन स्वल्पं मत्तं दीयमानं गजेनादृष्ट कल्पते, गजदृष्टे ग्रहणे वक्ष्यमाणोपाथयमद्वादिदोषप्रसङ्गात् ॥ ३८६ ॥ अस्यैव विधेयन्याकरणे दोषानाह-
निवर्षिणो गयमत्तं गहणाई अतराइयमदित्तं । छुवस्स संतियवि हु अमिक्ख वसहीपं फेडणया ॥ ३८७

क्षमा-
रत्नीया-
वच्युपेता-
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥ ७२ ॥

यद् गजमक्तं स राहः पिण्डस्ततो राह्याऽननुज्ञातस्य ग्रहणे प्रहणाकर्षणादयो दोषा भवन्ति, अन्तरायिकं च कर्म अदत्ता-
दानं, तथा कुडुम्बस्य-मिण्डस्य सक्ते पिण्डे मिण्डेन दीयमाने यदि सदा साधुर्गजस्य पश्यतस्तद् गृह्णाति, तदा मदीय कुवल-
मध्यादनेन पिण्डो गृहीत इति कदापि क्यो गजस्तं भिक्षुमेव मां प्रो प्राप्य मारयेत्, वमतिष्ठपाश्रयं वा स्फोटयेत् ॥ ३८७ ॥
अथाध्यवपूरकद्वारमाह—

अज्ज्ञोयरओ तिविहो जावंति य सधरमीसपासंडे । मूलंसि य पूषकये ओयरई तिण्ह अट्टाए ॥ ३८८
अध्यवपूरकस्त्रिविधः, जावंति य इत्यत्र स्वगृहमिभ्रञ्चन्दयोः सम्बन्धनात् स्वगृहयावदर्थिकमिश्रं, सधरमीसति, अत्र
साधुशब्दोऽध्याश्रियते स्वगृहसाधुमिश्रः, पासंडे इति, अत्रापि स्वगृहमिभ्रञ्चन्दसम्बन्धः स्वगृहपास्त्रिण्डिमिश्र इति, मूले-
आरम्भ पूर्वं कृते पश्चात्त्रयाणामर्थीय अवतारयति-गृहस्या अधिकतरान् तन्दुलान् प्रक्षिपति, अधिकमवपूरयतीत्यध्यवपूरक
इत्यन्वर्थः ॥ ३८८ ॥ अथाध्यवपूरकमिभ्रजातयोर्भेदं दर्शयति—

तंडुलजलआयाणे पुष्फफले सागवेसणे लोणे । परिमाणे नाणत्तं अज्ज्ञोयरमीसजाए य ॥ ३८९ ॥

अध्यवपूरकमिश्रजातयोर्नात्वं भेदस्तन्दुलपुष्पफलशकवेसनलणानामादाने-आदानकाले यत् परिमाणं तेन द्रष्ट-
व्यम्, तथाहि मिश्रजाते पूर्वमेव स्यात्वां प्रभूतं जलमारोप्यते, अधिकतराथ तन्दुलाः कण्डनादिभिरुपक्रम्यन्ते, इत्थं
फलादिकमपि मान्यम्, अध्यवपूरके तु पूर्वं स्तोकमेव तन्दुलादिर्गृह्यते, पश्चादधिकप्रक्षेप इति भावः ॥ ३८९ ॥ अध्यव-

अध्यव-
पूरकः,
तन्मिश्रजा-
तयोर्भेदश्च ।

॥ ७२ ॥

अध्ययपूरकस्य करव्याकरव्यविधिमाह—

जावंतीए विसोही सघरपासडि मीसए पूई । छिन्ने विसोही दिन्नंमि कप्पइ न कप्पई सेसं ॥ ३९० ॥

यावदर्धिके—स्वगृहयावदर्धिकमित्येऽध्ययपूरके विशोधिकोटिस्तावन्मात्रे शुद्धमक्तादपनीते श्लेषस्य शुद्धिरित्यर्थः, स्वगृह-
पाल्खिमिश्रे उपलक्षणत्वात्, स्वगृहसाधुमिश्रे च शुद्धमक्तमभ्यपविते पृतिर्मन्त्रि, तथा विशोधिकोटी यावत् कणाः पद्भ्यास्त्रि-
शास्तावन्मात्रे छिन्ने—पृथक्कृते मञ्जना, यद्वा कार्पटिकादिभ्यो दत्ते श्लेष कल्पते, साधूनां श्लेष स्वगृहयास्त्रिण्डिमिश्र स्वगृहसाधु-
मिश्र—चाध्ययपूरक न कल्पते ॥ ३९० ॥ अथ “ जावतिए विसोही ” (गा० ३९०) इति व्याख्यानयति—

छिन्नंमि तओ उक्कड्डियमि कप्पइ पिहीकए सेसं । आहावणाए दिन्न च तत्तियं कप्पए सेसं ॥ ३९१ ॥

एषा गाथा कापि न हेर्यते इति पूर्णा श्लेषा, यावत् विश्र तावन्मात्रे छिन्ने—पृथक्कृते उत्कर्षिते—उत्पादिते पृथक्कृते-
यहिनिकाशिते श्लेषं मक्त साधूनां कल्पते । छिन्नादि बहूनि पदानि मन्दमल्यवबोधनाय तथा आभावनया—उद्देशेन न तु
सिक्थादिपरिगणनेन यदि तावन्मात्र कार्पटिकादिभ्यो दत्त स्यात्, ततः श्लेष कल्पते ॥ ३९१ ॥ अथोद्गमदोषानां
निगमनमाह—

एसो सोलसभेओ, दुहा कीरइ उगमो । एगो विसोहिकोही, अविओही उ चावरा ॥ ३९२ ॥

१ एषा गाथा मलयगिरिपादे व्याख्यातैव (११६ तमे पत्रे मुद्रिता, गा० ३९१) ।

क्षमा-
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥ ७३ ॥

एष षोडशमेद उद्गमः सामान्येन द्विधा क्रियते, एका विशोधिकोटरविशोधिकोटीश्चापरा ॥ ३९२ ॥

आहाकम्मुद्देशसि य चरमतिगं पूइ मीसजाए य । बायरपाहुडियावि य अज्जोयरए य चरिमदुगं ॥ ३९३ ॥
आधाकर्म १, औद्देशिकस्यान्त्यमेदत्रयं २, पूर्तिर्भक्तपानरूपा ३, मिश्रजातं-पाखण्डिगृहमिश्रसाधुगृहमिश्ररूपं ४,
बादरप्राप्तिका ५, या अघ्यवपूरकस्य चरमद्विकं ६, एते उद्गमदोषा अविशोधिकोटीः ॥ ३९३ ॥ तत्र दोषमाह—

उगमकोडी अवयव लेवालेवे य अकयए कप्पे । कंजियआयामगचाउलोयसंसट्पूईओ ॥ ३९४ ॥

उद्गमकोट्या-अविशोधिकोट्या अवयवेन-शुष्कसिक्थ्यादिना लेयेन-तक्रादिना अलेयेन-वल्लचनकादिना संस्पृष्टं
यद्भक्तं तस्मिन्नुच्चितेऽपि अकृतकस्य त्रये यच्छुद्धमपि गृह्यते तत् पूतिरिति, अय कोऽपि मतिदौर्वल्यादेकमोदनमेवाधाकर्म-
मन्यते न शेषमवश्रावणादिकं तदभिप्रायनिराकरणार्थमाह-किंजि इत्यादि, साध्वर्थमोदने निष्पाद्यमाने काञ्चिकाद्यप्याधा-
कर्मैव, तदवयवरूपत्वात्, ततः काञ्चिकेन आयामेन तन्दुलोदकेन च यत् संस्पृष्टं तदपि पूतिर्भवति ॥ ३९४ ॥ गाथात्रयेण
भाष्यकृदेतदेव व्याख्यानयति—

सुक्रेणऽवि जं छिकं तु असुइणा धोवए जहा लोए । इह सुक्रेणऽवि छिकं धोवइ कंमेण भाणं तु ? ॥ २८ ॥
लेवालेवति जं बुत्तं, जं पि दवमलेवडं । तं पि धेतुं ण कप्पंति, तक्काइ किमु लेवडं ? ॥ भा० २९ ॥

आहाय जं कीरइ तं तु कम्मं, वज्जेहिही ओयणमेगमेव ।

उद्गमदोषे
अविशोधि-
कोटीः ।

॥ ७३ ॥

सौवीर आयासग चाडलो वा, कम्मंति तो तग्गहणं करेति ॥ आ० ३० ॥

सुगम, नवरसाद्यगाथायामवयव इति व्याख्यात, द्वितीयायां खेयाखेवधि, तत्राय भावार्थः—यदपि बहुचनकादि-
द्रव्यमलेपकृत्, तदपि प्रथममनामोगादिकारणतः पात्रे गृहीत्वा पश्चात्कथमपि परिष्ठाते परित्यज्य पात्र कथयन्ति—कल्प-
त्रयेण प्रक्षालयन्ति, किं पुनस्त्वकादिक लेपकृद् गृहीत्वा, तत्र सुतरां प्रक्षालन कर्तव्यमिति परिष्ठापनार्थं इत्युक्तम्, तथा
यदेव साधूनांषाय क्रियते तदेवावाकर्म नान्यदिति बुद्ध्या, वर्जयिष्यन्ति शिष्या ओदनमेवैकं, न शेष तन्दुलोदकादिक,
ततो गुरवो 'मद्रयाहुस्वामिनः सौवीरावथावणतन्दुलोदकान्यावाकर्ममिति परिष्ठापनार्थं तद् ग्रहणं-सौवीरादि ग्रहण विशेषतः
कुर्वन्ति ॥ २८-३० ॥ तदेवमविशोधिकोटिरुक्ता, अथ विशोधिकोटिमाह—

सेसा विसोहिकोडी भच पाणं विगिंच जहसचिं । अणलक्खिय भीसदवे सधविवेगेऽवयवसुद्धो ॥३१५॥

अविशोधिकोटिव्यतिरिक्ताः शेषमेदादि विशोधिकोटिः, उक्तञ्च—“ उदेसियमि नवग उवगरणे जं च पूर्यं होइ ।
जावसिय मीसगय च अज्जोयए य पढमपय ॥ १ ॥ परियट्टिए अभिहळे उब्भिले मालोहडे ईय । अक्खिले अणिसिद्धे
पाओयर कीय पामिंचे ॥ २ ॥ सुइया पाहुडियावि य ठवियगपिठो य जो मवे इविहो । सबोवि एस रासी विसोहि-
कोडी मुण्येवो ॥ ३ ॥ ” अत्र विधिमाह—‘विगिंच’चि, अनया विशोधिकोट्या यत्सस्पृष्टं मकादि तद्यथाशक्ति ‘विगिंच’
त्यत्र सर्वमक्त सावन्मात्र चेत्यर्थः, यदि पुनरलक्षितेन सहशुवर्णगन्धादितया पृथक् परिष्ठातमशुक्लेन मिश्रित भवति,

क्षमा-
रत्नीया-
बच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निश्चिः ।
॥ ७४ ॥

पद्मा-द्रव्येण-तक्रादिना अन्यतक्रादि तदा सर्वस्यापि तस्य विवेकः, कृतेऽपि सर्वात्मना विवेके यदि केऽपि सूक्ष्मा अवयवा लभ्या भवन्ति, तथापि तत्र पात्रे अकृतकल्पे भक्तादिगुह्यं शुद्धो यतिरिति ॥ ३९५ ॥ अथ चतुर्धा विवेकैः स्यादित्याह—
दवाइओ विवेगो दवे जं दव जं जहिं खेत्ते। काले अकालहीणं असढो जं पस्सई भावे ॥ ३९६ ॥
द्रव्यादिकी-द्रव्यक्षेत्रकालभावभेदाच्चतुर्धा विवेकः, तत्र यद्रव्यं त्यजति स द्रव्यविवेकः, तथा परिष्ठाप्यं यत्र क्षेत्रे त्यज्यते स क्षेत्रविवेकः, यद्विशोधिकोटिदुष्टमकालहीनं शीघ्रं परित्यज्यते स कालविवेक इति, अशढोऽरक्तद्विष्टः सढोपं भक्तादि दृष्टा त्यजति स भावविवेक इति ॥ ३९६ ॥ अथात्र विशोधिकोटी चतुर्भङ्गीमाह—

सुक्कोलसरिसपाए असरिसपाए य एत्थ चउभंगो । तुल्ले तुल्लनिवाए तत्थ दुवे दोन्नऽतुल्ला उ ॥३९७॥

अत्र शुष्कस्य आर्द्रस्य च सदृशोऽन्यवस्तुनि मध्यपाते सति, तथा असदृशे वस्तुनि पाते सति चतुर्भङ्गी, तथा दर्शयति—
'तत्थ 'ति, तत्र तुल्ये तुल्यनिपाति द्वौ प्रथमचतुर्थमङ्गौ लब्धौ, द्वौ च मङ्गौ द्वितीयतृतीयौ अतुल्यात् प्रक्षिप्यमाणाल्लब्धौ, तथा हि-शुष्के शुष्कं आर्द्रं आर्द्रं शुष्कं आर्द्रं शुष्कं आर्द्रं आर्द्रमिति ॥ ३९७ ॥ अथोद्भरणविधिमाह—

सुक्के सुक्कं पडियं विगिंत्विउं होइ तं सुहं पढमो । वीयंमि दवं छोहुं गालंति दवं करं दाउं ॥ ३९८ ॥
तइयंमि करं छोहुं उल्लिंचइ ओयणाइ जं तरइ । दुल्लहदवं चरिमे तत्तियमित्तं विगिंचंति ॥ ३९९ ॥

शुष्के शुष्कं पतन्ति तत् परित्यक्तुं सुखं भवति एष प्रथमो मङ्गः, द्वितीये मङ्गे द्रव्यं प्रभृतं मध्ये क्षिप्तान्यपात्रकर्णेकदेशे

शुद्धमक्तपानरक्षणार्थं कर दत्त्वा सर्वं द्रव्यं गालयन्ति, तृतीये भङ्गे माचनमध्ये करं क्षिप्या यथावन्मात्रं शक्नोति तावन्मात्र-
शुद्धिञ्चति-आकर्षति, चरिने भङ्गे दुर्लभद्रव्ये मति तावन्मात्रमुद्देशतस्त्यजन्ति ॥ ३९८-३९९ ॥

सथरे सबमुज्झति, चउभंगो असथरे । असढो सुज्झई जेसु, मायावी जेसु वज्झई ॥ ४०० ॥
संस्वरे-निवहि मति सर्वं त्यजन्ति, असव्वरे-अनिवहि चत्वारो मङ्गलकेसु अणढः शुद्धयति मायावी येषु च
वदयते ॥ ४०० ॥ अथ सङ्घेपठः कोटीकरणमाह—

कोटीकरणं दुविह उग्गमकोडी विसोहिकोडी य । उग्गमकोडी छक्क विसोहिकोडी अणगेविहा ॥४०१॥
कोटीकरण द्विविध-उद्गमकोटिविशोधिकोटिध, तत्रोद्गमकोटिः पट्टक आधाकर्म्मार्थविशोधिकोटिरूप, विशोधिकोटिः
पुनरनेकविधा ॥ ४०१ ॥ अथ मङ्गयन्वरेण कोटीः प्रतिपादयति—

नव चेव अढारसग सत्तावसिा तहेव चउ पन्ना । नउइ दो चेव सया उ सत्तरी होइ कोडीणं ॥४०२॥

स्य हननमन्येन घातन अनुमोदन च, तथा स्वयं पचन पाचनमन्येनानुमोदन, तथा स्वयं क्रयणं क्रापणमनुमोदन
चेति, इहायाः पञ्चविशोधिकोटयोऽन्तिमास्तु तिस्रो विशोधिकोटयः, एता अपि नव कोटीः कोऽपि रागेण कोऽपि द्वेषेण सेवते,
ततो द्विगुणिता अष्टादश भवन्ति, तथा मिथ्यात्वाद्धानाविरतिरूपेण त्रिकेण नव गुणिताः सप्तविंशतिर्भवति, रागद्वेषौ त्वत्र न
विवक्षितौ, यदा तद्विवक्षा तदा सप्तविंशतिर्द्विगुणाथतुःपञ्चाशद्भवति, तथा नवकोटयः कदापि खान्त्यादि दशविधघर्म्म

पालनार्थं सेव्यन्ते, यथा दुर्भिक्षे कान्तारे चाग्नेन फलादिना स्वदेहं धृत्वा क्षान्त्यादिकं पालयामीत्यादि, ततो नव दश गुणिता जाता नवतिः, एषा नवतिर्ज्ञानदर्शनचारित्ररूपेण त्रिकेन गुणिता द्वे शते सप्तत्यधिके कोटीनां भवन्ति इति, उक्तञ्च—
“ रोगाई मिच्छाई (रागोई) समणधम्म नौणाई । नवे नवे सत्तावीसा नव नउईए उ गुणकारा ॥ १ ” ॥ ४०२ ॥ अथो-
द्गमदोषाणां वक्ष्यमाणोत्पादनादोषाणां च सम्भवमाह—

सोलस उगमदोसे गिहिणो उ समुट्टिए वियाणाहि । उत्पायणाएँ दोसे साहूउ समुट्टिए जाण ॥४०३॥
पोडश उद्गमदोषान् गृहिणः सकाशादुत्थितान् विजानीहि, उत्पादनादोषान् साधोः सकाशादुत्थितान् जानीहि ॥४०३॥

अथोत्पादनाद्वारे पूर्वमुत्पादनामाह—

णामं ठवणादविए भावे उत्पायणा सुणेयवा । दवमि होइ तिविहा भावंमि उ सोलसपया उ ॥४०४॥

नामस्थापनाद्रव्यभावमेदादुत्पादना चतुर्विधा ज्ञातव्या, नामस्थापने सुगमे, द्रव्ये सचित्ताचिचमिश्रमेदात्रिधा भवति, भावे प्रशस्ताप्रशस्तविवक्षायां ज्ञानादीनि प्रशस्तानि अप्रशस्तानि पौदशपदा ॥ ४०४ ॥ अथ सचित्द्रव्योत्पादनमाह—
आसुयमाइएहिं वालचियतुरंगवीयमाईहिं । सुयआसदुमाईहिं । सुयआसदुमाईहिं । सुयआसदुमाईहिं ॥ ४०५ ॥

सुताश्चतुमादीनां द्विपदचतुष्पदापरूपाणां, यथा सङ्ख्यमाख्ययादिभिराख्यं औपयाचितकं, आदिशब्दाद्भाटकजलादि-परिश्रहः, तथा बालचित्तुरङ्गवीजादिभिस्तत्र बालैः—केशरोमादिभिश्चितो-व्याप्तः पुरुष इति, यावत्तुरङ्गबीजे च प्रसिद्धे, तैर्या

उत्पादना, तथाहि-केनचिन्निजमार्यायाः पुत्रासम्भवे देवताया औपयाचितकेन ऋतुकाले स्वसंप्रयोगेण च सुत उत्पाद्यते, तथा हि निजघोटिकायां माटकप्रदानेन परघोटकमारोप्य तुरङ्ग उत्पाद्यते, तथा बलसेकेन वीचारोपणेन द्रुमवृक्षयादिषु, सा सचित्तद्रव्योत्पादना ॥ ४०५ ॥ अचित्तमिधद्रव्योत्पादने आह—

कणगरययाइयाणं जहेदुधाउविहिया उ अचिन्ता । सीसा उ समंडाण दुपयाइकया उ उप्पत्ती ॥४०६॥
 कनकरज्जतादीनां यथेष्टातुविहिता अचिन्ता, तथा या द्विपदादीनां दासादीनां समाण्डानां सालङ्कारादीनां वेतनप्रदानेनात्मीपत्वेनोत्पत्तिः कृता सा मिथा द्रव्योत्पादना ॥ ४०६ ॥ अथ भावोत्पादनामाह—

भावे पसरथ इयरो कोहाउप्पायणा उ अपसत्था । कोहाइजुया धायाइणं च नाणाइ उ पसत्था
 भावे उत्पादना द्विविधा-प्रथस्ता इतरा च, तत्र क्रोधादियुता घात्रीत्वादीनामुत्पादना साऽप्रथस्ता, ज्ञानादीनां च प्रथस्ता ॥ ४०७ ॥ इहाप्रथस्तयाऽधिकारः, सा च योवशमेदाः, वानेवाह—

धाई दूइ निमित्ते आजीव वणीसगे तिगिच्छा य । कोहे माणे माया लोभे य हवंति दस एए ॥४०८॥
 पुर्वि पच्छा सयव विजा मंते य जुन्न जोगे य । उप्पायणाइ दोसा सोलसमे मूलकम्मे य ॥४०९॥

सुगमम् ॥ ४०८-४०९ ॥ अथ घात्रीदोष प्रकटयन् पूर्वं घात्रीभेदानाह—

खीरे य मज्जणे मडणे य कीलावणकधाई य । एक्केक्कावि य दुविहा करणे करावणे चेव ॥ ४१० ॥

उत्पाद-
 नार्या
 अचित्त-
 मिधमार्यो-
 उत्पादनाः ।

क्षीरे-स्तन्यपाने मज्जने मण्डने क्रीडापाने अङ्गे-उत्सङ्गद्व(पु)त्रधारणे ? घात्रीशब्दः प्रत्येकं सम्बध्यते, एवं पञ्चधा घात्री, एकैका पुनर्द्विधा स्यात्, करणे कारणे च, यथा क्वापि स्त्रयं स्तन्यं पाययति, काचिचान्यया पाययति ॥ ४१० ॥ अथ घात्रीशब्दनिष्पत्तिमाह—

धारेइ धीयए वा धयंति वा तमिति तेण धाई उ । जहन्निहवं आसि पुरा खीराई पंच धाईओ ॥४११॥

धारयति बालकं धीयते भाटकदानेन त्रि(धी)यते पोष्यते वा, यद्वा धयन्ति-पिबन्ति बालकास्तामिति घात्री, ताञ्च धाञ्यो यथा विभवं परा-पूर्वं क्षीरादिकाः पञ्च आसन् ॥ ४११ ॥ अथ गायोः स्तन्यदापनघात्रीत्वं वक्ति—

खीराहारो रोवइ मज्ज मज्ज कयासाय देहि णं पिज्जे । पच्छा व मज्ज दाही अलं व भुज्जो व एहामि ॥४१२॥

कोऽपि भिक्षागतो बालकं रुदन्तं दृष्ट्वा जननीमाह-अयं बालोऽद्यापि क्षीराहारो रोदिति तस्मान्ममलं कृताशाय शीघ्रं भिक्षां देहि पञ्चादेनं बालकं स्तन्यं पायय, यद्वा ममं पञ्चादेहि, यद्वा अलं-पूर्णं मे ममप्रति भिक्षया भूयोऽपि भिक्षार्थं महमेष्यामि ॥ ४१२ ॥ तथा—

मइमं अरोगि दीहाउओ य होइ अविमाणिओ बालो । दुल्लभयं खु सुयमुहं पिजाहि अहं व से देमि ४१३

बालोऽविमानितो-ऽनपमानितो मतिमानरोगी दीर्घायुश्च स्यात्, तथा 'दुर्लभं खलु लोके सुतमुलं', तस्मात् सर्वाण्यपि कर्मणि शुक्त्वा त्वमेनं बालकं स्तन्यं पायय, यदि त्वं न पाययसि तर्हि अहमस्मै क्षीरं ददामि ॥ ४१३ ॥ अत्र दोषमाह—

अहिगरण भद्रपंता कम्मुदय गिलाणए य उद्धाहो । चडुकारी नियगो अन्नं च णं सके ॥४१४
यदि माता मद्रा तदाऽऽवाकर्म्मोद्यधिकरणं करोति, अथ प्रान्ता तर्हि प्रद्वेप च, अथ कर्म्मोदयाद्बालस्य ग्लानत्वे
उद्धाहः प्रवचनस्य, तथा चाडुकारीति लोकेऽवर्णः, तथा निजको-मर्चा अन्यद्वा-भैयुनादिकं णमित्यलङ्कारे, तादृशसाधुवचन-
श्रवणतः शङ्कते-सम्भावयति ॥ ४१४ ॥

अयमवरोऽविकल्पो भिक्खायरि सद्धि अद्धिई पुच्छा । दुक्खसहाय विभासा हियं मे घाइत्तणं अज्ज
वयगंढधुछतणुयत्तणेहिं तं पुच्छिउं अयाणंतो । तस्य गओ तस्समक्खं भणाइ तं पासिउं षालं ॥४१६
अयमपरो विकल्पो घात्रीकरणे, यथा-भिखावर्यां प्रतिधेन साधुना काचित् भाद्रिका अधृति-धृतिरहिता दृष्टा, तयोक्त
यो दुःखसहायो भवति तस्मै निवेद्यते, साधुराह-अह सहायो दुःखस्येति, साऽऽह-अथ मम घात्रीत्व अमुकगृहे
दृष्ट-स्फेदितं, साधुराह-मा विपाद कुर्विति, तथाऽभिनवस्थापिताया घात्र्या वयः-वारुण्यं जरा वा, गण्ढावपि-स्तनापर-
पर्यायो कीदृशो शरीरे किं किं स्थूलत्व कुञ्जत्व वा अजानानः पृच्छति, तत एव दृष्टा तत्र बालसत्के गृहे गतस्तं बालकं
दृष्ट्वा तत्र समथ-गृहस्वाभ्यादिप्रत्यक्ष मणति ॥ ४१५-४१६ ॥ किं तदित्याह-

अट्टणुट्टिय व अणविक्खयं व इणम कुलं तु मन्नामि ।

पुत्तेहिं जहिताए (जदिच्छाए) तरई बालेण सुएमो ॥ ४१७ ॥

अहं मन्ये-इदं युष्मदीयं कुलं अधुनोत्थितं-सम्प्रत्येवेश्वरीभूतं, घात्रीलक्षणापरिधानात्, यद्वा अनवेक्षितं-अपरिमाचितं महत्तरपुरुषैः, तेन या वा सा वा घात्रीति, एतच्च बालेन दृष्टेन सूचयामो-लक्षयामः, यदीदृशं कुलं धरते (तरति)-क्षेमेण वर्तते तन्मन्ये पुण्यैर्यदृच्छया एवमेव वेति ॥ ४१७ ॥ साधुनेत्युक्ते जनको जननी वा पृच्छति, के दोषा घात्र्या ? इति, साधुराह-

थेरी दुब्बलखीरा चिमिढो पेछियमुहो अइथणीए । तणुई उ मंदखीरा कुप्परथणियाएँ सूइमुहो ॥४१८

स्थविरा घात्री दुर्बलक्षीरा अतिस्वनी-दीर्घस्वनोपेता तस्याः स्तन्यं पियन् स्तनेन प्रेरितमुखः-चम्पितमुखाचयचोष्ठनासि-कश्चिपिटिनासिको भवति, कृशा तु मन्दक्षीरा, तथा या कर्षुरस्वनी तस्याः स्तन्यपाने बालः सूचीमुखो जायते ॥ ४१८ ॥

जा जेण होइ वन्नेण उक्कडा गरहए य तं तेणं । गरहइ समाण तिबं पसत्थमियरं च दुव्वन्नं ॥ ४१९ ॥

या नूतना येन वर्णेन उत्कटा मनति तां तेन वर्णेन गर्हते, यथा " कृष्णा अंशयति वर्णा, गौरी तु बलवर्जिता । तस्माच्छयामा भवेद्घात्री, बलवर्णैः प्रशंसिता ॥ १ ॥ " इत्यादि, तथा यामभिनवस्थापितां गर्हते सा चेत् समानवर्णा तर्हि चिरन्तनीं तीव्रं-अतिशयेन प्रशस्तवर्णां श्लाघते इतरां नवीनां दुर्वर्णां वेति ॥ ४१९ ॥ एवं प्रोक्ते साधुना पुरातनीं धारयति गृही नूतनां त्यजति, ततः को दोष इत्याह-

उवढ्हिया पओसं छोभग उब्भामओ य से जं तु । होब्जा मज्झवि विग्घो निसाइ इथरी वि एसेव ॥४२०॥

उद्वर्जिता-निष्कासिता साधौ प्रद्वेषं करोति, तथा च सति छोभगं दद्यात्, यथा 'स्यमुद्दामको जारोऽनया घात्र्या सह

विष्टी'ति, से-वस्य साधोर्यत् प्रदेशवशात् कर्तव्यम् वधादि तत् करोति, या चिरन्तनी सापि कदाचिदेव चिन्तयेत्, यथैषा तस्या धात्रीत्वनिरासः कृत एवमेव रूपे सति ममापि विस्रो-धात्रीत्वपरित्याजनरूपः करिष्यतेऽनेनेति, एवं चिन्तयित्वा मारणाय विपादिक प्रयुञ्जीत ॥ ४२० ॥ अथ शेषधात्रीदोषानाह—

एमेव सेसियासुवि सुयमाइसु करणकारणं सगिहे । इह्नीसुं धाईसु य तहेव य उवह्दियाण गमो ॥४२१॥

एवमेव धीरधात्रीवत् शेषाणामपि मञ्जनादिधात्रीणां सुतमाटकरणानां स्वय करण कारणं चान्यया तत् स्वगृहे-याल गृहे गतः, साधुर्यथा करोति तथा वाच्यम्, दोषाश्च वक्तव्याः, तथा ऋद्धिपु-ऋद्धिमत्सु ईश्वरगृहेषु अमिनवस्यापि-तानां मञ्जनादिधात्रीणां धाईसु चि-धात्रीत्वेभ्य उद्भूतितानां योग 'उव्वह्दिया पओसं' इत्यादिरूपः स सकलोऽपि तथैव ॥ ४२१ ॥ अतिसहितमिदमिति विशेषमाह—

लोलइ मदीपे धूलीपे गुंडिओ पहाणि अहव णं मजे । जलभीरु अवलनयणो अइउप्पिलणे अ रत्तच्छो ॥

एष बालो मद्यां लोलति-लोढते ततो धूरया गुण्ढितो वर्चते तस्मात् स्नापय, एतत् मञ्जनधात्रीत्वस्य कारण, अय त्व न प्रपारयसि तदाऽह स्नापयामि, एतत् स्वय करणं, अथ नूनधात्रीदोषोद्भावनं पूर्वधात्र्या निमन्त्रितो पया करोति, तथाऽऽह-अतिशयेनोप्लावनेन-प्रभूतजलप्लावनेन बालो गुरुव्रतो नद्यादौ जलप्रवेशे जलमीरुर्भवति, तथा नित्तरजलेनो-त्प्लाव्यमानोऽवलनयनो ऽबलघट्टिर्जायते रक्ताशय, यदि पुनः सर्वथा न मञ्जते तर्हि शरीर 'न' बलमादत्ते, एषा च धात्री

बालमतिबलोल्लावनेन मञ्जयति, ततः पूर्वोक्ता दोषास्तस्मान्नैषा घात्री युक्ता, इत्युक्ते गृही नूनघात्री स्फोटयित्वा चिर-
न्तनीमेव कुरुते, तथा " उषष्टि " इत्यादि दोषाः, एवं सर्वत्र ॥ ४२२ ॥ अथ मञ्जनघात्री कयंभृतं बालं मण्डनघात्र्याः
समर्पयति तदाह—

अबभंगिय संवाहिय उषष्टिय मजियं च तो बालं । उवणेइ मज्जधाई मंडणधाईए सुइदेहं ॥ ४२३ ॥

स्नेहेनाभ्यङ्गितं हस्ताभ्यां सम्बाधितं पिष्टकादिना उद्विचिंतं ततो मज्जितं बालं शुचीभूतदेहं कृत्वा मञ्जनघात्री मण्डन-
घात्र्याः समर्पयति ॥ ४२३ ॥ अथ मण्डनादिघात्रीत्वस्य करणाद्याह—

उसुआइएहिं मंडेहिं ताव णं अहव णं त्रिभूसेमि । हत्थिच्चगा व पाए कया गलिच्चा व पाए वा ॥४२४॥

इषु-इषुकाकारमाभरणं केऽपि तिलकमिति, इत्यादिविभूषणैरेनं बालकं मण्डय, अथ त्वं न प्रपारयसि तदाहं त्रिभूष-
यामि इति साधोः करणं कारणं च, अथ दोषानाह-हस्तयोग्यानि आमरणानि पादे कृतानि गलसत्कानि पादे कृतानि,
शेषं प्रागिव सर्वम् ॥ ४२४ ॥ अथ क्रीडनघात्र्या दोषाद्याह—

ढडरसर छुन्नमुहो मउयगिरो मउयमम्मणुल्लावो । उल्लावणगाईहिं व करेइ करेइ वा किंइ ॥४२५

एषाऽभिनवक्रीडनघात्री ढडूरस्वराः, ततस्तस्याः स्तरमाकर्ण्य बालो छुन्नभ्रूलः-क्षीमुलो भवति, अथ(वा) मृदुगीर्यदि
वा मृदुमन्मनो इत्यादि शेषं प्रागिव, तथा बालमुल्लापनादिभिः स्वयं क्रीडां कारयति अनन्या वा कारयति ॥ ४२५ ॥

अथाष्टधात्रीदीपमाह—

शुद्धीपै वियडपाओ भग्गकडीसुकडाए दुक्ख च । निम्मंसकक्खडकरेहि भीरुओ होइ धेप्पते ॥४२६॥

स्पृलया-भांसलया कट्यां ध्रियमाणो बालो विकटपादो भवति, परस्परबहन्तरालचरण इत्यर्थः, भग्नकट्याः कट्यां वा दुःख विद्यति, निर्मांसककंठकराम्यां ध्रियमाणो भीरुः स्यादिति, कणकारणादिस्वयमन्युत्थाय ॥ ४२६ ॥ अथ धात्री स्वस्य करणे दोष इष्टान्तेनाह (६० २८)—

कोछइरे वरथघो दत्तो आहिंडओ भवे सीसो । अवहरइ थाइपिंडं अगुलिजलणे य सादिष ॥४२७॥

कोछकिरे नगरं चार्दके भीसङ्गमस्यविताः, तेरन्यदा दुर्भिक्षे सिंहाभिषानः स्वशिशु आचार्यपदे स्थापयित्वा सकलगच्छयुक्तः सुमिक्षे देसे प्रेषितः, स्वय चैकाकी तत्र स्थितो यवनया, यतना चतुर्दा-द्रव्यथेप्रकालमावभेदात्, तत्र द्रव्यतः पीठफलकादिषु, येषु प्रथमो षस्रतिपाठकेषु, फालत एकत्र पाठके मास स्थित्वा द्वितीयमासेऽन्यपाठके स्थिते, माचतः सर्वत्र निर्भमत्व, तत्र च किञ्चिद्देने वपे शुद्धिनिमित्तं सिंहाचार्यप्रेषितो वचनामा शिष्यस्वत्रागतः, पूर्वं यत्र मुक्तास्त्रैव धरयो इष्टास्तेनाभी मावतोऽपि मासकल्प न कुर्वन्तीति न शिथिलेः सहेकत्र वासो युक्त इति परिमण्डपिकायामुचीर्णं इति, ततो वन्दिता धरयः, क्रमेण मिथार्थं धरिभिः सद्धान्त्रान्तकुलेषु प्रविवेध, नीरसमिथया विच्छायवदनमालोक्ष्य धरिराढ्यगृहे गत्वा व्यन्तर्यधिष्ठित बाल रुदन्त चण्डिकावादेन पूतनाभ्यन्तरीशुक्त विधाय गृहनायकं तोपयित्वा मोदकानां (नृ)

दत्ताय दत्त(दापित)वान्, हृष्टो दत्तः, संध्यायां च सूरिणोक्तं-आलोचय धात्रीपिण्डं चिकित्सापिण्डं च, स प्राह-युष्माभिः सहाहं विद्वतः, कथं मे दोषसङ्गः ? इति, चण्डिकाया बालक्रीडनेन क्रीडनधात्रीपिण्डो, बालस्य पूतनाव्यन्तरीतो मोचितत्वाच्चिकित्सापिण्डरित्युक्ते सूरिभिः स चिन्तयति, अहो स्वयं सदैवमाहारं गृह्णाति, मम चैकदिनेऽप्यालोचनं दत्ते, ततः प्रद्वेषतो वसतेर्बहिःस्थितः, ततः सूरिगुणाऽऽवर्जितया देवतया तस्य शिक्षार्थं वसतावन्धकारं सवातं च वर्षं विकृषितं, ततः स भयभीतः स्रीनाह-कुत्राहं व्रजामि, तैश्चातिनिर्मलैरमाणि-वत्स ! एहि वसतौ प्रविशेति, दत्त आह-मगवन्न पश्यामि अन्धकारे द्वारमिति, ततोऽनुक्रम्यया श्लेष्मणा सूरिभिर्निजाङ्गुलिरुद्धृत्य ऊर्ध्वीकृता, सा च दीपशिखेव ज्वलितं प्रष्टुचा, ततः स दुरात्माऽचिन्तयत्-अहो एतस्य परिगृहे वह्निरप्यस्ति, एवं च चिन्तयन् देवतया ताडितः, सूरयः क्षामिता दत्तेन । सुगमं सन्नम्, नवरं सादिव्वं-देवताप्रातिहार्यम् ॥ ४२७ ॥ एतदेव गाथाद्वयेन भाष्यकृदाह—

ओमे संगमथेरा गच्छ विसज्जति जंघबलहीणा । नवभाग खेत्त वसही दत्तस्स य आगमो ताहे ॥ भा० ३१
उवसयबाहिं ठाणं अन्नाउंछेण संकिलेसो य । पूयणचेडे मा रुय पडिलाभण वियडणा सम्मं ॥ भा० ३२

एतच्च गाथाद्वयं व्याख्यातः प्राय एव, केवलं 'पूयणचेडे'ति, पूतना-दृष्टव्यन्तरी तथा गृहीते चेदे-बाले मा रोदीरिति, विकटना-आलोचनम् ॥ ३१-३२ ॥ अथ दूतीद्वारमाह—

सगगाम परगगामे दुविहा दूई उ होइ नायवा । सा वा सो वा भणई भणइ व तं छन्नवयणेणं ॥ ४२८ ॥

दूती द्विधा-स्वप्नामे परप्रामे च, सा वैकैका द्विधा-प्रकटा छात्रा च, तत्र सा तत्र माता स वा तत्र पिता एव भणति-
एवं सन्देहं कथयति, सा प्रकटा, वा तु त सन्देहं छात्रवचनेन कथयति सा छात्रा ॥ ४२८ ॥ एतदेव व्यक्तमाह—

यकैकावि य दूविहा पागड छात्रा य छात्र दूविहा उ । लोमुचरि तत्येगा वीया पुण उभयपक्खेऽवि ॥ ४२९ ॥
एकैका पुनर्द्विधा-प्रकटा छात्रा च, छात्रा पुनरपि द्विधा-एका लोकोचरे, सङ्घाटक साधोरपि, द्वितीयोभयपक्खेऽपि ॥ ४२९ ॥

अयोभयर्था प्रकटा दूतीमाह—

भिक्ख्वाई वच्चते अप्पाहणि नेइ खतियाईणं । सा ते असुगं माया सो व पिया ते इमं भणइ ॥ ४३० ॥

मिषादौ ब्रह्मन्-स्वप्नामे परप्रामे वा जनन्यादीनां अप्पाहणि-सन्देहं कथयति, सा ते माता स च ते पितृता इदं
भणति ॥ ४३० ॥ अथ स्वप्नामे लोकोचरच्छब्ददूतीमाह—

दूइत्तं खु गरहियं अप्पाहिउ विइयपच्चथा भणति । अविकोविया सुया ते जा आह इम भणसु खंति ॥

कोऽपि सायुः कस्याश्चित् पुत्रिकया सन्दिहो दूतीत्वं खलु गर्हितमिति चिन्तयित्वा द्वितीयप्रत्ययात्, मा मां सङ्घाटक-
सायुर्दूतीवोपपुष्ट श्राप्तीदिति मङ्गयन्तरेण भणति, यथा अविकोविदा बिनमतापण्डिता सा तत्र सुता, या आह-इदं मण
मदीयां जननीमिति, सापि द्वितीयसङ्घाटकसायुचिचाऽऽवर्जनार्थं भणति-वारयिष्यामि सुतां येनैव पुनर्न सन्दिहति ॥ ४३१ ॥
अथ स्वप्नामे उभयपक्खच्छब्ददूतीमाह—

उभयेऽपि य पच्छन्ना खंत ! कहिज्जाहि खंतियाएँ लुमं । तं तह संजायंति य तहेव अह तं करेजासि ॥
 उभये-लोके लोकोत्तरे प्रच्छन्ना इयं, यथा-खन्तस्य खन्तिकाया वा त्वं कथय, यथा तद्धितं विवक्षितं कार्यं तथैव
 सञ्जातं, अथ तत्तथैव कुर्यात् ॥ ४३२ ॥ अथ परग्रामप्रकटदूतीदीपं दृष्टान्तेनाह—
 गामाण दोणहं वेरं सेजायरि धूय तत्थ खंतस्स । वहपरिणय खंतऽज्झत्थ(प्पाह)णं वणाए कए जुद्धं ॥
 जामाइपुत्तपइमारणं च केण कहियंति जणवाओ । जामाइपुत्तपइमारएण खंतेण मे दिट्ठं ॥ ४३४ ॥

(४०२९) विस्तीर्णग्रामगोकुलग्रामावासनौ, विस्तीर्णे घनदत्तकुडुम्बी, मार्या प्रियमतिः, पुत्री देवकी, तत्रैव सुन्दरेण
 परिणीता, देवक्याः पुत्री बलिष्ठो, दुहिता रेवतिः, सा च गोकुलग्रामे परिणीता, प्रियमतिश्च मृता, घनदत्तश्चातदीक्षो
 विहरैस्तत्रागत्य दुहितुर्युहि वसतावस्थात्, तदा च द्वयोरपि ग्रामयोः परस्परं वैरं, विस्तीर्णग्रामवासिना लोकेन गोकुलग्रामो
 परिघाटी सूत्रिता, घनदत्तश्च साधुर्गोकुलग्रामे भिक्षार्थं चचाल, देवक्या मणितं, हे पितः ! त्वया गोकुलग्रामे निज-
 दौहित्र्या रेवत्या मत्सन्दिष्टं कथनीयं, तत्र धाव्यागमनमिति, साधुना तथैव कृतं, तथा निजमर्तुः, तेन ग्रामलोकस्य कथिते
 सर्वोऽपि जनः सन्नद्धीभूयास्थात्, आगता घाटी, जातं युद्धं तत्र सुन्दरो बलिष्ठश्च घाटीमध्ये सङ्गमश्च रेवतीमर्ता गोकुल-
 ग्रामे त्रयोऽपि युद्धे मृताः, देवकी च पतिपुत्रजामाटुमरणाद्विललाप, लोकैरुक्तं यदि गोकुले धाव्यागमनशुद्धिर्नाभवि-
 ष्यत्तदाऽसन्नद्धत्वान्न कोऽपि युद्धमकरिष्यत्, परं केनापि दुरात्मना कथितं, तच्छ्रुत्वा सा सकोपा निजसन्दिष्टमेवाकथयत्,

क्षमा-
 रत्नीया-
 बच्युपेता
 श्री-
 पिण्ड-
 निर्युक्तिः ।
 ॥ ८० ॥

साधुषु लोके गर्हा प्राप । सत्र सुगमम् ॥ ४३३-४३४ ॥ अथ निमिषद्वारमाह—

नियमा तिकालविसर्गवि निमिषे छविहे भवे दोसा । सज्जं तु वह्ममाणे आउभए तत्थिसं नायं ॥४३५॥

त्रिकालविषये लामालामसुखदुःखजीवितमरणरूपे पदविधेऽपि निमिषे दोषा भवन्ति, ते च केऽप्यात्मघातिना, केऽप्युमयघातिन इति वर्चमाने निमिषे सद्यः-तत्काल परिविघातकारिणि, इदं द्वात-हृदान्तः ॥ ४३५ ॥ तदेवाह—

आकपिया निमिषेण भोइणी भोइए चिरगयमि । पुवमणिए कहं ते आगउ ? रुट्टो य वहवाए ॥४३६

(६० ३०) कोऽपि ग्रामनायको निजमार्यां गृहे सुखवा ग्रामान्तरे जगाम, मा च केनापि साधुना निमिषेनाऽऽव-
र्जिता, तद् मर्चा च विमृष्ट यथा प्रच्छन्नइत्याऽह भार्यां वेष्टित विलोकयिष्ये, तथा च साधोः सकाशात्तदागम ज्ञात्वा परि-
जनः सर्वोऽपि तत्मन्मुख प्रेषितो, दृष्ट्वा साधुः, तत्र पृष्टा भार्या-कथ समागमन त्वया ज्ञातमिति, साऽऽह-साधुर्निमिषात्,
ततस्तेन मणितमस्ति कोऽप्यन्योऽपि प्रत्ययः, साऽवर्क-यत् युष्माभिः सह पूर्वं अल्पित वेष्टित यो वा स्वप्नो मया दृष्टो यद्य
मम गुणे तिलकस्त्वत् सर्वमनेन सत्यमेवोक्त, ततः स ईर्षया साधुमपृच्छत्, कथय भो साधो ! किमस्या वदवाया गर्भेऽ
स्तीति ?, साधुराह-पञ्चण्डूः किशोर इति, सोऽचिन्तयत्-यदीद सस्य भविष्यति तर्हि मद् भार्यामपतिलकादिकथनमपि
सत्यमितरथा विरुद्धकर्मसमाचरीति विनिपातः, तत एव विचिन्तय वदवाया गर्भः पाटितः, पतितः पञ्चण्डूः किशोर
इति, तद्दृष्ट्वा सञ्जातकोपोपन्नमः साधुमवादीत्, यदीद न भवेत्तदा त्वमपि न भवेरिति । सत्र सुगमम् ॥ ४३६ ॥

निमिष-
दोषः तत्र
हृदान्तब ।

एतदेव गाथाद्वयेन भाष्यकृदाह—
दूरा भोयण एगानि आगओ परिणयस्स पच्चोणी । पुच्छा समणे कहणं साइयंकार सुमिणाई ॥ भा० ३३
कोवो वडवागब्भं च पुच्छिओ पंचपुंडमाहंसु । फालणादिट्ठे जइ नेव तो तुहं अवितहं कइ वा ॥ भा० ३४
सुगमं, परं पच्चोणी—सन्धुखागमनं, साहयंकारिति—सप्रत्ययं स्रमादि, यदि वाऽनेन साधुना प्रत्ययकथनेनात्मनो वधः
पारदारिकत्वं दूषणं च परिहृतं, कति पुनरेवंविधास्तस्मान्निमित्तं साधुना वर्जनीयमिति ॥ ३३-३४ ॥ अथाजीवद्वारमाह—
जाई कुल गण कस्मे सिंप्पे आजीवणा उ पंचविहा । सूयाएँ असूयाएँ व अप्पाण कहेहि एक्केक्के ॥ ४३७
जातिकुलगणकर्मशिल्पविषया पञ्चविधाजीवना, सा चैकैकस्मिन् भेदे द्विधा, सूचया असूचया वाऽऽत्मानं कथयति,
तत्र सूचा-वचनभङ्गिविशेषेण कथनं, असूचा-स्फुटवचनेनेति ॥ ४३७ ॥ अथ जाल्यादीनां लक्षणमाह—

जाईकुले विभासा गणो उ मल्लाइ कम्म किसिमाइ । तुलाइ सिप्पणावज्जगं च कम्मयेयराऽऽवज्जं ॥ ४३८
जातिकुले विभाषा कार्या, यथा जाति-बहिष्णादिका 'कुल'मुद्रादि, यद्वा मातृसमुत्था जातिः, पितृसमुत्थं कुलं,
गणो-मल्लादिबृन्दं, कम्म-कृष्यादि, शिल्पं-तूर्णादि तूर्णनं-सीवनमित्यादि, अथवा अनावर्जकं-अप्रीत्युत्पादकं कर्म इतरतु
आवर्जकं प्रीत्युत्पादकं शिल्पं, अन्ये त्वाहुः-अनाचार्योपदिष्टं कर्म, आचार्योपदिष्टं शिल्पमिति ॥ ४३८ ॥ अथ स्वजाति-
प्रकटनाथं यथा साधुः करोति तथाऽऽह—

क्षमा-
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्मुक्तिः ।
॥ ८१ ॥

आजीवद्वारं
तद्भेदाः
जाल्यादि-
लक्षणानि
च ।

॥ ८१ ॥

होमायवित्तहकरणे नज्जइ जह सोत्तियस्स पुत्तोत्ति । वसिओ वेस गुरुकुले आयरियगुणे व सूयइ ॥४३९

कोऽपि ब्राह्मणगृहे साधुः प्रविष्टो द्विजपुत्र होमादि कुर्वाण इत्याऽऽह-होमादिक्रियाणामवितथकरणेन एष ज्ञायते यथा श्रौत्रियस्य पुत्र इति, यदि वा एष गुरुकुले उपित इति ज्ञायते, अथवा एषयति तव पुत्रोऽप्यमात्मन आचार्यगुणान्, ततो निपमादाचार्यो भविष्यतीति । तत एवमुक्ते ब्रह्मक्रियापण्डितत्वाद्य ब्राह्मण इति ज्ञाते स्वजातिपक्षपातभेदाषाकर्ममार्दि-
दोषः प्रद्वेषभेदघादिर्चा, एतत् स्रक्षया स्वजातिप्रकटन, अहंत्वा(चया) प्रकटन यथाऽह ब्राह्मण इति, एव कुलादिष्वपि प्रावनीयम् ॥ ४३९ ॥ एतदेवाह—

सम्ममसम्मा किरिया अणेण ऊणाऽहिया व चिचरीया । समिहामताहुइठाणजागकाले य धोसाई ४४०

अथ चिप्रगृहे एवं वक्ति अनेन स्वसुत्रेण सम्यगसम्यक् वा होमादिका क्रिया कृता, तत्रासम्यक् त्रिषा-ऊना अधिका विपरीता च, सम्यक् समिधादीनाश्रित्य, तत्र समिधो-ऽश्रयथादिवृषाणां ब्राह्मणानि, मन्त्राः, आहुतिसौ घृतादेः, स्थानघृत्कुटादि, 'यागो'-ऽश्रमेधादिः, कालः-प्रमातादिः, घोषश्च उदाचादयः, आदिशब्दात् इत्यदीर्घादिवर्णपरिग्रहः, इत्युक्ते पूर्ववदोषाः ॥ ४४० ॥ अथ कुलाद्युपजीवनमाह—

उग्गाइकुलेसुवि एमेव गणे मंडलप्पवेसाई । देउलदरिसणभासाउवणयणे दंडमाईया ॥ ४४१ ॥

जातिवदुप्रादिकुलेष्वपि ज्ञेय, तथा गणे मण्डलप्रवेशादि प्रविष्टस्यैकस्य मण्डस्य यष्टम्य यष्टम्य भूखण्ड तन्मण्डल, तत्र प्रव-

र्चमानस्य प्रतिद्वन्द्विनो मल्लस्य विघाताय यः प्रवेशस्तदादिः, आदिशब्दाद्भीयाग्रहादिपरिग्रहः, तथा देवकुलदर्शनं-युद्धप्रवेशो चाष्टुण्डा प्रतिमाप्रणमनं, मापोपनयनं प्रतिमल्लाह्वानाय, तथा वचनद्वौकनं दण्डादिका-घरणिपातक्षिप्ताङ्गयुद्धप्रभृतयः, एतान् गणगृहे प्रविष्टस्त्वत्पुत्रस्य प्रशंसति, तथा च सति मल्लेन ह्यायते, साधुरयं मल्ल इति ज्ञाते प्रागित्त दोषः ॥ ४४१ ॥ कर्म-
शिल्पयोराराजीवनमाह—

कत्तरि पओअणावेक्खवत्थु बहुवित्थरेसु एमेव । कम्मसेसु य सिप्पेसु य सम्ममसम्मसेसु सुईयरा ४४२

कर्मसु शिल्पेषु च एवमेव कुलादाविवोपजीवनं वक्तव्यम्, कथमित्याह-कत्तरि कर्मणां शिल्पानां च विधायके, प्रयोजनापेक्षेषु-भूमिदिलिलवनादिप्रयोजननिमित्तं धियमाणेषु हलादिषु वस्तुषु, बहुविस्तारेषु प्रभृतेषु सम्यक् अमम्यगिति वा-शोभनान्यशोभनानि वा इति कथ्यमानेषु यदात्मनि कर्मणि शिल्पे वा ज्ञापनं तत्तयोरुपजीवनम् ॥ ४४२ ॥ अथ
वनीपकद्वारमाह—

समणे साहणि किंवणे अतिहि साणे य होइ पंचमए । वणि जायणत्ति वणिओ पायप्पाणं वणेइत्ति ॥

वनीपकः पञ्चधा-श्रमणः ब्राह्मणः कृपणः अतिधिः श्वा च, तत्र वनीपक इति 'वनि'रित्ययं घातुर्यचिने 'वतु यानने' इति वचनात्, ततो वतुते प्रायो दायकसम्मतेषु श्रमणादिब्वात्मानं मत्तं दर्शयित्वा पिण्डं याचते इति, 'वणी उ'त्ति वनीपकः, औणादिक ईपकप्रत्ययः ॥ ४४३ ॥ अथ भेदान्तरेणाहान्वर्थम्—

मयमाइवच्छगपिव वणेइ आहारमाइलोभेणं । समणेसु माहणेसु य किविणाऽतिहिसाणमचेसु ॥४४४
मृतमातृकृत्सकमिव गोपातकौऽन्यगवीति शेषः, आहारादिलोभेनात्मान श्रमणब्राह्मणकृपणाविविध मर्केषु वनति
वत्सक दंशयतीति वनीपकः ॥ ४४४ ॥ अथ श्रमणशब्दाख्या ये तां कथयति—

निगंगय सक तावस गेरुय आजीव पंचहा समणा । तेसि परिवेसणाए लोभेण वणिज्ज को अप्पं ॥४४५
निर्ग्रन्थाः साधवः शाक्यास्तापसा गैरुका गैरुकरञ्जितवाससः परियाजका आजीवका-गोबालकशिश्या इति पञ्चधा
श्रमणाः, एतेषां परिवेषणे-भीजनप्रदाने सति कोऽप्याहारादिलोभेन वनति-शाक्यादि मरुमात्मानं दर्शयति वक्रकृद्युहिणः
शुत इति गम्यम् ॥ ४४५ ॥ इह प्रायः शाक्यगैरुका गृहिगृहेषु सुजाना इत्यन्ते, अतस्तानधिष्ठत्याह—

सुंजति चित्तकम्मं ठिया व कारुणिय दाणरुइणो वा । अवि कामगहहेसुवि न नस्सई किं पुण जईसु ?
एते शाक्यादय एव निधला सुजते, यथा चित्रकर्मलिखिता इव, तथा परमकारुणिका एते दानरुषयश्च, अपि च काम-
गर्भेष्वपि प्राद्वणादिषु दचं न नश्यन्ति, किं पुनरसीषु शाक्यादिषु तस्मादेतेभ्यो दातव्यमिति ॥ ४४६ ॥ अत्र दोषानाह—
मिच्छत्तथिरीकरणं उगगमदोसा य तेसु वा गच्छे । चहुकारदिन्नदाणा पच्चत्थियग मा पुणो इंतु ॥४४७

शाक्यादिप्रशमने मिथ्यास्वस्थिरीक्षण स्यात्, तथा शाक्यादिमक्तास्तदुणाकृटा आघाकम्मादि कुर्वन्ति, कदाचित्
साधुवेषमहाय तेषु-शाक्यादिषु गच्छेत्, तथा लोकं चहुकारिण एते जन्मान्तरेऽप्यदचदाना इति अवर्णवादः, यदि पुनः

शाक्यादिभक्ताः प्रत्यर्थिकाः-प्रत्यनीका भवेयुस्ततः प्रद्वेषत इत्थं त्र्युर्मा पुनरत्र भवन्त आयान्त्विति ॥ ४४७ ॥ अथ ब्राह्मण-
प्रशंसामाह—

लोयाणुगहकारिसु भूमीदेवेषु बहुफलं दाणं । अविनाम बंभंधुसु किं पुण छक्कम्मनिरएसु ? ॥४४८
लोकाणुग्रहकारिसु भूमिदेवेषु-ब्राह्मणेषु अपि नाम ब्रह्मचर्येष्वपि-जातिमात्रब्राह्मणेष्वपि दानं बहुफलं किं पुनः पद्-
कर्मनिरतेषु ॥ ४४८ ॥ अथ कृपणभक्तानां पुरतो, यथा कृपणप्रशंसा स्यात्तथाऽऽह—

किवणेसु दुम्मणेषु य अबंधवायंकजुंगियंगेसु । पूयाहिजे लोए दाणपडागं हरइ दिंतो ॥ ४४९ ॥

पूजितपूजको न कोऽपि कृपणादिभ्यो दत्ते, ततः कृपणेषु इष्टवियोगादिना दुर्मनस्सु अबान्धवेषु, तथा आतङ्को-ज्वरादि-
रोगस्तद्युक्तेषु जुद्धिताङ्गेषु-कर्त्तितहस्ताद्यवयवेषु निराकाङ्क्षतया ददन् अस्मिन् लोके दानपताकां हरति-गृह्णाति ॥ ४४९ ॥
अथातिथिप्रशंसामाह—

पाएण देइ लोगो उवगारिसु परिचिएसुऽज्जुसिए वा । जो पुण अच्चाखिन्नं अतिहिं पूएइ तं दाणं ४५०
प्रायेण लोक उपकारिषु परिचितेषु तथाऽध्युश्रिते-आश्रिते वा ददाति, यः पुनरध्वनि खिन्नमतिधि पूजयति तदेव दानं
जगति प्रशस्यमिति ॥ ४५० ॥ अथ शुनकप्रशंसामाह—

अवि नाम होज सुलभो गोणार्इणं तणाइ आहारो । छिच्छिक्कारहयाणं न हु सुलहो होइ सुणगाणं ४५१

क्षमा-
रत्नीया-
चर्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥ ८३ ॥

ब्राह्मण-
कृपणा-
तिथिशुनक-
प्रशंसा ।

॥ ८३ ॥

केलासमवणा एए आगया गुञ्जगा सहि । चरति जवखरूवेणं पूयाऽपूया हियाऽहिया ॥ ४५२ ॥
अपि नाम गवादीनां वृणादिकमाहारः सुलभो भवेत्, पुनरेषां छिच्छिकाहवानां नैव सुलभः, तस्मादेतेभ्यो दीपतामिति,
अपि च नैते श्वान. किन्तु गुह्यका-देवविशेषाः कैलासमवनादागत्य पृथिवीं यक्षरूपेण श्वाकृत्या चरन्ति, तत एतेषां
पूजाऽपूजापि च यथासम्यय दिताऽहिता चेति ॥ ४५१-४५२ ॥ अथ ब्राह्मणादि वनीपकत्वे दोषानाह—
एएण मञ्ज भानो दिट्ठो लोए पणामहेज्जमि । एक्केके पुब्बुत्ता मद्दगपंताइणो दोसा ॥ ४५३ ॥

एतेन सायुना मदीयो मावो-मक्तत्वलक्षणो दृष्टो-ऽवगतो लोके-ब्राह्मणादौ कथमूत इत्याह-प्रणामहार्ये-प्रणामः-नम-
स्करणमूलक्षणत्वादानादि तेन हार्ये-आवर्जनीये, तत एकैकस्मिन् ब्राह्मणादिवनीपकत्वे पूर्वोक्ता मद्रूपान्तादयो दोषा
मावनीयाः ॥ ४५३ ॥ साणप्रहणं काकादीनामूलक्षणं तदेवाह—

एमेव कागसाई साणगहणेण सूइया होंति । जो वा जंसि पसत्तो वणइ तहि पुट्टुपुट्टो वा ॥ ४५४ ॥
एवमेव शुनकप्रहणेन काकादयः क्ष्वचिता भवन्ति, यो वा यत्र काकादौ प्रसक्तस्तत्र काकादिस्वरूप पृष्टोऽपृष्टो वा
भवति-अशुसाद्वारेणात्मान मक्त दर्शयति ॥ ४५४ ॥

दाण न होइ अफलं पत्तमपत्तेसु सन्नियुजंतं । इय विभणियऽवि दोसा पसंसओ किं पुण अपत्ते ?
पात्रेष्वपात्रेषु वा सन्नियुज्यमान दान न मवत्यफलमिति भणिते दोषाः, किं पुनरपात्राण्येन प्रसक्तः, तत्र सुवरां दोष

इति ॥ ४५५ ॥ अथ वनीपकद्वारानन्तरं चिकित्साद्वारमाह—

भणइ य नाहं वेज्जो अहवाऽवि कहेइ अप्पणो किरियं । अहवावि विज्याए तिविह तिगिच्छा सुणेयवा ॥

चिकित्सा त्रिविधा—यथा रोगिणा प्रतीकारं पृष्टः साधुराह—नाहं वैद्य इत्येका, अथ ममाप्येवं व्याधिंसीत् स चासु-
केनौपधेन शान्त इति द्वितीया, अथ वैद्यतया चिकित्सां करोतीति तृतीया ॥ ४५६ ॥ तत्राद्यां व्याख्यानयति—

भिक्खाइ गओ रोगी किं विज्जोऽहंति पुच्छिओ भणइ । अत्यावत्तीए कया अबुहाणं वोहणा एवं ॥४५७

भिक्षादिनिमित्तं गतः सन् रोगिणा पृष्टः साधुर्मणति—किमहं वैद्य इति एवं बोक्ते अर्थपित्या अबुधानां वैद्यपार्श्वे
गत्वा चिकित्सा कार्यते, इत्यजानतां बोधना—ज्ञापना कृता भवति ॥ ४५७ ॥ अथ द्वितीयचिकित्यामाह—

एरिसय चिय दुक्खं भेसज्जेण अमुगणे पउणं मे । सहसुपधं त् रुयं वारेसो अट्टमाईहिं ॥ ४५८ ॥

ममेदृशमेव दुःखं अमृकेनौपधेन प्रगुणं—नष्टवेदनमभूत्, तथा सहसौत्पन्नं रोगं चामष्टमादिभिर्वार्याम इति ॥ ४५८ ॥
अथ तृतीयमाह—

संसोधण संसमणं नियाणपरिवज्जणं च जं तत्थ । आगंतु धाउखोभे य आसाए कुणइ किरियं तु ॥

आगन्तुके घातुक्षोभे अत्रत्वात् घातुक्षोभजे चामये यत् क्रियां करोति कथमित्याह—संशोधनं संश्रमनं—उपश्रमनं निदान-
परिवर्जनं—रोगकारणप्रतिवर्जनमेवा तृतीया ॥ ४५९ ॥ अत्र दोषानाह—

अस्संजमजोगाणं पसंधणं कायघाय अयगोलो । दुब्बलवग्घाहरणं अचुदये गिपहणुद्धाहे ॥४६०॥

असययोगानां प्रसधन प्रसङ्गः, शुही तप्तायोगोलक इति तेन रुजा कृता कायघातश्च कृतो भवति । अत्र दुर्बलव्याघ्र-
दृष्टान्तः—यथाऽऽब्ब्या केनापि दुर्बलव्याघ्रोऽपि निरामयीकृतः, पूर्वं तस्यैव वैधस्य विषात करोति, ततः श्रेयजीवानामिति,
एव शुही साधोः सयमात्मान पट्कायांश्च हन्ति, अय कम्मोदियादतिगोदये राजकुलादौ ग्राहयति कोपावेशात्, तथा च
प्रवचनोद्दाह इति ॥ ४६० ॥ अय क्रोधादिद्वारचतुष्टय विवक्षुः पूर्वं क्रोधादिपिण्डदृष्टान्तानां नगराणि कारणानि बाह—

हरथकप्प गिरिफुल्लिय रायगिहं खल्लु तहेव चंपा य । कडघयपुत्ते इट्टग लङ्गुग तह सीहकेसरए ॥४६१॥

क्रोधादिपिण्डदृष्टान्तानां यथा क्रम नगराणि—हस्तकल्प गिरिपुष्पित राजगृह घपा च, तथाकृतान् घृतपुरानाश्रित्य
क्रोधोत्पत्तिः, इट्टका—सेवकिका अलममानस्य मानोत्पत्तिः, मोदकानाश्रित्य मायोत्पत्तिः, सिहकेसरसङ्गान् मोदकानाश्रित्य
लोभोत्पत्तिः ॥ ४६१ ॥ अय क्रोषपिण्डसम्भवमाह—

विजातवप्पमावं रायकुले वाऽवि वल्लभचं से । नाउं ओरस्सवलं जो लब्भइ कोहपिंडो सो ॥४६२॥

साधोविद्यातपःप्रभार राजकुले चापि तस्य वल्लभत्व, यत्रा औरस्य बल-सहस्रयोधित्वादिक ज्ञात्वा यं पिण्डो लभ्यते-
गृहस्थेन दीयते स क्रोषपिण्ड इति ॥ ४६२ ॥

अन्नेसिं दिज्जमाणे जायंते वा अलद्धिओ कुप्पे । कोहफलमिऽवि दिट्ठे जो लब्भइ कोहपिंडो सो ॥

अन्येभ्यो दीयमाने याचमानोऽप्यलङ्घिमान् साधुः कुर्येत, क्रोधफले च शापादिके दृष्टे यः पिण्डो लभ्यते स क्रोध-
पिण्ड इति ॥ ४६३ ॥ दृष्टान्तमाह—(८०)

करडुयभक्तमलङ्घुं अन्नहिं दाहित्य एव वृचंतो । थेरो भोयण तद्दृए आइक्खण खामणा दाणे ॥४६४॥

हस्तकल्पे नगरे ब्राह्मणगृहे मृतकमक्ते मासिके दीयमाने मासपारणे कोऽपि साधुरायतो घृतपुरान् ब्राह्मणेभ्यो
दीयमानान् दृष्ट्वा दौवारिकेण प्रतिपिण्डोऽचादीत् 'अन्नहिं दाहित्य'ति, अस्मिन् मासिके न दत्तं (लब्धं) परमन्यस्मिन् मासिके
दास्यथेति, एवमुक्त्वा गतो, दैवयोगात् स्तोत्रदिनमन्ये तद्गृहेऽन्यन्मानुषं मृतं, तन्मासिके एव एव साधुरागतस्तथैव
निपिण्डो ' अन्नहिं दाहित्य 'ति प्रोचे, वृतीयमासिकेऽपि तयोक्ते स्थविरदौवारिकेण चिन्ततं, अस्य ज्ञापान्मनुष्यद्वयमृतं,
सम्रति वृतीया वेला, ततो मा कोऽपि त्रियतामिति जातानुकम्पेन गृहनायकाय सर्वं निवेदितं, गृहिणा च साधवे यथेच्छं
घृतपुरादिदत्तं, स क्रोधपिण्डः । सर्वं सुगमं, नवरं करडुकमक्तं-मृतकमोजनमिति ॥ ४६४ ॥ अथ मानपिण्डसम्भवमाह—
ओच्छाहिओ परेण व लद्धिपसंसाहिं वा समुत्तइओ । अवमाणिओ परेण य जो एसइ माणपिंडो सो ॥

परेणोत्साहितस्त्वमेवात्र कार्यं समर्थ इति लब्धिप्रशंसाभ्यां वा समुत्तइओ-गर्हितः परेण वा अपमानितो न त्वया
किमपि लभ्यते इति, ततो मानाय एययति पिण्डं स मानपिण्डः ॥ ४६५ ॥ अत्र गाथाऽष्टकेन दृष्टान्तमाह—

इदृगच्छणंमि परिपिंडियाण उल्लाव को णु हु पगेव । आणिज्ज इदृगाओ ? खुडो पच्चाह आणेमि ॥४६६॥

जइवि य ताऽपञ्च अगुलधयाहिं न ताहिं गो कजं । जारिसियाओ इच्छह ता आणेभित्ति निक्खंतो ॥
 ओहासिय पडिसिद्धो भणइ अगारिं अवस्सिमा मज्झं । जइ लहसि तो तं मे नासाय कुणसु मोयंति
 [सा आह] ॥ ४६८ ॥
 कस्स घर पुच्छिऊणं परिसाप अमुउ कइरो पुच्छिनु । किं तेणऽम्हे जायसु सो किविणो दाहिणो दाहिइ न तुज्झ ॥
 दाहित्ति तेण मणिय जइ न भवासि छण्हमेसि पुरिसाणं । अन्नयरो तो तेऽहं परिसामज्झंमि पणयामि ॥
 सेयंशुलि वयुद्धावे किंकरे पहायप तहा । गिद्धावरंखि हदन्नप य पुरिसाहसा छाड ॥ ४७१ ॥
 जायसु न परिसोऽहं इहगा देहि पुबमइगंतुं । माला उत्तारि शुलं भोपमि दिपत्ति आरूढा ॥ ४७२ ॥
 सिइ अवणण पडिलाभण दिस्सियरी बोलमंशुली नासं । दुण्हेगयरपओसो आयविवची य उडुवाहो ॥ ४७३ ॥

(६०) गिरिपुण्ड्रपुरे सिंहदरयः सपरिवारा आगताः, अन्यदा तत्र पौरुष्यनन्तर तरुणश्रमणानामन्योऽन्योच्छापे
 केनाप्युषे-प्रातः सेवकिकाः क आनेष्यति १, तत्र शुणचन्द्रसुखेनोचे-अहमानयिष्यामि, अन्यसाधुनोक्त-यदि ताः सर्वसाधू
 नामपरिपूर्णा अगुरुपृथाथ तदा तामिर्न प्रयोजनम्, कुल आह-यादृशीस्त्वमिच्छसि तादृशीरानेष्यामि, एवं प्रतिज्ञां कृत्वा
 नान्दीपात्रमादाय मिषार्थे जगाम, कौटुम्बिकगृहे दृष्टाः सेवकिका घृतगुढादीनि च, सुलोचनाभिधा गृहिणी याचिता, तथा

प्रतिपिण्डे जातामर्षणं शुल्लकेनोचे-मयाऽवश्यं गृहीतव्याः सेवकिकाः, तथा सक्नोपयोचे यदि त्वमेतासां सेवकिकानां किमपि लभसे ततो मे नासापुटे त्वया प्रश्रवणं कृतमिति, शुल्लो गृहान्निर्गत्य कस्यापि पाश्वे कस्येदं गृहमिति पप्रच्छ, सोऽवादीत्-चिष्णुमित्रस्य, पुनः शुल्ल आह-स इदानीं क्व वर्तते ?, तेनोचे-पर्यदि, शुल्लस्तत्र गत्वा पर्यञ्जान् घृष्टवान् मो-भवतां मध्ये को विष्णुमित्र इति ?, जनैरुक्तं-किं कार्यं ?, शुल्ल आह-किमपि याचिष्ये, स च प्रायः सर्वेषां मग्निनीपतिरिति सहासं तैर-वाचि, कृष्णोऽयं न ते किमपि दास्यति तस्मादस्मानेव याचस्व, विष्णुमित्रो-मा मेऽप्यभ्राजना स्यादित्याह-सोऽहं याचस्व मां किमपीति, नैते सत्यवादिनः, शुल्ल आह-याचेऽहं यदि महेलाप्रधानानां पण्णां पुरुषाणामन्यतमो न भवसि, ततः सभ्या आहुः-के ते पदं ?, शुल्ल आह-श्वेताङ्गुलिः, यथा-क्वाप्येक पुरुषो भार्याच्छन्दानुवर्ची प्रातर्भोजनं याचते, सा वदति समालस्यमस्ति समाकर्षं चुल्लयाभस्म प्रक्षिपान्यगृहादानीय वद्धिं यावत् पत्न्या कययाऽहं, ततः परिवेषयामि, ततो लोकेन प्रातर्भस्माकर्षणात् श्वेताङ्गुलिदर्शनात्तदाल्यानश्चक्रेऽयं प्रथमः १ । तथा बकोद्गायको, यथा-क्वापि कोऽपि ना भार्यादेशेन जलानयनं करोति, परं जनापवादात्प्रश्चिरमत्राविति, तस्य पदसञ्चारादिना बका उल्यायोद्धीयन्ते पालिश्वेभ्यो लोकैश्चरति तन्नाम कृतं २ । तथा किङ्करः-प्रियायाः सर्वकार्यकारित्वाछोकैस्तन्नाम कृतम् ३ । स्नायको, यथा-कोऽपि स्नानार्थी स्वयं जल-मृष्णं कुरु तैलेनाभ्यङ्गयात्मानं इत्याहुक्तस्तथा करोति, तेन लोकेन तन्नाम कृतम् ४ । गृध्र इव रिङ्गी, यथा-कोऽपि भोजन-समये प्रियया सह नोपविष्टया कथ्यते-समानय स्थालं, यथा परिवेषयामि, यावत्तत्राकाहुत्यायागच्छ गृहीत्वा स्वस्थाने शृङ्क्ष्वेति भणितस्त्वथैव करोति, ततः सगृध्र इव उत्कटको रिल्लन् यातीति तन्नाम कृतं लोकैः ५ । इत्थो, यथा-कस्यापि भार्या-

धना-
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥ ८६ ॥

देशकारिणः पुत्रो ज्ञातः, स च पालनके स्थितः पुरीष सुञ्चति, तथा च मर्षा मण्यते-बालस्य पुत्रे क्षालय यावद्वस्त्राणि पाल-
नक च, स च सर्वं करोति, ततो लोकैर्ददस्य प्रयालन जानातीति तन्नाम कृतम् ६ । इत्युक्ते शुद्धेन पर्वजनैः सहासमय
तारगेवेत्युरे विष्णुमित्रोऽचादीत्-नाह पण्णां पुरुषाणां 'समानस्तस्माद्याचस्य मामिति, शुद्धेनेष्ट याचित, तेनोक्त ददामि,
यतः शुद्धेन सह यावच्चिजगृहद्वारमायातस्तावन्निजपूर्वमनमार्याप्रतिष्ठादिक कथितं, ततो विष्णुमित्रः प्राह-पद्येवं तदि
धणमात्र गृहद्वारे विष्ट, पथादाकारयिष्यामि, तथा कृत्वा गृहमध्ये प्रविश्य सेवकिकादिक निमाल्य भार्यायाः कथितम्-सर्वं
मन्य पर गुहः स्तोत्रो, ततो मालादानय गुह येन द्विजान् भोजयामीत्युक्त्वा सा मालमारुढा, अपनीवा तेन निःश्रेणिः, शुद्ध
कमाकार्य पात्रभरणप्रमाणेन दातुमारब्धं, सुलोचना गुहमादाय बलिता निःश्रेणिमदृष्ट्वा विलोकयन्ती शुद्धाय सेवकिकादि
दीपमान विमान्य गाढशब्देन-माऽस्मै देही देहीत्युवाच, शुद्धकोऽपि तत् सन्धुलमालोक्य मया तव नासापुटे मृत्रितमिति
निजनासापुटे अष्टस्यमिनयेन दर्शयति, पात्र मृत्वा निजवसतौ जगामेति । सत्र सुगमम्, नवरं इदृगच्छणमि-सेवकिका-
षणे, पगेवेति-प्रमाते एव, मोयति-मृत्रण प्रणयामीति-याचे, सिद्धअवणणचि-निःश्रेण्यपनयनं, इत्यभूतत्र मानपिण्डो
न प्राज्ञः, यतो द्ययोरपि दम्पत्योः प्रद्वेषो भवति, ततस्तद्गुणान्यद्रव्यव्यवच्छेदः, कदाचिदेकतरस्य तथापि स एव दोषः,
अथ सेवमव्ययमानिता कदाचिदात्मवियचिं कुर्यात्, तत उद्गाहः ॥ ४६६-४७३ ॥ अथ मायापिण्डदृष्टान्तमाह-

रायगिहै धम्मरुई असाडभूई य खुडुओ तस्स । रायनडगेहपविसण संभोइय मोयए लंभो ॥४८४॥

आयरियउवज्झाए संघाडगकाणखुज्जतद्दोसी । नडपासणपज्जत्तं निकायण दिणे दिणे दाणं ॥४७५॥
धूयदुए संदेसो दाणसिणेह करणं रहे गहणं । लिंगं सुयत्ति गुरुसिट्ठ विवाहे उत्तमा पगई ॥४७६॥
रायधरे य कयाई निम्महिलं नाडगं तडागतथा । ता य विहरंति मत्ता उवरि गिहे दोवि पासुत्ता ॥४७७॥
वाघाएण नियत्तो दिस्स विचेला विराग संबोही । इंगियनाए पुब्बछा पजीवणं रट्टवालंमि ॥४७८॥
इक्खागवंस भरहो आयंसघरे य केवलालोओ । हाराइखिवण गहणं उवसग न सो नियत्तोत्ति ॥४७९॥
तेण समं पवइया पंच नरसयत्ति नाडए डहणं । गेलन्न खमग पाहुण थेरा दिट्ठा य वीयं तु ॥४८०॥

(६०) राजगृहे सिंहस्थो राजा, विश्वकर्म्मो नटः, तस्य द्वे दुहितरौ सुरूपे, अन्यदा धर्मरूचिधरयस्तत्रागताः, तेषां शिष्यः प्रज्ञानिधिरापाढभूतिः, स भिक्षार्थमटन् विश्वकर्म्मणो नटस्य गृहे प्रतिष्टस्तत्र च लब्धमोदकः द्वारे निर्गत्य तेन चिन्तितं-
धरीणामेव भविष्यतीत्यात्मार्थं रूपपरावर्त्तनेनान्यं मोदकं याचयामीति, काणरूपं कृत्वा पुनः प्रविष्टो लब्धो द्वितीयो
मोदकः, एवमुपाण्यायसङ्घाटकसाधुचिन्तायां यथाक्रमं कुञ्जकुष्ठिरूपे विषाय लब्धाश्रित्वारो मोदकाः, तत्र रूपपरावर्त्तनकरणं
मालोपरि स्थितेन विश्वकर्म्मणा दृष्टम्, चिन्तितं चायं भव्यो नटो भवति, परं कथमपि सङ्गृहीतव्य इति चिन्तयतो बुद्धि-
रूपभा-दुहितृभ्यां क्षोभ्य इति, ततो मालादुचीर्य सादरं साधुमोदकैः प्रतिलाभितः मणितश्च-भगवन् ! अस्माकं दिवसे

(गृहे)प्रतिदिवसमागन्तव्यं, ततो गतः स्वोपाश्रयमापाढभूतिः, विश्वकर्मणा साधुस्वरूपं कुरुन्वस्य कथित, दुहितरो च शिष्यिते-
पथा भवदापचो भवति तथाऽऽवर्जनीयः साधुरिति, अथ सदागमनेनापाढभूतेस्ताभ्यां मनःक्षोभशक्ते, श्लोकं च परिणीया-
स्माद् भोगान् सुदुस्वेति, अत्रान्तरे चारित्रावरणकर्मणा गलितगुरुरूपदेशः साधुराह-भव्य, परं गुरुसमीपे लिङ्गं विद्युव्य
समागच्छामि, इत्युक्त्वा गतो गुरुसमीपे,—" दीहरसील परिपालिङ्गण विसस्यु वच्छ ! मा रमसु । को गोपयस्मि सुदुइ उपदि
तरिङ्गण वाहाहि ॥ १ ॥ " इत्यादि वाक्यैर्गुणभिः शिष्यमाणोऽपि निजकर्मणा चित्तपरावर्त्तं कथयन् लिङ्गं दृक्त्वा पश्चात्-
कृतपादचारो-कथयतेषां गुरूणां सेवां पुनः प्राप्स्यामीती चिन्तयन् नटगृहं गतो, विश्वकर्मां प्राह-महाभाग ! तत्रायत्से
द्वेऽप्यसू कृत्यके, ततो द्वेऽपि परिणीते, नटेनोक्तं य इदानीमपि गुरु स्मरति, स उचमस्वत एतद्विचारवर्जितार्थं नित्यं मद्यपान-
रहिताभिमवतीमिर्भाग्यमिति, आपाढभूतिश्च स्वकलया नटानामग्रणीर्जातः, लभते च सर्वत्र प्रभूतं द्रव्यादि, अन्यथा राज्ञा
समादिष्टा नटाः-अथ निर्भेदलनाटकं कार्यमिति, सर्वेऽपि नटाः स्वां स्वां शुभतिं गृहे दृक्त्वा राजकुलं गताः, आपाढभूति-
भार्याभ्यामपि निःशङ्कत्वादासवपानं चक्रे, तेन विगतचेतने विवस्त्रे द्वितीयभूमौ सुप्ते विष्टतः, अथ राज्ञः परराष्ट्रदागमनाद-
नवसरे नटानां पश्चादागमनं ज्ञात, आपाढभूतिः स्वभार्ये तथाविधे दृष्ट्वा विरक्तोऽहो मे भूदतेति निर्गतो गृहाद्, हृष्टो
विश्वकर्मणा, ज्ञात इच्छितार्थिभिः, ततः सत्वरं निजदुहितराधुत्याप्य निर्मत्स्यति, श्लोकश्च-अथ यदि निर्वर्तयितुं शक्युय तदि
निर्वर्तयेयां, नो चेत् प्रजीवनं याचञ्चमिति, ततस्ताभ्यां संघृचात्मभ्यां बहुक्तोऽपि यावन्न रज्यते तावचाभ्यामूचे-यद्येव तदि
प्रजीवनं देहि, येन पश्चादपि युष्मत् प्रसादेन जीवामः, एत एव भवत्विति दाक्षिण्याभिप्रेतः, ततः कृतं भवत्तत्कवचित्चरित-

श्रमा-
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥ ८८ ॥

प्रकाशकं राष्ट्रपालं नाम नाटकं, ततो विज्ञप्तो विश्वकर्मणा सिंहरथो राजा, देव ! आपाढभूतिना राष्ट्रपालं नाम नाटकं कृतम्, परं तत्र राजपुत्रपञ्चशतैरभरणविभूषितैः प्रयोजनं, ततो राजा दद्यानि राजपुत्राणां पञ्चशतानि, यथाऽयमापाढभूतिना शिक्षितानि, ततः प्रारब्धं नाटकं नर्चितुं, तत्रापाढभूतिरात्मना भरतो जातो, राजपुत्राद्य सामन्तादयः, तत्र यथा भरतेन षट्खण्डं भरतं प्रसाधितं चतुर्दश रत्नानि नव निषयः प्राप्ता यथा चाऽऽदर्शगृहे केवलं, यथा पञ्चशतपरिचारेण सह प्रव्रज्यां, तत् सर्वमप्यभिनीयते, ततो राजा लोकनापि तुष्टेन हारकण्डलस्वर्णादि प्रभूतं दत्तं, ततः सर्वजनानां घम्मलामं प्रदाय पञ्चशतपरिवार आपाढभूतिर्गन्तुं प्रावर्त्तत, किमेतदिति राजा निरास्तिते ग्राह-किं भरतो दीक्षामादाय निभुतो येनाहं निवर्त्ते इति, गतः सपरिवारो गुरुममीपुं, ब्रह्माभरणादिकं च निजमार्याभ्यां दद्यान्, तत्र प्रजीवनकं तयोर्जातिं, गृहीना दीक्षा, तदपि नाटकं विश्वकर्मणा कुसुमपुरे नर्तितुमारब्धं, तत्रापि पञ्चशतमहत्याः क्षत्रियाः प्रव्रज्यां गृहीतवन्तः, ततो लोकेन चिन्तितं, एवं क्षत्रिया प्रव्रजन्तो निःक्षत्रियां पृथिवीं करिष्यन्तीति नाटकपुस्तकमथौ प्रवेशितम् । यत्नं सुगममनवरं ' रायनङ्गेहपवेसणं 'ति, राजविदितो यो नटो विश्वकर्मन् तस्य गृहे प्रवेशः, त्वग्दोषी-कुष्टी, उपसर्गः-प्रव्रज्याग्रहणे निवारणं, दहनं नाटकपुस्तकस्य । अत्रैवापवादमाह-जेलन्नचित् ग्लानो-मन्दः, क्षुपको-मामक्षपकादिः प्राधुर्णकः स्थविरः, आदिशब्दात् सहकार्यादिपरिग्रहः, तेपामर्थाय द्वितीयमपवादपदं, सेव्यते-मायापिण्डोऽपि प्रायः ॥ ४७४-४८० ॥ अथ लोमद्वारमाह-

लुब्धमंतं पि न गिण्हइ अन्नं अमुगंति अज धेच्छामि । भद्दरसंति वकाउं गिण्हइ खच्चं सिणिद्धाई ॥४८१॥

माया०
आपा०
द्वयान्तः ।

॥ ८८ ॥

अथाहमद्युक्तं गृहीष्यामि सिंहकेसरादिकमिति बुद्ध्या अन्यद्रष्टादिक लभ्यमानमपि पत्रं गृह्णाति, किन्तु तदेव स लोमपिण्डः, अथवा लभ्यमान स्वप्न-प्रचुरं स्निग्धादिद्रव्यसमितिष्ठत्वा यद् गृह्णाति स लोमपिण्डः ॥ ४८१ ॥ तत्र प्रथममेदमाश्रित्योदाहरणं गायत्र्याहयेनाह— (६०)

चंपा छणमि धिच्छामि सोयए तेवि सीहकेसरए । पडिसेह धम्मलाम काऊणं सीहकेसरए ॥४८२॥
सद्धइरत्तेकेसरमायण भरणं च पुच्छ पुरिमहे । उवओग संत चोयण साहुत्ति विगिचणे नाणं ॥४८३॥

चम्पापुर्यां सुव्रतसाधुः, मोदकोत्सवः, मया सिंहकेसरा एव मोदका प्राप्ता इति सम्प्रचार्य भिषार्यं प्रविष्टो, लोखुपत-
याञ्ज्यत् प्रतिषेधेन सिंहकेसरा न लभमानः सार्द्धं प्रहरद्वयं यावत् परिभ्रमति, ततो न लब्धा मोदका इति, प्रनष्टचित्तो
जातः, ततो गृहद्वारे प्रविश्यन् धर्मलामस्थाने ' सिंहकेसरा' इति वदति, एव सकलमपि दिनं भ्रान्तत्वा रात्रौ तथैव परि-
भ्रमन् प्रहरद्वयसमये आवकस्य गृहे प्रविवेक्ष्य, धर्मलामस्थाने ' सिंहकेसरा' इत्युक्ते गीतार्यः श्रावकश्चिन्तयामास—नून-
मय सिंहकेसरार्यो अलम्बलामद्य, तेन चिचपिच्छुतवानिति सिंहकेसरमृतं माजनमृपदौकित-भगवन् ! गृहाणेत्युक्ते साधुना
गृहीताः, स्वस्यीभूत चिचं, श्रावकथाह-भगवन्नयं मया पूर्वार्धः प्रत्याख्यातः, स किं पूर्णो न वेति, ततः सुव्रत उपयोगमूर्द्धवं
दत्तवान्, पश्यति गगनमण्डलमनेकतारासहितमर्द्धरात्रोपलक्षितं, ततो भ्रममात्मीयं ज्ञात्वा स्वनिन्दन्-भो श्रावक ! मय्यं
कृतं, यदहं प्रतिबोधितः, एव सर्वां नोदनेत्युक्त्वा विधिना मोदकान् परिस्थापयन् कथमपि तथा शुक्लघ्न्यानेन घातिक-

र्माणि स्फोटयामास, यथा प्राप केवलज्ञानम् । ४८२-४८३ ॥ अयं संस्तवद्वारमाह—
दुविहो उ संथवो खलु संबंधीवयणसंथवो चैव । एकैकोवि य दुविहो पुर्वि पच्छा य नायवो ॥४८४॥

द्विविधः खलु संस्तवः—परिचयरूपः इलाधारूपश्च, तत्र परिचयरूपः—सम्बन्धिसंस्तवः, इलाधारूपो—वचनसंस्तवः,
एकैकोऽपि द्विधा—पूर्वसंस्तवः पश्चात्संस्तवश्च ॥ ४८४ ॥ तत्र सम्बन्धिसंस्तवस्य द्विविधस्यापि स्वरूपमाह—

मायपिइ पुष्वसंथव सासूससुराइयाण पच्छा उ । गिहि संथवसंबंधं करेइ पुवं च पच्छा वा ॥४८५॥

मातापित्रादि पूर्वसंस्तवः, अश्रुश्रुसुरादि पश्चात्संस्तवः, गृह्णिमिः सह संस्तवसम्बन्धं—परिचययदनं पूर्वकालभाविनं
पश्चात् कालभाविनं वा करोति यः साधुः ॥ ४८५ ॥ कथमित्याह—

आयवयं च परवयं नाउं संबंधए तयणुरुवं । मम माया एरिसिया ससा व धूया व नत्ताई ॥४८६॥

साधुराहारलग्न्यटतया आत्मवयः परवयश्च ज्ञात्वा तदुरूपं सम्बन्धाति, यदि सा दृढा स्वयं च मध्यमवयस्ततो
ममेदृशी माताऽभूदिति ऋते, यथात्मतुल्यवययास्तदा ममेदृशी स्वसेति, लघुवययात्रेत्तदा दुहिता नप्ता वेत्यादि ॥ ४८६ ॥
अस्योदारणमाह—

अच्छिइ दिट्टिपणहव पुच्छा कहणं ममेरिसी जणणी । थणखेवो संबंधो विहवासुणहाइदाणं च ॥४८७॥

कोऽपि साधुर्निजमावृसमां स्त्रियं वीक्ष्य मावृस्थानेनाघृष्टया दृष्टिप्रश्रवं—इषदश्रुविमोचनं करोति, ततः स्त्रीपृच्छायां साधोः

कथन-मम ईदृशी जनन्यभूत् । अत्र दोषानाह-तथा ह्यिया मातृत्वप्रकटनायं साधुसुखे स्वनप्रक्षेपः क्रियते, समन्वयः परस्परं स्नेहरूपो जायते, तथा मृतपुत्रस्य स्थानेऽयं पुत्र इति विषया स्तुपादि दानं करोति, एव यथावत्सम्बन्धिसस्त्वोदाहरणमपि स्वधियाऽम्यूह्यम् ॥ ४८७ ॥ तत्र दोषानाह—

पच्छासंथवदोसा सासू विहवादिभूयदाणं च । भज्जा ममेरिसिच्चिय सज्जो घाउ वयभंगो वा ॥४८८॥
 यथावत्सम्बन्धिसस्त्वे इमे दोषाः—षथूरीदृशी ममाभूदित्युक्ते सा विषया सुताया दानं करोति, तथा भार्या ममेदृशी भवदित्युक्ते यदीष्यतिस्त्वन्नर्चां समीपे स्यात् तदा साधोर्धातुं कुर्यात्, अथ भद्रकस्तर्हि स्त्री-भार्याऽहमेनेन कल्पितेत्यनुरागं कुर्यात् चिचयोममापादेयेचो व्रतमङ्गः ॥ ४८८ ॥ प्रत्येकमभिधाय साधारणदोषानाह—

मायावी चडुयारी अम्हं ओहावणं कुणइ एत्तो । निच्छुमणाई पंतो करिज्ज भद्देषु पडिवंधो ॥४८९॥
 अष्टविदष्टिप्रश्नवादि कुर्वन् मायावी चडुकारी तथाऽस्माकं स्वस्य कार्यठिकप्रायस्य जनन्यादि कल्पनेनापम्राजन विषये, एवं विचिन्त्य प्रान्तः खगृहनिष्काशनादि करोति, अथ भद्रकस्तर्हि प्रतिबन्धः स्नेहरूपस्त्वत्त आषाकम्मर्माविदोषाः ॥ ४८९ ॥
 अथ वचनसंस्तरस्य पूर्वरूपस्य लक्षणमाह—

शुणसंथवेण पुर्विं संतासंतेण जो शुणिज्जाहि । दायारमदिन्नमी सो पुर्विसंथवो हवइ ॥४९०॥
 शुणसंस्त्वेन-श्रद्धसावचनरूपेण सत्येनासत्येन वा दातव्ये मक्कादावदये पूर्वं दातार यः स्यात् स पूर्वसंस्त्ववः ॥४९०॥

संबन्धि-
 संस्त्ववे
 पूर्वपथा-
 ज्ञाविनो
 दोषाः ।

अस्यैवोलेखमाह—

एसो सो जस्स गुणा वियरंति अवारिया दस दिसासु । इहरा कहासु सुणिमो पच्चक्खं अज्ज दिट्ठोऽसि ॥

सुगमा ॥ ४९१ ॥ अथ पञ्चाद्रूपवचनसंस्वरस्य लक्षणमाह—

गुणसंथेण पच्छा संतासंतेण जो थुणिज्जाहि । दायारं दिदंमी सो पच्छासंथवो होइ ॥ ४९२ ॥

सुगमं, नवरं दत्ते भक्तादाविति ॥ ४९२ ॥ अस्यैवोलेखमाह—

विमली कयऽम्ह चक्खू जहत्थया वियरिया गुणा तुज्झं । आसि पुरा मे संका संपय निस्संकिं जायं ॥

साधुर्भक्ते लब्धे दातारं चकित यथा निजदर्शनेन त्वया विमलीकृते नञ्छुपी, तथा यथार्थाः स्तवगुणाः सर्वत्रापि चरिताः, तथा पूर्वं मम शङ्काऽभूत् किं सत्यमसत्यं वा श्रुतं गुणादिकमिति, सम्प्रति त्वयि दृष्टे निःशङ्कितं मे हृदयं जातम् ॥ ४९३ ॥ अथ विद्यामन्त्राख्यं द्वारद्वयमाह—

विजामंतपरूवण विजाए भिक्खुवासओ होइ । मंतंमि सीसवेयण तत्थ सुंरुहेण दिट्ठंतो ॥ ४९४ ॥

विद्यामन्त्रयोः प्ररूपणा कर्तव्या, सा चैवं-ससाधना स्त्रीदेवतारूपा विद्या, असाधना पुरुषदेवताऽधिष्ठाता वा मन्त्रः, तत्र विद्यायां भिक्षूपासकदृष्टान्तः, मन्त्रे शिरोवेदनायां सुरुहेन राज्ञोपलक्षितः पादलिप्तप्ररिः (गा. ४९८) ॥ ४९४ ॥ तत्र भिक्षूपासकदृष्टान्तं गाथाद्वयेनाह—

परिपिण्डियमुखावो अइपंतो भिक्खुवासओ दावे । जइ इच्छह अणुजाणह घयगुलवत्थाणि दावेमि ॥
गतुं विज्जामतण किं देमि ? घय गुल च वरथाई' दिन्ने पडिसाहरणं केण हिय केण सुट्ठेमि ? ॥४९६॥

(६०) गन्धममृदनगरे घनदेवो भिक्षुपासकः, स च साधुभ्यो न किमपि ददाति, अन्यदा तरुणश्रमणानामन्यो-
ऽन्योछापे केनापि प्रतिपन्नमाह घनदेवाद् घृतगुढादिक्रमादास्ये, श्रेय साधुभिः साक्षेपमनुष्वातो घनदेवगृह गतः साधुः, घन-
देवो विघयाऽभिमन्त्रितो युते किं प्रयच्छामि ?, साधुमार्थे घना यतयः सन्ति, तैरुक्त घृतगुढपद्मादि, ततो दापित तेन
सयतेभ्यः प्रचुरं घृतादिक, ततः सहवा विद्या, जातस्वमावस्थो घनदेवस्ततो घृतादिस्तोक दृष्ट्वा विलसितु प्रवृत्तः, परिजनै-
नोक्त शुष्माभिरेव दापित संयतेभ्यस्ततो भौनमालम्ब्य स्थितः । गार्थार्थः सुगम एव ॥ ४९५-४९६ ॥ अत्र दोषानाह—
पडिविज्ज थंभणाई सो वा अन्नो व से करिज्जाहि । पावाजीवीमाई कम्मणगारी य गहणाई ॥४९७॥

यो विघयाऽभिमन्त्रितः सोऽन्यो वा तत् पक्षपाती प्रद्विष्टः सन् प्रतिविषया स्वप्ननादि कुर्यात्, तथा पापाञ्जीविनो
मायिनः शठा इति लोके गर्हा, तथा कर्मणकारिण इमे इति रात्रकुले ग्रहणादि मवेदिति ॥ ४९७ ॥ मन्त्रे पादलिप्तो
दाहरणमाह—

जह जह पपसिणी जाणुगमि पालित्तओ भमाडेइ । तह तह सीसे वियणा पणस्सइ मुंरुंडरायस्स ॥

(६०) प्रतिष्ठानपुरे सुरण्डो राजा, पावल्लिप्ताः सूरयः, अन्यदा राज्ञः शिरोवेदना जाता, न केनाप्युपशमयितुं

शक्यते, आकारिता राज्ञा पादलिप्तधरयस्ततो यथा लोको न जानीते तथा मन्त्रं व्यायन्दिः प्रावरणमध्ये निजदक्षिण-
जात्रुशिरसि पार्श्वतो निजदाक्षिणहस्तप्रदेशिनी यथा २ आम्ब्यते तथा २ शिरोवेदनाऽपगच्छति राज्ञः, क्रमेण निरामयो
जातः भूपः हरीणाप्रुपामकत्वेन भक्तिं करोति ॥ ४९८ ॥ अत्र दोषानाह—

पडिमंतथंभणार्ई सो त्वा अन्नो व से करिजाहि । पात्राजीत्रियमाई कम्मणगारी भवे वीयं ॥ ४९९ ॥
इह कथायां न कोऽपि दोषो जातः, परं कदापि स्यादिति कथनं, सूत्रं प्राणिन, केवलं पुष्टालम्बने द्वितीयमपवादपदं
भवेत्, एतच्च विद्यायामपि होयम् ॥ ४९९ ॥ अथ चूर्णयोगमूलकर्मार्हयं द्वारत्रयमाह—

चुन्ने अंतद्धाणे चाणक्ये पायलेत्रणे जोगे । मूल विवाहे दो दंडिणी उ आयाण परिसाडे ॥ ५०० ॥

चूर्णेनान्तद्धानिऽदृष्टिक्रमणे चाणक्यविदितौ सुष्ठौ निर्देशनम्, पादे-पादलेपनरूपं योगे समितधरयः, तथा मूलकर्मणि
अथतयोनिकरणरूपे युवतिद्वयं, विवाहविषयेऽपि मूलकर्मणि युवतिद्वयं, तथा गर्भाधानपरिश्राट्करो मूलकर्मणि द्वे दण्डिन्यौ
नृपपत्न्यौ उदाहरणम् ॥ ५०० ॥ अस्य भाष्यं, “ चुन्ने अंतद्धाणे चाणक्ये ” इति व्याख्यानयति गायत्रयेण—

जंघाहीणा ओमे कुसुमपुरे सिस्सजोगरहकरणं । खुडुडुगंजण सुणणा गमणं देसंतरे सरणं ॥ भा० ३५
भिवले परिहायंते थेराणं तेसि ओमि दिंताणं । सहभुज्ज चंदगुत्ते ओमोयरियाए दोवह्लं ॥ भा० ३६ ॥
चाणक्य पुच्छ इट्टालचुणणदारं पिहितु धूमे य । दह्हुं कुच्छपसंसा थेरसमीवे उवालंभो ॥ भा० ३७ ॥

(६०) कुसुमपुरे चन्द्रगुप्तो राजा, मन्त्री घाणक्यः, तत्र बह्वाषलपरिधीणाः सुस्थितामिधाः धारयः, अन्यदा तत्र दुर्भिक्षमपवत्, ततः धरिभिः समृद्धशिष्यः सुमिधदेशे प्रेषणाय धरिपदे स्थापितः, विद्यामन्त्राद्येकान्ते तस्मै दातुमारब्ध, तत्र च शुद्धदयेनादशीकरणाञ्जनव्याख्यानं कृतं, समृद्धद्वरिर्गच्छसहितोऽन्यत्र अगाम, धारयस्तत्र स्थिताः, अथ कस्मिपयदिव-सेस्वत् शुद्धकयुगं गुरुस्नेहेन तत्र अगाम, गुरवो यत्किमपि मिधां लभन्ते तद्विमन्य शुद्धकद्वयेन सह युञ्जते, तत आहारा-पूर्णतया धरीणां दीर्घव्ययमभवत्, ततः शुद्धद्वयेनाञ्जनादृष्टत्वेन चन्द्रगुप्तेन सह युञ्जते, राघुः कृत्यत्वमजापत, चाणक्य-पुञ्जया राजाऽऽह-परिपूर्णाहारालाम इति, ततश्चाणक्येनानुमानेन द्वात्वाऽञ्जनसिद्धपरिधानाय भोजनमण्डपेऽतीव श्लक्ष्ण इष्टकापूर्णो विकीर्णो, दृष्टानि मनुष्यपदानि, ततोऽन्यदिने भोजनवेलायां द्वारं पिषाय मध्येऽतिधूमधक्के, तेनाञ्जनं नयना-शुभिः सह गलितं प्रत्यक्षौ जातौ शुद्धकौ, कृत्वा चन्द्रगुप्तेनात्मशुभ्रतां विदालितोऽहमास्यामिति, मन्त्रिणा विश्वसमाख्येयं प्रशसितो राजा, धन्यस्त्वं यो बालमज्जवारिभिः सह युक्त इत्यादिना, ततो वन्दित्वा सुत्कलितौ शुद्धौ, मन्त्रिणा राज्ञो समेत्य धारय उपालम्भास्तेः स एवोपलब्धो, यथा-त्वमेवात्रापराधकारी यन्निर्वाहं शुद्धयोर्न करोपीति, स प्राह-मगवत्सेवमिति, क्षामिताः पादपोर्लज्जित्वा धारयः, सकलसहस्रं यथायोग्यं चित्वा कृत्वा मन्त्रिणा । चन्द्रं सुगमम् ॥ ३५-३७ ॥ अत्र दोषानाह-जे विज्जमतदोसा ते क्षिय वसिकरणमाइजुन्नोर्हि । एगमणेगपओस कुञ्जा पत्थारओ वावि ॥ ५०१ ॥

सुगमा, पर एरुस्यानेकेषां वा साधूनामुपरि प्रब्रुव कुर्यात्, पत्थारओ-नाशो वा भवेदिति, अपि समुच्चये ॥ ५०१ ॥
अथ " पायलेवणे(गा. ५००)" इति व्याख्यानयति—

सुभगदुग्धभगकरा जोगा आहारिमा य इयरे य । आघंसधूवयासा पायपलेवाइणो इयरे ॥ ५०२ ॥
सौभाग्यदौर्भाग्यकरा योगा द्विधा-आहार्या इतरे च, तत्राद्या आघर्षधूपवासा, ये पानीयादिना घर्षयित्वा पीयन्ते ते
आघर्षाः, धूपवासाः प्रतीताः, अथ चूर्णवासयोः को विशेषः ? इत्याह-सामान्यद्रव्यनिष्पन्नक्षोदचूर्णः, सुगन्धद्रव्यनिष्पन्नाः
शुष्कपेपं पिष्टवासा इति, इतरे चानाहार्याः पादप्रलेपनादयः ॥ ५०२ ॥ अथानाहार्यरूपस्य योगस्य पादप्रलेपनरूपस्य योगस्य
दृष्टान्तं गाथात्रयेणाह—

नङ्कणहविन्न दीवे पंचसया तावसाण निवसंति । पवदिवसेसु कुलवई पालेवुत्तार सक्कारे ॥ ५०३ ॥
जण सावगाण खिसण समियक्खण माइठाण लेवेण । सावय पयत्तकरणं अविणय लोए चलणधोए ॥
पडिलाभिय वच्चंता निब्बुड नङ्कूल मिलण समियाओ । विम्हिय पंचसया तावसाण पवज्ज साहाय ॥

(६०) अचलपुरप्रत्यासन्ने द्वे नद्यौ, कृष्णा बेन्ना च, तयोस्तराले ब्रह्मनामा द्वीपः, तत्र चैकोनपञ्चाशत्तापसयुतो
देवशर्मा कुलपतिः परिवसति, स च संक्रान्त्यादिपर्वसु स्वतीर्थप्रभुत्वार्थं सपरिचारः पादप्रलेपनेन कृष्णां नदीमुत्तीर्य अचल-
पुरमागच्छति, चमत्कृतो लोकः सत्कारं करोति, श्रावकजनैश्च कुत्सयते-‘न कोऽपि सातिशयो भवन्मत’ इति, ततः
श्राद्धः समित्स्त्रीणामाख्यायि, तैः स्वचित्ते परिभाव्योक्तं ‘मावस्थानत एष पदलेपेन नदीमुत्तरति, न तपःशक्तिः’, ततः
श्राद्धः स मावस्थानप्रकटनार्थं सतन्त्रो भोजनायाकारितः, गृहे आगते तैः पादप्रक्षालनं कर्तुमारब्धं, स न ददाति, श्राद्धे-

भास्माकमविनयः स्यादिति बलात् क्रमौ क्षालितौ, भोजनावदु कौतुकमिलितश्चादान्यजनयुतो निजाश्रय प्रति चपाल, नयुत्तारे पादलेषामात्रे मरुत्कुं लग्नो, जाता जनेऽपभ्रजना, तदा च तस्य प्रतिबोधाय समितद्वारयस्तत्रागताः, तेर्नदी प्रत्युक्त-हे कृष्णे वय परं पार गन्तुमिच्छामस्ततो देऽपि नदीकूले एकत्र मिलिते, जातो विस्मयः लोकस्य परिवार कुलपतेश्च, शृतीता वीक्षा सतन्त्रेण कुलपतिना, सा ब्रह्मशाखा कभूष । एत्र सुगमम् ॥ ५०३-५०५ ॥ अथ "मूल" चि व्याख्यानयति-
अधिर्दं पुच्छा आसन्न विवाहे भिन्नकक्षसाहणया । आयमणपियण ओसह अक्खय जज्जीवअहिगरणं ॥
जघापरिजिय सङ्घी अद्धिइ आणिजए मम सवत्ती । जोगो जोणुग्घाडण पडिसेह पओस उद्धाहो ॥ ५०७

(६०) कापि घनभ्रष्टिनो घनप्रिया, पुत्री सुन्दरी भिन्नयोनिका मात्रा ह्यायते न पित्रा, परिणयनाय कस्यापि पुत्रस्य पित्रा दद्या, आसन्ने विवाहदिने मातुर्बिन्ता ज्ञाता 'हा ! कथमेया भर्त्रा भिन्नयोनिका ज्ञाता करिष्यति ? , अत्रान्तरे समागतः सयतो मिद्यार्थं, तेन सा पृष्टा, तथा चिन्तोक्ता, साधुनोक्तं-मा मैपीरहमभिन्नयोनिकां करिष्ये, तत आबमनौषधं पानौषध च तस्मै दत्त, जाता अभिन्नयोनिका ।

तथा-(६० .) चन्द्राननापुर्यां घनदत्तसार्थनाहो, भार्या चन्द्रमुखा, तयोरन्योऽन्यं कलहे जाते, घनदत्तेन कस्यापि पुत्री दद्या, ज्ञाते पूर्वपत्न्या अष्टतिः, जहापरिजितसाधुना मिथार्थभागतेन पृष्टा कारण, कथय मां, सपत्नी व्यतिकरे ज्ञाते साधुना समर्पितमौषधम्, भजिता च सा, कथमपि तस्याः (यक्तस्य) पानस्य मन्त्रे देय येन सा भिन्नयोनिका भवति,

ततः स्वभर्त्रे निवेदयेः, येन सा न परिणीयते, तथैव कृतं, सा न परिणीता । खत्रं सुगमम्, नवरं 'जल्लिव'मिति, याव-
जीवमधिकरणं-मैथुनप्रवृत्तिः, 'पडिसेहि'त्ति, सा परिणेतुमारब्धा प्रतिपिद्धा, अयं चेदर्थस्तया ज्ञातो भवेत्तर्हि तस्याः
साधुं प्रति महान् प्रद्वेषो भवेत्, प्रवचनस्योद्वाहश्च ॥ ५०६-५०७ ॥ अथ 'विवाहे' इति व्याख्यानयन्नाह--
मा ते फंसेज्ज कुलं अदिज्जमाणा सुया वयं पत्ता । धम्मो य लोहियस्सा जइ विंदू तत्तिया नरया ॥ ५०८
किं न ठविज्जइ पुत्तो पत्तो कुलगोत्तकित्तिसंताणो । पच्छावि य तं कज्जं असंगहो मा य नासिज्जा ॥ ५०९

(६०) कापि कोऽपि गृहपतिः, तस्य पुत्री दृष्ट्वा तन्मातरं साधुराह-तव दुहिता वयः प्राप्ता तद्यदि सम्प्रति न परिणी-
यते तर्हि केनापि तरुणेन सहाकार्यं समाकार्यं कुलमालिन्यमुत्पादयिष्यति, तथा 'धम्मो'त्ति, लोके एवं श्रुति-“यदि कुमारी
ऋतुमती भवेत्तर्हि यावन्तो रक्तविन्दवः पतन्ति तावतो वारान् तन्माता नरकं याति' । तथा-(६०) क्वचित्
कस्यापि पुत्रमालोक्य साधुस्तन्मातरमाह-यथा कुलस्य गोत्रस्य कीर्त्तेश्च सन्तानो-निवन्धनमेव वः पुत्रो यौवनं च प्राप्त-
स्ततः किं न परिणाद्यते ?, अपि च-परिणीतः सन् कलत्रस्नेहेन स्थिरो भवत्यपरिणीतश्च कयापि स्वच्छन्दचारिणा सहो-
त्थाय गच्छेत्, पश्चादपि चैव परिणापयितव्यः ॥ ५०८-५०९ ॥ अथ 'दो दंढिणी उ' इत्यादि व्याख्यानयति--

किं अद्धिइत्ति पुच्छा सवित्तिणी गब्भिमणित्ति मे देवी । गब्भाहाणं तुज्झवि करोमि मा अद्धिइं कुणसु ॥
जइवि सुओ मे होही तहवि कणिट्ठोत्ति इयरो जुवराया । देइ परिसाडणं से नाए य पओस पत्थारो ॥

(६०) सद्युगपुरे-सिन्धुताम्रभूषस्य द्वे पत्न्यौ शृङ्गारमतिर्जयसुन्दरी च, शृङ्गारमतेर्गर्माधाने नूनमस्याः पुत्रो भविष्यतीति जयसुन्दरी चिचेऽश्रुति चकार, साधुना दृष्टे कथिते च साधुराह-तवाप्यह गर्माधान करिष्यामि, तयोक्त-भगवन् ! यद्यपि युष्मत् प्रसादेन मे पुत्रो मावी तयापि 'स कनिष्ठ' इति न यौवराज्यं प्राप्स्यति, किन्तु सपत्नीसुत एव, ततः साधुना गर्माधानायोपच दत्त, अपर दापित सपत्न्या गर्मज्ञातनायेति । सूत्र सुगमम्, नवरसेतश्च कर्षेभ्यम्, यतो गर्मज्ञातने साधुठुते ज्ञाते प्रद्वेयो भवति, ततः शरीरस्यापि प्रस्तावो-विनाशः ॥ ५१०-५११ ॥ सम्प्रति सर्वतो मूलकर्मणि दोषानाह—

संखडिकरणे काया कामपवित्तिं च कुण्ड पगरथ । एगत्थुड्वाहाई जज्विय भोगंतरायं च ॥ ५१२ ॥

' मा ते ' (गा. ५०८-५०९) इति गाथाद्वयोक्ते वीवाहकरणे कायाः-पृथिवीकायादयो विराध्यन्ते, एकत्र पुनरक्षत-योनिकरणे गर्माधाने च कामप्रवृत्तिं करोति, एकत्र गर्मपातने उड्वाहादि, एकत्र पुनः सवयोनिकरणे यावञ्चीव भोगान्वराय, चदन्दाड्वाहादि च ॥ ५१२ ॥ अथ ग्रहणैपणासम्बन्धमाह—

एव तु गविट्टस्सा उग्गमउप्पायणाविसुद्धस्स । गहणवित्तोहिविसुद्धस्स होइ गहणं तु पिंडस्स ॥ ५१३ ॥

एवमुद्गमोत्पादनाविशुद्धस्य गवेपितस्य पिण्डस्य ग्रहण भवति, पर ग्रहणविशोधिचिशुद्धस्य, ततो ग्रहणैपणादोषानह वस्ये इति भावः ॥ ५१३ ॥

उप्पायणापे दोसे साहूउ समुट्ठिप वियाणाहि । गहणेसणाइ दोसे आयपरसमुट्ठिप वोच्छ ॥ ५१४ ॥

उत्पादनाया दोषान् साधुतः समुत्थितान् विजानीहि, ग्रहणैपणाया दोषान्नात्मपरसमुत्थितोस्तानहं नक्ष्ये ॥ ५१४ ॥ अथ विभागमाह—

दोन्नि उ साहुसमुत्था सांकिय तह भावओऽपरिणयं च । सेसा अट्टवि नियमा गिहिणो य समुट्टिए जाण द्दो दोषो साधुसमुत्थितो—शुद्धितं भावतोऽपरिणितं च, शेषानष्टावपि दोषान् गृह्णिणः समुत्थितान् जानीहि ॥ ५१५ ॥

अथ ग्रहणैपणा निक्षेपमाह—

नामं ठवणा दविए भावे गहणेसणा सुणेयवा । दवे वानरजूहं भावंमि य दसपया हुंति ॥ ५१६ ॥ नामस्थापनाद्रव्यमानभेदाच्चतुर्धा ग्रहणैपणा, नामस्थापने सुगमे, द्रव्ये चानरयूथमुदाहरणं, भावे दश पदानि वक्ष्यमाणानि भवन्ति ॥ ५१६ ॥ वानरयूथोदाहरणगाथात्रयेणाह—

पडिसडियपंडुपत्तं वणसंडं दहु अन्नहिं पेसे । जूहवई पडियए जूहेण समं तहिं गच्छे ॥ ५१७ ॥ सयमेवालोएउं जूहवई तं वणं समंतेण । वियरइ तेसि पयारं चरिजण य तो दहं गच्छे ॥ ५१८ ॥ ओयरंतं पयं दहुं, नीहरंतं न दीसई । नालेण पियह पाणीयं, नेस निक्कारणो दहो ॥ ५१९ ॥

(द०) विशालगृह्णपर्वते एकत्रयनखण्डे वानरयूयं रमते, अथ तत्रैव वनखण्डं वसते सर्वर्तुषुष्पफलादियुतं, परं तन्मध्यत्रिंशतिं ह्रदे शिशुमारोऽवतिष्ठते, स यत् किमपि मृगादिकं पानीयाय प्रविशति, तत् सर्वमाकृत्य भक्षयति, अन्यदा

च तद्वनखण्ड परिशुद्धितपाण्डुप्रभप्रपगतपुष्पफलमालोक्ष्य यूथेशोऽन्यवनखण्डगवेषणाय धानरयुगल प्रेषितवान्, गवेषयित्वा च
 तेन यूयाधिपतिर्निधेदित-वनखण्डमष्टकप्रदेशे निर्वाहयोग्यमिति, ततो यूथेशो यूथेन सह तत्र गतः, परिभावयितुं च प्रवृत्तः
 समन्तस्वद्वनखण्डं, दृष्टो जलपूर्णो द्रवः, पर तत्र प्रविशन्ति श्वापदानां पदानि दृश्यन्ते, न निर्गच्छन्ति, ततो यूथमाहूय
 यूयाधिपतिश्चाव-मात्र यूय प्रविश्य पिमथ पानीय, किन्तु तदस्या एव नालेन पिबथ, पतो नैप इदो निष्कारणो निरुपद्रव
 इति, एवमुक्ते येस्तद्वचः प्रतिपन्नं ते सुखिनो जाता, इतरे विनष्टाः ॥ ५१७-५१९ ॥ अथ मावैषणादशभेदानाह—

सकिय मखिलय निखिलत्त पिहिय साहरिय दायगुम्मीसे । अपरिणय लिच्छ छडिय पत्तणदोसा दस हवंति

निगदसिद्वेय गाथा ॥ ५२० ॥ तत्र पूर्वं शङ्खित, बङ्गायुक्त दोयमाह—

संकाए चउभगो दोसुवि गहणे य मुंजणे लग्गो । जं संकियमावन्नो पणवीसा चरिमए सुद्धो ॥ ५२१

शङ्गायां चतुर्मङ्गी भवति, ग्रहणे शङ्खितो भोजने चेति १, ग्रहणे न भोजने २, भोजने न ग्रहणे ३, न ग्रहणे न भोजने
 ४, अत्र दोषानाह—' दो सुवि 'त्यादि, द्वयोरपि शङ्खितस्य ग्रहणभोजनयोरपि यो वर्तते यथ ग्रहणे अथपि स्या न भोजने,
 भोजने सामर्थ्यात् ग्रहणे, स सर्वोऽपि लग्गो दोषेण सम्बद्धः, केन दोषेणे इत्याह—' जं संकिय'मित्यादि, पञ्चविंशति-
 दोषाणां मन्थे येन शङ्खितमापन्नो वर्तते तेन सम्बद्ध इत्यर्थः, चरमे मङ्गे पुनः शुद्ध एवेति ॥ ५२१ ॥ के पुनः पञ्चविंशति
 दोषा इत्याह—

द्रव्यैपणा-
 यां वानर-
 यूयोदाह-
 रणं मावै-
 पणाया
 मेवाव ।

उगमदोसा सोलस आहाकम्माइ एसणादोसा । नव मखियाइ एए पणवीसा चरिमए सुद्धो ॥५२२

पोडशोद्धमदोषा नव च अशितादय एषणादोषा, एवं २५, चरमे शुद्धं ॥ ५२२ ॥ तदेवाह—

छउमत्थो सुयनाणी उवउत्तो उज्जुओ पयत्तेणं । आवन्नो पणवीसं सुयनाणपमाणओ सुद्धो ॥५२३॥

छब्रस्थः श्रुतज्ञानी ऋजुकः प्रयत्नेन गवेपयन् पञ्चविंशति दोषाणामन्यतममापन्नः श्रुतज्ञान प्रमाणत शुद्धः ॥ ५२३ ॥

ओहो सुओवउत्तो सुयनाणी जइवि गिणहइ असुद्धं । तं केवलीवि भुंजइ अपमाणं सुयं भवे इहरा ॥

ओघेन सामान्येन श्रुतोपयुक्तः श्रुतज्ञानी यदि कथमप्यशुद्धं गृह्णाति तत् केवल्यपि शुद्धे, इतरथा श्रुतज्ञानमप्रमाणं भवेत् ॥ ५२४ ॥ ततः किमित्याह—

सुत्तस्स अप्पमाणे चरणाभावो तओ य मोक्खस्स । मोक्खस्सऽविय अभावे दिक्खपवित्ती निरत्था उ ॥

सुगमा ॥ ५२५ ॥ अथ प्रथममङ्गसम्भवमाह—

किंतु(ति)ह खद्धा भिक्खा दिज्जइ न य तरइ पुच्छिउं हिरिमं । इअ संकाए धेत्तुं तं भुंजइ संकिओ चेव ॥

कोऽपि हीमान् साधुरेवं शङ्कते किमत्र प्रचुरा भिक्षा दीयते ?, न च लज्जया प्रष्टुं शक्नोति, तत एवं शङ्कया गृहीत्वा शङ्कित एव तद्भुङ्क्ते इति प्रथमो मङ्गः ॥ ५२६ ॥ द्वितीयमङ्गसम्भवमाह—

द्वियपुत्र संकिपुत्रं गहिआ अन्नेण सोहिया सा य। पगयं पहेणगं वा सोड निस्सकिओ सुंजे ॥५२७॥
 शङ्खितहृदयेन या मिधा गृहीता साऽन्यसहृदकेन शोभिता, यथा प्रकृतं-प्रकरण किमपि प्रापूर्णकमोजनादिक, यदि
 वा प्रहेणक कुवधिन्यसाद्गृहादायावमिति, द्वितीयसहृदकादेवत् श्रुत्वा यो निःशङ्कितो संझे स द्वितीयमङ्गः ॥ ५२७ ॥
 तृतीयमङ्गसम्भवमाह—

जारिसए चिय लद्धा खद्धा भिक्खा मए असुयगेहे । अन्नेहिं वि तारिसिया वियडंत निसामए तइए ॥
 कोऽपि साचुल्लंघमिधाको विक्कट्ठार्ता-गुरोप्रतः सम्यगालोचयतां आलोचनाभवये सति शङ्कते यादृश्येव मया प्रचुरा
 मिधा लब्धा तादृश्येवान्यैरपि सहृदकैः, तन्नूनमेतदाधाकम्ममिदि दोषदुष्ट मविष्यतीति सुखानो यतिस्त्वतीये मङ्गे वर्त्तते
 ॥ ५२८ ॥ अत्र पर आह—

जइ संका दोसकरी एवं सुद्धंपि होइ अविमुद्धं । निस्संकमेसियंति य अणेसणिज्जपि निहोसं ॥५२९॥
 यदि शङ्का दोषकारी एव एव सति इदमायात-शुद्धमपि शङ्कित अशुद्ध भवति, तथा अनेपणीयमपि निःशङ्कितमन्वेपितं
 शुद्ध प्राप्नोति, न चैव युक्त, स्वभावतः शुद्धस्याशुद्धस्य वा शङ्काभावाभावाभावात्रैणान्यथा कर्तुंमशक्यत्वात् ॥ ५२९ ॥
 अत्रार्थ आह-सत्यमेतत् तथाहि—

अविमुद्धो परिणामो एगयरे अवडिओ य पक्खामि । एसंपि कुणइ णेसिं अणेसिमेसिं विसुद्धो उ ॥५३०

अविशुद्धः परिणाम एकतरस्मिन् शुद्धमेवेदमशुद्धं चेत्येकस्मिन् पक्षेऽपतन् एषणीयमप्यनेषणीयं करोति, विशुद्धस्तु परि-
णामो यथोक्तविधिना गवेषयत एषणीयं-शुद्धं करोत्यनेषणीयमपि, श्रुतप्रामाण्यात् ॥ ५३० ॥ अथ अश्रितद्वारमाह—
दुविहं च मक्खियं खलु सच्चित्तं चैव होइ अच्चित्तं । सच्चित्तं पुण तिविहं अच्चित्तं होइ दुविहं तु ॥ ५३१ ॥

अश्रितं द्विधा-सच्चित्तमच्चित्तं च, सच्चित्तअश्रितं पुनद्विधा, अच्चित्तअश्रितं द्विधा स्यात् ॥ ५३१ ॥ अथ सच्चित्त-अश्रित-
त्रैविच्यं व्यक्तिः—

पुढवी आउ वणस्सइ तिविहं सच्चित्तमक्खियं होइ । अच्चित्तं पुण दुविहं गरहियमियरे य भयणा उ ॥

पृथिव्यर्ष्वनस्पतिमेदात्रिधा सच्चित्तअश्रितं भवति, अच्चित्तं पुनद्विधा गर्हितमितरैश्च, अत्र कल्प्याकल्प्यविधौ मज्जना-
विकल्पना, सा चाग्रे वक्ष्यते ॥ ५३२ ॥ अथ सच्चित्तपृथ्वीकायअश्रितं प्रपञ्चत आह—

सुक्केण सरक्खेण मक्खिय मोल्लेण पुढविकाएण । सर्वपि मक्खियं तं एत्तो आउमि वोच्छामि ॥ ५३३ ॥

शुष्केन सरजस्केनातीव २ लक्षणतया मसकल्पेन यद्दयं हस्तः पात्रं वा अश्रितं आर्द्रेण वा, सर्वमपि तत् सच्चित्तपृथ्वी-
कायअश्रितं ज्ञेयम्, अतोऽप्यकायअश्रितं वक्ष्ये ॥ ५३३ ॥

पुरपच्छकम्म ससिणिच्छुद्धउल्ले चउरो आउभेयाओ । उक्किटुरसालित्तं परित्तऽणंतं महिरुहेसु ॥ ५३४ ॥

अप्यकायअश्रिते चत्वारो मेदास्तथाहि-पुरःकम्मं पश्चात्कम्मं पश्चात्कम्मं सिग्घमुदकाद्रं च, तत्र मेदद्वयं प्रसिद्धम्, सिग्घमी-

पञ्चस्यमाणजलखण्डितं हस्तादि, उदकारं स्पष्टोपलभ्यमानजलसंर्गम् । अथ वनस्पतिप्रक्षितमाह- 'उकिंष्ट' चि-उत्कष्ट-
रमानि परीचानां-प्रत्येकवनस्पतीनामन्तकायिकानां च सद्यःकृतानि सुस्पणलब्धानि इति सामर्थ्याद्रिम्यते, वैरालिप्त-
खण्डित यत् हस्तादि, तन्महीरुदेषु, अत्र तृतीयार्थे मत्समी, महीरुदैर्प्रक्षित द्वेषम् ॥ ५३४ ॥

सेसेहिं कायहिं तीहिवि तेकसमीरणतसेहिं । सच्चित्तं मीस वा न सक्खितं अत्थि उल्ल वा ॥ ५३५ ॥
श्रेयैस्त्रिभिरपि तेजासमीरणत्रसरूपैः सच्चित्तरूप मिथ वा आर्द्रत्वरूप वा प्रक्षित न भवति, लोके तयाद्यब्दप्रवृत्त्य-
मात्रात् ॥ ५३५ ॥ अथ करव्याकरव्यविधिमाह-

सच्चित्तमक्खियमी हृतये मत्ते य होइ चउभगो । आइतिप् पडिसेहो चरिमे भंगे अणुत्ताओ ॥ ५३६ ॥
सच्चित्तपृष्ठीकायादिप्रक्षिते हस्ते मात्रे च चतुर्भङ्गी भवति, तथाहि-हस्तो प्रक्षितो मात्र च, हस्तो न मात्रं, मात्र
न हस्तो, नोभयमपि, आदिने मङ्गत्रिके प्रतिपद्यः चरगमङ्गोऽनुज्ञात इति ॥ ५३६ ॥ अथापिचप्रक्षितमाश्रित्य करव्या-
करव्यविधिमाह-

अच्चित्तमक्खियमि उ चउसुवि भगेसु होइ भयणा उ । अगरहियण उ गहणं पडिसेहो गरहिय होइ ॥
अपिचप्रक्षिते हस्ते मात्रे च भवति, तथाहि-हस्तयोगे प्रागिव चतुर्षु मद्गकेषु भङ्गना-विकल्पना, तामेवाह-
अगहितिन-लोकानिन्दितेन घृतादिना प्रक्षिते ग्रहण, गहिते न तु वसादिना प्रक्षिते प्रतिपद्यो भवति, तथापि चतुर्थो मङ्गः

शुद्ध एवेतिग्रहणम् ॥ ५३७ ॥ अगहिते विशेषमाह—

संसज्जिमेहिं वज्जं अगरहिएहिंपि गोरसदवेहिं । मधुघयतेल्लगुलेहि य मा मच्छिपिपीलियाघाओ ५३८

संसक्तिमन्त्र्यां तन्मध्यनिपतितजीवयुक्ताभ्यां गोरसद्रवाभ्यां—द्रव्यादिपानकाभ्यामगहिताभ्यां अक्षितं अक्षिताभ्यां हस्तमात्राभ्यां वा दीयमानं वज्ज्यम्, तथा मधुघृतैतैलगुडैरगहितैरपि अक्षिताभ्यां हस्तमात्राभ्यां दीयमानं वज्ज्यं, कुत इत्याह—मा मच्छिपिपीलियाघाओ—मा मक्षिकापिपीलिकानां, उपलक्षणत्वात्पतङ्गानां घातो—विनाशोऽभूदिति कृत्वा, एतच्चोत्कृष्टजिनकल्पिकानामेवं ज्ञेयम्, स्वविरकल्पिकानां तु यथायोग्यम् ॥ ५३८ ॥ सम्प्रति गहितागहितविशेषमाह—

मंसवससोणियासव लोए वा गरहिएहिं वजेज्जा । उभओऽवि गरहिएहिं मुत्तुच्चारेहिं छित्तंपि ॥

मांसवसाशोणितासवैलोकै गहिते अक्षितं च वज्जयेत्, तथा उभयस्मिन्नपि—लोकै लोकोत्तरे च गहिताभ्यां सूत्रोच्चारण्यो आस्तां अक्षितं स्पष्टमपि वज्जयेत् ॥ ५३९ ॥ अथ निक्षिप्तद्वारमाह—

सच्चित्त मीसएसु दुविहं काएसु होइ निक्खित्तं । एक्केकं तं दुविहं अणंतरं परंपरं चेव ॥ ५४० ॥

कल्पनीयं निक्षिप्तं द्विधा—सच्चित्तेषु—पृथिव्यादिषु मिश्रेषु च, एकैकमपि द्विधा—अनन्तरं परम्परं च, तत्र सामान्यतो निक्षिप्तं सच्चित्तचित्तमिश्रमेदात्रिधा, तत्र च त्रय(तिस्र)प्रतुर्भङ्गयः, तथाहि—सच्चित्ते सचित्तं १ मिश्रे सचित्तं २ सच्चित्ते मिश्रं ३ मिश्रे मिश्रमिष्येका चतुर्भङ्गी, तथा सच्चित्ते सचित्तं १ अच्चित्ते सचित्तं २ सच्चित्ते अचित्तं ३ अचित्ते अचित्तमिति

४ द्वितीया, तथा मित्रे मित्र १ अचिचे मित्र २ मित्रे अचिचं ३ अचिचे अचिचमितिष्ठतीया ॥ ५४० ॥ अथात्रिवा-
नन्तरस्परविभागमाह—

पुढवी आउक्काए तेऊत्राउवणस्सइतसाणं । एक्केक दुहाणतर परंपरगणमि सत्तविहा ॥ ५४१ ॥

पृथिव्यादीना सच्चिदानां प्रत्येक सच्चिपृथिव्यादिषु निक्षेपः सम्भवति, यथा पृथ्वीकायस्य निक्षेपः पोषा, तथाहि-
पृथ्वीकायस्य पृथ्वीकाये निक्षेप इति प्रथमभेदः, एवं एञ्चस्वपि, एवमक्कायादीनामपि निक्षेपः प्रत्येक पोषा भावनीयः,
सर्वसङ्ख्या ३६ मङ्गाः, एकैकोऽपि मङ्गो द्विधा-अनन्तरं परम्परया च, केवलमग्निकाये पृथिव्यादीनां निक्षेपः सप्तधा,
एतच्चाग्रे वरूपति ॥ ५४१ ॥ अथ पृथ्वीकायस्य पोषास्व सूत्रकृत् साध्यादाह—

सच्चित्त पुढविकाए सच्चित्तो चैव पुढविनिखित्तो । आऊतेउवणस्सइसमीरणतसेसु एसेव ॥ ५४२ ॥

न्याख्यातेव ॥ ५४२ ॥ एव शेषकायेष्वप्यतिदेशमाह—

एसेव तेसयाणवि निक्खेवो होइ जीवकाएसुं । एक्केको सट्टाणे परठाणे पंच पचेव ॥ ५४३ ॥

एवमेव शेषाणामपि-अक्कायादीनां बीवनिकायेषु-पृथिव्यादिषु निक्षेपो भवति, एकैको मङ्गः स्वस्थाने, श्रेयाः पञ्च २
परस्थाने, यथा पृथ्वीकायस्य पृथ्वीकाये निक्षेप एको मङ्गः स्वस्थाने, अक्कायादिषु पञ्चसु परस्थाने, एवमक्कायादीनामपि
भावनीयं, तदेवं प्रथमचतुर्भङ्गिकायाः सच्चिचे सच्चिचमित्येवरूपे प्रथमे भेदे पट्टविषयङ्गणाः सम्भवन्ति ॥ ५४३ ॥ अथ प्रथम-

अनन्तर-
परम्पर-
विभागे
पृथ्वी-
कायादीनां
मङ्गाः ।

सुमा-
रलीया-
बचरुपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥ ९८ ॥

चतुर्भङ्गया रचिते निक्षिप्यमाणयोर्धे द्वे चतुर्भङ्गयो, एवं शेषमङ्गत्रयं, द्वितीयवृतीयचतुर्भङ्गयौ चातिदेशत आह—
एमेव मीसएसुवि मीसाण सचेयणेसु निक्खेवो । मीसाणं मीसेसु य दोणहंपि य होइऽचित्तेसु ॥

एवमेव सचित्तेषु सचित्तमिव मिश्रेष्वपि-पृथिव्यादिषु सचित्तपृथिव्यादिनिक्षेपो भेदो ज्ञेयः, एतेन प्रथमचतुर्भङ्गया द्वितीयो भङ्गः । तथा एवमेव सचेतनेषु मिश्राणां निक्षेपो भेदः, एतेन वृतीयो भङ्गः, तथा एवमेव मिश्राणां मिश्रेषु निक्षेपो भेदः, एतेन चतुर्थो भङ्गः, सर्वं सङ्ख्यया चतुर्भङ्ग्यां चतुश्चत्वारिंशं भङ्गशतं, एवमेव द्वयोरपि सचित्तमिश्रयोरचित्ते निक्षिप्यमाणयोर्धे द्वे चतुर्भङ्गयौ प्रागुक्ते तत्रापि प्रत्येकं चतुश्चत्वारिंशं भङ्गशतं भवति, सर्वसङ्ख्यया भङ्गानां ४३२ चत्वारि शतानि द्वात्रिंशदधिकानि भवन्ति ॥ ५४४ ॥ अथ चतुर्भङ्गीत्रयमुद्दिश्य कल्प्याकल्प्यविधिमाह—

जरथ उ सचित्तमीसे चउभंगो तत्थ चउसुवि अगिज्झं । तं तु अणंतर इयरं परित्तऽणंतं च त्रणकाए ॥

यत्र निक्षेपे सचित्तमिश्रे आश्रित्य चतुर्भङ्गी प्रथमेत्यर्थः, तत्र चतुर्भङ्गि मङ्गेषु, अपि शब्दाद् द्वितीयवृतीयचतुर्भङ्गयोरपि आद्येषु त्रिषु मङ्गेषु वर्त्तमानमनन्तरं परस्परं च वनस्पतिविषये प्रत्येकमनन्तं वा तत् सर्वमग्राहं, सामर्थ्याद् द्वितीयवृतीयचतुर्भङ्गयोश्चतुर्थे २ मङ्गे वर्त्तमानं ग्राहं, तत्र दोषाभावात् ॥ ५४५ ॥ अथ सचित्तादिभिस्त्रिभिरपि मतान्तरेणैकामेव चतुर्भङ्गी-

कल्प्याकल्प्यविधिमाह—

अहव ण सचित्तमीसो उ एगओ उ अच्चित्तो । एत्थं चउक्कभेओ तत्थाइतिए कहा नत्थि ॥

पृथ्व्या-
दीनां ४३२
मङ्गाः, तत्र
कल्प्या-
कल्प्यत्वं
च ।

अथवेति प्रकारान्तरे 'जे'ति वाक्यालङ्कारे, एकत्र पद्ये सचिचमित्रे एकत्र तु अचिचः, ततः प्राक्तनकमेण चतुर्मञ्जी तथादि-सचिचो [मित्रे] सचिचमित्र १, अचिचे सचिचमित्रं २, सचिचमित्रे अचिच, ३ अचिचे अचिचमिति ४, अत्रापि प्रागिय एकैकस्मिन् मञ्जे ३६ मेदाः स्युः, सर्वसङ्घषया १४४, तत्रादिसे मङ्गत्रये कया नास्ति-ग्रहणे वाचार्त्ता न विद्यते, सामप्यषितुर्ये मञ्जे कल्पते ॥ ५४६ ॥ तदेवं "पुढवी"त्यादिमूलगाथायाः पूर्वार्द्धं व्याख्यात, अथ 'एकेके दुहाणतर'-मित्यवयव व्याचिख्यासुद्धितीवचतुर्मङ्गयोः सक्तस्य तृतीयस्य मङ्गस्य सामान्यतोऽशुद्धस्य विषये विशेषं विमणिपुरनन्तर-परम्परमार्गणां करोति—

जं पुण अचिच द्द्वं निक्खिप्पइ चेयणेसु मीसेसु । तर्हि मग्गणा उ इणमो अणतरपरपरा होइ ॥

यत्किमपि अचिच द्रव्य-ओदनादि सचिचेपु मिधेषु वा निक्षिप्यते, तत्रेयमनन्तरपरम्परयोर्वा मार्गणा परिभावना भवति ॥ ५४७ ॥ तदेवाह—

ओगाहिमायणंतर परपर पिढरगाइ पुढवीए । नवणीयाइ अणतर परंपर नावमाईसु ॥ ५४८ ॥

अवगाहिमादि-पकाशमण्डकप्रमृतिपृथिव्यामानन्तर्येण स्थापित, अनन्तरनिक्षिप्तं, पृथिव्युपरि स्थिते पिठरकाशे स्थापितं परम्परा निक्षिप्तं, एतत्पृथ्वीकायमाश्रित्यानन्तरपरम्परया निक्षेप उक्तः । अथाश्यायमाश्रित्याह—'नवे'चि नवनीवादि-ग्रहणादि सचिचोदकेऽनन्तरनिक्षिप्तं, तदेव नवनीवादि अवगाहिमादि वा जलमध्यस्थनावादिस्थित परम्परानिक्षिप्तमिति

॥ ५४८ ॥ अथाग्निक्वायेऽनन्तरपरम्परे व्याख्यानयन् " अगणिम्मि सत्त विहो " इति व्याख्यानयति—
विज्झायमुम्मुरिं गालमेव अप्पत्तपत्तसमजाले । वोक्कंते सत्तदुगं जंतोलित्ते य जयणाए ॥ ५४९ ॥

सप्तधा वह्निः, तथाहि-विध्यातो शुभ्रोरङ्गारोऽप्राप्तः प्राप्तः समज्वालो व्युत्क्रान्तश्च, यः प्रथमं नोपलभ्यते पश्चादि-
न्धनप्रक्षेपे ज्ञायते स विध्यातः १, आपिङ्गला अर्द्धविध्याता अग्निक्वणा शुभ्रः २, ज्वालारहितो वह्निरङ्गारः ३, यच्चुल्लया
उपरिस्थं पिठरं ज्वालामिर्न प्राप्नोति सोऽप्राप्तः ४, यस्तु प्राप्नोति स प्राप्तः ५, यः पिठरस्य बुद्धान्दूर्ध्वमपि यावत्कर्णौ
ज्वालाभिः स्पृशति स समज्वालः ६, यस्य ज्वालाः पिठरकर्णादूर्ध्वमपि गच्छन्ति स व्युत्क्रान्तः ७, एते भेदास्तेजस्कायस्य
एकैकोऽप्यनन्तरपरम्परमेदाद् द्विधा, तत्र यद्विध्यातादिरूपे वह्नौ मण्डकादि प्रक्षिप्यते, तदनन्तरनिक्षिप्तं, वह्न्युपरि पिठरादौ
परम्परं चेति, तत्र सप्तानां भेदानां मध्ये यमेव तमेव भेदमाश्रित्य यन्त्रे-इधुरसपाकस्थाने कटाहादावविलिप्ते मृत्तिका-
खरण्डिते यतनया परिशाटिपरिहारेण ग्रहणमिधुरसस्य कल्पते ॥ ५४९ ॥ अर्थनामेव गाथां व्याख्यानयन् गाथाद्वयेन
विध्यातादिस्वरूपमाह—

विज्झाउत्ति न दीसइ अग्गी दीसेइ इंधणे छूढे । आपिगल अगणिकणा मुम्मुर निज्जाल इंगाले ॥ ५५०
अप्पत्ता उ चउत्थे जाला पिठरं तु पंचमे पत्ता । छट्टे पुण कणसमा जाला समइच्छिया चरिसे ॥ ५५१ ॥

सुगमम् ॥ ५५०-५५१ ॥ अथ " जंतोलित्ते य जयणाए (५४९) " इति व्याख्यानयति—

पासोलिच कडाहे परिसाडी नरिय तंपि य विसालं । सो वि य अचिरच्छूढो उच्छुरसो नाइउसिणो य
 इह यदीति सर्वत्राभ्याश्रियते, यदि कटाहः-पिठरविशेषः सर्वतः पार्श्वेषु मृत्तिकायाऽवलितो भवेत् दीयमाने च परिश्राटिनं
 स्यात्, तदपि कटाहमाज्यन विशालमूल सोऽपि घेसुरसोऽचिरश्चित इति कृत्वा यदि नात्युष्णो भवति, तदा स दीयमान-
 इशुरसः कल्पते, अन्यथा माबनरसः-इशुरसविन्दादिपतनेऽग्निविरावनायोगात् ॥५५२॥ अयोदकमाश्रित्य विशेषमाह—
 उसिणोदगंपि घेप्पइ गुडरसपरिणामियं अणच्छुसिण । जं च अघट्टियकन्नं घट्टियपडणंमि मा अग्गी

तष्णोदकमपि गुडरसपरिणमितमनत्युष्ण गृह्यते, अय मावाः-यत्र कटाहे शुद्धः पूर्वकथितो भवति, तस्मिन् निश्चित जल-
 मीपचसमपि कटाहसंसक्तगुडरसमिश्रणात् सत्त्वरमचिचीभवति, ततस्तदनत्युष्णमपि कल्पते, अत्रापि पार्श्वोऽवलितकटाह-
 स्थितमपरिश्राटितमन्वेति विशेषणद्वयमनुपाचमपि ज्ञेयं, तथा यद् अघट्टितकर्णं न यस्मिन् दीयमाने पिठरस्य कर्णाबुद्बु-
 नेन प्रविशता निर्गच्छता वा घट्यते तत् कल्पते, मङ्गादिदोषामावात्, कुठ इत्याह-उदञ्चनेन प्रविशता निर्गच्छता वा पिठ-
 रस्य कर्णयोर्घट्टनानत्योर्लेपस्योदकस्य वा पतने माऽग्निविराभ्यतेति कृत्वा एतेन च वक्ष्यमाणयोर्दशभेदानां प्रथमो भेदो
 दर्शितः ५५३ ॥ अय पौढमङ्गानाह—

पासोलिचकडाहेऽनच्छुसिणे अपरिसाडऽघट्टंते । सोलसमंगविगप्पा पढमेऽणुत्ता न सेसेसु ॥५५४॥

पार्श्वोऽवलितः कटाहोऽनत्युष्णो दीयमानो जलेसुरसादिः, अपरिश्राटिः अघट्टन्ते-उदञ्चनेन पिठरकर्णाघट्टने, इत्यमृनि

चत्वारि पदानि आश्रित्य षोडश मङ्गा भवन्ति, मङ्गानयनोपायस्त्वयं-द्विकचतुष्टयं परस्परगुणितं मङ्गा भवन्ति, यथा-
द्विको द्विकेन गुणितो जातश्चत्वारः, तैस्तृतीयद्विको गुणितो जाता अष्टौ, तैस्तुर्यद्विकगुणने षोडश, “पयसमदुग्धअम्भासे
माणं भंगणं” इति वचनाद् इहाद्ये भङ्गे अजुज्ञा न शेषेषु ॥ ५५४-५५५ ॥ अत्युष्णग्रहणे दोषानाह—

दुविहविराहण उसिणे छडुण हाणी य भाणभेओ य । वाउक्खित्तानंत्तरंपंपरा पप्पडिय वरथी ॥

अत्युष्णे इशुरसादौ दीयमाने संयमात्मरूपा द्विधा विराधना स्यात्, अतितप्तया यत्र माजने गृहीते तस्मिन् करे
क्रियमाणे दहते, दान्यपि दहते, कदापीशुरसादिच्छर्दने हानिर्माजनमेदश्च जायते । अथ वातकायमधिकृत्यानन्तरपरम्परे दर्श-
यति, वात इति वातोत्क्षिप्ताः-समीरणोत्प्राटिताः पर्षटिकाः-शालिर्षपटिका अनन्तरनिक्षिप्तं, परस्परनिक्षिप्तं, वत्थित्ति विमक्ति-
लोपाद्भस्तौ, उपलक्षणत्वात् समीरणभृतद्वतिप्रभृतिव्यवस्थितं मण्डकादि ॥ ५५६ ॥ अथ वनस्पतित्रसविषयं द्विविधमप्याह—
हरियाइअणंतरिया परंपरं पिढरगाइसु वणंमि । पूपाइ पिढुणंतर भरए कुउवाइसू इयरा ॥५५७॥

वने-वनस्पतौ अनन्तरनिक्षिप्तं हरितादिषु अनन्तरिता अपूपादय इति शेषः, हरिताद्युपरिस्थितपिठरादौ निक्षिप्ता अपू-
पादयः परस्परनिक्षिप्तं, तथा बलीवर्दानां पृष्ठे अपूपादयो निक्षिप्ता अनन्तरं त्रसेषु निक्षिप्तं, तथा बलीवर्दादिपृष्ठ एव भरके-

१ पयसमदुग्धअम्भासे माणं भंगण तेसिमा रयणा । एगंतरियं लहुगुरु दुगुणा दुगुणा य वामेसु ॥ ५५५ ॥ एषा गाथा
श्रीमलयगिरिपदैरङ्गीकृता व्याख्याता च, अतोऽस्याः क्रमाङ्कोपस्थिति न्याय्यैवेति (मूर्ध्निपत्रे १५३) ।

श्रुतपादेषु वा भाजनेषु निधिष्ठा मोदकादयः <परम्परम्> ॥ ५५७ ॥ अथ पिहितद्वारमाह—

सच्चित्ते अच्चित्ते मीसग पिहियंमि होइ चउभंगो । आइतिगे पडिसेहो चरिसे भंगमि भयणा उ ॥
सच्चित्ते—सच्चित्तं अच्चित्तं मिश्रेण वा पिहितद्वारे चतुर्मह्नी भवति, जातावेकवचनमिति, तिस्रश्चतुर्मह्णयो भवन्ति पूर्ववत्, तथा गाथापर्यन्तनुशब्दात् प्रथमचतुर्मह्ण्यां सर्वेष्वपि भग्नेषु न कल्पते, द्वितीयतृतीयचतुर्मह्णिकायास्तु प्रत्येकमादिमेषु त्रिषु भग्नेषु न कल्पते, चरमे तु भग्ने भजना, सा चाग्रे वस्यते ॥ ५५८ ॥ अथ चतुर्मह्नीत्रयाचान्तरभेदानाह—
जह चैव उ निक्खित्ते संजोगा चैव होंति भंगा य । एमेव य पिहियमिचि नाणत्तमिणं तइयभंगे

यथा निधिष्ते सच्चिषाचिचमिभाणां सयोगाः प्रागुक्ताः, यथा च चत्वारिंशत्तानि द्वात्रिंशदधिकानि भग्ना उक्तास्तथाऽत्रापि ब्रह्मण्याः, सर्वं प्रागिव, नवर द्वितीयतृतीयचतुर्मह्णयोः प्रत्येकं तृतीयभग्ने अनन्तरपरम्परमार्गणाविधौ निक्षिप्तद्वारादिदं वक्ष्यमाणं नानात्वं ज्ञेयं, तत्र सच्चित्तपृथ्वीकायेनाष्टवन्धं मण्डकादि सच्चित्तपृथ्वीकायानन्तरपिहितं, सच्चित्तपृथ्वीकायगर्भपिठरादिपिहितं परम्परपिहितमिति, तथा हिमादिनाऽष्टवन्धं मण्डकादि सच्चिचाष्कायानन्तरपिहितं हिमादिगर्भपिठरादिना <पिहितं परं> परं वेति ॥ ५५९ ॥ अथ सच्चित्तेजस्कायादिपिहितमन्तरं परम्परं वाह गाथाद्वयेन—

अंगारघूर्णियाई अणतरो सतरो सरावाई । तत्येव अइर वाऊ परंपर धत्थिणा पिहिष् ॥ ५६० ॥
अइरं फलाइपिहितं वणमि इयरं तु छब्धवसचाराई अणतराणतरे छट्टे ॥ ५६१ ॥

धमा-
रत्नीया-
वच्युपेता-
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१०१॥

इह स्थाल्यादौ संस्वेदिमादीनां मन्थे अङ्गारं क्षिप्त्वा हिङ्गनादिना वासो दीयते, आदिशब्दाच्चनकादिकं शुंभुरादिक्षिप्त-
मनन्तरपिहितं ज्ञेयं, अङ्गारशुतशरावादिना पिहितं परम्परपिहितं च, तथा तत्रैव अङ्गारधूपितादौ अहरिति-अतिरोहित-
मनन्तरपिहितं वायोर्द्रष्टव्यं “यत्राग्निस्तत्र वायुरिति” तिवचनात्, समीरणश्रुतेन वस्तितना पिहितं परम्परमिति, तथा वने-वनस्पतौ
फलादिना अहरिति-अतिरोहितेन पिहितमनन्तरं छन्वपिठरादौ स्थितेन फलादिना तु पिहितं परम्परमिति, तथा पष्ठे त्रसकाये
कच्छपेन सञ्चारादिना च-कीटिकापङ्क्त्यादिना च यत्पिहितं तदनन्तरमिति, कच्छपादिगर्भरहितादिपिहितं परम्परमिति
॥ ५६०-५६१ ॥ यदुक्तं “ चरमे भंगमि भयणा उ (५५८) ” तद् व्याख्यानयति—

गुरुगुरुणा गुरु लघुणा लघुयं गुरुण दोऽपि लघुयाइं । अचिन्तेणवि पिहिष् चउभंगो दोसु अगेज्झं ॥
अचिन्तेनापि-अचिन्ते पिहिते चतुर्भङ्गी स्यात्, तथाहि-गुरु गुरुणा १, गुरु लघुना २, लघु गुरुणा ३, लघु लघुनेति४,
एतेषां मन्थे प्रथमवृतीयमङ्गयोः क्लृपते, न शेषद्वये कल्पते ॥ ५६२ ॥ अथ संहृतद्वारमाह—

सच्चित्ते अचिन्ते मीसग साहारणे य चउभंगो । आइतिष् पडिसेहो चरिमे भंगमि भयणा उ ॥५६३
इह येन मातृकेण भक्तादिकं दातुमिच्छति दात्री तत्रान्यददातव्यं, किमपि सच्चित्तमचित्तं मिश्रं वाऽस्ति, ततस्तदन्यत्र
भूम्यादौ क्षिप्त्वा तेनान्यद्ददाति, तच्च कदाचित् च सच्चित्तेषु पृथग्यादिषु मन्थे क्षिपति, कदाचिदचित्ते कदाचिन्मिश्रे तत्संहरणे
सच्चिताद्यधिकृत्य चतुर्भङ्गीत्रयं प्रागिव, अत्रापि गाथापर्यन्तशुब्दात्प्रथमचतुर्भङ्गिका सर्वभङ्गकेषु निषेधः, द्वितीयवृतीय-

सचित्त-
तेजस्काया-
दिपिहिते-
नन्तर
परम्परे
संहृत-
द्वारश्च ।

॥१०१॥

चतुर्भङ्गिकोस्तु आदित्रिके प्रतिषेधः, चरमे मञ्चना ॥ ५६३ ॥ अथ चतुर्भङ्गीत्रयावान्तरभेदानविदेशेनाह—
जह चैव उ निक्खित्ते संजोगो चैव ह्योति भंगा य । तह चैव उ साहरणे नाणत्तमिणं तइयभगे

व्याख्या पूर्ववत् ॥ ५६४ ॥ अथ नानात्व दर्शयन् सहरणलक्षणमाह—

मत्तेण जेण दाहिइ तरथ अदिज्जं तु होज्ज असणार्इ । छोडु तयन्नहिं तेण देई अह होइ साहरणं

येन मात्रकेण दास्यति दात्री तत्रादेय किमप्यस्ति-अशनादिकं सचिचपृथ्वीकायादिक वा, ततस्तददेयमन्यत्र
स्यानन्तरे धिस्ता ददाति, अहसि, एतत् सहरण तत एतल्लक्षणानुसारेणानन्तरपरम्परामार्गेणानुसरणीया, तद्यथा-सचिच-
पृथ्वीकायमन्थे यदा संहरति तदानन्तर, यदा सचिचपृथिव्युपरिमावने संहरति तदा परम्पर, एवमपकायादिष्वपि
भावनीयम्, अत्राय दृत्तौ दृढसम्प्रदायो “ निश्चिन्नादौ अनन्तरे न प्राप्तं परम्परे सचिचपृथिवीकायाद्यद्यदने प्राण ”मिति
॥ ५६५ ॥ सम्प्रति द्वितीयतृतीयचतुर्भङ्गीषत्कं तृतीयं २ मङ्गमाश्रित्य येषु वस्तुषु मात्रकस्थितं बदेय वस्तु संहरति,
वान्नुपदर्शयति—

भूमाइपसु तं पुण साहरणं होइ छसुवि कापसु । जं तं बुहा अचित्तं साहरणं तस्य चउभंगो ॥ ५६६

वस्तुनर्मात्रकस्थितस्यादेयस्य वस्तुनः सहरण भूम्यादिषु-सचिचपृथ्वीकायादिषु पदसु, जीवनिष्कायेषु भवति-जायते,
तत्र चानन्तरोक्तमन्तरपरम्परामार्गण, ततोऽनन्तरोक्त एव कल्प्याकल्प्यविधिरवधारणीयः, अथ चरममङ्गमञ्चनामाह—

यत् संहरणं च द्विधापि-आधारापेक्षया संहयमाणापेक्षया च अचित्तमचित्ते संहयते, तत्र चतुर्मङ्गी ॥ ५६६ ॥ तानेवाह-
सुक्के सुक्कं पढमो सुक्के उल्लं तु विइयओ भंगो । उल्ले सुक्कं तइओ उल्ले उल्लं चउत्थो उ ॥ ५६७ ॥

सुगमा ॥ ५६७ ॥
एक्केके चउभंगो सुक्काईएसु चउसु भंगेसु । थोवे थोवं थोवे वहुं च विवरीय दो अन्ने ॥ ५६८ ॥
पूर्वगाथोक्तशुक्कादिचतुर्ष्वपि मङ्गेषु एकैकस्मिन् मङ्गे चतुर्मङ्गी, तद्यथा-स्तोके शुक्के स्तोके शुक्कं, स्तोके शुक्के बहु शुक्कं,
विवरिय दो अन्नित्ति, एतद्विपरीतौ अन्यौ द्वौ मङ्गौ द्रष्टव्यौ, तद्यथा-शुक्के बहुके स्तोके शुक्कं, बहुके शुक्के बहु शुक्कं,
एवं शेषमङ्गेष्वपि भावनीयं, सर्वसद्व्यया मङ्गाः १६ ॥ ५६८ ॥ अत्र कल्प्याकल्प्यविधिसाह-

जत्थ उ थोवे थोवं सुक्के उल्लं च लुहइ तं भवमं (गेज्झं) । जइ तं तु समुक्खेउं थोवाभारं दलइ जन्नं ५६९
यत्र तु मङ्गे स्तोके तुशब्दाद्भङ्गे च संहतं स्तोके भवति, तदपि शुक्के शुक्कं कल्पत एव, अथवा शुक्के आद्रं वा
शब्दादौद्रं शुक्कं आद्रं आद्रं वा तदा तद्भावं, न शेषं, कुत ? इत्याह-जइ इत्यादि, यदि तदादेयं वस्तु स्तोकाभारं-बहु
भारहितं अन्यत्र समुत्तिष्य-ददाति, तर्हि तत्कल्पते नान्यथा, बहुकं च संहियमाणं बहुभारं भवति, ततः शुक्के शुक्कमित्यादिषु
चतुर्षु मङ्गेषु प्रत्येकं स्तोके बहुके स्तोके इति प्रथम तृतीय मङ्गौ कल्पते, न द्वितीयचतुर्थौ ॥ ५६९ ॥ तत्र दोषानाह-
उक्खेवे निक्खेवे महल्लभाणंमि लुक्क वह डाहो । अचियत्तं वोच्छेओ छक्कायवहो य गुरुमत्ते ॥ ५७० ॥

सहति माजने-प्रभूतदेवस्तुमारभते उत्पाद्यमाने निश्चिप्यमाने दात्र्याः पीढा भवति, तथा तस्य माजनेस्य वर्षे-
त्रिनाशे दात्र्याः साधोर्वा दाहो भवति, कदापि खेदवशादप्रीतिर्जायते, ततस्तद्द्रव्यान्यद्रव्यव्यवच्छेदः, तथा माजने भग्ने
सति वनमभ्यस्यमकादौ सर्वतोऽपि विसर्पति पट्टकायवचः, तथा स्तोकैः षड्भुके षड्भुके सर्वत्रापि न करप्यते
॥ ५७० ॥ एतदेवाह—

थोचे थोच छूढ सुक्रे उछं तु तं तु आइन्नं । बहुयं तु अणाइन्नं कडदोसो सोत्ति काऊणं ॥५७१॥

स्तोकैः स्तोकहृत्पलक्षणत्वाद् षड्भुके स्तोकं यन्निश्चितं, तदपि शुष्के शुष्के करप्यत एव, ततः शुष्के आर्द्रं, तु शब्दादार्द्रे
शुष्क आर्द्रे च तद्भवति आर्चीर्णं, यत्र षड्भुक स्तोकैः षड्भुके तदनाचीर्णं, कुतः ? इत्याह-स षड्भुकसहार-
कृतदोषो-वनन्तरगाथायाश्चकदोष इति कृत्वा ॥ ५७१ ॥ अथ दायकद्वारं गाथापदकेनाह—

वाले बुद्धे मत्ते उम्मत्ते थेविरे य जरिण्ण य । अधिच्छण्ण[य] पगरिण्ण आरुढे पाउयाहिं च ॥५७२॥

हरिण्णदुनियलवच्चे विवञ्चिण्ण चैव हरथपायहिं । तेरासि शुब्बिणी धालवच्छ भुंजंति घुसुल्लिंती ॥५७३॥

भजंती य दलंती कंठंती चैव तह य पीसंती । पीजती रुंचंती कचति पमइमाणी य ॥ ५७४ ॥

छक्कायवगहरथा समणद्धा निक्खिबिच्चु ते चैव । ते चैवोगाहती संघट्टंताभंती य ॥ ५७५ ॥

संसक्तेण य द्रव्येण लिप्तहत्था य लिप्तमत्ता य । उद्वत्तंती साहारणं व दिती य चोरियं ॥५७६॥
पाहुडियं च ठवंती सपच्चवाया परं च उद्दिस्स । आभोगमणाभोगेण दलंती वज्जणिज्जा ए ॥५७७॥

बालादयो वर्जनीया इति क्रियायोगः, बालो-वर्षाष्टमध्ये १, वृद्धः सप्ततिवर्षाणां मतान्तरे षष्टिवर्षाणां वा उपरि २, मत्तः-पीतमदिरादिः ३, उन्मत्तो-दस्रो ग्रहगृहीतो वा ४, वैपमानः-कम्पशरीरः ५, ज्वरितो-ज्वराक्रान्तः ६, अन्धः ७, प्रगलितो-गलि(लट्)कुष्ठः ८, आरूढः पांडुकयोः-काष्ठमयोपानहोः ९ तथा ॥ ५७२ ॥ हस्तान्दुना-करविषयकाष्ठमयवन्धनेन १०, निगडेन च-पादविषयलोहवन्धनेन बद्धः ११, हस्ताभ्यां वा विवर्जितच्छिन्नत्वात् १२, त्रैराशिको-नपुंसकः १३, गुर्विणी-आपन्नसत्त्वा १४, बालवत्सा-स्तन्योपजीविशिशुका १५, भुञ्जाना-भोजनं कुर्वती १६, घुमुलिती-दृष्यादि-मश्रती १७ ॥ ५७३ ॥ भर्जमाला-सुस्थ्यां कडिल्लकादौ-चनकादीन् स्फोटयन्ती १८, दलयन्ती घर्ष्टेन १९, खण्डयन्ती उदूखलेन २०, पिपन्ती शिलायां २१, पिञ्जयन्ती रुतादि २२, रञ्चन्तिचि-कर्पासं लोठिण्यां लोठयन्ती २३, कृतन्ती-कर्तनं कुर्वती २४, प्रमृदन्ती-रूतं कराभ्यां पौनः पुन्येन चिरं कुर्वती २५ ॥ ५७४ ॥ षट्कायव्यग्रहस्ता-षट्काययुक्तहस्ता २६, तथा श्रमणस्य भिक्षादानाय तानेव षट्कायान् भूमौ निक्षिप्य ददती २७, तानेव षट्कायानवगहमाना पादाभ्यां चालयन्ती २८, सङ्घट्टयन्ती-तानेव षट्कायान् शेषशरीरावयवेन स्पृशन्ती २९, आरममाणस्तानेव षट्कायान् विनाशयन्ती ३० ॥ ५७५ ॥ संसक्तेन-दृष्यादिना-द्रव्येण लिप्तहस्ता-व्यण्टितहस्ता ३१, तथा तेनैव द्रव्येण दृष्यादिना संसक्तेन लिप्तमात्रा-

खण्डितमाधना ३२, उद्वर्चयन्ती-महत्पिठरादिकमुद्गर्यं तन्मध्याह्नदती ३३, साधारण पट्टनां ससक्त ददती ३४, खोसितं ददती ३५ ॥ ५७६ ॥ प्रासृतिकां स्थापयन्ती-अप्रकुरादिनिमित्त मूलस्थापत्या आकुर्य स्थगनिकादौ मुञ्चन्ती ३६, सप्रत्य-
पाया-सम्भाव्यमानापाया दात्री ३७, तथा विवक्षितसाधुग्न्यतिरेकेण परमन्य साध्नादिकमुद्दिश्य यत् स्थापित तद्दती ३८,
तथाऽऽभोगेन-साधूनामित्थ न कल्पत इति परिध्यायाप्यशुद्ध ददती ३९, अथवाऽनाभोगेनाशुद्ध ददती ४०, सर्वसङ्घपया
चत्वारिंशदोषाः ॥ ५७७ ॥ सम्प्रत्येतेषामेव दायकानामपवादप्रविहृत्य वर्जनावर्जनविभागमाह—

एषसि दायगाणं गहणं केसिसि होइ भइयवं । केसिसि अगहणं तद्विवरीए भवे गहणं ॥५७८॥

एतेषां चालादिदायकानां मध्ये केषांचिन्मूलत आरभ्य पञ्चविंशति सङ्ख्यानां ग्रहण भवनीयं, कदाचिन्महत्प्रयोजन-
मुद्दिश्य कल्पते, शेषकाल नेति, केषाञ्चित् षट्कायव्यग्रहस्तादीनां पञ्चदशानां हस्तादग्रहण मिश्रयाः, तद्विपरीते तु दातारि
भवेद्ग्रहणम् ॥ ५७८ ॥ अथैतेषां दायकानां हस्ताद् मिश्राग्रहणे दोषानाह—

कव्वट्टिग अप्पाहण दिन्ने अन्नन्न गहण पज्जत्त । खंसिय मग्गणदिन्ने उञ्जाह पओस चारमडा ॥५७९॥

(८० ४३) कदाचिदभिनवथाविका श्रमणेभ्यो मिषां दद्या इति निब्रुवत्रिका अप्पाहि ऊणं-सन्दिश्य मक्त गृहीत्वा
क्षेत्र जगाम, गतायां तस्यां कोऽपि साधुसहाटको मिषार्यमायातः, तथा बालिकया तस्मै तन्दुलौदनो नितीर्णः, साधुर्लम्पट्व-
तया तां मुग्धतरामकेस्य पुनर्वैहीत्युवाच यावत् सर्वोऽपि दत्तः, एवं मुद्गष्टवदृष्यादिकमपि, अपराह्णे च समागता जननी,

उपविष्टा भोजनाय, मणिता च पुत्री, देहि मह्यभोदनमिति, साऽऽह समग्रोऽपि दत्तः साधवे, मात्रोक्तम्-शोभनं जातं, मह्यं मुद्रान् देहि, यावत् प्रान्ते कालिकमात्रमयावत्, तदपि बालिका भणति-साधवे दत्तमिति, ततः सा नूनश्राविका रुष्टा सती पुत्रिकामेवमपवदति-किमिति सर्वं दत्तं ? , तयोक्तं-साधुर्भूयो भूयो याचते ततोऽदायि, सा ततः साधोरुपरि कोपात् स्त्रीणां समीपमाप्ता, तथा साधुवृत्तान्ते गाढशब्दं कथ्यमाने जने प्रातिवेशिके मिलति साधूनामवर्णवादे सति स्त्रीभिस्तस्या जनस्य च समक्षं स साधुर्निर्भस्योपकरणं च सकलं गृहीत्वा वसतेर्निष्कासितः, एवं च श्राविकायाः कोपः शममगमत्, ततः स्त्रीणां क्षमाश्रमणं दत्त्वोक्तं श्राविकया मगधन् ! मा मन्निमित्तमेव निष्काश्यताम्, ततो भूयोऽपि स साधुः शिक्षयित्वा प्रवेशितः । खत्रं सुगमम्, नवरं उडाह पउस चारभडा-लोके उडाहस्तथा प्रद्वेपमावतश्चारमटा इव लुण्टाका अमी, न साधव हत्यवर्णवादः ॥ ५७९ ॥ अथ (२) वृद्धदोषानाह—

थेरो गलंतलालो कंपणहत्यो पाडिज वा देंतो । अपहुचि य अचियत्तं एगयरे वा उभयओ वा ॥५८०॥

स्थविरः प्रायो गललालो भवति, ततो देयमपि लालया खरुण्टितं जायते, अतो लोके जुगुप्सा, तथा कम्पमा नहस्तः स्यात्, तथा वृद्धो गृहाप्रभुर्भवति, ततस्तेन दीयमाने गृहस्वामिनोऽचियत्तं-प्रद्वेषः स्यात्, स च एकतरस्मिन् साधो वृद्धे वा यद्वा उभयोरपीति ॥ ५८० ॥ अथ (३-४) मत्तोल्मचावाश्रित्य दोषानाह—

अवयास भाण(घाय)भेओ वमणं असुइत्ति लोगगरिहा य । एए च्वेव उ मत्ते वमणविवज्जा य उम्मत्ते ॥

क्षमा-
रत्नीया-
नच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ॥

॥१०४॥

मघः कदापि साधोरालिङ्गन विदधाति, भाजन वा भिनचि, यद्वा पीतमासव ददानो वमति, वमथ साधुं साधुयात्रं वा खरुण्टयति, ततो लोके जुगुप्सा, तथा कोऽपि मघो विह्वलतया घातमपि कुर्यात्, ये दोषा मघे त एव घमनरहिता उन्मत्तेऽपि ॥ ५८१ ॥ अथ (५-६) वैपित्तज्वरितावश्रित्य दोषानाह—

वैधिय परिसाडणया पात्से व ह्रुभेज्ज भाणभेओवा । एमेव य जरियमिवि जरसंकमणं च उड्डाहो ॥ ५८२ ॥

वैपिता देयवस्तुनः परिखाटन भवति, यद्वा पार्श्वे साधुभाजनादग्निः सर्वतोऽपि देयं क्षिपेत्, यद्वा येन स्वाल्पयादिमा-
जनेन मिश्रामानपति तस्य पतने भेदः—स्फोटनं स्यात्, एवमेव ज्वरितेऽपि दोषाः, किञ्च ज्वरिताद्ग्रहणे ज्वरसक्रमणमपि साधोभवित्, तथा जने उड्डाह इति ॥ ५८२ ॥ (७-८) अन्वगलत्कृष्णावाश्रित्य दोषानाह—

उड्डाह कायपडण अंधे भेओ य पास ह्रुहणं च । तदोसी संकमणं गलंतभिसभिन्नदेहे य ॥ ५८३ ॥

अन्वाद् मिश्राग्रहणे उड्डाहः, तथाऽन्वोऽग्रस्यन् पादाभ्यां पद्भीवनिकायवध करोति, पतनं च स्याद् भेदो माजनस्य च, पार्श्वे भाजनादग्निर्मत्कादिक्षेपण च । तथा त्वग्नेषुषिणि किविचिष्ट ? इत्याह, गलत्सृष्टमिन्नदेहे—आर्पत्वाद् व्यत्यसेन पदयोजाना, सः चैव शृंशं—अतिशयेन गलत्—अर्द्धं पक्व रुधिर घर्षिर्वहन् मिन्नथ—स्फुरितो देहो यस्य स तथा तस्मिन् दातारि सक्रमण कृष्टव्याघेर्भवतीति ॥ ५८३ ॥ अथ (९-१२) यादुकारूढादिषतुष्टयदोषानाह—

पाउयदुरूढपडण वद्धे परियाव असुइखिसा य । करछिन्नासुइ खिसा ते ध्विय पावेऽवि पडणं च ॥ ५८४ ॥

पादुकारूढस्य पतनं तथा बद्धे दातरि परितापः, असुहृत्ति-मृत्राद्युत्सर्गादौ जलेन शौचाकारणासम्भवाच्छोकं निन्ददा,
<छिन्नकरेऽपि हस्ताभावाच्छौचासम्भवे निन्ददा, > छिन्नपादेऽपि तथैव, पतनं चाधिकं नियमत इति ॥ ५८४ ॥ (१३)

नपुंसकमधिकृत्य दोषानाह—

आयपरोभयदोसा अभिबल्वगहणंसि खोभण नपुंसे । लोगदुगुंछा संका एरिसया नूणमेऽवि ॥ ५८५ ॥

नपुंसके दातरि आत्मपरोभयदोषाः, तथाहि—नपुंसकादमीदृगं मिश्राग्रहणे अतिपरिचयो गत्रति, ततश्च तस्य साधोर्वा
क्षोभो-वेदोदयरूपः समुपजायते, ततो नपुंसकस्य साधुलिङ्गाद्यासेवनेन द्वयस्यापि मैथुनसेवया कर्मबन्धा, तथा लोके
जुगुप्सा, तथा जनस्य श्रद्धा स्यान्नूनमेतेऽपि साधव इदृशा नपुंसकाः, कथमन्यथा परस्परं परिचय इति ॥ ५८५ ॥ अय
(१४-१५) गुर्विणीचालवत्से आश्रित्य दोषानाह—

गुर्विणि गवभे संघट्टणा उ उट्टुत्वेसमाणीप् । बालाई मंसुडग मज्जाराई विराहेजा ॥ ५८६ ॥

गुर्विण्या दानार्थमृत्तिष्ठन्त्याः स्वस्थाने उपविशन्त्याश्च गर्भस्य सप्तद्वनं गमति, तथा बालाई मंसुडगति, आर्पत्वाद्
व्यत्यासेन पदयोजना, बालमिति शिशु भूमौ मञ्चिकादौ वा निश्चिप्य यदि भिक्षां ददाति, तर्हि तं बालं मार्जारवादयो
मांसोन्दुकादि-मांसखण्डं शकशिशुरिति वा कृत्वा विराधयेयुः ॥ ५८६ ॥ (१६-१७) भुञ्जानां मन्यन्ती चाश्रित्य दोषानाह—
भुञ्जंती आयमणे उदगं छोटी य लोगगरिहा य । धुसुलंती संतत्ते करंमि लिक्ते भवे रसगा ॥ ५८७ ॥

सुजाना दात्री दानार्थमाचमन करोति, तथा च सति उदकं विरास्यते, अथ न करोति तदा छोटिरिति कृत्वा लोके गहाँ स्यात्, तथा युसुलंती-दृष्यादिमन्यन्ती संमकेन-दृष्यादिना लिप्ते करे भिषां ददत्या रसजीवानां षषो भवति ॥५८७॥ अथ (१८ २५) पेष्णादि कुर्वत्या दोषानाह—

दृग्वीपु संघहृण पीसणकंडदल भज्जणे उहृणं । पिजंत रुंचणार्हं दिन्ने लिप्ते करे उदगं ॥ ५८८ ॥
पेष्णकण्डहनदलनानि कुर्वतीनां हस्ताभ्रियाग्रहणे उदकधीजसहृदुनं स्यात्, तथा-येययन्ती(यियन्ती) यदोच्छ्रित्वि तदा पिष्पमाणतिलादिसरकाः काश्चिभ्रिकाः सचिषा अपि हस्तादौ लगिताः सम्भवन्ति, ततो भिषादानाय हस्तादि-प्रस्फोटने भिषां वा ददत्या भिषासम्पर्कतस्तासां विराषना भवति, भिषां च दत्त्वा हस्तौ जलेन प्रक्षालयेत्, ततः पेष्णे उदकधीजसहृदुन, एव कण्डहनदलनयोरपि, तथा मर्जने-भिषां ददत्यां वेलालगनेन कडिछुधिसगोष्पमादीनां दहन स्यात्, तथा कर्चन पिञ्जन वादिकण्डात् कर्पासलोठनप्रमर्दने च कुर्वती भिषां दत्त्वा लिप्ते करे हस्तौ क्षालनादुदकं विरास्यते ॥ ५८८ ॥ अथ (२६-३०) पट्कायव्यग्रहस्तादिपञ्चकस्वरूप गाथाद्वयेनाह—

ल्लोणं दग अगणि वत्थी फलाइ मच्छाइ सजिय हत्थंमि । पाय्णोगाहणया संघहृण सेसकापणं ॥५८९॥

खणमाणी आरभायु मज्जइ धोयइ व सिंचयु किंचि । छेयत्रिसारणमार्हं छिंदइ छट्टे फुरुकुरुंते ॥५९०॥

इह सा पट्कायव्यग्रहस्ता-यस्या हस्ते सजीव लक्षणहृदकमग्निर्वायुप्रतिवा वा वस्तिः फलादिक मत्स्यादयो वा विद्यन्ते,

तत एतेषामन्यत् [ममापि] यदि भूम्यादौ निक्षिपति तर्हि न करपते । तथा अवगाहना नाम यदेतेषां पण्णां पादेन सङ्घटनं, शेषकायेन हस्तादिना सम्मर्दनं सङ्घटनं, आरममाणा कुशादिना भूम्यादीन् स्नन्ती, अनेन पृथ्व्यारम्भ उक्तः, यद्वा 'मज्जन्ती' स्नान्ती, घावन्ती वस्त्राणि क्षालयन्ति, किञ्चिद् द्रुक्षादिकं सिञ्चन्ती, उपलक्षणत्वाद् ज्वलयन्ती वैश्वानरं, सविच-
वायुभुवस्स्यादिक्रमितस्ततः प्रक्षिपन्ति, एवमपक्वायाग्निवायुसमारम्भ उक्तः, तथा शाकादेश्छेदविशारेण कुर्वती, तत्र छेदः पुष्पफलादेः खण्डनं विशारणं-तेषामेव खण्डानां शोषणायातपमोचनं, तथा छिन्दन्ती पष्ठान् त्रसकायान् फुरफुरन्ते इति-पोस्फुर्यमाणान् पीडयोद्ब्रूलत इत्यर्थः, एतेन त्रसकायारम्भ उक्तः ॥ ५८९-५९० ॥ अथात्र षट्कायव्यग्रहस्तेति पदे मतान्तरमाह—

छक्कायवगहत्था केई कोलाइकन्नलइयाई । सिद्धत्यगपुष्पाणि य सिरंमि दिन्नाइं वज्जंति ॥५९१॥

केचिदाचार्याः षट्कायव्यग्रहस्तेति वचनतः कोलादीनि-चदरादीनि आदिशब्दात् करीरादिपग्रहः, कण्णलइया-
इंति-कर्णे पिनद्धानि तथा सिद्धार्थकपुष्पाणि शिरसि दत्तानि वर्जयन्ति, हस्तग्रहणं किल सूत्रे उपलक्षणं, परं तन्मते षट्काय-
व्यग्रहस्तेतिपदात् षट्कायं सङ्घटयन्तीत्यस्य पदस्य विशेषो दुरुपपादः ॥ ५९१ ॥

अन्ने भणंति दससुवि एसणदोसेसु नत्थि तग्गहणं । तेण न वज्जं भन्नइ नणु गहणं दायगगहणा ॥५९२॥

अन्ये त्वाचार्यदेशीया मणन्ति, यथा-दशस्वपि शक्तितादिदोयेषु मन्थे न तद्ग्रहणं षट्कायव्यग्रहस्तेतिपदोपादानं, तेन

कारणेन कोलादियुक्तदात्र्या मिथाग्रहणं न वर्ज्यं, तदेतदयुक्तं, यत् आह-मण्यते-अत्रोचरं दीयते, ननु दायकग्रहणादेपणा, दोषमच्ये षट्कायव्यग्रहस्तेत्यस्य ग्रहणं विधत् एवेति ॥ ५९२ ॥ अथ (३१-३३) ससक्तिसदृशव्यदात्र्यादिदोषानाह—
संसज्जिमस्मि देसे संसज्जिमद्वलित्चकरमत्ता । संचारो ओयत्तण उक्खिप्पंतेऽवि ते चेव ॥ ५९३ ॥

ससक्तिसदृशव्यवति देशे-मण्डले ससक्तिसमता द्रव्येण लिप्तः कतो मात्र वा यस्याः सा मिथां ददती कतादिलग्नान् सच्चान् हन्ति, तस्मात् सा वर्ज्यते, तथा महतः पिठरादेरपवर्चने 'सञ्चारः' 'द्वचनात् छत्रमिति सञ्चारिसकीटिकामल्कोटा-दिसप्तव्याषातः, एते च दोषा उत्पद्यमानेऽपि ॥ ५९३ ॥ अथ (३४-३५) साधारण चोरितं वा ददत्या दोषानाह—

साधारणं बहूणं तत्थ उ दोसा जहेव अणिसिद्धे । चोरियए गहणाई भयए सुणहाइ वा दते ॥ ५९४ ॥

बहूनां साधारण यदि ददाति तदा तत्र यथा निष्ठे दोषास्तथा ज्ञेयाः, तथा चौर्येण श्रुतके-कर्मकरे स्तुषादौ वा ददति ग्रहणादयो दोषाः, ॥ ५९४ ॥ अथ (३६-३८) प्राश्रुतिकास्यापनादिद्वारत्रयमाह—

पाहुडि ठवियगदोसा तिरिउड्ढमहे तिहा अवायओ । धम्मियममाई ठवियं परस्स परसंतिचं वावि ॥ ५९५ ॥

प्राश्रुतिकां संस्थाप्य या मिथां दत्ते तत्र दोषाः प्रवर्चनादयः । सम्प्रति अपायेतिद्वारे, अपायास्त्रिविधास्तथाहि-तिर्यक् ऊर्द्धमधश्च, तत्र तिर्यग्मथादिभ्य ऊर्द्धश्रुचरङ्गकाष्ठादेरधः सर्पदिः, यत्रापार्थं पश्यति दात्र्यास्तत्र नादत्ते इति, तथा "पर चोरिश्ये"ति पदुक्तं, तत्राह-धार्मिकार्थमपरसाधुकार्पटिकादिनिमित्तं यत् स्थापितं तत्परस्य परमार्थतः सम्बन्धीति न

गृहीयात्, अदत्तादानदोषसम्भवात्, यद्वा परसंतियं च त्ति, परस्य-ग्लानादेः सत्कं यद्ददाति तदपि स्वयमादातुं न कल्पते, तत्राप्यदत्तादानदोषसम्भवात्, किन्तु यस्मै ग्लानाय दापितं तस्मै दत्ते स चेन्न गृह्णाति तदा भूयो दात्र्याः समर्पणीयं, यदि च दात्र्येवं वदति ग्लानाग्रहणे त्वया ग्रहणं त्वया ग्राह्यमेवं कल्पते ॥ ६९५ ॥ अथा(३९-४०)नाभोगामोगस्वरूपमाह—
अणुकंपा पडिणीयद्वया च ते कुण्ड जाणमाणोऽत्रि । एसणदोसे विइओ कुण्ड उ असडो अयाणंतो ॥

अनुकम्पया यद्वा मयैतेषां नियमभङ्गः कर्तव्य इति, प्रत्यनीकार्थतया जानानोऽपि तामाधाकर्म्मार्दिकैषणादोषान् करोति, द्वितीयस्तु करोत्यजानानोऽगुठमात्र इति ॥ ६९६ ॥ अथ “एणसि दायगाणं गहणं केसिचि होइ मइयव(गा. ५७८)”मिति व्याचिख्यासुः पूर्वं बालमाथित्य मजनामाह—

भिव्खामित्ते अविवालणा उ बालेण दिजमाणंमि । संदिट्ठे वा गहणं अइवहुय विंलायणेऽणुञ्जा ॥५९७॥

मातुः परोक्षे समीपे वा बालेन भिक्षामात्रे दीयमाने अविचारणा-विचारणाया अमात्रः, किन्तु ग्रहणमेवेति, सन्दिष्टे मात्रा कथितेऽपि ग्रहणं अतिबहुके दीयमाने क्रिमद्य प्रभूतं ददासीति विचारणे सति यद्यनुज्ञा तदाग्राह्यं, मात्रा त्वननुज्ञाते न ग्राह्यम् ॥ ५९७ ॥ अथ स्थविरमत्तविषयां मजनामाह—

थेर पहु थरथरंते धरिए अन्नेण दृढसरीरे वा । अवत्तमत्तसद्धे अविंभले वा अत्तागरिए ॥ ५९८ ॥

स्थविरो यदि प्रशुर्मभवति, यद्वा कम्पमानोऽन्येन पृतः स्यात् स्वरूपेण वा दृढसरीरेस्तदा कल्पते, तथा अव्यक्तं मनाक

यो मयः स च श्राद्धोऽविह्वलश्च तदा कल्पते, यदि सागारिको न विधत्ते तत्र, नान्यथेति ॥५९८॥ उन्मत्तादिविचतुस्कमजनामाह—
 सुहृन्मद्ग दिचाई ददग्गहे वेविए जंरंमि सिवे । अन्नधरियं तु सङ्घो देयंघोऽन्नेण वा धरिए ॥५९९॥
 उन्मत्तो-हस्तादिर्यदि शुचिर्भद्रकश्च तथा वेपितोऽपि दृढहस्तः, तथा ज्वरोऽपि श्लिषे सति, तथा ज्वरोऽपि यदि देयमन्येन घृतं
 ददाति, स्वय श्राद्धश्च स एवान्वोऽन्येन विघृतश्च, तव एतेभ्यो ग्राह्य, नापरया ॥५९९॥ अथ त्वग्दोषादिष्वकमजनामाह—
 मडलपसूत्तिकुट्टीऽसागरिए पाउयागए अयले । कमवद्धे सत्रियारे इयरे विट्टे असागरिए ॥ ६०० ॥

मण्डलानि-बुधाकारदुदुविशेषरूपाणि प्रद्यतिः-नखादिविदारयेऽपि चेतनाया असवित्तिस्वरूपो या कुष्ठो-रोगविशेषः
 सोऽस्यास्तीति मण्डलप्रद्यतिकुष्टी स वेदसागारिके-सागारिकामावे ददाति, तथा पादुकारूढोऽपि यदि मयत्पचला, तथा
 क्रमयोः-पादयोर्बद्धो यदि सविचार-इतथेतश्च पीडामन्तरेण गन्तु शक्नोति, यदा इतरो गन्तुमशक्यस्त्वदोपरिष्टः, एतेभ्यो सति
 कारणे कल्पते, नान्यथा, सागारिकामावे इति सर्वत्र हस्तबद्धमिथा दातुमपि न शक्नोति, तत्र प्रतिषेध एव, न भजना,
 उपलक्षणत्वादसागरिके लिङ्गकरोऽपि लिङ्गपादोऽप्युपविष्टयेवदा कल्पते ॥ ६०० ॥ अथ नपुंसकादिसप्तकमजनामाह—

पढग अप्पडिसेवी वेला थणजीवि इयर सबंपि । उक्खित्तमणावाए न किंचि लमं ठवंतीए ॥६०१॥

नपुंसको यदि अप्रतिसेवी लिङ्गापनासेषकस्त्वहिं कल्पते, तथा आपन्नसत्त्वापि यदि बेलसि, 'धंचनात् सत्रमि 'ति
 वेलामासप्राप्ता भवति, नवममासगर्मा तदा स्थविरकल्पिकैः परिहार्या, अधिकासा(अर्था)चद्विपरीतायाः कराद्ग्राह्या, तथा

था बालवत्सा स्तन्यमात्रोपजीविशिशुका सा त्याज्या, यस्यास्तु बाल आहारेऽपि लगति तस्यां ददत्यां कल्प्यते, इतरे तु जिनकल्पिकास्ते मूलत एवापन्नसत्त्वां बालवत्सां च सर्वथा परिहरन्ति, एवं भुञ्जानामर्जमानादलन्तीष्वपि मजना भावनीया, सा चैवं-भुञ्जाना अनुच्छिष्टा सति यावदद्यापि न कवलं मुखे प्रक्षिपति तावत्कल्पते, मर्जमानापि यत् सचित्तं गोधूमादि काडिल्लके (क्षिप्तं) तत् शृङ्गोत्तारितं अन्यच्च नाद्यापि हस्तेन गृह्णाति, अत्रान्तरे यदि साधुरायातः, सा चेद्ददाति तर्हि कल्पते, < तथा दलयन्ती सचित्तमुद्गादिना दलयमानेन सह धरद्वं मुक्तवती, अत्रान्तरे साधावागते सा यद्युत्तिष्ठति, अचेतनं वा भृष्टं मुद्गादिकं दलयति तर्हि तद्वस्तात् कल्पते, > तथा कण्डयन्त्याः कण्डनायोत्पटितं मुशलं, न च तस्मिन् मुशलके कापि काञ्च्यां बीजं लग्नं स्यात्, अत्रान्तरे साधावागते यदि साऽनपाये प्रदेशे मुशलं स्थापयित्वा भिक्षां ददाति तर्हि कल्पते ॥ ६०१ ॥ पिषत्यादि-विषयां मजनामाह—

पीसंती निष्पिष्टे फासुं वा घुसुलणे असंसत्तं । कत्तणि असंखचुन्नं चुन्नं वा जा अचोक्खलिणी ॥६०२॥
उधट्टणिऽसंसत्तेण वावि अट्टीलए न घट्टेइ । पिंजणपमद्वणेसु य पच्छाकम्मं जहा नत्थि ॥ ६०३ ॥

पिषन्ती निष्पिष्टे-येषणपरिसमाप्तौ, फासुकं वा पिषन्ती यदि ददाति तदाकल्पते, तथा घुसुलणे असंसत्तं-दध्यादि मन्थन्त्याः कल्पते, तथा कर्त्तनयोः अशह्वचूर्णं-अखरण्डितहस्तं कृन्तति, इह काचित् स्रत्रस्यातिशयेन श्वेततापादनाय शह्वचूर्णेन हस्तौ जह्या च खरण्डयित्वा कृन्तति, तत उच्यते अशह्वचूर्णमपि गृहीत्वा कृन्तन्ती

या अचोषखलिणी-अनुशाश्रीला न जलेन हस्तौ प्रक्षालयति इत्यर्थः, तस्या हस्तात्कल्पते । तथा उद्वर्षने कार्पास-
लोठने अस्सस्तेण चाधिचि-अससकेनागृहीतकार्पासेन हस्तेनोपलक्षिता सती यदि उचिष्टन्ती, अट्टिल्लए-असिथक्कान्-
कार्पासिकानित्यर्थः, न पट्टयति वदा कल्पते । पिञ्जनप्रमर्दनयोरपि पथात्कर्म न भवति तथा ग्राह्यमिति ॥ ६०२-६०३ ॥
सेसेसु य पडिवक्खो न समवइ कायगहणमाईसु । पडिवक्खस्स अभावे नियमा उ भवे तयगहण ६०४

शेषेषु द्वारेषु कायगहणमाईसु-पट्टकायव्यग्रहस्तादिषु प्रतिपद्यः-उत्सर्गपिषयाऽपवाद्रूपो नास्ति, ततः प्रतिपद्यस्या
भावे नियमात् भवति तेष्वग्रहणमिति ॥ ६०४ ॥ उक्त दायकद्वारं, अयोन्मिथद्वारमाह-

सच्चित्ते अच्चित्ते मीसग उम्मीसगसि चउमगो । आइत्तिप् पडिसेहो चरिमे भंगंमि भयणा उ ॥६०५॥

इह यत् यत्रोन्मिश्यते ते द्वे अपि वस्तुनी त्रिधा, तथाहि-सच्चित्ते अच्चित्ते मिश्रे च, तत उन्मिथके मिश्रेण चतुर्भङ्गी, अत्र
जातावेकवचन तेन विस्रश्चतुर्भङ्गयो भवन्ति, प्रागिव सच्चिचाच्चिचमिश्रप्रदेः, प्रथमा सच्चिचमिश्रप्रदाभ्यां, द्वितीया सच्चिचा-
च्चिचप्रदाभ्यां, तृतीया मिश्राच्चिचप्रदाभ्यामिति । तत्र गाथापर्यन्तचतुर्भङ्गिकायां सकलायामपि प्रतिपेधा, शेषे
चतुर्भङ्गीद्वये प्रत्येक आदित्रिके निपेधा, धरमे शक्रे मज्जना वक्ष्यमाणा ॥ ६०५ ॥

जह् चैव य सजोगा कायाणं हेट्टओ य साहरणे । तह चैव य उम्मीसे होइ विसेसो इमो तत्थ ॥ ६०६ ॥

यथा चैवावः प्राक् सहरणद्वारे कायानां-पृथिवीकायादीनां सच्चिचाच्चिचमिश्रमेवभिन्नानां स्वस्थानपरस्थानाभ्यां

संयोगभङ्गा दार्शिता द्वात्रिंशदधिकचतुःशतसङ्ख्याप्रमाणाः, तथैव उन्मिश्रेऽपि ज्ञेयाः, ननु संहते उन्मिश्रे च सचित्रादिवस्तु-
निक्षेपाच्चास्ति परस्परं विशेषमाह तत्र-तयोः संहतोन्मिश्रयोर्भवति परस्परमयं विशेषो वक्ष्यमाणः ॥ ६०६ ॥ तमेवाह—
दायवमदायवं च दोऽवि द्वाइं देइ मीसेउं । ओषणकुसुणार्ईणं साहरण तयन्नहिं छोडुं ॥ ६०७ ॥

दातव्यं साधुदानयोग्यमदातव्यं च, ते द्वेऽपि द्रव्ये मिश्रयित्वा यद्ददाति, यथौदनं कुशनेन-दद्यादिना मिश्रयित्वा
तदुन्मिश्रं, संहरणं तु यद्भोजनस्थमदेयं वस्तु तदन्यत्र कापि स्थगनिकादौ संहृत्य ददाति, ततोऽयमनयोर्विशेषः ॥ ६०७ ॥
द्वितीयवृतीयचतुर्भङ्गीसत्कचतुर्भङ्गमजनामाह—

तंपि य सुक्के सुक्कं भंगा चत्तारि जह उ साहरणे । अप्पबहुएऽवि चउरो तहेव आइन्नऽणाइन्ने ॥६०८॥

यद्यपि अचित्ते अचित्तं मिश्रयति तदपि तत्रापि शुष्के शुष्कं मिश्रितमित्येवं यथा संहरणे तथा चत्वारो भङ्गा ज्ञेयाः,
तत एकैकस्मिन् भङ्गे संहरणे इव अल्पबहुत्वेऽधिकृत्य चत्वारश्चत्वारो भङ्गाः स्युः, यथास्तोके शुष्के स्तोके शुष्कमित्यादि-
यावद्भङ्गाः १६, तथा तथैव संहरणे इव आचीर्णानाचीर्णे-कल्प्याकल्प्ये ज्ञातव्ये, यथा शुष्के शुष्कमित्यादीनां चतुर्णां
भङ्गानां प्रत्येकं द्वौ भङ्गौ स्तोके स्तोकमुन्मिश्रं बहुके स्तोकमित्येतौ कल्प्यौ दात्रीपीडादिदोषाभावात्, स्तोके बहुकं
बहुके बहुकमित्येतौ चानाचीर्णौ ॥ ६०८ ॥ अथापरिणतद्वारमाह—

अपरिणयपि यदुविहृदधे भावे यदुविहृसेकैः ॥ वृषांसि क्षोड् छकं भावंसि यद्वोड् सञ्जिहलागा ॥ ६०९ ॥
 अयणित द्विधा-द्रव्ये भावे च, पुनरेकैक द्विधा-दास्युहीवृसम्भवात्, तथाहि-द्रव्यापरिणत, दास्यत्क गृहीवृसत्कं
 च, एवं साचापरिणतमपि ॥ ६०९ ॥ तथा द्रव्ये षट्कमिति षड्मत्री सामेय षड्मत्रीव्याचिरूपासुसाह--

जीवत्वे-अविणते-अत्रटे पृथ्वीकायादिद्रव्यषट्क द्रव्यापरिणतस्यते, गते तु जीवे परिणितम् । अत्र
 दृष्टान्तो दुग्धदधिना, यथाह-दुग्धं दुग्धत्वात्परिभ्रष्टं दधिभावमापन्नं परिणतस्यते, दुग्धभावे व्यक्तस्थितं अपरिणत,
 एव पृथ्वीकायादिकमपि, एव यदा दातुः सचायां तथा दास्यत्क, गृहीत्वसाचायां गृहीत्वसत्कमिति ॥ ६१० ॥ अथ "मावसि
 य होर सञ्जिहलागा" इति व्याख्यानयन् दातुवियय, साचापरिणतमाह--

दुग्गमाई सामन्ने जइ परिणसई उ ततथ एगस्स । देमिति न सेसाणं अपरिणयं भावओ एयं ॥ ६११ ॥
 दिकादिसामान्ये-आत्रादिक्रिकादिसाधारणे देये यदेकस्य कस्यापि ददामीत्येवं साचः परिणमति, न श्रेषणां, एतव

१ वाचमहीचबोगादितिचेन, एत द्रव्ये द्रव्यविषयं यवति षट्कं सदैवमष्टमीकायादिक द्रव्यरूपत्वात्साचय, भाके चाण्यवसाये
 पुनर्भवति 'सञ्जिहलागा' भावतो बक्ष्यमाणा, आवाधारत्वेनोपचारात्सहोदरा, उपलक्षणत्वात्साच्येन सम्बन्धिषुजादीनां साधु
 सम्बन्धिसङ्ग्राहकीयसायोक्त महः (पूर्व मुद्रित १६५तमे पन्ने द्वीपणक) अतोऽत्र साम्पूर्णं गणना मुद्रापिषा ।

अपरिणत-
 दास्यत् ।

भावतोऽपरिणतम् । अथ साधारणानिसृष्टस्यं दावृमात्रापरिणतस्य च कः परस्परं विशेषः ? उच्यते, साधारणानिसृष्टं
दायकपरोक्षत्वे, दावृमात्रापरिणतं तु दायकसमक्षत्वे इति ॥ ६११ ॥ अथ गृहीत्वविषयं मात्रापरिणतमाह—
एगेण वावि षसिं सणंसि परिणामियं न इयरेणं । तंपि हु होइ अगिज्झं सज्झलगा समि साहु वा ॥ ६१२ ॥

एकेनाग्रेतनेन पाश्चात्येन वा एण्णीयमिति मनसि परिणामियं नेतरेण तदपि भावतोऽपरिणतमिति न आलम्, अथ
द्विविधस्यापि मात्रापरिणतस्य विषयमाह— 'सज्झलगे' त्यादि, तत्र दावृविषयं मात्रापरिणतं—आवृविषयं साविमिषयं च,
(गृहीत्वविषयं) मात्रापरिणतं—साधुविषयम् ॥ ६१२ ॥ अथ लिप्तद्वारमाह—दृष्यादिना लेपो भवतीति तत्र प्राथमित्याह—
धेत्तवमलेवकडं लेवकडे मा हु पच्छकम्ममाई । न थ रसगेहिपसंगो इअ बुत्ते चोयगो भणइ ॥ ६१३ ॥

साधुना अलेपकृत्-बद्धादि गृहीतव्यम्, मा भूयन् लेपं कृत्वे गृहमाणे पश्चात्कर्मादयो दोषः, यत्लेपकृद्गुणे गुण-
माह-न चालेपकृद्गुणे रसगृद्धिप्रसङ्गः ॥ ६१३ ॥ एवमुक्ते शिष्यो गणति—

जइ पच्छकम्मदोसा हवंति सा चैव भुंजऊ सययं । तन्ननियमसंजसाणं चोयग ! हाणी खमतस्स ॥ ६१४ ॥

यदि लेपकृद्गुणे पश्चात्कर्मादयस्ताहिं मा कदाचनानपि साधुर्युक्तां, धरिराह-इ शिष्य ! नर्मकालं क्षपयतोऽनक्षनरूपं
क्षपणं कुर्वतः साधोश्चिरकालमावितपोनियमसंयमानां हानिर्भवति, तस्माच्च यागजीवं क्षपणं कार्यम् ॥ ६१४ ॥ पुनः पर आह—
लित्तंति भाणिकुणं छम्मासा हायए चउत्थं तु । आयं विलस्स गहणं असंथरे अप्पलेवं तु ॥ ६१५ ॥

लिप्त सदीपमिति मणित्वा अलेपकुरोक्तव्य तीर्थकृदादिभिरनुष्ठानमिति गुरुवचनम् । अत्राह शिष्यः—यावत्सीवमेव मा
सुद्धा, नोथेत् यावत्सीवमभोजनेन शक्तिस्त्वर्हि पणमासानुषोष्य आचान्त्सेन सुद्धा, न चेदेवमपि शक्नोति तत एकदिनादिहान्या
तावदात्मान तोलेयेत् यावत्तुर्थमुष्याचान्त्स्य ग्रहण करोतु, एवमप्यसस्वरणे अशक्तौ अस्पलेप गृह्णातु ॥ ६१५ ॥ एना-
मेव गार्थां गाथाद्वयेन विदुषोति—

आयविलपारणप छम्मास निरंतरं तु खविलुण । जइ न तरइ छम्मासे एगदिणूणं तओ कुणउ ॥ ६१६ ॥
एव एक्केक्कदिणं आयविलपारणं खवेळणं । दिवसे दिवसे गिणहउ आयविलमेव निछेवं ॥ ६१७ ॥

व्याख्यातपूर्व गाथाद्वयमिदम् ॥ ६१६-६१७ ॥ गुरुराह—

जइ से न जोगहाणी सपइ पसे व होइ तो खमओ । खमणंतरेण आयं विलं तु निययं तवं कुणइ ॥ ६१८ ॥

यदि से-तस्य साधोः सम्प्रति-एष्यति वा काले न योगदानि-प्रत्युपेयणादिरूपसयमयोगत्रयो न भवति, तर्हि भवतु
क्षयका-पणमासाद्युपवासकर्त्ता । तत्र च क्षणानामेकैकदिनहान्या पूर्वोक्तस्वरूपाणामन्तरान्तरा पारणमाचाम्लं करोतु,
एवमप्यशक्तौ नियतमाचान्त्स्य तपः करोतु केवल, सम्प्रति सेवार्चसहनानां नास्ति तादृशी शक्तिरिति, न तथोपदेशोऽपि
॥ ६१८ ॥ पुनः पर आह—

हेट्ठावणि कोसलगा सोवीरगकूरभोईणो मणुया । जइ तेऽवि जवेत्ति तहा किं नाम जई न जाविंति ६१९

अधोऽवनयो-महाराष्ट्राः कोशलकाः-कोशलदेशोद्भवाः सदैव सौवीरकक्षुरकात्रभोजिनस्तेऽपि सेवार्चसंहननाः,
ततो यदि तेऽपीत्थं यापयन्ति यावज्जीवं तर्हि तथा-सौवीरकक्षुरमात्रभोजनेन किं न यतयो यापयन्ति ? ॥६१९॥ अत्र स्वरिराह--
तिय सीथं समणाणं तिय उण्ह गिहीण तेणणुञ्जायं । तद्धार्दणं गहणं कट्टरमाईसु भइयवं ॥६२०॥

त्रिकं वक्ष्यमाणं श्रमणानां शीतं भवति, तदेव त्रिकं गृहिणामुष्णं भवति, तेन यतीनां तक्रादिग्रहणं अनुज्ञातं, कट्टरा-
दिषु-घृतचटिकोन्मिश्रतीमनादिषु ग्रहणं भाज्यं-विकल्पनीयं, ग्लानत्वादौ ग्रहणं, नान्यथेति ॥ ६२० ॥ अथ किं तत्रिकं ?
कथं गुणाय दोषाय वेत्याह--

आहार उचहि सेज्जा तिण्णिवि उणहा गिहीण सीएऽवि । तेण उज्जिरइ तेसिं दुहओ उसिणेण आहारो ६२१

आहार उपधिः शय्या एतानि त्रीण्यपि गृहिणां शीतेऽपि-शीतकालेऽपि उष्णानि भवन्ति, तेन तेषां तक्रादिग्रहण-
मन्तरेणापि ' दुहओ 'चि-उभयतो-बाह्यतोऽभ्यन्तरतश्चोष्णेन-तापेनाहारो जीर्यते, तत्राभ्यन्तरो भोजनवशात्, बाह्यः
शय्योपधिवशात् ॥ ६२१ ॥

एयाइं चिय तिन्निवि जईण सीयाइं होंति गिम्हेवि । तेणुवहम्मइ अगी तओ य दोसा अजीराई ६२२

एतान्येवाहारादीनि त्रीण्यपि यतीनां ग्रीष्मे शीतानि भवन्ति, तत्राहारस्य शीतता मिथ्याभ्रमणे वेलालग्नात्, उपधिरैक-
मेववारं वर्षमध्ये वर्षाकालादर्वाक् क्षालनेन मलिनत्वात् शय्यायास्तु प्रत्यासन्नाग्निकरणाभावेन, तेन ग्रीष्मकालेऽपि आहा-

रादीनां शीतत्वप्रममरूपेणोपहन्यते, अग्निः-जाठरो वह्निः, ततश्चाजीर्णादयो दोषा जायन्ते, तेन तक्रादिप्रहणं साधूनामनु-
 ब्रातम् ॥ ६२२ ॥ अथालेषानि द्रव्याण्यपाह—

ओयण मडग सनुग कुम्मासा रायमास कल वल्ला । तुररि मसुर मुग्गा मासा य अलेवडा सुक्का ॥

ओदनः-तन्दुलादिमक्त मण्डकाः प्रतीताः शकचो-यवस्रोदरूपाः कुम्मापा-उडदाः, राजमापाः-सामान्यचवलाः इवेत-
 वल्लिका या, कला-इवचनकाः सामान्येन वा चनकाः, वल्ला-निम्पावाः, तुवरी प्रसिद्धा मधुरा द्विदलविधेषा शुद्रा माषाश्च
 प्रसिद्धाः, चकारादन्येऽप्येवविषयान्यविशेषाः शुक्का अनार्द्रा-अलेपकृतः ॥ ६२३ ॥ अथाल्यलेपाणि द्रव्याण्यपाह—

उळिभल्ल पिज्ज कंगू तक्कोल्लणसूवकजिकठियाई । एए उ अप्पलेवा पच्छाकम्म तर्हि भइयं ॥६२४॥

उल्लेघा-धस्तुलप्रमृतिद्याकमार्षिका पेया-यवागू कण्डूः-कोद्रवौदनः तक्र प्रतीतं, उल्लण-येनौदनमार्द्रां कृत्योपयुज्यते
 द्रव्यो-राक्षसद्रदासयादि, काञ्जिक-सौशीर कथित-वीमनादि, आदिशब्दादन्यस्यैवविषय परिग्रहः, एतान्यल्पलेपद्रव्याणि ।
 एतेषु पथात्कर्म मान्य-कदाचिद्भवति कदाचिन्नेति ॥ ६२४ ॥ अथ बहुलेपद्रव्याण्यपाह—

खीर दहि जाउ कहर तेल्ल घय फाणियं सर्पिडरसं । इच्चार्हं बहुलेवं पच्छाकम्म तर्हि नियमा ॥६२५॥

धीर दधि च सिद्ध, जाउ-धीरपेया, कहर प्रायुक्तस्वभाव, तैलं द्रुत च प्रतीत, फाणित-गुरुरानकं सर्पिण्डरसं अतीव-
 रसाधिक स्वर्गुरादि इत्यादि बहुलेप ज्ञेय, तत्र च पथात्कर्म नियमतो भवेदतस्तानि प्रायो वर्जयन्ति यतयः यदुक्त

‘पञ्चा कर्मं तर्हि मईयं’ ॥ ६२५ ॥ अयं तामेव मजनामष्टमङ्गिकायाह—

संसृष्टेर हस्तो मत्तो विद्य दव सावसेसियरं । एणसु अट्ट भंगा नियमा गहणं तु ओणसु ॥६२६॥

दातुर्हस्तः संसृष्टोऽसंसृष्टो वा स्यात्, येन च कृत्वा भिक्षां ददाति, तदपि मात्रं संसृष्टं असंसृष्टं वा, द्रव्यमपि सावशेषं इतरद्वा, एतेषां च त्रयाणां पदानां—<संसृष्टहस्त>संसृष्टमात्रसावशेषद्रव्यरूपाणां सप्रतिपक्षाणां परस्परं संयोगतोऽप्यौ मङ्गा भवन्ति, ते चाभी-संसृष्टो हस्तः संसृष्टं मात्रं सावशेषं द्रव्यं १, संसृष्टो हस्तः संसृष्टं मात्रं निरवशेषं द्रव्यं २, संसृष्टो हस्तोऽसंसृष्टं मात्रं सावशेषं द्रव्यं ३, संसृष्टो हस्तोऽसंसृष्टं मात्रं निरवशेषं द्रव्यं ४, असंसृष्टो हस्तः संसृष्टं मात्रं सावशेषं द्रव्यं ५, असंसृष्टो हस्तः संसृष्टं मात्रं निरवशेषं द्रव्यं ६, असंसृष्टो हस्तोऽसंसृष्टं मात्रं सावशेषं द्रव्यं ७, असंसृष्टो हस्तोऽसंसृष्टं मात्रं निरवशेषं द्रव्यम् ८, एतेषां मध्ये नियमात्-निश्चयेन ओजस्सु-विषयेषु प्रथमवृत्तीयपञ्चमसप्तमेषु मङ्गेषु ग्रहणं कार्यं न समेषु-द्वितीयादिषु इति, अयं मात्रो-हस्तो मात्रं वा द्वे वा स्वयोगेन संसृष्टे भवतः, असंसृष्टे वा न तद्वशेन पञ्चात्कर्म सम्भवति, किन्तु द्रव्यवशेन, तथाहि-यत्र द्रव्यं सावशेषं तत्रैव ते साध्वर्थं खरण्डितेऽपि दात्री न प्रक्षालयति, भूयोऽपि परिवेषणसम्भवात्, यत्र तु निरवशेषं द्रव्यं तत्र साधुदानानन्तरं नियमतस्त्वद्रव्याधारस्थालीं हस्तं मात्रं वा प्रक्षालयतीति पञ्चात्कर्मसम्भवः ॥ ६२६ ॥ अथ छदितद्वारमाह—

सच्चित्ते अच्चित्ते मीसग तह छड्डणे य चउभंगो पडिसेहो गहणे आणाइणो दोसा ॥६२७॥

छदितविषये सञ्चिते-कदाचित् सञ्चिते अञ्चिते मिथे वा छर्षते, तत्र तदुत्पत्तिं भवति, अत्र जातवैकल्यवचन, तत्र प्राग्वि-
त्तिलयतुर्भङ्गयो भवन्ति, सर्वसङ्घट्टया पूर्वंवत्प्रकारि शतानि द्वात्रिंशदधिकानि । एतेषु सर्वेषु मङ्गेषु प्रतिषेधो-भक्तादिनि-
वारणं, यदि पुनर्ग्रहणं कुर्याच्च आह्वामङ्गलद्वयो दोषाः ॥ ६२७ ॥ अथ छदितग्रहणे दोषानाह—

उसिणस्स छडुणे देतओ व ड्ज्जेज्ज कायदाहो वा । सीयपडणमि काया पडिय मडुविंदुआहरण ॥

उष्णस्य द्रव्यस्य छर्षने ददमानो वा मिषां ददेत् भूम्याश्रितानां कायादीनां-पृष्ठीकायादीनां दाहः स्यात्, शीत-
द्रव्यस्यापि भूमौ पतने क्लयाः-पृष्ठीकायादयो विराष्यन्ते, तत्र पतिते मधुविन्दुदाहरण, तथाहि-(६० ४४)

धारत्तपुरे अमयसेनो राजा वारचक्को मन्त्री, अन्यदा मन्त्रिगृहे घर्मर्षोपसाधुभिद्यार्थमायातः, तद्कार्यां च तस्मै
मिषादानाय घृतखण्डसन्निभप्रयायसद्युवस्थालमुत्पाटितवती, अत्रान्तरे च कथमपि खण्डमिश्रो घृतविन्दुर्भूमौ निपतितः,
साधुरपि छदितदोषदुष्टां मिषां श्लात्वा नाचमिषाक एव निर्जगाम, एष्ट च तत्स्वरूप मत्वारणस्थितेनामात्येन, तत्रचित्त-
यामास-किमनेन भगवता मिषा न गृह्यते स्म, यावदेव चिन्तयति तावत्तत्रविन्दो मक्षिकाः समागत्यास्त्रिश्रियन्,
तासां च मद्यणाय प्रधाविता गृहगोधिका, तस्या अपि वषाय प्रधावितः सरटः, तस्यापि वषाय घावति स्म मार्जारी,
तस्या अपि च वषाय प्रधावितः प्राघूर्णकः श्वा, तस्यापि च प्रतिद्वन्द्वी प्रधावितोऽन्यो वास्तव्यः श्वा, द्वयोरपि शुनोर-
न्योऽन्य कलहोऽभूत्, ततः स्वस्वसारमेपपराभवदूनमनस्कतया प्रघानितयोर्द्वयोरपि तत्स्वामिनोरभूत्परस्परमस्यसि युद्धम्,
तद्वृष्ट्या वारचकामात्यस्य श्रीसर्वज्ञमते श्रद्धा यभूत्, ततोऽमात्यो घर्मर्षोपसमीपे दीक्षामादाय केवलव्यास्था(लमवाप्य)

सिद्ध इति ॥ ६२८ ॥ उक्तमेपणाद्वारं, अथ ग्रसैषणायाः संयोजनादीनि पदानि वक्तव्यानि, ततो ग्रसैषणानिदोषमाह—
णामं ठवणा द्विविधे भावे वासेसणा सुणोयवा । दधे मच्छाहरणं भावंसि य होइ पंचविहा ॥६२९॥
नामस्थापनाद्रव्यभावमेदात्तुर्द्वां ग्रसैषणा, नामस्थापने प्रागिन, द्रव्ये मत्स्यः उदाहरणम्, भावग्रसैषणा संयोजनादि-
मेदात् पञ्चविधा ॥ ६२९ ॥ तत्र द्रव्यग्रसैषणोदाहरणस्य सम्बन्धमाह—

चरियं व कल्पियं वा आहरणं दुविहमेत्र नाग्रधं । अत्थस्स साहणट्ठा इंधणसिव ओयणट्ठाए ॥६३०
विवक्षितार्थस्य साधनार्थं चरितं कल्पितं वा द्विधा उदाहरणं यातव्यम्, 'इन्धनमित्र ओदनार्थं', तत्र प्रस्तुतार्थ-
साधनार्थमिदं कल्पितमूदाहरणं, तथाहि—(६० ४५)

कोऽप्येको मत्स्यवन्धी मत्स्यग्रहणनिमित्तं सरो गतवान्, गत्वा तेन तटस्थेनाग्रभागे मांसपेशीसमेतो गलः सरोमध्ये
प्रविधिपे, तत्र च सरसि परिणतयुद्धिरेको महादशो जीर्णमत्स्यो वर्तते, स गलगतमांसगन्धमाघ्राय तद्भक्षणार्थं गलस्य
समीपमुपागत्य यत्नतः पर्यन्तेऽ सकलमपि मांसं खादित्वा पुच्छेन चागलमाहत्य दूरतोऽपचक्राम, मत्स्यग्रन्धो च शुहीतो
गलेन मत्स्य इति विचिन्त्य गलमाकृष्टवान्, पश्यति मत्स्यमांसपेशी रहितं गलं, ततो भूयोऽपि समांसं गलं चिक्षेप,
मत्स्येनापि तथैव कृतं, एवं त्रीन् वारान् मत्स्यो मांसं खादितवान् न च शुहीतो मत्स्यग्रन्धकेन ॥ ६३० ॥

अहं संसंमि पहीणे ज्ञायंतं मच्छियं भणइ मच्छो । किं ज्ञायसि तं एत्रं सुण ताव जहा अहिरिओऽसि ॥६३१

अथ मांसे मश्रीले प्यारान्त मारिगक मरस्यो मभवति, यथा किं रामेव प्यायति ।, मृणु गातन् यथा रामग्रीको-
 निर्वृत्तो मश्रिणि ॥ ६३१ ॥

नितालागमुद्रुमुक्तो, तिरमुचो रलयामुहे । तिसचम्सुत्तो जालेणं, सइ छिन्नोदप दहे ॥ ६३२ ॥

मरमेच्छा चीन् वातन् बन्नाकाया पुसाइनुसुक्तः, उपारि-करापिदर बन्नाकाया युदीतल्लगस्तथा हुने प्रचेवार्थपूर्व-
 मृत्थिमरातो मया विनिर्गतं, ययदमनुदेगस्या हुने निपनिष्यामि गरिं पनिलोडयं हुने इति ७ मम प्राणहृतं, तस्मानिर्धनं
 निचराभीगदेवं रिन्तिय उपेरकठं, परिसष्टमस्या ह्यग्रायतो भूयोऽभ्यूर्ध्वस्थितियस्तथेव द्विगीवगामपि ह्यन्वागपरिमृष्टः,
 मृत्रीपवेन्नाथा तु तले निपनिगस्ततो दूरं पनायितः, तथा निःकराः-चीन् वातन् पलपासुने मादरुणे निपनिगोऽपि द्युतथा
 योमं वेत्तवेव गद भिर्निर्गण, तथा त्रिगस्तुठारः-एद्वकिन्नविभारा मारिकेन जाये प्रधिस्तंइपि पनिलो पावसायापि न
 म्पयसन्धी मद्रोचपनि जात गावन् वेदेव मांगेव यथा मरिदन्नेनेर ततो जालाद्विनियंतः, मान्नेनेति तुलीयाये यमधी
 द्रव्या, तथा गठन्-एक्यारं मारिगकेन इदञ्चमन्त्यव गच्चार्पं तस्मिन् इदे छिन्नोदके षडुमिर्भस्वेः महाह युदीताः, न च
 नर्चानि गान् मरथार पावेरेक्य किष्ठीठारय वीस्थापान्नाकाया प्रोगपति, ततोऽई द्युतथा यथा मारिगको न पश्यति
 तथा एवमेव तापयान्नाकायां वरीन मगिला स्थिता, न च मारिगकस्या र्दर्मलिता प्रशान्तिपितु परपि जगाम, तेषु
 च न्याग्यथापेच्यन्ते वागा हटत्येव उक्तमथे निमप्रयन् ॥ ६३२ ॥

कसिपौ-
 वारस्ये
 मग्गोक्तिः ।

कृमा-
रत्नीया-
वर्षुपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ॥
॥११४॥

एयारिसं ममं सत्तं, सढं घट्टियघट्टणं । इच्छसि गलेण वेत्तुं, अहो ते अहिरियया ॥ ६३३ ॥
एतादृशं पूर्वोक्तं मम सत्त्वं शठं-कुटिलं घट्टितस्यं-धीवरादिकृतस्योपायस्य घट्टनं-चालकं, ततस्त्वभिच्छसि मां गलेन
गृहीतमित्यहो ते तव अह्रीकृता-निर्लज्जतेति । अथ भावग्रासैपणायासुपनयः-मत्स्यस्थानीयः साधुः, मांसस्थानीयं मत्त-
प्रदानेन ॥ ६३३ ॥ तदेवाह—
बायालीसेसणसंकडंमि गहणं जीव ! न हु छलिओ । इपिंह जहन छलिज्जसि सुंजंतो रागदोसेहिं ॥६३४

हे जीव ! द्विचत्वारिंशदोषसङ्घटे ग्रहणे भक्तपानस्य यदि त्वं न छलितस्तव इदानीं शुज्जानो रागद्वेषाभ्यां यथा न
छल्यसे तथा कर्त्तव्यम् ॥ ६३४ ॥ अथ भावग्रासैपणामाह—
घासेसणा उ भावे होइ पसत्था तहेव अपसत्था । अपसत्था पंचविहा तद्विपरीया पसत्था उ ॥६३५॥

ग्रासैपणा भावे द्विषा-सामान्येन प्रशस्ताप्रशस्तमेदाव, अप्रशस्ताः पञ्चविधाः संयोजनादिदोषाः, तद्विपरीता दोष-
रहितत्वेन प्रशस्ता ज्ञेया ॥ ६३५ ॥ तदेवाह—
* संजो गाहा संयोजयति मत्तं अतिबहुकमप्रमाणं साङ्गारं-सधूमं च अनर्थाय-निष्कारणं एषा पञ्चविधा अप्रशस्ता
तद्विपरीता प्रशस्ता च ॥ * ॥ अथ संयोजनादिकेषामाह—

मत्सो-
दाहरणेन
भाव-
ग्रासैपणा ।

द्वेषे भावे सजोअणा उ द्वेषे तुहा उ बहिअंतो । भिक्ख चिय हिंढतो संजोयंतमि बाहिरिया ॥६३६
संयोजना त्रिधा-द्रव्यभावे च, द्रव्ये पुनर्त्रिधा बहिरन्तश्च, तत्र यदा शिक्षार्थमेव हिण्डमानः सन् धीरादिक खण्डा-
दिभिः सह रसविशेषोत्पादनाय संयोजयति, एषा बाधा बहिर्युत्त्वात् ॥ ६३६ ॥ एतदेव स्पष्टमाह—

स्त्रीरदहिसूवकट्टरलमे शुडसप्पिवडगवालुंके । अंतो उ तिहा पाए लंढण वयणे विभासा उ ॥६३७॥

धीरदधिदूषणानां प्रतीवानां कट्टरस्य-धीमनविशेषस्य लामे सति तथा शुडमप्पिर्वटकवालुद्वानां प्राप्तौ सत्यां रसोत्पाद-
नायाशुक्लद्रव्यैः सह संयोजन यत्करोति, बहिरेश स बाह्यति, अन्त्यन्तरा पुनर्वसवावागत्य भोजनवेलायां संयोजयति, तथा
चाह-अन्तस्तु संयोजना त्रिधा-पात्रे लम्बने बर्दने च, ततोऽस्यासिन्निधाया अपि विभाषा-व्याख्या कर्तव्या, सा चैव
पात्रे विशेषोत्पादनाय पत् धीरघृत्खण्डादिसंयोग, करोति, एव लम्बने-कवले हस्तस्थिते, एव बर्दने कवले स्थिते ॥ ६३७ ॥

अत्र दोषमाह—

संजोयंणाए दोसो जो संजोएइ भत्तपाणं तु । द्वाहई रसहेउ वाधाओ तस्सिमो होइ ॥६३८॥

संयोजनार्था यो द्रव्यस्य सुकुमारिकादे रसहेवोमक पान चान्यद्रव्येण खण्डादिना संयोजयति, अत्रार्थत्वादादिशब्दस्य
व्यत्ययेन योजनाः, तेन रसहेवोरित्यादिशब्देन शुभमन्धादिनिमित्तं च, तस्य साधोरप्य वस्यमाणो दोषो व्याघातरूपो
भवति ॥ ६३८ ॥ तमेव भावयन् भावसंयोजनामप्याह—

श्रमा-
रत्नीया-
वर्चस्पिता
श्री-
पिण्ड-
सिद्धिः ।

॥११५॥

संजोयणा उ भात्रे संजोयऊण ताणि दवाइं । संजोयइ कर्मणेण भवं तओ दुक्खं ॥६३९॥
तानि द्रव्याणि संयोजयन् आत्मानमग्रमन्तेन शुश्र्यात्मकेन भावेन संयोजयति, एषा भात्रे संयोजना, तथा चात्पनि
कर्म संयोजयति, कर्मणा च भां, भावेन दुःखम् ॥ ६३९ ॥ अथ द्रव्यसंयोजनाया अपादात्माह—
पत्तेय पउरलंभे भुत्तुवरिए व सेसगमणट्ठा । दिट्ठो संजोगो खड्डु अह कम्मो(कम्मो) तस्सिमो होइ ॥

प्रत्येकगैकमहादकं प्रति प्रतुरलाभे पति युक्तोदरितं शेषस्य निर्गमनायम्, इष्टः-अनुमानः, संयोगस्वीर्यं कृशद्विगि-
रिति, तथा लाभान्, अथवाज्योऽपि तस्य संयोगस्य क्रमो भवति ॥ ६४० ॥ तमेवाह—
रसहेउं पडिसिद्धो संयोगो कप्पए गिलाणट्ठा । जस्स व अभत्तच्छंओ सुहोचिओऽभाविओ जो य ॥

रसहेतोः प्रतिपिदः संयोगो, रलानार्थं तु कल्पते, गद्वा यस्य अगक्तच्छन्दो-मत्कारुणि, गथ युलोनिओ-राजपुमादिः
यथाघाप्यगाधितो-ऽपरिणितचारिवः(वीयकः)गन्धिनिं संयोगोऽपि कस्यते इति आतादयस्म् ॥ ६४१ ॥ अगाहारमगान-
वारमाह—

वत्तीसं किर कवला आहारो कुच्छिपूरओ भणियो । पुरिसस्स महिलियाए अट्टावीसं भवे कवला ॥
सुगमा, परं नपुंमकस्य चतुर्विंशतिकवला अनुक्ता अपि वेगाः, तस्य प्राणो शीथानर्हत्वात्कनं कवलप्रमाणं कुरकृत्यजं,
कुरकृटी द्विधा-द्रव्यतो मात्रतश्च, द्रव्यकृत्वापि द्विधा-उदरकृत्वादी गलत्कृत्वादी च, ततो मायोकरं यातन्मात्रेणाहारणे न

संयोजना
शेष-
स्वरूपम् ।

न्यून नाप्याग्नात् आहार एव स उदरकुम्भकृटी, उदरपूर्क आहारः कुम्भकृटीव उदरकुम्भकृटीति मन्थपदलोपिसमासाश्रयणात्, तस्य द्वात्रिंशच्चमोभागोऽण्डक, तत्रप्रमाण कवलस्य, अथवा गल एव कुम्भकृटी तस्यान्तरालमण्डक, अथ मावा-अविकृतास्यस्य पुंसो गलान्तराले षः कवलो विलपः प्रविशति तत् प्रमाण कवलस्य, अथवा क्षरीरमेव कुम्भकृटी सन्मुखमण्डक, तत्राक्षिकपोल द्युर्वा विकृतिमनापाद्य षः कवलो मुखे प्रविशति तत् प्रमाण, अथवा कुम्भकृटी-पक्षिणी तस्या अण्डक प्रमाण कवलस्य, माव-कुम्भकृटी तु येन आहारेण मूकेन न न्यून नाप्यत्याग्नात् स्याद्बुदाहति] (उदरं) धृति च समुद्रहति, तावत्प्रमाण आहारो मावकुम्भकृटी, अत्र मावस्य प्रधानत्वादेव प्राक् द्रव्यकुम्भकृट्ययुक्तः, इह मावकुम्भकृटी उक्तः, तस्य द्वात्रिंशच्चमो भागोऽण्डक तत् प्रमाण कवलस्य ॥ ६४२ ॥

एतौ किणाइ हीणं अह्नं अह्नद्वय च आहारं । साहुस्त विंति धीरा जायामायं च ओम च ॥६४३॥

एतस्माद्द्वात्रिंशदादिकवलप्रमाणाहारात् ' किणाइ ' इति क्रियन्मात्रया एकेन द्वाभ्यां वा हीन यावदह्नमर्दस्याप्यर्द-
माहारं यात्रामात्राहार साधोर्षीराः-तीर्थैकदादयो भुवते, न्यून च । एष एव यात्रामात्राहार एष एवावमाहारश्च ॥ ६४३ ॥
अथ प्रमाणदोषानाह—

पगामं च निगामं च, पनीय भक्षपाणमाहारं । अइवहुयं अइवहुसो, पमाणदोसो सुणेयवो ॥६४४॥

यः प्रकाम निष्काम प्रणीत वा भक्षपाणमाहारयति, तयाऽतिवहुकमतिषड्भुञ्ज्य तस्य प्रमाणदोषो ज्ञातव्यः ॥ ६४४ ॥

कमा-
 स्त्रीया-
 वच्युपेता
 श्री-
 पिण्ड-
 निर्युक्तिः ।
 ॥११६॥

सम्प्रति प्रकामादिस्वरूपमाह—

बन्तीसाह परेणं पगाम निचं तमेव उ निकामं । जं पुण गलंतनेहं पणीयमिति तं बुहा वेति ॥६४५॥
 द्वात्रिंशदादिक्रवलेभ्यः परेण यद्भोजनं त्व प्रकामं तमेव प्रमाणातीतं प्रतिदिवसमश्रतो निकामभोजनं, यत्पुनर्गलत्
 स्नेहं त्व प्रणीतं बुधाः-तीर्थकृदादयो ब्रुवते ॥ ६४५ ॥
 अइबहुयं अइबहुसो अइप्पमाणेण भोयणं भोत्तुं । हाएज्ज व वामिज्ज व मारिज्ज व तं अजीरंतं ॥६४६

अतिबहुकमतिबहुशोऽव्ययता भोजनं-भुक्तं हादयेत्-अतीसारं कुर्यात्, वामयेत्, यद्वा तदजीर्यन्मारयेत् ॥ ६४६ ॥
 अथातिबहुादिस्वरूपमाह—
 बहुयातीयमइबहुं अइबहुसो तिन्नि तिन्नि व परेणं । तं चिय अइप्पमाणं भुंजइ जं वा अतिप्पंतो ॥६४७

बहुकातीतं-अतिशयेन बहु अतिबहुकं निजप्रमाणाभ्यधिकमित्यर्थः, तथा दिनमध्ये यस्त्रीन् वारान् भुङ्क्ते त्रिम्यो वारेभ्यो
 वा परतस्तद्भोजनमतिबहुशः, तदेव च वारत्रयातीतमतिप्रमाणमुच्यते, 'अइप्पमाणे'त्यवयवो व्याख्यातः, अस्यैव प्रका-
 रान्तरेण व्याख्यानमाह-भुक्ते यद्वा अत्युप्यन् एष 'अइप्पमाणे'त्यस्य शब्दस्यार्थः ॥ ६४७ ॥ अथ प्रमाणोपेताहार-
 प्रहणे गुणानाह—
 हियाहारा मियाहारा, अप्पाहारा य जे नरा । न ते विजा तिगिच्छंति, अप्पाणं ते तिगिच्छगा ॥६४८॥

दिवं द्विधा-द्रव्यतो मायतः, द्रव्ययोऽधिकद्वानि द्रव्यानि, मावत एषीय, तदाहारपन्ति ये ते हिताहाराः, भिताहाराः, अत्याहाराश्च ये नराः तानेयथियान् नरान् वेद्या न चिकित्सन्ति, रोगस्यैत्रामावात्, आत्मनैवात्मनस्ते चिकित्सकाः ॥ ६४८ ॥ अथाहितहितस्वरूपमाह—

तेल्लद्विसमागोगा अधिओ खीरद्विकंजियाण च । परथं पुण रोगहरं न य हेऊ होइ रोगस्त ॥ ६४९ ॥
दधिलयोसया धीरदधिकिअक्रानां च यः समायोगः सोऽहितो विक्रद इत्यर्थः, अविष्यद्रव्यमीलनं पुनः पथ्यं, तस्य रोगहरं, न च भायिनो रोगस्य हेतुः-कारणम् ॥ ६४९ ॥ साम्प्रतं मितं व्याख्यानयति—

अधमसणस्त सधंजणस्त कुञ्जा द्वस्त दो भागे । वाऊपवियारणट्टा छब्भाय ऊणयं कुञ्जा ॥ ६५० ॥
इह क्लिष्ट गर्भसदरं नर्मिमोर्गेरिगज्यते, तत्र चार्द्धं भागत्रयरूपमवनस्य सभ्यजनस्य, तत्र द्वाकादिसहितस्याधारं कुर्यात्, तथा द्रो मागी द्रवस्य-पानीयस्य, षष्ठ तु भाग वायुप्रतिपाणार्थं ऊन कुर्यात् ॥ ६५० ॥ इह कालापेक्षया तथा न आहारास्य मान मयति, कालश्च त्रिधा, तथा चार—

सिओ उसिणो साहारणो य कालो तिहा मुणेयधो । साहारणंमि काले तरथाहारे इमा मत्ता ॥ ६५१ ॥
पुणमा, नपरं साधारणे काले आहारे इय-अनन्तरोक्ता मात्रा-प्रमाणम् ॥ ६५१ ॥

सीष द्यस्त एगो भत्ते चत्तारि अहव दो पाणे । उसिणे द्यस्त दोमि उ तिसि व सेसा उ भत्तस्त ॥

शीते-अतिशीतकाले द्रवस्यैको भागः, चत्वारो भक्ते-भक्तस्य, मध्यमे तु शीतकाले द्वौ भागौ पानीयस्य त्रयस्तु भागा भक्तस्य, वाशब्दो मध्यमशीतकालसंज्ञचनार्थः, यथा उष्णे-मध्यमोष्णकाले द्वौ भागौ पानीयस्य शेषास्तु त्रयो भागा भक्तस्य, अत्युष्णे च काले त्रयो भागा द्रवस्य द्वौ भागौ भक्तस्य, वा शब्दोऽत्रात्युष्णकालसंज्ञचनार्थः सर्वत्र पष्ठो भागो वायुप्रविचारणार्थं ह्युक्तलो मोक्तव्यः ॥ ६५२ ॥ अथ भागानां स्थिरचिरविभागमाह—

एगो द्वस्स भागो अवटितो भोयणस्स दो भागा । वड्ढति व हायंति व दो दो भागा उ एक्केके ॥

एको द्रवस्य भागोऽवस्थितौ द्वौ भागौ भोजनस्य, शेषौ द्वौ २ भागौ एकैकस्मिन् भक्ते पाने च, वड्ढते वा हीयते वा ॥ ६५३ ॥ तदेवाह—

एत्थ उ तइयचउत्था दोपिण य अणवाट्टियां भवे भागा । पंचमछट्टो पढमो बिइओऽवि अवट्टिया भागा ॥

आहारविषयौ तृतीयचतुर्थौ भागावनवस्थितौ, तौ ह्यतिशीतकाले भवतोऽत्युष्णकाले च न भवतः, तथा यः पानविषयः पञ्चमो भागो यश्च वायुप्रविचारणार्थं पष्ठो भागो यौ च प्रथमद्वितीयावाहारविषयौ एते सर्वेऽपि भागा अवस्थिताः, न कदाचिन्न भवन्तीति भावः ॥ ६५४ ॥ अथ साङ्गारसधूमद्वारमाह—

तं होइ सइंगालं जं आहारेइ सुच्छिओ संतो । तं पुण होइ सधूमं जं आहारेइ निंदंतो ॥ ६५५ ॥

तद्भवति साङ्गारं भोजनं यन्मूर्च्छितो गृद्धः सन्नाहारयति, तत्पुनर्भवति सधूमं यन्निन्दन्नाहारयति ॥ ६५५ ॥ अथाङ्गार-

धूमयोर्लेषणमाह—

अगारत्तमपत्तं जलमाण इंधणं सधूमं तु । अगारत्ति प्लुञ्चइ तं चिय दडं गए धूमे ॥ ६५६ ॥

अङ्गारत्वमप्राप्तं ज्वलदिन्धनं सधूममुच्यते, तदेवेन्धनं दग्धं धूमे गते सति अङ्गार इति, एवमिहापि चरणेन्धनं रागाग्निना निर्दग्धं सत् अङ्गार इत्युच्यते, द्वेषाग्निना तु दह्यमानं चरणेन्धनं सधूमम् ॥ ६५६ ॥ एतदेव भावयति—
रागग्निं संपलिचो मुंजंतो फासुयपि आहारं । निद्वङ्गालनिमं करेइ चरणिधणं खिप्यं ॥ ६५७ ॥

श्राद्दुकमन्वाहारं मुञ्जानो रागाग्निं सप्रदीप्तचरणेन्धनं निर्दग्धाङ्गारनिमं धिप्रं करोति ॥ ६५७ ॥

दोसग्वीवि जलतो अप्पत्तियधूमधूमियं चरण । अंगारमित्तसरिसं जा न हवइ निद्वही ताव ॥ ६५८ ॥

द्वेषाग्निरपि ज्वलन् अप्रीतिरेष—कलुषमाव एव धूमस्तेन धूमितं चरणेन्धनं पापदङ्गारमाप्तसदृशं न भवति तावन्निर्दहति ॥ ६५८ ॥ तत्र इदमागत—

रागेण सइगालं दोसेण सधूमगं मुणेयव । छायालीस दोसा वोद्धवा भोयणविहीए ॥ ६५९ ॥

रागेण भोजनं साङ्कारं, द्वेषेण सधूमकं ज्ञातव्यं, एव भोजनविधौ सर्वमद्युयया षड् भेदाः, सपाहि—पञ्चदशोद्गमदोषाः, अभ्यवपूरकस्य मिश्रजातेऽन्तर्भावितत्वात्, षोडशं तत्पादनादोषा, दश एषणादोषाः, संयोजनादीनां पञ्चकमिति ॥ ६५९ ॥
कीदृशं पुनराहारो भोक्तव्यः, साधुनेत्याह—

अङ्गारधूम-
दोष-
स्वरूपम् ।

आहारंति तवस्सी विगङ्गालं च विगयधूमं च । झाणज्झयणनिमित्तं एसुवएसो पवयणंस्स ॥६६०॥
तपस्विन आहारयन्ति भोजनं विगताङ्गारं विगतधूमं च परं न निष्कारणं किन्तु ब्यानाध्ययननिमित्तं, एष उपदेशः
प्रवचनस्य ॥ ६६० ॥ अथ कारणद्वारमाह—

छहिं कारणेहिं साधू आहारितोऽवि आयरइ धम्मं । छहिं चैव कारणेहिं णिज्जूहितोऽवि आयरइ ॥६६१॥
पढ्भिः कारणैर्वक्ष्यमाणैः साधुराहारमाहारयन्नप्याचरति धम्मं, तथा षड्भिरेव कारणैर्वक्ष्यमाणैराहारं निज्जूहिन्तो
वि चि-परित्यजन्नप्याचरति धम्मम् ॥ ६६१ ॥ अथ यैः कारणैराहारमाहारयति तान्याह—

वेयणं वेयावैच्चे इरियट्ठाए य संजमट्ठाए । तह पाणवत्तियाए छट्ठं पुण धम्मचित्ताए ॥ ६६२ ॥

यदैकदेशे पदसमुदायोपचारात्, वेयणत्ति-क्षुब्धेदनोपशमनाय, तथा आचार्यादीनां वैयावृत्त्यकरणाय, इर्यपयशोधनार्थं वा,
संयमनिमित्तं वा, तथा प्राणप्रत्ययार्थ-प्राणसन्धारणार्थं, षष्ठं पुनः कारणं धर्मचिन्तार्थम् ॥ ६६२ ॥ एनामेव गाथां विष्टुणोति—
नत्थि लुहाए सरिसा वियणा मुंजेज तप्पसमणट्ठा । छाओ वेयावच्चं ण तरइ काउं अओ मुंजे ॥६६३॥
इरिअं नऽवि सोहेई पेहाईअं च संजमं काउं । धामो वा परिहायइ गुणऽणुप्पेहासु अ असत्तो ॥६६४॥

१ “ इरिअ”मित्यादिगाथा आवचूरिकृता न स्वीकृता न च व्याख्याता ।

नास्ति शुचासहस्री वेदना, उक्तञ्च—“पयसया नत्थि अरा दारिद्रसमो य परिपवो नत्थि । मरणसमं नत्थि मय शुदा-
समा वेपणानत्थि ॥ १ ॥ त नत्थि ज न बाहर विलतुसमिपि एत्थ कायस्स । सन्नित्तं सबुहाए देति आहाररहियस्स
॥ २ ॥ ३, तवस्तप्रशमनार्थं सुखीव, छातो-सुखधितः सत् वेपाङ्गप कर्तुं न शक्नोति, तथा वोक्तम्—“गलइ पल
एवमीयपिपसोषनावीन्यपि कारणानि भाष्यानि ॥ ६६२-६६४ ॥ अथ येः कारणेर्न हन्ते तद् सम्पन्वमाह—
अहव ण कुज्जाहारं, छहिं ठाणेहिं संजए । पच्छा पच्छिमकालंमि, काउं अप्पक्खमं खमं ॥ ६६५ ॥
अथवा एभिर्विषयमालैः पद्मिः स्थानैः सप्त आहारं न कुर्यात्, तत्र विचित्रा सुव्रगविरिति षष्ठ शरीरव्यवच्छेद-
रूपं व्याख्यानयति, पच्छा इत्यादि पद्यादि धिष्यनिष्यादनादिसकलकर्मव्यवान्तरं पश्चिमे काले, अप्पक्खमति-सलेसना-
करणेनात्मानं क्षपयित्वा यायञ्जीवानश्चनप्रत्याख्यानकरणस्य धम-योग्यमात्मानं कृत्वा मोजन परिहरेत्, नान्यथा ॥ ६६५ ॥
आयुर्के उवसग्गे, तित्तिक्खयां वंभचेरयुत्तीसुं । पाणिदयां तवहेउं, सरीरवोच्छेयणाट्ठारुं ॥ ६६६ ॥

आवहे ज्वरादौ १, उपसर्गे-राजादिच्छेति विशार्यमुपसर्गसहनार्थं २, प्रक्षार्यगुप्तिधिति ३, अत्र पृथ्वर्ये सप्तमी, ततो
प्रक्षार्यगुप्तोनां परिपालनाय ३, प्राणिदयार्थं ४, तपोहेतोः ५, तथा चरमकाले शरीर व्यवच्छेदार्थम् ६ ॥ ६-

अमाजने
कारणानि ।

एनामेव गाथां विवृणोति—

आयंको जरमाई रायासन्नायगाइ उवसगो । वंभवयपालणट्टा पाणिदया वासमहियाई ॥ ६६७ ॥
आतङ्को-ज्वरादिस्तत्र न भुञ्जीत, यत उक्तम् “ वद्यात्रोधि निर्दिष्टं, ज्वरादौ लघुर्न हितम् । ऋतेऽनिलश्रमक्रोषशोक-
कामक्षतज्वरान् ॥ १ ॥ ” तथा राजस्वजनादिकृतोपसर्गे च, तथा ऋग्भ्रतपालनार्थं, तथा वर्षे वर्षेति मिहिकायां चा
निपतन्त्यां प्राणिदयार्थं नाश्रीयात् ॥ ६६७ ॥

तवहेउ चउत्थाई जांच उ छम्मासिसो तवो होइ । छट्टं सररीवोच्छेयणट्टया होअणाहारो ॥ ६६८ ॥
तपो हेतोर्न भुञ्जीत, तपश्चतुर्थादि यावत् पण्मासिकं भवति, षष्ठं पुनः प्रागुक्तविधिना चरमकाले शरीरव्यवच्छेदार्थं
भवत्यनाहारः ॥ ६६८ ॥

इएहिं छहिं ठाणेहिं, अणाहारो उ जो भवे । धम्मं नाइक्कमे भिवसू, धम्मज्जाणरओ भवे ॥ ॥
सुगमा ॥ ॥ एवं चोक्ता त्रिविधाप्येयणा-गवेषणैपणा ग्रहणैपणा ग्रसिपणा ॥ अथ सकलदोषसङ्कलनामाह—

सोलस उग्गमदोसा सोलस उप्पायणाए दोसाउ । दस एसणाएँ दोसा संजोयणमाइ पंचेव ॥ ६६९ ॥
सुगमा, सर्वसङ्गयया सप्तचत्वारिंशदेषणा दोषाः, एतान् विशेषयन् पिण्डं विशेषयति, पिण्डविशुद्धौ च चारित्र-

१ एषा गाथा श्रीबीरार्चार्थयुतो वक्ष्यते श्रीमलयगिरिस्थितौ च न ह्ययते ।

विद्युद्धिः, चारित्रशुद्धौ मुक्तिसम्प्राप्तिः, उक्तञ्च-“ एए विसोहयतो पिण्ड सोहरे संसजो नत्थि । एए अचिसोहिते चरित्रमेय वियाणाहि ॥ १ ॥ समणचणस्स य सारो भिक्खायरिया भिणेहि पअच्चा । एत्थ परितप्पमाण त जाणसु मंदसंवेगं ॥ २ ॥ नाणचणस्स मूल भिक्खायरिया भिणेहि पअच्चा । एत्थ उल्लममाण त जाणसु तिष्ठसवेगं ॥ ३ ॥ पिण्ड असोहयंतो अचरिची एत्थ ससओ नत्थि । चारित्तम्मि असंते निरत्थिया होए विक्खा उ ॥ ४ ॥ चारित्तम्मि असत्तम्मि, निष्ठाण न उ गळ्ळए । निष्ठाणम्मि असंतम्मि, मग्घा दिक्खा निरत्थया ॥ ५ ॥” तस्मात्तुद्द्रमादिदोषपरिशुद्धः पिण्ड एपयित्तव्यः ॥ ६६९ ॥ एत्सो आहारविही जह भणिओ सबभावदूसीहिं । धम्मभावस्सगजोगा जेण न हायंति तं कुज्जा ॥ ६७० ॥

एए आहारविधिर्यथा मणितः सर्वभावदर्शिमिस्तथा मया व्याख्यात इति । एषाद्धेनापवादमाह ‘धम्मो’त्यादि, धम्मो-वश्यकयोगाः-श्रुतधर्मेषारित्रधर्मप्रतिक्रमणादिष्यापारा येन न हीयन्ते, तथाऽपवाद सेवेतेतिमाषः ॥ ६७० ॥ साधुना हि यथायथमूरसर्गापवादस्थितेन भवितव्यम् । या चापचादसेवनया विराधनाऽश्रुतस्य जायते साऽपि निर्जेरा फला, तथा चाह-जा जयमाणस्स भवे विराहणा सुत्तविहिसमगस्स । सा होइ निज्जरफला अज्जरथविसोहियुत्तस्स ॥

यतमानस्य श्रेयोक्तविधिपरिपालनपूर्णस्याप्यात्मविशेषियुक्तस्य रागद्वेषाभ्यां रहितत्वात् वा भवेद्विराधनाऽपवाद-प्रत्यया सा भवति निर्जेरा फला ॥ ६७१ ॥

श्रीबृहद्वृत्तिमालोक्य, गमीरार्थापि निश्चित । मया श्रीपिण्डनियुक्तिः, प्रकटार्थे विनिर्दिष्टे ॥ १ ॥

इति श्रीपिण्डनिर्युक्तिरवचूरिता ।

इति श्रीविधिपक्षगच्छगगनरविमण्डलश्रीगच्छेश्वरश्रीजयकीर्तिस्वरिशिष्यक्षमारत्नेन स्वपरावबोधाय श्रीपिण्डनिर्यु-
क्तिरवचूरिलेखि ॥ १ ॥ यत्किञ्चिन्मतिदोर्बल्यादसङ्गतमिहागतम् । तच्छोषने विधातव्या, कृपा सद्भिः सद्युद्धिभिः ॥ २ ॥
यावदिन्दुरवी विश्वे, प्रमोदं कुरुतो भृशम् । तावन्नन्दतु साधूनां, हितैपाऽप्यर्थसन्ततिः ॥ ३ ॥ प्र० ३००१ श्रीरस्तु ।

(१) प्रेसयोग्या प्रतिः—

संवत् १९८३ विक्रमाके मार्गशीर्षपूर्णिमायां रत्नपुरीनिवासी प्राग्वाढवंशे रामलालात्मजऋषभचन्द्रेण पुण्यपत्तनेऽलेखि
॥ शुभं भवतु ॥

(२) पुष्पिकाः—

ग्रन्थाग्रं २८३२ श्लोकसंख्या ॥ आचार्यश्रीविजयकमलधरीश्वरप्राचीनहस्तलिखितपुस्तकोद्धारकं सुरत ॥ आ प्रति
जेसलमेसे उत्तारी सं. २००८ मिति वैशाखवदी ९ ॥ क्षमारत्नकृता अवचूरिः ॥

॥ इति श्रीविधिपक्षगच्छीय-श्रीक्षमारत्नकृतावचूर्युपेता

श्रीपिण्डनिर्युक्तिः ॥

श्रीक्षमात्नसूत्रितावशुर्वेतायाः श्रीपिण्डनिर्युक्तैः

प्रथमं परिशिष्टम्

समाख्यपिण्डनिर्युक्तेर्गाथानामकारादिक्रमः

निर्युक्तगाथाः ६७१ आख्यगाथाः ३७ अनिर्विष्टाङ्गगाथे २

गाथावा प्रतिकम्	गाथाङ्कः	पत्रम्	गाथावाः प्रतिकम्	गाथाङ्कः	पत्रम्	गाथावाः प्रतिकम्	गाथाङ्कः	पत्रम्
अंगारसमपत्र	६५६	११७	अक्ले वराहए वा	७	३	अष्टुए अणष्टुए	१०३	२२
अंगारपूषियार्ई	५६०	१०१	अगविष्ट्स उ गहण	७८	१७	अणिसिद्धमणुजाय	३८६	७२
अंगुलियाए	२८७	५६	अधणयणचारिग०	१७५	३६	अणिसिद्ध पडिकुट्ट	३७७	७०
अइदुरजलतरीया	३३७	६४	अचियसमताराम	३७३	७०	अणुकप मणिणिगेहे	३२५	६१
अइवहुय अइवहुतो	६४६	११७	अखिसमविसलयमि	५३७	९७	अणुकपा पडिणीय०	५९६	१०७
अइमारसुहण	२५	६	अच्छिज्जपि य तिविह	३६६	६८	अणुचियदेत्त दव	२०४	४१
अइरं फह्हरपिहित	५६१	१०१	अच्छोहपिट्टणासु	३४	८	अणुद्विय आयणे डायं	२५५	५०
अइतथतथाणे	४०	९	अण्णोयरन्नो विविहो	३८८	७३	अण्णटा रथेते	२७३	५३

गाथायाः प्रतिक्रम	गाथायाः प्रतिक्रम	गाथायाः प्रतिक्रम	गाथायाः प्रतिक्रम	गाथायाः प्रतिक्रम	गाथायाः प्रतिक्रम	गाथायाः प्रतिक्रम	गाथायाः प्रतिक्रम	गाथायाः प्रतिक्रम	गाथायाः प्रतिक्रम
अचीकरेह कर्म	अप्यत्ता उ चउत्ये	अविलाकरहीखीरं	अप्यचेच्चियवासे	अविसुद्धो परिणामो	अविलाकरहीखीरं	अविसुद्धो परिणामो	अविलाकरहीखीरं	अविसुद्धो परिणामो	अविलाकरहीखीरं
अत्याहगाहंपंक्राम०	अवभंगिय संवाहिय	अस्तंजमजोगाणं	अविमंतरपरिमोगं	अस्तंजमजोगाणं	अस्तंजमजोगाणं	अस्तंजमजोगाणं	अस्तंजमजोगाणं	अस्तंजमजोगाणं	अस्तंजमजोगाणं
अद्धमसणस्स	अवभोजे गमणाइ	असणार्इण चउण्हंपि	अमुगंति पुणो रद्धे	अह मंसंमि पहीणे	अह मंसंमि पहीणे	अह मंसंमि पहीणे	अह मंसंमि पहीणे	अह मंसंमि पहीणे	अह मंसंमि पहीणे
अद्धि दिट्ठिण्हव	अमुगणंति य दिज्जउ	अवव ण कुज्वाहारं	अयमवरो उ विकप्पो	अह मीसओ य पिंडो	अह मीसओ य पिंडो	अह मीसओ य पिंडो	अह मीसओ य पिंडो	अह मीसओ य पिंडो	अह मीसओ य पिंडो
अधिं पुच्छा आसन्न	अवसास भाण(घाय०)	अहव ण कुज्वाहारं	अवससास भाण(घाय०)	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं
अधिं उट्टिया वा	अवरद्धिगविसवंधे	अहव ण कुज्वाहारं	अवरद्धिगविसवंधे	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं
अन्नेणाहाकम्मं	अवरोप्परसज्जलगा	अहव ण कुज्वाहारं	अवरोप्परसज्जलगा	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं
अन्ने भणंति दससुवि	अवि नाम होज सुलभो	अहव ण कुज्वाहारं	अवि नाम होज सुलभो	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं
अन्नेसि दिग्गमाणे	अविय हु वचीसाए	अहव ण कुज्वाहारं	अविय हु वचीसाए	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं
अपरिणयंपि य दुविहं		अहव ण कुज्वाहारं		अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं
अपरिमिय नेहवुद्धि		अहव ण कुज्वाहारं		अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं
अपसत्थो य असंजम		अहव ण कुज्वाहारं		अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं
अप्यत्तंमि य ठवियं		अहव ण कुज्वाहारं		अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं	अहव ण कुज्वाहारं

+ एताहया अन्ना माप्यगाथायाः

क्षमा-
रत्नीया-
वचुर्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः।

॥१२१॥

भाषायाः प्रतिकम्

आकल्पिया निमित्तेण

आणतभुजागा

आण सञ्चिषाण

आणाइणो य दोसा

आयक उवसगो

आयको जरमाई

आयविलपारणय

आयकिय पुण दुविह

आयपोगयवोसा

आयरऽआयरमाये

आयरिववऽसाय

आयरियगिछाण

आयववे च परवय

पत्रम्

८१

२३

३८

३८

११९

११९

११९

५८

१०५

५१

८७

६

८९

भाषायाः प्रतिकम्

आसंदिशीदमच०

आसुयमाइएहि

आदाककमोईहि

आदाककमतारिया

आदाककम भुजइ

आदाककमहार

आदाककमसाहणे

आदाककमनिसंतण

आदाककमपरिणजो

आदाककमपरिणजो

आदाककसाईण

आदाककमियगमा

आदाककमियभायण०

भाषायाः

३६१

४०५

१२६

१३४

२१७

२१८

१८१

१८२

१०७

२०७

१३३

९४

२६३

पत्रम्

६७

७५

२६

२७

७३

४३

३७

३८

२३

४१

२७

२०

५१

भाषायाः प्रतिकम्

आदाककमुदेसिय

आदाककमुदेसिय

आदाककमुदेसिय

आदाककमेण अहे०

आदाय लं फीरइ

आहारति तपस्वी

आहार उवहिसेळा

" "

आहारोवहिगाई

ईदय जइ सहा

इयणषूमेगवे०

इंषणमाई मोसु

इपनभगणीअवयव

भाषायाः

९२

२४८

२९३

१३६

३०

६६०

६८

६२१

३७२

१३५

२५७

२६७

२५९

भाषानाम-

कारादि-

क्रमः ।

समा-

रत्नीया-

वच्युपेत-

श्री-

पिण्ड-

निर्युक्तिः ।

॥१२२॥

गाथायाः प्रतिकम्

इंधनघृसेगंधे०

इको उ असन्भावे

इक्लागवंस भरहो

इद्वगछणंसि परि०

इद्वगपगार्इणं

इय अविहीपरिहरणा

इयरोडवि य पंतावे

इरियं नडवि सोहेई

उउवक्र ध्रुवण बाउस

उकोस मज्झिम

उक्खिचं निक्खप्पइ

उक्खेवे निक्खेवे

उगाम उगोवण

गाथाङ्कः पत्रम्

२५८ ५१

७ ३

४७९ ८७

४६६ ८५

३६ ८

२०१ ४१

३२६ ६१

६६४ ११८

२४ ६

३४६ ६५

३४० ६४

५७० १०२

८५ १८

गाथायाः प्रतिकम्

उगमकोडिअवयव

उगमकोडीअवयव

उगमदोसा सोलस

उगाइ कुलेसुवि

उच्चत्ताए दाणं

उच्छुक्खीराइयं

उड्डाह कायपडणं

उड्डमहे तिरियं य

उणहिय दुब्बलं वा

उद्देसियं समुद्देसियं

उप्पायणाए दोसे

उन्मट्टपरिआयं

उन्मिज्ज पिज्ज कंसु

गाथाङ्कः पत्रम्

२४७ ४९

३९४ ७३

५२२ ९५

४४१ ८२

३२२ ६१

२८० ५४

५८३ १०५

३६३ ६८

३२७ ६२

२२९ ४६

५१४ ९४

२८१ ५४

६२४ ११२

गाथायाः प्रतिकम्

उन्मिजे छक्काया

उभयाइरिचमहवा

उभयेडवि य पच्छवा

उवओगंमि य लभं

उवसयवाहिं ठाणं

उवट्टिया पयोसं

उवट्टणिडसंसत्तेण

उसिणस्स छडुणे

उसिणोदगंपि धेप्पइ

उसिणोदगमणुवत्ते

उसुआइएहिं मंडेहि

ऊसव मंडणवगा

एए उ अणाएसा

गाथाङ्कः पत्रम्

३४८ ६५

४ २

४३२ ८०

११६ २४

३२ ७९

४२० ७७

६०३ १०८

६३८ ११३

५५३ १००

१८ ५

४२४ ७८

२२५ ४५

२० ५

गाथानाम-

कारादि-

क्रमः ।

॥१२२॥

गाथायाः श्रुतिकम्	गाथाङ्कः	पत्रम्	पद्यवा- प्रतिकम्	गाथाङ्क-	पत्रम्	पद्यवा- प्रतिकम्	गाथाङ्क-	पत्रम्
एए ट न पीसामे	२०	७	एगविहाह दसविहो	६०	१३	एनेव य जठमिवि	३८२	७१
एए थेष य दोषा	३२०	६१	एगस्स माणजुण	३२८	६२	" वाह लमप	३१५	६०
एएण मगल्ल आबो	४५३	८४	एगेण कादि पसि	६१२	११०	" सेसपसुवि	७६	१७
एए ते जेसिमो रबो	१६५	३४	एगो दवस्स मागो	६५३	११७	" सेसयाणवि	५४३	९८
एएसि शोयणण	५७८	१०४	एपो किणार हीण	६४३	११६	" सेसियासुवि	४२१	७७
एएदि छदि ठाणेदि	११९	११९	एएय उ तइयचउरवा	६५४	११७	एय तु अणाइए	३४३	६५
एकेण त दुविह	२७९	५४	एनेव वडिअयमिवि	१९६	४०	एयाह चिय तिखिवि	६२२	१११
एकेणायि य दुमिहा	४२९	८०	" कम्मो नियमा	३३६	६४	एयारिअ मम सण	६३३	११४
एकेके चउमगो	५६८	१०२	" कागमाई	४५४	८४	एरिसय चिय जुक्ख	४५८	८४
एकेण कयमकज्ज	१८५	३८	" भावकूटे	११०	२३	एव एकेफदिण	६१७	१११
एगतमवकमण	३११	४२	" मीसपसुवि	५४४	९८	" तु जह सुबो	११५	२४
एगतसिविद्वमी	१३	९	" य उकोसे	३६३	६८	" तु गविट्टसा	५१३	९४
एगहा एगउण	१३०	२७	" य कम्ममिअवि	२४०	४७	" तु पुल्लकिणे	३५०	६५

गाथायाः प्रतिकम्	गाथायाः प्रतिकम्	गाथायाः प्रतिकम्	गाथायाः प्रतिकम्	गाथायाः प्रतिकम्	गाथायाः प्रतिकम्	गाथायाः प्रतिकम्	गाथायाः प्रतिकम्
एवं मीसिजायं	ओरालगहणेणं	ओरालसरीराणं	ओहासिय पडिसिद्धो	ओहेण विभागेण य	ओहो सुओवउचो	कंडिय त्रिगुणकंडा	ककुडिय अंवगा
” ल्लिणेण भावाण	ओरालगहणेणं	ओरालसरीराणं	ओहासिय पडिसिद्धो	ओहेण विभागेण य	ओहो सुओवउचो	कंडिय त्रिगुणकंडा	ककुडिय अंवगा
पुसण गवेसणां	ओरालगहणेणं	ओरालसरीराणं	ओहासिय पडिसिद्धो	ओहेण विभागेण य	ओहो सुओवउचो	कंडिय त्रिगुणकंडा	ककुडिय अंवगा
पुसो आहारविही	ओरालगहणेणं	ओरालसरीराणं	ओहासिय पडिसिद्धो	ओहेण विभागेण य	ओहो सुओवउचो	कंडिय त्रिगुणकंडा	ककुडिय अंवगा
” सो जस्स गुणा	ओरालगहणेणं	ओरालसरीराणं	ओहासिय पडिसिद्धो	ओहेण विभागेण य	ओहो सुओवउचो	कंडिय त्रिगुणकंडा	ककुडिय अंवगा
” सोलसमेओ	ओरालगहणेणं	ओरालसरीराणं	ओहासिय पडिसिद्धो	ओहेण विभागेण य	ओहो सुओवउचो	कंडिय त्रिगुणकंडा	ककुडिय अंवगा
ओगाहिमांयणंतर	ओरालगहणेणं	ओरालसरीराणं	ओहासिय पडिसिद्धो	ओहेण विभागेण य	ओहो सुओवउचो	कंडिय त्रिगुणकंडा	ककुडिय अंवगा
ओच्छाहिओ परेण	ओरालगहणेणं	ओरालसरीराणं	ओहासिय पडिसिद्धो	ओहेण विभागेण य	ओहो सुओवउचो	कंडिय त्रिगुणकंडा	ककुडिय अंवगा
ओमे संगमथेरां	ओरालगहणेणं	ओरालसरीराणं	ओहासिय पडिसिद्धो	ओहेण विभागेण य	ओहो सुओवउचो	कंडिय त्रिगुणकंडा	ककुडिय अंवगा
ओयण मंडुग सतुंग	ओरालगहणेणं	ओरालसरीराणं	ओहासिय पडिसिद्धो	ओहेण विभागेण य	ओहो सुओवउचो	कंडिय त्रिगुणकंडा	ककुडिय अंवगा
ओयण वंजणपाणग०	ओरालगहणेणं	ओरालसरीराणं	ओहासिय पडिसिद्धो	ओहेण विभागेण य	ओहो सुओवउचो	कंडिय त्रिगुणकंडा	ककुडिय अंवगा
ओयणसमिइ मस०	ओरालगहणेणं	ओरालसरीराणं	ओहासिय पडिसिद्धो	ओहेण विभागेण य	ओहो सुओवउचो	कंडिय त्रिगुणकंडा	ककुडिय अंवगा
ओयरंतं पयं दहुं	ओरालगहणेणं	ओरालसरीराणं	ओहासिय पडिसिद्धो	ओहेण विभागेण य	ओहो सुओवउचो	कंडिय त्रिगुणकंडा	ककुडिय अंवगा

गाथायाः प्रतिकम्	पत्रम्	गाथाङ्कः	प्रतिकम्	पत्रम्	गाथाङ्कः	प्रतिकम्	पत्रम्
गोमहिसि अया०	२७	१३२	चम्मष्टिदंतनहरोम०	११	५०	छकायवगहस्था	५७५ १०३
गोवपञ्चो अच्छेत्तुं	६९	३६८	चरणकरणात्संसि	५६	२९५	छकायवगहस्था	५९१ १०६
गोवालए य मयए	६८	३६७	चरियं व कप्पियं वा	११३	६३०	छव्वगवारगमाई	२७८ ५४
घणउदही घण०	५	१७	चाउलोदंगपि से देहि	३४	१६७	छहिं कारणेहिं साधू	६६१ ११८
घयसत्तुयदिद्वंत्तो	७०	३७६	चाणक पुच्छ इट्टाल०	९१	३७	छायंपि विवज्जंती	१७२ ३६
घरकोइलसंचारा	६६	३५५	चुन्ने अंतद्धाणे	९१	५००	छिन्नंमि तओ उक्क०	३९१ ७३
घासेसणा उ भावे	११४	६३५	चुल्लत्ति दारमहुणा	७१	३८३	छिन्नमच्छिन्नं दुविहं	२३१ ४६
घेत्तवमलेक्कडं	११०	६१३	चुल्ली अवसुल्लो	५४	२५	छिन्नमच्छिन्नो दुविहो	३८४ ७१
घेप्पइ अकुंचियांगंमि	६६	३५६	चुल्लक्खल्लिया डोए	४९	२५०	छिन्नो दिट्ठमदिट्ठो	३८५ ७१
चंदोदयं च सूरुोदयं	४२	२१२	चुल्लक्खत्ताक्कमाई	४९	२५२	जंघापरिजिय सन्धुी	५०७ ९३
चंपा छणंमि धिच्छामि	८९	४८२	चोयगं इंषणमाईहिं	५१	२६१	जंघा नाह तरीइ व	३३१ ६३
चउरिंदियाण	११	४९	छउमत्थोघुदेसं	४४	२२२	जंघाहीणा ओमे	३५ ३१
चउरो अइक्कमवईक्कमा	३७	१७९	छउमत्था सुयनाणी	९५	५२३	जं जह व कयं दाहं	२४२ ४८

गाथायाः श्रुतिकम्	गाथाहः	पत्रम्	गाथायाः श्रुतिकम्	गाथाहः	पत्रम्	गाथायाः श्रुतिकम्	गाथाहः	पत्रम्
अ दध उदगाहसु	९८	२१	जम् एसह एगो	७५	१६	अहेव कुमाहसु	३५४	६६
अ पुण अचिष वसं	५४७	९९	जस्स पुण पिढवाय०	३	२	आई कुल गण कम्मै	४३७	८१
अइणो वीसासिमाह	१५६	३२	अह कम्म तु अकप्प	१८९	३९	आई कुले विमासा	४३८	८१
अइणो सावग निण्हव	१५७	३२	अह कारण तु तत्तु	७०	१६	आ अयमाणस्स	६७१	१२०
अइ पच्छकम्मदोसा	६१४	११०	अह कारणण्युवहय	७१	१६	आ जेण होई वजेण	४१९	७७
अइवि य ता पज्जता	४६७	८६	अह चैव उ निस्सिस्से	५५९	१०१	आणत्तु अजाणतो	२२	२२
अइ संका दोसकरी	५२९	९६	अह चैव उ निस्सिस्से	५६४	१०२	आमाइपुपपइमारण	४३४	८०
अइ से न जोगहाणी	६१८	१११	अह चैव पुषळिसे	३५१	६६	जायसु न परिसोअह	४७२	८६
अइवि सुब्बो मे होही	५११	९३	अह चैव संबोगा	६०६	१०९	जारिसप थिय लद्धा	५२८	९६
अण सावगाण	५०४	९२	अह अह पपसिणी	४९८	९१	जावतद्धा सिद्ध नेय	२७२	५३
अस्य उ तइओ मगो	१५९	३३	अह विपपसो सधो	५७	१३	जावत देवदणा	१४२	२९
अस्य उ घोवे घोव	५६९	१०३	अह ते वसणकत्ती	२१६	४२	जावत्तिपु विसोही	३९०	७३
अस्य उ सचिषमिसे	५४५	९८	अह वत तु अमोअ	१९१	३९	जावतियसुहेसं	२३०	४६

इसा-
रत्नीया-
वचुर्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१२५॥

गाथायाः प्रतिकम्	गाथाः	पत्रम्	गाथायाः प्रतिकम्	गाथाः	पत्रम्	गाथायाः प्रतिकम्	गाथायाः	पत्रम्
जाव न बहुप्पसंज्ञं	३१	५	ढुरसर छुवमुहो	४२५	७८	तिनिउ पएससमया	५५	१२
जियसत्तु देवि चित्तसभं	८०	१७	णागं ठवणादविए	४०४	७५	तिवलागमुमुज्जो	६३२	११४
जीवचंमि अविगए	६१०	११०	णामं ठवणा दविणं	६२९	११३	तिय सीयं समणाणं	६२०	१११
जीवाशु कहवि ओमे	२२०	४४	तंडुलालआणणे	३८९	७२	तिरियायय उज्जुगण्ण	३६५	६८
जुज्झइ गणस्स खेचं	१६३	३४	तं पि य सुक्के सुक्कं	६०८	१०९	तिविहो उ न्नापिंडो	८	३
जे विज्जमंतदोसा	५०१	९२	तं होइ सइंगालं	६५५	११७	तिविहो तेउफाओ	३५	८
जेइवि य परिवेसंती	१२०	२५	तइयंगि करं ओहुं	३९९	७४	पुग्गहाए कयमिणं	२०५	४१
जोइ यहवे कुणइ	३०४	५८	तत्थ विमागुहेसियं	२३	४५	बुल्लइवि अमिप्पाए	६	३
जोइसं तणोसहीणं	८७	१९	तराणं ता उ	१९	२१	तेण समं पत्तइया	४८०	८७
जोगा अजिण्ण	८९	१९	तग्घा न एस दोसो	१७६	३७	तेणो व संजयट्ठा	३७४	७०
जो जहवायं न कुणइ	१८६	१८	तवहेउ चउत्थाई	६६८	११९	तेल्लदहिसगाजोणा	६४९	११७
जो पुण वीसामिज्झइ	२९	७	तस्सा कइनिट्ठियंभी	१७८	३७	तेसिं गुरूणमुदएण	१०२	२२
ठाण निसियणत्तुयं	१५	४	तस्सेयं वेरगुगामेण	९०	१९	यके थक्कावट्ठियं	१६६	३४

गाथानाम-
कारादि-
क्रमः ।

गाथावा- प्रतिकम्

बुद्धीर् विमहपाओ

येर षु षरधरते

येरी दुब्बलसीरा

येरो गल्लतल्लो

योये थोव सुढ सुब्बे

दसणवरणे पडुमो

दसणनणवरिताण

दसणनाणप्पमव

दसणनाणे चरणे

दइएण वरिथणा वा

दगनीए संघट्टण

दहुण य अणगारं

दहर सिल्ल सोवाणे

पत्रम्

७९

१०७

७७

१०४

१०३

३२

१५

१९

२८

९

१०६

५६

६८

गाथावा- प्रतिकम्

दणमि अणकम्म

दणमि लुडुगार्हे

दणया लल्ल काया

दण्णो विवेको

दण्णो छिल्लिं हु अइ

दण्णो छिल्लिं अ सुवं

दण्णे अचिण्णे

दण्णे मावे संजोअणा

दुस ससिहाणा

देहि इम मा सेसं

दाण न होई अफल

दाणे कयचिण्ण

दायधमवायण्य

गथाङ्क

१०६

८६

१०४

३९६

२३४

२५४

६७

६३६

१४६

२३३

४५५

३५३

६०७

गाथावा- प्रतिकम्

दाहिसि तेण भणिए

दिल्लंते पडिसेहो

दिह सीरं झीरं

दिखाठ ताठ पचवि

दुग्गमाई साम्भे

दुग्गसे त समइ०

दुविह च मक्सियं

दुविहविराहण उसिणे

दुविहो उ मावपिण्ढो

दुविहो उ संयवो

दुइणं सु गरहिय

दूरा भोयण एगामि

दोणि उ साहुसयुत्था

गथाङ्कः

४७०

३११

१३१

२२३

६११

२४

५३१

५५६

५९

४८४

४३१

३३

५१५

गाथानाम-

कारादि-

क्रमः ।

पत्रम्

८६

५९

२७

४४

११०

५३

९६

१००

१३

८९

८०

८१

९४

क्षमा-
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-

पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥१२६॥

गाथायाः प्रतिकम्	गाथाङ्कः	पत्रम्	गाथायाः प्रतिकम्	गाथाङ्कः	पत्रम्	गाथायाः प्रतिकम्	गाथाङ्कः	पत्रम्
दोसग्गीवि जलंतो	६५८	११८	नवणीयमंथुतकं	२८२	५४	निच्छयजो सच्चितो	११	३
धणुजुयकायभरणं	९६	२०	नाणचरिता एवं	१४८	३०	निच्छोडिए करीसेण	२७६	५३
धम्मकह वाय स्वमणं	३१२	५९	नानिषिठं लब्भइ	३७०	६९	निद्धेयो य कालो	१२	९
धम्मकहाअक्खित्ते	३१३	५९	नामं ठवणा दविए	७४	१६	निम्मल्लगंधगुलिया	३०८	५८
धाई दूइ निमित्ते	४०८	७६	नामं ठवणा दविए	७९	१७	नियमा तिकालविसए	४३५	८१
धारेइ धीयए वा	४११	७६	नामं ठवणा दविए	१३८	२८	निवपिंडो गयमत्तं	३८७	७२
धूयदुए संदेसो	४७६	८७	नामं ठवणा दविए	५१६	९४	निषाणं खलु कज्जं	६९	१६
धोयंपि निरावयवं	२६४	५१	नामं ठवणा पिंडो	५	१	निषोदगस्स गहणं	३२	७
धोवत्थं तिलि दिणे	११	७	नाणं दंसणं तव संजसो	६१	१३	नीयं पहेणगं मे	३४२	६४
नइकण्हविन्न दीवे	५०३	९२	नामंमि सरिसनासो	१३९	२८	नीयदुवारंमि घरे	२९६	५६
नणु सुहम्मपूइयस्सा	२६०	५१	निगंथ सक तापस	४४५	८३	नीयदुवारंमि वरे	२९४	५६
नत्थि छुहाए सरिसा	६३३	११८	निगम देउल दाणं	३३८	६४	नीसमनीसा व कडं	१४४	२९
नन चैव अठारसगं	४०२	७५	निच्छयनयस्स	१०५	२३	नेच्छह तमिसंमि	३०९	५८

गाथानाम-
कारादि-
क्रमः ।

॥१२६॥

गाथावाः श्रुतीकम्

नोपतराङ्गेगविह

पचविह विसथसोवस०

पढग अल्पविसेपी

पगाम च निगाम च

पच्छासथवदोसा

पढिमतथमणार्हे

पढियरणपञ्जोसेण

पढिलामियवचता

पढिवज्ज थमणार्हे

पढिसढियरंउपचं

पढिसेवण पढिसुणणा

पढिसेवणमार्हेण

पढिसेवणाए

गाथाङ्कः

३३४

२२६

६०१

६४४

४८८

४९९

३६९

५०५

४९७

५१७

१२४

११३

११८

गाथावाः श्रुतीकम्

पढमदिवसमि कम्मं

पण्डुमसालागाया

पठे म पउरकमे

पठेयुअमिण्हव

पयसमदुयअज्जसासे

परकम्म अउकम्मी०

परपवसो उ गिहत्वा

परपचइया छाया

परसस स देइ स एव

परिसिद्धियमुत्तापो

परिवट्टिए अगिहत्ते

परिवट्टिययि

परिवेसणपतीए

गाथाङ्कः

२६८

२१४

६४०

१५८

५५५

१०८

१७७

१७३

३५२

४९५

९३

३२३

३४५

गाथावाः श्रुतीकम्

परिसेवपियवहरयाह०

पवयणमाया नव

पल्लीवहमि नग्गा

पाउयदुल्लउपहणं

पाएण देइ छोगो

पाञ्जोकरण बुविह

पामहपयासकरणे

पामिचयि म बुविह

पायस पढोयारो

पायस पढोयारो

पासंढियसमणाय

पासंढीसु वि एव

पातोत्थिककडाहे

गाथाङ्कः

२३

६२

१२५

५८४

४५०

२९८

३०५

३१६

३८

८

१४५

१४३

५५२

पत्रम्

५

१३

२६

१०५

८३

५७

५८

६०

६

६

३०

२९

१००

गाथानाम-

कारादि-

क्रमः ।

श्री-
रत्नीया-
चतुर्थपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥१२७॥

गाथायाः प्रतीकम्
पासोल्लिख कदाडि
पाहुडि ठवियगदोसा
पाहुडिभवं सुंजई
पाहुडियं च ठवंती
पाहुडियावि हु
पिण्डण बहुदवाणं
पिण्डनिकायसमूहे
पिण्डस्स उ निक्खेवो
पिण्डे उगम उप्पा०
पिहिउब्बिन्न रुवाडे
पीसंती निप्पिठ्ठे
पुढवीआउक्काए
पुढवीआउक्काओ

गाथाङ्कः पत्रम्
५५४ १००
५९५ १०७
२९१ ५६
५७७ १०२
२८५ ५५
२ २
२ १
३ १
१ १
३४७ ६५
६०२ १०८
५४१ ९८
९ ३

गाथायाः प्रतीकम्
पुढवी आउ वणस्सइ
पुढवीकाओ तिविहो
पुत्तस्स विवाहदिणं
पुत्तफाणं पत्ताणं
पुरपच्छकम्मससिणि०
पुब्धि पच्छा संथव
पूर्हेकम्मं दुविहं
पोरिसिस्तिगमच्चित्तो
बंधइ अहेमवाऊ
वज्झइ य जेण कम्मं
बत्तीसं किर कवला
बत्तीसाइ परेणं
बत्तीसा सामने

गाथाङ्कः पत्रम्
५३२ ९६
१० २
२८८ ५६
४५ १०
५३४ ९६
४०९ ७६
२४३ ४८
१५ ९
१०१ २२
६४ १५
६४२ ११५
६४५ १२६
३७८ ७१

गाथायाः प्रतीकम्
बहुयातीयमइवहु
वायरसुहुमं भावे
वायालीसेसणसंक्रडंमि
बाले बुद्धे मत्ते वम्मत्ते
वियतियचउरो
वेइंदियपरिभोगो
भंज न भंजे सुंजसु
भंडगपासवलगा
मज्जंती य दलंती
भणइ य नाहं वेज्जो
भत्तुवरियं खल्लु
भावावयारमाहे०
भावे पसत्थ इयरो

गाथाङ्कः पत्रम्
६४७ ११६
२४९ ४९
६३४ ११४
५७२ १०४
४७ १०
४८ १०
१२२ २५
१९ ५
५७४ १०३
४५६ ८४
२३२ ४६
१०० २२
४०७ ७६

गाथानाम-
कारावि-
क्रमः ।

॥१२७॥

गाथाया प्रतीकम्

मावेसणा उ विविहा

भिवसावगसमारंभे

भिवसाव गजो रोगी

भिवसावै वचते

भिवसागाही एगस्य

भिवसासिधे अविद्या०

भिवसू जहलगाभी

भिवसू परिहायते

मुगण अशीपुरिम०

मुबति चिरकम्

मुबती आवमणे

मूमावपसु त पुण

मगलहेउ पुलहया

गाथाया प्रतीकम्

मडलपसतिकुट्टी

मसवससोणियासव

मइम अरोगि वीहा०

मइलिय फालिय

मच्छियधम्मा अंतो

मज्जारसइयमसा

मज्झिमनिवे दो

मरेण जेण दाहिइ

मयमाइवच्छगपिव

महईप संसडीप

मा एय देहि इम पुहे

मा काहति अवण

मा ताव मल पुत्तय /

गाथाया प्रतीकम्

६०० १०८

५३९ ९७

४१३ ७६

३२१ ६१

३०२ ५८

१९२ ३९

१४ ९

५६५ १०२

४४४ ८३

२२८ ४५

२३७ ४७

२३९ ४७

२८६ ५६

गाथाया प्रतीकम्

मा ते फसेज्ज कुठ

मायपिइ पुषसंथव

मायावी चडुयारी

मालभि कुडे मोयग

मालाभिमुह दहुण

मालोहडपि युविहं

मासियपारणगहा

मिच्छत्तथिरीकरण

मीसज्जाय जावतिय

मुत्तवविपसु जुज्वइ

रणपईवे जोई

रस कक्कव पिटगुला

रसमायणहेउ वा

गाथाया प्रतीकम्

५०८ ९३

४८५ ८९

४८९ ९०

३६० ६७

३५९ ६७

३५७ ६७

२०९ ४२

४४७ ८३

२७१ ५३

५६ १२

२९९ ५७

२८३ ५५

२३८ ४७

गायानाम-
कारादि-
क्रमः ।

गाथागाः प्रतीकम्	गाथाः	पत्रम्	गाथायाः प्रतीकम्	गाथाः	पत्रम्	गाथायाः प्रतीकम्	गाथाः	पत्रम्
रसहेतं पडिसिद्धो	६४१	११५	लेवालवति जं वुत्तं	२९	७३	वाउक्काओ तिविहो	३८	८
रागगिसंपलितो	६५७	११८	लोएवि असुहगंधा	२६५	५१	वाघाएग नियत्तो	७७८	८७
रागेण सइंगलं	६५९	११८	लोगं दग अगणि	५८९	१०६	वासहरा अणुज्जो	८८	१९
रायगिहे धम्मरुई	४७४	८७	लोणागडोदए एवं	१६८	३५	विइअमेयं कुरंगणं	८२	१७
रायधरे य कयाई	४७७	८७	लोयविरलुत्तमंगं	२९२	५६	विइयमेय गजकुलणं	८४	१८
रायारोहंडवराहे	१२७	२६	लोयाणुगहकारिसु	४४८	८३	विज्जातवप्पमावं	४६२	८५
लद्धं पहेणंगं मे	३४१	६४	लोलइ महीए	४२२	७८	विज्जामंतपरूवणं	४९४	९०
लवमंतपि न गिण्हइ	४८१	८८	वंतुधारसरिच्छं	१९७	४०	विज्जाउत्ति न दीसइ	५५०	९९
लाभिय नेतो पुहो	३८०	७१	वइयाइ मंखमाई	३०९	५९	विज्जायमुमुरिगालं	५४९	९९
लिक्काईहिवि एवं	१५०	३१	वट्टइ द्वायइ छाया	१७४	३६	विमली कयड्ह चफ्लु	४९३	९०
लिक्केण उ नाभिगह	१५२	३१	वट्टेई तप्पसंगं	१८७	३८	विसघाइयपिसियासी	२७४	५३
लिक्केण उ साहमी	१५१	३१	वणस्सइकाओ तिविहो	४३	१०	विसरिस दंसणजुचा	१४७	३०
लिचंति भाणिकणं	६१५	११०	वजाइजुयावि बली	१९५	४०	वेयण वेयावच्चे	६६२	११८
			वयगंडयुल्लतणुं	४१६	७७			

गायानाम-
कारादि-
क्रमः ।

गायना प्रतीकम्	गाथाङ्कः	पत्रम्	गायना प्रतीकम्	गाथाङ्कः	पत्रम्	गायना प्रतीकम्	गाथाङ्कः	पत्रम्
वेधिय परिसाहणया	५८२	१०५	संज्ञीयणा उ भावे	६३९	११५	सगामपरगामे	४२८	७९
बोलिता ते वृक्षे वा	१६४	३४	संथरे सखमुज्झंति	४००	७५	सगामेऽवि य दुविहं	३३३	६३
संकाए चउमगो	५११	९५	संमारपायवदग०	४६	१०	सच्चित्तपुढविलिप	३४९	६५
संक्रामेउ कम्म	२५६	५०	संभारूउरचोलग	९	७	सच्चित्तपुढवीकाए	५४२	९८
संक्रिय मखिसय	५२०	९५	संविस्तत जो सुणइ	२३६	४७	सच्चित्तमखिसयंमी	५३६	९७
संसळिकरणे काया	५१२	९४	संयोयणाए दोसो	६३८	११५	सच्चित्त मीसपसु	५४०	९७
संसाईयाणि उ	२०	२१	संवासो उ पसिद्धो	११७	१४	सच्चित्ते अच्चित्ते	५६३	१०१
संसेवपिडियत्थो	७२	१६	संसट्टेयर हत्थो	६२६	११२	सच्चित्ते अच्चित्ते	५५८	१०१
संशुद्धिं सोउं एइ	२०८	४१	संसज्जिमग्गि देसे	५९३	१०७	सच्चित्ते अच्चित्ते	६०५	१०९
संचारिणा य जुली	३००	५७	संसज्जिमेहिं वज्ज	५३८	९७	सच्चित्ते अच्चित्ते	६२७	११२
संअमठाणाण	९९	२१	संससेण य वल्लेण	५७६	१०३	सच्चित्ते पञ्जावण	५१	११
संजयमइ तेजा	३७५	७०	संसोषणसंसमण	४५९	८४	सज्जमसज्ज कज्ज	२६२	५१
संजायलिषमसे	२४६	४८	सगामपरगामे	३३०	६३	सट्ठाणपरट्ठाणे दुविह	२७७	५४

धमा-

रत्नीया-
नचर्युपेता

श्री-

पिण्ड-

निर्युक्तिः।

॥१२९॥

गाथायाः प्रतीकम्

सङ्घट्टुरचकेसर०

सङ्घुस्स श्रेवदिवसेसु

सद्दाइएसु साहू

समणकड्ढाहकम्मं

समणे माहणि किवणे

सम्ममसम्मा किरिया

सययेवाल्लोएउं

सवल्लय धणतणु०

सबोडवडंतकाओ

सहस पइहा विहा

साउं पज्जचं आयरेण

सा उ अविसिसियं

सागारी मंल छंदण

गाथायाः प्रतीकम्

साधारणं बहणं

सामत्थण रायसुए

सामी चारभडा वा

सालीओअणहत्थं

सालीधयगुलोरस

सालीमार अवडे

सावग जइ वीसडमि०

साहम्मडभिगहणं

साहुगुणेतणकहणं

सिइअवणण पडि०

सिओ उसिणो साहारणो

सिज्जंतसुवयारं

सीउण्हस्वारखचे

गाथायाः प्रतीकम्

५९४ १०७

१२१ २५

३७१ ६९

१९८ ४०

१८० ३७

१६१ ३३

१५५ ३२

१४९ ३०

२९७ ५७

४७३ ८६

६५१ ११७

२५१ ४९

१३ ४

गाथायाः प्रतीकम्

सीउण्हस्वारखचे

सीए दवस्स एगो

सीवन्नितरिसमोयग०

सुइभद्दग दिचई

सुके सुकं पडियं

सुके सुकं पट्टमो

सुकुणगडवि जं छिकं

सुकुण सरक्खेण

सुक्कोहससरिसपाए

सुचस्स अप्पमाणे

सुनं व असइ कालो

सुमगदुभगकरा

सुयअभिगमनाय

गाथायाः प्रतीकम्

२२ ५

६५२ ११८

८१ १७

५९९ १०८

३९८ ७४

५६७ १०२

२८ ७३

५३३ ९६

३९७ ७४

५२५ ९५

३३५ ६३

५०२ ९२

३१७ ६०

गाथानाम-
कारादि-
क्रमः।

॥१२९॥

गाथाया प्रतीकम्	गाथाया प्रतीकम्	गाथाया प्रतीकम्	गाथाया प्रतीकम्	गाथाया प्रतीकम्	गाथाया प्रतीकम्	गाथाया प्रतीकम्	गाथाया प्रतीकम्	गाथाया प्रतीकम्	गाथाया प्रतीकम्
सुरोदय गच्छमह	सोलसतममवोसा	सोवीरा गोरसासव	हस्यकप्य गिरिफुल्लिय	हरथसय खल देस	हस्यसयवेग गता	हरिथदुनियलवजे	हरिथगहण गिन्हे	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा
सेयणुलि वगुड्ढावे	सोवीरा गोरसासव	हस्यकप्य गिरिफुल्लिय	हरथसय खल देस	हस्यसयवेग गता	हरिथदुनियलवजे	हरिथगहण गिन्हे	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा
सेसा विसोधीकोठी	हस्यकप्य गिरिफुल्लिय	हरथसय खल देस	हस्यसयवेग गता	हरिथदुनियलवजे	हरिथगहण गिन्हे	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा
सेसेसु य पडिबकलो	हरथसय खल देस	हस्यसयवेग गता	हरिथदुनियलवजे	हरिथगहण गिन्हे	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा
सेसेदि कापदि	हस्यसयवेग गता	हरिथदुनियलवजे	हरिथगहण गिन्हे	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा
सेसेदि उ दवेदि	हरिथदुनियलवजे	हरिथगहण गिन्हे	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा
सोळस उगगमवोसे	हरिथगहण गिन्हे	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा	हरियाहारा मियाहारा

द्वितीयं परिशिष्टम् ।

पिण्डनिर्युक्तिगतभाष्यगाथानां प्रतीकानि ।

गाथायाः प्रतीकम्	गाथाङ्कः	पत्रम्	गाथायाः प्रतीकम्	गाथाङ्कः	पत्रम्	गाथायाः प्रतीकम्	गाथाङ्कः	पत्रम्
गुणनिष्कंशं	१	१	घोवत्यं तिमि	११	७	किण्हाइया उ	२१	२१
पिण्डण षड्दृ	२	२	निद्धेयरो य कालो	१२	९	जाणंतु अजाणंतो	२२	२२
जस्स पुण	३	२	एगंतसिणिद्धंमी	१२	९	तत्थ विभागुहे०	२३	४५
उभयाइरित्त०	४	२	मञ्जंमनिद्धे दो	१४	९	दुग्गस्सें तं सम०	२४	५४
गोणससया०	५	२	पोरिसिसिगमच्चित्तो	१५	९	चुल्ली अब्बुल्लो	२४	५३
सुल्लेडवि अभि०	६	३	ओराल्लगहणेणं	१६	२०	कन्तामि ताव	२६	५५
इक्को उ अस०	७	३	कायवइमणो	१७	२१	अन्नट्ठ वट्ठिया वा	२७	५५
पायस्से पडोयांरो	८	६	दिययंमि समाहेडे	१८	२१	सुक्केणडविं जं	२८	७३
संथाकत्तर०	९	७	तत्थाणंता उ	१९	२१	लेवालेवत्ति	२९	७३
एए उ न वीसामे	१०	७	संखाईयाणि उ	२०	२१	आहाय जं कीरंइ	३०	७३

धमा-
रलीया-
वचुर्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥१३०॥

परि० २
भाष्य-
गाथानां
प्रतीकानि ।

॥१३०॥

परि० हे
साधि-
श्रवणां
ग्रन्थानाम-
कारादि ।

लोमे लंगमयेरा	३१	७९	कोषो वटवागन्धे	३५	८१	चाणपा पुच्छ	३७	९१
वटसयबाहि	३२	७९	अषाढीणां लोमे	३५	९१			
दूरा मोर्वण वगलिं	३३	८१	भिक्षे परिहायसे	३६	९१			

तृतीयं परिशिष्टम् ।

अवधूरिकृता साह्यादिस्त्वेन श्रवणां ग्रन्थानामकारादि ।

नाम	पत्रम्	पाठा	भाग	पत्रम्	भाग	पत्रम्
अतिसहितग्यास्यानम्	३१			३३	मूढटीका	३३
आचाराद्द्वितीयशुंकरकथः	२	पिण्डनिर्युक्तिः		१, १५	मूलसूत्रम्	३
करजंगाहा	११	पिण्डेषणाध्ययने सप्तमोदेशकः		२	राष्ट्रपालम्	८८
कचिद्द्वितीयगाथायां	७०	शृङ्खलसि	१९, २१, १२०		श्रुतिः	१०२
धर्मसप्रवृण्णयादि	१३	भरतचक्रवर्त्तिचरितम्		८८	(व्याख्याप्रसंगिः)	२२
निर्युक्तिगाथा	२	भाष्यम् २, ३, ६, ७, २०, २१, २९, ९१			श्रुतिः	९३

ब्रह्मा-
रत्नीया-
बर्च्युपेता
भी-
पिण्ड-
निर्युक्तिः।
॥१३१॥

चतुर्थ परिशिष्टम् ।

साक्षिघृतानां पाठानामकारादि ।

साक्षिपाठप्रतीकानि	पत्रम्	साक्षिपाठप्रतीकानि	पत्रम्
आहाकर्मं णं मुंजमाणे	२२	जस्य जया तत्परूषणया	१३
उभयमुहं रासिदुर्गं	११	तं नरिद्य जं न वाहइ	११९
उदेसियंसि नवगं	७४	दीहरसीलं परिपालिज्जण	८८
एए विसोहयंतो	१२०	नाणचरणरस मूलं	१२०
कंडंति इत्थ भण्णाइ	२१	निश्चिंसादौ अनन्वरे न	१०२
कृष्णा भ्रंशयति वर्णं	७७	निगंयसफतावस०	२९
केवलनाणे तिर्यंकररस	३३	पंथसमा नरिय जरा	११०
खित्तं बल्ल आगासं	१२	+पयसमदुगक्खभा०	१००
गळइ बलं उच्छाहो	११९	परियट्टिए अग्निहडे	७४
घय सत्तुय विटंतो	७०	पिण्डं असोहयंतो	१२०
चारित्तम्मि असंतम्मि	१२०	बलावरोधि निर्दिष्टम्	११९
छट्टाणगअ(ण)वसाणे	२१		

+ अक्षरिहृता एषा गाय साक्षीत्विनोद्भूताऽस्ति ।

परि० ४
साधि-
पाठाना-
मकारादि ।

साक्षिपाठप्रतीकानि	पत्रम्
भारुतनिसर्गे	१९
यत्रानिनस्तत्र वायुः	१०१
यदि कुमारी ऋतिमती	९३
रागाई सिच्छाई(रागाई)	७५
य 'संजो' गाहा	११४
संसद्वमसंसद्व	१४
सगणत्तणरस य सारो	१२०
सुद्धमा पाहुत्तियावि	७४
से भिक्खु वा० गाहा० २	१२
होई पभूचरणे	६९

य यदपि-अक्षरिहृता 'संजो' इत्यादिगायत्रो-
कृताऽस्ति तदपि न संपूर्णप्राप्ताऽतो भत्या
अङ्को नोभूतः ।

॥१३१॥

पञ्चमं परिशिष्टम् ।

न्याकरणादिनिर्देशः ।

व्याकरणदि	पत्रम्	व्याकरणदि	पत्रम्	व्याकरणदि	पत्रम्
आर्यम्	५	दृतीयायै सप्तमी	२५	सप्त्याः क्रोरान्ति	५
" गङ्गायां वीथ " इतिन्यायेन	६	धातूनामनेकार्षन्त्वात्	१८	समयभाषया	२, ५५
आवावैकवचनम्	१९	माकृत्वत्वात्	२, ४, २४	सूत्रात् सूत्रम्	१७, १९, २२, २३, ५०, ६३, १०८

षष्ठं परिशिष्टम् ।

' कले ' इत्यादि ।

व्युत्पत्ति	पत्रम्	व्युत्पत्ति	पत्रम्
कले	१०६	दृढसम्प्रदायः	१०२
कले	५, ८१	मतान्तरम्	७, १०६
कले तथाचार्यैरेवीयाः	१०६	उपबहारनयमतम्	५

धमा-
रत्ननीया
वच्युपेता
श्री-
पिन्द-
निर्युक्तिः।
॥१३२॥

ससमं परिशिष्टम् ।

नाम्नामकारादिक्रमः ।

नाम	पत्रम्	नाम	पत्रम्	नाम	पत्रम्	नाम	पत्रम्
अचलपुरम्	९२	कुसुमपुरं	९१-९२	गन्धसमृद्धनगरम्	८९	गुणसेनः	४५
अभयसेनः	११३	कृष्णा	९२-९३	गिरिपुष्पितपुरम्	८६	गुणालयनगरम्	४५
अरिमर्दनः	२६	कोलहरं	७९	गुणचन्द्रः	२६, ४२, ४५, ८६	गोकुलप्रामम्	७८
असाढभूर्दे	८७	कोल्लकिं	७९	गुणचन्द्रर्षि	६८	गोर्क्षरः	४०
आनन्दम्	९८	कोशलधेशोद्भवाः	१११	गुणचूडः	४५	मामणी	४०
आषाढभूतिः	८७-८८	कोसलकाः	१११	गुणवतीः	२४	मामणीः	४०
सप्ततेजाः	३९	कोशलाविषयः	६०	गुणशेखरः	४५	चंद्रगुप्तो	९१
कण्हा	९२	कोसलगा	१११	गुणसमृद्धनगरम्	२५	चंदोदयं	४२, ४३
कनकपृष्ठकुरङ्गः	१७	क्षेमङ्करः	६२	गुणसांभरं	४५	चंपा	८९
:कपिलः	६८	क्षितिप्रतिष्ठितम्	१७			चन्द्रगुप्तः	९२

परि० ७
नाम्ना-
मकारादि-
क्रमः ।

॥१३२॥

नाम	पत्रम्	नाम	पत्रम्	नाम	पत्रम्	नाम	पत्रम्
पद्मसुखा	९३	देवशर्मा	४८, ९२	निलयभेदी	६२	विशयशुः	१७
पद्मानापुरी	४३, ९३	घनदत्तः	६९, ८०, ९३	नूपुरधारिका	३७, ३८	अिनदत्तः	३३
पद्मावतसकः	४३	घनदेवः	९१	पावलिमसूरिः	९१	अिनदासः	४९
पद्मिका	४२	घनप्रिया	९३	पोतनपुरम्	४२	अिनमतिः	४२
पद्मोदयम्	४३	घनवती	६४	प्रविद्यानपुरम्	९१	अिनयसतु	४३
पद्मापुरी	८९	घनभेदी	९३	प्रियङ्गुरः	४२	विलकभेदी	४३
षाणको	९१	घनावहः	६४	प्रियङ्गुरपिका	४५	त्रिलोकरेखा	९१
षाणक्याः	९१, ९२	घम्मरई	८७	प्रियङ्गुखटिका	४५	दत्तः	९२
छिन्नदहः	३८	घम्मर्षोपः	११३	प्रियङ्गुसारिका	४५	दत्तो	३८
अयकीविद्युतिः	१२०	घम्मर्षपिः	६५	प्रियङ्गुसुन्दरी	४५	दुष्प्रभाः	१२०
अयन्वपुरम्	६५	घम्मर्षिसूर्यः	८७	प्रियङ्गुसुन्दरी	४५	देवकी	६५
अयन्तीपूरी	६८	घम्मर्षिपृथ्वी	३	प्रियङ्गुसुन्दरी	४५	देवदत्त	६८
अयसुन्दरी	९४	निम्मादिल (नाटक)	८७	प्रियङ्गुसुन्दरी	४५	देवराजः	९४

धमा-
रत्ननीया
वच्युपिता
भी-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥१३३॥

नाम	पत्रम्	नाम	पत्रम्	नाम	पत्रम्	नाम	पत्रम्	नाम	पत्रम्
विना	९२	महाबलः	२५	योधनी	३५	वसुन्वरा	६८	वारत्तकः	११३
वेत्रा	९२	महाराष्ट्राः	१११	रत्नपुरम्	७१	वसुमती	६९	वारत्तकः	११३
ब्रह्मद्वीपः	९२	माणिभद्रः	४८, ७१	रत्नाकरसूरिः	४२	वारत्तकः	११३	वारत्तकः	११३
ब्रह्मशाखा	९३	सुरेन्द्रराजो	९१	राजगृहम्	८७	वारत्तकः	११३	वारत्तकः	११३
भद्रबाहुस्वामिन्तः	७४	सुरुण्डः	९०	रायधरे	८७	वारत्तकः	११३	वारत्तकः	११३
भद्रिलः	३४	मेर्वाविः	३	रायगिहं	८७	वारत्तकः	११३	वारत्तकः	११३
भरतः	८८	मोदकप्रियः	१९	रिपुमर्दनः	१८	वारत्तकः	११३	वारत्तकः	११३
भरहो	८७	यक्षविजः	६५	रुक्मिणी	१९, ३९, ६९	वारत्तकः	११३	वारत्तकः	११३
भानु	१९	यशोधरा	३५	रेवतिः	८०	वारत्तकः	११३	वारत्तकः	११३
भाष्यकारः	२, ३, ९, २२,	यशोभद्रसूरिः	२३	लक्ष्मीः	६२	वारत्तकः	११३	वारत्तकः	११३
	५४, ७३, ७९	यशोगतिः	४२	(ब)कपुरम्	३९	वारत्तकः	११३	वारत्तकः	११३
मीमा	२६	युगादिजिनप्रतिमा	४२	वत्सराजः	३५, ६९	वारत्तकः	११३	वारत्तकः	११३
मगधः	४०	योगराजः	३५	वसन्तपुरम्	२६, ६२, ६९	वारत्तकः	११३	वारत्तकः	११३

॥ २३३ ॥

परि० ७
नाम्ना-
मकारादि-
क्रमः ।

नाम	पत्रम्	नाम	पत्रम्	नाम	पत्रम्	नाम	पत्रम्
शिवदेवः	६०, ६१	संयुगपुरम्	१४	सारिका	६०	सुरूपः	१९, २६
श्रिया	६०, ६१	सङ्कठ	३४	सिंहः	७९	सुलोचना	८६, ८७
शिष्टमातः	१४	सङ्गमस्यविराः	७९	सिंहकः	२, २०	सुप्रथः	८९
श्रीतलकः	४८	समितसूरिः	१८, ६२,	सिंहरथः	८७, ८८	सुरियणसूरयः	९२
शीला	२५	समुद्रभोषसूरि	११, १६	सिंहसूरयः	८६	सुरेश्वरं	४२, ४३
शुक्रारवतिः	१४	समुद्रप्रभुसूरि	६०	सिंहपार्यः	७९	सूर्योषयम्	४३
श्रीनिळयनगरम्	२६	समुद्रः	१२	सिन्धु	९४	सोदासः	३९
श्रीपर्णी	१७	सम्मतप्रमुला	६०, ६१	सुरार्थना	१७, ६२	सोधीरणा	१११
श्रीमती	४५	सम्प्रतिप्रमुण्याः	६०	सुन्दरः	८०	सौराष्ट्रम्	३०
श्रीस्यलकम्	१९	सम्मितपुरम्	४८	सुन्दरी	६२, ९३	हरन्वसमिषेस.	१८
संगमयेर	७९	सागररथः	४५	सुरवचभेष्टी	६८	हस्तकल्पम्	८५

अष्टमं परिशिष्टम्

अवचूरिगतान्युदाहरणानि

कथानाम

मृगहृद्यन्तः
समितसूरयः
गजहृद्यन्तः
लड्डुकप्रिय(मोदकप्रिय)कुमारहृद्यन्तः
स्तेनहृद्यन्तः
राजपुत्रहृद्यन्तः
पल्लिहृद्यन्तः
राजदुष्टहृद्यन्तः
साधुकथानकम्
लौकिकोदाहरणम्
हस्तीहृद्यन्तः

कथाः

कथाविषयः
१ द्रव्यगवेषणायां
२ मशस्तद्रव्यगवेषणायां
३ द्रव्यगवेषणायां
४ द्रव्योद्गमे
५ प्रतिषेवणायां
६ प्रतिश्रवणे
७ संवासे
८ अनुमोदनायां
९ आधाकर्मोदनपरिहारे
१० आधाकर्मपरिहारे
११ आधाकर्मोदतिक्रमादिदोषे

धमा-
रत्ननीया
वचूर्युयेता
श्री-
षिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१३४॥

गाथा	अवचूरिपत्रम्	मल्लगिरिटीकापत्रम्
८०-८१	१७	३०
८२	१८	३१
८३-८४	१८	३१
८८-९०	१९	३३
११९	२५	४६
१२१	२५	४७
१२५	२६	४८
१२७	२६	४९
१६२-१६३	३४	६३
१६६-१६७	३५	६४
१८१	३८	६८

१२ शान्तमिव अनेपणीये
 १३ अविधिपरिहारे
 १४ परिणत्याऽऽषाकर्मग्रहणे
 १५ शुद्धयवेषणार्था
 १६ आश्रया
 १७ एषणोपयोगे
 १८ पूतिदोषे
 १९ श्रादुष्करणे
 २० परमायकृति
 २१ प्रामित्यदोषे
 २२ परावर्तितदोषे
 २३ परमानस्वप्रामान्याद्धते
 २४ मालापद्धतदोषे
 २५ "

उमतेजोवृष्टान्त
 अकोविदसाधुवृष्टान्तः
 द्रव्यलिङ्गिवृष्टान्त
 प्रियहरक्षपकवृष्टान्तः
 चन्द्रसूर्योषानोवाहरणम्
 गोवत्सोवाहरणम्
 सभोपक्तेपनोवाहरणम्
 भिजस्वरूपाणां साधुनामुवाहरणम्
 मङ्गोवाहरणम्
 मग्नितुषाहरणम्
 श्रातुमग्नितुवाहरणम्
 धनावहाविवृष्टान्त
 भिक्षुवृष्टान्त
 द्वितीयवृष्टान्त

१९२-१९३
 १९८-२००
 २०९-११ -
 २१३-२१५
 २२५-२२६
 २४५-२४६
 २९२-२९७
 ३१०-३११
 ३१७-३१९
 ३२४-३२६
 ३३७-३४३
 ३५९-३६०
 ३६२

७१
 ७२
 ७४
 ७४
 ७५
 ७८
 ८३
 ९३
 ९७
 ९८
 १००
 १०३
 १०८
 १०९

२६	आच्छेद्यदोषे	गोपहृद्यन्तः	३६८-३६९	११०
२७	अनिस्पृश्यदोषे	द्वात्रिंशद्ब्रह्मस्य हृद्यन्तः	३७८-३८१	११३
२८	अङ्गवाङ्मयां	दत्तसीधोर्हृद्यन्तः	४२७	१२५
२९	परमामदूत्यां	धनदत्तसाधोर्हृद्यन्तः	४३३-४३४	१२७
३०	निमित्तदोषे	निमित्तकथकसाधोर्हृद्यन्तः	४३६	१२८
३१	क्रोधपिण्डे	साधुहृद्यन्तः	४६४	१३४
३२	मानपिण्डे	गुणचन्द्रशुक्लकहृद्यन्तः	४६६-४७३	१३४
	गुणचन्द्रशुक्लकहृद्यन्तान्तरगत (१) श्वेताङ्गुलिपुरुषहृद्यन्तः		४७१	१३५
	" " " " " " " " " "	(२) बकोडुयक " "	४७१	१३५
	" " " " " " " " " "	(३) किङ्कर " "	४७१	१३५
	" " " " " " " " " "	(४) स्नायक " "	४७१	१३५
	" " " " " " " " " "	(५) गिद्धवरिङ्गी " "	४७२	१३५
	" " " " " " " " " "	(६) हृदय " "	४७२	१३५
३३	मायापिण्डे	आषाढभृतिहृद्यन्तः	४८०	१३६

३४	छोमपिण्डे	
३५	विषापिण्डे	
३६	मन्त्रपिण्डे	
३७	चूर्णे	
३८	पादलेपे	
३९	मूल्कर्म (मयम)	
४०	" (द्वितीय)	
४१	विषाहे	
४२	"	
४३	गर्भाधाने	
४४	द्व्येषणाया	
४५	शाकशवायके	
४६	छदिते	
४७	दन्व्यप्रतिषण्णाय	

सिंहकेदारभोरुगयेद्यक युमवसायुः
 पनदेवोवाहारणम्
 पारलिप्तोवाहारणम्
 चाणक्योवाहारणम्
 समितसूर्य
 सुन्दरुवाहारणम्
 पनदपोवाहारणम्
 मयमम्
 द्वितीयम्
 द्वे पत्नी
 शानरयुयोवाहारणम्
 कम्पदसायुसपाटकोवाहारणम्
 मधुमिन्दुवाहारणम्
 मत्स्य कस्मिन्नोवाहारणम्
 ॥ इति अवचूरिगतानि परिशिष्टानि समाप्तानि ॥

४८२-४८३	८९	१३९
४९५-४९६	९१	१४१
४९८	९१	१४२
भा० ३५-३७	९१	१४२
५०३-५०५	९२	१४४
५०६-५०७	९२	१४४
५०६-५०७	९३	१४४
५०८	९३	१४४
५०९	९३	१४५
५१०-५११	९३	१४५
५१७-५१९	९३	१४५
५७९	९४	१४५
६२८	१०४	१४६
६२०-६२३	११३	१५८
	११३	१६९
		१७०

परि० ८
 अवचूरि-
 गतान्यु-
 दाह-
 रणानि ।

नवमं परिशिष्टम्
श्रीवीराचार्यकृतायाः पिण्डनिर्युक्तिटीकायाः
आद्यन्तभागौ

॥ ऐ० ॥ नमः प्रवचनाय ॥

नम्रामरेश्वरकिरीटनिविद्यशोण-रत्नप्रभापटलपाटलितांघ्रिपीठाः ।

तीर्थेश्वराः शिवपूरीपथसार्थवाहा, निःशेषवस्तुपरमार्थविदो जयन्ति ॥ १ ॥

लोकप्रभागभवना भवभीतिमुक्ता, ज्ञानावलोकितसमस्तपदार्थसार्थाः ।

स्वाभाविकस्थिरविशिष्टसुलैः समृद्धाः, सिद्धा विलीनघनकर्म्ममला जयन्ति ॥ २ ॥

आचारपञ्चकसमाचरणप्रवीणाः, सर्वज्ञशासनभरैकधुरन्धरा ये ।

ते सूत्रयो दमितदुर्दमवादिद्वन्दा, विधोपकारकरणप्रवणा जयन्ति ॥ ३ ॥

सूत्रं यतीनतिपटुस्फुटयुक्तियुक्तं, युक्तिप्रमाणनयभङ्गमैर्गभीरम् ।

ये पाठयन्ति वरसूरिपदस्य योग्यास्ते वाचकाश्चतुरचारुगिरो जयन्ति ॥ ४ ॥

१ यद्यपि-भवचूरिपरिशिष्टत्वेन टीकायाः मुद्रापण नोचितं तथाप्यस्तिसाप्यथाऽव्यभुजिता वीराचार्यकृता टीका-इति ज्ञापनार्थमेतस्याः आद्यन्तभाग-मुद्रापणमुचितमिति मत्वा आद्यन्तभागौ मुद्रापण उच्यमकृतः, अतो विद्वज्जना तस्याः परिमलं गृह्णन्तु ।

सिद्धयज्ञनास्तुल्यसमागमबद्धवाञ्छाः, संसारसागरसमुत्तरणैकचिन्ताः ।

ज्ञानादियुष्मद्विभूषितदेहमागा, रागादिघातरतयो यतयो जयन्ति

॥ ५ ॥

इति विरदि(न्वि)रुपयपरमेष्ठिसंस्तवो गुरुमनोपदेशेन । वक्ष्ये शिष्यहिताख्यां वृत्तिमिमां पिण्डनिर्गुक्तेः ॥ ६ ॥

पञ्चाशकादिशास्त्रव्यूहमविधायिका विप्रुतिमस्या । आरेभिरे विद्यासु पूर्वं हरिमद्रत्सरिहरा ॥ ७ ॥

ते स्थापनाल्यदोष यावद्विद्वतिं विषय दिवमगमन् । तदुपरितनी तु भेद्विद्वीराचार्यं समाप्येण ॥ ८ ॥

तत्रासीमिन्द्रुन्व्याः सुगमा ग्राथा इति विमान्या । कश्चिन्न व्याख्याता या विप्रुतास्ता अपि ताः ॥ ९ ॥

सम्पति मन्वषियां दुर्बोधा इति मया समस्तानां । तासां न्यक्तव्याख्याहेतो क्रियते प्रयासोऽप्यम् ॥ १० ॥

इद हि विनशासने ब्रूलायुगकलितदशाभ्यपनमतो दशकालिकाल्यः क्षुतस्कन्धोऽस्ति, तस्य च मद्रवातुस्वामिसूरिणा
निर्गुक्तराकारि, तत्र च पिण्डैपणामिचपञ्चमाभ्ययनस्य सक्तो बृहद्भूमयत्वात् पिण्डनिर्गुक्तरिति नाम बल्येय तेनैव प्रयकृताऽप्येवात्,
सा दशकालिकनिर्गुक्त्वित्यनेन सम्बन्धेनायासाया आद्याविमां द्वारगाथामाह—

पिण्डे उगमम० ॥ १ ॥ व्याख्या—पिण्डोचि “गोष्ठ लोष्ठ-हुडि पदिसहस्रत” इति न्यादिकस्य “पूण मधू हुडि-पदिसहस्रत” इति
विकल्पे “नत्याशुपरादयः” इति वचनादिनृप्रत्ययामावाधयणेन चौरादिकस्य वा पदिसातोः पिण्डनमतिमाव इति सूत्रेण च(ख)नितस्यैव
वा चौरादिकस्येनागमनपक्षमाश्रित्य स्वरहगमिप्रहामलितिसूत्रादावपिण्डो मीलनमात्र तद्य येषामस्ति तेः सदैक्योपचारात् त्रिमश्रुतिकाः
परमाण्वादय एकत्र मिलिता पिण्ड , यद्वा त्वोरपि धातोः पिण्ड्यत इति, “ अकुरैरि च कारके संज्ञाया”मितिपजित् एव, परमाण्वादि-

चकारो वाचन्यादिभ्यान्त्रस्थितेऽपि यत्र घटते तत्र योग्यः, वदयति च "वेयने" (गा० १६२) त्यादि, इह संयोजनादियद-
 पद्येन प्राप्तवणोष्ठा, उपप्रवर्धनार्थेति ध्वन्द्वलोपादित्येन पिण्डस्य सर्वत्र घटत्वेन व्यापकतयाऽमेदेलागजनाहुद्रमामगजत्वरु(य)कारेण,
 'अट्टविहा' इति अष्टविधा-ऽहमेदा, का सा विहीत्याह पिण्डनिज्जुची इति निर-निश्चयेन सतत्वावियोगस्वरूपाधिक्येन वा
 युक्तियोगेन सम्बन्ध इत्यर्थं, सूत्रेण सह येषां ते निर्युक्तियो(सस्य)पत्तेषां युक्तियोगेन परिपाठ्यास्तानित्यर्थं, ततश्च निर्युक्तीनां युक्ति
 निर्युक्तिरिति वाच्ये मध्यपदलोपिततपुरुषेण प्रथमयुक्तिशब्दलोपाभिर्युक्तिः, यद्वा निरिति पूर्वपदयुक्ता-सम्बन्धा सूत्रेण सह ये ते निर्युक्ता-
 यत्तेषां युक्ति पूर्वोष्ठा, ततश्च निर्युक्तानां युक्तिनिर्युक्तयुक्तिरिति वाच्ये पूर्वपदयुक्तशब्दलोपाभिर्युक्तिः, ययो(क्त्वा)ष्टमुत्पन्नानुल यस्या-
 सोऽष्टमूलो कन्या, ततश्च पिण्डस्य-आहारास्य निर्युक्तिः-पिण्डनिर्युक्तिः-आहाराशुक्लशुद्धिपतिपादको ग्रन्थ इत्यर्थः, भवतीति शेषः, इति
 द्वाराहकम्पतिपादकगाथासमाप्त्यर्थे ॥ १ ॥ अवयवार्थं तु ग्रन्थकारः स्वयमेव वदयति, तत्र "ययोदेश निर्वेश" इति न्यायास्तिष्ठस्य
 न्यासार्थं प्रस्तुतव्यमपि "तत्त्वमेदपर्याशेर्न्याह्ये"ति क्रमालूर्ध्वं तत्त्व वाच्य, तत्र त्रि प्रशुद्धिका परमाणवादय एकत्र मिलिता पिण्ड
 इति पूर्वमेवोक्तम्, अय तस्यैव मेदमणन क्रमावातमपि विचित्रत्वात् सूत्रगतेरित्युल्लङ्घ्य तावदेकार्थिकशब्दानाह-

पिण्डनिकाय० ॥२॥ व्याख्या-पिण्ड निकाय समूहेति समाहारात् पिण्डनिकायसमूह, सर्वत्र प्राकृतत्वादेकारः तेन, तथा सन्धि
 ण्डिनपिण्डना चकार समुचये, तथा समकायः, तथा समवसरणत्रियोपचय, चकार पूर्ववत्, तथा युग, चकार पूर्ववत्, तथा राशिः,
 चक्रोनिष्कार्थीनां समुचयार्थं, एकार्थिकाः स्युरिति शेषः, एते सर्वेऽपि सामान्यतस्त्रिप्रसुक्तिके सहाते वर्धन्ते, विशेषतस्तु कश्चिदपि कस्मिन्
 सतः, यथा पिण्डशब्दो गुणविपिण्डरूपे सहाते, निकायशब्दस्तु भिक्षुकादिसहाते, समूहशब्दस्तु मनुष्यादिसहाते, सपिण्डनशब्दस्तु

सेवादीनां सण्डपाकादेश्च परस्परं सम्यक् सङ्घाते, पिण्डनाशब्दस्तु तत्रैव केवलं सीलनमात्ररूपे सङ्घाते, समायाशब्दस्तु वणिगादीनां सङ्घाते, समवसरणशब्दस्तु जिनसमवसरणरूपे सङ्घाते, निचयशब्दस्तु धान्यादिसङ्घाते, उपचयशब्दस्तु सुवर्णादिसङ्घाते, युग्मशब्दस्तु भारण्डानामक्षादीनां वा युगलरूपे सङ्घाते, अन्यस्य वा कस्यचित्पदार्थस्य राशौ, राशिशब्दस्तु पूगाफलादिसङ्घाते रूढः, ननु युग्मशब्दस्य द्विसङ्ख्यावाचित्वपक्षे त्रिप्रभृतिकपदार्थसङ्घाताभावेन पिण्डत्वं न घटत ! इत्युच्यते त्रिप्रभृतिकपदार्थसङ्घातः पिण्ड इति सामान्यलक्षणं, विशेषतस्तु काप्याजन्मावियोगिनोरैकशरीरयोर्द्वयोरपि आरूढयोः पिण्डः स्यादेवेत्येके, अन्ये त्वाहुर्बुल्यवृत्त्या तावत् त्रिप्रभृतिकपदार्थसङ्घात एव पिण्डः स्याद्गौणवृत्त्या तु भिन्नशरीरयोरपि द्वयोः कपदादिकयोरैकत्र स्थाने मिलितयोर्मौलनमात्रमङ्गीकृत्य पिण्डत्वं स्यादेव, इहेकार्थिक-प्रतिपादनैकान्तिकमेदाभेदो व्युदस्येते, तत्रैकान्तमेदपक्षे तावन्नैकार्थिकाः शब्दा युज्यन्ते, कथं यस्य ऐकान्तैव सर्वे भावाः सर्वथा भिन्ना वर्तन्ते, तस्य यथा घटशब्दस्य पटशब्दो भिन्न एव, एवं कुटशब्दोऽपि, तत्कथं घटशब्दस्य कुटशब्द एकार्थिको युज्यते !, एवमेकान्ता-भेदपक्षेऽपि, यस्य हि सर्वथैवाभेदेन सर्वे एव भावा व्यवस्थिताः तस्य, यथा घटशब्दस्य घटशब्दो भिन्न एकार्थिको न भवत्येवं कुटा-दयोऽप्येकार्थिका न युज्यन्त एव, अभिन्नत्वात्तस्माद्भेदाभेदयोरेव ते युज्यन्ते, तत्र भेदे पिण्डनलक्षणमर्थमाश्रित्य प्रवृत्तिः, एवं निकायादीना-मपि स्वं स्वमर्थभिन्नमाश्रित्य प्रवृत्तिर्जायते, असेवे(?)तु सर्वेऽप्येव एकस्मिन्नेव सङ्घातलक्षणेऽर्थे प्रवृत्ता इति गार्थार्थः ॥२॥ अथ भेदानाह—

पिण्डस्त उ निक्खेवो० ॥ ३ ॥ व्याख्या—पिण्डस्य प्रतीतस्य, तु शब्दः पुनरर्थो भिन्नक्रमश्च, निक्षेपो नामादिभेदेन्यासः, पुनः शब्दोऽत्र सम्बध्यते, तस्य चैवं प्रयोगो, यथा पिण्डस्यैकार्थिकाः शब्दाः पिण्डनिकायादयस्तस्याऽपि निक्षेपः, पुनरिति तत्र पुनः शब्दो वैलक्षण्यस्य द्योतकस्तच्च पूर्ववाक्याथपिक्षयोश्चरवाक्यार्थस्य ज्ञेयमेवं सामान्यतः सर्वत्र पुनः शब्दो ज्ञेयः, कतिविधः ! इत्याह—चत्वारः

परिभाषयत्येति चतुष्कः, स एव चतुष्कः—चतुर्विधो—नामस्थापनाद्भव्यभावस्वभावः, एव षट्क—षट्प्रकारो वक्ष्यमाण, चकार समुच्चये, कर्म्मो—विधेय, अनयोश्चतुष्कः न्यापकः, सर्ववस्तुस्ववतारित्वात्, षट्कस्तन्व्यापक प्रतिनियतवस्तुस्ववतारित्वादिषु मेवो गुरवस्तु व्याचक्षते, चतुष्कः सुख सर्वभोगुणां, षट्कस्तु सकष्ट प्रतिनियतभोगुणां प्ररूपत इति भेदः, अथ सामान्येन पिण्डस्य निकेप उक्तः, अथ सदनुवादपूर्वक यद्विविध तवाह—कृत्वा ऽऽविधाय, चकारोऽवधारणे भिन्नक्रमश्च, निकेप पूर्वोक्तः, प्ररूपणा—स्वरूपविचारणा, तस्यैव-पिण्डस्यैव निकेपस्यैव वा, अवधारणमन्यतो योजितः, कर्म्मन्या—विधेयेति गार्थार्थः ॥ ३ ॥ नन्वेतयो को निक्षिप्यते षट्कः इति श्रुत-किं कारणमित्यासङ्कयाह—

कुलए चउन्मागस्तु ॥ ४ ॥ (५० २) व्याख्या—कुलके—चतुःसेतिकाप्रमाणे चान्यमाने, तुयन्वोऽवधारणे स च सम्भव एवेत्येव योग्य, चतुर्भागस्य सेतिकाया सम्भवो विद्यमानता, यथेति शेष इति दृष्टान्तो, अथ दाहान्तिकमाह—षट्के प्रकान्ते नामादि-षट्कनिकेपे पूर्वोक्ते चतुर्णां चतुःसहस्रानां नामादीनां निकेपस्येति प्रक्रमः, एव तद्वितनियमेनावश्यं तथा सम्भवो—विद्यमानता अस्ति-विद्यते यत इति शेष, षट्क पूर्वोक्तं निक्षेपेत् तस्मात्त कारणादिति गार्थार्थः ॥ ४ ॥ तमेव षट्प्रकारं निक्षेपमाह—

नाम ठवणा पिण्डो ॥ ५ ॥ व्याख्या—नामं ठवणा पिण्डोऽपि अनुस्वरोऽन्वाक्षणि कृत्वात्तामस्यापनापिण्डः, तथा दधेति सूत्रनाद् अव्यपिण्डः, एव क्षेत्रे क्षेत्रपिण्डः, चकारः समुच्चये, तथा काकभावे—काकपिण्डो भावपिण्डश्च, चकारः पूर्ववत्, अथ षट्प्रकारोऽपि वक्ष्यमाणस्वरूपः, एव एवानन्तरोक्त एव, सल्लारवधारणे योजित एव, पिण्डस्सइति पिण्डस्य पिण्डशब्दस्य, निकेपः पूर्वोक्तार्थः, पञ्चिधः—षट्प्रकारः, भवति—आयत इति श्लारषट्कप्रतिपादकगार्थार्थः ॥ ५ ॥ नामपिण्डस्य व्याख्यानाय स्थापनापिण्डस्य तु सम्बन्धनायाह—

क्षमा-
रत्ननीया-
वभूयुषेता
श्री-
पिण्ड-
निधुक्तिः ।

॥१३९॥

गोष्णं समयकयं वा० ॥ ६ ॥ व्याख्या—गौणं—यथार्थः; नामेति सर्वत्र प्रक्रमः, तथा समयकृतं—सिद्धान्तविहितं, वाशब्दः—समुच्चये, तथा यत्किमपि, वाअपिशब्दौ समुच्चयार्थौ ताभ्यां, भाष्यकारो “गोत्र समयारुच” (भा० गा० ६)मित्यादिगाथयोभयातिरिक्तं चतुर्थं वक्ष्यति, तद् भवेत्—स्यात्, तदुभयेन गौणं समयकृताख्यद्वयेन कृतं—विहितं तदुभयकृतमिति भावः, एवं सामान्यतश्चतुर्विधं नामोक्तम्, इह तु नामपिण्डो भगनीयः, स च नाम्नां पिण्डत्वे. सति घटते, तानि तु वर्णरूपतयोच्चरितप्रबन्धसित्वेनाविद्यमानानि, पिण्डत्वे तु परमाण्वादित्रयप्रभृतिकसङ्घतलक्षणं पूर्वमुक्तं, तच्च विद्यमानस्यैव पदार्थस्य घटते इति प्रत्यासत्या नामनामवतोरैक्यात्तच्छब्देन प्रभृतपरमाणुसंघातनिष्पन्नशरीरो विद्यमानः शृङ्गिप्रभृतिको नामवत् पदार्थो गृह्यत इति, तत्र शृङ्गिप्रभृतिकं द्रव्यं भ्रुवते—कथयन्ति, पूर्वान्वार्या इति शेषः, नामपिण्डं—नामपिण्ड इति ध्वनेर्वाच्यं, एतेषां चतुर्णांमपि मध्याधरमं व्यापकं यादृच्छिकत्वादित्युत्तरत्र सर्वत्र नामैषणादिषु सामान्यत इदमेव ग्राह्यं, स्थापनापिण्डं वक्ष्यमाणार्थं, अत एव तस्माद्गणनाद्भूतं वक्ष्ये—अभिधास्य इति गाथा पर्यन्तपादस्य “अख्ये” (गा० ७) त्यादिकया वक्षमाणया सप्तमगाथया योग इति गार्थार्थः ॥ ६ ॥ भावार्थं तु भाष्यकारो यथावसरं वक्ष्यति, तत्र सामान्यतो नामनिरूपणायामाधनामविवरणाय भाष्यकार एवाह—

गुणनिष्कलं गोष्णं० ॥ भा० १ ॥ व्याख्या—गुणनिष्कलं मत्वर्थेन सिद्धं गौणं—गोणाभिधानं नाम, तस्याऽपि संज्ञान्तरमाह तं चेवचि तदेव-गौणमेव, यथार्थं—घटमानव्युत्पत्तिकं, अत्यन्ती इति, अर्थविदस्तीर्थकरादयः, अर्थविद्धिः प्ररूपितोऽर्थोऽवित्तयतया लोके आदेयः स्यादिति तद्गृहणं, भ्रुवते—वदन्ति, तच्च गौणं चतुर्द्धा, तद्यथा—द्रव्यनिमित्तं जातिनिमित्तं गुणनिमित्तं क्रियानिमित्तं चेति, तत्र द्रव्यं शृङ्गादिकं, तदेव निमित्तं शृङ्ग्यादिरूपाभिधानबुत्तौ हेतुर्यत्र तद्दलीवद्दिवान्विक शृङ्गीत्यादिकावर्णावली, एवमुत्तरत्रापि, केवलं जातित्रा-

परि० ९
वीराचार्य-
कृतटीका-
याराध-
भागः ।

॥१३९॥

ह्यथादिक्, गुणः शुक्लादिभ्यः, क्रिया तप-करणादि पिण्डवादिभ्यः, तत्र प्रथन्तपिण्डस्य नामाश्रयत्वरित्यतीति, प्रधानमेतदिति ल्यापनार्थे, सामान्यगौणनामविषय क्रियानिमिषं शेषमाश्रितयोवाहलयाद्-उद्गौण नामा, पुन उक्तवो विशेषणे, विशेषणस्य च सर्वत्र पूर्ववास्यास्यार्थाऽ-पेक्षयोपरवापमार्थो शेषः, ह्यपयतीति ह्यपण सप्तकर्मिस्त्वद्वाचक नामदापण इति वण्णावली, अत्र तप करणादिरूपा क्रियानिमित्तम्, एत-मुपलक्ष्यपि मावनीय, उच्यतेति उच्यते विधानम्, तपतीति तपनो रविः, पठत इति पठनो वायुः, प्रवीच्यत इति प्रवीचो दीपकडिका, चक्रतोऽन्येषां स्वजातीयानां भेदानां समुच्चयार्थः, यत्नानि तु गृह्यप्रसूतिकनामानि येभ्येव बलीवर्दादिव्याधारसूतेषु मणितानि तेभ्येव स्थितानि सन्धनिभिनिसंधानि गौणानि स्युः, अन्यर्थसंशयान्न यथानि स्यातामिभ्यायकत्वत्वेनोभयतिरिक्तानि भवन्ति, एव सम्यक्कृत-तदुभयकृतान्यपि शेषानीति गार्थार्थः ॥ १ ॥ एवं साधान्तेन गौण नामानिहितमप प्रकृत पिण्डमाश्रित्य गौण समयकृत च तदेवाह—

पिण्डण बहुवृत्त्यां० ॥ भा० २ ॥ व्याख्या—पिण्डणसि पिण्डन-मीलनमनुस्वारलोप पूर्ववत्, बहुवृत्त्याणां त्रिमसृति-सेवादिबस्तूनां कर्तृद्वयादि तथा सञ्जातानां गौण पिण्डः, स्यादिति शेषः, प्रसूतानां वृत्त्याणां गौणने यद्विण्ड इति नामैतत् गौण-मित्यर्थः, तथा क्रियानिमिषं पिण्डनकक्षणाक्रियया निष्पन्नत्वात्, तथा प्रतिपक्षेणान्येवविषयवृत्त्याणां गौणव्यतिरेकेणाप्यप्रतिपक्षेण स्यादे-वेत्यपि उच्यते, यत्र तिलोदकादौ पिण्डाख्या-पिण्डप्रसिद्धिः स्यादित्यत्रोपरत्र च शेषः, स एवंमूत, समयकृत-सिद्धान्तविहित-पिण्ड-पिण्डाख्यः पदार्थः स्यात्, तस्य समयकृतत्वं दर्शयन्नाह-यथेयुवाहणोपन्यासार्थं, यत्रसू-आश्रयसू-वाक्यं, किं तदित्याह 'पिण्डपठिषाई (इति)' सूत्रनास्तत्रमिठिन्यायात् 'पिण्ड' इत्यनेन पिण्डवाय इति व्ययसङ्घ कल्प 'पठिय' इत्यनेन तु पठिषाप इति व्ययविहितयो पिण्डवायपठिषाप इति वातम्, अनेन च सूत्रस्य मध्यभागवर्तिना सङ्घेन "सुलावण्ड"न्यायेन

श्रमा-
रत्ननीया-
वचसुपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥१४०॥

सकलमाचारारङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धसक्तपिण्डैषणाभिधानप्रथमाध्ययनसक्तसप्तमोदेशकस्थितं सूत्रं गृहीतं, आर्हं इत्यादि शब्दत-
याऽस्यैव च सूत्रस्य अन्तो योज्यः, तत्रेदं "सेभिकलू वा जाव समाणे से जं पुण पाणगं जाणिज्जा, तंगहा तिलोदगं वा तुसोदगं
वे"त्यादि, इह द्विकेन भिक्खुणी चेति सूचितं, यावत् शब्देन तु "गाहावद् कुलं पिण्डवापडियाए अणुपविष्टे" इति सूचितं,
आदिशब्दात्तत्रेत्यादीनां "से भिक्खू वा २ जाव समाणे जं पुण पाणगजायं जाणिज्जा, तंगहा उत्सेइमं चे"त्यादि सूत्राणां सङ्ग्रहः,
एतेषां च व्याख्या प्रस्थानतो ज्ञेया, केवलमैतैः पानकस्याऽपि पिण्डसंज्ञोक्तेति गार्थार्थः ॥ २ ॥ तदुभयमाह—

जस्स पुण पिण्डवाय ॥ मा० ३ ॥ व्याख्या—यस्य कस्यचित्सुनुगुडौदनपिण्डस्येति योगः, पिण्डपातार्थाय—आहारनिमित्तं
प्रविष्टस्य—गतस्य साधोगृहिगृहमिति सामर्थ्यगम्यं, भवति—जायते सम्प्राप्ति—लाभः, कस्य सम्बन्धिनीत्याहः—गुडशोयणपिण्डेद्विति
विभक्तिवचनव्यत्ययाद्गुडौदनपिण्डस्य गौर्यगुणवद्भव्यविशेषकूरादिकस्य, उपलक्षणत्वात्सक्तुपिण्डादिस्रहः, तौ गुडौदनपिण्डं तदुभयपिण्डं
गौणसमयकृतपिण्डं "पिण्डण बहुदन्वाणं" (मा० २) इत्यनेन गौणे त्वस्यागमप्रसिद्धत्वेन तु समयकृतत्वस्य च घटनाद् उक्तवन्तः—
तीर्थकरादय ऊतुः, इहान्यथाम्माहृतः पिण्डः स्यादिति, गृहिगृहप्रविष्टस्येत्युक्तं, तत्रापि प्रवेशः प्रायोऽन्येन निमित्तेन क्रियमाणो ब्रह्मचर्ये
मेवादितोषकरः स्यादिति पिण्डपातार्थायित्युक्तं, यद्वा यस्य साधोः, पुनः शब्दो भिक्कमः, पिण्डपातार्थाय प्रविष्टस्य भवन्ति सम्प्राप्तिः
गुडौदनपिण्डस्य, तंति इह तदुभय पिण्डो भगनीयः, स च गुडादिपिण्डस्यैव घटते न साधोरिति पिण्डपिण्डत्वतोरैक्यात् साधुना लब्धं
गुडौदनपिण्डं, पुनः २ शब्दोऽन्वतो योजितः, शेषं पूर्ववदिति गार्थार्थः ॥ ३ ॥ उभयातिरिक्तमाह—

उभयाइरित्तमहवा० ॥ मा० ४ ॥ (प० ३) व्याख्या—उभयातिरिक्तं—गौणसमयकृतरूपद्वयाङ्गितं, अथ चेति नामान्तरयो-

परि० ९
वीराचार्य-
कृतटीका-
याराध-
भागः ।

॥१४०॥

तकः, अन्यस्तुर्वमित्यर्थः, अपिचन्द्रः इत्यन्वो वाक्याल्लोकारे, अस्ति-विपत्ते, लौकिक-लोककृत नाम-अभिधान, आत्मनो नाम
 मातृपितादेरभिभाषेण नयेतस्य वाक्येतरसिद्धादिनामदातव्यमिति, मनोभिधानाहृत-विहित यत्, तदेवोदाहरणेन समर्थयन्नाह
 न तस्य दिनस्तीति सिद्धक इति, संकृतलक्षणभावनेन ककारेण वातु माकृतलक्षणभावेन तु सिद्ध इति स्याद् एगन्यत्रापि ककारो ज्ञेयः
 नापि देवा एव देवास्तुति देवदत्त इति चान्यथो नियमेनऽस्ति, तथाप्युत्सापि तथाप्युत्सामदानादिति, न तावद्गौण नापि समयकृतं
 समये अरुदत्त्वात्, नापि तदुभय गौणत्वसमयकृतत्वयो पृथग्विद्वर्धित्वेनाविधमानत्वात्, किं तर्हि !, गौणसमयकृतोभयसक-
 लक्षणहीनत्वेनोभयविरिक्तमस्युच्यतेति नाम्न, कस्यचित् पुनर्वरप्रदानतया सुरैर्वरत्वमप्रीकृत्य 'देवदत्त' इति नाम्नो गौणत्वं संभवतीति
 तदपेक्षया गौणं, किमिति नोभयत्वा ! इति उच्यते, न नामदास्तुरित्य विषयस्य भवति, न च भवति तर्हि प्राधिकत्वेन नेतृद्विवक्षितम्,
 एव यजुदत्तादिष्वपि भावनीयमिति गार्थार्थः ॥ ४ ॥ आह नेव "गौण समये" (गा० ६) स्यादि नियुक्तिगाथायामुपाचमिति कुतो
 भाष्यकृताकृतमिति !, उच्यते नोपाचमित्यसिद्ध, "यवि" (या० ६) वृद्धय्यां तत्र सूचितत्वात्, तथा चाह भाष्यकार --

गौणसमयाहरिच० ॥ भा० ५ ॥ इत्यासया—गौण पूर्वोक्त, समयति सूत्रनाममयकृतं पूर्वोक्तमेव तयोविरिक्त-मित्त-
 तमयाविरिक्तत्वमित्यर्थ, इदं युक्तं सिद्धादिवक्ष्यमाण वा दिग्भ्यरूप इत्योरप्यायाभिभावकृत्स्वेन मुख्यत्वात्, अन्यस्तुर्वमित्यर्थः,
 याविसृष्टि-या अपिम्यां श्रुति, नामा-अभिधान श्रुतव्यमिति ज्ञेयः, माकृतलक्षणभावनेकयोदाहरणमाह-यमेवोदाहरणोपन्यासात्,
 पिण्डवृत्ति इति पिण्डव्यतीति पिण्ड इत्येवं क्लिबते-विधीयते, कस्यविवक्षितस्य नाम-अभिधान मनुष्यत्व-मानवत्व, मनुष्यमहण

सर्वस्यापि सचिवादिवस्तुन उपलक्षणार्थम्, एवं वाऽनन्तरोक्त्या सहास्या गाथायाः पुनरुक्तताऽपि पराहता भवन्ति, यद्यपि हि प्रायो द्वेऽपि गाथे समानार्थे, तथाप्याथा क्रमायातस्योभयतिरिक्तस्य प्रतिपादिका, द्वितीया तु निर्युक्तिगाथायां नोपाचेति, तस्यापि परेणाऽविद्यमानतायां शक्तितायामुत्तरदायिकेऽन्यकर्तृकीयमित्यन्ये, तत्र न पुनरुक्त्यामपि कश्चिद्दोषः, केवलमस्याः पातनायामथवा सा इति गाथार्थः ॥ ५ ॥ ननु समयकृतस्य लौकिकस्य च नाम्नः संज्ञानेन निष्पन्नत्वास्तु विशेषः, किमिति भेदेनोक्ते ते : इति, उच्यते तदुत्पादकयोः समयलोकयोः स्वभावेदेन तयोरप्युत्पाद्ययोर्भेदो विवक्षित इति, अथ कस्तयो स्वभावमेव इत्यत आह—

तुल्येऽपि अभिप्राए० ॥ भा० ६ ॥ व्याख्या—तुल्येपि—सामान्येऽप्यतुल्ये न गृह्यात्येवेति अपि शब्दार्थो, यथा तीर्थकरे शंकर इति नाम, सामायिकानां हि शं करोतीति शंकरः, ऐहिकामुष्मिन्मनुजकलक्षणक्रियानिमित्वात्, क्रियानिमित्वाख्यं गौणं नामेदमित्यभिप्रायः, लोकस्य तु तीर्थकरस्याप्यनभ्युपगमात् प्राकृतपुरपादावप्येतन्नामश्रवणाच्च, संज्ञानमेदमित्यभिप्रायतुल्यता, स्वभिप्राये नामनिष्पत्तेः कारणयुते संज्ञाकरणलक्षणे उभयेषामपि मनोविकल्पे सामायिकेहि समयकृतं, लोकेन तु लौकिकं संज्ञाकरणलक्षणमेकमेव निमित्तमाश्रित्य नाम दत्तमित्यर्थः, समयप्रसिद्धं—सामायिकैः कृतमित्यर्थः, यथा ससुद्धेशादिकं भोजगदेवादिकं नाम न गृह्याति—व्यवहारविषयी न करोतीत्यर्थः, सर्वस्वत्वाभावाद्विषयाऽपि सर्वगतास्त्रीकाराभावाच्च, लोकः—पुण्यजनः ऋषिक्रमपि पुनर्लोकप्रसिद्धं—पुण्यजनख्यातं तत्राग सिद्धादिकं पुरुषदेवादिकं सामायिक—गणधरादयः उपचरन्ति—व्यवहारविषयं कुर्वन्ति, सर्वस्वत्वाभावाद्विषया सर्वमतास्त्रीकाराभावाच्चेत्यनयोः स्वभावमेव इति गाथार्थः ॥ ६ ॥ उक्तो नाम पिण्डः, अथ “ गौणं समयकृतं ” (गा० ६) चेत्यादि गाथायां “ ठवणापिण्डं अजो वोच्छं ” इति चतुर्थपादोद्दिष्टं स्थापनापिण्डमाह—

अथर्वे वराहपुराणे ॥ ७ ॥ व्याख्या—अस्तेति अथे वन्दनेके पिण्डत्वेन स्थापित इति शेष, जातित्वादेकवचन, एव-
 युतस्यापि सद्भाषमसद्भाष चाश्रित्य स्थापनापिण्ड विधानीहीति योगः, तथा वराहके-कपर्दके वाशब्दोऽशुलीयकादे- समुच्चयार्थ, तथा
 काहे वण्डकादौ, तथा पुस्तेति उल्लिख्यदौ, वासुदेव समुच्चये, स चासद्भाष चेत्येव योग्य, चित्रकर्त्रणि-चित्रलिखितपुचलिकादौ, तथा
 शब्दो लेप्योपलभ्यो समुच्चयार्थः, तत्र लेप्य-भूमयप्रसिमादि, उपल-पाषाणप्रसिमादि तस्मिन्, सन्भावति सतोऽकाविचिक्रमश्रुतिसद्भा-
 तेनाहस्या स्थाप्यमानस्य पिण्डस्य विद्यमानस्य भावोऽस्तित्वमिति हृद्यमिति, सद्भावोऽकाविचिक्रमश्रुतिसद्भावरूपपिण्डस्याऽऽकृतिः, वा
 सत्वाशौ विद्यमानस्यासौ भावस्याऽकाविचिक्रमश्रुतिसद्भावत्वेनाऽऽकृत्या स्थाप्यमान पिण्डरूप पदार्थः, स पूर्वोक्तैव पिण्डस्याऽऽकृतिः, यद्वा
 तथा अनवभावेचि एकारस्य द्वितीयैकवचनार्थत्वात्सद्भाव, पूर्वोक्ताया आकृतेरभावात्पिण्डस्याऽऽकृतिः, उक्तं च “लेप्यगहस्यीत्थिचि एत
 सभाषिया अवे ठवणा दोई असन्भावे पुण हस्थिचि निरागई अकलो ॥ १ ॥” इत्यादि, त आश्रित्येति शेष, स्थापन-स्थापनेत्यकादौ
 पिण्डोऽयमिति अथर्वोपसत्या पिण्ड-स, यद्वा विषयविषयिणोरेस्यात् स्थापनाया विषयमूलोऽकादिरेव स्थापनेति, स्थापना चासौ पिण्डस्य
 इको उ असन्भावे ॥ भा० ७ ॥ व्याख्या—एक केवलोऽशौ वराहकोऽशुलीयकादि, वेति चित्रादीनां पारिशेष्यासम्भ्यते-
 पिण्डत्वेन स्थापित इति प्रक्रमः, हसन्भावे व्याख्यास्यान, असद्भावे पूर्वोक्ते, आकृतेरभावात्परमाणवावयस्तु न विवक्षिता, स्थापना-
 पिण्ड इति सर्वत्र प्रक्रमः, सवतीति सर्वत्रयोगः, तथा त्रयाणां-त्रिसंख्यानां प्रत्येक प्रक्रान्तानामाक्षरपूर्वाशुलीयकादीनाम्भ्यात्,

परि० ९
 धीराचार्य-
 छवटीका-
 पाराय-
 भागः ।

तुशब्दस्तेषामेकत्र मिलितानामेवेति विशेषणार्थोऽत्र (प० ४) योज्यः, त्रिग्रहणं-सर्वजषन्यसद्भावस्थापनापिण्डत्वस्य प्रतिपादनार्थं, तेन चतुरादीनामपि तेषां तत्स्यादेव, स्थापनात् पिण्डत्वेन न्यासः, पुनर्भवति-वर्षन्ते सद्भावे सद्भावस्थापनापिण्ड आकृतेर्भावात्, तथा चित्रेषु प्रमृतेष्वपि चित्रपुचलिकादिषु पिण्डतया स्थाप्यमानेषु, असद्भावेऽसद्भावस्थापनापिण्ड आकृतेर्भावाद्ग्रहणपरमाणवादयस्तु न विवक्षिताः, तथा दारुअलेप्योवलेसियरोचि दारुकग्रहणस्य पुस्तोपलक्षणार्थत्वाद्दारुकपुस्तलेप्योपलेषु पूर्वोक्तेषु, इतरः-सद्भावस्थापनापिण्डोऽक्षाद्य-पेक्षया आकृतेर्भावात्, ननु द्वयोरक्षादिकायाः का वाच्येति उच्यते, पिण्डः सिद्धः सन्नक्षादिष्वसन् स्थाप्यत इति स्थापनापिण्डः, स च येन पिण्डैकार्थिकानां मध्ये युग्मशब्देन भारुण्डयोः पिण्डैकार्थिकत्वमुक्तं, येन च तेनैव राशिरुक्तास्तेनाभिप्रायेण “ तिण्हं ठवणा उ होइ सम्भावे ” इति वचनाच्चासद्भावस्थापनापिण्डत्वमेव, येन त्वक्षादि युग्मस्य पिण्डैकार्थिकत्वमुक्तं तेनाभिप्रायेण “ एको उ असम्भावे ”

इति वचनाच्च तयोः सद्भावस्थापनापिण्डत्वमेवेति मतमेदेन द्वेऽपि स्थापने स्तः, यद्वा मतमेदं विना द्वेऽपि ते, तथाहि एकको द्विकर्तृक-इति सङ्ख्याक्रमः, तत्र च द्विको मध्ये एककर्तृकौ तु पार्श्वयोजितौ, तत्राप्यक्षादिविषयेणैकेनासद्भावस्थापनापिण्डस्तद्विषयेण त्रिकेन तु सद्भावस्थापनापिण्ड उक्तस्तद्विषयद्विकस्तु ग्रन्थिरिव डमरुकस्योभयपुटे-उभयपार्श्ववर्त्येकत्रिकलब्धे असद्भावस्थापनापिण्डत्वे स्पृशति, द्वाभ्यामपि संस्थाप्यत इत्यर्थः, प्रायिकमिदं मतं, अन्ये त्वाहु-निर्युक्तिकारवचनमेव प्रमाणं, किं युक्तिभिस्तेन च “एको उ असम्भावे” इत्यादि सूत्रेण स्थापनोक्ता, तत्र द्वयोस्तयोरैकाऽपि सा नोक्त्येकाऽपि न स्यात्, दृश्यते चान्यत्रापि सतोऽप्यविवक्षा, यथा-एकः सन्नपि गणनां न याति, द्वौ जषन्यं सन्नानमिति, इहोषनिर्द्युक्तिप्रभृतिग्रन्थाभिप्रायेण तु विवक्षावसतोऽक्षादीनां पृथग् द्वेऽपि स्थापने स्यातां, यथा-यदैकैको अक्षादिभिन्ने त्वेकं रूपकं पिण्डत्वेन स्थाप्यते तदा सद्भावस्थापनापिण्डो, यदा तु नान्येव न्यादीनि

धमा-
रत्नीया-
वचुर्यपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

स्वाप्नतो उच्यते सद्वाच्यत्वात्पिण्ड इति गार्थार्थं ॥ ७ ॥ उक्तं स्यात्पिण्डस्यावसर, स च आत्ममत्तो जीवात्म-
 तस्य देवा, तथाऽऽत्मत पिण्डस्यार्थस्यैवत्वात्पुण्यं मानी, नोयमवस्तु इत्यतीरमम्यथरीरतद्व्यतिरिक्तमेवात् त्रिधा, उच्यते-
 शरीरद्रव्यपिण्ड-पिण्डस्यार्थस्य भागिनो विपत्तजीवित शरीरं, मन्मथरीरद्रव्यपिण्डस्तु यः पिण्डस्यवत्स्यार्थं साम्प्रत न जना-
 त्प्रेतु साम्प्रत्ये ज्ञास्यतीति स भावादिर्भव्यते, अथ उद्गस्यतिरिक्तं द्रव्यपिण्डमाह--

तिविधो उच्यते ॥ ८ ॥ व्याख्या--त्रिविध-त्रिधा सुखन्द-पुनरर्थो भिन्नकमथ, स्यादिति शेषः, द्रव्यपिण्डः अणुक-
 रूपादि, पुन-शब्दो मयोभ्याः, तत्प्रयोगश्चैव, यथा-सद्वाचाऽसद्वाचनेवात् स्वात्नापिण्डो द्विविध उक्तं, द्रव्यपिण्ड-पुनस्त्रिविध इति,
 त्रैविध्यमेवाह-सचिचोपि सचिचेन-चैतन्येन वर्तत इति सचिच, यद्यन्वस्य द्विरुच्छिद्यन्वोत्थ, सचिचो-विद्यमान विषं यस्य
 स सचिच-सजीव, तथा भिन्नक स बीजाजीवरूपाः, चकार सज्जन्तये, तस्य अचिचोपि चकारस्य पूर्ववद्विर्भाव इत्यचिचो-भिर्जीवाः,
 शशिन्यादिद्रव्यं पूर्वं सचिचस्त्याजत. स्वकारणत्वादिभिः मासुकीक्रियमाणं कियन्त कालं भिन्न, ततोऽचिचमित्यय क्रमः, तत्र चैकैक-
 स्य-भिनभिन्नमेवस्य, यद्यन्व-पुनरर्थो, भिन्नकमथ, एषोपि प्लेस्य-पुन-सचिचादिस्यो यस्यात्, पुन २ शब्दो विशेषणार्थोऽय-
 मोजितः, नथ नवेति वीष्वायां, सख्या नैवा प्रकरो वक्ष्यमाणा, स्युरिति शेषः, इति भिन्विता ससर्विचति नैवा, सुखन्द सचिचादि-
 नैवाविवक्षणेन सामान्यत इत्यनीकायादीनां नवानामपि द्विकादिसंयोगे मयूहेरपि ज्यतिनिवेशादेको भिन्नारुयोऽष्टाविधो भेदोऽस्तीति-
 कथनार्थं, वक्ष्यति च "अह मीरुत पिण्डो" इत्यादि, प्रत्येकं दृढकं दृढमिति गार्थार्थं ॥ ८ ॥ नैवानेवाह--

पुढवी जातकात्रो ॥ ९ ॥ व्याख्या--दृषिष्यपूकायः सर्वकादि-कूपजलादिभ्यः, तथा तैरुवाज वणस्सर्धं इति कायशब्दपुढुषे-

स्तेजस्कायः-अङ्गारादि, वायुकायः-तनुवातादिर्वनस्पतिकाय आग्नादिः, चैवशब्दः समुच्चये, तथा वेइंदियतेइंदियति विभक्तिलोपाद् द्वीन्द्रियत्रीन्द्रियाः शङ्खादयः कीटिकादयश्च, एवं चउरोचि, सूचनाचतुरिन्द्रियाः अमरादयः, तथा पञ्चेन्द्रिया गवादयः, चैवशब्दः पूर्वत्, नवमा श्रेया इतिशेषः, इतिद्वारनवकप्रतिपादकगार्थः ॥ ९ ॥ तत्र पृथ्वीकायपिण्डमाह—

पृढविकाओ तिविहो० ॥ १० ॥ व्याख्या—पृथ्वीकायः पूर्वोक्तस्त्रिविधः स्यादिति सर्वत्र शेषः, यथा-सच्चिः, मिश्रकः, चकारः समुच्चये, अच्चिः त्रयोऽपि प्रतीवाः, तत्र सच्चिः पुनराधः, पुनःशब्दो विशेषणे, द्विविधो-द्विधा, कथम् !, इत्याह-निच्छियचि सूचनानैश्चयिकः सर्वथा सच्चिः, तथा व्यावहारिकः सम्भाव्यमानचेतनांशः, चैवेति समुच्चय इति गार्थः ॥ १० ॥

द्विविधमपि सच्चिपृथ्वीकायमाह—

निच्छयओ सच्चितो० ॥ ११ ॥ व्याख्या—निश्चयतः शीताथलगानादवित्तवादितया सच्चिः प्रतीतः, पृथिवीकाय इति प्रक्रमः, स्यादिति सर्वत्र शेषः, पृथिव्यो-धर्मादयो मद्यापर्वताः-मेवादयः, तेषामुपलक्षणत्वाद्वाद्वादिग्रहः, गहुमध्येऽभ्यन्तर्गर्भे, अच्चि-मिश्री प्रतीतो, तद्दर्जः-तद्रहितः सः, सेसोचि पुनः शब्दलोपाच्छेषः पुनः कूटशैलनिरानायाण्यप्रभृतितु स्थितः, पुनः व्यवहारसच्चितो लोकानुसारितयाऽभिप्रायेण सजीव इति गार्थः ॥ ११ ॥ उक्तः सच्चिः पृथ्वीकायो, अथ तमेव मिश्रमाह—

खीरदुमहेट्टु पन्थे० ॥ १२ ॥ व्याख्या—खीरदुमहेट्टुचि अन्ते एकारलोपाद् क्षीरदुमाषो-बदोदुमरादीनां तले, तत्र हि क्षीरदुमाणां माधुर्येन शलत्स्वामावात्सच्चिः, शीतादिशलमावाच्चाच्चि इति मिलितो मिश्रः, तथा पथे-मार्गे, तत्र हि गन्त्रिकाचक्रादिभिः सच्चि उल्लन्यते, तन्मध्यात् कियान् शीवादिभिरचिचीक्रियत इति मिश्रः, तथा कूटाद्रौ हलविवारितः सजलश्च पृथ्वीकायः, तत्र कूटे

पथी च मियया सचिषष्टयीकायस्योपरि मेधेन वर्धता स क्रियान् विराध्यते यावज्जलस्त्रिति न बध्नाति तावन्मिथस्त्रिति बन्धे तु सचिष-
 स्त्रादिति सम्भाव्यते, तथा इन्धने-गोमयादिके, इन्धनं हि निश्चितं, पृथ्वीकाय तु सचेतनस्वतन्त्र कुम्भकारादिनेवने स मक्षिणः
 सस्तेनेवनेन परिष्णम्यानो यावज्जलापि सर्वथा परिष्णमसि तावत्, चकारः समुचये, मिथः प्रतीतः, स्यादितिशेष, सुशब्द-समुचये,
 (प० ५) स च पौरुषीत्रिकं त्वित्थैवं योग्या, इन्धनमायित्य कालनियममाह-योरिसिचि विमकिकोपात् पौरुषी महर् एकपि अन्ते
 इत्थत्वं विमकिकोपस्य इत्येकां केवलां, तथा दुग्धि अत्रोचरत्र च पौरुषीत्यनुच्येनुस्वारकोपाच्च पौरुषीद्विधं प्रतीतं, एवं तिमपि
 पौरुषीत्रिक, "कालाज्वलोरत्नन्तसंयोग" इत्यनेन यावज्जलाधाराद्वा द्वितीया, एवमुचरत्राऽपि, कथंनूत सङ्गम स १, बहु इषणपि
 विमकिकोपाद्दु-प्रचुरमिन्धन पूर्वोक्तं यत्र सोऽर्थापत्या स्तोकाः सचिषष्टयीकाय, एव मज्जसि विमकिकोपादत्रोचरत्र चैन्धनशब्दानुच्ये
 मध्येन्धनाः प्रतीतः, एव योवेचि स्तोकेन्धनः प्रतीतः, चकारः समुचय इति गार्थार्थः ॥ १२ ॥ उक्तोमिथः पृथ्वी-
 कायोऽर्थाचिरमेवाह-

सीउणदत्तारस्त्रिये ॥ १३ ॥ उपाख्या-धीतोष्यशारक्षेत्रेण्यर्थ, एवमुचरत्रापि, तत्र शीत प्रतीत, उष्ण साप, कारः तिष्ठकारादि,
 क्षेत्र करीपविशेषः, तथा अग्नीलोणसर्जविलेपि अन्तिकजगोपात् इति, तत्रानि विद्यानये, लवण प्रतीतं, उप-उत्तरक्षेत्रोत्पन्नो रजो
 विशेषः, आन्त काजिष्ठादि, तथा लोहे सेजदौ, अत्र शीतोष्णान्याङ्कारस्नेहा परकायश्चमित्वाविशुद्धयोजना कार्या, अनेनान्यान्येऽपि
 स्वकायपरकायथात्मानुपलक्षितानि, तथा परवर्णस्यापारण्य इत्यादि, किमित्याह-न्युक्तान्तयोनिकेन-एतजीवोत्पत्तिस्यनेन प्राप्तुकेनेत्यर्थः,
 इह किक पृथ्वीकायो द्रव्यव क्षेत्रव काळो यावत्वेति चतुर्धा प्राप्तुकः, तत्र शीतार्थः स्वकायपरकायश्चैर्द्वयत प्राप्तुक उक्त, तेन च

क्षेत्रतः(क्षेत्र)प्रमृति प्रासुकोऽप्युपलक्षितो शेषः, तत्र क्षारादिक्षेत्रोत्पन्नस्य मधुरादिक्षेत्रोत्पन्नस्य चान्योन्यं मीलनेन क्षेत्रतः प्रासुकः, यदि त्वपरेण पृथ्वीकायेन सह न मील्यते क्लिप्तन्यत्र क्षेत्रे नीत्वा भ्रियते, तदानीं सर्वोऽपि सर्वस्मात् क्षेत्रादानीतो योजनशतादृङ्गं भिन्ना-
हारत्वेन शीतादिना च प्रासुकीस्याद्, एवं यावद्धरीतक्यादिका वनस्पतयः स्वायुःक्षयेण विनष्टः प्रासुकः, स चातिशयज्ञानिनैव सम्यग् ज्ञायते, तथा मावाः--कृष्णादिवर्णपञ्चकं तिकादिरसपञ्चकं सुरभ्यादिगन्धद्विकं गुर्वादिस्पर्शाङ्कं च, तत्र स्वकायशलादिभिर-
परवर्णैः सन्नपरवर्णो यः स्यात् स लक्षणभावेन प्रासुकीस्याद् इति भावतः प्रासुकः, एवं रसगंधस्पर्शेष्वपि भावनीयम्, अत्र वर्णादि-
भिश्चतुर्भिरप्यन्यथा भावं गतस्तावत्प्रासुको भवति किं तर्हि ! त्रिभिर्द्विभ्यामेकेनापि भवत्येवेति बुद्ध्याः, प्रयोजनं-कार्यं, जातित्वादेकवचनं,
तेन पूर्वोक्तपृथ्वीकायेन इदं-अनन्तरमेव वक्ष्यमाणत्वेन प्रत्यक्षं भवति-जायत इति गायार्थः ॥ १३ ॥ प्रस्तावितमेव प्रयोजनमाह--

अवराद्भिगविसंचये० ॥ १४ ॥ व्याख्या--अपरादं-पीडालनरूपोपराध इति केचिदपराधिको-ल्लासोऽटकः सप्पद्विंशो वा विषं, मधुर्वदुप्रमृतिषु चारितं स्यात् तयोदहोपशमनाय बंध इव बन्धः प्रलेपस्तिस्मिन् केदारतरिकादिनेति शेषः, प्रयोजनं भवतीति सर्वत्र प्रक्रमः, यद्वा लवणेन प्रतीतेन अलवणभक्तभोजनादिषु, वा-विकल्पे, यद्वा सुरभ्युपलक्षकेन-गन्धारोहकारल्यसुगन्धपापाणेन, तेन हि पानाद्य-
पानोदः क्रियते, वा-विकल्पे, एते सर्वेऽपि पृथ्वीकायरूपाः, नन्वपराधिकादिभिः कारणैः केदारतरिकादिकस्य पृथ्वीकायस्य यद् ग्रहण-
मनुज्ञातं तत्सन्निवृत्तिकस्य मध्यात् कृतरस्य विधेयम् !, इत्याशङ्क्याह--अनित्यस्य-निर्जीवस्य, तुकारः पुष्टालम्बनेनैव सन्तितस्यापि प्रस्तुतेन पृथ्वीकायेनोपलक्षितस्य षट्जीवनिकायस्य परिभोगो विधेयः, न यथा कथंचिदिति विशेषयति, ग्रहणं-भादानं साधुनेति प्रक्रमः,
कार्यमिति शेषः, आह--अनन्तरोक्तगाथायाः पश्चाद्द्वैतानि अपराद्विकप्रयोजनान्याक्षिप्तानि, यस्मिन् "बकंतिजोणिषु"मिति विशेषणं

पृथ्वीकायस्य कृत विद्यति, तेन तु सोऽचिष एव भण्यत इति, युक्तौ याऽपरादिकादिषु जनेषु केदारतरिकादिकस्य पृथ्वीकायस्याचिष
स्यैव ग्रहण विधेयमिति उक्तं, किमचिषस्य तु ग्रहण कृतः । इति उच्यते, उत्सर्गतो यतिना पृथ्वीकायेनोपलक्षितानां वर्णनामपि जीव
निकायानामचिषानामेव ग्रहण विधेयमिति दर्शनार्थं, एतद् प्रयोजन-कार्यं तेन पूर्वोक्तपृथ्वीकायेन इव वक्षमाण, चकार समुच्चये,
अन्यदपराधिक्रमपेक्षयाऽपरं, भवतीति शेष, अत्राऽपि चातिनिर्देश इति गायार्थं ॥ १४ ॥ प्रस्तावितमेव प्रयोजनमाह—

ठाणनिसीयणतुपट्टण० ॥ १५ ॥ व्याख्या—ठाणनिसीयणतुपट्टणत्ति विभक्तिलोपास्थाननिधीदनत्वमवर्तनमिति, एतद्
स्थान-भवस्थितिनिधीदन-उपवेदानं, स्वमवर्तनं-स्वाप, तथा उचारादीनां-पुरीषसूत्रमभृतीनां, येव उत्सर्गोत्ति, पदव्यत्ययाद् उत्सर्गः-
परित्याग, वैधेति समुच्चये, कियत इति शेष, अचिषपृथ्वीकाय इति प्रक्रम, स चाथ स्थण्डिलरूपो प्राद्यः, तथा पुट्टकडगकागतेषः,
शुद्धत इति शेषः, एतद् पुट्टका-लेपितपात्राणां सुक्ष्मीकारकः पापाणः, डगलका-पुरीषोत्सर्गानन्तरमपानमोऽऽउनपापाणस्रण्डरूपा,
लेप-भोगपुरपापाणादिनिष्पन्न तोगकपात्रकाम्यन्तरप्रदणद्रव्य, एमाइत्ति चकारलोपादेवमनन्तरोक्तं स्थानादिक लेपपर्यन्त वस्त्वादि-
प्रभृतिर्यस्य तदेवमादि, आदिशब्दादसत्युपेत्यननिमित्तसृष्टिकादिग्रह, प्रयोजनमचिषपृथ्वीकायेन क्रियते कार्यं बहुधा-अनेकश,
नन्वय किमिति सचिषादिभेदतया पररूपित इति । उच्यते, सचिषमिद्यपरिद्वारेणाचिषेन येन चिष्या प्रयोजन कुर्वन्ति, तर्हि
सचिषादिकस्य मध्यात् किमिद्रेदद्वयमेव पररूप्यतां पूर्तीयमेदस्तु पारिशेष्याहूप्यत इति ; उच्यते, चिष्याणामेव सुखावशेषार्थं,
पारिशेष्येण हि तस्य भेदस्य सत्कानशेषान् सम्यक् चिष्या अवबुध्यन्ते, जय पूर्वपक्ष सोऽपरवानोऽप्रेतनेष्वपि विण्ठेषु ज्ञेय इति
गायार्थं ॥ १५ ॥ उक्तं पृथ्वीकायविण्ठोऽप्याऽऽयपिण्डमाह—

आउक्ताओ तिविहो० ॥ १६ ॥ व्याख्या—इयं “पुढविकाओ तिविहो” इत्यादि गाथे (गा० १०-११) द्वेऽक्रया-
भिलपेन व्याख्येयेति गाथार्थः ॥ १६ ॥ “निच्छयववहारओ चेषे” इत्यनेनोदिष्टं नैश्चयि क्लव्याचहारिकाः कायमाह—
घणउदही घणवलया० ॥ १७ ॥ व्याख्या—घणउदही घणवलया इति घनोदयो—नररुष्टवीनामाधारभूतानि कठिनवीराणि,
घनवलयानि—तासांमेव पार्श्ववर्तिष्वाकारतोयानि, (प० ६) पूर्वपदेन समासः, पुल्लिङ्गता छन्दोत्था, तथा करगति विगक्ति-
लोपादकारका घनोपलाः, तथा ममृद्दहाणत्ति समुद्रहृदानां-जलघिनदानां बहुमध्ये पूर्वोक्ते शीलायलगनाव्, चकारः समुच्चयार्थो लुप्तो
दृश्य, अथेति आनन्तर्ये, निश्चयसञ्चितः पूर्वोक्तः, अःकाय इति प्रकमः स्यादिति शेषः, तथा व्यवहारनयस्य-लोकानुसारिमतस्याऽभि-
प्रायेणेति शेषः, अगडाई इति ‘तास्याचक्ष्मादेशो’ऽत्रटादित्यः कृपवाप्यादिस्थाऽऽकायः, सञ्चितः स्यादिति प्रकमः इति गाथार्थः
॥ १७ ॥ उक्तः सञ्चितोऽऽकायोऽथ तमेव मिश्रमाह—

उसिणोदगमणुवत्ते० ॥ १८ ॥ व्याख्या—उप्योदकं—अग्नित्तापित्तलं मिश्रोऽऽकायः, स्यादिति सर्वत्र प्रकमः, अणुवत्ते
दंडेति जातिनिर्देशानुद्धृतेषु अजातेषु दण्डेषु त्रिदण्डकालेषु, प्रथमेन दण्डेन कश्चित्परिणमति कश्चिद्यथापीतिभ्रशो, द्वितीयेन प्रमृततरः
परिणमति स्तोको नाबापीतिमिश्रः, तृतीयेन तु सर्वोऽप्यन्तिस इति भावः, तथा वयं—दृष्टिबले, चकारः समुच्चये, स च तन्दुलोदकं चेतोर्न
दृश्यः, पतितगोत्रे—भूमावायातगोत्रे, मात्र इति पतनकालावधारणार्थः, पतनकाल एव हि यावज्जलं गर्षादौ स्थितिं न बध्नाति तावत्प-
तत् सञ्चितं किञ्चित्पतितं सत् पृथगीक्षारादिना ध्वस्तं पुनरचितं स्यादिति, मिलितं मिश्रं स्थितियन्धे रसाधारमृत्प्रथिव्यनुरूपः सञ्चि-
त्तादिविभागः सम्भाव्यते, तथा मुक्त्वा—परिहृत्य आदेशत्रिकं वक्ष्यमाणं मततत्रितयं, तेनोक्ता मिश्रता न आधेत्यर्थः, चाउलोदगंति

इतरस्मिन्नु मयूतेन कालेन विनस्यन्ति, एवं पवनस्य सम्भवे स्तोकेनेत्यादि भावनीयमिति, त्रयोऽप्यादेशा अनादेशत्वेन परिहार्या इति गार्थः ॥ २० ॥ तन्दुल्घावनस्य मिथ्रतायामभिप्रेतादेशं प्रसङ्गतत्तस्यैवाचिचताया स्वरूपं चाह—
जान न बहुप्पसन्नं० ॥ २१ ॥ व्याख्या—यावदिति पूर्ववत्, न-नैव बहुप्रसन्नमतिस्वच्छीभूतं, तावदिति पूर्ववत्, मित्रं अथ बहुप्रसन्नस्य तस्य का वार्त्तयत आह-अचिचं पूर्वोक्तं, नहुप्रसन्नं त्वतिस्वच्छीभूतं घावनं पुनः शतब्दं-बोद्धव्यं, एतच्चाचेतनं वक्ष्यमाणे अचेतनाधिकारे इत्यमिति गार्थः ॥ २२ ॥ उक्तो मिश्रोऽन्नायोऽथ तमेवाचिचमाह—

सीउण्हखारखिचे० ॥ २२ ॥ व्याख्या—अस्याः पृथ्वीकायाधिकारोक्तेवाक्कायामिलापेन व्याख्या, किञ्चयं द्रव्यतः क्षेत्रतः क्षेत्रतः आवतश्च परिणतः स्यात्, तत्र तिलादिद्रव्यव्याप्त्या द्रव्यतः, क्षारक्षेत्रसक्कूपादेः सक्तो मधुरक्षेत्रसक्कूपादेः सक्तस्य मीलनेन क्षिसस्य शुद्धजलादेरूपरि दक्ष्यादियवसक्तुरिका जायते, सा यदि स्थूरा तदैकया यदि मध्यमभावा तदा द्वाभ्यां, यदाऽतितन्वी तदा तिस्रभिः पौरुषीभिस्त्वपरिणमतिः, एवमेव तच्छुद्धजलादिकमपि तेषां मध्ये क्षिसमतिस्निग्गादिविभागेनैकया द्वाभ्यां तिस्रुभिश्च पौरुषीभिः क्रमशः परिणमति, भावपरिणतत्वस्या एव गाथायाः पृथ्वीकायाधिकारोक्ताऽनुसारतो ज्ञेया, तथा स्वकायशब्दं परकायशब्दं च स्यात्, तत्र क्षारादिरप्कायो मधुरादेः स्वकायशब्दं, पृथ्वीकायादिस्तु सर्वस्यापि तस्य परकायशब्दमिति गार्थः ॥ २२ ॥ अनन्तरोक्तागाथायाः पर्यन्ते प्रयोजनं तेनेदं भवतीत्युक्तमथ तदेव प्रयोजनमाह—

धमा-
रत्नीया-
बभूयुपेता
श्री.
पिण्ड-
निर्मुक्तिः ।
॥१४६॥

परिसेवापियणहरयाइ० ॥ २३ ॥ व्याख्या—परिकथानहस्ताविषावनमिति, तत्र परिवेको-दुष्टमणादेरुत्थितस्योपरि परिवेचन,
दान-दुष्टपानादयोऽभ्यवहारो, हस्तादिषावन-करचरणप्रक्षालनं, तथा चीवरषावन-उपधिप्रक्षालनमित्यर्थः, चेवेति समुच्चये, तथा
आचमन-शौचं, सावनषावन-पात्रकमक्षालनं तान् २, एवमाहसि एवमन्तरोक्तपरिकेकादिप्रकारं वस्तु आदि-प्रभृतिर्यस्य तदेवमादि,
आदिशब्दाद्वावाचमिभूतत्वेन वैलम्ब्यङ्गितस्य साधोः प्रोक्तुर्नार्थं काञ्चिकादिप्रहणप्रह प्रयोचन उपयोग इति भावः, अचिन्ताप्रकायेन
क्रियत इति प्रक्रमः, (५० ७) बहुधा अनेकधा इति गार्थार्थं ॥ २३ ॥ अनन्तरगाथोक्तधीवरषावनावयवो विशेषतो व्याख्यायते, तत्र
च चीवरषावनभूतवदे काले साधुभिर्न कर्तव्यं, कारणे दोषानाह—

उत्तमद ध्रुवण वाउम० ॥ २४ ॥ व्याख्या—उत्तमद ध्रुवणसि विमकिलोपाद् अतुबदे घावने शीतोष्णकाले प्रक्षालने
सति को दोषः इत्याह वाउमसि विमकिलोपाद् वाकुश-शरीरभूतादिक, स्वामिति सर्वत्र शेष, तत्र सखाद्यादोषद्वयमाह अत्र
विनाशो-भैशुननिरतिमज्ञो, गूपावान् चिन्तवति किमनया भूषयाः यदि योषितो न भुग्यन्ते, स एव वा मनोभूतया स्त्रीमि प्रार्थयते,
ततस्त्य सेवते, तथा अस्यानरथापन-अयोममतायां प्रविष्टा, दूरमयःकाशी, तेनामान भूषयतीत्ययोगोऽय धर्मस्येति जनो अरुपतीति
भावः, प्रकार समुच्चये, तथा सग्यातिमाना-यक्षालनबलादिषु पतनेन मक्षिकादीनां वायोश्च-काष्ठपाश्यादिषु ब्रह्मणामारुक्कालनेनोरिथित-
शतस्य वधो-विनाशः, तथा प्लावनेन-वक्षषावनबले परिक्षिप्यमाने पृथिव्या रेक्षणेन भूतोपघातः-सदाश्रितकीटिक्कादिविनाशः,
वकारास्त्रावो कलविकाकटकप्रज्ञो इति मह इति गार्थार्थं ॥ २४ ॥ आह-ननु यद्येव तर्हि न वाचितव्यान्येव तानीति : उच्यते,
वर्षाकाले वाचितव्यान्येव न घाम्यन्ते तर्ह्येते दोषा स्युस्तथा चाह—

धमा-
रत्नीया-
वर्षुपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१४७॥

अहमार चुडण पणए० ॥ २५ ॥ व्याख्या—अतिमारो-महागुरुत्वं, चुडनं-जीर्णता शब्द इत्यर्थः; पनकउल्ली, अहमार-
चुडनपनकः, स्यादिति सर्वत्र शेषः; अत्र वस्त्रशब्दः प्रकान्तः, स चार्थवशात्कापि पदे कयपि विभक्त्या दत्तया योज्य, यथा अतिमार-
वस्त्राण्यप्यतिभारवन्ति स्युरित्यादि; तथा शीतलानां समलत्वेन इत्ययमुत्तत्वाणां प्रावरणेन-शरीराच्छादनेनाजीर्णं-आहारापरिणतो
ग्लानत्वं-शरीरमाहं. तस्मिन्सति उहावणसि अपभ्रान्ता, मूर्खा एते, य अथावितवस्त्रावरणेनाजीर्णत्वेन ग्लानत्वं स्यादित्यपि न
जानन्तीत्यादिको जनापवादः स्यात्, तथा कायवधो-गलिनानि तानि प्राशस्त्य बहिर्यतस्य साधोर्भयवृद्धौ तत् क्षारेण ययासम्भवं
पट्जीवनिकायविराघना स्यात्, समुच्चयार्थश्चकारोऽत्र लुप्तो हृश्यः; वर्षासु-वर्षाकाले, अघावने-वस्त्राणामप्रक्षालने, दोषा-अनन्त-
रोक्तदूषणानि, स्युरिति शेष इति गाथार्थः ॥ २५ ॥ रुदा कियस्वमाणं चोपधि भावतीत्येतमाह—
अपपत्तेच्चिय वासे० ॥ २६ ॥ व्याख्या—अपत्तेच्चियति अपास एव-अनायात एव वर्षे-वर्षाकाले आपादान्त इत्यर्थः;
अनेन “उउपदे” त्यादि गाथार्था (गा० २४) यच्छीतोष्णकाळग्रहणं कृतं तत् किञ्चिन्नूनं ज्ञेयं, सर्व-समस्तं उपधि-उपकरणं
भावन्ति-साधवः प्रक्षालयन्ति, यतनया शक्त्याऽसंप्रपन्निहारेण, असति स्वभावे, पुनः शब्दो विशेषणे, द्रव्यस्य जलस्य, ‘जहन्नजो’चि तु-
शब्दस्य व्यत्यययोगाज्जवन्यस्त्वपवादे, नाप्यास्तां यदुःसर्गेण सर्वोऽप्युपधिः घावनीय इत्यपिवाद्बोधः; पात्रनिर्योगः-पात्ररूपवन्धादिकः;
पतद्ग्रहपरिकरो घावनीय इति प्रक्रमः, इति गाथार्थः ॥ २६ ॥ आह-किं सर्वेषां वस्त्राण्येकामेव वारां प्रक्षालयन्ते किं वास्ति केषाञ्चि-

परि० ९
त्रीराचार्य-
कृतटीका-
या आद्य-
भागः ।

आयस्यगिलापाण० ॥ २७ ॥ व्याख्या—आचार्या—सूरय, उपलक्षणशत्रुपाध्यायप्रमुल्लमह, रत्नानाः—मन्दास्तेषां, सुविशेषणे, महता महलचि लिङ्गम्यायान्मत्तानि २ सन्ति वस्त्राणीति व्यक्तं, पुत्ररयि—सूयोऽपि, न केवल लोकावर्णार्गीर्णलक्षण पुष्टालम्बन विना तेषामन्येषामेव [वाराणस्योदन्ते (१)] धावन्तीत्यपि शब्दार्थः, धावन्ति—देयादृश्यकरादय मक्षालयन्ति, कारण-माह—माथन्दो निषेधे, मवस्वितिशेष, हुर्वर्ष्यालङ्कारे, गुरूणां—आचार्यादीनामवर्णोऽद्यावन्ते मलिनवस्त्रतया ' अहो अन्यसाधुदुष्टया पदेते ' इत्यादि लोकावर्णरूपा अस्त्राया, लोके—पृथग्भूतने, वेपपरिवारादिसाध्यो हि प्रथमगुण स्यात्, तथा अजीर्णम्—वस्त्राणां मलिन-त्वेन शैत्याधिक्यात् युक्तभक्तापरिणति, इतरस्मिन् रत्नाने, जातिनिर्देशादेकस्वमिति गाथार्थे ॥ २७ ॥ एव धावनमाश्रित्योपवे-प्रमाणमुक्तम्, अथ तस्यैव मध्यये उपचिधिशेषा न विद्वाभ्यन्ते तन्नामकथनपूर्वकं धावनविधिमाह—

पायसस पढोयारं० ॥ २८ ॥ व्याख्या—पात्रस्य प्रत्यवतार, तथा दुम्भिसिद्धति विभक्तिकोराद् द्वे निषेधे, तथा त्रिपटु-पोतिरबोहरण, समुच्चयार्थस्तुशब्दोऽत्र शेष्य, एतान् न, ' तु ' शब्दो व्याख्यात एव विधमयेत् तस्यपट्टपदिकानां तु यतनया सङ्गमना कार्येति शेष, ततश्च धावन प्रकान्तानाम्-विश्रमणीयानां कार्यमिति शेष, इति गाथासमासार्थे ॥ २८ ॥ एतामेव गाथां गाथात्रयेण व्याख्यानयन्माह—

पायसस पढोयारो० ॥ मा० ८ ॥ सथाकृत्तरचौलग० ॥ मा० ९ ॥ एए उ न शीसामे० ॥ मा० १० ॥ व्याख्या—पात्रस्य-भाजनस्य पायवतार—परिकर, पचमवज्जोयपि पात्रकवर्जक एव—पठद्गृहहित एव पात्रनियोग, पात्रकवन्थादिक पत्रिष गात्रनोप-करण, तथा द्वे-द्वेषे निषेधे, पुना रजोहरण—उपकरणविशेषरूप पुन शेष इति शेषः, अङ्गिमतरसि अङ्गिमतरा—मध्यवर्तिनी, तथा

ब्रह्मा-
रत्नीया-
बभूवुषेता
मी-
पिण्ड-
निर्मुक्तिः।
॥१४८॥

नाथा-नहिर्येचिनी, चैवेति समुच्चये, इह सम्प्रति या दसिकादिभिः सह दण्डिका क्रियन्ते सा आगमविधिना केवलेय स्यात्तस्या निषद्या-
त्रयं स्यात्तन्नीलितं रजोहरणं भण्यते, तत्रैका दण्डिका यादित्ययवेष्टकत्रयपुष्टुवेकहस्तदीर्घ्योर्णमयादिकं बलीक्षणरूपा स्यात्तस्या आग्ने-
दशिकाः स्युः, तां च सदशिकामये रजोहरणशब्देन भणिय्यतीत्यसौ नाय प्राप्य, द्वितीया त्वेनागेन तिर्यग्बुद्धिर्वेष्टकैराच्छादयन्त्येक-
हस्तपिस्तरादि किञ्चिदधिकैकहस्तदीर्घ्या यस्त्वयथी स्यात्, साऽत्राऽभ्यन्तरेति प्राप्य, तृतीया स्वेतस्या एव नदिस्तिर्यगेष्टकान् कुर्वती
चतुरश्रुलाधिकैकहस्तमानो चतुरसा कंयलगयी स्यात्, सा चाधुनोपवेशनोपकारिरादायायमोल्लङ्घनक्रमितिस्तम्, दण्डिका तूरकरणसम्प्रायां
न भण्यते, रजोहरणस्योपष्टमिका मात्रत्येन विवक्षितत्वादिति, तथा संतारुचरचोलागधि विभक्तिलोपात्संस्तारोपरचोलाकाः, पट्टा इति
पट्टशब्दवाच्याः, संस्तारपट्ट उत्तरपट्टश्लोपट्टेति तत्त्वं प० (प० ८)

अन्तर्यभागः

(प० १०५) ॥ ६२५ ॥ पूर्वोविष्टां भजनां मन्नाष्टकेनाह—

संसंष्टेर इत्यो० ॥ ६२६ ॥ ङगारूपा०—संमष्टेरसि विभक्तिलोपात्संमष्टोऽश्मलेयेन स्वयोगेन संरदित इतरसर्वसंमष्टस्तेना-
संरदितस्ततः कर्मेवारयः स्यादिति सर्वत्र शेषः, हस्तो दाड्याः कर इत्येकं पदम्, तथा मत्तोविधि लिगब्यपरयान्गान्कगपि-करोष्टि-
कादिकमपि लिगब्यस्येन तदपि संमष्टेतरः स्यादित्यनुकर्षणार्थं इति द्वितीयं, च पुनरर्थो भिन्नकमश्च, दृष्टयि विभक्तिलोपात् पुनः
शब्द-योअनाश्च द्रव्यं-वस्तु, पुनः सावशेषेतरदिति तत्र यस्य सापये देवदत्तस्य मभ्यात् किञ्चित्स्यास्मादाशुब्ररति तदायं, यन्मध्या-
शुब्ररति तद्वितीयमिति तृतीयं, एतेषु पदेषु बहो-असंस्त्वा भंगा-भेदाः स्युरिति, शेषास्त्वमी-संमष्टो हस्तः संमष्टं मात्रं

परि० ९
वीराचार्य-
कठटीका-
या आधा-
न्त्यभागौ।

॥ १४८ ॥

सस्य य वीरा नाम अमयी, अणया य धम्मपोसो भाम साहु विरुफ हिंडंतो वारसगस्य परं गओ, तस्स भिक्खावाणद्वाय गलद-
पायसथाल गहाय आगया वीरा, एस्यतरे उ मज्झाओ एगो विट् भूमीप पडिओ, छडियदोसोचि त मोसु निगओ साहु, - वारसणेण
मववारणठिएण उ विट्, किमणेण एसा भिक्का न गहियचि आइ विततो चिट्ठइ ताव विट्ठमि मच्छिठयाओ ल्हागाओ, ताण घरकोइलिया
याविआ, तीसे सारडो आगओ, तस्स य मज्झारो पट्टुओ, तस्स य पाहुणगसुणगो पद्दाविओ, तस्स य वरथव्वगसुणओ समुद्धिओ,
दोण्हपि सुणगाण भट्टण आइ, नियगनियगाण रस्सगहा दोण्ह साणसामिणो समुद्धिया, तेसिपि सपरिवाण मदाजुज्जं जाय, आव
अणेगाण सुइहाण मारामारी आया, त सय वारसणेण विट्ठ, मिच्छइय च अह! नूण एएण मारामारिदोसेण साहुणो भिक्का न गहिया,
इआइ यावतो संजुओ, तस्सेव सयासे एव्वइओ, तओ तमि भन्ने पुब्बमंथे सुवसयणुमएण विओगाडुविओगाडुहेण संभाविओ,
सच्छेयणस्य निच जिण युणेइ, जहा--

“अइ तिसु(प० १०६)यणेकमगल ! अय निरुवमभोक्खसोक्खसंभणय ! । अय मवसमुइतारय ! अय अय हियनिरयजिणचद !
॥ १ ॥ पियविप्पओगअप्पियपओगकरुकरुइरुकरुक्केहिं । नाह ! कइयच्छिज्जता किंचि सुम विअविस्सामि ॥ २ ॥ अम्मजरमरणपउरे
संसारे इइ मए ममतेण । जिण ! ७ण त न दिट्ठो अह दिट्ठो सेविओ नेव ॥ ३ ॥ तेण जिण ! दुइइअणतसोऽपि य विओयमाणि ।
दुरुकर अणुइवतो अज्जदवि एस्येव चिट्ठामि ॥ ४ ॥ संपइ सुहि जोएण अदिट्ठपुवो मए सुम दिट्ठो । तह त चेव जिणेसर ! आसेवेत
समारडो ॥ ५ ॥ पट्टु ! पुइ सेवा कएणे आ ने सादिक्खकारओ वधु ! । आसीइ पाणपिमो सो दुस्सहसेव पडिपूओ ॥ ६ ॥ साण काउ
असमस्यस्यस्य सोयगिगबलिवहिययस्स । ऐच्छतस्स वि विहिणा हरिओ दीशेव एवणेण ॥ ७ ॥ जिण ! तेण पियविओयजलण-

संताविभो विगयसरणो । सोयतो रोयंतो कंबतो जाव चिद्वामि ॥ ८ ॥ ता मे सुयलसगाहियकज्जविणासणपरेहिं अपिपहिं । आजंमे संजोयो जिण । जा दुस्सहोत्तुचि ॥ ९ ॥ जा तेण दुहेण य दुस्सिक्खो वि क्खमवि गमामि जिण । काले । ता कंघकादुल्लेणं गहिओ सीहेण हरिणो ष ॥ १० ॥ एवं परिभवपुद्देहिं दुस्सकल्लसो जगहिओ नाह । जमत्थमहं पत्तो तं क्खिडं भरसि तं चैव ॥ ११ ॥ ता अतुलपालस क्याल्लयस्स तुह सेवगोवि जमिभेहिं । दुस्सकैहिं कयत्थिज्जामि सामि वीधी अजुचमिणं ॥ १२ ॥ हुं नायं [जिणा] सिण । हणिमो । अप्पहिं य मक्खवज्जं माणतिरिं चूरिमो जेण ॥ १४ ॥ नियडिउरगीनिवारणि अज्जवविशाए कुण जिण । पसायं । ता अतुलपालस क्याल्लयस्स तुह सेवगोवि जमिभेहिं । दुस्सकैहिं कयत्थिज्जामि सामि वीधी अजुचमिणं ॥ १२ ॥ ता देहि संतिसागं कोहगहं जेण तेण समं] जिणव तुह सेवगो अहं जेण । संतिपुहंमि पमो तद्द भणिए निरुच्छाहो ॥ १३ ॥ ता देहि संतिसागं कोहगहं जेण जिण । पसायं । जिण । हणिमो । अप्पहिं य मक्खवज्जं माणतिरिं चूरिमो जेण ॥ १४ ॥ नियडिउरगीनिवारणि अज्जवविशाए कुण जिण । पसायं । जिण । हणिमो । अप्पहिं य मक्खवज्जं माणतिरिं चूरिमो जेण ॥ १५ ॥ तह देहि ताव सत्ती अह तव अरइए नासिमो गां । अस्संजमक्खलो सुत्तंजंमि लोहरहदल्लणमुचीगया य दाणेण य पयासी ॥ १५ ॥ तह देहि ताव सत्ती अह तव अरइए नासिमो गां । अस्संजमक्खलो सुत्तंजंमि जिण । कुण मयुस्साहं ॥ १६ ॥ सब्बे असब्बएणं सोयं च असोयगिइएणं होइ । परिगहएणमकिंचणमवंगहएणं जिण । नंभं ॥ १७ ॥ इय एवंविद वसविदधमो सिमं अयमनासयरे । तुह पयकमलपसाया होउ ममं तिहुयणप्पणया ॥ १८ ॥ जेण पियविओगारय- तुहाइगलवलिज ण पयाइं । अणुवमसुहपरिइलिए सासयसोक्खमि गच्छामि ॥ १९ ॥ इय भववइरिरीरगणीनायगतंजयमि बह वंदिथा, परिहियकरणसगसायर ! सुत्तररायणणमिया । इट्ठविओगविए सुहदुइत्तविए णमइं सुह नाह । पविदिथा, जिण विमिन्तिए सजयवंप- वदययय हवउ सदलिया ॥ २० ॥ तओ कालेण सिद्धोत्ति गाभार्थे ॥ ६२९ ॥

इति वीरागणिविचिन्तायां पिंडनिर्मुक्तिवृत्ताद्येपणारूपं तृतीयं द्वारं समाप्तमिति ॥
उक्तमेपणाद्वारं, तदुक्तौ वृत्ता प्रहणेपणैति, अथ संयोजनाद्वारं प्रस्तुतं, तत्रैव गृहीतस्वाहास्य विधिना भासः कार्य इति भासैपणायां

निक्षेपमाह—

नाम ठवणा दक्षिण ॥ ६२९ ॥ व्याख्या—नाम ठवणा दक्षिण नाम त्यापना द्रव्य, अनुस्वारलोप, तथा मावे पूर्वोक्ते,
चः समुच्चये, तथा कश्चित् अर्थो प्रस्य, मासो-भोजन, तद्विषयेषण-शुद्धाशुद्धपर्यालोचन, सा मुणितव्या-ज्ञातव्या, तत्र नामस्थाने
॥ ६२९ ॥ द्रव्यप्राप्तिसंज्ञाऽऽधारणस्य संबन्धमाह—
चरिय च कश्चिपय वा ॥ ६३० ॥ व्याख्या—चरित-दृष्ट, चः समुच्चये, तथा कश्चित-स्वमतिचरित, वा समुच्चये आहरण-
प्रज्ञात, द्विविषयैवैव ज्ञातव्य, वा द्रव्य, अर्थस्य-अभिलषितप्रयोजनस्य, साधनार्थ-निष्पादनायेन्यनमिक्-दास काष्ठादीवोपलक्षणत्वात्
त्याख्यादिप्रह; ओदगार्थ-द्वारादिनिमित्तमिति गार्थार्थ ॥ ६३० ॥ तत्र प्रत्यासत्या कश्चित्तोवाहरण रूपकत्रयेणाह—

अह मंसमि पदीणे ॥ ६३१ ॥ विषलागमुद्गुम्बुको ॥ ६३२ ॥ प्यारिस मंसं सचं ॥ ६३३ ॥ व्याख्या—अस्य
अहिट्टि नाम गान्धो, तस्य य संसो नाम मच्छिको, तस्य य लवोयरनाम महिला, सो य मच्छिगहणस्य गल गहाय तलाए गान्धो, आगमाए
मंसं वाक्कण तेण सो तस्य पक्षिणो, तस्य य एगो मच्छो बसह, सो य मसगणेण तस्यागान्धो, नाय अहा अह गहणस्य केणइ मच्छि
एण समसो गलो पक्षिको, तो गलस्य चाठदिसि सणिय ममिओ सवमसं साइओ, मच्छियस्य वाहणस्य पुच्छेण गलोविओ,
तजो विओ मच्छोचि चितिय छट्टति गलो मच्छिएण कण्ठिको, विहो य मसमच्छरद्विओ, सो बिलक्रीगुओ, एव विलि बाराठ, तजो
अइव बिलक्रीगुओ-अहो ! केणइ पुणमच्छेण मे गलामसं सड अइ च वाहिको, तो कइह सो गदियबोचि, जाव थिरविहीसरितो

धमा-
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१५१॥

चित्ततो निष्ठह ता मच्छेण भणियो-यो भो मच्छिय ! किमेवं श्यासि, हुं नायं, मम गहणत्थं उवाए चित्तिसि, एत्थ सुणेहि मे वयणं, जहा निच्छजोसि तुमं, अहं तिन्नि वाराउ बलागाए पचो, गिलाणत्थं चंचूए गहाय उट्टं उच्छलियो, तो नियविनाणेण तिरिच्छो पडियो, तीसे सुहे न माइ, अओ पब्भट्ठो नट्ठो य, तथा-तिन्निवाराउ वेलाए भट्ठो पक्खित्तो ज्जडत्ति वेलाए चैव संह नियत्तिऊण ठाणं पचो, तथा एकवीस-वारा मच्छिएण तत्थ जालं पक्खित्तं, अहंपि मद्धे पडियो, ताव सो न अज्ज विप्पइ ताव ज्जडत्ति हेट्ठे कद्धमे पविट्ठो, तं उवरिद्धियं तेण संकोणियं तत्थ छेद्वेहिं, तथा एगवारं मच्छिएण दहाउ जलं सोसिऊण बहुहि मच्छेहिं सह अहं गहियो, सो य तिकखे सुले सबे ते पोइउं लग्गो, मए सयमेव दंतेहि सुलो गहियो, पोइओत्ति नाउं तेण नाहं विट्ठो, सो य कद्धमधोवणत्थं तलाए छूढो तओहं तत्थेव जले पविट्ठो; तं एयारिसं तं मंसहं मच्छियविद्धियगलायबंधणाभिमवकारगं, जं गलेण धेत्तुं इच्छसुत्ति, सूत्रं सुगमं, नवरं बलयासुहेत्ति वेलिकासुख इति वेलाये ममं तिमं घट्टिय वट्टुणंति-घट्टयते स्म-मत्स्यादिना चालयते स्मेत्ति घट्टितं गलादि तस्य घट्टनो-अभिमवक इत्यर्थः रूपकत्रयार्थः ॥ ६३१-६३३ ॥ भावत्रासैपणायां रागद्वेषपरिहारो मुख्यो, अतः साधुभिक्षाटनेन द्विचत्वारिंशदोषशुद्धां भिक्षा-मादायोपाश्रये भोजनार्थं उपस्थितः संस्वारवाञ्छित्यात्मनाऽऽत्मानमनुशासितुमाह—

बायालीसेसणसंकडंमि० ॥ ६३४ ॥ व्याख्या—द्विचत्वारिंशत्संख्यां आधाकर्मादिदोषाणामेषणापरिहारार्थमन्वेषणं तथा विषम (ः) तस्मिन्ग्रहणे-भक्ताद्यादाने जीव !-हे अन्तरात्मन् ! न-नैव महुरन्नकृते छलितस्त्वं-वंचितः दात्र्येति शेषः; ततश्च इदानीं-संप्रति येन प्रकारेण न-नैव छश्यसे-वंच्यसे, भुंजान-इमां भिक्षामभ्यवहरन् रागद्वेषाभ्यामभि(प० १०७) ष्वंगप्रीतिभ्यां तथाकर्चव्यमिति च शेष इति गार्थार्थः ॥ ६३४ ॥ तामेव मेदत आह—

पासेसणा उ माधे० ॥ ६३५ ॥ व्याख्या—प्रासेपणा पूर्वोक्ता, उ माधेचि पदव्यस्ययाद्भावे स्वप्यवसाये पुन भवति—जायते प्रथस्ताऽऽद्या, वधेवेति समुच्चये, तथा अग्रस्ता तद्विपरिता, तत्र प्रथस्तेतरमाह—अग्रस्ता पूर्वोक्ता पचविधा—संयोजनाप्रमाणान्नाम्र-ब्रूयकारणरूपा, तद्विपरिता—अग्रस्ताया विपक्षभूता प्रथस्याख्याः, पुनरिति गार्थार्थं ॥ ६३५ ॥ संयोजनाया निक्षेपमाह—

दधे माधे संयोजना उ० ॥ ६३६ ॥ व्याख्या—द्रव्ये—द्रव्यविषया, तथा भावे—भावविषया समुच्चयार्थस्तुषब्दोऽत्र योज्य, संयोजना—कृतादे रसमुत्पादनाय दध्यादिष्वुन्मिश्रण, स्यादिति सर्वत्रशेष, तुर्व्याख्यात एव, तत्र द्रव्ये—द्रव्यविषया द्विधा—द्विभेदा, बहिर्गतौचि च समुच्चयार्थं, सुषब्दं व्यत्यययोगाद्बहिर्गतं—गाद्या अन्वयत एव, तत्र भिन्नां समुदानां चियत्ति—अवधारणे, तथा बाधे-धेत्यायां हिटमान-पर्यटन, सजोएचि संयोजन-भीजनमुपचाराणकारणमपि संयोजयेत् कृतादीनां ज्ञाने दध्याधर्मं पर्यटनेद्वा रुच्यमाने भिन्नपत्रेषु स्थापयेत्साधु-र्थवितरिति शेष, तत्र—सस्मिन्साधो गाद्या गाद्यसंज्ञेति गार्थार्थं ॥ ६३६ ॥ एत स्पष्टयत्नस्यतरां तु प्रतिपादयन्माह—

खीरदधिधृक्कूरु० ॥ ६३७ ॥ व्याख्या—इद्विरसाधुर्भिक्षामटन् खीरदधिरूपकट्टरत्नाभे दुग्धस्य—गोरसस्य मुद्रादिवाले स्त्रीमनोन्मिथतृवटिकानां च प्राप्ती, तथा गुहसम्पिर्बद्धकवालके गौरयोरेतद्रव्यविशेषस्य योलवटकानां चोपलक्षणत्वान्महकादिग्रहलोभे सतीत्यनुश्रुचि, रसगुच्या संयोजना स्यादिति शेष, भिक्षार्थं खटवा साधुना क्षीरं लब्ध, ततो रसद्विनिमित्तं गुहगवेपयतीत्यादि, यद्वाऽधुना भीक्षितानि माजनवेलयां यावदुतानि सरसानि यक्षिष्यन्तीति भोजन कुर्वन् मीलयिष्यामीति विचिन्त्य क्षीरादीनि लब्धानि बहिरैव दृश्यत् दृश्यन् माजनेषु मूलाति, अतस्त्वभ्यंतरा पुन धिवा—त्रिभेदा स्यादियत्रोपरत्र च शेषो यथा पात्रे भिक्षाटने वसतौ वा भाजनविषया, तथा लवणचि समुच्चयार्थस्तुचान्द्रयोजनाह्वरणयाने च कवलविषया च, तत्र विभाषा—विविध गणन स्याद्यथा सुक्रुमारिकादि येन खटवागुह-

रोचते तद्विक्षां पर्यटन् वसतौ वयोव्रयणतस्तेनैव सहैकस्मिन्नेव पात्रे चिरं व्यवस्थापयतीति यदुक्तां केविद्यदि (१) वसतौ तदाऽभ्यंतरा च भिक्षाचर्यायां तदा नोद्येति व्याख्यायन्ति, तुर्व्याख्यात एवेति गाथार्थः ॥ ६३७ ॥ द्रव्यसंयोजनाया दोषान्विभणियुः प्रस्तावनामाह—
संजोयणाए दोसा० ॥ ६३८ ॥ व्याख्या—संयोजनायां द्रव्यरूपायां दोषा-वक्ष्यमाणा अपायाः स्युरिति शेषः, यथा यः कश्चित्साधुः संयोजयति-मीलयति भक्तपानं-कुरादिकं दध्यादिना संह्यादीत्यर्थः, उः पूरणे, दन्वाइ रसहेउंति सूचनाद् द्रव्यरसादिहेतुरेवति, तत्र द्रव्याणां मीलनीयकूरदध्यादीनां रसो विशेषमिष्टता आदिशब्दात् सुकुमारितादिग्रहः, एतल्लक्षणा, हेतुनिमित्तं यस्य स एव न तु " पत्तेय पउरलंमे (६४०) इत्यादिकः, व्याघातः-चारित्रविराघनां, तस्य साधोः अयं वक्षमाणः भवति-जायत इति गाथार्थः ॥ द्रव्यसंयोजना-सेवायामनन्तरोदिष्टं व्याघातं विमणियुर्भावसंयोजनामाह—

संजोयणा उ भावो० ॥ ६३९ ॥ व्याख्या—संयोजना पूर्वोक्तार्था, उ भावेति पदव्यत्ययाद् भावे त्वध्यवसाये, पुनः इयं स्यादिति शेषः, संयोज्य-मीलयित्वा तानि क्षीरादीनि द्रव्याणि-वस्तूनि, ततः संयोजयेद् द्वितीयादित्यर्थः कर्म-ज्ञानावरणादि आत्मनीति शेषः, ततश्च कर्मणा पूर्वोक्तेन भव-संसारं निवर्तयतीति शेषः, भवं ततो सकाशाद्दुःखं-असातां प्राप्नोतीति शेषः, द्रव्यसंयोजना क्षीरादि-द्रव्यविषया, गृह्णिरूपोऽध्यवसायो भावः, संयोजना त्वात्मना सह कर्मादीनां मीलनमिति भावेन संयोजना, भावेन संयोजना भावसंयोजनेति गाथार्थः ॥ ६३९ ॥ द्रव्यसंयोजनायामपवादं गाथाइयेनाह—

पत्तेयं पउरलंमे० ॥ ६४० ॥ रसहेउं पडिसिद्धो० ॥ ६४१ ॥ व्याख्या—पत्तेयत्ति एकमेकं साधुसंघाटकं प्रति प्रत्येक-मनुस्वारलोपः, प्रचुरलमे-धृतादेर्विपुलप्राप्तिसिद्धिश्च मुक्तसाधुभिरभ्यवहतादुद्धरितं शेषं तस्मिन्, चः समुच्चये, शेषः-स्थानन्तरोक्त-

विधिनोदरितस्य गमनमुपमोगस्तदर्थ-उक्तिमिष द्रष्ट- तीर्थकारादिमिरनुशात इत्यर्थः, संयोग- संयोजना-उद्धरिष हि घृषादि येन केनचिद्-
सुकुमारिकादिना सह भवति तेनैव शोचक्य, येन परिष्ठापनीयाञ्चास मायधिरं सस्यत्, सल्लरुकारे, अयेति संयोगविशेष प्रतिपादना-
नन्तर्व्योक्तकः, क्रम-परिपाटित- कारणानीत्यर्थे, तस्य संयोगस्य अय " पंचेय पठरलमे " इत्यायुक्त्स्यो वक्ष्यमाणभाष्य यया
भवति-आयत-इति वक्ष्यमाणभाष्य यया रसहेतुति विभक्तिन्यस्ययाद्रसहेतु, सविशेषशोभनस्वपादाननिमित्त, प्रतिषिद्धस्तीर्थकरादिभि-
निषिद्धः संयोग मतीत, स एव करुणन्ते कर्तुमुचित, गलनार्थ-रोगनिमित्त यथा यस्य कस्यचित्साधो, वा समुच्चये, अमक्तछद्-आहारे
अरुचिः स्वावश्रोपरत्र च शेष, सत्येस्वश्रोपरत्र च सामर्थ्यगम्य, तथा सुस्वाय उपचारात् सुखकारिसंयोजिताहाराय शुभस्य वा संयोग-
जाताय प्रमानाहारस्योचितयोग्यो रावपुत्रादि- स इत्यत्रापि योग तस्य तथा अभावित साधुचितेन संयोगरहिताहारेण भोजनकारणे-
नाचपि सम्यगनुयात, य- शिवकादि तस्य, यः समुच्चये, करुणत् इति सर्वत्रानुवृत्तिः, एतेषां हि सालनकादिनैवाशारेरोचत इति
गाथाद्वयार्थ ॥ ६४०-६४१ ॥ इति वीरगणिविरचितायां शिष्यहितायां शिष्यनिर्मुक्तिशुचौ संयोजनाख्य चतुर्थे धारं समाप्त
मिति ॥ य ॥ उक्त संयोजनाद्वारण्य प्रमाणद्वारमाह-

वशीसं किर कपला० ॥ ६४२ ॥ क्याख्या-द्वान्निश्चलतीका, किरिचि किलिचि मध्यममाणेनैव अषन्यत स्तोका उक्तवृत्तस्तु
पदवोऽपि स्युरिति वाचक, कवला-भासा आहारो-भाजन कुक्षिपूरक इति सामीप्योपचारादुदरभरक पद वृत्तिकारक इत्यर्थः, मणित-
स्तीर्थकारादिभिरुक्तः, इह द्वारपर्यंत यावद्विशेषमजन मुक्तैव कस्मिन् विन इति वक्ष्य, पुरुषस्य-पुस, तथा महिलाया-खिय अष्टाविंशति
प्रतीता-अयेति नवेयु- स्यु । कवला-भासा, नपुंसकस्य चतुर्विंशतिस्ते स्यु, परं तस्य प्रायोऽप्रमाजनीयत्वात्त्र प्रमाण नोक्त, इह य

क्षमा-
रत्नीया-
वचुर्येता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥१५३॥

आहारितो वृत्ति(द्धि) ज्ञानादिद्विद्धि च करोति, तस्य (प० १०८) द्वात्रिंशो भागः साधोः कवलप्रमाणं, स च तथा मूलो मणसो-
ल्यादिवक्ष्यमाणन्यायेनैव स्यादिति गाथार्थः ॥ ६४२ ॥ इतः प्रमाणान्नूनन्याहारस्य नामभेदानाह—

एत्तो किणाह हीणं० ॥ ६४३ ॥ व्याख्या—इत एतस्माद् द्वात्रिंशत्कवलप्रमाणाद् एकेनापि केवलेनाप्यास्तां द्वयादिभिरित्य-
प्यर्थः, कवलेनेति प्रक्रमेण हीनं-न्यूनं यावत्किमिहार्धं-षोडशकवलप्रमाणं अर्द्धाद्धिं अष्टकवलप्रमाण, चः समुच्चये, प्रमाणं भोजनं साधोः
पर्यंतं श्रुवते-जल्पन्ति धीरास्तीर्थकरादयः मात्रा संयमनिर्वाहः, सेव मात्रा-प्रमाणं यस्य संयमनिर्वाहः क्षम इत्यर्थस्त्वं, चः समुच्चये,
तमेव चावभङ्गमाणन्यूनत्वेनावमाल्यं, चः पूर्ववत्, उपलक्षणत्वाद्यथानुरूपं साध्वीश्र्वाश्रित्यैतत्सर्वं ज्ञेयमिति गाथार्थः ॥ ६४३ ॥
प्रमाणदोषान् भेदेनाह—

पगामं च निगामं च० ॥ ६४४ ॥ व्याख्या—प्रक्रमं, चः समुच्चये भिन्नक्रमश्च, तथा निकामं, चः समुच्चये, यः कश्चित्साधुः
तथा प्रणीतं मत्कपानं प्रतीतं, आहारयेदश्रीयात्, तथा अति-बहुकं तथा अतिबहुशः, उक्तचकारात् अइप्प्रमाणं इति च, तत्रापि
प्रमाणं मत्कपानं, लिंगव्यत्ययाददृष्यमानो वा साधुः, तस्येति शेषः, प्रमाणदोषः-आहारविषयं मानदूषणं मुणितव्यः-ज्ञातव्य इति,
भेदपदकप्रतिपादको गाथार्थः ॥ ६४४ ॥ तत्राऽऽद्यभेदत्रयस्वरूपमाह—

बत्तीसाह परेणं० ॥ ६४५ ॥ व्याख्या—द्वात्रिंशतिः प्रतीतायाः कवलानामिति प्रक्रमः, परेणोद्धं त्रयस्त्रिंशदादिकवलेरिति तत्त्वं
भोजनमिति प्रक्रमः, अत्रेतनपेदे नित्यप्रहणादिहैकस्मिन्नैव दिने ज्ञेयं, तत्किमित्याह-पगामति अनुस्वारलोपात्प्रकामो-प्रकामाल्यं, तच्च
केवलप्रकामत्वेनैतैरगलत्स्नेहविन्दुभिर्ज्ञेयं, यदि तु गलत्स्नेहविन्दुभिः स्यात्तदा प्रकामः प्रणीतश्चाद् द्वौ दोषौ स्यातां, एवं शेषदोषश-

परि० ९
वीराचार्य-
कृतटीका-
या अन्त्य-
भागः ।

॥१५३॥

हृत्तरुपरि भावनीयं, नित्यं पुनर्निरन्तरं दृश्यादीनि तानि, पुनः पुनः शब्दो मध्यमानं सुसन्दर्भेषु मः, तदेव प्रमाणभोजनं, दुर्व्याख्यात एव, निकाम-निकायस्य, यत्पुनर्व्यक्तिमपि पुनः यत्पुनःप्रापमानेभ्यः कवलेभ्यश्चेतवत् स्नेहो वृत्तादिर्यत्र तत् प्रणीतमिति, स-प्रणीतमित्यनेन शब्देन समोचनं, नुदास्तीर्यक्यावयं भुवते-भवन्तीति गार्थार्थः ॥ ६४५ ॥ अतिबहुकाविक्रमेवनदोषानाह—

अत्रबहुपुत्रावबहुसो ॥ ६४६ ॥ व्याख्या—अतिबहुकमिति बहुकाख्यं, तथा अतिबहुशो[भिः] वा तथातिप्रमाणेन कारणप्रदेनादृश्यमानेन वा साधुना यद्भोजन-अशनादिकं मुक्त-अस्यबद्धं, हावयेद्वा-पुरीषाधिक्यं कारयेत्, यद्वा वासयेच्छदि-कारयेत्, यद्वा मारयेद्वा-माणस्यार्णं कारयेत्, वासन्दाः स्वस्थाने विक्रमार्णां, तदिति बहुकादिभोजनं, अतीर्यद्वा-अपरिणमत्, इह स्वरूपप्रतिपादनमस्वावेऽपि यद्बहुकमिमात्रस्य पूर्वं दोषा उक्तास्तदस्यारमविराषनादिविपरिहारता प्रकटिता स्यात्, तन्नालविराषना भरज्यदे संयमविराषना तु तापनार्थं तेजःकायादिविराषनाया. प्रवचनविराषना औदारिका एत इत्यादिक्यापवादात् उपलक्षणशालक्याविक्रमभोजनेऽपि यमाऽनुरूपदोषा भावनीया इति गार्थार्थः ॥ ६४६ ॥ अतिबहुकमिमात्रस्यस्यमाह—

बहुयातीयमावबहुपुं ॥ ६४७ ॥ व्याख्या—बहुयातीय इति साध्यद्विधीयैक्यवनलोपाद् एकस्मिन् दिने बहुकं न्यूनोद-रतादित्वेन परिपूर्णं अस्ति-अतिक्रान्तं स्वप्रमाणाधिकमित्यर्थं, यदशनादिकमिति मुक्त इति च सर्वत्र योगः, तत्किमित्याह अति-बहुकमिति बहुकाख्यं, स्मादिति सर्वत्रयोगः, तथा अतिबहुशोति बहुशोऽभिधानं स्यात्, तिस्रा-त्रिवारा इति सामर्थ्यगम्यं, मुक्ते यदशनादिकं तिष्ठति तिष्ठम्यं. पुनः परेणोपरतवत्सारादित्यर्थः, च विपयि तदेवाशनादिकं यद्द्रव्यं, तत्किमित्याह-अदृश्यमाणति अतिप्रमाणमिति प्रमाणाख्यमस्याप्येतेन वाच्यं इत्युचितं संस्कारंतरमाहन्व-अदृश्यमाणमद्वयप्रमाणाख्यं स्यात्, मुक्ते-अस्यमहरति,

धमा-
रत्नीया-
न्युपेता
मी-
पिण्ड-
निर्मुक्तिः ।

॥१५४॥

यदशनादिकं चेति व्याख्यात एवेति, अतृप्यमानो-अतिलोभ्योऽद्युषि मन्व्यमानसाधुरिति गाथार्थः ॥ ६४७ ॥ एवं प्रमाणातिरिक्तस्याहारस्य भोजने साधो दोषा उक्ताः, अथ तस्यैव प्रमाणादियुक्तस्य भोजने गुणानह—

हियाहारा भियाहारा० ॥ ६४८ ॥ व्याख्या—हिताहाराः-शरीरोपकारिमोजिना, तथा मिताहारा-द्वान्निशत्कवलभोजिनः, अरुपाहाराः-द्वान्निशत्कवलभ्यः स्तोकरभोजिनः, चः समुच्चये, ये केचन नरा-मनुष्याः स्युरिति शेषः, न-नैव तान्हिताहारादि-भोजिनः वैद्याः-चिकित्सकाः चिकित्सन्ते-प्रतिज्ञाप्रति, यतः अप्पाणंति आत्मनः स्वस्य षष्ठ्यर्थे द्वितीया, आत्मनेति शेषः, ते-हिता-हारादिभोजिनश्चिकित्सका वैद्याः, (अ)हिताहाराहारनिषेधनादेव वर्चत इति शेषः इति श्लोकार्थः ॥ ६४८ ॥ अन्तरश्लोके हिताहार उक्तः, स चाहितपरिहारपूर्वकः स्यादित्यहितहिताहारौ वाच्यौ, तौ च केवलौ संयोगतश्च स्यातां, तत्र संयोगस्तावदाह—

दहितिल्लसमाओगा० ॥ ६४९ ॥ व्याख्या—दधितैलयोः प्रतीतयोः समायोगो-मलिनं सः अहितः-कुष्टविपकारादिकारी, श्रूयते च समप्रमाणायास्तैलघृतयोर्मिलितायाः कियता कालेन विषपरिणतिर्भवतीति सर्वत्रयोगः, तथा क्षीरदधिकांजिकानां प्रतीताना-मन्योन्यं च समायोगो, अहित इत्यनुवर्तनार्थं, उपलक्षणत्वात् क्षीरशक्कसमायोगादिप्रहः, तथा पृथगं प्लुतघृतगुडाघतिसूक्ष्मद्रव्यमिलनं पुनः रोगहरं-व्याधिनाशकं भवति, एनमेवार्थं व्यतिरेकेण समर्थयन्नाह न-नैव, चः पूरणे हेतुः-कारणं भवति-जायते, रोगस्य व्याधेरिति गाथार्थः ॥ ६४९ ॥ “ नवीसं किरिकवला ' गा. ६४२) ” इत्यादिना कवलस्याहारस्य पुरुषाणाश्रित्य प्रमाणादिकमुक्तमथ तस्यैव सपानस्योदरमाश्रित्य प्रमाणादिकमुक्तं, विभागेन प्रमाणमाह—

अदमसणस्स संबंजणस्स० ॥ ६५० ॥ व्याख्या—इह सम्भेवोवरविबर-वडिंभगीनिरुच्यते, तत्र द्वे भागौ त्रयं अशनस्य

परि० ९
वीराचार्य-
कृतटीका-
या अत्य-
भागः ।

॥१५४॥

इत्यादेः ध्वन्यनस्य वक्रादिपुञ्जस्य कुर्यात्-विद्वन्मात्, तस्य इत्यस्य क्वञिक्वादेः, शी-द्विसंख्यो मागावद्यो कुर्यात्, तथा बापुप्रविचरणार्थ-
 वचोविठमेवम संभरणाय कम्पाग दोष वद्वंशं न्यूनं हीनं कुर्यात्-विद्वन्मात् सापुः, ध्वन्यया हि वातः वीहो कुर्यादिति, चलत पथेव
 मागाः सदाऽप्यथो न इति गामांशं ॥ ६५० ॥ इदं पाठारम्भां कालोपेक्षया (५० १०९) स्यात्, स च त्रिणां, तथा पाठ-

शीप्रो ठसिनो नाहारणो० ॥ ६५१ ॥ इयास्या-शीठ-धीतलो उच्चो-धर्मवान् साधारणो-मध्यमः, क्रमदो वर्षाकाल
 उन्नकाठ धीवकात्म्य, च सपुवदे, कालो त्रिणा-त्रिविधः सुमित्तस्यो-डातम्यः, व्यवहारेणैयशुकं, येन वर्षाकालेऽपि मागले स्त्रोकं
 मात्रपदे ऽ नदुनरं शीवं स्यादित्योदेवमुच्यसाधारण्योरपि माग्नीय, तथा वर्षाकालेऽपि यदा क्वद्विनी महत्रं लगति तवोप्य,
 उन्नकाठेऽपि यदा कारविनी रहति तदा शीतलकाठ स्यादिति, निश्चयतस्तु वर्षाकालदीनां त्रयाणां मध्ये यत्र समये शीतमपिकं स
 शीठः, यत्र उच्च स उच्चः, यत्र द्वयोरपि साम्य-साधारण काठः स्यात्, किंवा इत्याह-साधारण जनतरोके काले पूर्वोक्ते, तत्र तेषां
 शीठदीनां त्रयाणां मम्यात्, आहारे मक्षपानविषया इय " अद्भमसणस्ये " स्यादि गायो(गा० ६५०)का मात्रा-प्रमाणं स्यादिति
 शेषः, न सन्तरे वक्ष्यमाणगायानो त्रिविधस्यापि काठस्य विषयं मागेर्मक्षपानमान प्रयकार एव भणियतीति, तेनैव स्वानपतितेन
 साधारणकाठस्य विषयित आसते, किमत्र दृयकतुकमिति !, उच्यन्ते, सुसकारितेन तस्य साधन्यस्याप्यनार्थमिति गायार्थः ॥ ६५१ ॥
 त्रिविधमपि अख्यामित्य मागेर्मक्षयनेमात्रमाह-

मीए वरम एगो० ॥ ६५२ ॥ इयास्या-इह मागवर्धि(निष्ठाव)शीव साधारण उच्चमेति काठन्यास. कार्यः, यत्र मक्षपायो-
 द्वयोरपि पथेव भागा कार्वा, यत्र शीते पूर्वोक्ति, प्रस्य क्वञिक्वादेः एङ्-एङको भागः स्यादिति शेषः, मळे चत्वारः-चतुःसंख्या-

श्रमा-
रत्नीया-
वसुपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्मुक्तिः ।

॥१५५॥

भाग इति पंच स्युः, साधोर्भोजनप्रमाणमिति सर्वत्र प्रक्रमः, साधारणो हि द्विषा-शीताऽपेशयोऽपेक्षया च, तत्र यत्र न बहुधीवं स शीताऽ-
पेक्षया मार्गशीर्षयो, यत्र तृणता च बन्धी स उष्णाऽपेक्षया माघफाल्गुनो, तत्र शीताऽपेक्षया तां तगाढ-अयत्नेति मकारान्तरयोतकः,
द्वौ-द्विसंख्यौ भागौ, पाने पूर्वोक्ते पानस्येत्यर्थः, से इत्यत्रोत्तरत्र च यथा संग्रहं शेषः, सेसा उ मत्तस्म इत्यत्रोत्तर च योगाबुद्धरिता-
ख्यौ भागाः, पुनर्भक्त्येति पंच, तथोक्त्यो पूर्वोक्ते द्रवस्य जलस्य, तत्र त्रिसंख्या भागाः सुभक्त्य पुनर्हो भागौ स्त इति पंच,
उष्णाऽपेक्षया साधारणमाह-द्वौ-द्विसंख्यौ स्तः, चेति प्रकारान्तरयोतकः, द्रवस्येति प्रक्रमः, शेषस्तुद्धरिता त्रयो भागाः पुनः मक्तस्या-
सनस्येति पंचः भागाः इति चत्वारः कालभेदा जाताः, परं यत्र एव शेषाः, साधारणयोर्द्वयोरेपि तत्रैत एकत्वमिति गार्थार्थः ॥६५२॥
भागानां स्थिरचरुनां गाथाह्वयेनाह-

एगो द्ववस्त भागो० ॥ ६५३ ॥ एतथ उ तद्व चउत्था० ॥ ६५४ ॥ कथाह्वया-एकः-एककः द्रव्यस्य पूर्वोक्तस्य भागः
पष्ठांशः अत्रस्थितो नित्यभावः स्यात् प्रकान्तानां पंचानां पष्ठांशानां मध्यात्, तथा भोजनस्य पूर्वोक्तस्य द्वौ-द्विसंख्यौ भागौ पष्ठांशौ
स्तः, अत्रस्थितायिधि प्रक्रमः, इति त्रयो भागा अत्रस्थिता नष्टेति बुद्धि गच्छतः, वा-निरुक्त्ये शीयंति-द्यानि गच्छति, वा पूर्वस्य, दो
दोचि द्वायेन २ प्रतीतौ साधारणप्रेतनशब्दलब्धभागौ शेषपष्ठांशौ तु व्याख्यात एव एकैके पाने गेके च, शीतादाराभ्य उष्णं माघद्व-
तस्य पानस्य बद्धत मक्तस्य तु क्षीयेते, उष्णादारभ्यः शीतं याद्वत्तस्य तु मक्तस्य चर्द्धते पानस्य तु क्षीयते, शीतो धेको भागो द्वव-
स्य स्यादभूततः साधारण एको बद्धित उष्णो एको बुद्धित इति द्वौ बद्धित एकावाभित्याधीति, अत्र दतेनां मध्यात् पुनः चतुर्धौ पूर्वोक्तौ
दुभियपि द्वायेव प्रतीतौ अनवस्थितौ चलो मवेपि भवेतां-जायेत भागौ पष्ठांशौ, तथा पंचमपि विमकिलोपासंभगः षट्ः प्रथमो द्वितीय

परि० ९
वीराचार्य-
कृतटीका-
पा अन्त्य-
भागः ।

॥१५५॥

एते प्रतीता एव, चः समुच्चये, अवस्थिता-सदावस्थामिन मागा पद्यांशाः स्युरितिनोप, तत्र पचमः यानविषय, यदो वायुविषय प्रथमद्वितीयौ मरुविषयौ तृतीयचतुर्थौ मरुपानविषयौ, इह हि "अद्धमसणस्से"त्यादि गायानु(गा० ६५०)स्यारत शीते प्रथमद्वितीय-तृतीयचतुर्था मागा मरुस्य पचमस्तु यानस्य स्यात्त साधारणे प्रथमद्वितीयतृतीयमरुस्य चतुर्थपद्यमे तु यानस्य इत्यानतरोष्ठ काला-ज्येष्ठ्या, अत्र काले चतुर्थभागस्य मरुः निष्काशान्त्यगो प्रवेष्टाचानवस्थितेनैवमुज्जो सा तृतीयस्य तु साधारणे पानानि कोशाग्रुक्ते प्रवेष्टाच्च सत्वे तृतीयस्यैवैष्य शीते चतुर्थस्याशेषाणां चतुर्णामपि सर्वकालेषु विद्यमानत्वादवस्थितैव, इह मरुके भागानां वृद्धि तुमुत्साया वृद्ध्यापि सा यास्तु हान्यित्यादि भावनीयेति गायार्ह्यार्थ ॥ ६५३-५६४ ॥

इति वीरगणिविरचितायां पिंडनिर्मुक्तिवृत्तौ प्रमाणाख्य पञ्चम द्वारं समाप्त ॥ ५ ॥

तच्छ प्रमाणद्वारमयाभारधूमाल्पद्वयावसस्तत्राभारधूमौ नामादि भेदाद्युद्धा, तत्र नामस्थापने पूर्ववत्, द्रव्याभारस्तु काष्ठ-मग्नित्वत् निर्धूम ज्वलद्ग्निरूप, आभाभारस्तु रागपरिणाम, द्रव्यधूमस्य काष्ठादेर्वसमानस्य सक्त प्रतीत, भावधूमस्तु द्वेषपरिणाम, इह तु भाव्याभारभावधूमस्वरूपद्वेषाम्यामविकारस्तथा चाह—

त होह सइमाल० ॥ ६५५ ॥ व्याख्या—तत्तिकमप्यशनादिक भवति-जायते अंगार पूर्वोक्तशब्दार्थव्यारिन्निषेधनवहनसमर्थो रागपरिणाम, इह यवाश्रित्य सायुस्तेनाभारेण सह वर्धते उपचाराशुशनादिकमपि तथेति सहाभारेण सागरं, यत्किमपि आहार-यत्पन्थवहरति मुच्छित्तो सुप्तु ममेतदित्यादिरागवान् संभवन्, तदशनादिक पुन भवति-जायते, पुन पूर्वोक्त शब्दार्थव्यारिन्निषेधनस्य चूनामगानवाकरणसमर्थो द्वेषपरिणाम, ततश्च पूर्ववत्सदृशमेन सधूमां यत्किमपि आहारस्यस्यम्यवहरति निषन् क्रूमेतदित्यादि दोषाद्

धमा-
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१५६॥

गृह्णति गार्थः ॥ ६५५ ॥ द्रव्याङ्गारधूमयोः स्वरूपमाह—

अंगारत्तमपत्तं ॥ ६५६ ॥ व्याख्या—अङ्गारत्वं—द्रव्याङ्गारमावं अत्राप्तं—अगतं सन् ज्वलन्—दाहक्रियामनुभवन् इन्धन-
काष्ठादि सधूमं तु—सधूममेव प्रोच्यत इत्यत्रापि योगः; तथा अंगारइत्यङ्गार एव ध्वनिना प्रोच्यते—भण्यते, तं चियत्ति तदेवेन्धन-
दग्धं—सर्वथा ज्वलितं, तत्स्वरूपविशेषणमाह—गते—सर्वथा ज्वलितत्वेनायाते धूमे द्रव्यधूमे इहाङ्गारसधूमयोर्व्यत्ययेन व्यवधानमुत्पत्तिक्रमांगी-
करणाज्ज्ञेयं पूर्वं हि काष्ठादिवत्समानमर्धदग्धेषुष्णस्वभावं सधूमं स्यात्ततः सर्वथाज्वलनरूपामङ्गारतां भजतीति गार्थार्थः ॥ ६५७ ॥ अथ
रागसामर्थ्यमाह—

रागगिगसंप्रलितो ॥ ६५७ ॥ व्याख्या—रागः पूर्वोक्तः; स एव चारित्रिः(प० ११०)धनदाहकत्वाद्गनिः ज्वलनस्तेन सम्यक्-
सामस्त्येन पलितो दीप्त्यौ व्याप्त इत्यर्थः; सः साधुः सुज्ञानो—अभ्यवहरन् प्राशुकमपि न केवलमप्राशुकमित्यर्थः; उप-
लक्षणत्वादेपणीयग्रहः आहारं—अशनादिकं निर्दग्धं—सर्वथा काष्ठादिवहना निर्धूमा इत्यर्थः; सांगारः द्रव्याङ्गारस्तेनिभं सत्वं, ततः करोति—
विधत्ते परिणामवसाञ्चारित्रमेव दाहत्वादिन्धनं ज्वलन् तत् क्षिप्रं—शीघ्रं, यथा लङ्कारैः काष्ठादिकार्यं न सिध्यति तथा तेन चारित्रिण कृत-
दुःस्वमोक्षो न शीघ्रं लभ्यत इति गार्थार्थः ॥ ६५७ ॥ द्वेषसामर्थ्यमाह—

दोसगगीवि जलंतो ॥ ६५८ ॥ व्याख्या—द्वेषः पूर्वोक्तः; स एव चरित्रेन्धनदाहकत्वेनाग्निः—ज्वलनः; सोऽपि न केवल
रागाग्निनिर्दग्धाङ्गारनिभं करोतीत्यर्थः; ज्वलन्—दाहक्रियां विदधन् अप्रीतिकं रुक्षोऽयमाहार इत्यादिवचनमुच्चारणं तदेव मलिनकारि-
त्वसाम्याद्भूतो द्रव्यधूसस्तेन धूमितं प्रमायमानीकृत् चरणं—चारित्रं अङ्गारो—द्रव्याङ्गारः स एव तन्मात्रं—तेन सद्भुक्तं—तुल्यं तत्, यावदिति

परि० ९
वीराचार्य-
कृतटीका-
या अन्त्य-
भागः ।

॥१५६॥

कालावधुद्देशेन भवति-आयते, निर्वहति-श्लोचति, सावदिति कालावधिनिर्वहंसा सावन्निर्वहति सावर्धवग्भवेव स्यादिति भावः, रागेण सर्वथा दग्धेभ्यनसम चारित्र करोतीति स गुरु[होयोद्गयपणस]र्द्धोयोऽर्धदग्धेभ्यनसममिति स लघुरिति गार्थार्थं ॥ ६५८ ॥ प्रस्तुतद्वारद्वय-निगमन सर्ववोपसंग्रह षाह-

रागेण महगाल० ॥ ६५९ ॥ व्याख्या-रागेण पूर्वोक्तेन सांगारं-अङ्गारदोषदुष्ट मोहनमिति प्रक्रम, तदेव द्वेषेण पूर्वोक्तेन सपृथक्-पुंसदोषदुक्त विषाणीहि-जुद्धयस्य, तदेव पदचत्वारिणदिति संख्या दोषा-आयाकमादिवृष्णानि बोद्धव्या-ज्ञातव्या भाजनविधौ-अभ्यवहारकारणे, तत्र अभ्यवपूरकस्य किञ्चिदाभ्यात् मिश्रान्तमविन पचदशोद्धमस्य षोडशोर्णादनाया दशोपणायाभ्यस्वारो महलीवोषा पूर्वोक्ता पचमस्तु कारणाख्यो वक्ष्यमाण ननु किमप्य पृथगुक्तः, इति, तच्चयते पूर्वोक्तदोषैः शुद्धोऽभ्याहारो नैतद्विना भोक्तव्य इत्यस्य प्राधान्याप्यपनार्थमिति गार्थार्थं ॥ ६५९ ॥ श्रीहय किं निमित्तं चाहारं साधवो मुञ्जन्तः इत्याशङ्क्याह-

आहारति तवस्ती० ॥ ६६० ॥ व्याख्या-आहारयन्ति-मुञ्जन्ति तवस्विन-साधवो विगत अक्रियमाणस्वाङ्करो यस्मात् द्वन्द्वारं, च समुच्चये, एव विगतधूम, च समुच्चये, तदपि ध्यान-धर्मध्यानादि, अध्ययन-आचारादिपाठस्तस्मिन्निच-तत्समयोजन एतद्द्वय वक्ष्यमाणानां पण्णां वेदतोपशमाधीनां मध्यास्येष्टे धर्मचिन्तारूपे नेदे अवतरति, इह चास्य पृथग्पणन धर्मचिन्ताया मध्ये प्राधान्यरूपापनार्थं, एषो अनन्तरोक्तो उपदेश-आज्ञापन प्रवचनस्य-भागमस्य स्यादिति दोष, अशोयेषूद्गमादिदोषेषु जगत्प्रत्यक्षदर्थको रागद्वेषरूपो गुरुत्वमिति स्व्यापनाय क्रममपन, त्यक्तौ सो दोषो सहयानुक्तविति गार्थार्थं ॥ ६६० ॥ इति वीरगणिविरचितायां शिष्यहितायां विदित्युक्तिप्रवावहारपूरुमारूप्य षष्ठसप्तम द्वारद्वय समाप्तमिति ॥ य ॥

उक्तमङ्गारधूमौल्यं द्वारद्वयमथ कारणद्वारमभिधित्सुः (आह)
छहिं कारणेहिं साहू० ॥ ६६१ ॥ व्याख्या—पद्भिः प्रतीतैः कारणैः—प्रयोजनैः साधुः—यतिराहारयत्नपि मुंजानोऽप्यना-
हारयत्नेवेत्यप्यर्थः, आचरति—करोति धर्म—पुण्यं, तथा षड्भिश्चैव—षट्संख्यैरेव कारणे—निमित्तैः, निर्व्यूहयत्नपि प्रकृतमाहारं त्यजन्नपि
न केवलमाहारयत्नित्यप्यर्थः, आचरति—धर्मं करोतीति गाथार्थः ॥ ६६१ ॥ तत्राद्यानि कारणान्याह—
वेयणवेयावच्चे० ॥ ६६२ ॥ व्याख्या—वेयणत्ति सूचनोद्देशनोपशमनार्थं—पीडापगमाय, तथा वेयावच्चेत्ति विभक्तिव्यत्यया-
द्वैयावृत्त्यकरणाय आचार्यादिषु मक्तदानार्थं, तथा इरियद्वाएत्ति सूचनादीर्याशोधनार्थं ईर्यासमितिपालनाय, चः समुच्चये, तथा
संयमार्थं प्रत्युपेक्षणादिनिमित्तं, तथेति वाक्योपक्षेपे, प्राणप्रत्ययाय—जीवनायेत्यर्थः, इति पञ्चकारणानि, षष्ठं प्रतीतं कारणं पुनः धर्म-
चिन्तायै—श्रुतचारित्रधर्मपर्यालोचनार्थं सुखीतेति सर्वत्र शेष इति गाथार्थः ॥ ६६२ ॥ एनामेव गाथां गाथाद्वयेन विवरितुमाह—
नत्थि छुहाए सारिसा० ॥ ६६३ ॥ इरिअं नऽवि सोहेई० ॥ ६६४ ॥ व्याख्या—न—नैव, अस्ति—विद्यते क्षुधा—बुसुक्षा
सहशा—तुल्या, अपरेति सामर्थ्यगम्यं, वेयणत्ति वेदना—पीडा यत इति शेषः, सुखीत—अश्रियात्साधुः, तत्प्रशमनार्थं—वेदना-
विनाशाय, तथा छाओत्ति बुसुखितो—भोजनरहितः, वेयावृत्त्यं—आचार्यादिमक्तदानादि न—नैवाचरति—शक्नोति कर्तुं—विषातुं यत इति
शेषः, अतोऽनेन कारणेन सुखीत—अम्यवहरेदिति, तथा ईर्यामीर्यासमिच्छिं प्रतीतं, चः समुच्चये, न—नैव शोषयति—पालयति, बुसुखित-
शब्दोऽत्रोत्तरत्र च प्रक्रान्तः किंतु प्रथमांतः पछ्यांतश्च यथासंभवं व्याख्येयं इति, बुसुखितः सन्, तथा बुसुखितः प्रेक्षादिकं—प्रत्युपेक्षणा-
प्रमार्जनादिकं, चेति समुच्चये, संयमशब्दात्परतो योज्यः, संयमं प्रतीतं कर्तुं—विषातुं न तरतीति, पाश्चात्यागाथाया अनुवृत्तिः, तथा

धमा-
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१५७॥

दुमुखितस्य स्वाम नञ् चेति समुच्चये परिहीयते-क्षीयते, तथा दुमुक्ति गुणऽणुप्येहासुचि नकारलोपाणुणानुवेक्ष्यो, पूर्वापीत-
कृतस्य परावर्त्तने-अर्थचिन्तनिकायां च असक्त इति परतो योज्य, असक्तो-असमर्थं स्यादिति शेष, यतो मुञ्जीतेति याथास्यगाथाया
सर्वत्रानुचिरिति गाथाद्वयार्थः ॥ ६६३-६६४ ॥ अमोहनकारणानि विभण्युत्सस्पस्तावनार्थं षष्ठस्यामोहनकारणस्य विवरणार्थं चाह--

अहवा न कुञ्जाहारं० ॥ ६६५ ॥ वयारुपा--अथवेति मोहनकरणेष्वया विकल्पार्थं, न-नैव कुर्वाद्-विवक्ष्यात् आहार-
मोहन षड्भिः मतीते स्थानैः-करणरूपैः षडेः, संयत-साधु, अथ "सर्वत्राप्यनुचानस्य मरणाराधनासारे"ति तस्यां षड्वापयत्नो विधेय
इत्यस्वार्थस्य रूपापनार्थं षड्ममोहनकारणं व्याख्यानयथाह-पश्चात्-शिष्यनिष्पत्तिरूपसिद्धरणारेरुपरि, प्रथम दि शिष्य
निष्पादनादिशेष, पश्चिमकाले-इत्यत्रे, अन्यथा दि प्रायो मुमुक्षाऽऽविषयादिनाऽऽहार(५० २२१)परिहारो दुष्करः स्यात्, कृत्वा-
विषय आत्मानमिति शेषः, अस्या प्रथममेव संलेखनाकारणेन ज्योष-त्वोक्तोत्थात्वादिरूपा कना अर्कियस्य त समर्थकरीते आहारपरित्यागे
प्राय आर्चप्यानमुपच्यति, तथा क्षम-विशेषत क्षममुक्ततयाऽयोगमनुपस्थान्तो हि संलेखनयाऽपि मृत मुगतेः साधवो न स्यात्,
आहारपरिहारे साधुरिति सामर्थ्यगम्यं, यद्वा पच्छा इति अन्तो योज्यमिति, पश्चिमकाले-संलेखनाप्रस्तावे कृत्वा-विषय आत्मसमा-
खान्तिविशेषत उपशमने स्थितेतर्यर्थं, पश्चात् परिहरेदिति पूर्ववदिति स्तोकार्थः ॥ ६६५ ॥ मस्तावतोऽन्ये वाऽमोहनै कारणान्याह--

आयके उवमगणे० ॥ ६६६ ॥ वयारुपा--आतटे-आहस्तिमक्रतोने न मोक्तम्पमिति सर्वत्र प्रक्रम, तयोपसर्गे-एवसनायां, तथा
वित्तिसार्थं शक्तनायेतर्यर्थं, कासाभिराह क्षमचेरुवीसुचि मक्षयं गुप्तीना-मैयुनविरतिरक्षाविशेषायां, पश्यथे सप्तमी, तथा प्राणितया-
वीरानुक्रमा, सऽ पूर्वोक्त, त एव हेतु कारण तं आश्लित्येति शेषः, तथा शरीरभ्यवच्छेदनार्थं-देहत्यागाय, च समुच्चयार्थो लुप्तो

धृमा-
रत्नीया-
वचूर्यपेता

श्री-

पिण्ड-

निर्युक्तिः ।

॥१५८॥

दृश्य इति गाथार्थः ॥ ६६६ ॥ एनामेव गाथां गाथाद्वयेन व्याख्यानयन्नाह—

आयंको जरमाई० ॥ ६६७ ॥ तत्रहेउ चउत्थाई० ॥ ६६८ ॥ व्याख्या—आतङ्कः पूर्ववत्, जरमाई इति जरादि, अजीर्णप्रभृति, मकारः पूर्ववत् भण्यत इति, तत्रेति च शेषः, भवत्यनाहारः साधुरिति सर्वत्र शेषः, उपवासः कुर्वतो हि प्रायो ज्वरादयः (याति), तथा राजा केनाऽपि कारणेन कुपितो नृपतिरनेन प्रतिकूल उक्तः सत्त्वायकाः प्रव्रज्यामो च नाट्यर्थं अवस्थिताः स्वजना अनेन त्वनुकूल उक्तः, वा विकल्पे, किमित्याह—उत्रसगोचि उपसर्ग—स्वलीकरणं प्रथमा द्वितीयार्थे कुर्वन्तीति शेषः, तत्रेत्यनुवृत्ति, स लुपवासाः कुर्वन्तं प्रायस्ते मुञ्चन्ति, तथा ब्रह्मत्रतपालनार्थं उपवासा हि कुर्वतः कामोऽक्रामति, तथा पाणिदया इति सूचनात्पाणि-दयार्थं—सत्स्वरक्षणायेत्यर्थः, वासमहियाई इति विभक्तिव्यत्ययाद्धर्ममहिकादौ—जलवृष्टौ निश्चयतः सचित्तवृष्टिविशेषे च, आदिशब्दात् सचित्तरजःपातप्रभृतिप्रहः, मेघवृष्ट्याऽऽदौ लुपवासं करोति, येन भिक्षाटनादिजाता कायादिविरावना न स्यादिति, तथा तपोहेतुस्तपोर्थं, कथंभूतं तप इत्याह—चतुर्थयिकायुपवासप्रभृति यावद्—कालावधिनिर्देशे, चः पूरणे, षड्भिमसैर्निष्पन्नं षण्मासिकं, तपः पूर्वोक्तं भवति—जायते, षण्मासिकत्वभणने कारणं—निमित्तं सत्त्वंति माणिकणमित्यादि (!) गाथोक्तं ज्ञेयमिति पञ्चाभोजनकरणानि, तथा षष्ठं प्रतीतं अभोजनकारणं भवतीत्यनुवृत्ति, यत्किमित्याह—शरीरव्यवच्छेदनार्थं—संलेखनाक्रमेण वृद्धभावे मरणाय भवति—जायते अनाहारो—निर्भोजनः साधुरिति गाथाद्वयार्थः ॥ ६६७—६६८ ॥ तत् पदकं निगमयन्नाह—

*एएहि छहि ठाणेहि, अणाहारो उ जो मवे । धम्मं नाइक्के भिक्खु, धम्मज्झाणरओ मवे ॥ ॥

* एषा गाथा श्रीमलयगिरिसरिप्रणीतवृत्त्यादर्शेषु गु बहुषु न दृश्यते, अत्र मलयगिरिवृत्त्यानुगताद्वा अतोऽहो नोद्धतः ।

पृथरातद्वादिभिः पद्भिरेव प्रतीतिरवधारणं तु शब्दयोजनाज्ज्ञेय, स्थाने पदेरनाहार-उपवासी, दुर्भ्याख्यात एव, यः कश्चित्साधुः भवेत्-स्यात् धर्म-पुण्यं ते नैव अतिक्रामेत्-स्पृजेत् स इति विशेषे भिक्षु-साधुः, यदि किमित्याह धर्मध्यानरत-शुभाभ्यवसायासक्त भवेत्-स्यादिति श्लोकार्थः ॥ ग्रन्थोपसंहारं विस्तीर्णुं पूर्वोक्तसमस्तदोषकन्यायाह—

सौलस उगममदोसा० ॥ ६६९ ॥ व्याख्या—सुगमा कैवल, तु समुद्ये, मकारोऽऽशक्तिः, इह पूर्वसंस्तवपथात्संस्तवाभ्यामेक एव संस्तवाल्लो दोष एव, पूर्णयोगो तु भिन्नभिन्नो द्वौ दोषानुक्तौ, कापि ग्रन्थे न्यस्यो हस्यत, इति सर्वे सप्तचत्वारिंशत्, एतान् दोषान्विशोषयन् साधुः पिण्ड विशोषयति, तद्विशुद्धो तु चारित्र निर्मल्यति, तलैर्मल्यत् तु शीलमानं तु सिद्धकृत निर्वाण, निर्वाणमवाप्नोति, तस्मान्मुमुक्षुषैरुत्तमादिदोषे शुद्धो पिण्ड एषितव्य इति गार्थः ॥ ६६९ ॥ ग्रन्थस्योपसंहारार्थे स्वमनीषिका-रचितस्वपरिहारमपवादं चाह—

एसौ आहारविही० ॥ ६७० ॥ व्याख्या—एष-सकलग्रन्थोक्त, आहारस्य-पिण्डस्य विधि-विधान-शुद्धाऽशुद्धतया निरूपणमित्यर्थः, स यथा-भाषाकर्मादिभेदरूपप्रकारेण मणित-उक्त सर्वभावदर्शिभि-समस्तजीवादिएवार्थावलोककेस्तीर्थैकोरिरित्यर्थः, अनेन ग्रन्थस्यादेयता स्यात्, तथा मयाऽपि स्वमतिविमबानुसारतो ग्रन्थतया ग्रन्थीति शेष, किं बहुना ! धर्म-श्रुतचारित्ररूप आदर्शरूप-प्रतिदिननियमकरणस्वभाव योगाद्य-प्रत्युपेक्षणादिव्यापारा धर्मावश्यकयोगाः येन केनचित् ययौचित्यमाषाकर्मांचासेवारूपप्रकारेण न-नैव हीयते-हानिर्यान्ति, तत्-उदेव कुर्याद्-विधेयात्, अनेनोत्सर्गापववाधितेन साधुना भाव्यमित्युक्तं स्यादिति गार्थः ॥ ६७० ॥ केचेत्यमपवादमासेवमानस्य साधो वृषिव्यादिविराधनापि निर्भंगफला स्यादित्येतदेवाह—

धमा-
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१५९॥

जा जयमाणसप्त भवे० ॥ ६७१ ॥ व्याख्या—या काचित् यतमानस्य—ग्लानाथवस्थायां गुरुद्रोषपरिहारेण लघुद्रोषसेवां कुर्वतः भवेत्—स्यात् विराधना—पथयादौ क्रियमाणे पृथिव्याद्युपमर्दादि सूत्र०—आचारादिकं विधिः—प्रस्तावाथयावद् यो विधानं, तयोः समग्रस्य यावद् यः गीतार्थस्येत्यर्थः, सा विराधना भवति—जायते निर्जराफला—कर्मशोधिका, अथारामं—चित् तस्य विशोधिः—यथौचित्येन प्रवर्षनाद्रागद्वेषभावरूपा निर्भलता तथा युक्तः—समन्वितस्तस्य साधोः, इत्युक्ता प्राप्तेषणा, तदुक्तौ समाप्तैषणा इति गार्थः ॥ ६७१ ॥

इति वीरगणिविचितायां शिष्यहितायां पिण्डनिर्युक्तिवृत्तौ कारणाख्यामष्टमं द्वारं समाप्तमिति ॥ ततस्माप्तौ च समाप्ता पिण्डनिर्युक्तिवृत्तिरिति ॥

भो भव्या ! इह हि जन्मजरामरणनीरनिकरपूरिते बहुप्रकारपरिगवषपातालोत्खणे मोहमहावर्तसंवर्धनदुहारे कपायवडवानल्लज्जाला-
कराले रोगशोकदारिद्र्यममृतिकमत्स्यकच्छपमाहादिद्भुदसत्त्वसत्त्वसमाकुले विविधव्यसनव्याघ्रसिंहादिधपददुःसंचारमार्गे प्रियवियोगप्रिय-
संप्रयोगचलद्धीनिचयनिचिते कारणरसिकत्स्करनिकरनिरुद्धप्रचारे परमाघार्भिकादिकदर्थ्यगाननारकादिसत्यैककालसमुच्छलितकरुणहा-
हारवधोषाकरे समस्तदुःखनिर्मृत्तानि नारकतिर्थगृह्णन्निमज्जनानि नरामरज्ज्मोन्मज्जनानि वाऽनन्तशो यूयं विदधाना सत आधाकर्मादि-
सप्तत्वारिशहोषशुद्धिफलकसंधदूघटितं मनःशुद्धिगाढबंधनबद्धं बाहुशुद्ध्युत्वंभितमहाकूपस्तम्भं कायशुद्धिविस्तारितसितसितपटं निर्लोभ-
तानिर्बामकापिहितं दत्तावधाननररक्षितायायं 'किमनयोःशुद्धा (!) यन्मिष्टं लभे(भ्येत) तद्द्रुज्यत' इत्यादिकृतीर्थिकवचननिचयविषय(म)-
वाताद्युपसर्गसहसोपनिपाताऽकोऽस्यं श्रीमन्महावीरेण सकलशुद्धप्रवहणनायकेन करुणापरेण समस्तसत्त्वोत्तरेण व्यवस्थापितं पिण्ड-

परि० ९
वीरगणि-
कृत-
टीकाया
अन्त्य-
भागः ।

॥१५९॥

निर्युक्तिमेत कथमपि महापुण्यपागुभारेण दृष्ट्वा मा विलबन्ध किं तर्हि ! यथोक्तप्रयत्नगपालनरोहणेन नरगतिमालम्ब निवृत्तिपुरं गच्छत,
येन सन्तानन्तश्चानन्दार्शनसुखवीर्यसंयुक्ता निराकुला सर्वैव तिष्ठयेति ॥

श्रीळाटनेत्रातिलकश्रीषटपद्मक-विशालपुरगस्यो । श्रीमिष्टवालकषर्कटया(जा)तिव्योमेन्दुनिर्मल्योः ॥ १ ॥

श्रेष्ठिवरवर्द्धमान-शमिस्यो(?)स्तीर्थेनाथमुनिनमने । रतयोर्वसन्तन्मान्ना ज-मोत्पसि समाश्रित्य ॥ २ ॥

प्रवण्याग्रहण पुनराश्रित्य विशुद्धसाधुगुणधाम्ना । वसतिविहारि-श्रीचन्द्रगच्छगमनेन्दुकल्पनां ॥ ३ ॥

सस्थापितान्नां श्रीसमुद्रचोषाभिधानसूरीणां । धीर इति प्राप्तापरानान्नाऽयन्त विमुग्धधियां ॥ ४ ॥

दीक्षाया परिपालनमाश्रित्य तु सकलवसतिलक्षणां । श्रीमरवालकगच्छस्थ-वाचनाचार्यवर्याणां ॥ ५ ॥

अपीधरगणिनाम्नां सुतेन संप्राप्तवीरगणिनाम्ना । पृक्तावशशतोपरि षष्टिकसंवरहरे ॥ ६ ॥

षटपद्मप्राने कर्करोपिकापार्धवर्षिणि प्रवरे । नोर्षानुसारतोऽकारि पिण्डनिर्युक्तिद्वितिरिय ॥ ७ ॥

तेषां सेवविधर(?)गणिनां, श्रीकन्यहेन्द्रसूरिवरा । सकलागमपारगता धर्मकथाकथननिरताम्ब ॥ ८ ॥

अन्येऽपि देवचन्द्राभिधानगणिन प्रधानमन्त्रज्ञा । उचितज्ञा अभ्यर्थितशूरा संप्रहपराभ्य दृढ ॥ ९ ॥

अन्येऽपि देवचन्द्राभिधाकथ्यगणिन क्रियापरा सरला । क्षान्त्यादिधर्मनिषया पराहितरतयो विनीताभ्य ॥ १० ॥

पृते त्रयोऽपि शिष्याः, सकलजनानन्ददायिनोऽत्यर्थ । देवानामपि धन्या नन्दन्तु चिरंतना वळये ॥ ११ ॥

येषां भक्तप्रवानमुख्योषष्टम्भमसादेन । निरन्तरा निराकुळाकारि मयेषा स्फुटा इषि ॥ १२ ॥

समा-
रत्नीया-
वर्चुर्यपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥१६०॥

श्रीनेमिचन्द्रश्चरिश्रीजिनदत्ताभिषानसूयधिः । श्रीमत्यणहिल्लपाटकपुरे षशोषीयमुपयुक्तेः ॥ १३ ॥
पश्यति तथाऽपि यदि कोऽपि दूषणं किञ्चिदल्पमितरद्वा । तन्मयि कृतानुरूपः स शुद्धधीः शोषयेद्विबुधः ॥ १४ ॥
कस्य न च्छद्मस्थानामोगः स्यादतीव विदुषोऽपि । नितरां विमृष्यदुद्धेः किं पुनः माहशजनस्य ॥ १५ ॥
यावच्चन्द्रो यावच्च भास्करो यावदमरगिरिमुख्याः । तिष्ठन्ति जगति तावन्नन्दतु सुतरामियं वृष्टिः ॥ १६ ॥ इति ॥
वृत्तिमिमां कृत्वा यत्किञ्चिदुपाजितं मया पुण्यं । तेनैतस्या पाठे समुपेतो भवतु साधुजनः ॥ १७ ॥
एवं सप्तसहस्रा शतपदकं चैकसप्ततित्थ्यास्याः । द्वात्रिंशदक्षरमितैः श्लोकैः सर्वप्राणमिति ॥ १८ ॥

ग्रन्थामश्लोकसंख्यायां ७६७१ ॥

इति वीरगणिविरचिता शिष्यहिता नाम पिण्डनिर्युक्तिवृत्तिः समाप्तेति ॥ छ ॥
शिवमस्तु सर्वजगतः ॥ शुभं भवतु ॥ छ ॥

परि० ९
वीरगणि-
कृत-
टीकायाः
प्रशस्तिः ।

॥१६०॥

दशम परिशिष्टम् । माणिक्यशेखरद्विरिकृता पिण्डनिर्युक्तिदीपिका ।

आद्यभागः

श्रीत्राधारानि द्वितीयश्रुतस्कन्धे आद्य दशवैकालिके पञ्चम पिण्डेषणाध्ययन, अस्य निर्युक्तिर्महार्थत्वात् श्रीमद्रनाहुणा पृथ-
बूता, सा पिण्डनिर्युक्तिरिति मखिया, अस्या अर्थमात्र कथामात्र च लिख्यते, सा पिण्डेषणानिर्युक्तिर्दशवैकालिकपञ्चमाध्ययनस्यास्ति
सा स्तोत्रार्था एषा तु विस्तृतार्था, पिण्डेषणाया निर्युक्तिः पिण्डनिर्युक्तिरिति पञ्चपदलोपिसमाप्त, मगल तु " बदिदु सचसिद्धे "।
इत्यादिना आचारनिर्युक्तौ श्रुतपरिश्राध्ययने यच्च श्रीमद्रनाहुणोक्त विप्रदास्ये, अयार्थाधिकारसंप्रदहगायामाह—

पिण्डे उग्यम उप्याय० ॥ १ ॥ पिण्ड संघाते, पिण्डं पिण्ड बहूनां सं'(समुदायः) X X X

X X X (सुकुमा)रिकादीनां सण्हाद्ये सह योजनं, सा द्विधा द्रव्यमाशास्त्र्यां ४, ततः प्रमाणमाहारस्य वाच्य, ५, च समुच्चये,
तव अत्रारदोष ६, ततो पूमदोष ७, ततः कारणाधाहारस्य मोचन(क)मोजनयोर्वाच्यनि ८, अष्टधेति अष्टार्थाधिकारै पिण्डनिर्युक्तिः-
पिण्डेषणाया निर्युक्तिर्वाच्या, पिण्डार्थस्त्वाद्यो भिन्न एव, पिण्डेषणाध्ययनस्य चत्वार्यनुयोगद्वाराणि उपक्रमदीनि, तत्र नामनिष्पत्ते
निक्षेपे पिण्डेषणाध्ययनं नाम, तत्राध्ययन प्रागु हुमसुस्त्रिकाध्ययने न्यास्यात पिण्ड एषणा च वाच्या, तेन सग्न्येनायाता, आदौ
पिण्डभ्यास्मा ॥ १ ॥ तत्त्वमेवपर्यायैव्यास्येति पिण्डपर्यायानाह—

१ यस्याः प्रवेशिव प्रतिवृत्ति इत्यादक्षिता सा नर्ग्यास्तत्कारवर्षणां बहुया एषान्तु कश्चित्ता प्ररपते, अतः तत्र तत्र सचनेतु X एतद्विषयं प्रणामसि ।

श्रमा-
रत्नीया-
वच्युपेता
मी-
पिण्ड-
निर्मुक्तिः ।
॥१६१॥

पिण्ड निकाय० ॥ २ ॥ x (निकायः भिक्षुका)दिसंघाते समूहे (मनुष्या)दिदृन्दे सपिण्डनः-सेवादीनां सण्डपाकादिनां संयोगे,
पिण्डनाडपि तत्रैव किन्तु मीलनमात्र संयोगे, समवायः-वणिगादिसंघाते, समवसरणः-अर्हतः सदेवनरासुरसमे, निचयः-शूकरादिदृन्दे,
उपचयः-पूर्वावस्थातः प्रचुरीयूते संघातमेदे, चयः-इष्टिकारचनानां, युगः-पदार्थद्वयसंघाते, राशिः-पूगाद्योषे, वाः समवये, एते
शब्दाः किञ्चिद्विशेषेऽपि सामान्यनैकार्थाः ब्रजत्वात् ॥ ३ ॥ उक्ताः पर्यायाः, पिण्डभेदानाह—
पिण्डस्स उ निक्खेवो० ॥ ३ ॥ पिण्डस्य निक्षेपो नामादिन्यासः, तुः पुनः, चतुष्ककः षट्कको वा कर्चव्यः ॥ ३ ॥
कुलए चउत्तभागस्स० ॥ ४ ॥ यथा कुडवः-चतुःसेतिकामाने चतुर्भागस्य सेतिका मात्रस्य सम्भवः तत्राऽवश्यं स्यात्, एवं षट्के
निक्षेपेऽवश्यं चतुर्णां निक्षेपस्य चतुष्करूपस्यैवं नियमेन संभवोऽस्ति, तस्मात्षट्के अहं निक्षिपामि-षट्कनिक्षेपं वच्मि, षट्कनिक्षेपेण
चतुष्कनिक्षेपस्योक्तत्वादेव ॥ ४ ॥
नामंठवणापिण्डो० ॥ ५ ॥ नामपिण्डः, स्थापनापिण्डः, द्रव्यपिण्डः, द्रव्यस्य पिण्ड इत्यर्थः, क्षेत्रे क्षेत्रपिण्डः, कालपिण्डः, भाव-
पिण्डश्च, एष उक्तः, लघु, पिण्डस्य प्राकृतत्वात् आकारः, निक्षेपः षड्विधः ॥ ५ ॥ नामपिण्डाद्याह—
गोष्णं समयकयं वा० ॥ ६ ॥ यत्पिण्डशब्दरूपं नाम स नामपिण्डः, नाम चासौ पिण्डश्चेति युक्तेः, नाम चतुर्वा गौर्णं समयञ्च
तदुभयं अपिशब्दादनुमयञ्च, गुणादागतं, तत्र शब्दव्युत्पत्त्यर्थो योऽर्थो, यथा-ज्वलनस्य दीपनं “ज्वल दीप्तौ” इति, स च गुणः,
गुणाश्चेह परतन्त्रोक्ताः, न पारिभाषिको रूपादिः, तेन यद्यस्य व्युत्पत्तिर्ह्यत्र द्रव्यं गुणः क्रिया वा स गुण उच्यते, तत्र द्रव्यं व्युत्पत्ति-
कृत् इन्ती शृङ्गी, गुणः जातरूपं हेमं स्वादुरसा श्वेत इत्यादौ, क्रिया तपनः श्रमणः दीप्तौ हिंसो ज्वलन इत्यादौ गोब्रतिर्नाम्नो व्युत्पत्त्यै

परि० १०
माणिक्य-
शेखरीय-
दीपिकाया
आद्यभागः।

परि० १०
माणिक्य-
शेखरीय-
दीपिकाया
आद्यभागः।

समयकृतः नामपिण्डः, नामनामवतोरभेदोपचारादेवं निर्देशः, उपचाराभावे तु तद्वस्तुनि तत्पिण्ड नाम समयवं, एतद्वर्णयति यद्
आचारस्य सूत्रे पिण्डेति पिण्डपातः, "पडियाई" शब्देन प्रतिज्ञासदं भिक्षां लप्स्य इति विचारणा-" पिण्डवायपडियाए अणुपविष्टे" इत्यादि
प्रागुक्तं, अयं भावः-अत्र सूत्रे सरद्रव्यरूपेणामावेऽपि नीरे पिण्डारूपान्त्वर्थहीना समये प्रयुक्ता इदं समयजं ॥ भा० २ ॥ अयोमयजं-
गुहौदन X X X
जस्य पुण पिण्डवायडुया० ॥ भा० ३ ॥ यस्य साधोः पुनः पिण्डपातार्थतया पिण्डपात-आहारलाभस्तदर्थं गुहिरुहं प्रविष्टस्य

गोणसमयाहरितं० ॥ भा० ॥ ५ ॥ इदं पिण्ड इति नाम, अन्यद्वा गौणसमयजभिलगपिशब्दरचितमस्ति, यथा कस्यापि
मनुष्यस्य पिण्ड इति नाम कियते, तद्धि न गौणं बहुद्रव्याल्लेगात्, देहावयवौघस्याधीनत्वात्, न च समयजं, अत उभयातिरिक्तं, ननु
समयजोभयातिरिक्तयोर्न विशेषः, उभयत्रान्वर्थस्याशयोक्त्यभावात्, तरिक द्वे उक्ते ! सांकेतिकमेवोच्यतां, एवं ह्ययोर्महणं स्यात् ! इति चेत्
आशयाज्ञानात्, यतो यल्लौकिकं नाम सांकेतिकं तज्जनाः सामयिका आदियन्ते, यत्पुनः सांकेतिकं तत्सामयिका एव न त्वन्ये ॥ भा० ५ ॥

X X इहामिपाये इतिपदैकदेशे पदसमुदायोपचारादभिप्रायकृतत्वे बुर्येऽपि समयपसिद्धं लोको न गृह्णाति, न कापि समुद्देशशब्देन
एवं गौणसमयजोरपि स्वभावभेदोक्त्या प्रयुक्तत्वं सार्थकं, यतो यदपि गौणोभयजयोः सान्वर्थता त्वर्थत्वेनाविज्ञेयं, परं जनाः सामयिका
गौणं न्यवहरन्ति, उभयवं तु सामयिका एव नान्ये, तेनैषां हेत्त्व X X X ।
X (अक्षरे वराडए० ॥ ७ ॥) आकारः साक्षाद्ब्रूयते सा सद्भावस्थापना पिण्डस्य, यदाऽक्षादेरेकस्य पिण्डत्वेन स्थापना एव

समयकृतः नामपिण्डः, नामनामवतोरभेदोपचारादेवं निर्देशः, उपचाराभावे तु तद्वस्तुनि तत्पिण्ड नाम समयवं, एतद्वर्णयति यद्
आचारस्य सूत्रे पिण्डेति पिण्डपातः, "पडियाई" शब्देन प्रतिज्ञासदं भिक्षां लप्स्य इति विचारणा-" पिण्डवायपडियाए अणुपविष्टे" इत्यादि
प्रागुक्तं, अयं भावः-अत्र सूत्रे सरद्रव्यरूपेणामावेऽपि नीरे पिण्डारूपान्त्वर्थहीना समये प्रयुक्ता इदं समयजं ॥ भा० २ ॥ अयोमयजं-
गुहौदन X X X
जस्य पुण पिण्डवायडुया० ॥ भा० ३ ॥ यस्य साधोः पुनः पिण्डपातार्थतया पिण्डपात-आहारलाभस्तदर्थं गुहिरुहं प्रविष्टस्य

व्यमा-
रत्नीया-
वचुर्येता
भी-
पिण्ड-
निर्मुक्तिः ।
॥१६२॥

ने पिण्ड इति, तदा तत्र पिण्डाकारस्याहस्यत्वादसद्भावे स्थापना पिण्डस्य, अथोपस्थाकादिस्यस्य वा विवक्षणात्, चित्रकर्मण्येक-
 विद्यात्मिनेन पिण्डस्थापना, यथेप पिण्ड आलिखित इति, तदा बहुद्रव्यरूपेणकारार्थानादसद्भावे पिण्डस्थापना, यदा त्वेकचित्रत्वेत्सनेऽपि
 एव गुणपिण्डादिर्मया लेखि इति विवक्षा तदा सम्राजपिण्डस्थापना ॥ ७ ॥ अत्र मास्यं—

इको उ असत्भावे ॥ मा० ७ ॥ एकोऽक्षो वराटकोऽधुलीयकादिर्वा यदा पिण्डत्वेन स्थाप्यते तदा पिण्डस्थापना सम्रावे, सुरे-
 शार्थे, पिण्डाकृतोऽेयत्वात्, अक्षोप्योपस्थाविवक्षणात्, यदा तु त्रयाणामक्षादीनां बहुलीयादीनां वा मिथ एकत्ररूपे पिण्डत्वस्थापना तदा
 सम्रावे, पिण्डाकृतेर्दयत्वात्, एव द्वयोर्बहूनां च रूपेऽपि पिण्डत्व, तथा चित्रेष्वेकविद्यात्वेत्वादसद्भावे स्थापना, बहुविन्द्यात्वेलेन बहु-
 द्रव्योपालकपिण्डस्थापना सा सम्रावस्थापना, पिण्डाकृतेस्तत्र द्रष्टे, तथा दारुकरूपेण्योपलेपु पिण्डाकृतेर्वा पिण्डस्थापना स इतर -सम्राव-
 स्थापना पिण्ड, एव उक्तः स्थापनापिण्डः ॥ मा० ७ ॥ अथ द्रव्यलिङ्गपिण्ड- विधा-आगमनोभागभास्यां, आगमलः पिण्ड-
 शब्दार्थेऽस्तत्रानुपलुक्तः " अनुपयोगो द्रव्यं ", नोआगमत्वविधा शरीरद्रव्यपिण्डः स शरीरद्रव्य × × ×

(पुदवी आउकाओ० ॥ ९ ॥) × × × चतुरिन्द्रियपिण्डः पद्येन्द्रियपिण्डः ॥ ९ ॥ एतावत्तवेदान् व्यस्यत्वात्सुमति—
 पुदवीकाओ विविहो० ॥ १० ॥ पृथ्वीकायविविध-सचिषो मित्रोऽचिषश्च, सचिष पुनर्विधा-निश्चयतो व्यवहारतश्च,
 ॥ १० ॥ यथा—

निच्छपओ सचिषो० ॥ ११ ॥ निश्चयतः सचिषः पृथ्वीकायः धर्मादीनां क्षणाणां मेवादीनां महाद्रीणां बहुमध्यभागे, एव
 टकादीनां च ज्ञेयः, तत्र अचिषताया निश्चतायाश्च हेतूनां धृतादीनामसम्भवात्, शेष वक्ष्यमाणमिथाचिषवर्ज्यैः, निरावाधारण्यभ्यु

व्यवहारसचित्तः ॥ ११ ॥ मिश्रपृथ्वीकायमाह—

खीरदुग्धहेट्टुपथे ॥ १२ ॥ क्षीरदुग्धाः—वृथाश्वत्थाघास्तेषामवस्तले पृथ्वीकायः मिश्रः, तत्र क्षीरदुग्धानां माधुर्येण शस्त्रत्वाभावात्
कियान् सचित्तः शीतादिशस्त्राच्च कियानचित्त इति मिश्रः, अत्र व्याख्यासंशयः (!). [चक्रादौ] तथा पथि प्राप्ते पुरवर्हियः पृथ्वी-
कायः स मिश्रः, तत्र गन्त्रीचक्राद्युत्प्लातः स कियान्सचित्तः, शीतवातोघैरचित्तीकृतः कियान्धेति मिश्रः, कृष्टो हलेनादौ मिश्रस्ततः शीताद्यैः
कियानचित्तीकृत इति मिश्रः, तथाऽऽर्द्रोऽम्बुमिश्रः यावत्तन्मुशलं पृथ्व्याः, ततो मिश्रो जलाद्रोऽन्तर्मुहूर्त्तं ततोऽचित्तः, X X X

X X X पः सोऽग्निनेवाचः सोऽपि स्वकायशलं, एवमन्यान्यपि स्वान्यकायशस्त्राणि ज्ञेयानि, यथा कदुरसो मधुररसस्य स्वकाय-
शलं इत्यादि, एवं पृथ्वीकायश्चतुर्घाऽचित्त उक्तः, द्रव्यतः स्वान्यकायाभ्यागचित्ता, क्षेत्रतः क्षारादेः क्षेत्रज्ञान्मधुरादिक्षेत्रज्ञस्य, रक्तवर्ण-
स्यान्यवर्णस्य साऽचित्ता, अत्र क्षेत्रपाषाण्यविवक्षा, यथा योजनशतात् पृथ्वीकायस्याचित्त्वा गिक्काहारत्वात् शीतादिसंगच्छ, क्षेत्रान्तरेण
परावृत्तेः, इत्थमृक्कायादिष्वप्यचित्तत्वं ज्ञेयं, यथा वनस्पती हरीतक्या अोगधाथर्थं अचित्ता सपद्या, कालेनाचित्तत्वं आयुःक्षयेण,
तच्छब्दस्थानामज्ञेयं, अत्र तडागाऽभो दृष्टान्तोऽचित्तत्वे श्रीसंदेहः वीरस्य भगवतः, अचित्ता पूर्ववर्णादित्यागादन्यवर्णोदित्वं, उक्तोऽचित्त-
पृथ्वीकायः । एतेन साधुसाध्यमाह—व्युत्क्रांतयोनिना गतयोनिना प्रासुकेनेदं वक्ष्यमाणं प्रयोजनं तेन स्यात् ॥ १३ ॥ यथा—

अवरिद्धिगविमंद्धे ॥ १४ ॥ अपराद्धिको-ल्लतास्फोटः संप्योदिदंशो वा, विपं, तथा वद्व्यादौ च वेषे उपशमनाय, प्रलेपः
अचित्तक्षमादानं, गोरमृदः केदारतरुर्द्विर्वा लानं, लवणेन वाऽचित्तार्थः, सुरस्युपलेन गन्धके(पापाणे)त वा पापामप्रमूतत्वात्तादिघातः,
अचित्तस्य तु ग्रहणं, यद्वा तेन चि X X X

अमा-
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१६३॥

(घणउद्दी घणवलया० ॥ १७ ॥) $\times \times \times$ ' अह ' एष सर्वोऽङ्गाय निबधयसचिपः—एकांतसचिप, शेवोऽष्टादि-
 केत्रजोऽङ्गाय न्यवहारसचिप, आदेवर्षीतटाकादिच, आषाराधेययोरेनेशदरादादीति ॥ १७ ॥ उक्त सचिचोऽङ्गाय, मिश्रमाह—
 तसिणोदगमणुवचे० ॥ १८ ॥ वण्डे इति जासावैकवचन, अनुदूदयेषु वण्डेयुक्तानेपूज्योवक्तु मिश्र स्यात्, आचे वण्डे कोऽपि
 परिणमति कोऽपि नेति मिश्र १, द्वितीये बहुपरिणमति स्तोत्रो न २, तृतीये सर्वोऽचिप ३, ततो वण्डत्रयभावे सर्वमुष्माण्भो मिश्र
 स्यात्, तथा वरे इष्टो पतितमन्त्रेऽयो प्रामादियु मिशं स्यात् प्रमूलतिर्यकपचारमुचि, ततो मुहूर्तेन बहुधस्वच्छतायां सचिपमपि
 प्रामादेवैहि स्तोत्र मेधाभस्तकाळ मिश्र क्षमाकायसत्रात्, प्रथमत एतन्मेधाऽयो पनमपि मिश्र क्षमाकायात्, ततो मेधाम्य पतत्
 सचिप, शुक्लसादेशत्रिक-विकल्पत्रिक, तन्दुलोवक्तुमबहुमसर्ज, अकारलोपो ज्ञेय ॥ १८ ॥ आदेशत्रिकमाह—

महगणसवलगा० ॥ १९ ॥ तन्दुलोवके—तन्दुलकालनमाण्डादन्यस्मिन् भण्डे पक्षिव्यमाने ये उच्येष्टा—विन्दुः पा $\times \times \times$
 (एए उ अणाएमा० ॥ २० ॥) $\times \times \times$ मिश्रस्याप्यचिपस्वसंभावनाया महणमसन्न, स्मिन्धे तु परमार्थतोऽचिपस्वापि
 विन्दुनपगने मिश्रार्थमवादपहण, तथा शुद्धा अपि सखाते क्षीम [तिशुद्धीते] चिरमपि स्यु, ततो द्वितीयादेशयतां सखाते
 शुद्धवशेरे मिश्रामसान्व्यादान स्यात्, शुद्धयते स्वचिपामसोऽध्यादान मिश्रत्वाद्यकार्या, तृतीयादेशोऽप्यचिराम्भो मिश्र चिरं तन्दुलानां
 महेन्धनैरुपकालेन सिद्धि, न वाऽल्पेषता, स्तोत्राम्भोभिक्षास्तु मन्व सिध्यन्ति, ततो मिश्रादानाचिपानादानदोषो इति त्रयोऽनादेशा
 ॥ २० ॥ समयदेशमाह—

जाप न बहुप्यसन्त० ॥ २१ ॥ यावत्तन्दुलाम्भो बहुपयत्त नासिस्वच्छीयुत सावन्मिश्र, एषोऽत्र मिश्राधिकारे आदेशो भवति

धमा-
रत्नीया-
वचुर्युपेता
भी-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१६४॥

प्रमाणं, यत्तु बहुप्रसन्नं तदचित्तं ॥ २१ ॥ उक्तो मिश्रोऽऽकायः, अथाचिपः—
सीउण्हत्वारत्तत्ते ॥ २२ ॥ प्राग्वत् पृथ्वीकायस्थानेऽऽकायो ज्ञेयः, इह स्वान्यकायशतयोजना, द्रव्यक्षेत्रकालगतैर्वाऽचित्ता प्राग्वत्
यथायोगमत्कायेऽपि योज्या, तथा दधितैलादिघट्टेषु शुद्धाभ्रस ऊर्द्धं दध्याद्यवयवतरी स्यात्, सा बाह्या चेतदैक्या पौरुष्या X X X
(उउबद्धं ॥२४॥) X X X वासः परिधानमृपितांगो हि विरूपोऽपि रम्यत्वेन हर्यमाणः स्त्रीणां स्यहोऽयमिति प्रार्थ्यः स्यात्,
किं पुनः रम्याङ्गः ? ततः स्त्रीणां प्रार्थ्यमानानां सललितदशितिर्यङ्कटाक्षामोहनव्याजदशितकृष्णामूरुकुचविस्तारगम्भीरनाभिचिन्तनाद-
वश्यं ब्रह्मणो भ्रंशं घृते, तथाऽस्थानस्थापनं, चेन्न ब्रह्ममनक्ति तथापि लोकेनास्थाने स्थाप्यते, नूनं काश्यं, अन्यथा कथं त्वं मृपयति,
“नाकामी मण्डनमिय ”इति, तथा संपातिमानां मक्षिकादीनां क्षालनजले पततां वायोश्च वधः—विनाशः; तथा प्लावने अग्नेःपरिष्ठापने
स्मायां रैल्लेणेन मृतोपघातः—क्षमाश्रितकीटिकादिघातः; ततो न ऋतुवद्धे वलक्षार्यं ॥ २४ ॥ ननु वर्षास्वप्येते दोषाः स्युः; ततः कथं
तत्र घावनं चीवराणां, अत्राह—
अइमार जुडण पणए ॥ २५ ॥ वर्षासन्ने चेद्ब्रह्मघावनं तदा दोषाः, अतिभारो—गुरुत्वं ब्रह्मणां, यतः ब्रह्मणि मलार्दाणि
चेज्जलकणयुग्वायुना स्पृशन्ते ततो मलो गाढं बल्लेषु लभ्यते, किं पुनर्वर्षासु !, सर्वाऽग्भोवद्गुणु (!) क्लिन्नमलसंगद्वासांसि गुरुणि स्युः;
तथा जुडणं—ब्रह्मणां अघावने मलेन जीर्णता स्यात्, न च वर्षास्वभिनवब्रह्मणां न चाधिकः परिग्रहस्ततो ब्रह्माभावे दोषाः X X X
X X X (सत्य)रूपवर्त्तमानः कथंचिद्विस्तकोऽपि नासौ पापमारु, नापि तीव्रपायश्चिची, सूत्रबहुमानतो यतनया प्रबुधत्वात्,
नापि बाकुस्यं, नास्थानस्थापना, लोकानामपि वर्षास्वघावने दोषात्, न चोक्ता अतिभाराया दोषा ऋतुवद्धे ब्रह्मघावने स्युः तस्याङ्ग

परि० १०
माणिक्य-
शेखरीय-
दीपिकाया
आद्यभागः।

तदा बालन ॥ २५ ॥ वर्षाभ्योऽर्वागुपधिमुरकरं जवन्य प्रकास्यमाह—

अप्यचेष्टिय वासे० ॥ २६ ॥ अवासे एव वर्ये-वर्योक्ताले आर्द्रांमास्याक् सर्वमुपधि अलादिसामग्र्यो उत्तरुपंत धावयति यतनया यतय , द्रवस्यासति-अमावे अपन्यतोऽपि यात्रनियोगोऽवश्य क्षास्य , निर्पूर्वो युञ् उपकारे ततो निर्योग , उपकरण-पात्रस्य पात्रबवादि सप्तया ॥ २६ ॥ ननु सर्वर्षाणामुपकरण वर्षाभ्योऽर्वाक् क्षास्यन्तेऽत आह—

आयरिय गिलाणाण० ॥ २७ ॥ इह ये कृतपूर्वोऽर्वागमाचारदिशास्रोपथानान्यधीतिनः स्वसमयेषु शान्तिन सर्वस्वान्य शालेषु कृतिनः कारितिनश्च पचायोरेषु आसार्धव्यात्म्याचिकारिण सद्धर्मदेशका आचार्यो , एव उपाभ्यायवीनां प्रभूणामपि , तथा ग्ळानानां पुन मळिनानि बलाणि चान्यन्ते, हेतुमाह—मा हुनिम्बये गुरूणां मळिनबलाच्छादने लोकेऽवर्णोऽस्त्रावा, यथा निरुधमा अमी, तत्र समळदुर्भागन्यान्नाः स्वयं, किमेषां पार्श्वगतैरस्माभि, × × ×

(पायस्म पढोयारो० ॥ २८ ॥) × × नत्वात् पादमंछनकमिति रूढा, बाढा निपद्योच्यते, एव त्रिनिपद्य रजोहरण स्यात्, तत्र द्वे निपद्ये, त्रयः पट्टाः—संस्तारोपरपटो बोलपट्टश्च पोट्टिचि मुसपिधानवन्न रजोहरण सदशिक्षाद्या निपद्या, दण्डिकावेष्टकत्रययुद्दस्तायामा हस्तत्रिमाग्यामदशायुता, एता उपकरणभेदात्त विधमयेत् नापरिमोग्यान् स्थापयेत्, कुतः । प्रस्यहमेयामवश्य व्यापारात्, ततो यतनया बलान्तरितहस्तग्रहणरूपया सङ्कमणा, ततो पट्टपदिकानामक्षेत्रेषु वक्षेपु संक्रमण, ततो धावन कुर्यात् ॥ २८ ॥ अत्र मास्यगाथात्रय—

पायस्म० ॥ मा० ८ ॥ सधाठ० ॥ मा० ९ ॥ एए उ न० ॥ १० ॥ तत्र विक्राममाये सति यतनया पट्टपदिका अन्यत्र सङ्कमस्य विधिना पाषयन्ति ॥ मा० ८-१० ॥ एवमविधयोपप्युक्तः, शेषो विधम्योपधि स्यात्, तत्र विधिमाह—

शुभा-
रत्नीया-
वर्चस्पेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१६५॥

जो पुण वीसामिस्त्रह० ॥ २९ ॥ यः पुनः उपधिः प्राप्तेः भावनकाले एनेनाकालभावनैर्दशभागान्नो वशितः, विशय्यते-
 निःशेषयूकाशोधये परिशुक्तो भिगते, तं उपधि पीतरागाऽऽज्ञया-अर्धदुपदेशोनाहं दुक्तमित्यनयार्थ, एवं वक्ष्यमाणविधिना साधुविशयमेव
 ॥ २९ ॥ विश्रामणविधिगाह-
 अन्विमतरपरिशोगं ॥ ३० ॥ साधुना द्वौ शौगो X X X
 X X X माणुणोति, येन ता क्षुधिता देहे लगन्ति, एवं परीक्षणे वाता न स्युस्तदा भावयेत्, अथ स्युस्तर्हि पुनः २ वीक्ष्य यदा
 न स्युरिति निश्चितं तदा भावयेत्, एवं सताहैः करुणशोधना, एवं शोयोपधेरापि शोधिर्गन्ध्या, इह विश्रामणा क्षाल्यस्यापरिशोगरूपा
 उक्ता, ततो यत्स्य बद्धिः प्रावरणादिपरिशोग इति न तदापि विश्रामणा विरुध्यते ॥ ३० ॥ अत्र भाष्यं—
 धोवत्थं तिसिदिने० ॥ भा० ॥ ११ ॥ विश्रामणागो गतान्तरं—
 केई एकेकनिर्मि० ॥ ३१ ॥ केचिद्-एके सूर्य एवगाहुरेकेकां निशां, त्रिया-त्रिभिः प्रकारैः पूर्वोक्तेः संगस्य, कोऽर्थः १, एकां
 निशां शोध्यः, कल्पं बद्धिः प्राणुणोति, द्वितीयां संस्कारकान्तो स्थापयति, तृतीयां स्वप्न स्तोत्रं लेखमानं अथोमुलं मसारितं देहलनं
 प्रादपर्यन्तं स्थापयति, एवं परीक्षन्ते इत्येकित्वात्वेन वृष्टास्ततः सूक्ष्मयूकाशोधयेऽङ्गे प्राणुयन्ति, प्राद्वतो चेत्त लगन्ति-न लग्ना हरयन्ते
 यूकास्ततो भावयन्ति, लग्न X X X
 X X X रिणागात्, नास्थिते बयं तदा मिश्रं नीत्राग्नाः, पूर्वं निपतितमग्निचीमृतं तरकालं पतरसचित्तं इति मिश्रं, ततः स्थिते बयं
 प्रायं, आत्ते तत्र क्षारः शेष्यः, येन गूयः सचित्तं न स्यात्, जलं प्रासुकीगुलमपि केवलं यामवयोर्न सचितीस्यात्, ततः क्षारः शेषः,

परि० १०
माणिक्य-
शेखरीय-
दीपिकाया
आद्यभागम्

कारेण समकमप्यऽनु मसस स्यात्, स्वच्छामसा वाऽऽचार्यादिवसति ह्येवासि स्तुः एवमपि सार शेष ॥ ३२ ॥ अथ पावनक्रमः
 गुरुपचक्षणि० ॥ ३३ ॥ गुरुपस्याख्यानिकानेकसादीनां पूर्वं पावन कुर्यात्, तत आसनं, विनयमूलरुशार्दम्यस्य, अविनीतस्य
 ग्ळानानां, तत शैलानां-नवदीक्षानां, आदेशालादीनां, मोऽऽसामिकं, तत आत्मनां, गुर्वादीनां वस्त्राणि, तत प्रत्याख्यानानां, क्षपकादीनां तत
 कर्मणि परिकर्माणि च, तत्र यानि परिकर्मरहितान्येव स्यात्कर्मणि, तत्र क्रम, पूर्वं सर्वेषां यथाकृतानि सति
 सान्यरूपपरिकर्माणि, यानि बहुषा सखित्वा सीविनानि तानि बहुपरिकर्माणि, तत्र क्रम, यान्येकदा सखित्वा यरपरि
 क्रियते, तद्वशात् शोषयेत्, परिनोगेषु तथा शोभितेष्वपि कर्तव्यं यथा स्यात्, धारणेऽपि सा कथयिज्जीविता तथा कथिषापेन
 कोऽपि क्वाति, इह पूर्वोक्तविधिना यतनया पाम्यमात्रेषु बलेषु वायुयुक्तदिविराषनाशेष स्यादेव, तच्छुद्ध्ये साधोगुरुणा पृक्तस्याण-
 संश्रयो देय ॥ ३४ ॥ एवं सप्तपद्यमन्त्रायपिण्ड, तेजस्कामपिण्डमाह—
 तिविहो तेउक्काओ० ॥ ३५ ॥ त्रिक्रियस्तेजस्काम सचिपो मिश्रोऽचिप, सचिप पुनर्द्विधा निश्चयतो व्यवहारतथा ॥ ३५ ॥ यथा—
 इहगपगार्हण० ॥ ३६ ॥ इहकाशकं स्पष्ट, आदे कुम्भपात्रेक्षुरसपाकादितुष्टयाचाप, तेषां वाहुमध्यमागे विपुशद्विपु-विपु-
 दुष्कापमृत्विपु तेजस्कामो निश्चयत सचिप, शेषोऽङ्गारादि, अंगारो-गवाळादीनोऽग्नि, आदे उवासादि, व्यवहारसचिप, मुकुंर -
 कारीषोऽग्नि, आदेशविक्रियावादिः, इहमिषः ॥ ३६ ॥ अक्षिपतेजस्काम X X X

X X X सारिणकायपिंडेन हेतुमाह—उपयोग एतेषामोदनादीनां भोजनादौ, ततोऽचिचाग्निना साधूनां कार्यं, द्रव्यादिमेवा-
 चतुर्थाग्निः प्रागवद् यथायोगं ज्ञेयः ॥ ३७ ॥ उक्तस्तेजस्कायपिण्डः, अथ वायुकायपिण्डमाह—
 वाउक्ताओ तिविदो ॥ ३८ ॥ वायुकायस्त्रिविधः, सचिचो मिश्रोऽचिचश्च, सचिचः पुनर्द्विधा निश्चयतो व्यवहारतश्च ॥ ३८ ॥ यथा—
 सनलय घणतणुनाया० ॥ ३९ ॥ सह वलयैः सवलया, घनवाततनुवाताः, ये नरकमुखां वलयाकारेण स्थिताः, घनवातास्तनु-
 वाता, अन्ये घनवातास्तनुवाताश्च, वलयाकारेण वा घनवातास्तनुवाताश्च, तथाऽतिहिमे ये वायवोऽतिदुर्हिनेऽब्दतमसि ये वाता एव
 निश्चयसचिचो वायुकायः, अतिहिमातिदुर्हिनाभावे प्राचीनादिवातो व्यवहारसचिचः, यस्त्वाकान्तादि—पङ्काकमाद्युत्थः, स पंचधा
 वक्ष्यमाणैरचिचः ॥ ३९ ॥ यथा—

अकंतधंतघाणे० ॥ ४० ॥ आक्रान्तेरङ्घ्रिणा पङ्कादौ यो वातः चिदितिशब्दयन् उच्छलति, यश्चाध्माते आस्यवातमृते वृत्त्यादौ,
 यो वा घाणे-तिलयन्त्रे तिलपीडने सशब्दो निर्यान् X X X

X X X मिश्रसचिचता ज्ञेया, यथा हस्तशतगतिकालं ध्यात्वा एकस्मिन्नपि स्थानेऽम्भोमध्यस्थतस्याचिचत्वादिकं ज्ञेयं, इतिर्यथा
 तथा वस्तिः, नस्तिश्च इतिर्यथा तथा नस्तिः, नस्तिश्च इतिरूपः, किंत्वन्यचर्मः स्थगितग्रीवो विब्रुतमुखपाश्चात्यपदेशः, तथा स्थलस्थः
 स्निग्धं रुसं च कालमाश्रित्य, नस्तिर्नस्तिवातः, एवं इतिवातोऽपि स्थलस्थः, यथाक्रमं पौरुषीपु दिनेषु वाऽचिचादिज्ञेयः ॥ ४१ ॥ अथ
 भाष्यमाथाचतुष्कं

निद्वेयरो य कालो० ॥ मा० १२ ॥ एगंतसिणिद्वंमी० ॥ मा० १३ ॥ मज्जिमनिद्वे० ॥ मा० १४ ॥ पोरिसिति-

गमधिचो० ॥ मा० १५ ॥ काळ सामान्यतो द्विषा स्निग्धो रुक्षश्च, यः सखत्त सधीतश्च स स्निग्ध, उष्णो रुक्षः, स्निग्धोऽपि त्रिषा-एकान्तस्निग्धो मध्यो अघन्यश्च, एकान्तस्निग्धो-ऽतिस्निग्ध, रुक्षोऽपि त्रिषा-अपन्यो मध्य उरुष्ट, उरुष्टो-ऽतिरुक्षः, तत्रैकान्तस्निग्धे काले यस्त्विर्बस्तिगत एकां पौरुषीं यावदचिचः स्यात्, द्वितीयस्या आवायपि मिश्रः अन्त यावत्, तृतीयस्यामादित एव सचिच', तत्र सचिच एव, मध्ये स्निग्धकाले द्वे पौरुष्यो अचिच, तृतीयस्या मिश्रः, द्वयायां सचिचः, अपन्ये च स्निग्धे इत्यादिवाच पौरुषीत्रय यावदचिच', द्वयायां मिश्र, एवमेव सचिचः, एव रुक्षेऽपि X X X

X X X पुनर्द्विषा निख्यतो न्यवहारतश्च ॥ ४३ ॥

X X X सर्वो वनस्पतिरर्धशुष्को ज्ञेय', तत्र योऽश्श शुष्क सोऽचिच, श्लेषः सचिच इति मिश्र, लोष्टः-घाष्टादिचूर्णं, तत्र नसिका सम्भवन्ति, सा सचिचाः शोषोऽचिच इति मिश्र, आदिशब्दाकारकालरहितकणिकादि, तत्र कियन्तोऽपरिणताः सचिचा, कियन्तस्त्वचिचा इति मिश्रण ॥ ४४ ॥ अयाचिचवनस्पतिकायः--

पुष्पाणं एषाण० ॥ ४५ ॥ पुष्पाणां एषाणां शलादुफलानां-कोमलफलानां, हरितानां-श्रीहिङ्गादीनां वृन्ते म्लाने-शुष्कमाये शाल्य, एव कीरक्षिमशुष्क ॥ ४५ ॥ अयाचिचवनस्पतिना कार्यः--

सथारपापदहन० ॥ ४६ ॥ X X X

X X X अत्र आवायेकत्व, द्वित्रिचतु एवाक्षपिण्डे- कार्यमित्थ वदयते ॥ ४७ ॥ तत्र द्वित्रिचतुष्पिण्डकार्यमाह--
 वेदियपरिमोषो० ॥ ४८ ॥ साधोर्द्वैशार्यैः कार्यं द्विषा-शब्देन देहेन, शब्देन शकुने शल्यशब्देन, देहेन कार्यं त्रिषा-पूर्वेन

धुमा-
रत्नीया-
चतुर्थेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१६७॥

तदेकदेशेन तत्सर्पेण च, एषां चतुर्णां कार्याणां मध्ये केषाञ्चिद्यतीनां किमप्युपयोगवशात्, केषाञ्चिच्चत्वार्येपि, द्वयाद्याणां संपूर्णाङ्गानां, अक्षाणां सशुक्तिशंखयुगां, आदेः कर्पर्वकादीनां, चक्षुःपुण्ये शंसुक्तयोऽगदं, त्रीन्द्रियाणां उद्देहिकादि, कोऽर्थः, उद्देहिकाकृतशकम्बुत्, आदेरन्यत्रीन्द्रिकृतशकम्बुत् स परिमोगविषयः साधोः स्यात्, परिमोगः कार्ये ज्ञेयं, उद्देहिकादेः सर्वदेशादौ लिप्यते दाहशान्त्यै, यद्वा किमपि वैधो वदेत्, व्यक्षविषये साधूनामौषधं व्यक्षपिण्डः ॥ ४८ ॥

चतुर्दिश्याण मन्त्रिण ॥ ४९ ॥ चतुर्दिश्याणां मध्ये नक्षत्राणां परिहारो-विद्या नान्तिमान्त्वौषधं, तथाऽधमक्षिणाऽशिरोग-
स्याक्षरस्योदाराय स्यात्, पद्मेन्द्रियपिण्डे उपयोगमाश्रित्य नैरयिञ्चा X X X

X X X उपदेश उक्तिः, शिक्षादानं सामोः कार्ये, आदेर्वसत्यादितानं, निरोऽस्ति, लिङ्गे व्यापिशान्त्यै, पुष्टं कार्ये, यद्वा द्विष्ट-
नृपे साधोर्नाशाय शिरोऽस्ति कपालिकत्रैयेऽर्थः, मिश्रस्य मनुष्योपयोगः, सरजस्कस्य सरक्षाकस्य वा सास्थिरुक्तापाकिकस्य पांशे पथि-
पृच्छा ॥ ५१ ॥ अथ सुरोपयोगः—

खमगाइ कालकजाइ० ॥ ५२ ॥ खपकादेरादेराचार्यादेः, खपकस्य तपोमलाकृष्टरत्नेन प्राय आसन्ना एव देव्यः स्फुरतः क्षपकोक्तिः,
कालकार्ये-मृतिरित्यादिकार्येषु काञ्चिद्, पवित्रियेषु शुभाशुभे-सापान्त्रे निरापायत्वे मश्रे दिव्य उपयोगः ॥ ५२ ॥ एवं सन्निपादि-
त्रिभेदो द्रव्यपिण्डः प्रत्येकं पृथ्वीकायादिभेदास्रवाऽऽह्यातः, अथ एषां नशानां ह्यादियोगे भिन्नं द्रव्यपिण्डमाह—

अह मीपओ य पिण्डो० ॥ ५३ ॥ अमेति केवलकृष्ट्यादिपिण्डोक्तानुमिश्रः पिण्डः उच्यते, विनात्यभिभ्रजात् ह्यादिसयोगा
ज्ञातव्याः पिण्डः, यथा पृथ्व्यपकायो पृथ्वीतेजस्कायो इत्यादि यावच्चरमो भ्रमो नश्योगे, तत्र द्वियोगे ३६, त्रियोगे ८४, चतुर्थेने

परि० १०
माणिक्य-
शेखरीय-
दीपिकाया
आद्यभागाः॥

॥१६७॥

परिचिंत्यं छठ, पचमयोगे १२६, षड्योगे ८४, सप्तयोगे ३६, अष्टयोगे ९, नवसंयोगे एक, सर्षपं ५०२, एषां मन्त्रानामुत्पत्त्ये एवं करणगाथा—” उभयाशु X X X

X X नव मन्त्राः ९ तत्रात्मिकाः सर्षपं चत्वार, सतोऽथोत्तरादयद्विषये प्रथमेऽष्टे लब्धेन सर्षपचतुष्टकेन सत्यापो राश्यद्वयो-परितन अष्टक गुणयित्वा संयोगमन्त्रा ज्ञेयाः, एवं सर्षपचतुष्टकगुणिता अष्ट जाता ३६, एव द्वियोगे ३६ मन्त्रा जाता, अष्टाष्ट मन्त्रा ३६ अंकः कृत ऊर्ध्वगतौ, सत्रद्वियोगमंगसंख्यादे अष्टस्तनरात्रिमिद्विकालनरत्रिकानोर्ध्वगद्विसप्तकस्य प्रथम पाथास्य ३६ अंक मन्त्रा-संख्या १२ तेनोर्ध्वकाः सप्तको गुण्य जाताः ८४ द्वियोगा, आधोऽधोऽपस्तनानतः किं चतुष्टकेन मन्त्रा संख्या २१, ते ऊर्ध्व-रात्रिषट्के गुणिता जाताः १२६ चतुर्थयोगा, एत १२६ पचकेन मन्त्रा संख्या २७, (५) पचमोक्तयुष्ठा, तेऽर्ध्वं पचको गुण्य, जाताः १२६ पचयोगाः, तत्र १२६ अष्टस्तनान्तरेण षट्केन मन्त्रा लब्धा २१, तेऽर्ध्वचतुष्टके गुणित जाताः ८४ षड्योगा, तत्र ते सप्तकेन मन्त्रा संख्या १२ तेऽर्ध्वत्रिको गुण्यः, आजाः ३६ सप्तयोगा, तेऽपस्तनाष्टकन मन्त्रा संख्याः ४, तेऽर्ध्वत्रिको गुणित जाता नव अष्टयोगा, ऊर्ध्वं एकोमूलेनावस्थित षड्योगे नव मन्त्रा इत्यर्थः, नवयोगे चैकः, एते दशममे ४९२ सति योगजाताः दशक्षेपे ५०२ यावत्तद्योगे एको भग, तथा बाद आय परिमो तावत् द्वियोगापो मिथः पिण्डो ज्ञेयो यावत्परमो नवत्र एको मिथः पिण्डः, स च छेपमाश्रित्योच्यते, अशुभप्रतिशितायां एव वृद्ध्या पृथ्वीकायो लगति, नपुंसारेऽप्युच्यते, लोहगय X X X X

X X X (पुत्रव)गादि, तेऽत्रलसकागादि, याक वापुत्रमभिक्षादि वनस्पतिपृथ्वीकायत्रसकायादिपिण्डः, फल आमलकारि, पोद्भूत-गांश, एतानि याकवग्नेयानि, लक्षण, अष्टम्वीक्षमतेऽत्रकाया, गुधोदनी धाकवत्, इत्याचनेके संयोगे पिण्डा ज्ञेया, किन्तु

धमा-
रत्नीया-
वचुर्युरेता
भी-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१६८॥

यो यत्र द्वियोगादावायाति स तद्गंगे मील्यः ॥ ५४ ॥ उक्तः सपपञ्चं द्रव्यपिण्डः, क्षेत्रकालपिण्डावाह—
तित्रि उ पएससमया० ॥ ५५ ॥ “ नामठवणापिण्डे द्रये सेरे य कालभावे य ” इति गाथायाश्चातुर्थेणञ्जमपिण्डो, क्षेत्र-
आकाशं, कालः—समयाविवर्त्तरूपः, तत्र त्रयः प्रदेशाः व्योम्नो मिलिताः क्षेत्रपिण्डः, त्रयः समया मिलिताः पिण्डः, आदाने त्रिचतुरा-
दयोऽपि स्युः, एवं निरुपचरितो मुख्यो क्षेत्रकालपिण्डो उक्तो, सोरचारो गीणावाह—“ ठाणह्ण्डइड ” द्रव्येऽणुरङ्गरूपे स्थानं—अवगाहं,
स्थितिः—कालं वाश्रित्य यस्तदाऽऽदेशः—क्षेत्रकालावाधित्य क्षेत्रकालपिण्डव्यपदेशः स्यात्, यथा एकप्रदेशिकः स्तंभः द्वित्रिमादेशिक
इत्यादि क्षेत्रतः, उक्तः क्षेत्रपिण्डः, एकादिसामयिकः कालपिण्डः, यद्वा त्रिपदेशादौ क्षेत्रपिण्डे त्रिसमयादौ कालपिण्डेऽयत्सिद्धतः स्तंभः,
तदाऽऽदेशात् क्षेत्रकालोपचारात्, क्षेत्रकालपिण्डो पुनराह—क्षेत्रकालपिण्डो ‘ जतय जया तत्परुणया—यत्र व X X X
X X X यात्र कालसमयेषु, ननु मियो वेधः संख्यानादुर्याभ्यां, यतः क्षेत्रप्रदेशा मियो मितिता एव सदा, यथा बुद्ध्या कृते
चतुरस्रादिष्वने क्षेत्रे प्रदेशानां मियो भेद्व्यासंख्यानादुल्पाहिरिपण्डाल्या, तथा क्षेत्रपदेष्वपि पिण्डशब्दः प्रयर्षमानोऽविसुख्यमिभ्यो
बहुसंख्याभावात्, कालोऽपि परमार्थतः सन्, द्रव्यं च, ततः सोऽपि परिणामी, सतः सर्वस्य परिणामीतामङ्गीकृते, अन्यथा सरवायोगः,
धर्मसंप्रग्रणीतीकादावेतदुक्तं—अत्र नोच्यते, परिणामी चान्वयी तेन रूपेण परिणममान उच्यते, ततोऽस्ति संप्रतसमस्यप्यप्यतीतेत्य-
समयाभ्यामनुवेधः, किंतु तौ असन्त्वावपि धिया सन्तौ विवक्षितौ, बहुसंख्यासं च तत्रास्तीति पिण्डुत्त्वाविरोधः ॥ ५६ ॥ क्षेत्रपिण्डा-
विरोधाय दृष्टान्तः—

जह तिपण्णसो खंधो ॥ ५७ ॥ यथा त्रिपदेशिकः—ऽयाणुकः स्रंघञ्जिष्वव्याकाशपदेशेऽप्यवगाहो नत्वेकस्मिन् द्रव्योर्वा अविभागेन

परि० १०
माणिक्य-
शेखरीय-
दीपिकाया
आद्यभागः।

नैरन्तर्येण सम्बद्ध पिण्ड उच्यते, नैरन्तर्येणैवित्येतेः संख्यानाहुस्त्वथ, एव त्रिपदेशस्य अणुकस्त्व इव तदाघातस्याणुकस्त्वभाषार, प्रदेशत्रयरूपः कथ पिण्ड उच्यते इ, उच्यतां पिण्ड इति, तस्यत्रोक्तनीत्या विशेषमावात् ॥ ५७ ॥ अथ 'अथ जया तत्पररूपणया' इति व्याख्यातु नामस्थापनाद्रव्यभावानां क्षेत्रकालयोगीणपिण्डत्वमाह—

अहवा चण्डह नियमा० ॥ ५८ ॥ अथवा पूर्वं क्षेत्रकालयोः स × × ×

× × × पिण्डोऽपि मादमाधवतो कथचित्नेवात्साध्यादेर्देहो प्रादास्तत्र संयोगविभागो नामपिण्ड इव सत्या पिण्डत्वा, क्षेत्रकाल-पिण्डयोर्न संयोगविभागो, तत नामादिपिण्ड एव तत्तत् क्षेत्रनिशासादिपर्यायसुद्यूतरूप विवक्ष्य क्षेत्रकालपिण्डाख्या ज्ञेया, यथा द्रव्यो-क्षेत्रकालयोर्वेत्र-वसत्त्वादौ यदा वाऽऽद्यपौरुष्याधो य पिण्डो नामादिरूपो वर्णयते यद्य गृहादौ गुह्यपिण्डे मोदकादिर्वा क्लियते, यदाऽऽद्ययामादौ निष्पाद्यते स वर्णयमानो नामादिपिण्डः, कियमाणो वा गुह्योदनादिपिण्ड क्षेत्रापेक्षया क्षेत्रपिण्ड कालापेक्षया काळपिण्ड उच्यते, यथाऽऽद्यकवसत्त्यादि क्षेत्रपिण्ड आद्यपौरुषीपिण्ड इत्यादि ॥ ५८ ॥ तस्मै क्षेत्रकालपिण्डो, भावपिण्डमाह—

दुविहो उ भाव पिण्डो० ॥ ५९ ॥ भावपिण्डः प्रथस्तोऽप्रथस्तथ, एतयोर्द्वयोरपि प्रत्येकरूपरूपण वक्ष्ये ॥ ५९ ॥ उक्त गाथा-
शतुक्तेनाह—

एगविहाद् दसविहो ॥ ६० ॥ नार्ण दसण तवो० ॥ ६१ ॥ पवयणमाया नव० ॥ ६२ ॥ अपसृत्यो य असजम० ॥ ६३ ॥
प्रथस्तोऽप्रथस्तो भावपिण्ड प्रत्येक दशधा, एकविनादि यावदस्रधा, यथा एकधा प्रथस्त संयम, स च ज्ञा × × ×

× × × असंयम-विरत्यगाव, अन्ये दोषा अज्ञानाया अनैवान्तर्भूता ज्ञेया, द्विषाऽज्ञानाविरती, चान्मिव्यात्मगदो कृत्वा

धमा-
रत्नीया-
वच्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥१६९॥

कषयाश्च, त्रिधा-मिथ्यात्वं चाज्ञानाविरती, चतुर्षा कषयाः, पंचधा पंचाश्रवाः प्राणातिपतायाः, षोडा षड्गुणाऽईनात्, सप्तधा कर्मणि श्रेयः, कर्मबन्धकाऽध्यवसायाः श्रेयाः, ते आयुर्वर्जसप्तकर्मबन्धकाः काषायिका परिणाममेवा जात्यपेक्षया सप्तधा, अष्टकर्मणां बन्धकाः परिणामा जाताऽष्टधाऽप्रशस्तभावपिण्डः, नवधाऽगुप्तयो ब्रह्मणि, दशधाऽधर्मो दशधर्मविपक्षः अप्रशस्तो भावपिण्डः ॥ ६०--६३ ॥ प्रशस्ताप्रशस्तभावपिण्डस्वरूपमिदं—

बज्रइ य जेण कम्मं० ॥ ६४ ॥ इह येन भावपिण्डेनैकधादिना वर्चमानेन कर्म बध्यतेऽष्टधा, दीर्घस्थिति च-दीर्घभवो विपाक-कण्डं, स सर्वोऽप्रशस्तो भावपिण्डः, येनैकविधादिना कर्मणा मुच्यते शनेः २ सर्वात्मना स प्रशस्तो भावपिण्डः, ननु पिण्डो बहुमीलनमुच्यते, भावाश्च संयमाद्याः, एकस्मिन्नध्यवसाये एकसमये भावात्, कथं पिण्डः ? ॥ ६४ ॥ अथोत्तरं—

दंसणनाणचरिचाण० ॥ ६५ ॥

अन्यभागः ।

X X X 'शशकशिशुरिति वा कृत्वा विराधयेत्-विनाशयेत्, तथाऽऽह्वारस्तरण्डितो शुष्को हस्तो कर्कशो भवतः, ततो भिक्षां दत्त्वा पुनर्दान्या हस्ताभ्यां गृह्यमाणस्य बालस्य पीडाभावात् ततो बालवत्सतोऽपि न ग्राह्यम् ॥ ५८६ ॥

X X X दानार्थमाचमनं करोति, आचमनेन क्रियमाणे उदकं विराध्यते, अथ न करोत्याचमनं तर्हि लोके छोटिरितिकृत्वा गर्हा स्यात्, तथा घुसुलंती-दध्यादिमग्नती यदि तद्दध्यादिसंसक्तं मथ्नाति तर्हि तेन संसक्तदध्यादिना लिप्तं करे तस्या भिक्षां ददत्यास्तेषां रसजीवानां वधो भवति, ततस्तस्या अपि हस्तात्न करुपते ॥ ५८७ ॥ संपति पेषणादिकुर्वस्या दोषानुपदर्शयति—

परि० १०
माणिक्य-
शेखरीय-
शीपिकाया
अन्यभागः।

॥१६९॥

दग्धीण सचट्टण० ॥ ५८८ ॥ पेषणकण्ठदलनानि कुर्वतीनां हस्ताश्लिषाप्रहणे उदकमीजसहृद्वन स्यात्, तथाहि-पिपन्ती यदा भिक्षादानयोचिहति तदा पिप्यमाणतिलादिसत्काः काश्चिन्नलिका सचिता अपि हस्तावौ लगिता सम्भवन्ति, तसौ भिक्षादानाय हस्तादिप्रस्रोदने भिक्षा वा दत्त्वा भिक्षासम्पर्कतस्त्रासां विराधना भवति, भिक्षां च दत्त्वा भिक्षावयवस्यारण्डितौ हस्तौ जलेन प्रक्षालयेत्, ततः पेषणे उदकमीजसहृद्वन, एव कण्ठदलनयोगेपि यथायोग × × ×

× × × शेषकायेन हस्तादिना सम्पर्दन सहृद्वन, आरमणा कुश्यादिना गुम्यादि खनन्ती, अनेन पृथिवीकारगाम्म उक्त, यदा मलती शुद्धेन जलेन स्नान्ती, अथवा घावती शुद्धेनोदकेन वलाणि प्रक्षालयन्ती, यदि वा किञ्चिद् दृक्खवस्स्यादि सिचन्ती, एतेनाम्कापारम्भो दर्थित, उपलक्षणमेतत्, उदकयन्ती वा फूत्कारेण वैश्वानरं यस्यादिक वा सचिचवायुमृतमितस्ततः प्रक्षिपन्ती, एतेनाग्नि-वायुसमारम्भ उक्त, तथा शाकादेश्छेदविद्यारणे कुर्वती, तत्र च्छेद -पुष्पफलादेः कण्ठन विशारण तेभ्येव सण्डानां शोषणायातपे मोचन, आदिशब्दात्तण्डुलमुन्नावीनां शोधनादिपरिग्रह, तथा छिन्दती पष्ठान्, फुल्लरुते इति पोस्कर्यमाणान् पीडयोद्विह्वत इत्यर्थ, अनेन त्रसकायारम्भ उक्तः, इत्थ पट्नीषनिकायानारमणाया हस्तात्न कल्पते ॥ ५८९-५९० ॥ सम्प्रति षट्कायव्यग्रहस्तेति पदस्य न्यायाने गतान्तरमुपदर्शयति—

छकायप्रग्रहत्या० ॥ ५९१ ॥ केचिदाचार्या पट्टायव्यग्रहस्तेति वचनत 'कोलावीनि' यदरावीनि, आदिशब्दात्करीर × × ×
× × × वाज्यादिवोषानाह—

ससञ्जिमम्मि देसे० ॥ ५९३ ॥ संसक्तिमति-संसक्तिमद्रव्यवति देशे-मदले संसक्तिमता द्रव्येण लिप्त करो मात्र वा यस्या

दीयमाने किमपि स्व प्रभूत ददासीति विचारणे X X X X

X X X अन्योऽपि यदि देय वस्तु अन्येन पुत्रादिना घृत ददाति स्वरूपेण आदध, यद्विवा स एवान्बोऽन्येन विभूत सन् देय ददाति तर्हि ततो ग्राह्य, मान्यया, पूर्वोक्तदोषप्रसंगात् ॥ ५९९ ॥ स्वर्गोपादिपञ्चकविषया भजनामाह—

मदलपद्यतिकुट्टी० ॥ ६०० ॥ मदलानि-ब्रूयाकारद्वयविशेषरूपाणि प्रसूति -नखादिविवागेऽपि चेतनाया असन्निहितद्रूपो य कुष्ठ-योगविशेष सोऽस्यास्तीति मदलमसूतिकुष्टी स चेद् असागारिके-सागारिकामाधे ददाति तर्हि ततः कस्ते, न शेषकुष्ठिन-सागारिके वा पश्यति, पादुकारुडोऽपि मत्स्यचलस्थानस्थितस्त्वा कारणे सति कस्ते, तथा च क्रमयोग-पादयोर्विद्धो यदि सविचार इत्येवतश्च पीढामन्तरेण गन्तु शक्यस्ततो बद्धावपि तस्मात्कस्यते, इतरस्तु य इत्येवतश्च गन्तुमशक्यं स चेदुपविष्ट सन् ददाति न च कोऽपि तत्र सागारिको विद्यते ततोऽपि कस्यते, इत्यप्यद्वस्तु भिक्षां दातुमपि न शक्यतीति, तत्र प्रतिषेध एव, न भजना, उपलक्षणमेव, तेन छिन्नकरोऽपि यदि सागारिकामाधे ददाति तर्हि कस्यते, छिन्नपादो यदुपविष्ट सन् सागारिकाऽसम्पत्ते प्रयच्छति ततस्ततोऽपि कस्यते ॥ ६०० ॥ नपुंसकादिसप्तकविषया X X X

X X X बालवत्सां च सर्वथा परिहरन्ति, एव मुञ्जानामर्जमानादरुन्तीष्वपि भजना भावनीया, सा चैव मुञ्जाना अनुच्छिद्येद्य सती यावदथापि न कथल मुले प्रक्षिपति तावच्चन्द्रस्त्वाकस्यते, मर्जमानाऽपि यत्सचित्त गोधूमादि कठिणके क्षिप्त तदा भूद्योसारितमन्यथ नाथापि हस्तेन गृह्णाति, अत्रान्तरे यदि साधुरायावो भवति सा चेद्ददाति तर्हि कस्यते, तथा दल्यन्ती सचित्तमुद्रादिना दस्यमानेन सह धाट् मुकयती, अत्रान्तरे च साधुरायावस्ततो यदुचिष्ठति, अचेतन वा धाट् मुद्रादिकं दलयति तर्हि तद्वत्सात्कस्यते, कण्ठयन्त्या कण्ठ-

क्षमा-
रत्नीया-
चचूर्युपेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥१७१॥

नायोत्पादितं मुसलं, न च तस्मिन् मुसले किमपि काल्ज्यां बीजं लानमस्ति, अत्रान्तरे च समायातः साधुस्ततो यदि साऽनपाये प्रदेशे मुसलं स्थापयित्वा भिक्षां ददाति, तर्हि करुणते ॥ ६०१ ॥ पिंपल्यादिविषयां भजनामाह—
पीसंती निर्युपेते ॥ ६०२ ॥ उव्वङ्गिण्डसंसंसेण ॥ ६०३ ॥ पिंपन्ती निर्युपेते—पेषणपरिसमाप्तौ, प्रासुकं वा पिंपन्ती यदि ददाति तर्हि तस्या हस्तात्करुणते, तथा घुसुलणे असंसक्तं दध्यादिमध्नत्याः करुणते, तथा कर्त्तने या असङ्ख्यूर्ण—अखरर्णितहस्तं कृन्तति, इह काचित्सूत्रस्यातिशयेन श्वेतता पाद $\times \times \times$

$\times \times \times$ वेद्यते न सम्भवति, ततः प्रतिपक्षस्याभावे नियमाद् भवति तेज्वग्रहणमिति ॥ ६०४ ॥ उक्तं दायकद्वारम् ; अथोन्मिश्र-

द्वारमाह—

सचित्ते अचित्ते ॥ ६०५ ॥ इह यत् यत्रोन्मिश्रयते ते द्वे अपि वस्तुनी त्रिधा, तद्यथा सचित्तेऽचित्ते मिश्रे च, तत् उन्मिश्रके-
मिश्रणे चतुर्भङ्गी, अत्र जातवैकवचनं, ततस्तिरस्त्रश्चतुर्भङ्गयो भवन्तीति वेदितव्यं, तत्र प्रथमा सचित्तमिश्रपदाभ्यां, द्वितीया सचित्ता-
चित्तपदाभ्यां, तृतीया मिश्राचित्तपदाभ्यामिति । तत्र सचित्तमिश्रपदाभ्यामियं—सचित्ते सचित्तं मिश्रे सचित्तं मिश्रं मिश्रे मिश्रमिति,
द्वितीया त्वियं—सचित्ते सचित्तं अचित्ते सचित्तं अचित्तेऽचित्तमिति, तृतीयेयं मिश्रे मिश्रं अचित्ते मिश्रं मिश्रेऽचित्तं
अचित्ते अचित्तमिति, तत्र गाथार्थान्ततुशब्दस्यानुक्तसमुच्चयार्थत्वादाद्यायां चतुर्भङ्गीकायां सकलयामपि प्रतिषेधः, शेषे तु चतुर्भङ्गी द्वये
प्रत्येकं आदीमेषु त्रिषु २ भङ्गेषु प्रतिषेधः चरमे तु भङ्गे भजना वक्ष्यमाणा ॥ ६०५ ॥ अत्रैवातिदेशं $\times \times \times$

$\times \times \times$ साधुदानार्ह इतरददातव्यं, तच्च सचित्तं मिश्रं तुपादिर्वा, ते द्वे अपि द्रव्ये मिश्रयित्वा यहदाति, यथौदनं कुसनेन दध्या-

परि० १०
माणिक्य-
शेखरीय-
दीपिकाया
अन्यभागः

॥१७१॥

दिना मिथयित्वा तदुन्मिन्न, एवविषयुन्मिन्नकक्षणमिस्वर्णः, संहरण तु यद्गानतस्यमदेय वस्तु तदन्यत्र कापि स्वगनिकावौ संवृत्त्य ददाति, ततोऽप्यमनयोर्भिव ॥ ६०७ ॥ द्वितीय(तृतीय)चतुर्भङ्गीसारकचतुर्भङ्गमञ्जनामाह—

उपि य सुके सुक० ॥ ६०८ ॥ यद्यपिचेऽपिच मिथयति तत्रापि शुष्क मिमितमित्येव भङ्गाभ्यस्तारो यथा संहरणे, तपथा-शुष्के शुष्कमुन्मिन्न, शुष्के आर्द्र, आर्द्रे शुष्क, आर्द्रे आर्द्रमिति । तत एकैकस्मिन् भङ्गे संहरणे इवारपबहुत्वे-स्तोके शुष्के स्तोके शुष्क, स्तोके शुष्के बहुक शुष्क, बहुके शुष्के स्तोके शुष्क, बहुके शुष्के बहुक शुष्कमिति, एव शुष्के आर्द्रमित्यादावपि मन्त्रिके पर्येक चतुर्भङ्गी भावनीया, सर्वसङ्ख्याया मन्त्रा षोडश, तथा ' तथैव ' संहरणे इवाऽऽचीर्णानाचीर्णे-कस्याकस्ये उन्मिन्ने ज्ञेये, तपथा-शुष्के शुष्कमित्यादीनां चतुर्भङ्गीनां प्र X X X

' दुग्माई सामथे० ॥ ६११ ॥ ' एव द्विकादिसामान्ये ' आत्राद्विकारिसाधारणे देयवस्तुनि यथेकस्य कस्यचिद्दामीत्येवं भाव-परिणमति, न शेषाणां, तत् भावतोऽपरिणत-न भावापेक्षया देयतया परिणतमित्यर्थे । अथ साधारणानिच्छदस्य दातुमावापरिणतस्य च क परस्परं प्रतिविशेष १, उच्यते, साधारणानिच्छद वायकपरोक्षत्वे, दातुमावापरिणत तु वायकसमक्षत्वे इति ॥ ६११ ॥ संप्रति गृहीतृविषय भावापरिणतमाह—

एतेण दावि एत्ति० ॥ ६१२ ॥ एकेनापि केनचिदभेतेन पाश्चात्सेन वा एषणीयमिति मनसि परिणमित, न इतरेण-द्वितीयेन, तत्रापि भावतोऽपरिणतमितिहस्ता साधूनामप्राद्य, शकितत्सारकलहादिवोपसम्भवाच्च, संप्रति द्विविधस्यापि भावापरिणतस्य विषयमाह-सञ्जितलगेत्यादि, तत्र दातृविषय भावापरिणत आप्तृविषय स्वाभिविषय चं, गृहीतृविषय भावापरिणत साप्तृविषयम् ॥ ६१२ ॥

क्षमा-
रत्नीया-
बभूयुषेवा
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।

॥१७२॥

उक्तमपरिणतद्वारं, सम्प्रति लिप्तद्वारं वक्तव्यं, तत्र लिप्तं यत्र दृष्यादिद्रव्यलेपो लगति, तच्च न ग्राह्यं, यत आह—
वेत्तवमलेवक्रुडं० ॥ ६१३ ॥ × × ×

× × × (अनशन)तपोरूपं क्षपणं कुर्वतः साधोश्चिरकालभावितपोनियमसंयमानां हानिः, तस्मान्न यावज्जीवं क्षपणं कार्यं ।
पुनरपि परः प्राह—यदि सर्वकालं क्षपणं कर्तुमशक्तस्तर्हि० [करोतु ।] भूयः शिष्यः यद्येवं तर्हि षण्मासानुपोष्याचान्त्लेन सुक्लां, न
क्षमस्तदैवाहादिदान्या तावद्भावयेथावच्चतुर्थं कृत्वाचान्त्लेन पर्ययेत्, एवमप्यक्षमो नित्यालेपाशी स्यात् ॥ ६१४ ॥ इदं गाथयाह—

लित्तंति माणिउणं० ॥ ६१५ ॥ लित्तंति लिप्तं—सदोषमिति भणित्वाऽलेपं भोज्यं अर्हन्गण्यनुज्ञातमिति गुरुक्ते शिष्यः, षण्मा-
सानुपोष्याचान्त्लेन सुक्लां, नैव क्षमस्तर्होऽहादिदान्या तावचोलेथावच्चतुर्थं कृत्वाऽऽचान्त्लेनावां, एवमपि न संस्तरणे अरूपलेपं लायात्
॥ ६१५ ॥ एतद्गाथार्थे गाथे ।

आयं विलपाणए० ॥ ६१६ ॥ एवं एकेकदिणं० ॥ ६१७ ॥ नित्यं क्षपणं कर्तुमक्षमः षण्मासान्तिन्तरं क्षपयित्वा पारणे
आचान्त्ले करोतु, षण्मासानुपवस्तुमक्षम एकदिनोनात् करोतु, एवं षट्मासादेकैकं दिनं त्यत्त्वा × × × ×

तिय सीयं समणाणं० ॥ ६२० ॥ त्रिकं—वक्षमाणं शीतं श्रमणानां, तेन प्रत्यहमाचारुकृतौ तक्रायमावेऽन्नापाकेनाजीर्णादि-
दोषाः स्युः, तदेव त्रयमुष्णं गृहिणां, ततोऽल्कक्राहारेऽपि न तेषां दोषा अजीर्णाः स्युः, ततस्तेषां तथा यापयतामपि न कश्चिद्दोषः,
साधूनां तूक्तनीत्या दोषः, तेन कारणेन तक्रादिग्रहणं साधूनामनुज्ञातं । इह प्रायो यतिना विकृतिपरिभोगपरित्यागेन सदैवात्मशरीरं
यापनीयं, कदाचिदेव च शरीरस्थापाटवे संययोगवृद्धिनिमित्तं नलाघनाय विकृतिपरिभोगः, तथा चोक्तं सूत्रे “ अभिक्खणं निषिगइं

परि० १०
माणिक्य-
शेखरीय-
दीपिकाया
अन्यभागाः।

॥१७२॥

गया य" इति, निर्विकल्पिपरिमोणे च सकाशेषोपयोगीति सकादिग्रहण, 'कष्टराविपु' वृत्तवटिकोन्मिथतीमनाविपु प्रहण, भाष्यं-
 विकल्पनीय, स्थानत्वादिप्रयोजनोत्तरो कार्ये, न शेषकालमिति भाव X X X X X

X X X आहारादीनां शीतत्वसम्भाररूपेणोपहन्यते अग्नि-अठरो वह्नि, तस्मात्सोपघातादोषा 'अग्नीर्णदिय -अग्नीर्णदुमुखा-
 मान्यावयो जायन्ते, त्वत्सकादिग्रहण साधूनामनुशात, तस्मादिनापि हि जाठरोऽग्निरुदीर्यते, तेषामपि तथा स्वभावत्वात् ॥ ६२२ ॥
 सम्प्रत्यलेपानि द्रव्याणि दर्शयति—

जोयण महग सजुग० ॥ ६२३ ॥ ओदन -तन्दुलादिभक्त मण्डका कणिकमयाः प्रतीता एव शुक्लव -यवलोवत्तपा कुश्याया
 उड्या, राजभाषा सामान्यतश्चकल श्वेतचकलिका वा, कला-शुचनका, सामान्येन वा चणका, वस्त्राः सुवरी-आढकी मसुरा-
 द्विदलविशेषा युद्धा मापाद्य मतीता, चकारावन्त्येऽन्येवविधाः धान्यविशेषा. शुष्का अनार्द्रा-अलेपकृता ॥ ६२३ ॥ सम्प्रत्यरूपलेपान्येव
 विषद्रव्याणि प्रदर्शयति—

तस्मिन्मज्ज पिक्त कर्गू० ॥ ६२४ ॥ उद्धेया बहुलमृत्तिसाकमज्जिका यथा -युवागूः कर्गू-कोद्रवौवन तक-तकाख्य उल्लण
 येनौदनमात्रीकृत्योपयुज्यते स्य -राट्पुद्गुरास्थादिः काशिक-सौवीरं कथित-तीमनादि, आदिसन्धावन्यस्यैवविषस्य परिग्रहः, एतानि
 द्रव्याण्यरूपलेपानि । X X X

X X X यथा सं० हस्तः सं० मात्र'सशेष द्रव्य १, संस्रष्टस्वमात्रे अशेष द्रव्य २, सं० ह० असं० मात्र शेष द्र० ३, सं०
 ह० असं० मा०, अशेष द्र० ४, असं० ह० सं० मा० सशेष द्र० ५, असं० ह० सं० मा० अशेष द्र० ६, असं० ह० मात्रे सशेष द्र०

द्र० ७, असं० ह० मात्रे असो० द्र० ८, एषु भङ्गेषु नियमाद् ओजस्तु-विषयेषु ग्रहणं स्यात्, न समेषु, हस्तमात्राभ्यां संख्येभ्यां पञ्चात्कर्मणि सशेषद्रव्ये कल्प्यं, यतः साध्वर्थं खरण्डितेऽपि परिवेषणार्थमघाचिते कल्प्यं, अशेषद्रव्येषु नियमात्पञ्चात्कर्म स्यात्, स्थाल्यादिघावनात् ॥ ६२६ ॥ उक्तं लिप्तद्वारं, अथ छर्दितद्वारं—

सच्चित्ते अचित्ते० ॥ ६२७ ॥ छर्दितं त्रिधा, सच्चित्तमचित्तं मिश्रं च, तदपि सच्चित्ताचित्तमिश्रेषु छर्द्यते, एवं तिस्रश्चतुर्भङ्गयः, जाता-वेकत्वं, प्राग्वत् सच्चित्त [चित्तयोः सच्चित्ताचित्तयोः] (मिश्रयोः) सच्चित्ताचित्तयोः ३, सच्चित्ते सच्चित्तं छर्दितं, मिश्रे सच्चित्तं, सच्चित्ते मिश्रं, मिश्रे मिश्रमितिप्रथमा, सच्चित्ते अचित्ते सच्चित्तं सच्चित्तेऽचित्तं इति द्वितीया, मिश्रे मिश्रं अचित्ते मिश्रं मिश्रे अचित्ते अचित्तमिति तृतीया, सर्वसंख्यया द्वादशभङ्गाः, सर्वेषु च भङ्गेषु सच्चित्तः पृथिवीकायः $\times \times \times \times$ $\times \times \times \times$ विराध्यन्ते । तत्र पतिते मधुविंदूदाहरणं—

वारचपुरं नाम नगरं, तत्राभयासेनो नाम राजा, तस्यामात्यो वारचकः, अन्यदा चात्वरितमचपलमसम्प्रान्तमेयणासभितिसमेतो धर्मघोषनामा संयतो भिक्षामर्दस्तस्य गृहं प्राविक्षत्, तस्मै च तस्मै भिक्षादानाय घृतखण्डसग्मिषपायसभृतं स्थालमुत्पादितवती, अन्तरे च कथमपि ततः खण्डसग्मिश्रो घृतविन्दुर्गमो निपततिः, ततो भगवान् धर्मघोषो मुक्तिपदैकनिहितमानसो जलधिरिव गम्भीरो मेरुरिव निष्पकस्यो वसुधेव सर्वसहः शंस इव रागादिभिरखनो महासुभट इव कर्मरिपुविवारणनिबद्धकक्षो भगवदुपदिष्टभिक्षा-महणविधिधिधानकृतोयमो भिक्षेयं छर्दितदोषदुष्टा तस्मान्न मे करपते इति परिमान्य ततो निर्जगाम, वारचकेन चामाल्येन मत्तवारण-स्थितेन दृष्टो भगवान् निर्गच्छन्, चिन्तयति च स्वचेतसि किमनेन भगवता न गृह्यते स्म मे गृह्यते इति, एवं च याचन्तिन्त्यति

धमा-
रत्नीया-
चर्चयेता
श्री-
खण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१७३॥

परि० १०
माणिक्य-
शेखरीय-
दीपिकाया
अन्यभागः॥

॥१७३॥

तावत् भूमौ, निपतिसं सप्तदशसु वृत्तविन्दु मक्षिका समागत्याश्चित्रियन्, तासां च भक्षणाय प्रधाविता गृहगोचिका, गृहगोचिकाया अपि वधाय प्रधावित सरटः, सरटस्यापि च भक्षणाय प्रधावति स्म मार्जरी, तस्यापि च वधाय प्रधावित प्राचूर्णे ६ X X X

X X X तदुक्तेवानुष्ठान मयाऽनुष्ठातव्यमित्यादि विचिन्त्य संसारविमुक्तपञ्चो मुक्तिवनितास्त्रेषुसुखरूपटः सिद्ध इव गिरिकन्द-
राया त्रिजगत्सावाद्भिर्निर्गत्य चर्मेषोषस्य साधोरुपकण्ठ प्रत्रयमममधीत्, स च महात्मा शरीरेऽपि निःस्पृहो यथोक्तमिक्षामहणादि-
विधिसेवी संयमानुष्ठानपरायणः स्वाध्यायमावितान्त करणो दीर्घकालं संयमननुपाल्य जातप्रवतुर्कर्म समुच्छलिततुर्निर्वार्यैरीयपसर
क्षेपकमेणिमारुह्य घातिर्कर्मपशुष्टय समूलघात हस्त्य केवलज्ञानलक्ष्मीमासादिवान्, तत कालक्रमेण सिद्ध इति ॥ ६२८ ॥ उक्तमेवणा
द्वारं, संपति संयोजनादीनि द्वाराणि वक्तव्यानि, तानि च भ्रासेषणारूपाणीति प्रथमतो भ्रासेषणाया निक्षेपमाह—

नाम ठवणा दविष्ट० ॥ ६२९ ॥ भ्रासेषणा चतुर्दां, तद्यथा--नामभ्रासेषणा स्थापनाभ्रासेषणा द्रव्ये-द्रव्यविषया भ्रासेषणा भावे-
भावविषया भ्रासेषणा, तत्र नामभ्रासेषणा स्थापनाभ्रासेषणा द्रव्यभ्रासेषणाऽपि यावद्द्रव्यशरीररूपा महजैषणैव भावनीया, शरीररमन्य-
शरीरत्वतिरिक्तार्थां तु भ्रासेषणायां मत्स्योदाहरण-दृष्टान्तं, भावविषया पुनर्भ्रासेषणा द्विधा, तद्यथा--ज्यागमतो नोभ्यागमतश्च, तत्रागतो
ज्ञाया तत्र चोपयुक्तः, नोभ्यागमतो द्विधा, तद्यथा--भ्रगस्ताऽभ्रगस्ता च, X X X

X X X भ्रासेषणमात्राय तद्भक्षणार्थं गलस्य समीपमुपागत्य यत्रत पर्यन्ते २ सकलमपि मास सावित्वा पुच्छेन च गलमाहृत्य
दुत्तोऽपचक्राम, मत्स्यबन्धी च गृहीतो गलेन मत्स्य इति विचिन्त्य गलमाकृष्टवान्, पश्यति मत्स्यमांसपेशीरहित गल, मृतोऽपि गल
प्रचिक्षेप, तथैव च स मत्स्यो मांसं सावित्वा पुच्छेन च गलमाहृत्य पञ्चयितवान्, एव हीन् वारान् मत्स्यो मांसं सावितवान्, न च

सुसा-
रत्नीया-
वच्युयेता
श्री-
पिण्ड-
निर्युक्तिः ।
॥१७४॥

गृहीतो मत्स्यबंधेन ॥ ६३० ॥

अह मंसंमि पहीणे० ॥ ६३१ ॥ अथ मांसेषु प्रक्षीणे ध्यायन्तं मारिस्त्रिकं मत्स्यो मणति, यथा-किं त्वमेवं ध्यायसि-चिन्तयसि !, शृणु तावद्यथा-॥ ६३१ ॥ कदाचिदहं बलाकया गृहीतः; ततस्तथा मुखे प्रक्षेपार्थमूर्ध्वमुखिरिक्षस्ततो मया चिन्तितं-यद्यहमुजुरे-वास्या मुखे निपतिष्यामि तर्हि पतितोऽयं मुखे इति न मे प्राणकुशलं, तस्मात्त्रियग्निपतमी त्येवं चिन्तय दक्षतया तथैव कृतं, परिभ्रष्टस्तस्या मुखात्, ततो मूयोऽपि तयोर्ध्वमुखिरिक्षसत्सथैव च द्वितीयमपि वारं मुखात्परिभ्रष्टः, तृतीयवेलायां तु जाले निपतितस्ततो दूरं पलायितः X X X

X X X ॥ ६३३ ॥ एतादृशं पूर्वोक्तरूपं मम सत्त्वं शठं-कुटिलं घट्टितस्य-धीवरादिकृतस्योपायस्य घट्टनं-बालकं, तत-स्त्वभिच्छसि मां गलेन प्रहीषुमित्यहो ! ते-तव अह्नोक्ता-निर्लज्जतेति । तदेवमुक्तो द्रव्यप्रासेषणाया इष्टान्तः, सम्प्रति भावप्रासेषणाया-मुपनयः कियते-मत्स्यस्थानीयः साधुर्मांसस्थानीयं भक्त्यानीयं गाल्पिकस्थानीयो रागादिदोषणः, यथा न छलितो मत्स्य उपाययतेन तथा साधुरपि भक्तादिकमभ्यवहरन्नास्मानमुखास्तिप्रदानेन रक्षयेत् ॥ ६३३ ॥ तामेवानुशास्ति मदर्शति—

बायालीसेसण० । ६३४ ॥ इह एषणामहणेन एषणागता दोषा अभिधीयन्ते ततोऽयमर्थः-द्विचत्वारिंशत्सङ्ख्या ये एषणादोषा गवेषणाग्रहणेष्णदोषास्तैः सङ्कटे-विषमे ग्रहणे-भक्त्यानीयदीनामादाने हे जीव ! एवं नैव छलितः, तत इदानीं-सम्प्रति शुजानो राग-द्वेषाभ्यां यथा न छलयसे तथा कर्चव्यम् ॥ ६३४ ॥ सम्प्रति तामेव भावप्रासेषणां प्रतिपादयति—
प्रासेसणा उ भावे० ॥ ६३५ ॥ भावे-भावविषया प्रासेषणा द्विविधा, तद्यथा X X X

परि० १०
माणिक्य-
शेखरीय-
दीपिकाया
अन्यभागः।

॥१७४॥

X X X एषादनायानुकूलद्वयैः सह संयोगन याकरोति बहिरेव भिस्सामटन् एषा नास्ति द्रव्यसंयोजना, अन्त्यन्तरा पुनर्यद्वसतावा-
 गत्य भोजनवेलायां संयोगयति, तथा चाह—' अन्तस्तु ' अन्त्यन्तरा पुन संयोजना त्रिधा—त्रिमकारा, तद्यथा—पौत्रे लम्बने बदनने च,
 नवरं ' लम्बन ' कबलः, ततोऽस्यास्त्रिविधाया अपि विभाषा—व्याख्या कर्तव्या, सा चैव यद् द्रव्य यस्य द्रव्यस्य रसविशेषायापि तत्तेन
 सह पौत्रे रसगृह्यया संयोगयति, यथा सुकुमारिकादिकं सण्डादिना सह एषा पौत्रेऽभ्यन्तरा संयोजना, यदा तु हस्तगतमेव कबलतयो
 र्णाटित पूर्णं सुकुमारिकादि सडादिना सह संयोगयति तदा कबलेऽभ्यन्तरा संयोजना, पुनर्वदने कबल प्रक्षिप्य तत शालनक प्रक्षिपति,
 यद्वा मण्डलादिकं पूर्वं प्रक्षिप्य पश्चात् गुडादिकं प्रक्षिपति, एषा बदननेऽभ्यन्तरा संयोजना, एषा च द्रव्यसंयोजना समस्ताऽभ्यन्तरासा,
 यतोऽन्यासामा रणद्वेषाभ्यां संयोगयति । ६३७ ॥ तथा चाशुमेव दोष वक्तुं काम जाह—

संयोगवर्णाए दोसो० ॥ ६३८ ॥ X X X

X X X दीर्घतरं संसारं, तस्मात्त भवाद्-दीर्घतरं संसाररूपात् तु स्र असात् संयोगयति, ततो यो द्रव्यसंयोजनां करोति तस्येत्य-
 मन्तरालसंयोगो तु सन्निपात इति ॥ ६३९ ॥ सम्प्रत्यस्या एव द्रव्यसंयोजनाया अपवादमाह—
 पक्षेय पठारलमे० ॥ ६४० ॥ प्रत्येक एकैक साधुसङ्घाटकं प्रति प्रचुरलाभे विपुलवृत्तादिमाप्तौ सत्यां यदि कथमपि मुक्ते सति च—
 समुचये शेष-उद्धरित भवति, ततस्तस्य शेषस्य निगमनार्थे इष्ट -अनुज्ञातस्तीर्थकृत्वादिभि सल्ल संयोग, उद्धरितादिपरिष्ठापने स्निग्ध-
 रणात् पश्चाच्च किटिकादिसरव्यायातसम्भवेन गृहपरमायक्षितसम्भवात्, सत उद्धरितवृत्तादिनिर्गमनार्थे सण्डादियोर्योन्न न दोषाय, एव
 ताश्चदयमपवाद संयोगनाया । अथाऽन्योऽपि तस्य संयोगस्याय वक्ष्यमाण क्रम परिपाटीरूपो भवति ॥ ६४० ॥ तमेवाह—

रसहेतुं पडिसिद्धो० ॥ ६४१ ॥ रसहेतोः-गृह्यया रसविशेषोत्पादनाय संयोगो निषिद्धोऽईददधैः, संयोगो ग्लानार्थ-ग्लानभव्यत्वाय करपते, यद्वा यस्य अमक्तच्छन्दो न क्षुत्, यश्च सुखोवितो-राजपुत्रादिर्यथाद्याप्यभावितः-असञ्जातसम्यक्परिणामः शैक्षकस्तन्निमित्तं करपते ॥ ६४१ ॥ उक्तं संयोजनाद्वारं, अथाहारप्रमाण $\times \times \times$

$\times \times \times$ कवलस्य कवलमश्रीयात्, अथवा शरीरमेव कुक्कुटी तन्मुखमण्डकं, तन्नाक्षिकपोलभ्रुवां विकृतिमनापाद्य यः कवलो मुखे प्रविशति तत्प्रमाणं । अथवा कुक्कुटी-पक्षिणी तस्या अण्डकं प्रमाणं कवलस्य, भावकुक्कुटी येनाहारेण भक्तेन न न्यूनं नाप्याध्मातमुदरं भवति धृतिं च समुद्रहति ज्ञानदर्शनचारित्राणां च वृद्धिरुपजायते तावत्प्रमाण आहारो भावकुक्कुटी, अत्र भावस्य प्राधान्यविवक्षणाद्, एष प्राक् द्रव्यकुक्कुट्यप्युक्त इह भावकुक्कुट्युक्तः, तस्य द्वात्रिंशत्तमो भागोऽण्डकं, तावान् कवलः ॥ ६४२ ॥

एत्तो किणाह हीणं० ॥ ६४३ ॥ एतस्मात्-द्वात्रिंशत्कवलप्रमाणादाहारात् किणाह इति कियन्मात्रया-एकेन द्वाभ्यां त्रिभिर्वा कवैलेः साधोर्हीनं हीनतरं यावदूर्ध्वं अर्द्धस्याप्यूर्ध्वमाहारं यात्रामात्राहारं घीराः-तीर्थकृदादयो भुवते, न्यूनं च, एष यात्रामात्राहारः, एष एव चावमाहार इति भावः ॥ ६४३ ॥ तदेवमुक्तमाहारप्रमाणं, सम्प्रति प्रमाणदोषानाह—

पगामं-निगामं च० ॥ ६४४ ॥ यः प्रकामं निकामं प्रणीतं वा $\times \times \times$ $\times \times \times$ यस्मिन् वारान् सुइक्ते, त्रिभ्यो वा वारेभ्यः परतस्तद्भोजनमतिबहुशः, तदेव वारत्रयातीतमतिप्रमाणमुच्यते, अहप्रमाणे-त्यवयवो व्याख्यातः, अत्रैव प्रकारान्तरेण व्याख्यानमाह-मुंक्ते यद्वा अहप्रमाण इत्यस्य शब्दस्यार्थः अहप्रमाणे इत्यत्र च नहप्रत्ययस्ताच्छीत्यविवक्षया यद्वा प्राकृतलक्षणवशादिति ॥ ६४७ ॥ सम्प्रति प्रमाणयुक्तहीनतरादिभोजने गुणमाह—

क्षमा-
रनीया
वचुर्युपेता
श्री-
पिण्ड-
नर्युक्तिः ।
॥१७६॥

अहो सुसम्भूत ! अहो स्निग्धं ! सुपकं सुरसमित्येवं प्रशंसन्नाहारयति, तत्सुवर्भवेति भोजनं सधूमं यत्तद्भवत्तद्विरूपपरसगन्वास्वादतो जाततद्वि-
पयव्यलीकचिचः सन् अहो ! विरूपं कथितमपकमसंस्कृतमलवणं चेति निन्दन्नाहारयति, अयं चात्र भावार्थः-इह द्विविधा अन्नाराः,
तद्यथा-द्रव्यतो भावतश्च, तत्र द्रव्यतः कृशानुरधाः सदिशदिवनस्पतिविशेषाः, भाव०माह—
अंगारत्तमपत्तं० ॥ ६५६ ॥ अन्नारत्वभासं उच्चलद्विघ्नं सधूममुच्यते, तदेवेन्धनं दग्धं धूमे गते सति अन्नार इति, एवमिहापि
चरणेन्धनं रागाग्निना निर्दग्धं साक्षार इत्युच्यते, द्वेषामिना तु दक्षमानचरणेन्धनं सधूमं X X X
X X X भगवच्छासनस्य ॥ ६६० ॥ तदेवमुक्तं साक्षारं सधूमद्वारं, अधुना कारणद्वारमाह—

छहि कारणेहि साहू० ॥ ६६१ ॥

X X X पङ्क्तिभिरेष च कारणैर्ध्वयमाणस्वरूपैः भोजनाकरणनिबन्धनैः निज्जुहितोऽविति परित्यजत्तप्याचरति धर्म ॥ ६६१ ॥
तत्र येः पङ्क्तिः कारणैराहारमाहारयति तानि निर्दिशति—

वेयण वेयावचे ॥ ६६२ ॥ इह पदैःकदेशे पदसमुदायोपचरात् वेयणति शुद्धेदनोपशमनाय, तथाऽऽचार्यादीनां वैयावृत्त्यकरणाय,
तथा ईर्यापयसंशोधनार्थं, तथा प्रेक्षादिसंयमनिमित्तं, तथा ' प्राणप्रत्ययार्थं ' प्राणसन्धारणार्थं, षष्ठं पुनः कारणं धर्मचिन्तार्थं-धर्मचिन्ता-
ऽभिवृद्ध्यर्थं सुजोतेति क्रियासम्बन्धः ॥ ६६२ ॥ एनामेव गार्थां विदृष्टवन्नाह—

नस्थि लुहाए सरिसा० ॥ ६६३ ॥ नास्ति शुभा-बुमुक्षया सदृशी वेदना, उक्तं च—“ पंचमगा नस्थि जरा वल्लिहसमो य परिभावो
नस्थि । मरणसमं नस्थि भयं लुहासमा वेयणा नस्थि ॥ १ ॥ तं नस्थि जं न चाहर तिष्ठुसमिच्चंपि पृथ फायस्स । सन्नज्जं X X X

X X X समग्रैरन्यतमेन वा कारणेनाहारमाहारपचातिक्रामति घर्ममिति ॥ ६६४ ॥ सम्प्रति मोहनकारणप्रतिपादनार्थं सम्बन्ध-
गायामाह—

अहव ण कुञ्जाहारं० ॥ ६६५ ॥ अथवा एभिः स्थानैर्वक्ष्यमाणस्वरूपे संवत् आहारं न कुर्यात्, तत्र विचित्रा सूत्रगतिरिति षष्ठ
शरीरव्यवच्छेदलक्षणकारण व्याख्यानयति—पञ्चाह इत्यादि, पश्चात्—शिव्यनिष्पादनादिसकलकर्तव्यतानन्तरं ' पद्मिने काले ' पाञ्चात्ये
वयसि ' अस्पृशस्वम ' ति संलेखनाकरणेनात्मानं क्षपयित्वा यावञ्जीवानशनप्रत्याख्यान०

द्वितीये वा वयसि संलेखनामन्तरेण वा शरीरपरित्यागार्थमनश्नु (स) प्रत्याख्यानकरणे त्रिनाशाभङ्गमुपदर्शयति ॥ ६६५ ॥
सप्त्यमोशनकारणानि निर्दिशति—

आयुके उद्यमगे० ॥ ६६६ ॥ आतंष्टे—उदरादादुत्पन्ने सति न मुञ्जीत १, तथा ' उपसर्गे—राजस्यजनाविकृते देवमनुष्यतियकृते
वा सजाते सति त्रितिविधार्थ—उपसर्गसहनार्थं २, तथा प्रसचर्यगुण्डित्विति, अत्र पञ्चमर्थे सप्तमी, ततोऽयमर्थं—प्रसचर्यगुण्डिनां परिपालनाय
३, तथा प्राणिर्यार्थं ४, तपोहेतो तप करणनिमित्त ५, X X X X X

X X X X टन परिहात् न मुञ्जीत ॥ ६६७ ॥

तदहेतु चउत्थाई० ॥ ६६८ ॥ तपोहेतो—तप करणनिमित्त न मुञ्जीत, तपश्चतुर्थदिक—चतुर्थवारभ्य तावदुभवति यावत्प
ण्मासप्रमाण, पालो मगवर्द्धमानस्वामितीर्थे तपस प्रतिपेयात्, षष्ठ पुन प्रागुक्तेन विधिना चरमकाले शरीरव्यवच्छेदार्थं भवस्यनाहार
॥ ६६८ ॥ तदेवमुक्त कारणद्वारं, तदुक्तौ चोक्ता प्रासैषणा, तदभिधानाय समाप्ता गवेषणाप्रहणेपणाम्रासैषणाभेदत्रिविधाव्येवणा ।

सम्प्रत्यस्या एवैषणायाः सकलदोषसङ्कलनमाह—

सोलस उगमदोसा० ॥ ६६९ ॥ सुगमा, सर्वसङ्ख्यया सप्तचत्वारिंशदेषणादोषाः, एतान् विशेषयन् पिण्डं विशेषयति, पिण्डविशुद्धौ च चारित्रशुद्धिः, चारित्रशुद्धौ मुक्तिसम्पत्तिः, उक्तं च “एषु विसोहयंतो पिण्डं सोहेह संसजो नस्थि । एषु अविसोहिते चरित्तमेयं वियाणाहि ॥ १ ॥ समणत्तणस्स सारो भिक्खायरिया जिणेहि पन्नचा । एत्थ परितप्पमाणं तं जाणसु मंदसवेगं ॥ २ ॥ नाण-चरणस्स मूलं भिक्खायरिया जिणेहि पन्नचा । एत्थ उ उज्जममाणं तं जाणसु तिब्बसवेगं ॥ ३ ॥ पिण्डं असोहेयंतो × × × × जा जयमाणस्स भवे० ॥ ६७१ ॥ यतमानस्य-सूत्रोक्तविधिसमग्रस्य सूत्रोक्तविधिपरिपालनपूर्णस्य अध्यात्मविशोधियुक्तस्य रागद्वेषाभ्यां रहितस्येति भावः, या भवेत् विराधना-अपवादप्रत्यया सा भवति निर्जरा फला, इयमत्र भावना-कृतयोगिनो गीतार्थस्य कारणवसेन यतनयाऽपवादमासेवमानस्य या विराधना सा सिद्धिफला भवतीति तदेवं निक्षिप्तं पिण्डपदमेषणापदं च, तन्निक्षेपकरणाच्चाभिहितो नामनिक्षेपः, तदभिधानात् समाप्ता-परिपूर्णा पिण्डनिर्युक्तिरिति ॥ ६७१ ॥

येनैषा पिण्डनिर्युक्तिरुक्तिरम्या विनिर्मिता । द्वादशांगविदे तस्मै, नमः श्रीमद्रत्नाहवे ॥ १ ॥ विषमा पिण्डनिर्युक्तिर्विधृता येन स्मरिणा । तस्मै श्रीमलयगिरिगुरवे प्रणमाम्यहं ॥ २ ॥ शिक्षया तस्य संक्षिप्य विषमार्थविवेचनं । चक्रे श्रीपिण्डनिर्युक्तैः स्मरिमाणिक्य-शेखरः ॥ ३ ॥ श्रीअंचलगच्छनाथाः, श्रीमेरुंगुह्वरयः । शिष्यस्तेषामिमां तेने, संशयध्वान्तदीपिकां ॥ ४ ॥

॥ इति श्रीमेरुङ्गस्वरिशिष्यश्रीमाणिक्यशेखरस्वरिविनिर्मिता श्रीपिण्डनिर्युक्तिदीपिका ॥

